תנ״ך · דרשות ודרושים · ליקוטי חבר בן חיים

ליקוטי חבר בן חיים ט

רבי חזקי' פייבל פלויט

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ליקוטי חבר בן חיים ט

רבי חזקי' פייבל פלויט

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ליקוטי-חבר-בן-חיים-ט/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

מודעה רבא לאורייתא. 8
דברי חבר בבא מציעא בן חיים 9
בענין ר"ח קמייתא. 9
בענין הילך פ' שנים אוחזין 10
בענין האי רעיא פ' שנים אוחזין 12
בענין שנים אדוקים בשטר פ' שנים אוחזין 13
בענין רכוב ומנהיג פ' שנים אוחזין 14
בסוגי' דתוקפו כהן ב"מ פ"ק תחלת ימות החרף תרי"ט. 17
בענין מגביה מציאה לחבירו ב"מ פ"ק. . . . 24
בענין קניין ד' אמות ב"מ פ"ק 26
בענין חצר ב"מ פ"ק 28
בענין מציאת קטן ב"מ פ"ק 32
בענין מצא שט"ח ב"מ פ"ק 34
בענין מילי דאביי ב"מ פ"ק. 37
בענין חזר ולקחה ב"מ פ"ק. 37
בענין מציאות שטרות ב"מ פ"ק. 40
בענין שובר ב"מ פ"ק וכתיבות פ' הכותב:. 40
סיומא דשבח ב"מ פ"ק לסיומא דמס' ב"מ 41
בענין מצא גט אשה ב"מ י"מ 56
בענין דייתקי ב"מ דף יט. 56
בענין שובר שם. 57
בענין מעב"ד. 57
בענין שאר מציאת שטרי. 58
בענין ייאוש שלא מדעת. 59
בענין סימן העשוי לידרס פ' אלו מציאות. 61
בענין דגים ובשר פ' אלו מציאות. 62
בענין סי' מקום פ' אלו מציאות 63
בענין כלי אנפוריא פ' אלו מציאות. 63
בענין רוב נכרים שם. 65
בענין פירות ומעות פ' אלו מציאות. 66
בענין ס' הינוח פ' אלו מציאות. 67
בענין מצא בגל פ' אלו מציאות 67
בענין נפל סלע פ' אלו מציאות. 69
בענין מצא בחנות פ' אלו מציאות 69
סוגי' דסימנים יבמות פ' האשה בתרא. . . 78
בענין הכרזה פ' אלו מציאות 80
בענין חיישי' לרמאי פ' א"מ. 81
בענין עושה ואוכל פ' אלו מציאות. 82
בענין שומר אבידה ב"ק נ"ו. 84
בענין ספרים פ' א"מ 85
בענין שאר אבידות פ' א"מ: 85
בענין זקן ואינו לפי כבודו פ' א"מ. 86
בענין גדול כבוד הבריות, ... 88
בענין אבידה מדעת פ' א"מ 91
בענין השב תשיבם והוכח תוכיח. 92
בענין פועל בטל פ' א"מ ואי"נ ועד כמה . 93
הענין מצאה ברפת פ' אי"מ 95
בענין אמר לו אביו פ' אי"מ ופ' ט"ו נשים. 95
בענין פריקה וטעינה 97
בענין אבדת אביו ורבו ס"פ אי"מ 98
הדרן עלך פ' אלו מציאות. בעזר נותן עוז ותשועות ובעזר הוא לבדו שליט ופקיד.
נתחיל לבאר פ' המפקיד. 100
בענין אומר הריני משלם פ' המפקיד. . 101
בענין שבועה דר"ה. 102
בענין יוקרא שומא פ' המפקיד. 103

בענין שוכר שהשאיל פ' המפקיד 105
בענין שומר שמסר לשומר פ' המפקיד . 106
בענין אמר לשנים פ' המפקיד. 108
בענין המפקיד פירות פ' המפקיד: 109
ח"א לסיומא דשיעורי ההר"ף תרט"ז. . . 111
בענין מורידין קרוב לנכסי שבוי פ'
המפקיד. 112
בענין קרוב לנכסי קטן פ' המפקיד. 115
בענין מרי בר איסק: 116
בענין מפקיד פירות. 116
בענין שאר פירות. 117
בענין שומר צריך דעת בעלים פ'
המפקיד. 117
בענין שליחות דצריכה חסרון פ'
המפקיד 118
בענין המפסיד פירות פ' המפקיד: 119
בענין אפוטרופוס ובקרא פ' המפקיד. . 120
בענין כשותא. 121
בענין שולחני פ' המפקיד. 121
בענין שליחות יד. 121
בענין מטבע נעשה חליפין 123
בענין מי שפרע וערבון פ' הזהב. 126
בענין דברי' יש בהם משום מחוסרי
אמנה. 127
בענין אונאה. 127
בענין אונאת מטבע. 129
בענין שאר דיני אונאה. 129
בענין ר"א ור"י בתנור עכנאי. 130
בענין אין מערבין פירות שלהי פ'
הזהב. 138
בענין לאו דגזל 140
בענין רבית קציצה. 142
בענין המרבה בפירות. 145
בענין מה לי הן מה לי דמיהן. 146
בענין תרעא חריפא 146
בענין קרי קרי פ' איזהו נשך. 147
בענין הלוהו ודר בחצירו. 147
בענין מקח שישו בו רבית פ' איז"ג 149
בענין טרשא. 151
בענין מכר לו שדה פ' איז"ב 152
בענין לכשיהי' לך מעות החזיר. 153
בענין מחילה בטעות פ' איז"נ 155
בענין משכנתא פ' איז"ב. 156
בענין פועל בטל. 157
בענין שמין תרנגולים ועיזי'. 158
בענין היתר עסקא. 159
בענין אוזפי' לפלניא 159
בענין מעות יתומי'. 160
בענין ריבית דנכרי פ' איז"נ. 163
בענין ערב לגוי. 166
בענין הלוואה ע"י גוי לישראל. 166
בענין הלוה לגוי שנתגייר. 169
בענין שטר שיש בו ריבית. 170
בענין פסיקא פ' איז"נ. 172
בענין חבילה. 173
בענין פרדיסא. 174
בענין ר' מרי בר רחל. 174
בענין פוסק על הגדיש פ' איז"נ. 176
בענין פוסק בשער הגבוה: 177
בענין מלוה אריסי. 178
בענין דסאה בסאה ס' איז"נ. 178
בענין ריבית דברים סוף איז"ר. 180
בענין אומנין משחזרו ריש פ' האומנין: . 183
בענין מכר שדה לחברו וחזר בו: 184
בענין שכירות החמרי' פ' דאומני'. 187

בענין שוכר הספינה וטבעה בחצי הדרך. 189
בענין השוכר פרה לחרוש. 190
בענין שוכר להביא עלי' חטין. 191
בענין כל האומנין ש"ש הן פ' האומנין . 191
בענין המעביר חבית סוף פ' האומנין . . 193
בענין טבל חייב למעשר פ' השוכר א"דפ. 200
בענין טבל חייב למעשר פ 'השוכר אה"פ. 200
בענין אדם בתלוש ושור במחובר. 201
בענין ענבים ודבר אחר פ' השוכר אהד"פ. 202
בענין דלא תחסום. 203
עוד בענין חסימה שם 205
בענין חסימה. 206
עוד בענין חסימה ובענין כלאים. 206
בענין אכילת פועלי' שם. 208
בענין או משל שמים הוא אוכל. 210
בשאר דינו פועל וד שומרי'. 211
בענין דינו תנאי סוף פ' השוכר אה"פא . 212
בענין בעל בנכסי אשתו. 217
בענין מתה מחמת מלאכה. 217
בענין ברי ושמא: 219
בענין זה אומר שאולה וזה אומר שכורה. 220
בענין שואל ע"י שליח. 221
בענין שאר דיני שאלה. 222
בעין מחליף פרה בחמור. 224
בענין הי' לו ב' עבדים. 226
בענין המשכיר בית פ' השואל 228
בענין המשכיר תנינא. 229
בענין המשכיר בית סוף פ' השואל. 231
ב"ה שילהי פ' השואל. 231
בענין אריסות וחכירות: 234
בענין שאר דיני קבלנות 235
עוד בשאר דיני קבלנות. 236
בענין דינא דבר מצרא פ' המקבל. 241
בענין משכנתא דסורא פ' המקבל. 243
בענין אריס קבלן וחוכר פ' המקבל. 244
בענין בל תלין פ' המקבל. 245
עוד בענין הנ"ל. 247
בענין בל תלין פ' המקבל 248
בענין מסדרן לב"ח פ' המקבל. 249
בענין שאר דיני משכון פ' המקבל. 252
בענין רחיים ורכב ס"פ המקבל. 253
בענין שאר דיני בית ועליה. 256
בענין חבטה בהפקר שלהי ב"מ, ... 257
בענין ב' גינות שלהי מס' ב"מ 260
דברי חבר מס' נדרים בן חיים. 264
בע"ה אסרי חג השבעות תר"ם בעזר המאיר לארץ ולדרים נתחיל לבאר מס' נדרים . 264
בע"ה גדרים פ"ב בענין נדר בתוך נדר. . 270
בענין סתם גדרים להחמיר 271
נדרים ר"פ אין בין המודר 273
בענין שוקל לו שקלו. 273
בענין מחזיר אבידה. 274
בענין ככרי עליך ונתנה במתנה. 274
בענין הני כהני. 274
בענין הריני עליך חרם. 275
בענין אין לו מה יאכל 276
דברי חבר מס' סוכה בן חיים. 309
בע"ה יום ד' כ"ו מרחשון תרמ"ו: 309
מס' סוכה פ' לולב הגזול 349
פרק לולב הגזול בענין דחוי וכתותי. . . . 358

סוגי' דלולב של אשרה במה"ב. 364
בענין כתותי מכתת שיעורא ס"פ כסוי הדם. 369
סוכה ל"ד ע"ב 375
בע"ה סיומא למס' סוכה ל"ג באומר תרמ"ז. 405
ליקוטי חבר הערה בן חיים 407
הערה שנית בדברי הרמב"ן על החומש. 413
פ' בראשית. 413
פ' נח. 413
פ' לך לך. 413
פ' וירא. 413
פ' חיי שרה. 414
פ' ויצא. 414
פ' בשלח. 414
פ' ויחי 414
פ' וארא: 414
פ' בא. 414
פ' בשלח. 415
פ' יתרו 415
פ' משפטים. 415
פ' תצוה. 416
פ' כי תשא. 416
פ' ויקהל 416
פ' ויקרא 416
פ' צו. 416
פ' שמיני. 417
פ' תזריע. 417
פ' אחרי 417
פ' קדושים. 417
פ' אמור. 417
פ' בהר 417
פ' במדבר. 418
פ' נשא 418
פ' בהעלותך. 418
פ' שולח. 418
פ' קרח 418
פ' בלק. 419
פ' פנחס. 419
פ' מטות. 419
פ' דברים: 419
פ' ואתחנן 419
פ' ראה: 420
פ' שופטים. 420
פ' כי תבא: 420
פ' נצבים. 420
פ' האזינו. 420
פ' וזאת הברכה. 420
סוגי' דמי פירות מה"ב. 421
בענין ביזוי מצוה: 429
בענין להרצאת מעות נגד גר חנכה מה"ב. 432
דרוש לשבת החנוכה תרמ"ו. 446
לפני תקיעת שופר ר"ה זמר"ת לפ"ק. . . 448
לש"ש פרשת האזינו לפ"ק. 450
סיומא לש"ש תזמר לפ"ק 451
ח"א לפני תקי"ש א' דרה"ש תרמ"ו. 453
דרוש לש"ש פ' האזינו תרמ"ו לפ"ק. 454
סיומא ברבית פ' שופטים 457
ליל ר"ה תרמ"ו כימי השמים על הארץ בספרי וכה"א ואהביו כצאת השמש בגבורתו: 459
ליל ר"ה תר מהירות הגואל תרמ"ה. . . . 460
ליל ר"ה תרמ"ג: 463
ליל ר"ה שנת השמטה תרמ"ב. 464

שמעתתא 465

הקדמה לס' ליקוטי חבר בן חיים חלק תשיעי

וגם עד זקנה ושיבה אלקים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבא גבורותיך ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה שעזרני עד כה להוציא לאור שמנה חלקים מספרי חבר בן חיים ועד כה קיימתי בעצמי הרוצה ליחנק יתלה באילן גדול והצעתי בספרי אלה חידושי מורי הגאון חתם סופר אורן של ישראל ואגב גררא גם חידושי תורה שחנני החונן לאדם דעת ונלבין בו עמודי דבתו מדרשו והספר הזה חלק התשיעי לא מצאתי לו תכשיטין כי על מס' בבא מציעא אין תחת ידי חידושי תורה ממורי זצוק"ל ועל מס' נדרים רק ליקוטים שאינם מסודרים, ועל סוכה כבר נדפס אצל חלק ששי משו"ת חתם סופר ואקרא שם הספר הלז ספר בנ"ס ר"ת בבא מציעא נדרים סוכה וסמך לדבר מ' וס' שבלוחות בנ"ס עמדו ויש בזה רמז המ' דהיינו הארבעים שנה מ' ששים ואילך בהבטחת תפלת מרע"ה עוד ינובון מל' ינוב חכמה בשיבה וגם בשיבה דשנים ורעננים יהי' ואמר ישעי' ע"ה וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא יגעו:

ואני תפלה לתלמידיי אשר למדו אצלי שלש מסכתות אלו בעת שיחזרו על למודם להציץ בחידושינו וכמה מהם ימצאו קושית והויות אשר היו המה בעוזרי כמ' ר' יוסי ומתלמידי יותר מכלם:

והנני נותן אלף תודות בזה להרבני המופלג מו"ה שמואל לייכטער נכד הגאון מו"ה מאנדל זצ"ל שהי' אב"ד בקהל רעטע ואגפי' האיש מו"ה שמואל הנ"ל יגע וטרח הרבה מאוד בהעתקת חי' בבא מציעא יבא שכרו מנותן התורה ית"ש יראה בנים ובני בנים עוסקים בתורת ה' ואתן תודה לתלמידי החביב לי כבני הבחור המופלא כה' יצחק מרדכי מאשקאוויטש מגליל בערעג שטרח ויגע הרבה בהעתקת חי' נדרים וסוכה ישלם ה' פעלו ותהי משכורתו שלימה מעם ה' אלקי ישראל:

פה מרחץ וויהנע סמוך לכרך שעמניץ חדש תמוז תרח"ם לפ"ק:

הב"ר **בן** חיים ר"ת חזקי בן רבקה בן לאבי חיים.

מודעה רבא לאורייתא.

זאת לדעת כי בכל מקום שיבוא בספרי זה שם גוי או נכרי או עכו"ם ר"ת עובדי כוכבים ומזלות, לא יובן בשמות האלו רק האומות שהיו חכמי התלמוד דרים בתוכם שהיו עובדי כוכבים ומזלות לא כן שכינינו אנשי דורינו המאמינים בבורא שמים וארץ ומקבלים עליהם עבודתו גם עליהם תבוא כל תפלתינו לשוכן שמים כי רק בשלומם שלומינו ישגא:

דברי חבר בבא מציעא בן חיים .

בעזר חונן לאדם דעה, נתחיל לבאר מס' בבא מציעא, ובעזר נורא תהלות, נתחיל לבאר פ' שנים אוחזין בטלית

למאי דמשני אימר תרווייהו בהדי הדדי אגבוה צ"ל דבן ננס ס"ל אפשר לצמצם וא"כ מיושב שוב ד' המק' כדר' יוחנן אין ראי' מכאן דר' יוחנן כסומכוס כ"א גם לרבנן אצטריך שכן דחק רש"י לעיל לרבנן אמאי יחלקו ובעי שבועה כיון דאין כאן מוחזק ולר' יוחנן א"ש

בענין ר"ח קמייתא.

נותן לו חמשים זוז כלומר ואינו יכול לומר אח"כ פרעתיך כי האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי:

תוס' ד"ה מפני מה ואין לומר דלמסקנא מאחר דגלי לן קרא דמודה במקצת חייב ש"מ כופר הכל פטור דאי ס"ד חייב א"כ אין כאן מיגו למודה במקצת ופשיטא דחייב לא היא דלמא היינו ג"כ דווקא היכא דשייך העזה ולא היכא דלא שייך העזה, ואמנם על תי' יש להקשות דלמא אכתי דווקא היכא דאיכא העזה מיעטה קרא ומשום חזקה כיון דלא הוה מיעוט בהדי' כ"א משמעות אמנם לכאורה י"ל דהנה באמת יש לן ב' מיעוטי' הוא וזה כדאיתא לקמן א"כ נוכל לומר דחד למעוטי כל כופר הכל אלא דאמרי' לקמן דאצטריך למעט טענו חטין אמנם למאי דקיי"ל כרבה בר נתן דטענו חטין והודה שעורין פטור אף משעורין א"כ הו"ל שוב כופר הכל דלא גרע מהילך וא"כ לא צריך קרא ומעתה י"ל הש"ס לקמן לא רצה לומר דאצטריך לר"ח קרא לכופר הכל היכא דל"ש מעיז משום דתליא בפלוגת' דראב"י ורבנן ולא נדע אי הל' כר"ח ולכך קאמר דלטענו חטין אצטריך דנדע בבירור דהל' כר"ח דאתי כרבנן דר"ג אבל למסקנא דאית לן דרבה בר נתן ע"כ קרא לכופר הכל היכא דאינו מעיז אתא וזה נ' כוונת תוס' לקמן שכ' פטור אף משעורין וק' הא לקמן לעניין שבועה איירינן ומאי בעי בתוס' מתשלומין אמנם ר"ל דכוונת הש"ס לכופר הכל וכמו שאמרנו ובמ"ש יש ליישב קו' הלח"מ על הרמב' שכ' במלתא דר"ח הסכימו כל הגאוני' שהוא תמוה הרי מהש"ס מבואר כר"מ כמ"ש הראש ולמ"ש א"ש דאדרבא מדקאמר הש"ס דלר"ח אצטריך קרא לטענו חטין וא"כ למאי דקיי"ל כרבה בר נתן א"כ טענו חטין ל"צ קרא ולכאורה קרא לדר' חייא אתי למעוטי עדים ואין הל' כר"ח אמנם למאי דקיי"ל דכופר הכל אפי' היכא דלא שייך מעיז פטור א"כ שפיר אצטרך קרא ואיתא לדר"ח ולזה הוצרך הרמב' להסכמת הגאונים:

תוס' ד"ה בכולי בעי דלודי הנה כוונת דברי' עד"ז דמן התורה גזילה ושבועה בחדא מחתא דתרווייהו לאוי נינהו אלא דלבני אדם שבועה חמורה וידוע דחמיר מקרי לענין חשוד מה שהוא חמור בעיני הבריות כמבואר ביו"ד קי"ט וכיון דחזי רבנן דשבועה חמורה להם אמרו דחשוד אממונא לא חשוד אשבועתא דחשוד אקל לא חשוד אחמור ואמנם א"כ יש לדייק אדברי' מנסכא דר' אבא דלפי מ"ש א"כ השבועה בעצמה דאוריי' היא דהא דבעי' מדאוריי' אשתמוטי היינו משום דחשוד לשבועה היכא דליכא אשתמוטי ואמנם כיון דעכשיו ידעי' דלא חשיד ממילא מחייב מדאוריי' ומיושב לכאורה ד' רש"י ונ' ד' תוס' עד"ז דעכ"פ לא הוה הני אנשי דשבועה חמירא להכי טפי מרובא ובשלמא שבועה הבי' שפיר מכח רובא כמו בכל אי' דסמכי' אבל למימר מכח רובא משאיל"מ מנ"ל דלמא האי גברא ממיעוט הוא ואין עלי' שבועה כלל:

תוס' ד"ה אבל הודאת עדי' כוונת דברי' נ' דלס"ד אשמועי' אשתמיטי ולמסקנא אשמעי' דלא אמרי' מגו דחשוד:

תוס' ד"ה אשם היינו קרבן מבואר מד' תוס' וד' רש"י דסוגי' אאשם וחומש גזילות קאי וי"לד א"כ אמאי לא מודו רבנן ג"כ הרי ל"ש כאן אם ירצה לומר מזיד הייתי דאדרבא אמזיד הוא דאתא אמנם למ"ש תוס' לעיל דסוגיין אתיא להך לישנא דטעמא דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו א"ש אמנם לולי ד' רש"י ותוס' הייתי אומר דבאשם גזילו' גם ר"מ מודה כדאמרי' בב"ק וכמ"ש תוס' דכ' והתודה דמ' מעצמו והכא באשם מעילות וחומש קמיירי דהתם וודאי לא אתי כ"א אשוגג ותליא בפלוגתת דר"מ ורבנן, הנה לכאורה לד' הרי"ף לעיל דאוחזין לא קאי אמקח וממכר י"לד א"כ ע"כ במקח וממכר הטעם כדר"י שלא יהא כל א' הולך ומנ"ל שוב לר"ח למימר ותנא תנא וצ"ל דהש"ס לעיל דקאמר אוחזין לא קאי אמ"ומ היינו למסקנא דותנא תונא קאי אאידך דר"ח ובס"ד באמת אמרי' אוחזין קאי אתרווייהו:

בענין הילך פ' שנים אוחזין

יש קצת ראי' לד' רש"י דאצטריך ר"ח קמייתא להילך מדשביק הש"ס הך קו' דר' אפיטריקי אדבתרא ש"מ דבעי למפרך אתרווייהו הנה כ' הגי"ת שער ז' ליישב קו' הר"ן בשבועות על הג"א שכ' דלרש"י אפי' במלוה מהני אם המעות בעין והק' הר"ן הרי מלוה להוצאה ניתנה ע"ש וכ' הגי"ת דהכא טעמא משום דמודה הלוה וכו' דהוה כמאן דנקיט מלוה זוזי ונ' כוונתו דמטעם אודותא קני לי' מלוה כדאיסר גיורא בב"ב שם:

ואמנם הגי"ת הק' א"כ שטר נהי דאית בי' שעבוד קרקעות למה מקרי הילך הרי עכ"פ לא הוו אותן המעות עצמן ונ' עפ"י שטת הר"ן ברש"י א"ש לסברת רש"י עד"ז דעיקר מודה במקצת חייב משום אשתמוטי ואמנם כיון שהוא טוען כי מעולם לא הי' לו רשות להשתמש במעות אלו א"כ הוא אומר דל"ש גבי' אשתמוטי וממילא נאמן משום אין אדם מעיז ומעתה לא מבעיא דבקרקע לא שייך אשתמוטי וודאי א"ש אפי' בלא זה למ"ש תוס' בב"ב קכ"ח ע"ב דהילך לא הוה בשטר כ"א בדאית בי' אחריות משעבדי וכד' הרמב"ן וסייעתי' א"כ מהי"ת ישתמט משום הלקוחות:

מ"ש הגי"ת על תי' הלח"מ דכיס מלא מעות מיירי בהלואה הוא דוחק כוונתו דאין דרך ללות מעות בלא מנין, והנה הראב"ד לא יישב הראי' מפרות דרמי בר חמא והי' נ' לומר דהראב"ד בפקדון הוא דפליג משום דלא שייך ברשותא דמרא כ"א אדרבא חזקה מה שביד אדם הוא שלו משא"כ בפרות דהוה גודרות דקיי"ל גודרות אין להם חזקה א"כ שפיר אמרי' ברשותא דמרא איתא אא"כ מאי ראי' מייתי הראב"ד מהגוזל קתא דהרי התם בשור מיירי וע"כ מודה הראב"ד וצ"ל דוודאי סתמא דהש"ס דקאי אליבא דהל' דקיי"ל גודרות אין להם חזקה אצטריך לומר בפרות ומתו דאל"כ הוה לי' הילך משא"כ רבא בב"ק שם מצי סבר דגם גודרות יש להם חזקה:

והנה קו' תוס' בב"ב קכ"ח ע"ב אכתי קיימא לשי' הפוסקי' דכל שטר אפי' בלא שעבוד הילך הוה ונ' דהתם עכ"פ השטר פסול מדאמרי עדים דפרעי' אלא דהודאתו הוא דמחייבו א"כ אין השטר מעלה ומוריד:

ומ"ש הלח"מ פ"ה מטוען ליישב דתי' הש"ס אין נשבעין על כפירת שעבוד לא קאי כ"א לר"ח ולא להל' יש להביא קצת ראיה מדאמרי' באידך לישנא הכי נמי מסתברא ובתר הכי מק' ואלא ק' לר"ח ומסיק שוב הך סברא ש"מ דפשיטא דהש"ס לא מסתבר לי' למימר הכי:

בענין קו' הגי"ת על רב האי בה"ה שם דעדים ג"כ פטרי משבועה א"כ מאי קאמר ר"ח קמייתא שלא תהא הודאת פיו גדולה הא למסקנא העדאת עדי' גדולה ונ' דלק"מ דבאמת בגוונא דעדים מזקי לפיו גם פיו מזיק לעדי' והא והא גרם ובוודאי אני גם למסקנ' בק"ו הוה ילפי' שפיר אמנם הרי באמת במה"צ ילפי' ומה"צ עכ"פ איכא:

רש"י ד"ה הכי נמי מסתברא דשתים פטור נ' כוונתו דל"ת דר"ע ורשב"א בהא פליגי אי שתים פטור לזה כ' רש"י דלכ"ע השתא שתים פטור ופלוגתיי' כבר ביאר רש"י דרשב"א ס"ל אערומי מערים דליחזקי' כנאמן ור"ע ל"ל הך סברא:

תוס' ד"ה הודה במקצת כלי' נרא' דאי בקרקעות ל"ש אשתמיטי א"נ קרקע הילך הוא א"כ שוב הו"ל מגו דהעזה כמ"ש תוס' לעיל:
בענין קו' הראב"ד מחבלת בי שתים נ' דבשלמא הכא התובע ע"כ אין לו לתבוע כ"א קרקעו והנתבע יוכל לפרעו במעות להכי מקרי תביעת קרקע משא"כ בחבלה דאין לו לתבוע כ"א ממון שפיר מקרי ממון ולא אדם,

בענין האי רעיא פ' שנים אוחזין

תוס' ד"ה אם איתא בסנ"ד וטעם הדבר נ' דבאמת בכל העדאת עדי' כיון דכופר הכל אין כאן אשתמיטי מעליא כדאמר ר' חייא גופא לעיל אלא דמ"מ אמרי' דחייב א"כ ל"ש:
גמ' השתא נמי דליתא ע' ברא"ש שכ' דמ' מזה לכאור' דליתא לדר"ח ונ' די"ל דכולא מלתא דאם איתא היינו מכח קו' תוס' דבאמת היכא דהוחזק כפרן ול"ש אשתמוטי לא אמר ר"ח והיינו דאמר ר"ז אם איתא אפי' בכה"ג דהוחזק כפרן וע"ז קאמר ג"כ השתא נמי דליתא לדר"ח דבכה"ג ליתא:
גמ' ותוקף בטליתו וכו' לכאור' לד' רש"י לעיל דבארגתי' אמרי' יהא מונח א"כ ע"כ לא חיישי' כ"מ שיאמר לקחתי' וא"כ לד' רש"י שהמוכר אי לא נקט זוזי כ"א מחד לעולם א"כ מאי איכא למיחש וצ"ל דלמא לא יהא המוכר קמן ולעיל דלא משני הכי משום דא"כ ליתא לצריכות' דעביד לעיל דאם מפסי' מעותי' לא מורי היתיר':
רש"י ד"ה לא אמרי' נ' מדבריו דמשום דלאינשי חמור משו"ה מקרי חמור ולא מצד עצמו וכדקיי"ל ביו"ד סי' קי"ט ואין כן ד' תוס' כ"א דמצד עצמו חמור משום לא ינקה ועי' מ"ש לעיל בסוגיא דר"ח קמייתא בענין זה ע"ש תוס' ד"ה דחשיד בסו"ד וה"ט דכופר בפקדון וכו' ר"ל אף דמיירי שבאו עדי' וא"כ ע"כ ישוב הפקדון אעפי"כ פסול:
תוס' ד"ה ההיא שעתא וכו' כתב הד"מ חו"מ סי' צ"ב דתוס' מחולקי' בענין זה על הג"מר שהביא הב"י שם שכ' דאפי' נשבע אמלוה כשר ולי נראה דאין כאן ראיה דתוס' קאי כאן ללי"ק דטעמא משום אשתמיטי ושפי' כתבו דמשו' אשתמיטי הרי אינו יכול לשבע עכ"פ ומדנשבע פסול אבל הג"מר בשם הרי"ף קאי למסקנא דטעמא משום מלוה ישנה וא"כ אפי' כי נשבע לא יפסול ואמנם א"כ יקשה שוב על הרא"ש שכ' דליכא נ"מ בין לי"ק למסקנא הרי שפיר נ"מ אי מפסיל לאחר שבועה או לא ונ' דהא תליא אי אמרי' דע"כ וודאי מלוה אין לו עלי' דאי הו"ל וודאי מלוה הוה טעין הכי כ"א ספק מלוה וא"כ שוב אין לו רשו' לשבע משא"כ אי אמרי' כד' הרז"ה דאפי' כי טעין לא מהימן וא"כ

לעולם בוודאי מלוה מיירי ושפיר נשבע וא"כ ד' הרא"ש דדוקא לספק מלוה חיישי' וכ"כ בהדיא לקמן ושפיר כ' דליכא נ"מ:

תוס' ד"ה בלא דמי נראה הא דפשיטא להו דהאמת כן הוא דלא תחמוד בלא דמי מ' היינו משום דחמסן לא פסול כ"א מדרבנן. ובתי' יש ליישב קו' תוס' איזהו נשך ד"ה לעבור עלי' בב' לאווין כיון דבלא"ה בגזל איכא ב' לאווין תלתא ל"ל:

רש"י ד"ה נימא מגו מבואר מדברי' שבאו ליישב קו' תוס' דגם בכו"ה שייך אשתמוטי וה"ק כיון דעכ"פ ההעזה גדולה מאשתמיטי דמכח אשתמוטי הו"ל לאודועי מיהת במקצת וכיון דמ"מ מעיז נימא דלאו לאשתמוטי בעי ולא נמסור לו שבועה:

תוס' ד"ה אלא הא בסו"ד וי"ל כיון וכו' וי"לד מנ"ל להש"ס הא דפריך בפשיטות ונ' דר"נ קאי אמתני' דשבועות דתנן פטור והאי פטור ע"כ בכ"ג דכ"ש היכא דל"ש אשתמוטי ואכולא מלתא קאמר ר"נ ומשביעין אותו היסת:

תוס' ד"ה דתני ר"ח י"ל עוד בענין אחר דאר"ח גופא בעי להק' דהש"ס מסיק לעיל דלר"ח קמייתא ע"כ צ"ל סברת אשתמוטי דאל"כ לא איצטריך ק"ו והיינו דפריך מר"ח אר"ח הרי בחנוני ל"ב אשתמטי:

רש"י ד"ה אביי אמר עי' בדרישה סי' צ"ב שביאר דלהרי"ף והרא"ש אביי ליישב קו' הש"ס ונימא מגו אתא ולא לאפלוגי אדר"ח ולדברי' ל"ק קו' רש"י טלית מאי עבידתי' גבי':

והנה בפלוגתא של רש"י והרי"ף נחלקו כמו כן הרז"ה והרמב"ן דד' הרז"ה כרש"י דאביי לאפלוגי אדר' יוחנן אתא ולית לי' כולא סוגי' דלעיל ולא ג"כ הא דלא תחמוד בלא דמי מ' וא"כ ליתא לתי' הרמב"ן, והרמב"ן בשטת הריף שפיר כתב. והנה סו"ד הרמב"ן ביישוב התוספתא לטעמי' אזיל דס"ל דטענו מלוה והודה פקדון פטור כמ"ש הרא"ש בשמו פ' השואל, בסוגיא דשאולה ושכורה ע"ש ומ"מ הרז"ה אי לית לי' הך סברא שפיר ק' לי' מהתוספתא:

בענין שנים אדוקים בשטר פ' שנים אוחזין

הק' הלח"מ פ"ט מטוען להרמב"ם דס"ל בכלי בכ"ג אמרי' יחלקו ודייקא בטלית שייך לחלק בין תפיס בכרכשתא או לא א"כ בשטר אמאי אמרי' לקמן דכ"א נוטל עד מקום שידו מגעת ונ' דס"ל להרמב' דבשלמא בטלית כיון דבגד שלש על שלש מקרי בגד ואמרי' ג"כ דכמאן דתפיס דמי א"כ שפיר אמרי' דנוטל עד מקום שידו מגעת משא"כ בכלי

דמקצת כלי למאני חזי ולאו כלי מקרי הו"ל כטלית פחות מג' על ג' וכ"ז בכלי דלגופו עומד משא"כ בשטר דלמ"ש בו עומד א"כ שפיר שייך לומר דכ"א מה שבידו הוא שלו:

תוס' ד"ה בזמן שהבעל וכו' עי' רש"א ונ' ליישב דהנה עיקר קושי' התוס' כבר כ' דהויא אתוס' כתיבה דאעיקר כתיבה בלא"ה כ' דמשתעבד מן האירוסין וא"כ אתוס' כתובה דרגילות לתת לפי ערך הנדן כדתנן בכתובות פ' מציאת האשה א"כ שוב שייך שפיר כ' ללות ולא לוה דיוכל להיות שלא נתנה לו נדן כלל:

גמ' ויחלוקו נמי דאמרי' לדמי דאלת"ה י"לד הלא מני' וביה יכול לדייק כדדייק לעיל דאטו לצור עפ"י צלוחותו הוא צריך ונ' דה"פ דהמק' לא הק' כ"א אתופס ותורף אבל יחלוקו ס' לי' שפיר דקרעי' לשטרא והיינו יחלוקו כלומר השטר בטל אבל זה נוטל תופס הוא דק' לי' ואהא קאמר הש"ס דגם יחלוקו דקאמר לאו כדס"ד כ"א ג"כ לדמי:

בענין רכוב ומנהיג פ' שנים אוחזין

הא דר' אבהו בדותא היא הק' הש"ך על הסמ"ע למה פסק כהך דר' אבהו כיון דמסקי' דר' אבהו בדותא היא ונ' ד' הסמ"ע דהא דמסקי' בדותא היא היינו היכ' דאיכא אחר בהדי' וא"כ לא הי' באמת ראוי' לנתק כ"א אלו לא הוי אחר בהדיא משא"כ הס"מע מיירי דליכא אחר בהדיא ושפיר יכול לנתק ולמה לא נימא הואיל:

תוס' ד"ה א"ה רוכב בעיר וכו' יש ליישב עד"ז דבל"ז י"ל דא"נ רוכב לחודא קני מ"מ קנין דאוריי' לא הוה כ"א קונה מטעם סתימתא וה"נ דרך התגרין כן ואמנם בעי' דרך התגרין דווקא ובעיר לא הוה דרך התגרין משא"כ השתא דמיירי במנהיג ברגלי' דמדינא קני א"כ למה נחלק בין בעיר לבשדה:

בענין משוך בהמה פ' שני' אוחזין וסיומא לשיעורי הקיצ תרי"ח.

רש"י ד"ה לקנות מי א"ל קני ע' ברא"ש ולי נ' ד' רש"י ע"ד אחר דיש ב' מיני קניני' קנין שעל ידי המקנ' מוציא החפץ מרשותו וקנין שהקונה קונה לענין אחריות ומ"מ לא יצא החפץ מרשות המקנה ונמצא דכ"ז שלא א"ל בהדיא קני שהודיע בזה כי מוציא החפץ מרשותו אמרי' דלא נתכוין כ"א שיהא לקונה בו קנין אחריו' לא זולת ונמצא דאין חילק בין הך דהכא למשוך חפץ לקנות:

כ' ה"ה פ"א ממכירה ע"ד קו' הראב"ד מקידושין בתי' ג' דקידושין שאני ולא פ' ונ' כוונתו דבשלמא הכא שבא להקנות אמרי' כ"ז שלא בירר כי עכשיו מקנה לא הוה קנין משא"כ בקידושין כי הקונה מתנה ואם אינו רוצה עדן לקנות למה יקנה כלל:

והנה בענין דחיי' הנה מותקנה לי' גניבותיך רצה הלח"מ ליישב דהו"ל למימר וקנויא ודברים מגומגמים דלמה ל' ותקנה לא א"ש וכן ל' קנוי' קצת לי' עבר מ' ובשעת התנאי ל"ש זה אשר ע"כ נראה כוונת הראב"ד דלכאור' גם בזה אם המוכר אומר ותקנה לך הוה א"ש ולמה לא ביאר כן הרמב' כ"א אדרבא כ' סתמא דצרי' שיאמר משוך וקנה מ' דתקנה בשום אופן לא מהני:

והנה מה שסיי' ה"ה וד' רבינו צ"ע אין הכוונה למה לא מפ' כרש"י כ"א דבאמת אפי' לקנות אין ראיה ברורה מהש"ס לבעלמא כמו שכתב הרא"ש אלא דמ"מ י"ל מידי ס' לא נפקא ואמנם ללמוד עוד ותקנה מלקנו' דיש עוד לדחות כמו שדחה רש"י זה שפיר צ"ע והנה בענין מ"ש הטור וגדולה מזו פי' רש"י ונתקשה הב"י קצ"ו נ' די"לד על הרמב"ם למה שביק עכ"פ דינא דגמ' בלקנות א"וו בלקנות הרמב"ם מודה להרא"ש משום דמשוך לקנות ר"ל כיון דמשיכה זו כוונת קנין משא"כ ותקנה דהו"ל למימר נקנה אלא ש"מ דלעתיד כוונתו הוא דחולק הרמב"ם ושפיר כתב הטור על רש"י גדולה מזו:

תוס' ד"ה משוך הנה לפי פשוטו ד' התוס' לשטתייהו בסו"ד זה אהא דמסקי' והל' בכפות לאו אסוגיין קאי דבאמת ר"א באינו כפות קמבעיא לי' אבל הרא"ש הק' קו' תוס' לשטת רש"י ג"כ ולפנינו נדבר עוד מזה:

והנה הרא"ש הביא ב' ראיות לד' התוס' ישנים יש לדחות דהתם מיירי שהחפץ החיצון הוא משמש לחפץ הפנימי ולהכי מהניא משיכה לא זולת. אלא דעכ"פ יק' למה נקט הש"ס האיבעיא בבהמה ולא בחפץ ולזה נ' דאדרבא בחפץ פשיטא להש"ס דלא קני כמבואר מסוגיא דב"ב שהביאו בתוס' להק' בזה לפי שטתם אמנם בבהמה וכלים שעלי' הוא דמבעיא לן אי הכלים נחשבים כאבר מגופה ומהניא משיכת בהמה לגבייי' ור"ל כלים שהם לתשמישה או לא ומובן עד"ז כולא סוגי' בלי שום קו':

וע' ברשב"ם פרק הספינה שם שפי' דחמרין ופועלין עצמן היו טוענין פירות ולא הי' שם שום בהמה כלל ונ' דכ' זה ליישב קו' תוס':

מ"ש רש"י ולא נייד והוה משתמר תרי מילי קאמר כלומר דבעי' בתרתי דומי' דחצר דבעי' לא נייד ובעי' משתמר:

אלא מעתה הי' מהלך בספינה מבואר מדברי תוס' דמסרה לחוד פריך וזה לשיטתם:

ולמ"ש לעיל י"ל דקושי' הש"ס הי' ממתני' דהספינה דמכר ספינה מכר כלים דמ' משיכת הספינה מהני למשיכת הכלים ובכפות ל"ל דא"כ מאי משיכה שייכא בכפותא דלא שייך בה גרירא:

אלא מעתה זרק לה גט י"לד הרי כבר תי' הש"ס ספינה מינח נייחא ומכש"כ דשייכא הך סברא בקלתא ותו דהמק' הק' מחיקה ג"כ והתרצן לא תי' כ"א מקלתא ונ' דבאמת מחוקה לא ק' דאיכא למימר דמיירי בחיקה ממש דהוה גופא ולא חצירה אלא דהש"ס הק' דמ' חיקה דומיא דקלתא ואי חיקה ר"ל בגדי חיקה הני מ' דבטולי לגבה גופא וה"ה בקלתא וא"כ ל"ש למימר דמונח נייחא והש"ס משני דבחלתה ל"ש בטו' לגבי גופא וחיקה היינו חיקה ממש:

והנה תמה הלח"מ על הרמב' למה פסק בפשיטות האיבעיא לקולא ולא כ' דהוה ס' דדינא וכו' ד' הרמב' דהאיבעיא לא הויא כ"א בכפות וכפי' רש"י והנה בכפות ל"ש משיכה כ"א גרירה ולמאי דקיי"ל לעיל דאיכא חד צד דלא קני א"כ לא עדיפא גרירא מהנהגה בגמל ואין מקום לאיבעיא דר"א אלא דר"א מצי סבר כשמואל לעיל דרכוב לא קני ולא אצטריך להך סברא דחד צד לא קני ושפיר איבעיא לי' משא"כ הרמב' דלא פסק כשמואל ופסק דהנהגה בגמל לא קני שפיר פסק האיבעי' לקולא, בענין מה שדחה הר"ן סברת היש מחלקי' מכור בל' סאה בסלע נ' לחזק דברי' עד"ז דהתם לא מקרי כ"א ס' חסרון ידיעה דאלו ידעי' דהמוכר ר"ל סאה בסלע הי' הקנין קנין גמור אלא דלא ידעי' וס' חסרון ידיעה לא מקרי ס' גמור משא"כ כאן הוה ס' דדינא ושפיר מקרי ס' גמור:

ולסיים בד' אגדה נ' דיש לכוין בבעיא דר"א דהנה הש"י מסר להנשמה הגוף הבהמיי וצוה עלי' שלא תמשול עלי' ולא תחשביהו כעבד קנוי לה אמנם קניני הגוף המה עומדים לה למשמעתה ועתה בעי ר"א אחרי שהקב"ה אמר להנשמה למשוך בהמה זו דהיינו הגוף ע"מ לקנות כלים שעלי' מהו ומק' הש"ס לקנות אטו מי אמר הש"י לקנות קנייני הגוף הלא לא צוה כלל ע"ז ומשני לא כן כ"א וקנו כלי' הכלים שקנה הגוף מעצמו אם הם עומדי' למשמעת הנשמה שתוכל למושכן אלי' מבלעדי הגוף או לא ומק' רבא הרי הגוף עצמו חצר מהלכת הוא מחר יבא ואיננו ומהו קנין שייך גבי' ומשני בכפות ר"ל אם הגוף בעצמו כפות ודבק אל הנשמה אשר כל מגתותי' רק להחיות הנשמה אל התורה אזי קמבעי' מי מהם קודם אל קנינו הגוף אם הגוף כדי שיחליף כח לשרת הנשמה בתורה או הנשמה תוכל לצוות לתת קנייני' למקום מקדש וכיוצא ולא אפשיטא בעיין ודעבד כמר עבד ודעביד כמר עביד ות"ח הגומל חסד גופו צדיק גמור מקרי, וכיוצא בזה נ' לפ' ד' המ' שוח"ט תהלי' י"ט ע"פ תורת ה' תמימה משיבת נפש ר' ירמי' ורבנן ח"א למה הוא תמימה מפני שהיא משיבת נפש וח"א למה הוא משיבת נפש מפני שהיא תמימה שהם נחלקו בפי' מלת משיבת נפש מר סבר כי הכוונה אשר ע"י התורה גם דהיינו תאות האדם תשובנה אל ה' להיות חלקם בקודש ולזה אמר למה היא תמימה כי היא תמימה

יותר מכל המצות כי המצות רק בעת יעסקו בהן עובדי' את ה' ולא בעת יעסקו בצרכי הגוף משא"כ העוסק בתורה אשר גם צרכי הגוף יחשבו לו לעבודת ה' ואידך ס"ל כי הכוונה מל' שיבה ונחת ור"ל התורה תמימה מכל החכמות כי העוסק בה לבו פנוי מכל מזימות ותאות רעות וז"ש למה היא משיבת נפש מפני שהיא תמימה כולה קודש והנה עיקר מלחמת האדם בעולם הוא בין הגוף להנשמה אמנם אצל ת"ח אין צורך לזה כי אם גם ימלא משאלות גופו בכ"ז לא יניח בזה מלעבוד את ה' ולזה אחר ת"ח מרבים שלם בעולם שנא' וכל בניך למודי ה' ורב שלם בניך אמנם בתנאי שילמדו לש"ש ואמר שלם רב ואוהבי תורתיך ואין למו מכשול כי גם עניני עוה"ז להם עבודת ה' ולא יקרא עלי' בעסקם בעוה"ז אם תעזבני יום יומים אעזבך ואמר כי בבני העולם כ"ז שירבו נכסים ירבו מלחמותם בין גוף לנפש לא כן בת"ח כ"א יהי' שלם בחילך אם גם יהיו לך חיילים רבי' יהי' לך שלם ושלוה בארמנותיך הכוונה על משכן הנפש דהיינו הגוף ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום אכיה"ר:

בסוגי' דתוקפו כהן ב"מ פ"ק תחלת ימות החרף תרי"ט.

תקפה א' בפנינו הנה דנקט ר"ז בפנינו היינו להרמב"ן משום דשלא בפני ב"ד וודאי אמרינן שתיקה כהודאה או כהרשב"א דשלא בפני ב"ד וודאי לא אמרי' שתיקה כהודאה ומ"מ התינח אם האיבעיא לענין שתיקה כהודאה משא"כ אי ס"ד דהאיבעיא אי בספיקא מהני תפיסה א"כ אמאי נקט ר"ז בפנינו דווקא דמה לי תפס בפני ב"ד או לא ומיושב בזה קו' הנ"י על הרמב' דפסק תו"כ אין מוציאין מידו א"כ מאי קאמר הש"ס אי דצוח מאי הו"ל למעבד והק' הנ"י דלמא הא גופא מיבעיא לי' לר"ז אי במלתא דספיקא תפוסה מהני ובאמת קו' זו אלימתא גם על הראש דהרי בטוען התופס ברי ס"ל להרא"ש דמהני תפיסה והכא הרי טוען ברי ולמ"ש א"ש דאי הא הוה בעיא דר"ז למה נקט בפנינו, ואמנם נ' דגם רש"י מה"ט קאמר כאן דסוגיי' מיירי קודם שנשבעו דלכאורה היינו יכולין לתרץ קו' הנ"י הנ"ל דסוגיי' מיירי אחר שבועה ואחר שבועה שוב לא הוה ספיקא דממונא וממילא לא מהני תפיסה לזה הוכרח רש"י לפ' דלא היא כ"א דסוגיין מיירי קודם שבועה ודייק לי' לרש"י הכא מדמסקי' דברייתא מיירי באודי לי' פליגו ולא מהימן אידך במיגו כמ"ש תוס' משום דהוה מיגו במקום אנן סהדי ואס"ד דמיירי לאחר שבועה הרי אפכא הוה ג"כ אנן סהדי דההוא שעתא נשבע בב"ד ויצא לחוץ ויודה לו שנשבע לשקר וליכא למימר דעביד תשובה דהרי מיד שוב אומר בב"ד דלא הודה לו אלא ש"מ דבלא שבועה

מיירי סוגיין וכ"ת בלא שבועה האיך שייך זילו פליגו י"ל לשיטת הרמב"ם בשני' אדיקי' בשוה אין כאן שבועה כלל ולשטת תוס' מיירי שנתרצו שני' בכך:

רש"י הראי' בעדים כ"כ דלא תימא דאפי' עדים לא מהני אי שתיקה כהודאה וכמ"ש הטור בשם הראש והנה מכאן הק' הטו"ז על הראש והק' עוד למה לא יכריעו העדים ספיקא דידן ונ' דמשום קו' שנייי' זו חלק הב"ח בין שתק מתחלה ועד סוף דל"ש הכרעת עדים הלכך לא מהני עדים ובין שתק ולבסוף צווח דמהני הכרעת עדים ואמנם קו' הראשונה של הטו"ז במקומה עומדת ונ' ד' הראש דלפום ס"ד דהשתא באמת צ"ל דגם תנא דברייתא מס' לי' אי שתיקה כה"ג כהודאה או לא ושפיר מהני הכרעת עדים אבל הש"ס דחי הא מלתא דתנא וודאי לא מס' לי' כלל אלא דאנן לא ידעי' דינא היכא אי הוה שתיקה או לא ואי הוה לא מהני עדים ומעתה כי היכא דמשום דמס' לן דינא היכא אמרי' אי תפס לא מפקי' מני' בלא עדים ה"ה אפי' מייתי עדים הוה ס' דדינא ולא מפקי' מני':

ועפ"י דברינו יובנו ד' הרמב"ן שק' לכאורה לדבריו דס"ל שלא בפני ב"ד וודאי שתיקה כה"ג כהודאה א"כ א"נ דברייתא מיירי בשתק ולבסוף צווח מ"מ אכתי דלמא שלא בפני ב"ד דווקא ובפני ב"ד עדן מנ"ל א"וו ס"ל להרמב"ן כמ"ש הב"ח דאי שתיקה לגמרי כהודאה אפי' ראי' לא מהני ודווקא בפני ב"ד דאיכא למימר מס' לי' לתנא אי כהודאה או לא הוא דמהני ראי' לא זולת, ועפ"י מ"ש יש להסביר ג"כ מה דחקו תו' וראש למימר דאגר לי' בלא סהדי הוה מגו במקום עדי' נימא כמ"ש הנ"י דלא הוה כ"א מגו במקום חזקה אא"כ ק' נפשוט מהכא דלא אמרי' מגו במקום חזקה וצ"ל שוב דתנא ג"כ בהא מס' לי' א"כ מאי אולמא דתרצן ממק' ואמנם הנ"י הביאו לכך דאס"ד דהוה מגו במקום עדי' א"כ גם ראי' למה מהני או"ו דלא הוה כ"א חזקה בעלמא ולתוס' וראש צ"ל דבאמת האי ראי' היינו שיביא עדים שאגר לו בפני' אמנם א"כ צ"ל דאם אומר סתם השכרתי בפני פלוני ופלוני והלכו למדה"י לא מהני דלא כנ"י והנ"י שפיר לטעמא כ' והסברא נ' דהוה מלתא דלא שכיחא דמ' שמיד באו לב"ד ומיד הלכו העדים למדה"י והו"ל טענא גריעא:

ומ"מ מובני' לכאורה ד' הרמב"ם דס"ל דאף תקפה לא מהימן דאל"כ ליהימן במגו וכ"ת דהוה מגו במקום עדים גם ראי' למה מהני וכ"ת דהוי מגו במקו' חזקה א"כ ליפשיט מכאן וכמ"ש אלא וודאי אין כאן מגו דאף תקפה לא מהימן:

אלא דעדן יש לי לדקדק ע"ד הרמב"ם למה עכ"פ שביק גוונא דנקיט הש"ס ונקיט ליה גוונא אחרת לגמרי תקפה או מכרתו' ולזה נ' דגם הרמב' ס"ל דהש"ס משום הכי נקט כה"ג כי היכי דלא ליהמן במגו דתקפה ובאמת לפום האי שינויא דש"ס בתקפה נאמן וה"ט דהנה ההוא אמר תקפה וההוא אמר אודויי אודי לי אנן אמרי' דתרוויי' אתנהו האי

תקפה והאי שתק דסמוך שילך לצווח בב"ד ולא מחלקי' כלל בין בב"ד לשלא בב"ד וא"כ הו"ל שתק ולבסוף צווח וכיון דהשתא ס"ל לפום האי תי' דשתק ולבסוף צווח מפקי' מני' א"כ תקפה מהני ושפיר אצטריך הש"ס כה"ג דווקא דליכא מגו אמנם למסקנא קיי"ל דשתק ולבסוף צוות לא מפקי' מני' וכמו שהביא הרמב"ם קודם לדין זה א"כ גם תקפה לא מהני וכמ"ש דהוה שתיק ולבסוף צווח ושפיר לא אצטריך הרמב"ם כלל לגוונא דנקט הש"ס:

ובענין ד' הנ"י המוקשי' שהק' בחי' אנ"ש אפשר ד' הנ"י דאפי' תפס אידך שוב לא מהני וע"ז כ' מ"ש:

רש"י ד"ה ואת"ל וכו' ויחלוקו נ' דק' לי' פשיטא מאי קמ"ל כיון דמוציאין מידו פשיטא דלא מצי להקדושה וע"ז כ' רש"י דהש"ס הק' דבאמת א"נ מפקי' מני' מ"מ יחלוקו א"כ ס"ד דפלגא מיהא הוה הקדש קמ"ל הש"ס דלא הוה הקדש כלל והטעם דכיון דלרש"י מיירי סוגיי' קודם שנשבעו וא"כ עדן הו"ל גזל ביד אחרי' אפי' החצי שלו דעדן לא זכה בה כלל:

כ' עוד רש"י הקדושה בלא תקפה ויל"ד בזה מאי דוחקי' לפ' כן הרי גם בהקדושה לאחר שתקפה לא הוה הקדש לפי מאי דס"ל השתא ונ' דד' רש"י אדרבא בהקדישה בלא תקפה הוה רבותא טפי דסד"א דטפי שייך בהקדישה אודויי אודי לי' מבתקפה דבתקפה צריך לאודויי לי' דשקר טען מעיקרא וזה ל"ש משא"כ בהקדושה מצי למימר דאודי לי' דניחא לי' שיהי' הקדש וקמ"ל הש"ס דאף אודויי כהאי לא אמרי' וז"ש רש"י דלא אלי' הקדישה מתקפה אלא דזה אינו אטו בשתיקה לחוד יכול אדם להקדיש את שלו ולזה נ' ע"ד אחר דבשלמא בתקפה י"ל דהא דשתיק מעיקרא דסבר בין כך וכך שוב אחטפנה ממנו וכיון דחזי דלא מצי לחטפה צווח משא"כ בהקדישה דלא שייך זה ומדשתיק מעיקרא ש"מ אודי אודי לי' קמ"ל דלא אלים הקדושה מתקפה וכ"ז אי מיירי בלא תקפה ושפיר כ' רש"י:

רש"י ד"ה הא לא תקפה ואינו יכול להקדישה מבואר מדברי' דס"ל דאיבעי' הש"ס הוה אי יכול להקדישה או לא והיינו אי נימא דהקדישו וקנינו ע"י הודאת חבירו באים כא' ואף דעד השתא הוה גזל ביד אחרי' השתא הוה פקדון ביד אחרי' וכמ"ש תוס' או נימא דלא מהני הקדישו והודאתו כא' דבעי' הודאתו קודם להקדישו אלא שיש להק' ע"ז האמר רבא בהדי' בנדרי' פ' אין בין המודר גבי ככר של הפקר והקדישה דאמרי' הקדישו וקנינו באי' כא' עיי' בר"ן נדרי' שם וצ"ל דהכא לא הוה באי' כא' ממש דהרי הודאתו באה לאחר

מיכן כששתק וק' באמת למה יהא נקרא באי' כא' ומכ"ש לשטת התוס' דפשיטא להו דזה מקרי באי' כא' וצ"ל משו' דעכ"פ לא הוה מתוס' מעשה כ"א בשתיקה לחוד סגי:

אלא דאכתי יל"ד למה לא רצו התוס' לפ' כרש"י והרש"א גבי מסותא רמז דתוס' פירשו מסותא לפי פי' דהכא ואמנם למה לא פי' כאן כרש"י ולזה נ' דאדרבא משום דבמסותא מ' להו דלא כרש"י והוצרכו לפ' פי' אחר ולכך גם כאן פי' לפי שטתם וזה דאי כרש"י במסותא דמיירי כולא סוגיי' בשתק א"כ מאי קאמר רב חנניא תניא דמסייעא לך וכו' עד נמצא זה פיטר בממונו של כהן ואס"ד כרש"י דבעי' שתק ישראל ומהי"ת נימא דישתוק דנקרי ממון של כהן א"וו מיירי לקמן אפי' בלא שתיקה ולרש"י צ"ל דאי אמרת דהוה מעשר א"כ מאי אכפת לי' לבתר דהוה מעשר אי תפס לי' כהן וממילא ישתוק והוה למפרע פוטר בממונו של כהן:

ואמנם מד' תוס' גבי מסותא שכ' והשתא אייתי וכו' למדתי דק' להו מידי אחרינא אד' רש"י דמעיקר' מאי ס"ד דרב המנונא דמשו"ה אסור בגיזה ועבודה משום דתקפה כהן אין מוציאין התינח אי לא בעי' שתק משא"כ אי בעי' שתק והישראל וודאי לא ישתוק ולכ"הפ הוה ס"ס מאן יימר דיוכל הכהן לתפוס וא"נ תפס מאן יימר דשתק ישראל ולמה יהא אסור בגיזה א"וו משתק לא מיירי מידו ומ"מ בקו' זו מיושב קו' למעלה דלרב המנונא שפיר קאמר רב חנניא כי היכי דלדידי' בגיזה ועבודה אסור ולא חשבי' זה לספק שמא לא ישתוק ישראל א"כ ה"נ ליהוי מה"ט ממונו של כהן:

ומ"מ סברת התוס' מוק' מאד למה נימא דאם הקדישה קודם שתקפה עדיף מכל דאלים גבר בשלמא אחר שתקפה שפיר קדשא משום דההיא שעתא ביתו הוה וחל הקדש עלה ושוב לא פקעא משא"כ אם לא תקפה ונ' דהרא"ש כ' בריש מכלתין דטעמא דאלים גבר הוה אומדנא מדמסר נפשו עלי' ש"מ דילי' היא והנה כלל גדול בידינו אין אדם חוטא ולא לו ומאחר שהש"י שונא גזל בהקדש אם אינו שלו מאי אהני לי' דאקדשא והנה א"כ הקדישה הוה אומדנא טובה כמו כל דאלים גבר ונוכל לומר דגם בהקדישה לאחר שתקפה דלא מהני שוב אלים גבר ג"כ ה"ט דהאי אומדנא עדיף או טעמא כמ"ש דההיא שעתא ביתו הוא ודווקא לאחר שתקפה והיינו ספיקא דש"ס

ולכאורה יש להביא ראי' לשטת תוס' מדאמרי' לקמן מאי הוה עלה דמסותא מ' דווקא מסותא הוא דאפשיט אבל בעיין דתקפה לא אפשיטא כלל דמ"מ איכא למימר דגם בהקדש בעי' צווח משא"כ לרש"י דכולא חדא מלתא היא למה קאמר הש"ס מאי הוה עלה דמסותא דווקא ואפשר משום דאי נימא דכה"ג הוה בשעת הקדש גזל ביד אחרי'

לא מצי להקדיש ומסותא דהוה מקרקעו הוא דאיכא למידק מדר"י להכי נקט הש"ס מסותא דווקא:

ומ"מ מבואר מד' תוס' דרב המנונא לאו תל' המוציא קדייק כ"א מאסורין בגיזה ועבודה והביאם לזה לפי הנ' מד' דק' להו כיון דעיקר חידושא דרבה דקדושה הבאה מאיליה שאני לא הו"ל למימר כ"א הא מלתא בעלמא ול"ל למימר כלל תקפה כהן מוציאין א"וו דעיקר דווקא דרב המנונא הוה מדאסורי' בגיזה ועבודה א"כ ש"מ דת"כ אין מוציאין וש"מ ממילא דהקדישה אלים מתקפה וע"ז הוכרח רבה לומר כל היסוד אינו דטעמא דאסור בגיזה לאו משום תקפה כהן אין מוציאין כ"א לעולם מוציאין אלא משום דקדושה הבאה מאילי' שאני:

והנה לרש"י לכאורה באמת זה דקדוק עצים ל"ל לרבה למימר הכי וצ"ל משום באמת פשיטא לי' לרבה דת"כ מוציאין מידו להכי החזיר גם זה בדברי' ולפי"ז ל"ש לרש"י למימר דרבה דיחוי בעלמא קאמר כמו שכ' הרשב"א לד' הרמב"ם א"כ הלא לא אצטריך לי' כלל:

אלא דבאמת צריך ביאור האיך לא עלה ע"ד רב המנונא לחלק בין קדושה הבאה מאילי' דשייך ס' אי' לחומרא כמ"ש רש"י לקדושת פה דמסותא ונ' דק' לי' לרב המנונא לאיזו ענין אצטריך ברייתי' לאשמיעי' דאסורין בגיזה ועבודה אטו אנן לא ידעי' דס' אי' דאוריי' לחומרא אלא וודאי ה"ק אסורין בגיזה ועבודה באי' לאו כוודאי בכור ולא מס' וא"כ ע"כ ה"ט משום דקדושה אלים מתקפה ומעתה מיושבי' ד' רש"י דרבה ה"ק לי' לא כדעתך דהיינו דאשמעי' תנא דברייתא כ"א לעולם אסורין מס' דווקא ולא במלקות וכ"ת א"כ פשיט' לא היא סד"א כיון דת"כ מוציאין מידו אפי' ס' לא הוה קמ"ל דמ"מ אסורין מס' ומטעמא דהוה קדושה הבאה מאילי':

והנה לד' רש"י דיוקא דרב המנונא מל' המוציא דקתני סתמא דמ' בין כהן בין בע"הב וכי הרשב"א דזה ד' הרמב' למסקנא וק' באמת לרבה ונ' כיון דקיי"ל אין נותנין מתנות כ"א לכהן חבר ואמרי' האי בן לוי דחטף מתנתא פריצותא א"כ לא שכיח כלל שיהא כהן תוקף מתנות אפי' וודאי וכ"ש ספיקא וסתם מוציא היינו כהן ולא בע"הב כמו דמשני הש"ס ג"כ פ' המדיר ע"ש עד"ז:

ובענין קו' תוס' והלא הבעלי' יתנו לכהן אחר לולי ד' הייתי אומר דבאמת לאו דווקא אין מוציאין מידו כ"א הוא זוכה בשביל מי שיצוו הבעלי' ליתן:

ואמנם על תי' דמיירי במכירי כהונה הגי' הש"ך בס' מ"כ דמ"מ הרי יכולין לחזור בהן ע"ש ונ' דכוונת תוס' דמיירי במכירי כהונה שעשו הבעלי' הלואה עמו דלא מצי למיהדר בהו דא"כ יפסידו הלואתם ע' פ' הניזקין:

והנה הרשב"א יישב ד' הרמב"ם דיש לחלק בין פטר חמור דל"ש קדושת רחם לבכור דמיד שנולד הכהן מוחזק כמו הבעלים והנה באמת בפטר חמור לא כתב הרמב"ם אם תפס לא מפקי' מני' ואמנם קש' הרי גם בה' סלעים דבכור אדם מיירי מתניתן דלעיל והתם אמאי נימא אי תפס לא מפקי' מני' ואפשר דכיון דקי"ל מלוה הכתוב' בתורה ככ' בשטר דמיא א"כ כל נכסיו משועבדין לה' סלעים הללו ומהיכא דתפס הכהן מדידי' תפס ול"ד לפדיון פטר חמור דאינו מחוייב לפדותו כמ"ש הרשב"א:

ואמנם עדן קשה ממתנות כהונה וזה יישב הרשב"א במשמרת הבית הביאו הש"ך סי' ס"א:

ואמנם לעדה"ק נראה לחלק בענין אחר דהנה אד' הרשב"א קשה מ"ט לא דחי אביי לרב חוניא עד"ז וזה רצה הש"ך במ"כ ליישב ולזה כת' דבס"ד לא ידעי' דמיירי בס' פטר חמור ואמנם רש"י גם בס"ד מיד כתב לקמן מפ' דס' היינו ס' פט"ח והיינו דאס"ד דהוה ס"ל מעיקרא דהיינו ס' בכור א"כ לא בר עשורי כלל הוא ומאי קאמר דפוטר ממונו בממונו של כהן לימא מפריש מן הפטור על החיוב אלא ש"מ דידעי' דמיירי בפט"ח וא"כ שוב קש' למה לא דחי אביי עד"ז ולזה נראה לחלק בענין אחר דבבכור ה"ט דת"כ אין מוציאין דאי אמרת מוציאין אתי למשרי בגיזה ועבודה מטעם שנכתב לפנינו בס"ד משא"כ בפטר חמור דל"ש זה שפיר מוציאין אמנם רב המנונא דהוה מפ' אפכא כמ"ש תוס' דכולא מלתא דאסורים בגיזה ועבודה הוא משום דת"כ אין מוציאין שפיר לדידיה אין לחלק בין בכור לפטר חמור ואהא פליג רבה עלי' ואהא שפיר קאמר רב חוניא תניא דמסייע לך דמדינא ת"כ מוציאין ולעולם כיון דמתני' בבכור סתמא קתני המוציא כ"ע מודו דאין מוציאין ומפר' בברייתא טעמא משום גיזה ועבודה:

ואמנם ז"ש דאי נימא מוציאין אתי למשרי בגיזה ועבודה היינו אי בכל התורה כולא ס' ממונא אם תפס אין מוציאין וכמו שפסק באמת הרמב"ם והכא נימא מוציאין שפיר יאמרו דאפי' סי אין כאן ואתי למשרי בגיזה ועבודה ואמנם הא גופא מנ"ל דבכל ס' ממונא אמרי' אם תפס אין מוציאין דהיינו בס' דדינא היינו מגמרא דפר' הזרוע דקאמר רב אהאי בן לוי לא מסתייעא דלא שקלי' מני' אלא מחטף נמי חטף והיינו משום דמס' לי' לרב וקש' מ"ש הא מהא כי היכי דלא שקלי' מניה מס' ה"נ מצי למחטף מספיקא אלא נאו ש"מ דדוקא שקולי לא שקלי' מני' הא אי תפס כהן לא מפקי מני' וא"כ היאיך

איהו מצי חטף וא"כ עכ"פ ידעי' דיש חילוק בין ס' דדינא דהתם פשיטא דאי תפס לא מפקי' מניה ואמנם היינו טעמא דשייך קים לי' דהכי הוי דינא כמו שנזכר בספר ת"כ סברא זו ואמנם בס' המאורע ל"ש זה ומ"מ שפיר גזרי' הכא בבכור וכמ"ש ומבוארים ד' הרמב"ם:

וגם הטור דפסק בבן לוי כהרמב"ם היינו מגמר' דפ' הורוע הנ"ל אלא דהך סברא שכתב ל"ש לשיטת הטור שהרי הטור לא ס"ל הכי בס' דדינא כמבואר בס' ת"כ ונ' ד' הטור דהתם טעמא אחרינ' איכא כיון דרוב ישראל מלבד הכהנים אקרי עם וחייבים במתנות למה לא נימא דגם לוים בכלל הרוב אלא דכ"ז שהלוים מוחזקי' מסייע להו מיעוטא לחזקה ולא מפקי' מניה משא"כ אי תפס הכהן שפיר לא מפקי' מני' משום רוב' דמסייע לי':

אלא דבין למ"ש הרשב"א ביישוב ד' הרמב"ם בין למ"ש צריך ליישב הרי במתני דס' בכורו' קתני בהדי' בין טמאות וכו' ופי' רש"י דהיינו פטר חמור ועלה קתני המוציא וצ"ל כיון דמשום בכור בהמה טהורה נקט המוציא סתמא שפיר אף דבאדם וטמאה דווקא אם הכהן מוציא לא קפיד תנא בהכי:

והנה הביא הרא"ש ראי' דקיי"ל תו"כ מוציאין מדר"נ פ' השואל דקאמר אפי' בא בסוף חדש למשכיר אף דהשוכר תפיס ועומד ש"מ תפיסה מס' לא מהני והש"ך בס' תו"כ תמה עלי' הא התם טעמא משום קרקע בחזקת בעלים עומדת ונ' דהרא"ש יישב זה במ"ש ואפי' מאן דפליג ה"ט משום דס"ל אודויי אודי לי"ו כו' ע"ש כוונתו דבאמת ל"ש שם קרקע בחזקת בעלי' עומד' כמו גבי מלוה אומר חמש דהתם על הקרקע אנו דנין וכאן על השכירות אנו דנין אלא דס"ד למימר כשמואל דעל השכירות אודויי אודי לי' משכיר לשוכר מדלא בא כ"א בסוף חדש ולזה אצטריך קרקע בחזקת בעלים עומדת לומר כיון דקרקע בחזקתו קאי לא אצטריך לי' לתבוע בתחלת החדש ואין כאן סברא דאודויי אודי לי' ומ"מ אכתי השוכר מוחזק וס' הוה אלא ש"מ ספק ממון מוציאין:

ואמנם התוס' בכתובות כתב ג"כ לתרן מהך דשמואל דטעמא דשמואל משום אודויי וכאן לא ניחא להו בזה ה"ט דהש"ס פריך התם אשמואל מכור בל' וק' מאי מק' הא התם לא שייך אודויי אודי ליה אלא ש"מ דלאו ה"ט כ"א טעמא דשמואל משום דתפס כדמשני שם ועי' בנ"י ותמצא מבואר ביותר:

והנה בענין קוש' מתרי ותרי תי' הרא"ש דבטוען ברי מהני תפיסה וכן תי' תוס' בכתובות ובשמעתין השמיטו תי' זה ונ' משום דכל עיקר קו' תוס' הוא לפי' רש"י בכתובו' ולרש"י ל"ש תי' דלרש"י מיירי כאן כולא שמעתין בשתק ומטעם אודי לי' וא"כ ע"כ מיירי דהכהן

טוען ברי דאל"כ מאי הודאה שייך וש"מ דלמאן דאמר מוציאין אפי' בטוען ברי מוציאין. והנה הנ"י תי' משום די"ל ב' עדים לתופס והנה לכאורה זה תליא אי אמרי' ב' כתי עדים המכחישים כ"א באה בפ"ע ומעידה או תרווייהו סהדי שקרי נינהו ולמ"ד תרוויי' סהדי שקרי נינהו א"כ אין מקום לד' הנ"י. אלא דהנ"י להל' שפיר כ':

תוס' ד"ה קפץ נ' מקו' יש להביא ראי' לשטת הרשב"א דהיכא דאמרה תורה ביטול אסור מ"מ לא אמרי' נהפך האיסור להיות היתר אלא דמטעם אחרי רבים להטות שרי באכילה וא"כ ה"נ שמו עליו אלא דאחרי רבים להטות וזה לא שייך כאן דמצי מיירי דעם המנוי הזה הוה עשרה וא"כ או שהוא המעשר עצמו או שהוא מהנמנין וע"כ האיסור או הפטור פועל מה שלא הי' לו לפעול:

תוס' ד"ה מפריש עליהן נ' דבחדא קושי' נוכל לתרץ חברת' דעיקר רבותת דר"נ דאפי' ספיקות בפ"ע ג"כ נכנסין להתעשר דסד"א לעיל דווקא נכנסות לדיר דמשעה שנכנס לדיר הו"ל ס"ס ס' בגופו וס' בתערובו' ומש"ה אין יכול הכהן לתקפו דלמא לאו היינו הספק ומשו"ה שפיר מתעשר ול"ש פוטר ממונו בממון כהן משא"כ אם הפריש ספיקות אף דהי' יכול לפטור בא' הוא לא ידע ולא עשה כן מ"מ חייבין במעשר ולא אמרי' למחר יתפוס הכהן א' ונמצא לא היו כאן עשרה דאותו של כהן פטור כמ"ש תוס' משום לקוח ונמצא מקריב חולין בעזרה לא היא כ"א אם תקפו כהן מוציאין מידו והיינו והן שלו אפי' אם תקפו הכהן:

ובאמת צריך יישוב אמאי לא דחה הש"ס לעיל דכיון שנכנס לדיר מבטל בטל ולא יכול הכהן לתפסו ואולי אפי' לד' ר"י הזקן דכה"ג לא מקרי ס"ס לענין תפיסה מודה ר"י וצ"ע:

בענין מגביה מציאה לחבירו ב"מ פ"ק.

מתניתין הי' רוכב עי תוי"ט שכתב דאורחא דמלתא נקט ולי נ' דלר"י דמתני' קמ"ל דתנה דווקא הוא דזכה אבל זכה לא שפיר אצטריך למנקט רוכב דס"ד כיון דהוא רוכב ולא מצי למזכי בה דעד דסליק יזכה בה אחר נימא דלא מצי משוי ג"כ שלוחא לאחרינ' קמ"ל דלא היא:

ולר"נ ור"א י"ל דהנה במהלכין ואומר לו תנה קסבר המגביה דאבד ממונו דהרי לא אמר לו זכה וכיון שרואה בהגבהתו שהוא מציאה אדעת' דהכי לא אגביה ולהכי לא קנה חבירו אבל ברוכב דידע המהלך כיון דרואה אותה מרחוק א"כ מציאה היא דהאיך נאבד ממנו למרחוק כ"כ ולדעתו הגביהה נימא קנה חבירו קמ"ל דלא היא כ"א בכל גוונא לא

קנה חבירו, וכן לעולא דמוקי מתני' דאמר תחלה ואימת שייך תחלה אם בהגבהתו ידע שהיא מציאה וזה שייך ברוכב דווקא ולכך נקט מתני' רוכב דנדע דתחלה קאמר:

רש"י במתני' בסו"ד לשם קנייי' וקשה מאן לימא לן דלשם קנויי' עקרי' ונ' כיון דעכ"פ אמר תנה ולא אמר זכה ש"מ דהוא בעצמו רצה לזכות בה:

מי שליקט עי' רש"י דאין לומר דגם שדה זו מפקר א"כ מפקעי' לה מפאה וכ"ת באמת כן א"כ א"צ להפקיר כ"א שדה זו ולא כל נכסיו וכ"כ במק"א דצ"ע פ' הזרוע דאמרי' אם הבע"ה בעצמו חוזר וזוכה בה חייב בפיאה:

ואמר ע' תוי"ט במתני' כאן מה שנחלק עם הסמ"ע אם ואמר דוקא או לא ולכאור' זה תלי' אי מיירי מעשיר לעני א"כ שפיר אצטריך ואמר דאם לא יאמר למי ליקט יאמרו לו העניים מה לעשיר בפיאה משא"כ אי מיירי מעני לעני שפיר כ' הסמ"ע וא"כ להל' מיירי ע"כ מעשיר הדין עם תוי"ט דאמר ל"ד:

ולימא מר מני' הנה אמת דר"נ סייעי' לסברתו ממתני' דקשה לי' מתני' מני ומ"מ צריך ביאור למה נימא דבמיגו פליגו ורבנן ל"ל מיגו כלל ונ' כי זה הביא לתוס' לומר דטעמא דר"נ משום תופס לב"ח, אמנם רש"י בגיטין כבר דחה ראי' תוס' שכ"כ שם דלר"ת במעשיר לעני פליגי וטעמא דתופס לב"ח במעני לעני אין לו ענין דהתם אין כאן מיגו ובמעני יש מיגו אלא ש"מ דלר"ת במעשיר פליגי ושפיר כ' רש"י כאן דלר"נ במיגו פליגו ונר' דד' ר"נ דהאי מיגו היינו כמו הואיל והנה סתם בר פלוגתיה דר"א ר"י וא"כ ר"א לטעמיה דאי' לי' הואיל ור"י לטעמי' דלית לי' ואין כאן פלוגתא חדשה ועדיף מדעולא דעביד פלוגת' חדשה, והנה אמרי' בפסחים דר' ס"ל הל' כר"א וא"כ אי מתני' כרבנן הוה לר' דלא כהל' והייני אא"ב דקאמר ר"נ ר"ל וכ"ת האיך סתם ר' דלא כהל' לזה קאמר ר"נ ואלא מאי הרי לעילא מתני' דלא כמאן ומ"מ שוב א"ש דלר"ח דאי' לי' הואיל אצטריך לתופס לב"ח וכלומ' כשם דבאי' מדרבנן לא אמרי' הואיל ה"נ לא אמרי' מדרבנן מיגו משום תופס לב"ח:

מתני' דאמר תחלה וי"לד א"כ מאי קמ"ל בשלמא אי הוה קתני לה בהדי' א"כ שפיר אשמועי' דבעי' תחלה משא"כ עכשיו דלא קתני לה ונראה דהיינו ה"נ מסתברא דקאמר כלומר דהוה כאילו אתניי' בהדיא:

תוס' ד"ה תופס לבע"ח י"לד בד' אמאי קאמר כדמ' בכתובות הרי בהדי' מבואר שם כן וכ"כ בגיטין באמת כדמוכח בכתובות ונ' דיש ליישב ד' רש"י דהנה בב"ק פ' הגוזל אפליגי רבה ור"ח במינוי שליחות וד' רש"י שם דלרבה אין שייך מינוי שליחות כ"א באופן שהכסף והפקדון או מה שהוא בידו ולר"ח שליח בעדי' ג"כ הוה שליח והנה התם

בכתובות מיירי דשכיב הלוה וא"כ לא הוה השליח דיימר בר חשו כ"א שליח בעדים ואי ר"פ ור"ה ברי' דר"י דהתם ס"ל כרבה שפיר קא"ל את תופס לב"ת וכו' דהרי אין כאן שליחות ולק"מ אד' רש"י אלא דמ"מ שפיר כת' תוס' דלא מ' כן דהנה הם אמרו הכי אר"י תופס לב"ח לא קנה והנה ר"י קאמר בהדי' פ' הגוזל שם דשליח בעדים הוה שליח וא"כ לד' רש"י לא הוה ההיא שליח לר"י תופס לב"ח ולא הו"ל לאתויי מדר"י והיינו לא מ' שכת' תוס' אף דיש לדחות דעיקר דינא מייתי מדר"י:

ואמנם ממתני' שהק' הרא"ש ומהשוכר את הפועל שהק' הנ"י לא הביאו התוס' כלום ונרא' דעתם דמ' להו דרש"י גופא לא קאמר דשליחות מהני כ"א בחוב דמהי"ת נימא דהב"ח לא יכול לשוויי שליח שיתפוס לו ממונו וכל זכות שיש לו אלוה יכול למוסרו ביד שליח משא"כ במציאה דעדן לא זכה בה ולא יכול למסור זכותו מודה רש"י דאין כאן שליחו לחב לאחרים. והנה הרא"ש השיג בזה על הרי"ף אין כוונתו לחלוק על הדין שכ"כ בהדיא פ"ק דגיטין דתפיסה ל"מ כ"א במקום פסידא כ"א כוונתו דכ"ז מדינא ור"ל כמ"ש הנ"י בשם הרשב"א כיון דמפסיד לוה נכסי כל אדם חייב לתפוס למלוה משום השבת אבידה:

תוס' ד"ה איתיביה ולא קאמרי אפכא דקיבל רבא מרמי ב"ח ואיתיבי' לר"נ דבשלמ' אם קובל רבא מר"נ א"כ שפיר לית לי' מיגו כלל כ"כ דלא ידע ראיה ממתני' דמגו דזכי אמרי' משא"כ אי קבל מרמי ב"ח והיינו דדייק ממתני' דאמרי מיגו דזכי אכתי למה נחלק על ר"נ דלמא רק אי בעי זכי לא אמרי':

גמ' והאמר רב וכו' י"לד ולטעמי' דלאו משום יד פועל כיד בע"הב מ"מ הרי שליח ג"כ מצי הדר בי' כל שעתא וצ"ל דבשלמא בשליח שפיר אמרי' כל כמה דלא הדר בי' חזקה שליח עושה שליחותו משא"כ בפועל הוא דקשה לי':

בענין קניין ד' אמות ב"מ פ"ק

הביא הטור בשם הראב"ד דבמהלך לא תקינו ד' אמו' וע' סמ"ע שם ונרא' ד' הראב"ד דא"כ שוב אתי לאנצויי דאדם המהלך כשרואה אחר מגביה מציאה יאמר כי הוא קדם שם וכיוצא:

תוס' ד"ה ארבע אמות הנה לכאור' ד' סותרין דתחלה כתבו בגניבה לא תקנו ואח"כ כ' דלא תקנו כ"א במציאה וגט ונ' כוונתם דע"כ ש"ס דידן פליג אירושל' דס"ל דחכמי' עשאו לד' אמות כחצר לכל וא"כ ע"כ גם בגניבה קינה כמו בחצר דלקמן אלא דהירושלמי מצי

סבר כר"ש לקמן דבר"ה לא תקנו ומ"מ כוונת ד' דאי בגניבה לא תקנו ע"כ לא תקנו כ"א במציאה וגט:

אין לו בה כלום י"לד פשיטא מהי"ת יקנה בכך ונרא' דמיירי שהענייי' הנהגו קנין זה ביני' ובתגרן קיי"ל כל מנהג תגרין קנין הוא ואפ"ה קיי"ל דבעניים דמשלחן גבוה קזכי ל"ש זה:

ואמנם לד' הירושלמי שפיר קמ"ל דקונסין אותו בשלו:

ואי תיקון רבנן וכו' נ' דפשיטא ליה הכי דאל"כ שוב אתי לאנצויי אח"ז מצאתי ד' אלו בכ"מ פי"ז מאבידה גבי חצר לקמן דזה יאמר אמר אקני וזה יאמר לא אמר. א"נ דבגט מ' דמהני ד"א אפי' בע"כ והתם ודאי לא קאמרה אקני:

גלי דעתי וכו' ע' בה"ה וכ"מ ומ"למ והש"ך הסכי' עם הכ"מ וצ"ל מה שכ' הרמב"ם סתם היינו דסמך אמ"ש לקמן בסיף הפרק היכן קונין קונין ד' אמות והיכן אין קונין

גמ' ואע"ג דזכה לי' נראה הכוונה דלא תימא דסתם בע"הב הנותן פא' כבר כלה את שלו מן השדה ושדה דענייי' ולא דבע"הב הוא ע"ז קאמר הש"ס ואע"ג וכו':

רש"י יש לה חצר פי' לענין גט משום דבס"ד ס"ל דלענין גט ובמסקנא אמרי' לענין גט כ"ע ל"פ:

תוס' ד"ה אין שליח לדבר עבירה י"לד דזה מסקנא לבי"ש דלית להו שליח בשולח יד אבל לבי"ה ממעילה ושליחות יד ילפי' ולמ"ד ב' כתובים מלמדי' נקטי' טביחה בהדיי' ולא אצטריך לשחוטי חוץ ונראה דתוס' בכיון כ"כ דהנה כבר העיר רש"א דכל פלפול תוס' בדביר הקודם היינו משום דלא מפר' לקמן גבי ונתן כרש"י וזה מטעמא דיק' לבסוף חצר בגניבה ל"ל והנה רש"י תי' דס"ד דאין שליח לד"ע אא"כ יק' למה לא יליף בקידושין מכאן דאין שליח לד"ע דאל"כ חצר בגניבה ל"ל ואפשר באמת מזה דייק הרי"ף דקיי"ל מר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ והיינו כאידך פי' דרש"י מר אמר קטן מר אמר מציאה א"כ לכ"ע חצר דגניבה לשליח לד"ע וא"כ ק' טובא בקו' שם ולזה כת' תוס' דהנה כולא שקליא וטריא דהתם קאי לבי"ש דלא כהל' ולבי"ש עכ"פ הוה מצי למימר דמחצר דגניבה יליף:

ונוראות נפלאתי על הרמב"ם שכ' בה' מעילה דבכל התורה אין שליח לד"ע כ"א במעילה והרי הרמב"ם בעצמו פסק יש שליח לד"ע בטביחה ושליחות יד. וצ"ע:

תוס' ד"ה אשה ועבד והנה מד' אלו הקש' הש"ך על הנ"י דבקטן שאינו בר דעת יש שליח לד"ע הרי לאו בר שליחות הוא ונ' ד' הנ"י לחלק בין גניבה לניזקין דבניזקין כיון דצאו בר שליחות פטור משא"כ בגניבה כיון דעכ"פ הביא לו הגניבה בשלמא אי הוה בר דעת

יוכל לומר במתנה נתנה לי מה איכפת לו ממאן לקחה משא"כ בקטן שאינו בר דעת דל"ש זה הוה כגנב בעצמו:

גגו חצירו כ' רש"י נעל גגו כוונתו דאם נימא שגנב בידו והכניסה לגגו א"כ לא קנה לו חצירו אע"כ כי אצטריך קרא כשגנב ע"י החצר וכד' שכ' רש"י משא"כ אם כבר גנב ביד מאי אכפת לן היכן נתנו:

רש"י ד"ה בר חיובא היא צ"ל דהמק' מאשה ועבד מ"מ לא ירד לסברא זאת דאל"כ לא מק' מידי דמ"מ שייך ד' הרב וד' התלמיד וכו' אלא דהמק' הוה סבר דהמשלח מקרי גורם והשליח המזיק וכ"ז שיש למזיק לשלם אין לנו לתבוע את הגורם וע"ז שפיר פריך מאשה ועבד ומשני לי' דטעמא משום ד' הרב וכו' וא"כ גם באשה ועבד ניחא:

ומ"מ מבואר מד' רש"י דהך סברא ד' הרב וד' התלמוד ל"ש אלא ללישנא דרבינא ולא ללישנא דרב סמא וזה נ' ד' הרמ"א בחו"מ סי' קפ"ב שפסק כרבינא מדהש"ס בקידושין סתם וקאמר דטעמא דאין שליח לד"ע משום ד' הרב וכו ש"מ דכרבינא העיקר:

ואפשר ג"כ טעם הרמ"א דלמ"ש תוס' ד"ה דאמר לישראל רבינא לחומרא דלדידי' הקידושין חלין ורב סמא לקולא א"כ בדאוריי' נקטי' לחומרא ובאמת כ"ז צ"ע על הרמ"ה בראש ונ"י:

רש"י ד"ה ונתן מ"מ יל"ד דא"נ ידעי' שליחות ממק"א מנא ידעי' עדן דחצר הוה שליח ונ' כוונת רש"י ע"ד אחר דהנה תוס' כ' לעיל דהך ונתן מ"מ לא סגי כ"א בעי' ושלחה חזר וכלל ולמה לא נקטא תנא א"וו משום דילפי' בעלמא שליחות מושלחה דלא נימא ג"כ חצר משום שליחות אתרבאי ואס"ד באמת משום שליחו' אתרבאי א"כ אדרבה הו"ל למיתי ואנן ידעי:

בענין חצר ב"מ פ"ק

מתני' ראה אותן יל"ד מאי אותן דקאמר ראה רצון הו"ל למימר ונ' בליישב ג"כ למה נקט אמר לד' המפ' דלא בעי' אחר הסוגי' דהנה לד' רש"י אפי' במציאה שייך ג"כ דין עני המהפך והנה פשטא דמתניי' מיירי דקודם שראה אותן רצין לא הי' עומד בצד שדהו ונמצא שהיו הרצון זוכין במציאה זו והי"ל אינהו עני המהפך בחררה והנה קיי"ל דמ"מ דיעבד קני אך כ"ד אם אמר שרוצה לקנות באי' ולהיות רשע אבל שיקנה לו שדיהו תעצמו מסתברא דאנן סהדי דאיסורא לא ניחא לי' דנקני וא"כ שפיר בעי' אמר דווקא ואמנם אמר ג"כ לא מהני כ"א אם ידע שישראל הוא הרץ והוא מהפך בחררה משא"כ

אם לא ידע בבירור מי הרץ שוב אמרי' אלו ידע שישראל רץ אנן סהדי דאיסורא לא ניחא לי' דלקני ולכך נקט תנא אותן שידע אותן בבירור:

ואמנם דנקט רצין ל' רבי' י"ל דהנה סתמא דמלתא הי' הצבי שבור והגוזלות מתגלגלין ממקום אחר לכאן וא"כ יוכל להיות כי הרץ כבר קנאו בקנין ד' אמות טרם הגיע לשדיהו ואמנם כ"כ הפוסקי' דבשנים ל"ש קנין ד' אמות וא"כ שפיר אצטריך למנקט רצין ל' רבי' דבכה"ג בכ"ג זכתה לו שדיהו, ודנקט תנא ג' מילי מציאה וצבי וגוזלות נ' דהנה הא דבעי' עומד בצד שדיהו היינו כמ"ש דרש"י דאל"ה לא הוה משתמר והנה סד"א דדווקא מציאה דידעי כ"ע דמעלמא אתו ליי אינו משתמר בשדיהו אם אינו עומד בצד שדיהו משא"כ צבי וכ"ש גוזלות דסברו עלמא שלו הם וממילא משתמרין ברשותו דמבדל בדילי מני' קמ"ל דלא היא כ"א כולהו חד דינא אי' להו ובכולהו בעי' עומד בצד שדיהו:

תוס' ד"ה ואמר וכו' זכתה לו בסו"ד ע' רש"א נתקשה לו דריב"ח בחצר משתמרת מיירי ולכך כ' מ"ש אמנם לכאורה למ"ש רש"י דבעומד בצד שדיהו ממילא הוה משתמר וא"כ שוב שפיר כ' תוס' אף למסקנא אא"כ הי' הדין עם הטור דלד' הרמב' דס"ל אמר דווקא ה"ה בחצר המשתמרת ואמנם ע"כ הדין עם הש"ך דהתם גם הרמב' מודה דהרי בהדי' קאמר רב"ח שלא מדעתו ומ"מ צריך ביאור לד הרמב' מ"ש ונ' ד' הרמב"ם דאם גם עומד בצד שדהו אם אינו אומר בהדי' שרוצה לזכות במציאה ל"ש לומר שהמציאה משתמר על ידו:

תוס' ד"ה צבי רץ והנה לפי דברי' במתנה אפי' בצבי רץ כדרכו קנה והרמב' לא כ"כ וצריך יישוב לדברי' מ"ט לא חילק תנא בין רץ ומגיען לאינו מגיען וי"ל דרצה לכלול בסיפא בין מתנה בין מציאה ולכך נקט צבי רץ כדרכו למימר דכה"ג בכ"ג לא קני:

וחנה הראש הביא עוד ראי' דאמר לאו דווקא ולשונו צריך ביאור שכ' דמסתמא מיירי באינו משתמר מדבא אחר והחזיק וק' הא כיון דבעי' עומד בצד שדיהו א"כ ע"כ מיירי באינו משתמר ונ' דכוונת הראש דלא תימא ע"כ האי ליתי' מיירי כמ"ש התוס' דהיינו ליתי' למשכון דאי ליתי' למלוה א"כ הו"ל להש"ס לפי דמיירי באינו משתמר ולזה כ' הראש דא"צ לפי דמסתמא הכי מיירי מדבא אחר והחזיק:

ומנא תימרא דשני לן הנה לכאורה אי ילפי' חצר בממון מגניבה וכ' רש"י דהיינו שנעל בפני' א"כ ע"כ חדא מתרתי בעי' או חצר המשתמרת או שמשמרה בעצמו ומדמק' הש"ס מנא תימרא מבואר לכאורה דילפי' ממונא מאי' ועיקר חצר מגט ילפי' וראי' בזה למ"ש הרי"ף דמר אמר חדא דלעיל היינו לענין קטן וקטנה:

ועד"ז יש ליישב דקדוק עצום ברש"י לקמן בסוף הסוגי' שכ' דכיון דחצר מיד אתרבאי לא גרע משליחו' מאי וכיון שכ' ונהי הו"ל למימר ולמ"ש א"ש דכוונת רש"י דאי מגניבה הוה ילפי' אצטריך משתמר דווקא משא"כ השתא גניבות לא אצטריך כ"א לשליח לד"ע וא"כ לא גרע משאר שליחות:

והנה כולא סוגי דבעי' למילף משכחה צריכה ביאור דמצי זכיי' שייך בדבר שהוא שלו אטו אם ישכח אדם טליתו בשדיהו שאינו משתמרת יהי' הפקר ונ' דהנה מכיון שהתירה התורה שכחה לענייי' אין על העניי' לחקור אם שכחו בע"הב או שכחוהו פועלי' וא"כ אם בין כך ובין כך יבאו עניי' מותרין ליטלה והתורה הפקירו להם וא"כ היאיך שוב יזכה בה בע"הב שיהי' אסורין ליטלה ודנימא דלא הוה שכחה והך זכירה בעיר מאי אהני לן אלא ע"כ משום דזכתה לו שדיהו ושפיר קיליף הש"ס:

והנה בענין קו' תוס' על רש"י נ' כוונת רש"י דמנ"ל למילף מכאן דינא לכל התורה כולה דבעי' עומד בצד שדיהו דווק' דלמא לא היא ותנא ה"ק אלא דמ"מ יל"ד דקעיקר חסר מן הספר דהו"ל להש"ס למימר ה"ק וכו':

מעשה בר"ג ע' תו' והנה רש"י בשמעתין לא כ' כמ"ש בקידושין ומ"מ נ' מדברי' שלא רצה לפ' לענין ביעור מעשר לחוד וכן יל"ד מ"ש והוקשה בעיני הרי מחויב הי' לבער ונ' ד' רש"י דע"כ הך תבואה לא היתה נגמרה למעשר כשיצא ר"ג דאל"כ מאז הי' חל עלי' חובת ביעור וה"ז דומה ליוצא מביתו ל' יום קודם לפסח א"וו לא היתה נגמרת עדן וס"ל לרש"י דכה"ג גם עתה כיון שאינו בביתו לא הי' מחויב לבער ואמנם ר"ג ממדת חסידות עשה שני' דברי' כא' שהפריש וביער בב"א:

טו"ה אינה ממון יל"ד הנה ע"כ ר' יהושע בן חנניא ס"ל טו"ה אינה ממון ממתני' דאלו עוברין וא"כ הלא הוא בעצמו אמר שם באותה משנה עישור תרומת מעשר שאני עתיד למוד נתון לאליעזר בן עזרי' ואי ס"ד כלי"ק דמטלטלו אג"ק הקנה להם היאיך הי' ר"י לטעמי' יכול להקנות הא ס"ל טו"ה אינה ממון אע" לכאורה דתי' דרב פפא עיקר לפי המסקנא ויש לומר לשטת הרי"ף והרמב' דלאו דר"י ס"ל טו"ה אינה ממון למאן דמחשבה ממון כ"א התם בחמץ דבלא"ה אינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכ' כאילו ברשותו ואמנם בממון כי האי דאנן סהדי דהשתא מיהת לא אחשבי' אינו מוזהר עליו ודוחק:

והנה הרי"ף והרמב' ראיתם מגמ' דקידושין דילפי' מהא דר"ג דתטלטלי' דמתנה נקני' אגב קרקע בקנין ונ' דרש"י בסוגיין בא ליישב ולדחות ראי' זאת ולהכי כ' בקידושין ילפי' מויתו להם אבי' כלומר דלמסקנא באמת לאו מדר"ג ילפי':

גמ' אלא דעת אחרת מקנה אותן שאני יל"ד ואכתי מה זה ענין לעומד בצד שדיהו ונ' דה"פ דהנה זה שעומד בצד שדיהו עי"ז נעשה משתמרת ואמנם אם אינו רץ אחרי' ומגיען לא הו"ל משתמר על ידו וא"כ שפיר פשוט דבמתנה לא בעי' משתמרת:

וא"כ ק' על הרמב' דס"ל במתנה בעי' משתמרת ומ"מ לא בעי' רץ ומגיען ונ' קצת טעם דהנה במציאה דהוה הפקר כיון דאינו מגיען א"כ עדן לא יצא מתורת הפקר ולא זכתה לו שדיהו משא"כ במתנה דהנותן רק אדעתא דידי' אפקרי' שפיר זכתה לו שדיהו כיון דכ"ע אסחי דעתיי' מני' מגיען ל"ל:

והנה הרש"א הק' לשטת רש"י ותוס' קו' עצומה ונ' משום קו' זו הסב הראש פי' הש"ס ע"ד אחר וכן הנ"י שרמז עלי' הרש"א ומ"מ בד' שני' אין יישוב לד' רש"י שכ' לא כד' זה ולא כד' זה ונ' ד' רש"י דחצר המשתמרת כשעשאו משתמר דהיינו שגדרו ונעלו עשאו בהאי שעתא שליח לכל זכיותיו והוה לי' שפיר ד' שולח:

ובענין קו' תוס' על רש"י באדוקי רצה הנ"י ליישב דה"נ הוה ד' מפקיר ואמנם תוס' דחו דברי דבשלמא במתנה הו"ל די נותן עד שבא ליד המקבל משא"כ הכא במפקיר בשעה שיצא מידו של מפקיר נסתלק ממנו ובשעתא דמגיע ליד הזוכה אין כאן ד' אחרת מקנה:

והנה הדרישה פי' הסוגי' דמיירי דמעיקרא כשזרקו זרקו לצאת בפתח אחר ואמנם חזר בו קודם שיצא ע"ש ונ' דלכאורה יל"ד למה לא פשיט הש"ס ממתני' דצבי רץ כדרכו ובשלמא לשטת תוס' במתני' לעיל דדא ודא אחת הוא שפיר משא"כ לשטת הרמב' לפשוט ממתני' דלא קני א"וו דה"ט דהכי מיירי שזרקו שלא לצאת אלא שאירע שיצא וא"כ לאו היינו צבי רץ כדרכו וא"כ ע"כ אין לפ' כפי' הדרישה נמצא דפי' הדריש' לא א"ש כ"א לשט' תוס' ובאמ' הטור בשטתיי' אזיל:

והנה הראש כי דהאבעי' בין בהפקר בין במתנה ואפש' דה"ק דלמסקנא דלא אפשיטא בעיין גם בהפקר יש לספוקי:

והנה הש"ך תמה על המחבר שפסק דהנותן יכול להוציא מיד בע"הב הרי המחבר ס"ל ת"כ אין מוציאין מידו ותי' המגינו זהב בהגה' טו"ז דהכא שאני דלא יצא מיד הנותן עד שיבא ליד המקבל עיי"ש:

ומ"מ לא הועיל כלום כמ"ש המחבר דבהפקר יכול הבע"הב להוציא מיד הזוכה דהא התם ג"כ שייך ת"כ אין מוציאין מידו וצ"ע:

בענין מציאת קטן ב"מ פ"ק

כ' רש"י דבתו מבנעורי' ילפי' והתוס' לקמן בשמעתין הקשו עלי' הרי הש"ס בכתובות דחה זה דממונא מאי' לא ילפי' ונ' דרש"י הוכרח לפ' כן אליבא דשמואל דהנה כ' תוס' לקמן דשמואל לא בעי לאוקמי טעמא דמתני' משום איבה משום דמ' לי' דמתני' אפי' בקטן שאינו סמוך על שלחן אבי' והנה נחזי אנן דשמואל לא קשיא לי' כ"א קטן אבל קטנה ניחא לי' ואס"ד דשמואל כש"ס דידן בכתובות ס"ל דבתו משום איבה וד' רש"י בכתובות שם דאיבה היינו ג"כ איבה דמזונות א"כ בתו ע"כ מיירי ג"כ בסמוכה על שלחנו וא"כ מ"ש בתו דניחא לי' ומ"ש בנו דלא ניחא לי' א"וו שמואל לנפשי' ס"ל כס"ד בכתובות דמבנעורי' ילפי' וא"צ להיות סמוכה:

ועד"ז יש לחלק ג"כ קו' הר"ן בכתובות שם ורמז עלי' נ"י במתני' דידן אד' רש"י בכתובות דאיבה היינו איבה דמזונות א"כ מאי קאמר לקמן בשמעתין באמה אי דלא אתיא שתי שערות דאבוה היא הרי אין אביה נותן לה מזונות ולמ"ש א"ש דד' רש"י דסוגי' לקמן לשמואל אזלא ג"כ ולשמואל דילף מבנעורי' אף דלא יהיב לה מזונות מציאתה לאבוה:

ועד"ז יש ליישב כמו כן מה שדקדקו התוס' בכתובות אד' רש"י דצ"ל דמתני' לצדדין קתני ר"ל מתני' דכתובו' בקטנה אף דאינה סמוכה ונערה בסמוכה ולמ"ש דלרש"י מבנעורי' יליף א"כ גם נערה באינה סמוכה וכן מה שהק' שם דלשמואל למה בגדול לא חששו לאיבה ובנערה חששו ג"כ מיושב וכמ"ש דלשמואל לית לי' סברא דאיבה כלל:

ואמנם מה שהק' בתוס' ממציאת הבת לאחין י"ל לעולם כמ"ש רש"י דהתם דבע"כ ל"ש איבה ואמנם במעשי ידו אלמנה שאני דאשה בחיי בעלה מע"י לבעלה והבעל נותן תחת מע"י המזונות ואם אי אתה אומר כן באלמנה וודאי איכא איבה דלמה וגרעו היורשין משא"כ בת דאין האב חייב כלל לזונה ואחין הוא דמחייבי לזונה א"כ מהי"ת יבקשו מציאתה כיון דחוב מוטל עלייהו:

מרוצה אצל אביו ע' רש"י אין לפרש דר"ל מטעם מגביה מציאה לחבירו דא"כ ע"כ זכי לנפשי' ג"כ דאל"כ לא שייך מיגו דזכי וכו' והש"ס דבאמת לא מפ' הכי מלתא דשמואל היינו מדאמר מפני מה אמרו מ' דלא הוה כ"א דרבנן ואמנם כוונת רש"י דלשמואל הך דרכי שלם דתנן במציאת קטן ע"כ אאביו דהרי לשמואל אפי' באינו סמוך מציאתו לאביו ולמה יהא שייך דרכי שלם לגבי אבי' כ"ז שלא זכה בה אבי' אלא ש"מ משום דאמרי' דמיד לצורך אבי' הגבייהה:

גמרא למימרא דסבר שמואל קטן לית לי' וכו' י"ל דמה עלה ע"ד הש"ס למימר דיסבור שמואל דקטן אי' לי' זכיי' מדאוריית' הרי בין רבנן בין ר' יוסי בהניזקין לית להו במציאת קטן כ"א גזל מדברי' ונ' דס"ד דשמואל פליג אדר"ח וס"ל דלר' יוסי הוה גזל גמור מדאוריי' **ילקט** בנו ואשתו אחריו נ' דנקט ר"י אשתו כלומר כי היכי שאתם מודים לי' באשתו משום דמדאוריי' זכיא לנפשה ומדרבנן לבעלה ה"נ כן בבנו ומהכא אפש' דדייק להש"ס דר"י דאורייתא ס"ל דומי' דאשתו דנקט דאל"כ אשתו דנקט ל"ל ומיושב קושי' תוס' דלמא מדרבנן וכו':

השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו נ' דס"ד דיהא אסור מטעם חשד שיאמרו הפועל עושה לקט בידים דקיימ"ל שנים נקט ג' אינן נקט והוא מתכווין להפיל לארץ ב' ב' קמ"ל דלא נחשדו ישראל על כך:

והנה הביא הב"י בשם הרשב"א סי' ע"ח דבדעת אחרת מקנה קונה קטן קנין גמור והוא מבואר בגיטין פ' התקבל שהקשה תוס' מהא דצרור וזורקה זוכה אהך דמציאות חש"ו ותי' דד' אחרת מקנה אותן שאני ע"ש:

והנה הנ"י בשם הרנב"ר כ' דאם האב בעצמו נותן מתנה לבן ל"ש איבה והביא ראיה ע"ז מבעל שנתן מתנה לאשתו ואמנם הרמ"א בחו"מ הביא בשם נ"י דבכל מתנה ל"ש איבה וזה לא נמצא בנ"י וצ"ע:

וכן מ"ש הפוסקים בד"מ סי' ע"ח שם דאם האב לא תבע מבנו בחיי' המציאה אין הבנים יכולין לתבוע לאחר מיתת האב ע"כ הני פוסקי' בשטת הרנב"ר הנ"ל אזלי דטעמא מאי משום דאמרי' דהאב נתן לו מציאה זו במתנה מדלא תבע ממנו ואמנ' להחולקין על הרנב"ר מ"מ לא זכה בו דהרי אין לו יד:

מאי בעי' גבי' ע' תוס' ומסוגיא זו יש לתמוה על הרמב"ן בפ' משפטים דמ' מדברי' דבת ישראל גדולה יכולה למכור עצמה וא"כ מ"פ הש"ס הכא וצ"ע:

תוס' ד"ה שמואל בסו"ד נרא' טעמא דשמואל לשטת תוס' דמ' לי' בנו דומי' דבתו ובתו אפי' אאינה סמוכה מ' דטעמא דלמא מסר לה וא"כ ה"ה בנו:

רש"י ע"ב ד"ה ופליגא נ' דרש"י בא ליישב מ"ט לא קאמר שמואל כר"י דלכ"הפ מתני' בקטן הסמוך ודי' לפליג בגדול הסמוך אבל בקטן הסמוך מצי עכ"פ למוקמי' מתני' וע"ז כת' רש"י דממ"נ אי נימא דדווקא בקטן תקינו הכא רבנן וע"כ טעמא מאי משום דלית לי' זכיי' וכיון דלית לי' זכייה מסתבר תו כשמואל ור"י דאמר דאפי' בגדול הסמוך דינא הכי היא דמחלק בין סמוך לאינו סמיך:

בענין מצא שט"ח ב"מ פ"ק

מתני' מצא שט"א הל' מ' דדוקא בשט"ח משתעי תנא לאפוקי שטרי מקח והנה לשמואל לקמן דקאמר דבשטרי מקח לא אמרי' אחריות ט"ס א"ש דבשטרי מקח ל"פ רבנן אמנם להל' דלא קיימ"ל כשמואל קשה הניחא לאביי דמפ' טעמא משום פרעון א"כ שוב ל"ש האי דינא בשטרי מקח משא"כ לרב אסי דמפ' טעמא משום שמא כ' ללות א"כ גם בשטרי מקח שייך הך חששא ומ"ש שט"ח והי' נ' לדייק מזה דלדידן דלא קיי"ל כשמואל ע"כ קיי"ל כאביי דאמר עדי' בחתומי' זכין לו ואמנם על הרי"ף ק' דלא פסק לא כשמואל ולא כאביי ונ' ליישב לפי מ"ש תוס' ד"ה ולא לו כי עכשיו ימסור לו ויעשה כן משום פשיטי דספרא וא"כ התינח בשטרי הלואה דהלוה נותן שכר משא"כ בשטרי מקח דהלוקח נותן שכר א"כ יקפיד המוכר על הלקוחות ויבקש שטר מכר חדש ע"ד שכ' תוס' לקמן ד"ה לפרעון ולקניניא וע' לפנינו מ"ש עוד בענין זה בס"ד:

שב"ד נפרעין מהם נ' הכוונה דאף דב"ד זה יודע שהשטר אתרע בנפילה יש לחוש שילך לב"ד אחר שלא ידע מהנפילה ויגבה לו:

אמנם לכאורה כולה רישא יתירא היא דלא לתני כ"א סיפא דאין בו אחריות יחזור ואנא ידענא דיש בו אחריות לא יחזיר רישא ל"ל ולכאורה הי' אפשר לומר דבא להורות דגם ביש בו אחריות פעמים מחזירין והיינו כגון שאין בו זמן דל"ש למגבי מזמן שקודם היום שנמסר לו עכשיו ועכשיו חייב מודה וא"כ אין חשש לקוחות והיינו דקאמר אם ב"ד נפרעין מהן דהיינו שיש בהן זמן אזי לא יחזיר ואמנם נ' מזה ראי' לד' הרמב' שפסק דווקא לא יחזיר אבל דיעבד אם החזיר כשר והיינו ממשנה יתירא דאי הוה תני סיפא לחוד הו"א יש בו אחריות אפי' דיעבד פסול קמ"ל משנה יתירא דאפי' יש בו אחריות דווקא לכתחלה לא יחזיר הא דיעבד כשר:

רש"י במתני' יחזיר ולא יחזיר בגמ' מפ' י"לד מה זה דשונה רש"י ל' דמתני' ונקט יחזיר ברישא ונ' דרש"י בא ליישב למה לא מפ' הש"ס האי יחזור דמתני' למי אם למלוה או ללוה ולזה כ' רש"י כיון דבלא"ה מק' הש"ס דמתני' סותר עצמו ומוקי לה כשחייב מודה א"כ ממילא ידעי' דיחזיר למלוה:

רש"י בגמ' ממשעבדי שמכר נ' שכ"כ לאפוקי מד' הרי"ף בכתובות פ' מי שהי' נשוי דס"ל מלוה בע"פ מוקדם שגבה מקמי מלוה בשטר מאוחר לא עשה ולא כלום דמלוה בשטר כלוקח דמי וא"כ ה"נ האי משעבדי דקאמר הש"ס אפי' משועבדי' לב"ח קאמר וע"ז כ' רש"י דלא היא כ"א מב"ח מגבי גבה והאי משעבדי ר"ל לקוחו':

הני ריעי מבואר מד' רש"י דלא כתוס' כ"א כיון דהשט' פסול לא חשוב בעיניו:

הק' הראש על הרי"ף שכ' דגבי כותבין ללוה הו"ל למיחש לקנוניא מאי קניניא שייך בשטר דלא אתרע בנפילה ונ' ד' הרי"ף ע"ד שכ' ה"ה בסיפא דהך מתני' דאין כותבין למלוה וכו' דמיירי אפי' רוצה להניח השטר ביד העדים משום דכיון דשקרא מבקש חיישי' למערים כך פי' הש"ך דברי' ע"ש וא"כ שפיר כ' הרי"ף דגם בלוה כיון דעכ"פ שקר מבקש ניחוש לקנוניא:

ואמנם בענין קו' הש"ך על הב"י מהא דאמרי' אהא דרב אסי טעמא דנמחל שעבודו הא למחזי כשקרא לא חיישי' והא התם מיירי לאחר חתימה לענ"ד כוונת הב"י עד"ז עדי' אין רשאי' לחתום על דבר שהוא לע"ע שקר משא"כ התם דכבר חתמו אאמת ורק הלוה רוצה ללות שוב שפיר אמרי' למחזי כשקרי לא חיישי':

עדי' בחתומי' נ' דנקט כהאי לישנא כלומר דבשלמא אם הי' הסופר יכול לחתום עדים על הטופס א"כ לא הי' שייך עידי חתימה זכין משא"כ עכשיו דאין עדי' רשאין לחתום כ"א עפ"י ציווי הלוה שפיר אמרי' עדי' בחתומי' זכין לו כלומר הלא הוא צוה להם לחתום:

והנה כמ"ש רש"א ליישב ד' רש"י דאביי עיקר דיוקא דמלתי' ממתני' דכתובין היו וכו' צריך להוסיף קצת וכ"ת דלמא גם התם אקרי וכ' ואמנם הא דאמי' דגיטי נשי' ושחרורי עבדי' קתני דכותבין אפי' לכתחלה ומ"מ בדברי' מיושב בש"ס דקדוק עצום למה שביק הש"ס סוגיא דידן לאביי ופריך מלקמן ובתר הכי הדר שוב לסוגיין אמנם למ"ש רש"א א"ש משום דאביי עיקר דיוקי' מהתם:

ואמנם יש ליישב ע"ד אחר ג"כ דלכאורה הא דאביי לא רצה לומר דאקרי וכ' היינו לרבנן דווקא דס"ל אחריות ט"ס ונימא ג"כ דאקרי וכ' אדרבא נימא אחריות לאו ט"ס ומשו"ה כ' לכתחלה א"וו ס"ל עדי' בחתומי' זכין לו משא"כ לר"מ נוכל לומר דמודה אביי דאמרי' דאקרי וכ' וא"כ נוכל לומר דר"מ מיירי בחייב מודה ורבנן באין חייב מודה י"לפ אמנם א"כ הו"מ לתרוצי דמתני' דלקמן ר"מ היא דלית לי' עדי' בחתומי' זכין לו ומדלא משני הכי ש"מ דגם לר"מ קאמר הלכך הדר מק' ממתני' אדאביי':

ועד"ז מיושב ג"כ ברש"י דקדוק עצים מדוע לא הק' קו' משט"ח המוקדמי' מיד אאביי והמתין עד לקמן אמנם למ"ש א"ש דמקמי דמשני הש"ס האי תי' הייתי אומר דגם מתני' דמוקדמי' סתמא כר"מ דלית לי' עדים בחתומים ואמנם לבתר דמשני שפיר הק' רש"י וכמ"ש:

אמנם ד' רש"י בזה צריכין ביאור חדא מדוע הביא כלל הך דמאוחרין ועוד הלא מאוחרין ע"כ מיירי שכ' בזמן קודם על זמן מאוחר א"כ מסתמא גם מוקדמי' מיירי כה"ג וכתי' שני של רש"י ולמה לא הקדי' רש"י תי' זה ותו למה זה נקט רש"י כלל דניסן ר"ה לשטרות ונ'

דהנה בירושלמי הובא בר"ש שם בשביעית הק' על משנה זו מאן מחווי שהוא מוקדם ותי' העדים אומרי' כלומר על הזמן לא חתמנו וק' אם הונח לפניה' שטר מוקדם והלא קראוהו קודם שחתמו למה לא יהא עולה אם יחתמו ולזה מיאן רש"י לתרץ דמיירי שהי' מוקדם כשהובא לפני' כ"א הובא לפני' וקראוהו בזמנו ולאחר זמן חתמו ולאו אדעתם ומ"מ לא ניחא לרש"י בזה משום דמ' דומי' דמאחרין קתני ולזה כ' רש"י דלעולם שהי' מוקדם ממש ומ"מ חתמו שהי' סבורי' דלהכי כ' בי' ניסן שהוא ר"ה לשטרות וכלומר דשנה ג' מניסן:

והנה הש"ך הק' על הרא"ש שכ' דד' הרי"ף דבשטר מחילה לא בעי' לאביי מטא לידי' הרי הכא בהך מתני' שוברין קתני ונ' ד' הרא"ש דיש לחלק בין שובר מלוה לשובר כתיבה דלקמן דשובר מלוה שהלוה קיבל מעות ונשתעבד למלוה לפרוע בעי' במחילה כעין קנין והיינו מטא לידי' משא"כ בכתיבה שהבעל הוא חייב עצמו בזה מתק"ח סגי בכתיבת מחילה דידה אף דלא מטא לידי':

ואמנם אמ"ש הרא"ש דבמקח לא מהני מטא לידי' בתר מכירה הק' הש"ך א"כ אמאי כותבין שטר מקח למוכר בלא לוקח דלמא לא ימסר עד תשרי ויזבן פי' קרקע אחרת מקודם והאי לוקח בתרא יגבה באחריות מלוקח קמא זה כוונת ד' הש"ך ואמנם למ"ש למעלה דבלוקח ל"ש שמא יכתוב ולא ימסור דהלוקח משלם פשיטי דספרא וע"כ לא יפסיד המוכר ללקוחות א"כ גם כאן מיושב שפיר:

רש"י ד"ה אלא איס"ל כאביי מדבריו אלו מובני' דברי' לקמן גבי הא דקמייתי שוב דשמואל בתרתי דקאי ג"כ אליבא דאביי רמז ג"כ רש"י לחלק בין הקנאה לעידי' בחתומי' והנה מכאן ק' על הרי"ף בתשובה שהובא בנ"י שפסק דבהקנאה בעי' ג"כ מטא לידי' א"כ היכי מצי שמואל סבר כאביי דא"כ למה נקט הקנאה ותו ק' בלא"ה למה באמת להרי"ף קאמר שמואל יחזיר דלמא לא מטא לידי' ותו להמק' דלעיל דלא ידע מהא דמטא לידי' למה לרב אסי א"ש הך מתני' מי לא עסקי' דכ' בה קנין ולמה לא יחזיר כמו שדייק הרי"ף בהך דדייתיקי קשורה לו על יריכו ולזה נ' דוודאי לרב אסי שפיר ידעי' דבעי' ע"כ מטא לידי' אפי' בהקנאה מהך מתני' דלקמן אלא לאביי הוא דס"ד דכיון דעדי' בחתומי' זכין ל"צ מטא לידי' ומשני דה"ה לאביי אבל לרב אסי ע"כ פשיטא לי' ולהכי ניחא לרב אסי מתני' דלקמן דע"כ מיירי בשטרי הקנאה דאל"כ אין כותבין שלא בפני' וכמו שכ' רש"א וכמ"ש דדאקרי ל"ש לקמן דדומי' דגיטי נשים קתני וא"כ ע"כ לרב אסי בעי' מטא לידי' ואמנם לאביי כיון דעידי' בחתומי' זבין א"כ ל"ל הקנאה א"וו היינו מעליותא דהקנאה דלא בעי' מטא לידי' ולקמן אדרבה בלא הקנאה מיירי וכ"ת מאן פלג ומ"ש

מהך דדייתיקי שהביא הרי"ף לא היא מדקתני בהדי' נמלך ובהקנאה ל"ש נמלך לאביי ומעתה אי שמואל כאביי סבר שפיר נקט הקנאה וא"כ מכרח ג"כ דשמואל כאביי דלרב אסי באמת לאו יחזיר משום דלמא לא מטא לידי' ובזה א"ש דלא קאמר הש"ס לקמן תיובתא דשמואל בחדא ואי סבר כאביי בתרתי משום דשמואל ע"כ סבר כאביי וכמ"ש ודקאמר הש"ס הניחא אי סבר כרב אסי דיחוי בעלמא הוא ואמנם הרי"ף דדחה לדאביי ופסק כרב אסי שפיר פסק דבעי' מטא לידי' בהקנאה:

רש"י ד"ה דר"מ סבר מבואר מדברי' דלא כתוס' דהטעם משום מחילה כ"א דהוה מלוה בלא עדי' והכוונה דקיי"ל כותבין ללוה בלא מלוה וא"כ הלואה לא ראו כלל ושעבודא לא נשתעבד ואין עדותן עדות וטעמא דרבנן לרש"י דלא גרע מאילו הודה בפני' שחייב לו דהו"ל ג"כ מלוה ע"פ בעדי':

אמנם לרש"י ק' קו' רש"א דהו"ל למימר תיובתא דר"א בתרתי דלרבנן אפי' ממשעבדי גבי וצ"ל כיון דעכ"פ נוכל לפ' ד' ר"א ע"ד שפי' התוס' לא נוכל לומר תיובתא דר"א בתרתי אלא דפשט ד' ר"א לא מ' כן ומ"מ צ"ל דגם רש"י לא גרס לגי' דידן מטעם שכ' רש"א:

מ"ש רש"י בדר"י כדקאמר לא אי לא אמר לוה פרעתו מחזירין כ"א אף דמידה שכ' נאמן פרעתי כאן משום דנפל אתרע:

בענין מילי דאביי ב"מ פ"ק.

כ' רש"י ד"ה באחריות שאם יבא בע"ח כוונתו דל' באחריות מ' שכ' לו בהדי' אחריות וא"כ אביי כשמואל דבמקח וממכר לא אמרי' ט"ס ואמנם כ"כ תוס' דהיינו דווקא לגבי ב"ח והן ד' רש"י:

שם ברש"י ולומר פרעתיך אין כוונת רש"י דלוקח לא מצי למטען פרוע כ"א אנשבע לי דלא פרעתיך וכ"כ בהדי' בכתובות וב"ק בענין זה ע"ש:

והנה בתוס' כתובות הק' הא ע"כ בעי אשתביעי דבלא שבועה אינו גובה מנכסים משועבדי' ותי' דמיירי שמחל לו שמעון ויש לי לדקדק א"כ אמאי יכול לחזור על ראובן לימא לי' אילו לא מחלת לו לא הי' נשבע וצ"ע:

בענין חזר ולקחה ב"מ פ"ק.

תוס' ד"ה חזר מדסתמו דברי' ולא הביאו ראי' מדאמרי' לקמן תהא במאמינו מם דתני' ובי' מ' להו הכי והיינו ג"כ כמ"ש הנ"י דבהכיר ל"ש דלא לקריו' גזלנא אמנם דליקו בהימנותי' אין זה ענין להכיר דמ"מ מאחר שמכרה לו מבקש לקיימה בידו ועד"ז יש

לתרץ ד' הבע"ת שער מ"ב שכ' דבהכיר בה מיירי וק' עלי' מהא דרמי בר חמא לקמן דמתרץ רבא תהא במאמינו וזה לא שייך בהכיר בה אמנם מ' לי' להבעה"ת דרמי בר חמא הוה ס"ל כמ"ד דלא לקריי' גזלנא וא"כ ע"כ מיירי בלא הכיר בה ולדידי' שפיר מתרן רבא א"נ דרבא ה"ק הא דק' לך משום דמ' לך דמיירי אפי' בהכיר לא היא דלמא בלא הכיר מיירי ותהא במאמינו ומסתייעא לזה דרבא הוא ניהו דאמר לקמן ה"ט דלא לקריוה גזלנא כמו שנתעורר רש"א בזה ולפנינו בס"ד נדבר בזה ואמנם לדידן דס"ל טעמא דליקו בהימנותא מ' לן דאפי' בהכיר מיירי והש"ס מה"ט לא ר"ל דא"ב הכיר משום קו' דרמי בר חמא וא"כ רב ששת שפיר הק' מאירש מאבא אף דמיירי בהכיר דאיהו ג"כ ס"ל דרב בהכיר מיירי ועד"ז אנו מביני' ד' הגאוני' ברש"י לקמן שפי' א"צ לפנים אין כאן קו' ומדוע אין כאן קו' ואמנם אינהו הוו ס"ל טעמא דלא לקריוה גזלנא וא"כ ע"כ בלא הכיר מיירי ושפיר אין כאן קו' ורבא השיב להכי דאיכא למימר אידך טעמא ומצי רב מיירי בהכיר וצריך לתרץ קו' דרב ששת אא"כ יק' קו' רמי בר חמא שוב ונ' דהנה הרי"ף השמיט הא דרמי בר חמא לגמרי וצריך טעם למה ולזה נ' דהנה תוס' הק' דלמא בדמו מכירה שהם מלוה אצלו קנה ותי' דמלוה לא קני במכר אמנם ד' הרי"ף בקידושין והביאו רש"א בזה דמלוה קנה במכר וא"כ לק"מ קו' רמי בר חמא ומעתה רמי בר חמא הוא דהוה ס"ל דמלוה לא קנה במכר ולזה הק' ולשטתו השיבו רבא אמנם לדינא אין כאן קו' וממילא מיירי רב אפי' בהכיר ושפיר הק' רב ששת ונ' דמה"ט כשהביא הרי"ף ד' רב האי בתשובה דקיי"ל כרב לא כ' שום סברא למה באמת קיי"ל משום דד' רב האי הי' בנוים ע"ד תוס' ד"ה בההיא הנאה והם אליבא דרמי בר חמא ובמה שהשמיט הרי"ף ד' רמי בר חמא ממילא שפיר כ' רב האי בתשובה שוב דקיי"ל כרב ובדברינו גם ד' התוס' ונ"י מיושבים דק' עליי' מדרב ששת לקמן ולמ"ש אינהו אפכא ס"ל דרב ששת הוה ס"ל דמלוה קנה במכר ול"ק לי' קו' רמי בר חמא ולהכי מיקו לה אפי' בהכיר אמנם אנן דקיי"ל מלוה לא קני במכר כר' תוס' א"כ ק' קו' רמי בר חמא וצריך לאוקמא במאמינו א"כ ע"כ מיירי בלא הכיר:

תוס' ד"ה דמית לוקח הנה לכאורה גם בלוקח נימא דמיירי שהי' חולה כמו בגזלן ונ' ד' תוס' דאם הגזלן חולה אמרי' דקונה אז לבני ולא ללוקח משא"כ אם הלוקח חולה:

ואמנם מ"ש תוס' גוסס וכי גוסס דרכו ויכלתו לקנות קניני ונ' שכ' תי' זה למ"ד לקמן מתנה כמכר ואז שפיר מצי מיירי שהנגזל נתנו לגזלן במתנה כשהי' הגזלן גוסס:

ומ"מ מד' תוס' אלו יש ראי' ברורה לד' הרמב' דזבנה אורחא מיירי אפי' לאחר שקנאו דהנה בגזלן חולה דאין לנו הוכחה גמורה שלא קנאו ללוקח אמרי' שלא קנאו משום דמת לאחר קניין מיד מכ"ש בזבנה אורתא דיש רגלים לדבר:

ואמנם מ"ש הכ"מ לד' הרמב' דלא קנה לוקח עד דמית גזלן ק' דהרי קאמר הש"ס דמית גזלן א"כ מ' דבלא מית לכ"ע קנה לוקח ויש ליישב:

ונ' דד' התרצן דמית לוקח הוה דמ' לי' שהנגזל כבר לקחו מהלוקח בחיי' וא"כ למה יקראוהו בני לוקח גזלנא דמה אכפת להם והמק' הק' מי לא עסקי' שלא לקח מהם כ"א לאחר מיתה ואיהו הוא ובוודאי יקרו לי' גזלנא וכן באידך תי' התרצן הוה סבר דלא אכפת לי' כ"א באם יביישוהו בפני' והתרצן השיב דנהי דאינו רוצה וחפץ בכבוד להך מ"ד מ"מ בושה לא ניחא לי' אפי' לאחר מיתה:

תוס' ד"ה ארצי קמי' ע' רש"א ואמנם נ"י סתם וכ' פוגיי' כוותי' ונ' כוונתו למאי דאמרי' עד אימא וניחא לי' דליקו בהימנותי' וש"מ דזה עיקר:

וע' בכ"מ מה שתי' לד' הרמב' דס"ל כהרמ"ה דקרקע בחוקת לוקח קיימא וצריך ביאור אם כבר לקחה הנגזל ממנו מא"ל וצ"ל משום דמ"מ יש לו שעבוד עלי':

ואמנם נ' ד' הרמב' דלכאורה לאיזו ענין כפל הש"ס ואמר להכי ארצו וכו' הלא די במה שאמר דבמתנה טרח ולאו ממילא אתי א"וו הש"ס בא לגלויי לן במ"פ הני תרי מ"ד דלכאורה אי נימא דטעמא משום דלא לקרויה גזלנא למה נימא דטרח וארצי לנגזל שהוא שונאו הלא הי' יכול לטרות ולרצי קמי לוקח שאינו שונאו א"וו ממילא קאתי אמנם אי טעמא משום ליקו בהימנותי' ע"כ טרח קמי נגזל דליקו בהימנותי' גבי לוקח ומעתה היינו דכפל הש"ס לאשמועי' טעם פלוגתיי' וממילא הל' מתנה כמכר דאנן כמ"ד לנקו בהימנותי' קיי"ל:

נ' טעם פלוגתת הג' מ"ד עד אימת ניחא וכו' הוא דמ"ד העמדה כיון דכבר ביישו בב"ד לא גמר ומקני לי' ומ"ד אדרכתא דכ"ז שלא נגמר הדין בב"ד אין כאן בושה כ"כ ומ"ד הכרזה דעוקר הבושה בעיני הבריות וזה נעשה ע"י הכרזה:

תוס' ד"ה האי שטרא הנה בתי' יתיישב מדוע איחר הש"ס להביא הך דרמי בר חמא עד כאן ואמנם בלא סוגי' דעד אימת ס"ד דרב מיירי דווקא שהקרקע עדן ביד הלוקח וא"כ ממילא קנאו בחזקה משא"כ עכשיו דמבואר דמיירי שהנגזל כבר לקחו זה זמן מרובה וא"א ללוקח לעשות חזקה שפיר פריך רמי בר חמא:

תוס' ד"ה בההיא הנאה ע' רא"ש ורש"א ולי נ' דאי אמרי' אדם מקנה דשלב"ל אגב דשב"ל א"ש דהכא ליומא מיהת מכירה הוי' ואגב מקני לי' אלאחר זמן משא"כ גבי מה שאירש מאבא אפי' אגב לא שייך:

רש"י ד"ה מסתברא יל"ד כיון דע"כ בלא אדם מקנה דשלב"ל אין מקום לד' רב כדקאמר רבא מכדי רב וכו' וא"כ לדידן דקיי"ל אין אדם מקנה היאיך מסתבר כוותי' דרב ולולי ד' רש"י הייתי אומר דאליבא דרב קאמר רבא ע"ד לא תימא דרב בשדה סתם דווקא כ"א ע"כ גם בשדה זו אבל ד' רש"י צ"ע:

בענין מציאות שטרות ב"מ פ"ק.

הנה מה שהביא הרי"ף כלל לדשמואל נ' שבא ליישב הנ"ל במ"ש דגם לדידן נ"מ דלוקח מצי טעין מזויף ע"ש:

תוס' ד"ה אע"פ בסו"ד כוונתם למ"ש לעיל גבי שט"ח דבלא עי"ח זכין נוכל לומר קנוניא וז"ש דאקרי לא אמרי' וצריך לומר קנוניא:

לא כל מעב"ד שוין ר"ל דתרי טענות פרוע יש במגו דמזויף דהיינו באינו מקוים וזה נאמן אפי' כפרן ובלא מזויף דווקא אם לא הוחזק וז"ש לא כל מעב"ד שוין כלומר לא בכ"ג מועיל מעב"ד וס"ל לר' אבהו דהיכא דהוא אינו נאמן אף אנן לא טענו' ורבא השיב דאנן בין כך ובין כך טעני' משום דאתרע בנפילה:

הנה במה שהשמיט הראש תי' הרי"ף מציות דינא וק' על דברי' מסנהדרין פ' ז"ב דאמרי' כותבין הוה מ' דס"ל כראבי' בטוח"מ סי' ל"ט דבידיעת הלוה כותבין בכ"ג אמנם מסתבר יותר כמ"ש הש"ך סי' ע"ט דגם הרא"ש לדינא מחלק בין ציית דינא ללא ציית:

הנה ד' רבינו יונתן בה"ה סוף ה' גזילה אין להם ביאור כלל דמה ענין עדי' בחתומי' להנפק ונ' כוונתו למ"ש הסמ"ע דדלמא גם היום לא ילוהו וס"ל כמ"ש רש"י דאי אין עדי' בחתומי' דווקא הלואת מעות גומר השעבוד והיינו וצ"ע שכ' ה"ה משום דס"ל דהכל תלוי במסירת השטר וליתא לד' הסמע וע' במע"מ בפני' בזה כי דברי' נכוני' והש"ך קיצר דברי' סי' ס"ה ודחאן לדעתי בחנם:

בענין שובר ב"מ פ"ק וכתיבות פ' הכותב.:

הנה כ' הרז"ה דס"ד בכתיבה דל"ש עבד לוה לכ"ע אין כותבין שובר קמ"ל ר"י דכותבין וס' זו כ' הש"ג למסקנא והרמב"ן הביאה ליישב סתירת הרי"ף (ודבר זה נעלם מהגאון בי"ש לפי שעתו] ואמנם הרמב"ן מיאן בזה בלא טעם ונ' סברתו דא"כ הו"ל להש"ס

בכתובות למימר ש"מ אפי' בכתיבה כותבין שובר דה"ז עיקר רבותא אלא ש"מ דל"ש ואין לחלק:

תוס' ד"ה הטוען הנה הראי' שהביאו תוס' ממצא כתובה לכאורה דווקא לשטתם דאפי' במקום שכותבין כתובה קאמר ר"י משא"כ לשטת הרי"ף דס"ל במקום שכותבין מודה ר"י והתם ע"כ כתבו מדנאבדה וא"כ לכאורה לד' הרי"ף אין ראי' אמנם באמת לא כן דלפמ"ש בי"ש דביש עדים שנאבדה גם הרי"ף מודה א"כ התם הרי חזי' שנאבדה:

באו"ד דיש לבעל מיגו דאין את אשתי ע' רש"א הנה לכאורה התוס' יישבו קו' רש"א בעצמם שכ' דמ' דאפי' הגט מניחין לה הכוונה דכיון דהגט בידה אינו יכול לטעון לא גירשתיך:

ואמנם גוף הענין תלי' בפלוגתת תוס' והרמב' דתוס' בכתובות כ' כן לשטתם כאן ושם דבאומרת גירשתני אפי' עיקר אינה גובה כיון דתובעת כתובתה משא"כ להרמב' דס"ל עיקר מ"מ גביא א"כ לא אהני לי' אי אמר גירשתיך דעיקר מיהת משלם א"כ שפיר כ' בזה דמפסיד ע"י שאין לו מיגו:

כוונת הב"ח ביישוב ד' הרא"ש במקום שאין כותבין א"כ לדידן דכותבין שובר ולא קפדי' אלהבא ולשעבד שפיר כ' הראש דלאו כל כמיני' לשנות המנהג משא"כ הש"ס בכתובות דקאי לשמואל דס"ל אין כותבין א"כ כל זמן שמבורר שיש כתובה בידה א"צ לפרוע לה ומה"ט שפיר כ' הבי"ש דבמקום שכותבין והביאה ראי' שלא כ' לה כ"ע ר"ל אפי' הרא"ש מודה כיון דנתברר דאין כתובה בידה ע"כ פרע לה:

סיומא דשבח ב"מ פ"ק לסיומא דמס' ב"מ

המוכר שדה לחבירו י"לד אמאי לא קאמר סתם המוכ' קרקע לחבירו ונ' בניישב תחלה לשמואל דקאמ' דהמעות לא הוה רק מלוה א"כ אמאי קאמר אין לו שבת דמ' אבל פירות יש לו כדדייקינן לקמן גבי ב"ח את השבח הרי גם הפירות הוי ריבית כדאמרי' באוז"נ המלו' את חבירו לא ידור בחצירו חנם ונרא' דהא ל"ק דלא אסרה תורה רבית כ"א מיד לוה ליד מלוה ובשלמא שבח דעל הלוה למיהדר לי' שפיר משא"כ פירות דמנגזל קאכיל אמנם אי קש' הא קשיא דהכיר בה לקמן דגם רב מודה דשבת אין לו א"כ גם פירות לא יאכל דהרי קרקע אינה נגזלת ואיהו הוא דקגזיל והי' נ' מזה דהא דאמרי' כיון דקרקע אינה נגזלת האוכל פירות הוא דקגזיל היינו דווקא בפירו' אילן כדאמרי' בהנהי דמזבני אסא בריש לולב הגזול דמאיליו קגזלא משא"כ בשדה שזרעה הלוקח אין לנגזל עלי' כ"א

שכירות קרקע וזה יכופו הב"ד לגזלן לפרוע אבל בפירות אין כאן גזל כלל והיינו דנקט הש"ס שדה משום הכיר בה לקמן דדווקא בשדה מיירי ולא בגינה:

והנה ד' הש"ך חו"מ סי' שע"ג שדחה ד' ראב"ן שכ' אף במטלטלין קיי"ל כרב דיש ללוקח שבח וכתב הש"ך לפי מה שכ' תוס' ורא"ש דהכיר בה לא מיירי כ"א במקרקעי א"כ ה"ה לא הכיר בה במקרקעו דווק' מיירי ודברי' תמוהין לכאורה בשלמא בהכיר בה כתב תוס' מלתא בטעמא דמטלטלין קני בשינוי וא"כ השבת שלו משא"כ בלא הכיר בה מהי"ת נימא דדווקא במקרקעי יש לו שבח ונ' ליישב דהנה רש"י כ' מעות יש לו ללוקח על המוכר וק' פשיטא אלא אמאן אטו הנגזל ישלם ונ' דמדמיירי הכא בלא הכיר בה א"כ ע"כ לא הוה האי גזלן מפורסם והנה תנן במס' ב"ק המכיר כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה הוציא ויטיל וס"ד דגם הכא הנגזל צריך לתת לו דמי המכירה לזה כ' רש"י דלא היא דבמטלטלין הוא דתקנו כן משום תקנות השוק דאין לך אדם לוקח חפץ מחבירו כדאיתא בירושלמי התם ולא במקרקעי ומעתה שפיר כ' הש"ך בשלמא במקרקע דעל המוכר חוזר הלוקח בדמי מכירתו א"כ אדעתא דידי' אשבח ועלי' לשלם לו שבחו משא"כ במטלטלין דאיכא תקנת השוק ועל הנגזל חוזר נמצא דאדעתא דנגזל אשבח ואין לו אלא דמי הוצאה נגד כיורד שלא ברשות:

ממ"ש לעיל לחלק בין שדה לגינה נ"מ לענין חטין של מצת מצוה דמותר לקוצרן ישראל ולכן לא הביאו הפוסקים מזה, לבד מרן זצוק"ל שעמד על זה לדמות לאסא ולמ"ש יש חילוק בדבר:

כ' רש"י שלא היתה של מוכר שהיתה גזילה בידו נרא' דרש"י בא לעורר דלא תימא הואיל ונקט הש"ס ל' ונמצא שאינה שלו ולא נקט שדה גזולה היינו יכולין לפ' דה"ה אם היתה שדה אפותיקי ג"כ קאמר שמואל ובאמת מסקי' לקמן דאפותיקי מודה שמואל לזה הוכרח רש"י לפ' דבגזילה דווקא מיירי ואמנם במ"ש רש"י שלא היתה שלו של מוכר נ' שרצה ליישב באחת קושי' תוס' לקמן למה באמת באפותיקו שמואל מודה ולזה רמז לן רש"י דהנה הש"ך חו"מ קט"ו כת' בפשיטות דלכ"ע גם באפותיקו ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה וא"כ בשעה שמכרה כיון דעדן לא גבאה ב"מ ממנו הויא שלו ונהי דאח"כ בא ב"ח וגנבה ממנו מ"מ בשעה שמכרה הויא מכירה לפי שעה ושמואל הוא דאמר דמכירה ליומא הויא מכירה ואין כאן מלוה כלל:

וכ' עוד רש"י והנגזל בא להוציא מידו נרא' דרש"י בא ליישב בזה מ"ט באמת לרב אין כאן רבית רמז רש"י דרב לטעמא דאמר לקמן מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ונמצא דרב דקאמר מה מכר לו בא לפ' טעמא דידי' בשמעתין דלהכי מעות מכירה

הוו ולא מעות הלואה משום דאמרי' נהי דהקרקע לא מכר לו מ"מ הזכות מכר לו שאם הוא יקחנה תהא שלו והיינו דכ' רש"י והנגזל בא ומוציא מידו כלומר דאלו גם הגזלן הי' יכול להוציא מידו אם חזר ולקחה הי' רב מודה. ועד"ז י"לפ הא דמס' לי' לר"ה בדשמואל דהנה שמואל הוא דקבעי מנה מרב ומס' לי' לר"ה אי שמואל קבלה מרב א"כ גם לשמואל אין כאן רבית זו דלמא לא קבלה והוה רבית לדידי' ונ' דס' זו תלי' בד' ר"ה גאון ראשוני' ואחרונים ברי"ף ורא"ש לקמן דמתחלה הוה סבר ר"ה גאון דרב לטעמיה דווקא קאמר דס"ל אדם מקנה דשלב"ל וא"כ שמואל דסבר בפי' פי' מי שמת דלא כרב בזה ע"כ גם לקמן פליג אדרב ואמנם לבתר הכי הדר בי' הגאון ואמר דלא תלי' הא בהא וכמו שביאר הראש לקמן ושפיר מצי שמואל סבר כרב לקמן ואין כאן רבית אלא שאין דברים הללו עולין לפסק הל' ודו"ק:

יש לו מעות י"לד יש לו קרן הו"ל למימר כדאמרי' בכל דוכתא ולכאורה רב לרבותא קאמר דהנה קיימ"ל דינא דב"ח בזוזי ואמנם אם הדמי' מגיעי' מחמת שעבוד המכירה אין כאן דין ב"ח ולזה קאמר רכ אף דיש לו דין ב"ח ודינא דידיה בזוזי מ"מ יש לו שבח ואין כאן רבית ושמואל קאמר כיון דמעות יש לו ממילא שבח אין לו דהני תרתי סתרי אהדדי אלא דק' באמת לפ"ז למה אין כאן רבית לרב והי' נ' דמטעם זה דחקי רש"י ותוס' לפר' דשבח מיירי דווקא בשבח שע"י הוצאה דמ' להו דשבחא דממילא באמת הוה רבית אלא שד' רש"י דאפי' השבח היתר על ההוצאה הוה ג"כ רבית וד' תוס' דגם בשבח היתר על ההוצאה הוה דינא כמו בשוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו דנותן לו שכרו משלם והכא כולא שבחא הוה שכרו דאדעתא דשבחא לקחו ואמנם ד' הרי"ף שכ' גבי הכיר בה לקמן דאין לו שבחא דממילא מבואר דבלא הכיר יש לו שבחא דממילא והי' מיושב בזה דאף דהנ"י בשם הרנב"ר נחלק על רש"י וכ' דבהכסיפה והשביחה על הנגזל לשלם מ"מ לא כתב ליישב קו, רש"י באופן אחר והיינו דקאי בשטת הרי"ף דגם שבחא דממילא גובה ואין כאן ק כלל אלא דהי' ק' באחת מ"ט לא הוה רבית כיון דמודה רב דדינו כמו ב"ח א"וו צ"ל לד' הרי"ף משום דשמואל קאמר מעות יש לו ולשמואל דווקא הוא דס"ל באמת דינו הוה כמלוה וכן רב בהכיר בה לקמן נקט נמי הכי ולעולם הכא לאו דווקא לרב:

ואמנם אחר העיון נ' דרש"י תוס' והרי"ף לא נחלקו בזה כ"א מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגו וזה דהנה וודאי שבחא דממילא ע"כ ל"ש לומר שיגבה כ"א אם קיבל המוכר אחריות ומעתה למ"ש תוס' דע"כ סוגיין בלא אחריות מ' א"כ הוכרחו רש"י ותוס' לפ' למלתייהו דשבח דמחמת הוצאה אלא דד' רש"י דכיון דבלא אחריות מיירי אפי'

שבח היתר על ההוצאה אין לו משא"כ הרי"ף כ' לדינא למלתי' דאפי' באחריות ג"כ מיירי ובאחריות יש לו ג"כ שבחא דממילא ובזה יש לנו להבין יותר ד' הרי"ף לקמן דהנה הרמב"ן במלחמות הכריח דמ"ש הרי"ף לקמן דבהכיר יש לו שבחא דמחמת הוצאה ר"ל כנגד ההוצאה ואין ל' הרי"ף סובל כן שהרי ביאר לקמן תחלה מהו שבחא דממילא א"כ ש"מ דכתב שאר שבחא גובה ולמ"ש הפ' ד' הרי"ף לקמן דאם קיבל המוכר אחריות אזי גובה שבח היתר על ההוצאה ג"כ כמו שהוכיחו תוס' מהך דב"ק ה' גובין מן המחוררין אלא דד' הרי"ף דמ"מ דווקא בשבחא דמחמת הוצאה הוא דלא הוה רבית משא"כ בשבחא דממילא הוה רבית ונמצא דל"ק ק' הרז"ה דל' שבח אין לו מ' דכל שבח אין לו דבהש"ס מיירי בלא אחריות ובריי"ף מיירי היכא דקיבל המוכר אחריות ומיושב בדברינו לאיזו ענין נקט הרי"ף לקמן טעם אחר לרבא דאמרי' מעות מלוה נינהו ואח"כ מייתי טעם דש"ס דמעות פקדון אמנם למ"ש הכל במשורה דהש"ס דמיירי בלא אחריו' שפיר הוכרח לומר דמעות פקדון דמלוה בלא אחריות לא מצינו משא"כ הרי"ף דמיירי בין באחריות בין בלא אחריות יהיב טעמא לתרווייהו לאחריות דל"ש פקדון קאמר דהוה מלוה ואסור משום ריבית ובלא אחריות הו"ל פקדון:

והנה בענין פלוגתת הרנב"ר בנ"י על רש"י בהכסיפה והשביחה נ' דפליגי בטעמא דב"ח גובה השבח דכתב הרא"ש ב' טעמים חדא דאדעתא דמוכר אשבח ולטע' זה שפיר כ' רש"י דגם הכא אמוכר מהדר משא"כ לטעם האחר שכ' הרא"ש משום שהוא בא בגבול הב"ח וזה ל"ש כאן דהרי מיירי בלא הכיר בה וא"כ הדין עם הרנב"ר דעל הנגזל לשלם לו: **תוס**' ד"ה מעות יש לו נ' כוונתם ליישב מאי אשמועינן שמואל דמעות יש לו פשיטא ולזה כתב דשמואל לטעמו, שפיר אשמועינן דלענין נמצאת שאינה שלו לא בעי' אחריות אף דלענין ב"ח ל"ל לשמואל אחריות ט"ס:

רש"י ד"ה מפני תיקון העולם י"לד בדברים תרי מילי חדא למה הוסיף ואין לך אדם לוקח ותו למה הביא דווקא טעמא דקצובין ונרא' דהנה הרש"א הגי' בתוס' ב"ב והסכים עמו הש"ך סי' קט"ו דאפי' אם בשעת המקח כבר טרף הב"ח מלוקח ראשון והשבח הוה קצב מ"מ משום ל"פ אינו גובה שום שבח ממשועבדי' ונסתפק הש"ך אי גם בכתובו' שייך הך סברא או לא ונ' דגם לרש"י ק' כיון דמייתי הש"ס הך דשמואל דב"ח גובה א"כ ע"כ ס"ל דאקני משתעבד א"כ מאי מק' תו מהך ברייתא לשמואל הא ע"כ הך בריית' פליגי עלי' דשמואל א"וו כמ"ש רש"א ועתה בא רש"י להכרית זה וזה בהקדי' דטעמא משו' קצובין והיינו דלכאו' באכילת פירות משבח קרקעות מאי תיקון העולם איכא לא ליקני אינשי ממאן דאית עלי' שעבוד אלא משום דמזון האשה והבנות דהוא שעבוד

שהוא על כל אדם הוכרחו לתקן כך וטעמא דלא ליקני' משום קצובין ע"כ כללו גם שבח פירות וא"כ עכ"פ כולא מלתא דשבח משום לא פלוג הוא וכמ"ש שלא תחלוק בשבח גופי' משא"כ אם הטעם משום כתובין מ"הת נימא לא פלוג. ועד"ז יש ליישב קו' ה"ה בהלכו' גזילה על הרמב"ם דמ' מדברי' דבפירות אסי' עמד בדין לא מהני וקשה מש"ס לקמן ולמ"ש דייק לי' הרמב' מקוש' תוס' דע"כ בשבח אמרי' לא פלוג ואמנם תינח להל' דקים לי' להרמב"ם דהטע' משום קצובין אמנם הש"ס לקמן לא רצה לתרץ כן דאכתי יק' למ"ד כתובין:

אמנם לעיקר קו' תוס' ותי' רש"א נ' דרמז רש"י סברא אחרת במ"ש בתי' הש"ס אחריות בשעת מכירה כוונתו דמה מהני לן אם בשעת המקח השני הוה קצוב הרי הקול אינו יוצא כ"א ע"י עידי מקח ראשון כשקבל עלי' המוכר אחריות ואז הי' דבר שאינו קצוב ולא הי' שם קול:

אמנם גם תי' תוס' דשמעתין נ' דרמז רש"י במ"ש ד"ה לא בב"ח כל זמן שלא פרע המוכר ועוד כיוצא כוונתו לאפותיקי דלא מחוסר גובייא ומ"מ אינו דומה לגזל משום שביד המוכר לפרוע:

ב"ח מי אית לי' פירי ע' רש"י הנה לכאורה אמאי לא קאמר הש"ס פירות שאינם גמורי' ומכ"ש דקשה להרמב"ם דס"ל אפי' גמורי' כ"ז שמחובר' אין לו ואמנ' פירות אילן שוב הם בכלל שבח ולא מקרי פירות:

י"לד לד' המק' דגזלן דברייתי' דווקא באמת נקט תנא דברייתא גזלן דווקא וצ"ל לאפוקי מדשמואל נקט הכי דלא תימא לוקח מגזלן ואין לו שבח:

לאו תרוצי קמתרצת י"לד מאי ענין זה אצל זה להמק' ברייתי' כדקאי קאי אלא שמוסיף בה ומכרה משא"כ להתרצן צ"ל סמי גזלן ותני ב"ח ונראה דכוונת התרצן דברייתא באפותיקי מיירי דסד"א משום דדמי לגזלן אין לו שבח כמו בגזלן ולהכי קריא גזל ומעתה א"צ להגיר' כלל ומכרה לאחר כ"א המכירה היינו הגזילה דבזה שמכר אפותיקי של חבירו גזלה:

ומיושב בזה מדוע העמידו תוס' דברי' בד"ה תרוצי קמתרצת אמנ' תוס' רמזו לן דלמאי דמתרצי דברייתא באפותיקו מיירי א"ש דקאמר הש"ס לאו תרוצי קמתרצת:

תוס' ד"ה כשעמד בדין י"ל דברייתא מיירי דהלוקח ידע כי יש ביד המוכר קרקע גזולה ואעפ"כ לא נזהר ואי לאו דתקינו רבנן דבאינו קצב לא גבי ממשעבדי הי' ראוי' לגבות הימנו וזה נ' ג"כ כוונת תוס' בתי' דס"ד דקרן מהני לפירות שלא הי' ללקוחות ליקח מגזלן:

כ' רש"י לעיל או דלמא כיון דלית לי' קרקע זו כוונתו דלא תימא כי הש"ס נקט הכי משום דביש לו קרקע יש לו שבח לשמואל למסקנא דא"כ ל"ש ל' כיון דאטו פשיטא דאין לו קרקע:

ע"כ רש"י הכיר בה שאינה שלו שהיתה גזילה בידו כוונתו דלא תימא בהכיר גם אפותיקו דקסליק הש"ס מנה יש לו דין גזל לזה כ' רש"י דלא היא דדייק גזולה לא זולת:

כ' רש"י עוד והנגזל בא להוציא כוונתו לדב' הרא"ש דהלוקח לא יוכל לחזור בו:

שאין קרקע זו קנוני' י"לד בד' רש"י אלו אטו לעיל בלא הכיר הקרקע קנוני' גם שם אין הקרקע קנוני לו ונר' כוונת רש"י דאפי' יורד ברשות לא הוה כיון דידוע דגזולה היא:

והנה י"לד אד' שמואל כיון דמצי' למימר דיהיב לשם פקדון מהי"ת נימא דיהיב לשם מתנה ונ' דכיון דקיימ"ל כמ"ש הרא"ש דעכ"פ מותר להשתמש בפקדון זה א"כ נהי דלא בעי למימר לשם פקדון משום דסבר דלא מקבל עלי' לשמור נימא לי' לשם מלוה דוודאי מקבל א"וו לשם מתנה יהיב לי' וד' רב צ"ל דסבר אי נימא לשם מלוה ל"א אוכל פירות דמחזי כרבית אימא לשם פקדון ול"ש רבית:

והנה כ' הרז"ה דבקני מידו יש לו שבח אפי' בהכיר והקשו עליו כיון דלא הוה זבינא זבינא כלל מה לי קנו מידו או לא ונר' דהנה באמת קאמר רב לקמן דמכר לו כל זכות שתבא לידו אלא שכ' תוס' ונ"י דבלא הכיר דווקא קאמר רב ואמנם ניחזי אנן כיון דחזי' דקנה מידו וא"כ ס"ד דלשם פקדון יהיב ליה למה זה יקנה מידו דיו דלא אמר לי' לשם פקדון א"וו משום דקנה מני' כל זכות שתבא לידו ושפיר הוה זבינא זבינא ואין כאן רבית וכמ"ש לעיל בטעמא דרב:

והנה נחלקו הרמב"ן עם הרז"ה והרא"ש בפשט דברי הרי"ף במ"ש דבהכיר שקיל לוקח שבחא דמחמת הוצאה וד' הרמב"ן דכוונת הרי"ף על ההוצאה עצמה וי"לד הא הראי' דמייתי הרי"ף מיירי בשבח גופי' כדמוכחא סוגי' בב"ק שם ועוד אהוצאה גופא מאי ראי' צריך אטו גרע הלוקח מגזלן עצמו וכמו שהקש' הש"ך שע"ג על הטור ונ' דהנה לכאורה בלא"ה הסוגי' בב"ק מוכחא דמיירי במטלטלי כמ"ש התוס' שם ולזה נראה דהרי"ף שקיל וטרי רק דלא מצי למימר הנגזל ללוקח אנת לאו אדעתא דידי אשבחת וכמו שדחה הרי"ף ד' האיכא מ"ד גבי ב"ח וע"ז קאמר הרי"ף דהכא מלתא אחריתא בגווה דמצי לוקח אמר אנא מכח גזלן אתינא וע"ז מייתי הרי"ף ראי' ע"ד קו' דהנה התם בגזלן שייך תקנת השבים ואמנם בלוקח מאי תקנת השבים שייך אלא משום דאדעתא דגזלן אשבח מכח גזלן קאתי וא"כ ה"נ ל"ש:

אע"פי שלא פי' לו השבח לכאורה הי' נר' ראי' מזה לד' הסמ"ע קט"ו דגבי לוקח אפי' לא כתב לו דאקני גובה משבח שהשבח היא עצמו אלא דבאמת הכא מני' דידי' מיירי דלא בעי דאקני:

והנה על קוש' ה"ה פ"ט מגזילה על הראב"ד שהוסיף בלא הכיר א"א בשקיבל עלי' אחריות והק' ה"ה הרי אחריות ט"ס וצריך להוסיף על קו' ה"ה וכ"ת בשבח לא אמרי' אחריות ט"ס הרי אמרי' אעפ"י שלא הי' לו שבח ובאמת תי' ה"ה צריך הבנה דלכאורה אפכא מסתברא אם לא כתב לו כלום אמרי' על הכל ט"ס משא"כ אם כ' והשמיט שבח וודאי מגרע גרע ולזה נ' דד' הראב"ד כמ"ש לשטת רש"י בלא קיבל אחריות אין לו כ"א ההוצאה לא זולת ופי' לא קיבל אחריות אם בפי' לא קיבל וס"ל ג"כ כמ"ש תוס' דבקיבל אחריות אפי' בהכיר יש לו שבח והנה השיג על הרמב"ם שכת' בלא הכיר יש לו שבח ובהכיר אין לו ובאמת הכל תליא באחריות אלא שכוונת הרמב"ם דשני' מיירי בסתמא ובלא הכיר אמרי' אחריות ט"ס ובהכיר לא אמרי' אחריות ט"ס ז"נ כוונת הראב"ד והרמב"ם בענין זה:

תוס' ד"ה תריץ נמי י"לד בדברים דהך קושי' ולוכח משמואל הו"ל להק' בלא הך סוגי' דב"ב ולאיזו ענין הקדימו הך דב"ב לקושי' זו ונ' דהנה ד' הסמ"ע דלגבי לוקח עצמו שהשביח א"צ דאקני ובש"ך נחלק עליו ולכאורה לד' הש"ך ל"ק קו' תוס' דלוכח משמואל לעולם דאקני לא מהנו ומשו"ה גם לוקח לא זכה בשבח וממילא הב"ח גובה הקרקע עם שבחא אא"כ מאי הק' תוס' בב"ב שם מהך ברייתא נימא ג"כ הכי והיינו דהקדימו תוס' הך סוגי דב"ב אא"כ יק' אהש"ך מסוגי' דב"ב ונ' לתרץ דהנה ד' האיכא מ"ד דכל לוקח יש לו דין יורד שלא ברשות נגנבה מב"ח כנגד ההוצאה והנה כבר הקדם הש"ך דל' השביח בב"ב שם מוכח דמיירי בהשביח בידים וא"כ שפיר מקש' הש"ס דהוצאה מיהת נגבי מב"ח נהי דאקני לא מהני וא"כ קנה המוכר לשבחא מלוקח ממוכר הוא דבעי אשתלומי:

ואמנם ד' תוס' דברייתי' דב"ב היינו הך בריית' דהכא ומשום דלשמואל אסקי' הכא תרוץ בב"ח נקטי' לה התם בהאי לישנא, ולעולם לא קתני בה השביח כלל והיינו שוב דציונו תוס' דברי' אמאי דקאמר תריץ נמי:

דרך אחר י"ל דלכאורה לד' פנ"י והסכים עמו הש"ך דבשבחא דממילא לא בעי דאקני א"כ לא מצי פשוט מדשמואל דלמא שמואל בשבחא דממילא מיירי אא"כ ק' מאי מק' מהך ברייתא דלמא הך ברייתא ג"כ בשבחא דממילא מיירי והיינו דהקדימו תוס' הך דב"ב

אלא שכבר כ' הש"ך דל' והשביח קדייק וא"כ הדרן לענייניו דלד' תוס' דברייתא דהתם היינו ברייתא דהכא ולא קתני בה והשביח והיינו שוב דציינו תוס' אשינויי תרוץ נמי:

אלא שק' למסקנא דמסיק חצי שבח אמאי לא קמייתי מדשמואל דקאמר סתמא גובה שבח דמי כולו ונ' מהא דייק להרמב' דבשבחא דממילא באמת גובה כולו ואמנם להחולקי' על הרמב' צ"ל כד' החולקי' על הסמ"ע דגבי לוקח נמי בעי דאקני וא"כ מצי למימר דשמואל מיירי בלא כ' דאקני:

והנה בב"ב שם כ' תוס' אהך קו' דשמואל ס"ל בשעבוד כר"מ ודברי' צריכין ביאור כיון דשמואל בעלמא כרבנן סבר למה דווקא בזה יסבור כר"מ ונ' כוונתם עד"ז דהנה לר"מ פשיטא לשמואל דב"ח גובה שבח ולרבנן ג"כ מס' לי' וא"כ כיון דב"ח עכ"פ מוחזק בארעא בשבת הו"ל לגבי לוקח כס' אילן קדם וא"ל ללוקח אייתי ראי' דרבנן פליגו עלי' דר"מ בשעבוד:

והנה בענין קושי' הלח"מ על ה"ה שתי' דמיירי בלא כ' כוונת ה"ה דאקני היא דלא כ' הא שבח כ'. ובענין קו' רש"א על תוס' שכת' יעמוד באפותיקו הרי ע"כ מיירי באפותיקו נ' פשט דברי' עד"ז דבאמת הש"ס מק' שם לפי מאי דמשני לי' הכא תריץ בבע"ח ואמנם תי' זה לאו למסקנא אצטריך דלמסקנ' מצי מיירי בגזלן וקנו מידו ואמנם א"כ גם עד"ז לק"מ קושי' הש"ס שם וזה ת"וד:

והנה ד' הנ"י דבשבח ששבת הלוקח לאחר מיתת מוכר אין ב"ח גובה והקשה בש"ך עלי' מש"ס דלקמן דמקש' דשמואל אדשמואל דאמר ג' שמין וכן מש"ס דפ' יש בכור דמק' אדשמואל דלמא הני מיירי בשבח דלאחר מיתה ונ' כוונת הנ"י דהנה ד' האיכא מ"ד דכ' לוקח נוטל הוצאה מבע"ח והרי"ף דחה משום דאדעתא דמוכר אשבח ואמנם לאחר מיתה לא שייך זה נוטל ההוצאה מב"ח אבל מ"מ הב"ח גובה את השבח וא"כ לק"מ מהא דג' שמין דהתם בכור לפשוט קתני וכן כתובה בתרווייהו כולא שבח בעי ב"ח לשלומי משא"כ הכא א"נ מיירי לאחר מיתה מ"מ הוצאה לבד יש לו ולא שומת השבח:

תוס' ד"ה ב"ח אינו גובה דברי' הכא ולא אהא דאמרי' במתנה אינו גובה י"ל דק' להו למה לא קאמר שמואל גובה חצי שבח א"וו משום דאיכא ב"ח דגובה כולא שבחא ואיזהו זו הגובה מן היתומים דל"ש בהו לוה ולוה ואח"כ קנה:

כ' רש"י תדע דגובה מן הלוקח וכו' כוונתו ע"ד שכתב הש"ך דשמואל תרתי קמ"ל חדא דבאקני אשתעבד ואידך דא"צ לשלם ללוקח וכוונת רש"י דלאידך מייתי ראי' ולא לדאקני דאי דאקני לא משתעבד גם כת' לו לא מהני:

ובענין קו תוס' דלמא בנגזל קאי נ' דלשמואל לטעמי' קמסייע לי' דס"ל בגזלן אפי' אחריות דהיינו פי' לי את השבח לא מהני ודווקא דקני מידו וכיוצא וודאי דוחק:

והנה תמה הש"ך על הרא"ש שכתב לחלק בין לוקח למתנה משום נותן בעין יפה נותן וכי מה ענין זה לכאן ונ' כוונת הרא"ש דעיקר החילוק בין לוקח למתנה דהלוקח חוזר על הלוקח וא"כ בדמים מסלקו משא"כ המקבל דינו עם הב"ח ועל כרחי' נותן לו קרקע אם ירצה וזה כוונת בלוקח לא אכפת לי' למוכר אם יתקיים ביד הלוקח קרקע או לא משא"כ במתנה רוצה דווקא שיתקיים מהקרקע עצמו מקצת מיהת ביד הלוקח והן הן ד' הרא"ש:

והנה בפי' עמליהן נחלקו הרי"ף והרז"ה ותוס' ולענ"ד עמלי' היינו שהכסף ביד הלוקח והשביח דגם זה צריך לשלם לו המוכר והוא מל' עמל דבר שאינו ניכר:

ובענין קו' תוס' על רש"י בבכורות וכן בענין מה שהק' הש"ך על הרא"ש דמנ"ל להש"ס בבכורו' להק' נ' דלשני' ק' להו ל"ל דקתני כלל בנות במזונותי' השתא כתובה דגביא ממשעבדי לא גביא שבח כ"ש מזון הבנות דלא גביא ממשעבדי א"וו ס"ל לרש"י דהך מזון הבנות ע"כ בת אשתו היא דעדיפא מכתיבה ודקאמר הש"ס תנאי כתובה ככתובה הכוונה מה שהתנה לכבודה בכתיבתה דין הוא דלא עדיף ממה שהתנה עמה בעצמה וכן לד' הרא"ש צ"ל דע"כ הא כדאיתא והא כדאיתא כתיבה ללקוחות ומזון הבנות ליתומי' וכמ"ש הרא"ש בסברא:

מסייע לי' לשמואל כ' רש"י דב"ח גובה את השבח נ' כוונתו דהנה כוונת רבא לדחויא לדר"ה דמס' לי' אי שמואל מודה בפי' לו השבח וקאמר רבא בשלמא אי רר"נ דאפי' בפי' לו השבח פליג ר"ה שפיר מסייע הך ברייתא לשמואל משא"כ לר"ה דלדידי' מוקי לה בגזלן ואין כאן סייעתא נמצא דעיקר כוונת רבא אר"נ אמר שמואל ומ"מ עיקר סייעתא כ' רש"י הוה לשמואל דהכא:

מ"ש הש"ך על ד' הלח"מ ביישוב מ"ש הרמב' דב"ח גובה מפירות גמורי' דלא נהיכא נ' כוונתו משום דכבר כ' הראשוני' דצריכי לקרקע מקרי כ"ז שאינם עומדי' להשחת בקרקע א"כ לאו בבעלי' תליא מלתא:

סוגי' דשיירות מציות מה"ק ב"מ י"ח גיטין כ"ח יבמות קט"ו תחלה ימות החורף תרט"ז.

ה"ז לא יחזיר לא פי' רש"י במס' ב"מ מאומה אמנם בגיטין כ' רש"י לא לאיש ולא לאשה ובאותו דיבור ביאר שם ג"כ רש"י קו' הש"ס ונ' דרש"י בא לבאר שם מדוע לא הזכיר הש"ס בגיטין טעמא דנמלך כמו שהוא כאן בב"מ ולזה כ' רש"י דד' הש"ס בגיטין דבלא"ה ג"כ יש להק' דא"נ נימא דנמלך אורחא דמלתא נקט כמ"ש תוס' אמנם התינח אם לא הי'

מביא מקום לטעות משא"כ עכשיו דלפי טעמא דנמלך מ' דדווקא לה לא יחזיר משא"כ לבעל יחזיר ובאמת ע"כ גם לבעל לא יחזיר כמו במתנה ודייתיקו א"וו דאצטריך האי נמלך לגופי' למימר דאמר תנו נותנין ולא לאורחא דמלתא והן הן ד' רש"י דמדקתני לא יחזיר אכולהו והדר תני שאני אומר ע"כ האי שאני אומר דווקא:

ואמנם ליישב הכא קו' תוס' נ' די"לד לאיזו ענין קאמר הש"ס טעמא דנמלך שלא לתנן לא הו"ל למימר כ"א טעמא דנמלך א"וו הש"ס בא ליישב קו' תוס' ולזה דייק הש"ס במתני' דהוה סגי אי קתני ונמלך עליהן האי שלא לתנן ל"ל אלוו משום דאיכא תרי גווני נמלך נמלך לגמרי מביטל הגט וא"כ אפי' אמר תנו אין נותנין משא"כ אם לא נמלך כ"א על הנתינה כלומר אם יתנו עכשיו או לאחר זמן אזי אם אמר תנו נותנין ולהכי תנן שלא לתנן כלומר דמהימן בעל דהמלכתו לא הי' כ"א על זמן הנתינה ולא על הגט וא"כ ע"כ אם אמר תנו נותנין ואמאי דלמא מאחר נפל וז"ש רש"י הא אמר תנו עכשיו כלומר דדקדוק הש"ס דמתני' אתי לאשמועי' דלא נמלך לגמרי כ"א עכשיו רוצה לגרשה אף שלא רצה מקודם ועד"ז נ' ג"כ דרצה רש"י ליישב דלמא לאלתר כמו שהק' ג"כ בתוס' ולזה פי' רש"י שיעור לאלתר ונקט רש"י שיעור גדול אף דלא קיי"ל הכי כלומר אפי' למאן דיהיב שיעור גדול איננו כ"א כדי שתעבור שיירה ותשרה ואי כה"ג מיירי מתני' אטו בשופטני עסקי' אשר בתוך שעה מועטת כזו יבטל הגט ויחזור ויגרש א"וו דעכ"פ אשתהי יום או יומים והוה שוב לזמן מרובה, ואמנם יע"ל כוונת רש"י ליישב קו' הש"מ שהק' אמ"ש תוס' אי לאלתר פשיטא א"כ למה קתני לה בגיטין לזה כ' רש"י דלאשמועי' דזמן מרובה לאו דווקא כ"א לאלתר דווקא דהיינו בשיעור מיעט לכ"ע דלא הוה ידעי' מלזמן מרובה:

אמנם לב' תי' האלו עדן לא נתיישב לאיזו ענין פי' רש"י כאן לאיזו צורך בעי' שתשרה השיירא ולזה נ' דרש"י כ' כן לאפוקי מד' הרשב"א שכ' דעיקר דבעי' עבר אדם אי שהה דאנן אמרי' דאותו אדם לקח גיטו של שליח זה ואל"כ גט של זה להיכן הלך אמנם ד' רש"י אינו כן כ"א דאמרי' מעובר ושב זה נפל הגט והביא רש"י ראי' לזה דא"כ ותשרה ל"ל ובעברה שיירה סגי א"וו משום דאמרי' דדוקא כה"ג מאותה שיירא נפל וכוונת רש"י ליישב זה דלמאי דמוקי רבה בשיירות מצויות אמאי לאלתר כשר אי נימא כמ"ש הרשב"א דמשיירה שעברה קודם נפל אלא דהרשב"א סמוך עצמו בזה דא"כ גיטו להיכן הלך אמנם כד דייקת י"ל דוודאי אנן בב"ד דנינן אם זה הוא הגט או לא ומאז וודאי כבר עברי כמה שיירות ולקחוהו ואבל השליח הזה לא חש לדלמא לאו גיטא דידי' הוא וכאשר מצא גט זה הלך לו וז"נ כוונת רש"י בגיטין ואם לאו פסול שמא מאחר נפל ואין זה שלו ר"ל דאמרי' עדן גט שלו שמה במקום שנפל ואין זה שלו רק הוא לא חש לבדוק

וסבו' אני לומר ג"כ דהני ב' פירושי' בתוס' גיטין מאי פי' שתשרה בהא ג"כ פליגי מאן דמפ' ל' חניי' סברה טעם משום דמשיירה שעברה נפל ואם רק חנו מעט כבר לקחו א' מהם ומ"ד ל' סעודה סבר כמ"ש דאמרי' מהם נפל ע"י שהוציאו כלי' וא"כ וודאי צריך סעודה:

וז"נ ג"כ פלוגתת מ"ד עבר ומ"ד שהה דמ"ד עבר סבר דמשיירה שעברה כבר נפל ומ"ד שהה סבר דמשיירה זו נפל וזה טעם הגאון דפסק במלתא דאיסורא לקולא דבעי' שהה דקיי"ל כרבא ביבמות דלנפילה דחד לא חיישי' וע"ז בא הרי"ף וחולק דוודאי אם לא הוחזק כלל יוב"ש ל"ח לעבר דה "ל כעין ס"ס מי יימר דאיכא עוד יוב"ש ואי איכא מאן יימר דהאי הו"ל גיטא מני' וא"כ מסתברא דבעי' שהה משא"כ בהוחזקו אפי' בחד ג"כ חיישי' והן ג"כ ד' הרמב' ולעולם תרווייי' ס"ל דשיי"מ והוחזקו שוין לענין אחר:

תוס' ד"ה הא אמר תנו ע' רש"א בגיטין ואמנם בב"מ דייקו תוס' וכ' הא אי לא נמלך כלומר אלו ידעי' שגרשה וכוונת רש"א בתי' דכוונת תוס' דאי לא הוה חיישי' לנמלך הי' מהימן אחרי כי הגט לפנינו ולי נ' דקו' תוס' דמנ"ל להק' דלמא באמת בעל שאמר גירשתי נאמן כד' מ"ד אחד ב"ב שם:

כ' עוד רש"א דד' בב"מ נוחים יותר בתי' לר' זירא בתי' קמא מדברי' בגיטין ובאמת גם בב"מ סיימו כמו בגיטין ולענין שהק' לרש"א למה לא תי' כן הש"ס ד' ר"ז נ' הענין כך דאי נימא הא אמר תנו אין נותנין ע"כ נמלך אורחא דמלתא ומשום אורחא דמלתא לית לי' לתנא למנקט מידי דמצית למטעי בדיוקא אמנם אם עכ"פ לאלתר נותנין שוב שפיר שייך האמר תנו וא"נ פשיטא ליהוי פשיטא דכיון דרק אורתא דמלתא נקט:

מ"ש עוד תוס' דלר"ז ור' ירמי' קאי סוגי' למ"ד אין לבעל פירות תחתימה אף דלא קיי"ל הכי וא"כ מאי מק' לר' ירמי' נ' דכוונתם דליכא למימר דברייתי' הא קמ"ל דמנא ידעי' כיון דלאידך מ"ד א"ש וא"צ להך רבות' דלמא נימא דברייתא אתי' כאידך מ"ד א"וו לא מיירי לאלתר:

ד"ה לאלתר כשר כוונת תוס' דלכאורה הא דלזמן מרובה פסול משום דאתיילד ריעותא דעבר אדם וכיוצא וא"כ התם ביבמות דלא אתיילד ריעותא ליהוי כלאלתר וע"ז כ' תוס' דאדרבא הכא דידעי' שמזה נפל צריך ריעותא דאל"כ וודאי של זה היא ולהכי לאלתר כשר משא"כ התם דאין הוכחה לזה יותר מאחר אפי' לא אתייליד ריעותא פסול:

ד"ה והיא שהוחזקו י"ל דכיון דשיי"מ לחודא ממתני' דכל מעב"ד שמעי' לרבה ניחא לי' לרבה למימר דברישא שוב אשמועי' דהוחזקו לא מפסיד:

והנה בין לדבריי בין לד' תוס' עכ"פ אי ר"ז ס"ל כרבה וק' אמאי לא משני אפכא פי' דלמסקנא גם אמתני' מתרץ ר"ז אלא דלהק' לא בעי ממתני' א"וו דר"ז פליג ארבה ומיושב קו' רשב"א בגיטין הא אפושי פלוגת' לא תפשי' ול"ל להש"ס למימר דר"ז פליג ארבה ולמ"ש א"ש אמנם תינח אי לר"ז שיו"ת דווקא כמ"ש ה"ה א"כ לא מצי לשנויי אפכא משא"כ אי לר"ז שוב תרוויי' בחדא מחתא אכתי נימא כאן בהוחזקו אלא הא ל"ק דאדרבא בא להורות לן כד' הש"ס לקמן דגם סיפא מיירי אשתכח חוץ לב"ד:

אמנם כן ללי"ק וודאי יק' למה לא אמר ר"ז אפכא ומזה הי' נ' ראי' לד' הרא"ש דהוחזקו גרע משיי"מ ואי הוה נקט הוחזקו ס"ד דבהוחזקו לחוד סגי ולזה נקט שיי"מ למימר דתרוויי' בעי':

ויע"ל דר"ז קאמר שיי"מ דווקא כי היכי דמוקי מתני' כר"מ דסתמא כוותי' משא"כ לרבה דע"כ דלא כר"מ מתוקמא ולזה רמזו תוס' בסו"ד שכ' דמתני' דלא כר"מ ע"כ כיון דבהוחזקו מיירי וכלומר משא"כ לר' זירא ל"ק דלימא אפכא והיינו שוב ללי"ב אלא דל"צ וכמ"ש לעיל דבלא"ה שפיר:

והנה יש לעיין לד' הרא"ש דהוחזקו גרע א"כ מנ"ל לרבה באמת דהוחזקו לחוד לא מפסיל ונ' דרבה לטעמי' דדייק ר"פ כל הגט דלא חיישי' אפי' בהוחזקו לנפילה דחד ואמנם למסקנא נדחי' ד' רבה שם שוב אמרי' דהוחזקו גרע:

ואמנם באמת ד' הראש צריכין ביאור דלמה יגרע וצ"ל דהנה וודאי לא ימלט שלא יהא עוד בכל העולם שוירי א' אלא דבאותו שוירי נימא שוב דיש שם ג"כ יב"ש לא חיישי' ואם חזינן דבשוירי שלפנינו יש בו יב"ש למה לא נימא דבשוירי שבסוף העולם איכא ג"כ יב"ש:

כ' עוד תוס' כיון וכו' ובגיטין כגון ורש"א שכ' דתוס' לית להו סברתם לקמן דאינו משקר כ' כן לד' בגיטין דבב"מ לק"מ דהיינו כיון כלומר מאחר דמהמני' לי' ונ' דהנה רש"י שכ' בגיטין דלר' ירמי' בעי' לאיש זה התובעו וודאי לית לי' סברת התוס' דאינו משקר ולדברי' בגיטין שם כ' תוס' כגון וכו' ובב"מ שלא כ' רש"י כן מ' דמודה לד' תוס' כ' כיון וכמ"ש:

דאלת"ה ע' רש"י כוונתו דאנן לדידן ל"ק לן מתני' דמעב"ד אלא דלרבה דק' לי' מק' הש"ס חיישי' לב' שוירי כ' רש"י בגיטין דלא הוחזקו ב' יב"ש מ' אבל יכול להיות שהי' ובב"מ כ' רש"י ואנו יודעין שאין שם בשוירי ב' יב"ש וגם בתוס' לא כ' רק שמא הי' ידוע להם והיינו משום די"ל דר"ה לרבותא קאמר אפי' לב' שוירי חיישי' כמ"ש השי"מ ואמנם לכאורה יש להביא ראי' דלא הי' יודעין שאין שם ב' יב"ש דאל"כ תק' קו' דרבה דלמא לב' שוירי הוא דלא חייש אבל לב' יב"ש חיישי אמנם אם לא היו יודעין הו"ל לרבה למימר

תיבדק אלא ש"מ דלא חיישׁ כלל אמנם כד דייקת הא מלתא תליא בפלוגתא דאביי ורבא ביבמות רבא ס"ל דאי חיישי' לב' יצחק חיישי' לב' נהרדעא ואף כי רש"י ביבמות לא כ' כן כ"א דרבא אמר יבדק כל העולם דלמא הי' כאן א' והלך לו י"ל ג"כ דעכ"פ היו יודעי' ממנו נהרדעא כ"א רבא קאמר דאי חיישי' לב' יב"ש גם לב' שוירי חיישי' ואביי קאמר דלב' שוירי לא חיישי' ובזה נבין מדוע בגיטין לא פריך הש"ס לר"ז מכל מעב"ד ובב"מ פריך והיינו דבגיטין קאי הש"ס אליבא דאביי דמחלק בין ב' יוב"ש וב' שוירי וא"כ בב' יוב"ש הוא דפלוג ר"ז ארבה אבל בב' שוירי מודה וא"כ מאי יחזיר דתנן לאחר שתבדק אותו שוירי ולק"מ דבב"מ קאי הסוגי' אליבא דרבא דלא מחלק וא"כ ה"ה בב' שוירי פליג ר"ז ונמצא גם דינ' של רמ"א שפסק דלא חיישי' לב' שוירי תלי' בפלוגתא דאביי ורבא וכיון דחזי' דסתמא דהש"ס בגיטין דהויא לענין גט סוגי' במקומה דעדיפא אזדא לאביי שפיר פסק רמ"א דל"ח לב' שוירי ואזדא קו' הבי"ש, וגם קו' תוס' אדאביי מתיישבת בדברינו:

הק' בתוס' אד' רש"י למה כ' בב"מ תרתי הנפק ושליח ונ' דהביאו לרש"י לפ' דע"י שליח מיירי דאל"כ ל"ק דרבה אדרבה דהנה בשי"מ הק' מ"פ ר"ז מבריית' דלמא התם משום דהוה ס"ס ספק גרשה כבר ס' זה היא הגט וא"כ דלמא גם רבה התם דווקא שכבר נתגרשה קאמר רבה דבעי' תרתי לריעותא דאל"ה הוה ס"ס משא"כ בתרתי לריעותא ס' שני מגרע גרע כמ"ש תוס' בפ"פ כענין זה משא"כ היכא דלא נתגרשה דהוה רק חד ס' לא א"וו מיירי ע"י שליח ועדן לא נתגרשה ואמנם בשליח יש לחוש לדידן לנמלך דדלמא הבעל אינו חושש לתק"ח ובטלו ומביטל כדקיי"ל אמנם אם ראינו שהשליח הלך לקיימו וודאי קיים לי' בבעל זה דלא יעבור על תק"ח ושוב אין לחוש לנמלך וע' בזה:

כ' רש"י כשמעתי' דלא הוה אלא חדא כוונתו אף דללי"ב לא הוה כשמעתי' ממש דהרי לא הוה שי"מ:

בזמן שהבעל מודה כבר כ' לעיל קו' שי"מ ונ' דרש"י בא ליישב זה שכ' מודה שאומר לתנו לה כוונתו דד' הש"ס דמודה ע"כ מיירי שאומר לתני לה דאטו בדיני ס"ס מיירי תנא ודיני ס"ס אתא לאשמועי' א"וו מיירי שעדן לא נתנו לה:

ואמנם יע"ל כוונת רש"י ע"ד שכ' תוס' דבעל לא מהימן למפרע ואנן עכשו תגרשי' לה וע"כ צריך שיאמר לתנו לה דבל"ז אנן כל כמינן בתמיה:

ובד' השי"מ נ' לי לבאר פלוגתת אביי ורבא ביבמות דרבא לא חיישׁ משום ס"ס דלמא ליכא יוב"ש ואי איכא דלמא לא הלך מקורטבא לאספמיא וע"ז מייתי אביי מאנדרולנאי נהרדעא דהוה ג"כ ס"ס ומיירי כמ"ש רש"י שם שהאשה היתה תובעת הגט שאומרת

שכבר נתגרשה ואיכא ג"כ ס"ס דלמא כדברי' באמת וא"נ לא דלמא היינו האי גט ומיירי ג"כ שהבעל מודה ורבא מייתי מחבי דהוה ג"כ ס"ס דלמא איהו האי חבי וא"נ לאו איהו הוא דלמא חסר לי' או קנה מני' וכ"ת הא התם ממונא לא היא דטעמא מאי לא יועיל ס"ס בא"א דהוה כרוב כמ"ש השי"מ א"כ גם בממון לא יועיל דאין הולכין בממון אחר הרוב:

אמנם ד' הרי"ף והרמב"ם נ' דאביי כר"ז דחדא לריעותא מפסיד והתם הוו שכיחי שיירתא כמ"ש תוס' שם ורבא בשיי"מ כרבה ס"ל משום מתני' דכל מעב"ד משא"כ בהוחזקו רבה לטעמי' כמ"ש מתני' דגיטין משא"כ אנן לדידן נקטי' דלא כרבה וא"כ אדרבה מסתבר לן בהוחזקו מגרע גרע והנה בתרי יצחק קיי"ל כרבא אמנם לא פשוט לן אי בשיי"מ מיירי או דלמא התם ל"ש לחלק בין מצויית לאין מצויות כמ"ש תוס' כאן וע"כ לחומרא נקטי' אך רק מספיקא וא"כ די להחמיר משא"כ בהוחזקו דרבא מחמיר בהדיא א"כ וודאי לחומר' נקטי' שפיר אפי' בעבר מחמרי' דלאו ספיקא הוא:

כדקיי"ל לאלתר כ' רש"י בגיטין כד' תוס' דבמתני' ל"ש פשיטא ובברייתא שייך ובב"מ כ' רש"י דבברייתא הו"ל לאפלוגי ונ' דק' לי' לרש"י אמאי לא מק' הש"ס הך קו' דמק' לר"ז ללי"ב מיד לר"ה לעיל א"וו דלר"ה איכא למימר דמיירי לאלתר משא"כ לר"ז א"כ ברייתא נמי וכ"ת ברייתא הו"ל לאפלוגי א"כ גם במתני' הו"ל לאפלוגי אמנם בגיטין ד' הש"ס דבברייתי' לאלתר פשיטא ובמשנה במעב"ד ל"ש פשיטא דאצטריך לאשמועי' דלא אמרי' נמלך במעב"ד ולהכי גם לר"ז לא פריך ועיקר הא מלתא תליא בתי' הגליון והיינו סוגי' דב"מ ס"ל דחיישי' לקנוניא ואצטריך כאן לאשמועי' תי' הגליון דמהמני' לבעל ולא הוה פשיטא וע"כ משום אפלוגי הוא משא"כ סוגי' דב"מ ס"ל דל"ח לקנוניא ואין זה רבותא ושפיר משום פשיטא מק' ר"ז:

כגון דקאמרי עדים כ' רש"י החתומים בו דלסוגי' דב"מ דמשני מקמי הך דמעב"ד הי' אפשר לומר דגם ר"י אהא קאי ועדי קיום קאמר לזה כ' רש"י דלא היא כ"א אמתני' ובברייתא קאי:

והנה בב"מ כ' רש"י דר' ירמי' בא לתרץ הברייתא יחזיר דהיינו הברייתא ובגיטין כ' רש"י דתרוויי בא לתרץ ואף זאת בגיטין כ' רש"י לאיש זה התובעו ולא בב"מ ונ' כוונת רש"י בזה דבגיטין ס"ל לרש"י דר"י כר"ז ומה"ט נאיד משום דל"מ לי' דמיירי בתרתי לטיבותא כמ"ש הרמב"ן במלחמות ביבמות שם וא"כ בין מתני' בין ברייתא מצי לתרץ ומצי מיירי ג"כ שאומרי' לאיש זה התבעו משא"כ בב"מ דעורר הש"ס תחלה דלר"ז אתיא מתני' דמעב"ד בשינוי דחיקא מ' לי' לרש"י דגם ר"י כרבה ס"ל אלא דברייתא ק' לי' דהוה

ס"ס א"וו מיירי בתרתי לריעותא דגרע טובא מס' א' וא"כ שוב אס"ד דאומרים לאיש זה התובעו למה לא יהי' שוב ס"ס אלים והן ד' רש"י:

כ' רש"ל דתוס' דהכא פליגי אתוס' לעיל ואפשר דנהי דידעי' דנפל ממנו גט אטו ידעי' איזו עדי' הי' חתומי' בו וע"כ לא מהימני':

כ' בתוס' בגיטין מה"ת במצאה עדים ר"ל דליכא למימר דקרא מיירי בסי' מובהק דא"כ סימני' לדידן מנ"ל אע"כ כיון דכ' לכל אבודת לא מיירי בסי' מובהק דל"ש בכל אבידה וע"כ בעדים מיירי:

כ' רש"י רב ב"ח הי' שליח להביא נ' כוונתו דאס"ד דלהוליך הי' היאיך ניהדר בט"ע תטעון האשה דלא מהימן לה ולא תתגרש בע"כ א"וו איהי שוויה שליח להביא ואולי גם ביבמות כוונת רש"י כן דאם אין האשה תובעת הגט תוכל לטעון אין זה בעלי ואינו מקבלת הגט:

כ' רש"י בגיטין תרתי צו"מ ידע בט"ע ולא משני בדבורי' וע' תוס' ונ' כוונת רש"י דט"ע היינו כמ"ש רש"י בב"מ דמכירו היטב ודיו ושיעור זה לא ידע ע"ה יציו"ת היא דידע ואי לאו דידע לא הוה משני בדבורו:

כ' תוס' ביבמות דמיירי דשכיחי שיירתא וע' רש"א ונ' דמגמלא פרחא דייק להו, דמיירי לקמן ע"כ בלא שכיחי שיירתא דיותר מגמלא פרחא לא משכחת לא שכיחי ואפי"ה חייש רבא אלמא לרבא בהוחזקו פליגי:

כ' רש"י ביבמות האשה עומדת נ' דמי לי' לרש"י דהתם רק ענין ממון הי' הנידון דאל"כ הי' רבא מודה דע"כ הוה חדא לריעותא מדפליג אביי ובחדא גם רבא מודה דמה לי הוחזקו או שכיחא משיירתא ובתרי יצחק משום עיגונא מקיל כמ"ש הרז"ה והרא"ש ומיושב קושי' הרמב"ן ורק על הכתיבה הי' דנין ואביי מייתי דאעפי"כ חששו ולמה נקיל בעגונא כ"כ ומ"מ רבא לא הי' יכול להביא ראי' דע"כ משום כבודו שלחו לי' ול"ל מנא אמינא אחר דדלמא דוקא לענין ממון, וכבר יישב רש"י:

כ' רש"י תיבדק דלמא יש עוד אנדרילנאי כוונתו דל"ת תיבדק אם נסדר גט כזה דאל"כ לא פריך רבא:

כ' רש"י בצד קלוניא כך שם העיר לאפוקי מהרמב"ן דמפ' דהי' זה בנהרדעא וכוונת רש"י דא"כ הוה כ"נ וכאן הי' ולא פריך רבא תיבדק כל העולם א"וו ממקום אחר בא לנהרדעא ובאמת גם בב' יצחק קשה ע"ד הרמב"ן מאי כ"נ שייך כיון שעכ"פ הלך לו:

בר חייא מחגרא ד' הרז"ה דר"ל צולע וד' הרמב"ן מחגר הי' נ' ד' הרז"ה דא"ה לא הוו שני יוב"ש מעיר א' כיון דהי' קורין לו שהוא מחגר משא"כ או צולע הוא רק כנוי לגנאי וד' הרמב"ן דל' דהוה בנהרדעא מיותר אלא ש"מ שהי' ממקום אחר:

ומ"מ יק' לד' הרמב"ן לישני ר"ז דברייתא מיירי במצא במקום כתיבתו וגם אמתני' י"לד כן וצ"ע:

בענין מצא גט אשה ב"מ י"מ

הניחא למ"ד משנתן וכו' נ' דלהכי שבק מ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה דמ' לי' להש"ס דמ"ד זה ס"ל די"לפ ר"ש ורבנן בגיטין כ"א מתרוויי' ס"ל משנתן אין לבעל פירות אלא דרבנן ס"ל כ"ז שלא נחתם שכיח דנמלך מלגרשה ולא מקרי נתן עיני' לענין זה משא"כ בנחתם דכבר יצא קול:

תוס' ד"ה וליחוש מה שלא כ' לבסוף אלא י"ל דמ' דעדין צריכין לתי' קמא עי בר"ם בשם גליון:

פי' ד' התוס' ד"ה אמרי' לה אייתי ראי' עי' בשי"מ:

כ' רש"י מטא גיטא לידך מיד בעליך ר"ל דנתינה זו דעכשיו מידע ידיעי בה אבל נתינה קמא לא מיפרסמא:

מה דלא קאמר הש"ס גבי עבד דתשחרר לעבד ומזבין לי' ע' בשי"מ:

בענין דייתקי ב"מ דף יט.

כ' רש"י דא תהא דד' שכ"מ וכו' כוונתו דלא בעי קנין כלל והיינו דא תהא כתיבה זו בלא קנין תהא למיקל:

מהיום ולאח"מ ע' רש"י ובשי"מ ונ' דק' לי' לרש"י הל' שאמר הש"ס דלא קני וכו' דכיון דאמר הרי כשכ"מ למאי אצטריך דלא קנו וכו' אלא ש"מ דלענין זה דווקא הרי היא כש"מ ולעולם מצי הדר בי':

ששני' מודים י"לד מה לי אם המקבל מודה או לא ונ' דמיירי דהמקבל מודה שלא קיבל ואפי"ה לא יחזיר לנותן כדקתני טעמ' משום דיכול להיות שהוא חב לאחרים:

דייתיקי ואפותיקי ובמתני' דייתיקי ומתנות ולד' הראשונים בשי"מ א"ש דמתני' דחדא נינהו סומכן וברייתא דתרתי נינהו הפליגן למימרא דבברי עסקי ואפליג בהדי' ע' בשי"מ:

בענין קו' תוס' על רש"י עי' בשי"מ בשם הראש וצריך להוסיף וכ"ת הרי משום דייתיקי קתני נמלך לא היא דייתקי גופא פשיטא בענין קו' תוס' אש"ס עי' בשי"מ:

בענין שובר שם.

הק השך סי' ס"ה אסמ"ע שכ' דלמלוה מחזירי' ולא חיישי' לקנוני' משום דהשובר מסייעו והרי בלא"ה צ"ל משום דשמואל וא"כ הכל מתורץ ולי נ' כוונת הסמ"ע כמ"ש הנ"י דבשטרי דידן דכ' משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך ליתא לדשמואל וכ"ת א"כ יק' אמחבר קו' הש"ס כבר כ' השי"מ דבשוברי דידן שהם רק לראיה בעלמא לכ"ע עדים בחתומי' זכין לו וא"צ לדשמואל ומ"מ הרי לקנוניא איכא למיחש ושפיר כ' הסמ"ע:

תוס' ד"ה וליחוש תירוצם לשטתם דבאקנייתא א"צ מטא לידיה ולס' החולקים צריך לתרץ כמ"ש בשי"מ ע"ש:

ואפי' יורש מוחל עי' ברא"ש בשם רב שרירא גאון דעי"ז הוה זבינא ריעא ר"ל דהמוכר עצמו לא שכיח שימחול אחרי שלקח מעות מהלוקח משא"כ ביורש וודאי שכיח ועי"ז א"צ לשלם כ"א דמי המקח והוה מיגו דמחילה מיגו טובה והיינו דמייתי הש"ס הכא הך דיורש

בענין מעב"ד.

שטרי חליצה ומיאונין תנן ונר' ליישב ד' ר"ע כי לא נעלם ממנו סיפא דמתני' אלא מ' לי' דדוקא בגט חיישי' לב' שוירי וה"ט דבאמת הרי יש לחוש לנמלך אלא דמקוים וחזקה דבעל לא מקיים גיטא ואמנם חשש פורתא מיהא הוה ואם מצורף לזה עוד חשש בי שוירי חיישי' לחדא משום חברא משא"כ בשטרי חליצה ס"ל דמקמי דחלצה אין רשות לב"ד לחתום משום דר"פ דמחזי כשקרי וא"כ אין כאן חשש נמלך כלל ומשום ב' שוירי לחוד לא חיישי' אך באמת קיי"ל דלמחזי כשקרא לא חיישי' וגם בחליצה גם בהנפק חדא ענין הוה ושפיר דחה לי' רבה:

תוס' ד"ה איסורא ממונא כוונתם בקושיתם ע"ד וכ"ת דלעולם ממונא לא חמיר אלא משום דבעל הממון מוחזק ואמרי' סמוך מיעוטא לחזקה אמנם הרי באיסור אפי' כה"ג לא חיישי':

ואמנם על תי' יש להשיב אכתי לא ידעי' דאי' חמור ונ' כוונתם דיהא דלא חיישי' הכא בממונא לב' שוירי היינו משום דהוה כמו מיעוטא דמיעוטא דא"נ איכא שוירי בסוף העולם יביאו הגט לכאן לקיים ואמנ' באי' א"א הרי חיישי' למיעוטא דמיעוטא דמים שאל"ס הרי הוה מיעוטא דמופוטא וא"כ שפיר חמיר:

בענין שאר מציאת שטרי.

תנן ואם יש עמהם ססופין ע' רש"י ולכאורה דברי' סותרים למ"ש במתני' דרישא בשליש מיירי אמנם אדרבה כוונת רש"י דאי לאו דרישא בשליש הוה מוקמי' סיפא ששליש משא"כ עכשיו דמדרישא בשליש דאמרינן והא מונח א"כ סיפא ע"כ במלוה עצמו:

הק' המל"מ פי"ח מגזילה אמ"ש הרמב"ם אפי' בעצמו שובר ושט"ח צריך להיות השט"ח בין שטרות קרועי' מנ"ל להרמב"ם הא דלמא נפל דאתרע גרע ונר' דאי תימא הכי וק' מנ"ל להש"ס דבמלוה אפי' בתרוויי' לא מהימן דלמא מתני' דמצא דווקא מיירי אבל במלוה כלל לא א"וו דלענין זה אין חילוק בין ביד המלוה או ביד המוצא:

יתקיים בחותמי' ע' רש"י כוונתו דע"כ ביד המלוה מיירי דאי ביד הלוה ממ"נ טוען המלוה מזויף פשיטא דצריך לקיים לא טעין אמאי יקיים א"וו ביד המלוה ואינו טוען מזויף כ"א לא פרע וקמ"ל דנאמן במגו דמזויף זה ת"ד:

ע"ד רש"י בסנהדרין שכתב אתחזק היינו הנפק כוונתו כיון שכבר נתפרסם בבי"ד אמתת ההלואה אינה מעיזה ליגע בשטר כזה משא"כ הכא דלא אתחזק עדן בבי"ד סוברת שמאמינו ללוה כי להד"מ וממילא תצדיק:

ומ"ש עי"ש רש"י דיש עלי' עדים היינו ביד לוה והק' עלי' בתוס' נ' כוונת רש"י דהמקשה בב"מ לא הביא כ"א הרישא ושפיר ק' פשיטא משא"כ אחרי כי בסיפא גבי שליש אשמעי' דבלא עדים ג"כ כשר שפיר קתני רישא ביד לוה דבעי' עדים משום סיפא דלא בעי עדים:

כ' תוס' דאתחזק ידעי' מלאחר חיתום ומה"ט לא הוצר' התנא להזכיר כלל ענין השטר דמסיפא ידעי':

בגמ' דשיילי' לסהדי ואין כאן פשיטא דס"ד כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אא"כ ע"כ מסייעא לר' ירמי' דאינו אלא כמשחק דאל"כ באמת הוה כיון שהגיד מה"ט כ' רש"י דלמסקנא מוקמי' בעדי קיים ואפילו סיוע אין כאן:

אפנה מפ' שנים אוחזין בטלית, בעזר איום גורא תחלות ונתחיל לבאר פ' אלו מציאות, בעזר אדיר אל למושעות.

הנה המחבר סי' רס"ב סתם כד' הרי"ף והרמב"ם דדרך נפילה אפי' טובא נמי אמנם קשה אכתי אמאי שבק להך דאתמר בסוגיין דבמכנשתא אפי' דרך הינוח שלו בקב לד"א והרי"ף והרמב"ם הביאו זה ונ' דס"ל דאפשר לומר דר"י ס"ל כרבא וק' לי' לאיזו הל' פרט תנא פירות הרי הן שלו הרי אין בהם סי' א"וו דאשמועי' דרך הינוח משא"כ לדידן דקיי"ל כאביי איכא למימר דלעולם דרך נפילה דווקא מיירי והא קמ"ל תנא דלא הוה יאוש שלא מדעת משום יוקרתי וחשיבותא ולעולם דרך הינוח כלל לא וע' בזה לקמן:

כ' הרא"ש ס' דאוריית' לחומרא וכ"ת נימא ס' ממונא לקולא נ' דדוקא בשני' שדנין זה מול זה אמרי' כיון דמצי להיות דהאי עביד אי' כמו האי ל"ש לומר ס' גזל לחומרא כ"א ס' ממונא לקולא משא"כ הכא דלא הוה ס' גזל כ"א בדידי' לא אמרי' ס' ממונא. ועד"ז נ' סברת מ"ד ברי ושמא ברי עדיף דלדידי' לא הוה אפי' ס' גזל משא"כ להאי דטען שמא ואמנם ד' החולק דלמא לעול' לאידך הוה ג"כ גזל אלא דלא חש לאי' גזל וטוען ברי מאי אמרת אוקי גברא אחזקתו בחזקה לא מפקי' ממון מחזקתו ואמנם אי איכא עוד חזקה בהדי ברי דהוה ב' חזקות מול חזקת ממון שפיר ברי עדיף לכ"ע. אחר כן מצאתי ס' ר"ס שהביא שם המחבר דברים אלו באר היטב ומ"מ יצא מדברי דאולי משם יצא להרמב"ם וסייעתו דאולי לדידן ליתא לתי' הש"ס מטעם שכ' ופסק כאן ס' ממונא לקולא:

בענין ייאוש שלא מדעת.

מד' רש"י ד"ה ייאוש שלא מדעת מ' לכאורה דדוקא אי ידעי' דלא ידעי הבעלי' משא"כ מסתמא אמרי' דוודאי ידעי' ולדחות זה כתב ה"ה פי"ד מגזילה דע"כ ליתא והטעם נ' דבשעה שנפל הרי לא ידע ועד דלא ידעי' דידע אמרי' דלא ידע:

כ' רש"י וכללא דייאוש אפשר כוונתו דלכאורה ס"ד דייאוש היינו שנתייאש מלבקש אמנם א"כ פשיטא דלא הוה ייאוש דעד כמה ליבקש וליזל לזה כ' רש"י דלא היא כ"א שאמר בפי' ווי לחסרון כיס וא"כ לא סמך אסימנא וליהוי ייאוש לזה קאמר הש"ס דמ"מ לא הוה ייאוש:

באי' אתי לידי ע' רש"י כוונתו דהכא גם רבא מודה דאנן סהדי דלא אייאש:

וע' בש"מ שהסביר ד' אבי' וכ' בשם הראב"ד דאין זה עניין לברירה הכוונה דסברת רבא דאמרי' אנן סהדי דאלו ידע הי' מייאש ובידיעתו אין כאן חסרון ואבי' ס"ל דבידיעתו תלי' רחמנא:

ולכאורה הי' אפשר לומר דלמאן דאית לי' סימנים לאו דאוריי' ע"כ כאבי' סבר דלכאורה מה ראו חכמים לתקן להחזיר אבדה בסימנים א"וו משום דהבעלי' כ"ז שלא ידעו דאין הב"ד מוציאין בסי' שאינו מובהק לא נתייאשו אלא דאנן סהדי דאלו ידעי כן נתייאשו וא"כ הוה לי' האי ייאוש ייאוש שלא מדעת ואין בעל האבידה זוכה בה למפרע ולמה יפקיעוהא מניה אלא ש"מ סי' דאוריי' ומעתה י"ל דרבא ל"ק לי' מדרבא דממונא דלמא ביש בה סימן מיירי אמנם אנן דס"ל סי' לאו דאוריי' אין חילוק מן התורה בין יש בה סימן לאין בה שפיר הוה תיובתא דרבא ומה"ט אמרי' לקמן בתר תיובתא דרבא דהלכה כוותי' דאביי אף דאיתותב רבא משום דאי נימא כדס"ל לרבא סי' דאורייתא לא הוה תיובתא:

תוס' ד"ה המוציא מעות ב' קושייתם הם ע"ד את"ל כמ"ש השי"מ לתרץ על קו' ראשונה דר"י הוא דקמק' רק מברייתא וע"ז הק' בתוס' דמ"מ אמאי לא הק' ר"י ממתני' וע"ז תי' ב' אופנים חדא דבתר דתי' הש"ס ממתני' הקשה להש"ס מברייתא דמ"מ ביש סימן לא יועיל ועוד כ' דר"י מעיקרא לא הק' ממתני' דמצי מיירי בתר שנתרחק האובד כגון שהמוציא לא מצא אדם שם וסתמא כבר נזכר שנפל המעות ממנו משא"כ ברייי' מיירי שעדין רבים מצויים שם ומסתמ' גם הבעלי' בתוכו ומנא ידעי' דידע דנפל:

ולולי דברי' הייתי אומר דממתני' ל"ק לי' לר"י דכיון דאין במעות הזה סימן וליד הבעלים וודאי לא יגיע ואם יעמידו חז"ל עד"ת אדם בהול על ממון והמוצא יאכל באיסור ראו חכמים להפקיר ממון שאין לו תובעי' שיאכל בהיתר משא"כ בברייתא דקתני בהדי' שהבעלי' נתייאשו שפיר הק' לר"י לאביי הא לא הוה ייאוש:

שאני תאנה הקש' הלח"מ על הרמב"ם שהביא להאי תי' דש"ס הרי לאביי לא אצטריך ונרא' דס"ל להרמב"ם דבאמת גם לאביי י"לד סיפא ל"ל הא כיון דלא שייך שכיחי דמנתרי הי"ל ייאוש שלא מדעת אלא דהש"ס הקשה לרבא קו' אלימתא ובמסקנא גם לאביי ניחא דנקט גווני דשייך חזותי מוכיח ודלא שייך וא"כ גם לאביי דווקא תאינה וכיוצא. ואמנם למה שהסבירו בתוס' לקמן ד"ה ואחר דאיתותב רבא מבואר דע"כ גם לאביי סמכי' אהך סברא דחזותא מוכיח דא"כ כיון דגם בתמרים שכיח דמנתרי שוב הו"ל ייאוש לאביי ולא מק' הש"ס ומבוארים ד' הרמב"ם היטב:

תרי גווני גזלן נ' דלעניין סתם גזילה ייאוש לסטים מזויין דין גנב אית לי' והיינו דקמ"ל כר' דאפילו בגנב סתם גניבה ייאוש בעלים וד' התוס' גם למסקנא אזלי':

מה אתם לדעתכם י"לד כיון דלאו לדעתו לא הוה שלוחו ושלוחו הוא דחייבו רחמנא לא זולת ואפשר כיון דזכיי' מטעם שליחות והפרשת תרומה מצוה וזכות הוא ס"ד דאף שלא לדעתו נעשה שלוחו קמ"ל:

ואיסורא דומיא דהיתירא הק' לתוס' על דברי רש"י דאכתי מנ"ל דקרא בלא ידע וע"ז כ' דבים אי ידע וודאי מייאש וא"כ ע"כ בלא ידע מיירי וע' מהרש"א וע' מ"ש לעיל:

באגא בחזקת יתמי ע' רש"י י"לד הא הו"ל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואפשר דא"הנ מ"מ ס' ממונא לקולא ואמנם אין מכאן קו' דאנן אתמרי' דפירשו דייני'. אלא דק' הא אין הולכין בממון אחר הרוב וצ"ל דאנן אממון לא דייני' דמ"מ בעלים לא יזכו בהם אלא אאי' גזל דייני' ואזלי' תו בתר רובא:

והנה הב"י סי' רס"ב תמה על הטור שהשמיט הא דהי' מוחזקי' אסירן ונ' דד' הטור הא דמשני הש"ס כיון דאיכא שקצי' ס"ל אנן סהדי דניחא להו לבעלים שיתהני ישראל

מנכסיי' ולא שקציי' ורמשי' וא"כ לא מק' הש"ס מיתמי דאי לא הגיעו לכלל פעיטות א"כ ע"כ יש להם אפטרופוס ויש לו רשות לבתר לזכיתם כדאמרינן בפ' הנזיקין ואי הגיע לכלל פעוטות א"כ כשם שממנתם מתנה הואיל והוא לטובתם ה"נ מחילתם כה"ג דהוה כמדת סדום אלא דהש"ס דהכא קאי למר בר רב אשי דאפי' מתנה לית לי' בפעיטות בפרק הנזיקין ומ' שם דמשתי' דרב אשי קאמר אמנם לדינא דקיימ"ל כרב מרדכי בגיטין שם גם מחילתם מחילה. ואולי משום דק' לי, קושיין מרוב בממון הביאו לפ' כן וע':

בענין מרי בר איסק כוונת תוס' דמר זוטרא חשש כי האריס לא יאמר למרי כלום כי יסמוך ע"ז דניחא לי' ובאמת לא מהני זה מידי דקיימ"ל כדאביי ואמנם רב אשי ואידך סברו דאדרבא כיון דיסמוך דניחא לי. וודאי יאמר למרי ואם יוותר לו לאריס יותר ואנהו מהאריס אכלו בהיתירא:

בענין סימן העשוי לידרס פ' אלו מציאות.

נ' פלוגתת רבה ורבא ג"כ ע"ד שכ' למעלה דרבה ס"ל סימנים דרבנן וא"כ האבידה ברשות מוצאה וכיון דאמדינן דעת הבעלי' דאייאשו לא מהדרי' ורבא סבר דסימני' דאוריי' ואבידה בחזקת בעלי' וכל כמה דלא ידעי' דאייאשו חייב להחזיר וכיון דאנן מס' לן קיי"ל כרבה:

כ' רש"י אין מעבירין ר"ל דצריך לנטילה והנה ע' בשי"מ דלפי"ז מעבירין דלקמן אינו דומי' דאין מעבירין ונ' שדחק רש"י לפ' כן קו' הראשונים מצבורי מעות ע' בשי"מ וע"כ משום דדרך הוא לנוטלן ובשלמא אי אין מעבירין ג"כ ה"פ הוא נכלל בתי' הש"ס והכא דינא התם מנהגא משא"כ אי כפשוטו לק' אכתי ממעות

תוס' ד"ה והאיכא נכרי' נ' להם לפ' דר"ל שידרסו הנכרי' דכה"ג לרבה הוא דק' ולא לרבא וע"ז הק' א"כ אדרבא ליק' דנכרי שקל וגם לרבא יק' ואמנ' לולי דברי' י"ל דדוקא לרבה דהאבידה בחזקת המוצא גם לנכרים חיישי' דמייאש גביי משא"כ לרבא דאביד' בחזקת בעלי' לא עדיף נכרי' מדריסה בעלמא:

ובזה מתורץ ג"כ קו' לרבא לקמן מבהמה וכלבי':

בד' התוס' ד"ה סימן הבא דבדבר הניכר כ"ע מודו נדחי' ד' בב"י סי' רס"ב דבבשר ג"כ ניכר ולכ"ע הוה סימן:

כללא דאבידתא נר' דרבא לטעמי' דס"ל העשוי לדרס ומקו' הוה סימן וע"ז קאמר ראי' לדברי' דהרי כללא דאבידתא דצריך שיאמר ווי לחסרון כיס ולא שנתייאש מלחזור אחר אבידתו הרי דאאומד הדעת לא סמכי' ולמה נאמר דעשוי לידרס ומקום מייאש:

נוטל ומכריז כ' רש"י ולא יניח כוונתו ליישב ל' נוטל דקאמר רבא שפת יתר א"וו לומר דאין זה ענין הינוח דלא יטיל דהכא מיירי בשדה זריעה וכיוצא וא"כ אינו משתמר כלל וזה ג"כ לדעתי כוונת הרא"ש ולא כמו שהבינו הרש"א והפלפלא חריפתא:

עי"ש ברש"י רבא לטעמי' יל"ד דלעיל הו"ל לרש"י לפ' כן דגם במקום רבא לטעמי' ונ' דכ"ז שלא ידעי' דמיירי בדבר שאין בו סימן אין הכרח דהטעם משום מקום אלא דרש"י פי' כן למסקנא וע':

בענין דגים ובשר פ' אלו מציאות.

תוס' ד"ה מחרוזות הק' בשי"מ על תי' הרי רב הוא דאמר התם דמחרוזות הוה סימן וע"ש ונ' כוונת תוס' דאדרב לק"מ דרב תנא הוא ופליג אתוספתא ולדידן הוא דהוה ק' ואנן הרי לא קיי"ל כרב:

חביות וכו' י"לד לאיזו ענין הביא כאן בקו' הך סיפא ונ' דאי לאו הך סיפא היינו אומרים דברייתא מיירי בהניח בר"הי דהוה מקום סימן אא"כ מ"ש סיפ' וע':

תוס' ד"ה חביות ע' רש"א ונ' הכוונה דא"ה למה לא תנא ברישא ג"כ הרי אלו שלו דהיינו במלאים כי היכי דתני בסיפא חייב להכריז בחסרים א"וו לא מיירי בהכי וכ"ת גם ברשום יק' הכי לא כן כיון דמיד שנפתחו האוצרות רושמי' יקודם לכן אין דרך להוציא מן האוצרות להכי לא תני באינן רשומות כלום:

ד"ה אחתך ע' ברא"ש ונ' ד' התוס' דאי סימנים לאו דאורייתא לא עדיף מחותם א':

ברשום כוונת רש"י דלאו כ"ע רשמי כלומר טחים בד' א' מכיר טיחתו כי היכי דסמכי' אכה"ג גבי חותם לענין יי"נ ודחקו לרש"י לזה דאל"כ מאי האי דאמרי' מכלל דברייי' בפתוחות דלמא לעולם בסתומות ובאינן רשומות אלא ש"מ דסתימה היינו רשימה ואמנם אביי באמת דחה דרשימה ליכא סימן דמה לי טיחא דידי' או דחברי' ואמנם תוס' מיאנו בזה דטיחא לא הוה סי' וכמ"ש בשי"מ בזה וכ' דר"ל סימן כדרך התגרי' ומ"מ פריך מברייתי' משום דמיד כשסותמי הדרך לרשום ואמנ' לא במציף ולאביי ר"ל דלא ידעי' דמאן אי דב"ה בו דחנוני:

ברקתא דנהרא הקשה הראב"ד על הרמב"ם מדוע שבקה להא ונ' דלכאורה יהא כל סי' מקום סי' הבא מאלי' דהניחו שם ושכחו במקרה אלא מדחזי' דסיים לי' במקום ההנחה ש"מ דלסימנים נקטא אמנם התינח בכה"ג דהניחו שם בכוונה משא"כ ברקתא דנהרא דמשעבר הונח שם במקרה וודאי הוה סי' הבא מאלי' אלא דהש"ס רצה ליישב גם לר"י דס"ל סי' הבא מאלי' הוה סי' ומ"מ רקתא דנהרא לא הוה סי' משום דכ"ע מנחי שם

משא"כ הרמב"ם דכבר פסק סי' הבא מאלי' לא הוה סי' לא הוצרך להביא שוב הך דרקתא דנהרא:

איכא דאמרי' כ' רש"י נ"מ ע' בשי"מ ונ' ליישב דכוונת רש"י לאו דנ"מ בין הני ב' לשונות כ"א ק' ליה לרש"י בשלמא בלי"ק דמקום הוה סי' ומ"מ רקתא לא הוה סי' אצטריך טעמא משא"כ לאיכא דאתרי דמקום לא הוה סי':

בענין סי' מקום פ' אלו מציאות

מ"ש מקום לא הוה סי' יל"ד כצ"ל וכי מאי טעמא צריך לזה אטו רבה יהיב לעיל טעמא הרי מסתבר משום דמנשתפי וכיוצא לזה כ' רש"י דמ"מ מקום מסויים מסתבר דליהוי סי' וקאמר רב מרי טעמא דאפי' מקום מסוי' לא הוה סי':

פלי"ג לי לחייא ברי נ' דלעצמו לא רצה ליקח משום דהוא דן את הדין ומחזי כמכוער:

בענין כלי אנפוריא פ' אלו מציאות.

חדשים שלא שבעת העין י"לפ בתרי אנפי או דתרתי בעי' חדשים וגם לא שבעתן העין או דהא דלא שבעתן העין טעמא הוא לחדשים והנה ד' הרמב"ם דטעתא הוא והקש' עליו בשי"מ א"כ מאי קאמר לקמן אלו הן חדשים שלא שבעתן הרי כל חדשים לא שבעתן העין ונ' דהרמב"ם יישב זה היטב דהנה באמת י"לד במאי ידע המוצא אם חדשים האלו שבעתן העין או לא בשלמ' ישני' וודאי שבעתן א"וו דמה"ט פי' רז"ל בבריית' לקמן דבסוגי' כלים תלי' מלתא ומעתה ד' הרמב"ם דהני לאו דווקא אלא דכל הכלים שעושה אותן האומן למכור בשוק ולא לבע"הב א"כ כל צורתן שוה מעולם לא שבעתן העין וז"ל הרמב"ם המוציא כלי חדש כגון כלי חרס או שאר כלי' שצורתן שוה והן הן הדברי' שכתבתי פה:

הק' הב"י אד' הפוסקי' שהשמיטו לד' הג"א דבעי' ג"כ מדקדק בחלוקו להפכו כדרכו ולזה הביאו בש"ע וסבור הייתי ליטול רשות ולומר דד' הפוסקי' דענין זה רק משל הוא בפי ר"י דהנה התורה היא חלוקו של הת"ח כדאמרי' מפני מה ת"ח שבבבל מצוייני' מפני שאינן בני תורה אמנם בא"י התורה היא חלוקא דרבנן והנה במס' מותר להפוך כדאמרי' אמנם לאו בכל גוונא כ"א כמ"ש תוס' והיינו שמדקדק להפכו כדרכו וא"כ הכל חד עם מה שאמרו בסוגיין דבמס' שרי לשנויי:

אמנם גם על הב"י ק' ממה שהביא השי"מ מגמ' דאלו טרפות דאר"ח דבעי' שיהא רואה טרפה לעצמו נגלל כן נ' דיל"ד למה הכא קרי לי' צו"מ והתם ת"ת וכן יל"ד מה ענין הא

דריא"ש דווקא לכאן הרי גם בשנים אוחזין אמרי' דמהדרי' לצו"מ בט"ע א"וו דכוונת הש"ס בזה משום דאמרי' דאי לא שבעתן העין אפי' אמר קים לי' בגווה לא מהדרי' לי' כמ"ש הפוסקי' ואהא אמרי' דמשום דבהני תלת מילי רגילי צו"מ לשנויי משו"ה חוששין בלא שבעתן העין דיאמר בדדמי ומעתה דווקא בצו"מ דינא אבל בת"ח אפי' כי לא שבעתן העין ג"כ מהדרי' ומ"ז קאמר ר"י ור"ח מי הוא שראוי להקרא בשם ת"ח שיהא עדיף לענין חזרת אבידה מצו"מ ואמנם אנן אין דנין דין ת"ח בזה"ז לזאת השמיטו הפוסקי' להא דר"י ור"ח ובדברינו מסולקת ג"כ ראי' תוס' לקמן מרבב"ח דרבב"ח ת"ח הוה ולא הוה בעי שבעתן העין ומיושב קו' הלח"מ על הפוסקי' מד' תוס' אלי, ובזה נ"ל ג"כ ליישב מה שנתעורר הסמ"ע למה לא הגיה פה הרמ"א כ"כ דבזה"ז אין דנין דין ת"ח כמו שהגיה כן גבי אחי' שהשביח א' את הנכסי' ולמ"ש א"ש דהתם בעי' ת"ח ושפיר הגיה אבל הכא רק צו"מ בעי' וזה הוא ג"כ בזה"ז:

אגניב לי' כ' רש"י של אושפוזי הי' ול' מאושפיזא קדייק אמנם כוונת רש"י נ' דהנה אמרי' וכשל גם נביא עמך הלילה אם ת"ח הוא כסהו כלילה וא"כ גם מר זוטרא לא הי' לו לבזותו ברבי' ולכופתו וז"נ באמת טעם הראשונים בשי"מ שאמרו כופתו בדברי' דבאמת לא ביישו ברבי' אמנם רש"י מ' לי' כפשוטו ולזה כ' רש"י דלאו שלו הי' כ"א של אושפיזא והי' החשד אכולהו רבנן ולזה הוצרך מר זוטרא למעבד הכא לטובת האחרים:

בגלימא דחברי' וכ' הראש כי הבין שעושה כן מחמת שאין ממון חבירו חשיב בעיני' ר"ל דאל"כ דלמא בשוגג או בטעות כסבור שהוא של עצמו עושה כן.

וכ' עוד הרא"ש דמאומד הדעת עשה כן ר"ל דלאו דדינא הכי דמאן דקנח בגלימא דחבריה חשוד על הגניבה ונ' דבלא"ה הי' למר זוטרא חשדא ע"ז אלא דהחושד בכשרים לוקה בגופו אך כד חזי' דמזיק ממון חבירו הוא א"כ לאו כשר הוא ומותר לחושדו:

תוס' ד"ה מודה ראב"ש כ"כ לעיל לתרץ מרבב"ח ונ' עוד דהנה רש"י פי' שם שליח הי' וכבר עמדנו שם על דברי' אמנם כעת נ' דק' לי' לרש"י מהיכא ידעי' דשבעו העין לגט זה אמנם אם שליח הי' סתם שליח צ"ל בפ"נ ובפ"נ וקיי"ל דצריך להיות לו ט"ע בגווי' דהיינו האי דנכתב בפניו וא"כ שפיר ידעי דשבעו העין:

עי"ש בסו"ד ומיירי באתרא דשכיחי רבנן אף דלד' התוס' ל"ק קו' הראב"ד אמנם מטעם ייאוש כ"כ ע' בכ"מ בענין זה:

תוס' ד"ה אבל מצאן שנים ע' רש"א מ"ש לתרץ קו' הרב"י על הרמב"ם לא זכיתי להבין דהרי עיקר קו' הב"י משום דהרמב"ם לא הזכיר כלל בדי':

אמנם גם ד' הד"מ סי' רס"ב תמוהי' דעדן לא יישב כלום משטרות ס"פ שנים אוחזין דבהדי' אמרי' שם דמשנים לא הוה סי' ואמת כי הב"י לא זכר מזה וע' בשי"מ שיישב בטוב ד' הרמב"ם ע"ש שכ' כן כלאחר יד ודברי' נחמדי' מפז:

בענין רוב נכרים שם.

תוס' ד"ה ברוב נכרים בסו"ד ואפי' כי משכח לי' ישראל נ' דק' להו בסוף הסוגי' לקמן דאמרי' ישראל סכרי וישראל כרו וק' ישראל סכרו למאי אצטריך כיון דידע דישראל משכח לה לא מייאש אלא ש"מ דברוב נכרים אפי' כה"ג מייאש ומטעם שכ' תוס':

ד"ה ברוב ישראל ולא בעי למימר משום דאיכא תרי מיעוטי מיעוט ישראל דלא מעלי ומיעוט נכרי' משום דא"כ בבהכ"נ אכתי אמאי יהא שלו הא התם למאי דס"ד אפי' מיעוט נכרים ליכא:

פליגי לי' ברוב נכרי' ע' בשי"מ שכ' כך תקני חכמי' להכריז כל דבר שיש בו סימן ויש להסביר בד' תוס' לעיל דבעי' ג"כ דמייאש אפי' אי משכח לה ישראל וכיון דישראל חייב ב"כ להכריז ממילא לא מייאש:

תוס' ד"ה פליגי הנה ראי' ראשונה דחה בשי"מ וראי' שניי' נ' דיש ג"כ לדחות ע"ד שכ' תוס' לקמן ד"ה ותפשוט דמאחר דאי מוקמי' לה בטמון אתי' כרשב"א וליכא למפשט מידי דלא שייך כאן תי':

תוס' ד"ה ותפשוט הל' כרשב"א אפי' ברוב נכרי' מכאן ראי' לד' הרי"ף משום דברישא הל' כרשב"א מיבעי' לן אי ה"ה בסיפא:

רש"י ד"ה אימר מישראל נפל ע' רש"א ולי נ' דק' לי' לרש"י למאי הל' אהדר הש"ס כיון וכיון הרי כבר קאמר ישראל סכרו ישראל כרו א"וו דס"ד דכיון דמ"מ איכא רוב נכרי' משום הני דסכרו וכרו ליהוי מע"מ ואכתי יניח לזה קאמר דוודאי מישראל נפל ואמרי' יטול ויכריז:

רש"י ותוס' ד"ה בתר רובא ק' להו דאדרבא הכא לא אזלינ' בתר רוב:

תוס' ד"ה תריסר ירחי שתא בסו"ד כוונתם דלא תימא דרש"י דייק לי' מקדחי בי' חילפא כמ"ש בשי"מ דש"ה דידע המוצא שכבר נאבד מזמן ארוך משא"כ בהני חמרי ואמנם רש"י ברכות נ"ח ע"ב כ' ראי' ברורה לדברי' מדאמרי' דלאחר י"ב חדש המת משתכח מן הלב וילפי' מככלי איבד ונ' ד' תוס' ג"כ עד"ז דלמה לא כ' כשה אובד כמ"ש במק"א אלא ש"מ דבכלי דווקא שניכר בחלודה וכיוצא אם נתיישן באשפה הוא דהוה אובד לאחר יב"ח משא"כ בשה ושאר כיוצא באלו ואין ראי':

ד"ה לפני' משו"ה כוונת דברי' דהיכא דהוציאה תורה א' מן הכלל אי אתה יכול להחזירו לכלל עד שיחזירנו הכ' בפי':

בענין פירות ומעות פ' אלו מציאות.

כ' רש"י סתם כלי יש בו סימן כוונתו דבאמת יש כלים שאין בהם סימן כגון כד וחבית כמ"ש תוס' לעיל ולזה כ' רש"י סתם כלי יש בו סימן ובזה נתיישב דלכאורה סיפא ל"ל הרי קתני רישא פירות בכלי והרי גם כדי יין הוה פירות בכלי אלא משום דרישא מיירי בכלי שיש בו סימן וסיפא באין בו סימן אלא שהוא רשום כדאוקי הש"ס לעיל:

ואמנם יע"ל דס"ד הואיל והם כלים אשר בנקל ישברו וודאי אייאש מנייהו קמ"ל, – דסתם כדי' של חרס:

כלי כמות שהוא נ' דתנא סיפא לגלויי רישא דלא תימא דברישא הטעם משום מדה כ"א משום דיש סימן בכלי וכן בכיס דלא תימא ברישא משום מנין הוא קמ"ל משום סימן:

כ' רש"י כיס יש לו סימן לבעלי' כוונתו דלהכי אכפל תנא דס"ד כל כיסוין עושה אותן האומן ע"ד אחד קמ"ל דמ"מ לבעלים יש סימן עכ"פ בקשר וכיוצא:

הא בכיבא וכיתנא ע' רש"י ותוס' וראש ושי"מ היטב בזה ואמנם מה שדחקו להרא"ש לומר דכובא הגורם משום דק' לי' תינח פירות מעות מא"ל בשלמא לרש"י שפיר דמעות כפירות משא"כ לתוס' דכתנא קשור הוא ואטו גם המעות קשור א"וו בכובא תליא וכיס ככובא דמיא ולתוס' צ"ל דס"ל דחדא מתרתי או שהכיס קשור ואינו נופל מאומה ואם לאו הכל אובד מתוכו:

ואמנם לר"ח נ' דק' לי' דאי מרישא מק' הש"ס לפריך ממתני' ל"ל לאתויי מתחלה ברייתא אלא ש"מ עיקר קו' מסיפא דאי מרישא ומתני' א"ל דבכלי לאו דווקא ה"ה בצד הכלי, ולאפוקי מר"ח כ' רש"י לקמן ה"נ הא והא דלא אשתייר:

והנה נחלקו הרי"ף והרמב"ם עם הראש אי ר"פ נחלק על ר"ז ונ' ד' הרי"ף והרמב' כרש"י וק' להו קו' רש"א והובא גם בשי"מ למה לא אמר ר"פ סתמא הא דאשתייר הא דלא אשתייר א"וו דר"פ בא להורות דמה דאמר ר"ז דבפירות אורחא בהכי דלא אשתייר ליתא ופירות וכתנא דין א' להם:

ועד"ז יש לסלק קו' הב"י מעל הטור מנ"ל להטור דהראש פי' כר"י הא הביא גם פי' רש"י דמדר"ל דר"פ מודה לר"ז ע"כ לית לי' כרש"י דא"כ אמאי קאמר ר"פ הא והא בצנא ופירי:

כ' הרמב"ם דכל הני איבעיות דלא אפשטו לא יטול והרא"ש כ' נוטל ומכריז ונ' דק' לי' להרמב"ם כיון דכל עיקרא דמלתא דבעי' הוכחה דלא אתרמי בכך נפילה א"כ אטו כשיר

כשורה וכחצובה דכך נפילה מתרמי טפי ממגדל א"וו אדרבא ה"פ דמלתא הנה לכאורה הוה ס' הינוח ולא יטול אלא מיירי באינו משתמר וק' מ"מ כיון דאיהו ניחא לי' דלתקיים למה לן ליטול אמנם אמרי' לאו הכי הוה עובדא כ"א הניח לפוש ושכח אמנם כה"ג כשיר וכיוצא באלו מסתבר טפי דהניח שם כך לסימן שלא יטלוה עוברי' ושבים ולגוי לא הוה חייש וא"כ כיון דלא אפשטא אזלי' לחומרא ולא יטול כלל כשאר ס' הינוח:

כ' הרמב"ן דמטבע שנסדקה הוה סימן וצ"ע מהו החילוק בין כ' שמו לנסדקה ועוד לפי הראי' שהביא מכלים גם בכלים לא מהני כ' שמו עליו וזה תימא ולזה כ' דאדרבא ד' הרמב"ן כיון דמטבע עומד לאפוקי למה זה כ' שמו עליו א"וו רמאי הוא ומעיקרא להכי איכוין וכ"ז בכ' שמו משא"כ בנסדקה למה לא יהא סימן במטבע כמו בשאר כלום:.

תוס' ד"ה בית קוליס לולי דברי' הייתי אומר אדרבא הע"א מרקולס שמה ומר ל' שררה וחז"ל כנה קילוס ל' קלסה האמור ביחזקאל:

נירונית היא של מלך פלוני היא נ' דל"מ קאמר של נירוני' שהי' קיסר מפורסם אפי' של מלך שאינו מלך מפורסם מ"מ לא הוה סי':

בענין ס' הינוח פ' אלו מציאות.

כ' רש"י דאין זו בכלל לא תוכל וכו' כוונתו דכיון דסתם כלי יש בו סימן יטול ויכריז לזה כ' רש"י דכיון דוודאי הנוח הוא אין זה אבדה שמוזהר עלי':

כ' עוד רש"י לא יחזיר דליכא דיהיב סימנא וע' תוס' ואפשר ד' רש"י דאפי' בא מעצמו ונתן סי' מקום לא מהני:

ואמנם באמת נ' ד' רש"י כהרמב"ם דיעכב לעצמו וסברת הרמב"ם נ' דס' הינוח הוה ס"ס ס' של ישראל ס' נפולה ול"ד לייאוש שלא מדעת אלא דמ"ל דס"ס ל"מ ובממונא עד דמוחזק ג"כ ולכך בעי' ואם נטל דווקא:

כ' הש"ך דוודאי היניח לא יטול אפי' במקום שאינו משתמר וק' דא"כ מאי קאמר באשפה אבדה מדעת כיון דהוה וודאי הינוח וצ"ל דאשפה העשוי לפנות שאני ואמנם באמת אין ראי' לדעתו מד' הרא"ש שהביא הש"ך דהרא"ש ה"ק דברה"ר הוה אבדה מדעת ואת"ל דבכריכות ל"ש אבדה מדעת דדלמא שכחן מ"מ שוב הוה וודאי ייאוש:

בענין מצא בגל פ' אלו מציאות

רש"י ד"ה כותל חדש נתעורר בשי"מ א"כ אמאי אצטריך הש"ס לאקשויי אברייתא הא גם אמתני' אצטריך להאי תי' ואמנם לדעתי הך ברייתא אצטריך לתרוצי מתני' דאל"ה לא ידעי' טעמא דרישא וממילא מק' שוב דלא אהניא לך הך ברייתא:

ומ"ש השי"מ דיש לחלק בין שתיך לשתיך ל"מ כן ברש"י:
תוס' ד"ה דשתיך יל"ד אמאי לא הק' כן מיד לעיל כמו שהק' הרא"ש ונ' דאולי היינו אומרי' דמיירי בחצר שאינה משתמרת אא"כ א"נ דישראל היא אבדה מדעת היא ולא מק' הש"ס מידי ולא אצטריך לשנויי דשתיך אלא ש"מ באינה משתמרת לא אצטריך של אמוריין א"כ ליקנו לי' חצירו:
ובענין ד' רש"ל כוונתו דלד' תוס' אמוריי' לאו דווקא ולד' הרא"ש דווקא ואי ס"ד דמחנות מוכח כד' התוס' א"כ ל"ל להרא"ש לחדש סברא לחומרא א"וו לית לי' למסקנא סברת תוס':
וכוונת רש"א דאדם לא קנה כ"א בשעה זכיי' וכיון דהשתא בשעת זכיי' הוה איסורא לא קני משא"כ בחצר דקני כל שעתא ושעתא:
דשתיך ע' מ"ש הש"ך ע"ד המחב' ר"ס וכוונתו דהמחבר אזיל בשטת הרמב' כמ"ש בהדי' דמיירי שבע"הב טוען ברי וממילא ע"כ מספיקא מחמרין דאל"כ יק' אדרבא ס' ממונא לקולא:
ואמנם נ' דהרמב' מפ' כן משום דס"ל דבעי' אינו מצוי אצל כל אדם וק' לי' למה לא הזכיר זה בש"ס ולכך פי' דהיינו דשתיך ואמנם המחבר מפ' דשתיך כד' רוב המפ' ואמנם ס"ל דעכ"פ דינו של הרמב' אמת ע"כ כמ"ש המחבר בהדי':
פלוגתת רש"י ותוס' עקרה דלרש"י ג' נכרי' ל"ד ולתוס' דווקא וממילא מבואר דפי' ד' תוס' כהרש"א ולא כמ"ש הש"ך דמשום רובא דמוכח כ' כן דלמה לא יהיו שני' רובא דמוכח לגבי חד::
ד' הראב"ד דקיי"ל כר"נ ותמה בכ"מ הרי רבא פלוג וע' ה"ה פי"ד ה"ח מגזילה ואמנם בשי"מ בשם הראב"ד כ' ליישב בהדי' דר"נ מיירי דנודע דאינם שותפין:
אמנם לרש"י שכ' דר"נ אליבא דאביי קאמר א"כ רבא לנפשי' לא ס"ל הכי ול"ש למימר בזה הל' כבתראי:
בענין ד' הטור שתמה הלח"מ נ' דאפשר כוונת הטור דדווקא בסתם אמרי' דחד מחל משום דבלא"ה איכא ס' דלמא חד איננו שותף והשני' נקטיהו כמ"ש תוס' משא"כ בוודאי שותפין דאין כאן כ"א חד ס' דלמא חד מניי' מחל משו"ה עדן אינו מחויב להחזיר:
כוונת ר"ב שהביא הסמ"ע ע' דאדם דמצווה על השבה זכתה לו התורה אבדה חצר דליתי' בהשבה לא זכתה לו תורה אבודה:
וליחזי אי קתא וכו' מבואר מזה דל"ד בסכינא וכיסי כ"א ה"ה בכל הכלים אזלי' בתר בית אחיזתן ולהכי אצטריך הש"ס לאוקמי דווקא במילי דלאו כלי:

בענין נפל סלע פ' אלו מציאות.

אמר רבא ע' שי"מ דהר אשוני' גורסי' רבה וכן הי' גי' רש"י שהרי כ' קודם שמשמש בכיסי והא רבא לית לי' כלל הא דאדם עשוי למשמש בכיסו ואמנם לילי ד' הראשוני' הייתי אומר דאדרבה לדידן הו"ל לרבא למימר נטלה שלא בפני' דכיון דאדם עשוי למשמש בכל שעה א"כ משעה שנעלם מנגד עיני' וודאי כבר אייאש אמנם לרבא אדרבה הכי אמרי' דהא דאמר רבא דיאוש הוה היכא דהוה אבודה משא"כ כאן דראה אחר בשעה שנפלה וכיון דאיהו מצווה להשיבה לו הוה כאלו לא נפלה כלל עד דשמענא דמייאש לא קודם:

ע"מ ואע"ג דהדר מתנה וכו' ע' רז"ה ורמב"ן במלחמו' ולי נ' דהנה י"ל דה"ט דבגזילה לא מהני ייאוש

משום דייאוש מטעם הפקר ובעי' הפקר לכל העולם דומיא דשמטה משא"כ בגזילה לא אפקרה כ"א לגזלן לחוד ואמנם כ"ז אם ידע שנגזל ממנו משא"כ כאן דסבר שאבד ממילא הפקיר לכל ומהני הייאוש וכבר הוה הפקר:

תוס' ד"ה עובר כוונתם לדחות ד' הרז"ה שהשיג על רש"י וכ"ה ברמב"ן ולדחות מקדושין ד' הרז"ה:

באו"ד וא"ת נ' להוסיף ביאור דא"ל דדווקא בשכר שכיר אמרה תורה משום דאלי' הוא נושא את נפשו דהרי רבא אמר שם באיזו נשך דהיינו עשק היינו גזל ואס"ד דהיכא דבהיתירא אתי' ל"ש גזל א"כ אצטריך שכר שכיר אלא דק' לי א"כ דגם היכא דבהיתירא אתא שייך גזל אמאי אמרי' בכתובות דפריעת ב"ח הוה רק מצוה ואמאי לא הוה גזל ואפשר דבאמת ד' התוס' לרבא פריעת ב"ח גזל והכא רבא גרסו וק' להו רבא דאיזו נשך אדרבא דהכא ואמנם גם לענין זה אולי י"ל דרבא ס"ל דעיקר קרא בשאר כלים דאומן ואומן קונה בשבח כלי ובשכירות חוזר ומקנה וממילא הוה באי' בא לידי' אם לא ישלם לו שכירותו:

בענין מצא בחנות פ' אלו מציאות

הק' הראב"ד פי"ו מגזילה על הרמב' כיון דקיי"ל כאביי דייאוש שלא מדעת לא קני למה יקנה חצירו טפי מידו וכ"ה בנ"י ונ' דוודאי אי חצר מעצמו הי' קונה שפיר אמנם כיון דבעי' שיאמר תזכה לי חצרי וע"כ מיירי לאחר שנעלם האובד מנגד עיני' דאל"ה הוה גזילה וא"כ כיון דקיי"ל אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה שפיר הוה אז יאוש מדעת ושפיר כ' הרמב"ם וכן הריב"ש מיושב בזה שהביא תי' הרמב"ם:

וכ' עוד הראב"ד דאפי' ייאוש לא מהני דהוה כפקדון והניח הניח דברי' באינו מובן ולי נ' כוונתו דאי נימא דחצר יקנה לחנוני א"כ אין רשות לשום אדם ליקח מחנות שום אבודה וא"כ אין אדם מייאש מאבידתו דיודע זה חנוני לקחה ובוודאי יחזירנה לו ומאן דמייאש אדעתא דכ"ע מייאש:

אר"א ע' תוס' והנה במתני' לא עמדו על ד' רש"י מ' דס"ל דמתני' מצ"ע מסתבר טפי לאוקמה ברוב ישראל דסיפא דמצא בפירות ע"כ מיירי ברוב ישראל אלא שלא למחוק גי' כ' כן אדר"א ואמנם נ' דאדרבא מדר"א מ' להו דמתני' מיירי באין בו סימן דמשו"ה אצטריך ר"א למימר בצרורין דאי גם מתני' מיירי בצרורין ל"ל לר"א לאדכורי כלל צרורין:

ובשי'"מ בשם הראב"ד הביא דר"א דווקא צרורין קאמר והק' עלי' הרשב"א א"כ בצרורין ואפי' מונחין הו"ל למימר ותו מאי מק' הש"ס ממתני' דלמא מתני' לר"א במותרין ונ' דבחדא קו' מתרצי' חברתה דר"א להכי לא קאמר בצרורין דלא נימא דמתני' במותרין וא"כ ע"כ מתני' ג"כ לר"א בצרורין ושפיר מק' הש"ס:

והנה כ' ה"ה ע"ד הרא"ש שהם דחוקי' דנימא דמייאש משום החנוני ולא פי' ובש"ך סי' ר"ס כ' כיון דרוב ישראל למה לא יתלה בהם ויש להשיב מידי דהוה אנכרי בבי כנשתא דלעיל בש"ס דכיון דהנכרי דייר שם מייאש האובד ותולה בנכרי וה"נ ל"ש ונ' כוונת ה"ה דכיון דאמרי' סתמא דמלתא הבאים לחנות לא ישלח יד באבידת החנות והחנוני מצאה אף הוא אומר אי תבענא לי' לדינא לא יעיז פני' לכפיר שהוא לא לקחה ע"ד דאמרי' לעיל בשנים שנפל לא' מהם סלע:

וע' ב"י וכ"מ מה שתי' ע"ד הרמב' במה שכ' דגם למוצא ואמנם אנא חזינא דהרמב"ם שינה בלשונו בחנוני לא הזכיר כלום מצרורין ודווקא בשולחני כ' כן ונ' דהרמב' מ' לי' ג"כ כמ"ש הטור דר"א רק אשולחני קאי ולא אחנוני אמנם מאחר שבירושלמי קאמר ר"א בהדי' גם בחנוני כן מ' לי' דבירושלמי דלא הזכיר כלום מצרורין גם בחנוני דינא הכי משא"כ בש"ס דידן דר"א בצרורין מיירי כה"ג דווקא בשולחנו דינא הכי וכמ"ש הראב"ד דאין דרך שולחני לצרור מעותי' וע' בזה:

תוס' ד"ה בלוקח לכאורה גם התוס' מסקי כרש"י ונ' לכאורה דלתוס' איכא כעין ס"ס אמנם א"צ לכך דלרש"י מ' דווקא היכא דגם התגר לא ידע הא אילו ידע התגר גם הלוקח ממנו חייב להחזיר אמנם התוס' הוסיפו דכיון שיצא מיד התגר לא מהימן וכמו שביאר הסמ"ע רס"ב כ"מ מדברי' למע' שם:

ויש לו תובעין ע' רש"י ותוס' ב"ק ס"ו הבינו מד' רש"י אשר כוונתו דרק למעוטי מהפקר אתא אמנם סו"ד מוכיחין דכוונתו דלהפקר ל"צ קרא וע"כ לייאוש אתא:

תוס' ד"ה בעידי אוכף ע' רש"א ולדברי' יל"ד דארישא סימנים דגופא הי"ל לתוס' לסיים דברי' ולזה נ' דכוונת תוס' דאי סימני' לאו דאוריי' רצה הש"ס לומר עידי ע"י סימני' משא"כ אי סימנים דאורייתא דלמא לעדים אתא קרא ולא לסימני' וכ"ת כיון דלא חיישי' לשאלה מה לי סימני' מה לי עדים לא היא דהנה בסימני' ע"כ יש חשש דלמא גם אחר יש לו כלי בסימני' אלו דמה"ט חס' אי סימני' דאוריי' אלא דמשום ס' א' לא חיישי' משא"כ אי איכא עוד ס' דלמא משאל שאול דהוה ס"ס מנ"ל אע"כ דסוגיין לא קאי אי סימנים דאוריי':

תוס' ד"ה לגיזת זנבו דקדקו לומר אעפ"י שאין בה וכו' דאי יש בה הא גופא הוה השבת אבידה ונ' דלזה כיון הסמ"ע ואין מקום להשגת הש"ך לדע"הק:

ולולי דברי' הייתי אומר דס"ד דהיכא דמהדר לי' בתר דהו"ל שוב צמרה כעין שנאבדה לא מיחייב לאהדורי לי' גם הגיזה קמ"ל:

בגמ' שהנקרה וכו' וכ' ה"ה דמהרמב' מ' דלא משגחי' על שעת אבידה וכ' וכ"מ בגמ' ותמה עלי' בכ"מ ותמה הלח"מ דע"כ הדין עם ה"ה אמנם כוונת הכ"מ לד' הד"מ דמדלא כ' הרמב' כ"א אפי' לא הי' שו"פ בשעת הכרזה ושתיק משעת אבידה ש"מ דשעת אבידה בעי' והד"מ סבר דמ"ש הב"י וצ"ע קאי על הרמב"ם ובאמת לא קאי כ"א אד' ה"ה ואמנם כוונת ה"ה נ' מדאמר רבא באו"ד דב' פרוטות סגי לג' שותפין דאמרי' חד מחל לאחר אבידה וק' עכ"פ בשעת אבידה לא הגיע פרוטה לכל א' אלא ש"מ דלא משגחי' בשעת אבידה וכאו"ד קמ"ל ומ"מ הש"ס דהכא מצי קאי ללי"ק דרבא דלעיל ובאמת מה"ט פליג לי"ק לעיל אלי"ב וע':

מה שחנני ה' ית' בסוגי דסימני' פ' א"מ ופ' האשה בתרא תחלת דקי"ן תרט"ז.

איבעיא להו סימני' דאוריי' וכ' לכאורה י"ל דאיבעי' הש"ס הוה בהא דלתא דמ' לי' דנהי דמהדרי' בסימני' מ"מ ע"כ מודינן דאיכא עוד אבדה כזו בסימני' כאלו דכיון דמדה ומשקל וכיוצא ג"כ הוה סימן אלא כיון דהאי דיהיב סימנא ע"כ נאבד ממנו כלי כזה לא חיישי' שגם אחר שיש לו כזה כלי במדה ומשקל וכיוצא אבדו ג"כ וה"ט דלא חיישי' למיעוטא אמנם למאי דקיי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב אפי' למיעוטא הו"ל למיחש אלא דזה תליא בטעמא דאין הולכין בממון אחר הרוב אי הטעם דדווקא באי' אמרה תורה דניזל בתר רובא משום דלא נתנה תורה למה"ש ואי בעי' למיחש למיעוטא אין לדבר סוף א"כ וודאי בזה ג"כ לא הו"ל למיזל בתר רובא אמנם אם הטעם כמ"ש תוס' בכמה מקומות משום דאמרי' סמוך מיעוטא לחזקת ממון ואין אנו יכולי' להוציא ממון ע"י רוב א"כ הכא אזלא לה חזקה דאין המוצא נקרא מוחזק ושפיר נוכל למיזל בתר רוב

וא"כ איבעי' הש"ס מ"ט דאין הולכין בממון אחר הרוב ובזה מיושב ג"כ דלמאי דקיי"ל סימני' לאו דאוריי' מנ"ל דאסי' מובהק סמכי' אלא משום דסי' מובהק עדיף מרוב א"כ מהי"ת לא נסמוך עלי':

אמנם א"ל דאיבעי הש"ס הוה בפשיטו' אי הא דנקט תנא דמתני' מה שמלה יש לה סימני' דווקא נקט וא"כ סימני' דאוריי' או שמלה לתובעין אצטריך וסימני' כדי נסבה וכ"ת הרי עכ"פ שמלה לתובעין אצטריך לא היא דהרי כ' תוס' דתובעין היינו ייאוש וביושלמי מפיק לי' מאשר תאבד וכו' וא"כ שמלה ע"כ לסימני' אייתר אמנם נ' דהא מלתא תליא בפלוגתת הרמב' והראב"ד פ"ו מגזילה אי בזוטי של ים שרי אפי' בלא ייאוש או בעי' ייאוש ג"כ דאי התם שרי אפי' בלא ייאוש א"כ ע"כ מהתם ליכא למילף וא"כ ע"כ משמלה ילפי' ובהא הוא דמס' לי' להש"ס האי זוטו של ים היכי מיירי אם בדייאוש או אפי' בדלא אייאש וא"כ מסתייעא מזה לד' הרמב' דפסק דבעי' אייאש דווקא דכיון דאיבעין לא אפשטא א"כ אזלי' הכא לחומרא דסי' לאו דאוריי' והכא לחומרא דלמא סימני' דאוריי' ומשמלה ילפי' ויאוש מאשר תאבד ובעי' אייאש דווקא:

ועפ"י דרכינו מסתייען ד' רש"י ביבמות שכ' דאי סימני' דאוריי' משמלה ילפי' אף דרבא יליף לה לקמן מדרוש אחיך ואמנם הא מלתא נ' דתליא בהא דרבא הוה ס"ל דאי סימנים לאו דאורייתא ה"ט דאכתי מאן יימר דממנו נפל דלמא מכרה לאחר קמי נפילה וא"כ מאי אמרת דרוש אחיך בעדים א"כ האי עדים ע"כ עידי נפילה דאי עדים שהי' שלו אכתי מאן יימר דלא מכרה וכן סי' מובהק ע"כ לא הוה מה"ט והנה ס"ל לרבא דהך ברייתא דדרוש אחיך ומתני' תרוויי' חדא קתני דהתורה אמרה שידרוש את הבעל אבדה אם אינו רמאי ואם רמאי לא יחזיר לו ע"ד שמחזיר לשאר בנ"א שאינן רמאי ועד"ז הי' ג"כ שקלא וטריא דלעיל וזה כעין דרך הר' שלמה בס' המאור אמנם ע"ד אחר וזה דבשלמא אי בסימנים אמרה תורה א"כ לרמאי בעי' עדים משא"כ אי לכ"ע בעי' עדי' מה לי אם הוא רמאי או לא וע"ז משני הש"ס דלעולם לכ"ע בעדים אמנם סגי כמ"ש רש"י וביאר הרמב"ן שיביא עדים שהי' שלו ורמאי צריך עידי נפילה דווקא אמנם לרבא דס"ל אי סימנים לאו דאורייתא ה"ט דכיון דע"י נפילה אתרע חזקתו אמרי' דלמא מכר א"כ אי צריך עדים היינו עדי נפילה וא"כ רמאי במה יהא דינו אע"כ בסימנים ואמנ' אנן לדידן י"ל דטעמ' דלא סמכי' אסימנא דדלמא איכא א' בסוף העולם שיש לו ג"כ כלי בהאי סימנא וא"כ גם בסי' מובהק וגם בעידים שהי' שלו סגי וברמאי בעי' עידי נפילה ובאמת לא מהני סי' מובהק כד' הראב"ד ולא כהרא"ש דגם ברמאי מהני סי' מובהק ומ"מ לפי"ז ע"כ מדרוש אחיך לא ילפי' ולא כלום דאיכא למדחי התם בסי' מובהק מיירי אע"כ אי ס"ל סימנים

דאוריי' משמלה ילפי' וכמ"ש דהתם אין לומר דלמא בסי' מובהק דאטו התם שמלה י"ל סי' מובהק:

וי"ל ג"כ קיצור עד"ז דבעי' שמלה לגלות דלא בעי' סי' מובהק דמדרוש אחיך איכא למדחי דלמא בסימן מובהק:

למאי נ"מ י"לד דטובא נ"מ אי הוה המוצא אבידה אם אינו מחזירה גזלן דאוריי' או דרבנן ונראה דבכוונת התנא דמתני' מספקא ליה דהא וודאי דנתנו חכמים לסי' דין תורה דאל"כ למה יבא התנא לכלול סי' בהדי תובעי' דהא דאוריי' ולהכי בעי מאי נ"מ:

והנה י"לד למה לא קאמר דנ"מ לשאר איסו' שבתורה כדאשכחן בחולין דהתירו בשר בסימנא ונ' דהנה ד' רש"י שם דלא סמכי' אכל הני עובדי דכולהו ס"ל כרב דבשר שנתעלם אסו' וי"לד עליו למה לא פי' כרשב"ם דהתם מיירי שנאבד הבשר ונ' דקש' לי' לרש"י דאס"ד דנאבד הבשר ממש א"כ תלי' בסי' אי דאוריי' או דרבנן וא"כ שוב הני אמוראי דלא כהל' דהרי לא קיימ"ל סי' דאוריי' א"וו לא הוה כ"א בשר שנתעלם מן העין דהוה דרבנן ולהכי סמכי' אסימנים אא"כ קש' אהני פוסקים דפסקו להני עובדי ואמנם לד' הרמב"ם דס"ל ס' דאו' מ"הת לקולא ורק מדרבנן לחומרא שוב לק"מ דשפיר אמרי רבנן התם דנסמוך אסי' וממילא מיושב דלא נקט הש"ס הכא נ"מ לשאר אי' וכמ"ש דהתם באמת אפי' סי' דרבנן סמכי':

ואמנם אימת היכא דלא אתחזק אי' משא"כ בא"א דאתחזק אי' התם הוא דבעי' סימני' דאוריי' ולהכי נקט הש"ס גט אשה דוקא וא"ש בזה ג"כ ל' הרמב"ם שכת' הסימני' סומכי' עליהם בכ"מ ודנין על פיהם דין תורה והמדה וכו' סי' מובהקי' והק' הכ"מ הכי בגט אשה ועיגונא אין סומכין ואמנ' אם נדקדק דמלבד שהאריכות בל' הרמב"ם ק' די"ל ג"כ למה כ' דין תורה ולא כ' דבר תורה א"וו כי הרמב' ר"ל דלענין אי' דאור' דנין בסי' כדין תורה ומתירין עלי' ס' דאורייתא דהם אמרו והם אמרו ולעולם אין כאן דבר תורה והיכא דאתחזק אי' לא סמכי' עליי':

ולד' רוב הפוסקים דס' דאוריית' מ"הת לחומרא י"ל ג"כ דלא רצו בש"ס לומר דנ"מ שאר אי' דס"ד כיון דעכ"פ סי' מאבדה ילפי' ובאבדה אין כאן חזקה כנגד הסי' שוב אין סומכין עלי' ג"כ כ"א דומיא דהכא היכא דאין חזקה כנגדו משא"כ היכא דאיכא חזקה לא סמכי' אסי' קמ"ל דאי סי' דאורייתא אפי' כה"ג סמכי' עלייהו:

ומ"מ ק' למסקנא למה סמכי' התם גבי בשר אסימני' לדינא כיון דסי' לא אפשטא וצ"ע:

ובזה שכ' י"ל ד' הרא"ש שהק' עלי' הש"ך לאיזו ענין פלפל אי ס"ל לרבא סי' דאורייתא הרי רב אשי מס' לי' ורב אשי בתרא הוא ולמ"ש י"ל דדוקא בגט אשה חס' לי' לרב אשי

משום דבאנו לידון נגד החזקה ומ"מ איכא למימר דבשאר אי' אית לי' סימנים דאוריי' ושפיר ולזה פלפל הרא"ש אליבא דרבא וע':

רש"י ד"ה לאהדורי גט וכו' ונרא' בנדקדק בד' רבא לקמן דפתח בסי' דאוריי' וקאמר נקב יש בצד אות פלוני' היכא היא אומרת סי' הגט ולזה נ' לבאר דהנה באמת לכאורה למה נסמוך כלל אסי' נימא לי' היכא דאיכא לברורי מבררין והכא עדים אלא דלמא לית לי' עדי ואמנם בגט כיון דאין דבר שבערוה פחות משנים א"כ תביא עידי מסירה ודי' ולכך מודה רבא דצריך סי' מובהק והן הן ד' רש"י דגט בשמעתין היינו בשליח ולא בדידה וכ"ת עכ"פ ק' קו' הרא"ש הרי בחוט לית לה סי' מובהק התם טעמא אחרינא דבלא"ה י"לד נימא בחוט ג"כ בהדי דנקט לי' חזיתי וצ"ל דבחוט כ"מ שלא יצא מתחת ידי הבעל א"א שתדע כמה ארכו ומכיון שכבר ידעה ע"כ כבר התחילה הנתינה ושוב לא חיישי' דבאמצע נתחרט וע"ד הרא"ש יש להק' ממ"ש הוא בעצמו במ' גיטין בסוגיא דשליש דכיון דאיכא שליש דמסייע לה מעיזה ומעיזה ונימא ג"כ דמה דמגרע העזתה מסיינו לדבריו כמו בסי' דשמעתין דכיון דקיי"ל סי' לאו דאו' למה היו עדיפי סימנים מע"א וצ"ל דהתם א"א לצרף השליש כלל כיון דלחודי' לא מהימן גם לדידה אוזיקי מזיק דמחמתי' מעיזה פניה משא"כ בשמעתין אם הגט מזיקא העזתה מ"מ סימנים שנתנה עכ"פ הם לטובתה לאמת דברי' ועדן צ"ע:

ואמנם אכתי י"לד למה אמרי להתיר עיגונא בסי' א"ב והי' נ' ג"כ דאין זה רבותא דבעיגינא אקילו אמנם למ"ש הריב"ש דבמים שאין סוף אף דאיכא מ"מ כיון דבעיגונה איכא תרי חזקות חזקת א"א וחזקת חי לא סמכי' ארובא א"כ ה"נ י"ל דלא פשיטא לי' להש"ס דא"נ סי' דאורייתא מ"מ טפי מרובא לא הוה מהיכא דאיכא תרי חזקות לא סמכי' עליי' ולהכי בעי' דווקא בגט אשה דליכ' כ"א חדא חזקה חזקת א"א ולא בעיגונ' ואף דבעי למפשט מעיגונא באמת הו"מ למדחי אלא דבלא"ה דחי שפיר ובזה יש ליישב ד' הפוסקים דלא סמכי' בסי' מובהק בעיגונא והק' האחרונים הרי בגט סמכי' אסי' מובהק ולמ"ש י"ל דכיון דאנן לית לן סי' דאוריי' א"כ סי' מובהק לדידן אי הוה דאוריי' דהתם לא סמכי' עליי' בתרי חזקות ה"נ הכא:

רש"י ד"ה תקנתא נ' כוונתו דלכאורה אי אמרו רבנן סימנים מלתא א"כ כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וגם בגט מהני אע"כ ה"ט דהכא תקנתא במציא' הוא דהוה כדמפ' לקמן ול"ש בגט וה"ט דמאריך הש"ס ולא קאמר בקיצור אי דרבנן לא מהדרי' דבתקנת' תלי' מלתא וז"ש רש"י ג"כ בממונא דהפקר ב"ד ס"ל דאף דאדרב' בגט אדיפא דכל דמקדש אדעת' דרבנן מקדש מ"מ בממון שוב הפקר ב"ד הפקר:

חמור בסי' אוכף עי' רש"י ותוס' כוונת תוס' דאס"ד כרש"י דאמאי דמוקמי' קרא להכי קאי א"כ קרא לא אתי כ"א דע"י אוכף מחזירי' החמור ולדינא אמרי' סי' ולעולם קרא לעדים אתי ומה עלה ע"ד המק' להק' איוו ברייתא היא באיזו מקום והתרצן הגיה בה והמק' שפיר הק' ואמנם מדי רש"י יש ללמוד דהמק' מ' לי' הרי גם עדים ע"כ ע"י סי' יעידו ותי' לו המק' דלא היא כ"א עדים ע"ו טב"ע יבואו ויעידו ע' ש ברש"י ותמצא:

אמנם י"ל ג"כ ע"ד שכ' למעלה דהתקש' מ' לי' דאי בעי עדים צריך שיעידו אנפילה וא"כ פשיטא דמהדרי' ולמאי אצטריך קרא ותשני' לי' דלא היא כ"א סגי בעדים שהי' שלו ושפיר אצטריך קרא:

ואמנם אכתי קש' אף למאי דמשני נהי דאיכא עדים דאוכף זה שלו מ"מ טפי מסימן לא הוה האי אוכף לגבי חמור וצ"ל דעכ"פ סימן מובהק הוה וא"כ עכ"פ מבואר מזה דאי סי' גם לאו דאוריי' מנ"ל דאסי' מובהק מהדרי' מיהת:

תוס' ד"ה דרשהו י"לד לפי דברי' למה לא הק' ממתני' וכמ"ש הרז"ה ונ' דהתוס' ידעי ג"כ שפיר לפ' קו' הש"ס ע"ד שכ' לעיל דהמק' מצי סבר דברייתא ומתני' חדא קאמרי דמתני' קאמר דלרמאי לא ותן בסי' ומכלל דלאחרי' יתן והרז"ה ג"כ הכי קאמר דבסי' ידרשנו ג"כ אם הוא רמאי אא"כ למה לא הק' ממתני' אזוו דמ' לי' תנא דמתני' ה"ק ד"ת לכל אדם בעדים אלא דחכמים התקינו סי' וברמאי אוקמא אד"ת וא"כ ברייתא פליגא אמתני' והיינו קו':

ועד"ז מובן העי"ל בתוס' דקס' לכאורה עכ"פ אמאי לא מק' ממתני' אמנם מכיון שכבר כ' תוס' דבמתני' איכא למימר דאסמכתא בעלמא מצי שפיר לומר דהתק' השוה המשנה והברייתא כהדדי ע"ד שכ' לעיל אלא לא בעי למפרך ממתני' משום דמתני' משמע דאסמכתא בעלמא הוא:

וי"ל לכאורה לד' המק' לשטת תוס' ל"ל קרא דאצטריך סי' מהי"ת יהדר לו אבידה בילא כלום והי' נרא' לכאורה דהמק' סבר אבדתא מכריז ואמר גלימא וס"ד דסגי בהכי להכי אמר קרא דבעי סימני' והתרצן ס"ל דגלימא מכריז וא"כ ע"כ קרא אעדים אתי אא"כ יק' להל' דקיי"ל גלימא מכריז תפשוט דסי' לאו דאוריי' ונ' דא"ל ס"ד דסגי בחוורי וסומקי קמ"ל דבעי' סי' ממש:

בגופו ובכליו י"לד השתא בגופו לא מהני בכליו לא כ"ש בשלמא לד' התרצן א"ש דכליו מיירי בסי' מובהק ואעפ"כ משום שאלה לא מהני וכן לתי' כליו חוורי וסומקי י"ל דה"ק אע"ג דמכירי' גופו דארוך וגוץ עם כליו דחוורי וסומקי מ"מ לא מהני משא"כ בס"ד ק'

כליו ל"ל ולמדתי מד' רש"י שכ' לקמן כליו בגדיו דלד' המק' ה"ל כליו גופו דהיינו קיטע עם הקב ואעפ"כ לא מהני ובמסקנא מסקי' דכליו היינו בגדיו:
וי"ר עוד ע"ד אחר דהנה הב"י הביא פוסקי' כמה סי' שאינם מובהקי' מצטרפי' להיות סי' מובהק וקמ"ל תנא דאם הסי' א' בגופו וא' בכליו אינם מצטרפי':
גופו דאריך וגוץ י"לד מהי"ת ס"ד דאאריך וגוץ נתיר עיגונא ועוד וכי מה ענין אחיך וגוץ לפרצוף עם החטם ונ' דנ"מ למים שאין להם סוף דבלא"ה לא הוה כ"א חשש רחוק ואם אח"כ העלו מן המים אריך וגוץ כזה שנפל ס"ד דלסמוך קמ"ל דלא:
ויע"ל דד' רש"י במ"ש כלי' בגדי' לאפוקי כוס וארנקי דלא חיישי' בהו לשאל' ואמנם תנא בגדיו לחוד מיירי ואין כיס וארנקי בכלל:
אלא הא דתניא י"לד מקמי דשני' לי' כלי' בחוורי וסומקא הו"ל להק' מכיס וארנקי וכן הוא ביבמו' ונ' דגם המק' ידע דיש כלי' שאין עשויין להשאיל כדאמרי' בעלמא ולהכי לא הק' מכיס דלמא הני אין עשויין להשאיל אמנם בתר דמשני כלי' בחוורי יק' לחה לא תי' אידך תרצן הכי וניחא דגופו וכלי' בחדא בבא נינהו א"וו משום דלתי' זה ע"כ כליו היינו בגדיו דאל"כ מאי קמ"ל פשיט' דלא הוה סי' שלא השתא קמ"ל דאף דגופו ובגדיו ביחד ידועי' לא מהני והתרצן קמא מ' לי' דמתני' בכל כלים מיירי מדלא קתני בגדיו וא"כ גם כיס וארנקי בכלל ושפיר הק':
ואכתי ק' דלמא קשר סי' הוה וכמ"ש תוס' ביבמות ונ' דמ' לי' א"כ מה לי כיס וארנקי דוקא דנקט לתני סתם קשור בכליו בשלמא השתא מיירי דלא ידע כלל שנתן הגט בכיס וארנקי וקמ"ל דאף דאין דרך לתת גט בכלים כאילו משא"כ א"א דקשר הוה סי' מאי קמ"ל בהני דווקא:
תוס' ד"ה מצאו ע' רש"א ודבריו גם ד' תוס' ק' מאוד להולמין דא"כ לפשוט שוב דסי' דאוריי' כמ"שכ תוס' בדבור שאח"ז ומ"ש סי' דלא פשיט ומ"ש שאלה דק' לי' וצ"ל דכוונת תוס' דפשטא דבריית' מדנקט קשור בכיס וארנקי ולא נקט סתמא קשור בכליו ע"כ לאו לסי' אתא א"כ מצי מיירי שפיר דמצאו בעצמו משא"כ לענין שאל' אי נימא דמיירי דמצאו בעצמו דליכא למיחש לשאלה א"כ פשיטא וכי לא יהא נאמן במגו א"וו דמיירי דאיכא למיחש לשאלה ואשמעי' דלא חיישי' וכיס וארנקי דנקט לד' המקש' לרבותא דל"מ בבגדים אפי' בכיס וארנקי לא חיישי' ומעתה גם לד' רש"י י"ל דהא דפי' דמיירי שמצאו בעצמו היינו משום סימן ומ"מ מיירי דלא אמר קים לי שלא השאלתי ועדן אשמעי' דלא חיישי' לשאל':

אין מעידין על השומא כ' רש"י שומא באבר פלוני מ' לי' דשומא לחוד ודאי לא עדיף מאריך וגוץ דרוב בני אדם יש להם שומא א"נ משום דקרי לה לראב"ש סי' מובהק ע"כ באבר פלוני הוה ודלא הוה סי' מובהק לת"ק ה"ט משום דס"ל כמ"ש בעל העטור דבעי' נקב בצד אות פלוני דוקא ולא בשורה פלוני וא"כ אבר לא עדיף משורה ומהכא ראי' ברורה לב' העטור וכמ"שכ דבגוונא אחרינא לא משכחת לי' לראב"ש דליהוי סימן מובהק:

סי' דרבנן ע' רש"י רצה לדקדק למה לא קאמר סי' לאו דאוריי' כדאמר לעיל אלא משום דק' לי' לש"ס אי בסי' פליגי למה נקט שומא דווקא לנקט סתמא אין מעידין על סי' א"וו דגם ת"ק בא לאשמועי' בא"א דווקא אין מעידין הא בעלמא היכא דסגי בסי' דרבנן מעידין על השומא כלומר הוה שומא סימן:

והנה הק' האחרוני' על הפוסקים דאפי' בסי' מובהק לא שרי' עיגונא מסוגי' זו והנה מכאן לא יקש' כ"כ דהרי רק לחדא תי' מסקי' כך ואדרבא רבא דשני האי תי' לית לי' תי' זה דהרי ס"ל סי' דאוריי' במסקנ' ואמנם מרב אשי ק' דקאמר דמהדרי' גט בסי' מובהק לכאורה י"ל דווקא בגט משום דבלא"ה לא הוה כ"א חשש בעלמא דלמא מאחר נפל משא"כ כאן דלא ידעי' כלל אמנ' אי ס"ל כהאי תי' דסי' עשויין להשתנות וודאי ל"ק אמנם בלא"ה נ' דהא דסמכי' אסי' מובהק ה"ט דכיון דיהיב סי' מובהק וודאי נאבד ממנו כלי כי האי ודלמא גם מאחר נפל הוה ס' ואין ס' מוציא מדי וודאי משא"כ בעיגונא דאין כאן ודאי כלל אסי' מובהק לחוד לא מצא למסמך דלמה לא ניחוש דאיכא עוד אחרינא דשוי' לי' סי' מובהק כי האי:

והנה גם מכיס וארנקי הקשו למה לא נתיר אם מצא גבי' כיס וארנכי שמכירין עדים בט"ע והי' נ' ד' הפוסקי' דגם כאן בגט קשור מיירי דאמר דלא השאילו אלא דמוצאו אחר להכי לא מהימן ואמנם בכיס וארנקי דאין דרך להשאיל מהימן משא"כ היכא דאין אומר אהא לא סמכי':

וי"ל עוד דבאמת אי דאוריית' לא נחתי' להכי דאמרי דמיירי שהקשר סי' א"כ כיון דסימן לא אפשטא אזלי' גם בזה לחומרא:

תוס' ד"ה דמסמני וי"ל וכו' נ' כוונתם דסלוקי היזיק' שאני ודווקי לעשות מעשה עפ"י ניחוש אסרה תורה:

יבמות תוס' ד"ה ורמנהי מצאו קשור י"ל כיון דאבא לא חייש לשאלה דמעידי אוכף יליף ולית לי' הך סברא אוכפא לא מישלי אנשי א"כ כיס וארנקי דנקט ל"ל אי איירי שמצאו

בעצמו ויש לו טב"ע בשלמא אי לסי' אתא קמ"ל דאפי' סי' דלא שכיחי דאין דרך לקשור גט בכיס וארנקי משא"כ אי משום טב"ע:

תוס' ד"ה מצאו באו"ד וי"ל י"לד אכתי מאן דוחקי לאוקמי כה"ג ולהק' ורמינהו ממ"נ מדכ' שיש עדי' ש"מ ולעולם שמצאו הוא א"כ מאי סימני' שייך אלא דהא ל"ק די"ל בשעה שנאבד אמר לעדים אלו גט נאבד לו ואלו סימני' אמנם א"כ נימא שמצאו אחר ונ' דגם בקו' השמיטו העיקר דהיינו דמיירי במצאו הוא וצ"ל דמ' להו בפשיטות דל' מצאו בעצמו אלא שרצו ליישב א"כ כיס וארנקי למאי הל' נקט אלא ש"מ לסי' וע"ז כ' דלא היא דלמא לטב"ע דמהני טב"ע דכיס וארנקי לגבי גט אי טב"ע דגט אף דידע שלא הי' קשור בכיס וארנקי וכמ"ש תוס' בגיטין ע"ש ומ"מ כ' בתי' דודאי מ' דארנקי וכיס לסי' נקט להו ואי משום דמצאו דלמא מיירי שיש עדי' שנאבד:

רש"י ד"ה בסי' קמפלגי סי' דאורייתא משמלה כ"כ לעיל אמנם מה דדוחקו רש"י בזה נ' דק' לי' אי הני תנאי בדרוש אחיך פליגי מאן פליג לן למדרש כ"כ בפשיטות דרוש אחיך בסימן ולמשרי עיגונא הרי רבא מרא דשמעתא ומ"מ לא קאמר כ"א את"ל איוו בשמל' פליגי או אצטריך לתובטון וא"כ סו' לאו דאורייתא או דלמא תובעי' א"צ קרא וכמ"ש לעיל וא"כ סי' דאוריי':

תוס' ד"ה דכ"ע סי' דרבנן וי"ל וכו' נ' להוסיף על דבר דלעיל דס"ל דאיכא תנא דס"ל סי' דאוריי' אי לאו דהאי תנא דכיס וארנקי ג"כ הכי ס"ל לא הוה נקט כיס וארנקי דלא נימא משום סימנים נקטינהו משא"כ השתא דנקטי דכ"ע סי' דרבנן שפיר מצי למנקט כיס וארנקי ואנן נפ' כמ"ש תוס':

סוגי' דסימנים יבמות פ' האשה בתרא.

באו"ד דיש עדים וידוע שם נ' כוונתם דמיירי שהשלי' בדרך אבדו ומניין שם עדים אלא שיש עדים במקום אחר וידוע שם שיש עדים בביתו:

וזה נ' ג"כ כוונתם ע"ב ד"ה בין כלים דלא ניחא להו בפי' רש"י דמיירי בין כלי תשמישו דבדרך ל"ש זה אלא האי קשור קאי ג"כ אבין כליו ומיירי בכלים שאין עושין להשאיל:

וכ' עוד שהכיס וטבעת סי' מובהק נ' כוונתם דהקשור' עם הכיס הוה סי' מובהק וכדי הפוסקים דתרי סי' שאינם מובהקים לצטרפי לסי' מובהק דאל"כ הו"ל למימר שיש בכיס סי' מובהק:

רש"י ד"ה דכ"ע סי' דרבנן ודריש שמלה וכו' כוונתו דהך סוגי' דב"מ דפשיט רבא סי' דאוריי' פליגי מנא ילפי' סי' וסוגי' דב"מ יליף מדרוש אחיך וסוגי' דידן יליף משמלה וא"כ איכא למדחא לתובעין אצטריך:

תוס' ד"ה דחיישי' הנה ממצא פירות לכאור' ל"ק כ"כ דאיכא למימר דנותן סי' מדה והכלי לא הי' מלא אלא מצא דבר שיש בו סי' בצד דבר שאין בו סי' ק' שפיר. אבל ק' ר"ל קו' הש"ס:

ורש"י דכ' דקיי"ל דמהדרי' אין כוונתו דאמאי דקיי"ל מק' הש"ס אלא שרצה ליישב דהו"מ למנקט עידי אוכף והוה ק' כ"כ אלא דנקט הש"ס כמו דקיי"ל:

וי"לד אמאי לא הק' הש"ס תחלה מכיס וארנקי דאיירי בי' וצ"ל דלפי מאי דקיי"ל אי סי' דאוריית' מצי השתא מיירי שהקשר סי' וא"כ אין כאן חשש שאלה:

תוס' ד"ה ואבע"א בסו"הד נראה דלא ניחא להו לפ' דמכירו קאי אגט דא"כ חפיסה דנקט ל"ל ובס"ד דמ' להו דאי אחפיסה קאי הו"ל מכירה או מכירן צ"ל דמיירי שידע שלא אבדו בחפיסה וכמ"ש בגיטין ד"ה בחפים עיי"ש:

והנה בר"ן בגיטין כ' דמיירי אי דנותן סי' בחפיסה או שיש לו טב"ע בגט וכמסקנת תוס' בגיטין דאו קתני אלא שק' מדוע נקט בחפיסה סי' ובגט טב"ע נ' דמ' לי' דאי בחפיסה מיירי ג"כ בטב"ע ומ"מ מהני מכ"ש דמהני בגט עצמו א"וו בחפיסה מיירי בסי' וכ"ת תפשוט דסי' דאוריי' נ' דמיירי שיודע שאבדו בחפיסה וזה מקרי ג"כ קצת סי' והוה כתרי סי' שאינם מובהקי' דכהדדי מצטרפי לסי' מובהק:

ובענין ד' הרמב' שפ' דבעי' תרוויי' ותמה עליו הר"ן נ' ד' הרמב' דע"ה לא מהימן בטב"ע דאמרי' דאמר בדדמי אא"כ יש ידי' מוכיחות וזה כה"ג שיודע שאבדו בחפיסה זו ומטעם זה ג"כ ע"ה סומא מותר באשתו בטב"ע דקלא דהתם כיון דאשתו עמו בבית מקרי ג"כ ידי' מוכיחות ודפסק הרמב' בבשר שנתעלם מן העין דע"ה נאמן בטב"ע התם כמ"ש הרמב' דמשום דלא הוה כ"א דרבנן:

בגיטין תוס' אימי' דאוריי' ע' רש"א ולמ"ש דהא דסי' מובהק מהני מה"ת מעידי אוכף ילפי' דלא עדיף מסי' מובהק א"כ ע"כ עדי' העיקר דמהדרי' עלי' מדאוריי':

ובענין קו' תוס' שם בגיטין מהכרזה לולי דברי' י"ל דאדרבה מדצריך עדים מן התורה ועדים לא שכיחי א"צ שים הכרזה מן התורה ורבנן תקונו סי' תקנו ג"כ הכרזה:

ב"מ אמר רבא א"ל ר"ס נ' ד' רבא דגם צריך טעם היאיך הפקיעו האבדה ממוצאה:

א' לוה משלשה יחזיר ללוה הנה בקו' לא הזכיר הש"ס מג' הלוי' וה"ט דאיכא למימר דהתם לא ניחא למלו' שיונח ביד המוצא דעכ"פ לא יפרע ואמנם י"ל ג"כ דלא ניחא לי'

דליהדר בסי' דהלוה ידע הסי' ג"כ כמו המלו' ולהכי לא הק' הש"ס ומ"מ כאשר בא לכלל יישוב, יישוב גם זאת:

תוס' ה"נ ניחא כוונת דברי' דבשלמא במוצא אבדה דאף שמוצאה ואינו מפיק בסי' מ"מ מצי להיות שיצטרך לחזור בעדי' ולא הוה עכ"פ כ"א ס' וס' משא"כ בלוה דהוה וודאי וס':

אלא אמר רבא יל"ד כיון דלא משכח רבא טעמא דליהוי דרבנן א"כ ממילא הוה דאורייי' וצ"ל כמ"ש הרא"ש דמהא לא ארי' דדלמא דעת ראשוני' רחבה דעתם מאחרוני' והם שפיר ידעי טעמא ולזה אצטריך קרא:

אמנם הא וודאי ק' הא כבר דחה לי' לעיל והייתי סבור לומר דהנה באמת י"ל דבלוה מטעם דלא נתנו חכמי' דברי' לשיעורין אא"כ אי דרוש דקרא היינו עדים ומן התורה עדים צריך בשלמא היכא דניח' לי' לבעל אבדה שפיר משא"כ היכא דלא ניחא לי' היאיך הפקיעו ממנו דין תורה אלא ש"מ דרוש בסי':

ד"א נ' דרבא ה"ק א"א סי' לאו דאוריי' למה נידרוש קרח ארמאי נימא טפי דקרא ה"ק דלא תיהדר בסי' כ"א בעדים אלא ש"מ דבאמת מהדרי' בסי' ועד"ז ע"כ סי' לאו מדרוש ילפי' כ"א משמלה ומיושבי' ד' רש"י ביבמות ע' לעיל מ"ש ואמנם אי שמלה לתובעי' אצטריך א"כ ל"ל מהי"ת נפיק קרא לסי' דלכתיב רחמנא דרוש להכי א"וו לרמאי אתא קרא וי"ל דרבא לטעמי' דגם ייאוש שלא מדעת מהני א"כ אדרבה סי' מסתבר טפי משא"כ לדידן דבעי' ייאוש מדעת א"כ תובעי' מסתבר טפי וע':

אמר רבא את"ל ע' רש"י והנה מה דלא נקט רבא תחלה סי' ועדי' דלנקיט תחלה סי' ועדי' נ' דה"ק רבא דמדינא הו"ל למימר יחלוקו אלא משום דאיכא לברורי כגון ע"י עדים וסי' והן זה המשך הדברים דברי':

בענין הכרזה פ' אלו מציאות

במתני' ד' ר"מ כ' בשי"מ טעמא דר"מ משום דתליא בשכוני' וי"לד דא"כ הו"ל להש"ס למימר ש"מ קסבר ר"מ רוב וקרוב הולכין אחר קרוב ולזה כתב דטעמא דר"מ דמסתמא האובד אבידה יודע בקרוב באיזו שכונה אבדה ומודיע שמה ועכ"פ ידע שכיני מקום המציאה ממי נאבדה:

תוס' ד"ה ט"ו יום ע' רש"א ובאמת הראשונים בשי"מ הק' כמ"ש רש"א וד' תוס' נ' לדחות תי' הראשוני' שכ' דהעולי רגלים רובם רכבו על סוסים וכיוצא ואמנ' עכ"פ לא יגיעו בט"ו יום מהלך ל"ט יום וד' הראשונים ונרא' דא"י ת' פרסה עם עבר הירדן וא"כ שפיר כתב דירושלים באמצע א"י וע':

תוס' ד"ה לא בעי י"לד הא א"א ג' ימים בלא שינה וא"כ חסרה להעיד זמן שינה וצ"ל דס"ל דביום איכא שוב זמן סעודה:
ובשי"מ בשם הר"י מיג"ש דידע הש"ס דאין לדמות מחזיר סל אבידתו דממהר הליכתו לעולי רגלים וי"לר דבשעה שהלך לביתו עדן לא הוה תחזי' על אבידתו וכ"ת כיון דמחזירו אבדה כ"א ממהר א"כ ט"ו יום היכי משכחת לה דלא ימלט שהכריזו בכל רגל אבידה א' וצ"ל דס"ל להר"י מיגא"ש דסתמא דמלתא מי שבאמת נאבד לו אבידה בשעה ששומע מכריז נזכר וממהר לביתו להביא סימנים, וע' לקמן:
לא הטריחו וי"לד א"כ מה הועילו בתקנתן דרבנן ונ' דהטעם דסתמא דמלתא אלו הוה אבידה יקרה לא הי' שוכח עד לאחר הרגל שלישי וע"כ אבידה בינונית אין אדם חוזר מדרך רחוקה יותר מג' ימים ולזה לא חשו רבנן במלתא:
ונ' דגם רבינא אי' לי' סברא זו בזה אלא דלקמן פליג אדרבא דאמאי לא יטריחו כה"ג סברת רבא לקמן נ' ע"ד שכ' בד' הר"י מיגא"ש דלאו דכל ישראל יחפשו כל כלי ביתם כ"א מי שנאבד לו דבר נזכר וחוקר בביתו על הסימנים:
כ' בסמ"ע דאפי' מי שנשבע שלא לעלות על האבידה חייב לעלות משום חר"ג ונ' דמ"מ צריך לשאול על שבועתו:

בענין חיישי' לרמאי פ' א"מ.

רש"י ד"ה חיישי' לרמאי בסו"ד עי' פי' הרא"ש ועי' בסמ"ע בטעמא דר"נ.
וכ' בשי"מ דר"י ור"נ לא פליגו כ"א בתר דחיישי' לרמאי ולא זכיתי להבין דא"כ מאי פריך מרישא דמתני' וכן רבינא מאי קאמר ש"מ גלימא מכריז הרי במתני' גם ר"י מודה ודמייתי לה הש"ס אמתני' דהכא משום דר"י דייק למלתי' ממתני' כקו' המק':
בגמרא צא והבא עדים ע' ברא"ש ובסמ"ע והש"ך והנה לד' הסמ"ע דהרא"ש אפי' ברמאי קאמר מה ראי' גם ממתני' לד' הרא"ש דקאמר דבלא רמאי בעי' סימנים דהיינו סימנים סתם וכה"ג ל"מ ברמאי ואמנם לד' הש"ך צריך הסבר מה חילק יש בסי' מובהק בין סתם אדם לרמאי וצ"ל דהנה סתם אדם צריך בז"הז עדים משום דרובא הם רמאי' אמנם הרוב אינם יודעי' שוב סי' מובהק ומדהוא ממיעוט גם אנו אומרי' שהוא ממיעוט שאינם רמאי' אמנם בודאי רמאי לא אהני לן:
והנה הק' הלח"מ אד' ה"ה שכ' דבסי' מובהק אפי' אי סימנים לאו דאוריי' מהדרי' מן התורה א"כ למה לא משני הש"ס לעיל מאי דרשהו בסימן מובהק ויש לתמוה על הלח"מ דאטו מסברא דנפשי' כ"כ ה"ה הרי מבואר בד' רב אשי בסוגי' דשיירות מצויות דנקב

בצד אות פלוני מהני לכ"ע משום דהיה סי' מובהק וכן הק' הש"ך על הב"ח מסוגי' זו ועוי"לד מ"ש לעיל דבאמת מהי"ת נימא דסי' שאינם מובהקים דאוריי' דלמא קרא מיירי במובהקים לגמרי א"וו דהא לא מס' לן דסימן מובהק אינו עשוי לידע כ"א למי שהיתה אבידה זו פ"א ברשותו אלא דמ"מ יש לחוש לשאלה אא"כ גם עדים לא אהני לן דהרי יש לחוש דלמה מכרה הנותן לאחר דאטו הי' העדים בשעת נפילה אע"כ לא חיישי' א"כ גם לשאלה לא חיישי' ומ"מ עכ"פ לא ידעי' סי' מובהק כ"א לבתר דלכ"הפ עדי' ידעי' ומקמי הכי גם סי' מובהק לא ידעי':

ועד"ז יתיישבו ד' הב"ח התמוהים בש"ך שם שכ' דאי סי' לאו דאוריי' אפי' סי' מובהק לא מהני והק' הש"ך מנקב גבי גט ולמ"ש הב"ח דחיישי' לשאלה ובגט ל"ש זה דאינו עשוי להשאיל וע':

כ' ה"ה דע"כ ברמאי לא אהני סי' מובהק דהרי מקרא ילפי' הכוונה דממ"נ אי סימנים דאוריית' א"כ אין חילוק בין מובהק לאינו מובהק ואי לאו דאוריית' א"כ ע"כ במובהק מיירי קרא וא"כ ע"כ בסי' מובהק אמרה תורה דרשהו לא זולת ועי' בזה:

לא מיתי איניש ע' בש"ך ושי"מ בשם הריטב"א וכוונתו דקי"ל דבעי' ד' תיבות וכאן לא היו כ"א ג' אנא רמאה אנא:

בענין עושה ואוכל פ' אלו מציאות.

רש"י ד"ה כל דבר וכו' דיעשה אצלו קאמר ולזה אצטריך למימר דאדם רוצה בשלו ואמנם הרמב"ם והטור כ' דשוכרן לאחרים והשכירות לבעלים היתר על דמי האכילה:

שם ד"ה ראה ע' רש"א ואמנם רש"י יישב זה לקמן דמיירי שמצא סך ענלים ורוצה להאכיל לכולם דמי א' מהם ואפי' לחצי דמיו אינו מגיע:

שם ד"ה ולעולם כוונתו דאף דאינו מפסיד מ"מ לא ניחא לי' להיות שומר:

הנה פסק הרמב"ם דבפירות שהרקיבו ג"כ ימכרו וחילק הב"י בין פקדון דמדלא אתא בתרא ש"מ ניחא ליה בפורתא משא"כ הכא לא ידע. ויע"ל דהתם פירות דידי' נינהו כמ"ש רש"י על ניחא בקב שלו והכא מאן יימר דפירות שדהו הם. ובענין השמטת המחבר דין זה נר' כוונת הש"ך דהשתא בעגלים וסייחא דאם ישלם לו הוצאותו שייך עכ"פ למימר בהו והשיבת לו מ"מ אמרי' ימכר בפירות שמרקיבין דל"ש והשבת לו לא כ"ש:

במ"ש הרמב"ם דנאמן על ההוצאות בלא שבועה משו' תיקון העולם אף דתיקון העולם דמתני' דגיטין היינו שלא יוציאו ממנו וכאן הוא בא להוציא מ"מ אי לא מהמנת ליה לא יגע אדם באבדה מעולם:

בענין דמי אבדה ושומר אבדה פ' אלו מציאות.

תוס' ד"ה ע"כ ל"פ ובעי' דעת בעלים ר"ל דל"ת דמיירי שהשתמש בהן להחזירן דכה"ג פטור מאחריות לכ"ע ע"ז כ' דלא היא דלכ"ע בעי' דעת בעלים והא ל"ש כאן:

ד"ה והוי שואל אי אפשר לומר כן דבפ' המפקיד וכו' לולי דברי יש לחלק דהתם כל מאי דשרי' ליה לנפקד להשתמש היינו דאמרי' מדהפקידן מותרי' בידו ש"מ הלואה נתנן לו וא"כ מיד א"צ להחזירן בעין לר"ה דאמר דחייב באונסן דה"ט דר"ה דאי לאו דאמרי' הלון לא התרנו לו להשתמש משא"כ בשמעתין נהי דהתירו לו להשתמש כי היכי דלמהוי עלי' אחריות אונסין מ"מ כיון דדמי אבידה הן כי היכי דאבדה עצמה חייב לאהדורי בעינא ה"נ דמי י"ל כן:

באו"ד מההיא דאין בין המודר ונ' דה"ט דרש"י ג"כ דנקט לטעמא דרב יוסף שכר פרוטה ה"ט דמסוגי' דנדרים משמע דזה הטעם עיקר ולא הטעם דרחמנא שעבדא:

ואמנם למסקנא אפשר לומר דאדרבא בהא פליגי הני תרי מ"ד בנדרים מ"ד משום פרוטה סבר דטעמא דרב יוסף משום פרוטה ומ"ד שני סבר משום רחמנא שעבדא ופרוטה לא שכיח ובזה מיושבים ב' קו' של רש"ל הובאו בש"ך רס"ב ממאי דקי"ל כמאן דמתיר בנדרים ואם לענין אי' אמרי' ל"ש פרוטה דרב יוסף לענין ממונא לא כ"ש זה כוונת ותו"ד רש"ל ולא כמו שדחה הש"ך דברי' בקל וגם ד' הר"ן בש"ך שם צריכי' פירוש ואמנ' במ"ש ל"ק דאנן קי"ל כר"י מטעם רחמנ' שעבדי' וממילא קיימ"ל כמ"ד דמתי' בנדרים וכן ל"ק ממודר הנאה:

ואמנם הקושי' מנדרים של רש"ל י"ל עוד באופן אחר דהנה לכאורה התם בלא"ה יהא מותר להחזיר לו אבידתו ולא יתהני כ"א יהא חייב ליתן פרוט' לעני אמנם מאחר שכל מוצא אבדה פטור לא שבקי' לי' דלמא משתלי ויעבור אנדרו אמנם אידך מ"ד קאמר לו הוה פרוטה דרב יוסף דבר הרגיל הייתי אומר דלמא משתלי משא"כ דבלא"ה ל"ש פרוטה דרב יוסף וידע זה שאסו' לו ליהנות משל חבירו וודאי לא יעבור על נדרו ולא יתהני כ"א יתן פרוטה לעני:

באו"ד ועי"ל ע' רש"ל ורש"א נראה דקשי ליה לרש"ל מנדרים כיון דעכ"פ ידע רבה גם כן דקרא אתי לדעת בעלים מה הקשה תו אדרב יוסף אמנם כוונת תוס' דבשלמא לרבה דלא מיירי בחצר המשתמרת וכיון דלאפוקי מדרב יוסף לא אצטריך קרא ממילא אשמעי' קרא דלא בעי' דעת בעלים משא"כ לרב יוסף דמיירי במשתמרת מנא תימרא דאכתי לא בעי דעת בעלי' ומתרץ לי' מדמיית' קרא:

באו"ד ועוד ראיה וכו' ע' בבעל המאור בשם רבי' אפרים שכ' דברי תוס' אלו למסקנא ולא חש לדחוי של התוס' ונ' לבאר דהנה בפקדון לקמן אמרי' לר"נ דמותר להשתמש בהן משום דאנן סהדי דניחא לי' למפקיד כי היכי דליהוי על הנפקד מיד אחריות שמ"ש מיהת ובהאי סגי משא"כ בשמעתין לרב יוסף דשו"ש הוה בלא"ה ואמאי יהא מותר להשתמש אע"כ כי היכי דליהוי עלי' אפי' אחריות שואל תיכף ומיד ז"נ כוונת רבי' אפרי' והיא סברה מיושבת:

ד"ה לפיכך י"ל הני ב' תי' תליין בב' טעמים של רב יוסף דהנה לתי' ב' צ"ל די"ט אתא לאפוקי מעות אבדה אינם לטעם פרוטה דרב יוסף גם ר"י מודה במעות אבדה דל"ש בהו טרחא וצ"ל להי"ט כתי' ראשון בתוס':

ע"כ גמרא ה"מ דמי אבדה לכאורה לר"י שפיר כיון דבלא"ה חייב באחריות שו"ש למה משום אונסין דלא שכיחא התיר ר"ט להשתמש בדמי אבדה א"וו משו' דמטפל בה אבל לרבה וודאי מ' דטעמא דר"ט כי הכי דלא להוי שו"ח וא"כ אפי' במעות נמי וצ"ל דלרבה דייק לי' הש"ס מדלא קתני תנא פלוגתיי' כ"א בדמי אבדה ש"מ דווקא בהני קאמר ר"ט לא זולת:

בענין שומר אבידה ב"ק נ"ו.

רש"י ד"ה שומר אבדה שהכניס כוונתו לאפוקי מד' התוס' דמפ' דדוקא בשעה שעוסק בשמירה פטור מפרוטה לזה קאמר רש"י דלא היא כ"א כ"ז שהאבדה בביתו פטור מפרוטה ולזה כיון ג"כ רש"י במ"ש לקמן דעוסק במצוה פטור וילפי' לה מבלכתך וכו' כוונתו דלהכי סבר רב יוסף דכל זמן שאבדה בביתו פטור משו' דעוסק במצוה ילפי' מבלכתך ולהכי גלי רחמנא דווקא גבי בלכתך למימר דעוסק לאו דווקא כ"א כ"ז שטרוד טרדה דמצוה פטור מן המצוה כגון הולך בדרך וה"נ שומר אבדה טרוד בשמירתו בכל עת ולא דמי לתפילין וכיוצא שכ' תוס' דמאי טרדא יש לו בהן לאחר הנחתן וע' בזה ומ"מ רבה סובר כפי' התוס' דעוסק דווקא פטור לא זולת וממילא לא מפטר כ"א בעת התעסקו וממילא לא שכיח פרוטה דר"י כמ"ש תוס':

וע' סברא כזו בר"ן פ' הישן:

רחמנא שעבדי' בע"כ נראה דד' לי"ב דסתם שומר הוא באחריות אלא דשומר חנם כיון דמד"ע נכנס אנן סהדי דלא קבל עלי' אחריות משא"כ שומר אבדה דלאו מד"ע נכנס ממילא דינו כשו"ש אמנם לי"ק וכן רבה ללי"ב סברי דאדרבה סתם שומר כשומר חנם אלא דבשכיר הואיל ומקבל שכירות רמי רחמנא אחריו' עלי' משא"כ שומר אבדה:

ואמנם מדמ' מד' הפוסקים דנקטי' לעיקר כלי"ק דטעמ' דר"י משום פרוטה ני דמ' להו דטעמ' דלי"ב דמשום שכר מצוה מחשב שו"ש וא"כ אתי' כמ"ד מצות ליהנות נתנו ולמאי דקיי"ל לאו ליהינות נתנו משו' דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא א"כ ליתא ללי"ב:

בענין ספרים פ' א"מ

רש"י ד"ה א' לל' יום וכל הספרים וכו' לכאור' בסיפ' גבי גוללן הו"ל לרש"י לפ' כן ונ' דק' לי' לרש"י כיון דסגי בלקרות א"כ באינו יודע תיסגי בפתיחה גוללן ל"ל ואי בעי גלילה גם ביודע תיבעי לזה כ' רש"י דהאי גוללן משו' דעשויין בגלילה וממיל' גם כל קורא גוללן:

כ' ה"ה על דברי הרמב"ן שכ' דבגמ' ושאר ספרי' שלנו אין חילוק בין בתחלה או לא דצ"ע וגם ה"ה באבד' הדין כן ונ' ספיקו משום דאיכא למימר בשלמא בשואל כיון שהשאילו ללמוד א"כ שפיר כתב הרמב"ן משא"כ באבידה דהוי סגי באמת בגוללן אלא משום דמחזי כבזיון לכתבי קדש שיפתחו הספר ולא יקראו בו ואמנ' שיניחוהו להתעפש הוה בזיון טפי ולהכי באינו יודע התירו לגלול. ומ"מ ללמוד בעיון מי התיר ומי הצריך:

אימא ראב"י וכו' פסק הרמב"ם באבדה כתנא דידן ל' יום ובפקדון כת"ק דראב"י יב"ח ונרא' טעמי' דבפקדון מדלא ביקש ממנו שינער כל ל' יום ש"מ לא אכפת לי' אלא יב"ח דודאי יתעפש הוא דחייב לנער משא"כ באבדה דל"ש זה דכיון דרוב בני אדם מנערי' כל ל' יום אף הוא חייב לנער כן:

הא בדעמרא ע' רש"י והרי"ף והרמב"ם מפ' להיפך ולכאורה הדין עמם דהוה דומיא דתרי ודחד דהא' קאי אמתני' והב' אדר"י ונ' דס"ל לרש"י דגרדא אומן הוא דווקא אורג צמר ולא פשתן וע"כ ר"י מיירי בדעמרא:

בענין שאר אבידות פ' א"מ:

כלי כסף ע' רש"י וכ' סמ"ע סי' רס"ז דלדברי' בזה"ז דאין דרך לשמור בקרקע לא ישתמש ואין כן ד' ש"פ ונ' דעתם כד' תוס' דהיכא דלא בא לידי קלקול שרי התשמיש:

גמ' לצורכו ולצורכה מאי מבעי' אי לצורכה דווקא או לכבודו דווקא:

תוס' ד"ה לצורכו ולמ"ש לעיל דבספרי' הטעם משום בזיון הספר שנגליל ולא קרא לק"מ מספרי':

וע' סמ"ע שתי' ג"כ קו' תוס' ולא זכר מד' תוס' אלו כלל:

באו"ד מאי פריך והנה לש"פ שנחלקו על תוס' וס"ל דדווקא לצורך הפקדון שרי צ"ל הא דפריך מאי עבידתי' כלומר ישמור המפקיד בעצמו אא"כ לעיל גבי ספרים הו"ל להש"ס

ג"כ למפרך הכי ולשנויי כגון שבעלי' במדה"י וצ"ל דבספרי' דאם ירקבו הו"ל בזיון כתבי קדש וכ"מ ל' הרמב' ע"ש דבספרי' אין חילוק בין בעלים במדינה או לא:

רש"י ד"ה נזדמן לו אורחי' כוונתו דס"ד דלהכי נקט כה"ג דכה"ג מקרי לצורכו ולצורכה ואמנם למאי דמשני נקט אורחי' דמקלי קלי לי' ולעולם מיירי אפי' לצורכה לחוד ובזה מסולקי' ד' הלח"מ שתמה על הרמב' דפסק דבלצורכה שייך נמי מקלי קלי:

משום עונא א"נ וכו' לכאורה לטעם שני במכיר באורחים שרי ולטעם אחד אסור וא"כ קשה למה נקטי הרמב' והטור טעם ב' ונ' דמ' להו דטעם א' רחוק שימצא אלא דלצורכו ולצורכה היא דחיישי לי' ואמנם דלצורכה לחוד דווקא לטעם ב' חיישי' וכיון דאנן צורכו ולצורכה בלא"ה לא שרינן א"כ בלצורכה לחוד שפיר בעי' טעם ב':

בענין זקן ואינו לפי כבודו פ' א"מ.

מצא שק או קופה נ' דלא זו אף זו קתני דשק או קופה הוא דבר שצריך ליטלו על כתיפתו וודאי א"צ ליטול אפי' כל דבר כמו בעלי חיים שא"צ כ"א להנהיגם מ"מ פטור:

ואמנם לד' החולקי' על רש"י וס"ל דבבע"ח דווקא הכישה חייב בה משום דאנקטינהו וגרי ברייתי' ולהכי נקט שק וקופה דבהני הכישה ג"כ פטור ובבע"ח הכישה חייב:

רש"י ד"ה ה"ז לא יטול נ' ד' רש"י כהרמב"ם דזקן לאו היינו ת"ח כד' הרא"ש כ"א כל אדם חשוב ואמנם מד' רש"י נ' ג' ראיות לזה חדא דייק רש"י ל' שאין דרכו דמ' דבדרכו תלי' ולא בתורתו וזאת שנית דמסקי' לקמן דבדידי' אמדי' ומנ"ל לרבא הא בשלמא אי באדם חשיב תלי' מלתא א"כ ע"כ בדידי' משערי' משא"כ אי ת"ח דווקא בעי' א"כ למה זה יגרע מעדות דאמרי' דאין ת"ח צריך לילך למסהיד אע"ג דאי דידי' הוה, הוה אזיל אע"כ לא בעי' ת"ח ועוד בה שלישי' דהרי ילפי' פטורה מוהתעלמת ואי בת"ח ל"ל והתעלמת אלא ש"מ אדם חשוב בעלמא בעי' ותו לא והן הן ד' רש"י ע' בהם:

אמנם מה שסיים רש"י מוהתעלמת יש לכוין בדברי' כוונה אחרת דק' לי' ל' ה"ז לא יטול אינו חייב הו"ל למתני ולזה נ' דהנה הרמב' והרא"ש נחלקו אי בעי למעבד לפנים משורת הדין אי רשאי ונ' דהרא"ש לטעמי' שפיר כ' דס"ל דבת"ח מיירי ולזה כ' דאינו רשאי לזלזל בכבוד התורה אמנם הרמב"ם דס"ל דבכל אדם חשוב מיירי שפיר שייך למעבד לפנים משורת הדין ובת"ח באמת מודה הרמב' דאינו רשאי לזלזל ומה"ט ריבר"י לקמן יהיב דמי ולא דלי משום דלא הי' רשאי לזלזל בכבוד התורה ומ"ש הרמ"א סוף ה' רוצח גבי פרוקה אפי' נשיא בישראל נ' התם משום צב"ח דווקא וע' בזה:

אמנם ד' רש"י דאף דזקן היינו אדם חשוב מ"מ להכי קתני ה"ז לא יטול ולא קתני אינו חייב דאי קתני אינו חייב ס"ד דמ"מ מצוה איכא ובאמת אין כאן אפי' מצוה והטעם כ' רש"י כיון דקרא פטר לי' בהדיא מהי"ת יהא כאן מצוה וז"ש רש"י ופטור דילפי' מוהתעלמת:

ופעמים שאי אתה מתעלם ע' רש"י יל"ד דכיון דתנא אוהתעלמת קאי מה ענין אי אתה מתעלם לכאן ועוד אי אתה מתעלם בהדי' כ' ועוד מאי פעמי' בשלמא גבי אתה מתעלם שייך פעמי' דרוב פעמי' חייב משא"כ גבי אי אתה מתעלם ונ' דתנא דברייתא אתא לאורויי בזה אהכישה וקאמר אזקן גופי' פעמי' שאי אתה מתעלם כגון אם הכישה:

והיא בבית הקברות ע' רש"י נ' כוונתו דס"ד דההיא והיא קאי אבהמה דאיירי בה קרא דוהתעלמת ובאמת בבע"ח הכהן חייב בהשבה דמצי לעקרה מבית הקברות ע"י אבן ומקל וכיוצא וכ"ת דאף כה"ג פטור א"כ מ"פ הש"ס ל"ל קרא גבי כהן דלמא להכי אתא ולזה כ' רש"י דהיא דנקט תנא באבידה דעלמא קאי:

ואינה כ' רש"י שישיבנה ר"ל דע"כ לאו בת"ח מיירי דא"כ ואינו הו"ל למימר דבת"ח אין חילוק דבכל אבידה שייך עשה דכבוד התורה ומדקתני ואינה ש"מ דאאבידה קאי ובאבידה תליא כדאמר רבא לקמן עשה כ' רש"י קדושי' לא ר"ל כהרי"ף דהיינו מקדשתו דס"ל דקאי אב"ד:

ואמנם ק' לד' הרי"ף קו' תוס' מיבמות דהרי וקדשתו באי' ביאה ולא בטומאה כ' ואמנם נ' דבלא"ה י"ל למה קאמר ביבמות שם אלמנה לכ"ג דווקא ואצטריך לפליגי בין מן האירוסין לנשואין לנקוט גרושה לכהן הדיוט א"וו משום דבאי' כהן הדיוט איכא גם עשה משא"כ באלמנה מן האירוסין לכ"ג:

תוס' ד"ה הא אין עשה וכן ק' לקמן נ' שכ"כ כלפי מה שכ' הראשוני' בשי"מ לתרץ דגם אבידה לא מקרי שוה בכל הואיל וזקן פטור ע"ש וע"ז כ' דא"כ לקמן עכ"פ ק':

ותו לא דחי' אי' ע' בשי"מ לתרץ למה יקרא זה ממונא הרי מצוה היא ומה לי ממונא או לא:

רש"י ד"ה הכישה ע' נ"י שהק' מב"ב וע' ב"י רס"ג בחו"מ שכ' דהתם דיחוי בעלמא הוא ונ' לפ' דהנה י"ל דרבה בפירוש אמר הא מלתא וי"ל דמכללא דעובדא דאביי אתמר ונ"מ דאי מכללא י"ל בע"ח דווקא ואי בפירוש אתמר א"כ הו"ל לרבה לפ' דבע"ח דווקא אלא ש"מ סתמא קאמר וכל מילי קאמר ובהא אפליגו התרצן והמק' בב"ב שם:

והנה הרמב' נקט בהמה דווקא ומ"מ נקט בסיפא הטעם כרש"י ודחק בכ"מ ליישב ונ' ד' הרמב' דוודאי רבה בכל מילי קאמר למלתי' ואמנם הכישה לא שייך כ"א בבהמה

ורבה נקט כה"ג לאשמועי' ל"מ שאר אבידה דע"כ בידא נקטא ודאי חייב בה אם כבר הגביהה אפי' בהמה דלא עבד בה מעשה כ"א הכישה לחוד אפ"ה חייב בה ומהא בעי לאוכוחי ב"ב שם דאפי' רק התחיל למוד בה החנוני חייב ואהא משני דב"ח חמור מ"הט דאנקטינהו נגרי ברייתא ואמנם בכ"ז גם בשאר אבודה דינא הכי ומשום דהתחיל בה ומעתה משום הכישה נקט הרמב' בהמה דווקא ומ"מ כיון דגם בשאר אבידה דינא הכי שפיר סיים הרמב' טעמא כרש"י:

תוס' ד"ה אלא לזקן יל"ד הא מסוגיין מוכח דמת מצוה חמיר מזקן דאמרי' בה זו קבורה ולמאי לזקן וכו' ונ' ד' התוס' דמשום לפני' משורת הדין קאמר וכן בן גילו אלא דאצטריך קרא יתירא דס"ד בן גילו לא יעלה משום לא יהי' בך אביון וכן זקן ס"ד דלא יזלזל בכבוד התורה ומ"מ היינו לפנים משו"ה.

באו"ד ומהכא לא ידעי' כוונתם דאין לתרץ מכלאי' דמהכא ילפי':

ר"י בר"י לפני' משו"ה עבד מכאן פסק הרמב' דזקן יעשה ג"כ לפני' משו"ה והרא"ש תמה עלי' דהכא מיירי דעבד לפני' משו"ה בממונא ולא בכבוד התורה וכ"כ במתני' לתרץ ואמנם היותר תימא על ה"ה שכ' ע"ד הרמב"ם מעשה שם בגמ' ועכ"פ אין כאן מעשה כעין שכ' הרמב' ונ' דק' לי' להרמב' כיון דפ"א נתן לו ר"י בר"י דמי אבידתו למה נתן לו שוב פעם שנית א"וו דהחייב הי' על ר"י בר"י להטעינו מטעם לפני' משו"ה נתן לו שוב מעות כדי לפטור נפשו אלא שר"י בחר ליתן מעות מלהטעון משום כבוד התורה ומ"מ החיוב ע"כ לטעון:

תוס' ד"ה אפקרה יל"ד כיון דהוה אבידה מדעת מאי גזילה שייך ואפשר שהיו חבילות קשורין דמנין הוה סי' והא דלא פזרן ר"י דג"ז לא הי' לפי כבודו:

ד"ה לא חרבה ונ' לתרץ דהא גופא דלא עבדו לפני' משו"ה היינו משום שנאת חנם וא"כ הא והא חדא הוא:

בענין גדול כבוד הבריות,

ברכות אר"י א"ר המוצא כלאי' וכו' כ' הרא"ש בסוף מס' נדה דבירושלמי אופליגו אמוראי' בהא דר"י א"ר ומייתי שם דר' אמי אקפד על תלמיד שאמר לחבירו שהוא לבוש כלאי' וכ' הרא"ש ג' אופני' או דס"ל לר' אמי כהחולק על ר"י או דהוה כלאי' דרבנן או דכיון דחברי' שוגג הוא משום אי' שוגג כבוד הבריות עדיף ופסק כן בטור י"ד סי' ש"ג ולי קשי' מדאמרי' ס"פ הקומץ דבר"ה דאוריי' מחייב לאודועי לפשוט טלית שאינה מצויצת אלמא דאפי' בשוגג דינא הכי ובשלמא אהראש ל"ק דדלמא ר' אמי בירושלמי

סבר כרבינא במנחות בלי"ק דהוה רה"ר ואפ"ה לא אודעי' משא"כ הטור ק' ונ' דס"ל להטור דיש לחלק בין שגגת לאו לשגגת כרת דהתם רחמנא פטרי' לגמרי משא"כ בכרת חייב חטאת וכיון דצריך כפרה כמזיד דמי

ואמנם י"ל דהני אמוראי בירושלמי בהא פליגי דלכאורה למאי דמסקינן שב וא"ת שאני גם בכלאי' למה לא יהא נקרא שב וא"ת וצ"ל דהא תליא בפלוגתא דאמוראי שלהי מכות דלמ"ד התם דאינו חייב עד שיפשוט וילבוש אבל הי' לבוש פטור א"כ גם הכא נקרא שב וא"ת משא"כ לרב אשי דמסיק שם דאם הי' לבוש חייב על כל שהיי' ושהיי' א"כ לא מקרי שב וא"ת וא"כ רב אמי בירושלמי ס"ל כאידך מ"ד דכלאי' הוה שב וא"ת ואנן דקיי"ל במכות כרב אשי ליתא לדרב אמי והן הן ד' הרמב"ם:

ואמנם מ"ש הכ"מ דמ"ש הרמב' קורעו דייק לי' מר"א ב"א לקמן יש לדחות דמ' לקמן דמדת חסידות עבד ומ"מ צ"ל לד' הכ"מ דהאי כרבלתא כלאי' הווה:

ואמנם מה דלא מסתבר לי' להרמב' סברת הרא"ש יש לומר דל' חילול השם מ' דעיקר טעמא משום חילול השם וחילול השם הוה בשוגג כמו במזיד:

וכ' הרא"ש בנדה שם דמסוגיין מ' דבכלאי' דרבנן א"צ לפשוט וכ' המע"מ הלא בהדי' מבואר ונ' דהנה לכאורה יש להק' מד' הר"ן ס"פ המצניע דלא שרי' שם הוצאות מת לרה"ר אף דהוה משא"צ לגופה וכ' הר"ן דהיכא דאיכא דררא דאי' דאוריי' לא התירו מפני כבוד הבריות וא"כ מ"ש כלאי' דרבנן דאטו כ"ע ידעי הי' נינהו כלאי' דאוריי' ואמנם כד דייקת ל"ד דהתם המלאכה עצמה הויא דאוריי' אלא דמחשבתו משוי' לה דרבנן וכה"ג הוא דכ' הר"ן משא"כ כאן בכלאי' דרבנן דכלאי' כי האי גופי' לאו דאוריי' ומ"מ יש לדמות כלאי' לדהתם אלא דמ' בסוגיין דבכל אי' דרבנן גדול כבוד הבריות ודוחה וע"ז כ' הרא"ש שפיר דמ' ה"ה לכלאי' דרבנן:

אי' מממונא לא ילפי' ע' רש"י ותוס' בשבועות כ' משום דממון אתיהיב למחילה ואמנם לדעתי נ' דכל מצות שבממון הם בכלל ואהבת לרעך כמוך אמנם אמרה תורה כמוך ולא יותר ממך וכיון דלא מפטר כ"א היכא דגם בשלו לא הי' נוטלה למה יהא חייב בשל חבירו אלא דמ"מ אצטריך קרא משום דיצא מן כלל ואהבת לרעך וכ' רחמנא בהדי' ואפי' בשונא שמצוה לשנאתו וא"כ צריך להחזירו לכללו בפירוש אך מאחר שהחזירו הרי שוב בכלל:

כ' תוס' בשבועות דהו"מ לשנויי כאן שב וא"ת שאני ולמ"ש לעיל דהא גופא דכלאי' לא הוה שב וא"ת תלי' בפלוגתא דאמוראי במכות כל כמה דלא הוצרך הש"ס לאוקמי ר"י בפלוגתא לא בעי לשנויי הכי:

תוס' ד"ה שב וא"ת ולי נ' כוונת רש"י דהנה חזי' בכהן הדיוט דמצווה ג"כ על הטומאה מ"מ בקרובי' ומ"מ לא הוזהר ואף שהוסיף רחמנא לכו"ג ונזיר גם קרובי' מ"מ מת מצוה בהיתירו עומד ואין זה ענין לעשה דוחה ל"ת:.

ולי נ' דכיון דעכ"פ כ' ולאחותו וק' קו' התוס' בב"מ ל"ל והתעלמת השתא באי' דוחה בממונא לא כ"ש אלא דהתוס' בשבועות כ' באמת דקרא דממונא לקום ועשה אצטריך ע"ש כי כן מובן מדברי' ואמנם י"ל באמת דהשתא הוה ולאחותו עם והתעלמת ב' כתובי' הבאי' כא' ואין מלמדין והש"ס דמשני שב וא"ת שאני היינו דאפי' אי נימא דוהתעלמת מיירי בקום ועשה:

והנה הרמב' בה' כלאי' כ' דמטותאת מת ליכא למילף דש"ה דכ' ולאחותו ולא זכר תי' הש"ס דשב וא"ת שאני ונ' כוונת הרמב' לקו' רש"י וע"ז כ' דאי בעי רחמנא דנילף מטומאת כו"ג ונזיר למ"מ ולאחותו ל"ל וכ"ת משום דהוה מ"ע שיש בה כרת אטו שב וא"ת בכרת חמיר מקום ועשה באין כרת הרי באמת קיי"ל דכה"ג דחי וכה"ג לא דחי כה"ג יש כח ביד חכמי' לעקור כמו הזאה בע"פ בשבת וכה"ג אין כח א"וו להכי כ' ולאחותו כי היכי דלא נילף מכו"ג ונזיר והן ד' הרמב' וכ"ת א"כ מאי מק' הש"ס לגמר מני' הש"ס הכי קאמר דלמא אדרבא עיקר קרא לילפותא אתא דנדע דכבוד הבריות דוחה נדחי הש"ס דהא לא אפשר דהרי שב וא"ת הוא:

מגילה בתר דבעי' וכו' כ' רש"י ל"ת והתעלמת ויל"ד חדא אמאי לא קאמר לאו דלא תסור כמ"ש הר"ן באמת ועוד הרי דחי הש"ס והתעלמת ונ' דק' לי' לרש"י מהיכן פשטה דלמא אכתי פרסומי ניסא עדיף דזה הי' עיקר אבעיתו א"וו מל"ת דאוריי' גמורה קפשיט דע"כ לא עדיף פרסומי ניסא בדרבנן מל"ת דאוריי' וכ"ת אכתי שאני אי' מממונא לגבי אי' או מצוה דרבנן ל"ש זה דוודאי לא חמיר אי' דרבנן ממצוה דאי' בה ממון בדאוריי':

הסבר ד' הר"י בב"י או"ח סי' י"ג דע"כ לבישת בגד בלא ציצית אין האי' הלבישה דא"כ דמי לכלאי' דהוה קום ועשה וזה ג"כ כוונת מג"א שם אע"כ שהוא רק עובר בלבישה זו על ועשו להם ציצית וא"כ בשבת אין כאן חיוב:

ואפשר ד' ה' שלמה דלעולם הלבישה האי' ומ"מ ל"ד לכלאי' דהתם ההנאה כלומר הנאת לבושה אסרה תורה משא"כ בציצית ולהכי ללבוש אסור דהוה קום עשה ולפשוט א"צ דהוה שב וא"ת וגם ד' מג"א יש קצת לדחות עד"ז:

מ"ש הרמב' בה' עדות דגם במלקות ודי"נ חיב הת"ח היינו דדייק ל' חילול השם דמ' כל שהוא כבוד שמי' כל אנפין שוין:

ומ' ד' הרמב' כתי' א' בתוס' שבועות לחלק בין גנאי לגנאי וכ"נ ד' תוס' בסנהדרין שכ' דבעדות החדש חייב מ' ג"כ כתי' קמא בשבועות דוודאי עדות החדש לא מקרי קום ועשה דאתם אפי' שוגגי':

בענין אבידה מדעת פ' א"מ

מצא טלית או קרדים נחלקו הרשב"א והרמב' אי בעי ג"כ ג' ימי' בהא ונ' פלוגתיי' תלי' בב' תי' התוס' לעיל אי מיירי במקום המשתמר דווקא א"כ הדין עם הרמב"ם דבמקום המשתמר ל"ש להק' ולעולם דבאמת כן משא"כ אי הטעם משום דדרך פועלים להניח שם א"כ שפיר ק' ולעולם וא"כ הדין עם הרשב"א דג' ימים ותו לא:

לרבות אבידת קרקע נ' דס"ד משום דאמרי' בעלמא פ' כל הבשר דמיבעי' לי' לאינש לסיורי נכסא כל יומא ליהוי כאבידה מדעת קמ"ל אא"כ א"א לפ' לקמן עומרי' דצריכא לארעא שהם עדן מחוברי' כפי השי"מ דא"כ היינו קרקע ובלא"ה ק' אי עדן מחוברי' קמה הוא דמקרי ולא עומרי' א"וו צריכא לארעא היינו להתייבש שם ולאו כארעא דמין:

יגיד עליו רעו ונ' דמחמור ל"ק להש"ס דכליו הפוכין היינו אפי' ברועה בדרך:

כ' הדרישה לתרץ דלא הביא הטור רצה בין הכרמי' דהיינו בכלל אפה לגבי דברא ורבא דקאמר משום דמסתברא לרווחא דמלת' קאמר ולי נ' דרבא בא ליישב דק' לכאורה לפלוג ולתני בדידה ברצה בדרך בין אפה לגבי דברה או לגבי מתא אלא ש"מ דבכרמי' איכא עוד טעמא והיינו מסתקבא:

כ' הש"ך לדחות ד' הב"ח דלהכי לא בעי' באבידה מדעת ג' דאנן סהדי דהפקיר כמו בגיגית נר וקדר' ונרא' כוונתו דאי לאו דאנן סהדי מנ"ל דאבדה מדעת היא אלא לאו דאין ס' וא"כ ה"ה דהוה הפקר ואמנם כ"ז להטור דלא מייתי קרא לאבידה מדעת והוה רק סברא משא"כ להרמב"ם דקרא קדריש א"כ אדרבא אמרי' קרא אתי לאורוי' אכה"ג אף דלא פסיקא דהוה אבידה מדעת ומ"מ אין כאן אנן סהדי דליהוי הפקר ומר לטעמי' ומר לטעמי':

ובענין הראי' שכ' הש"ך ממכנשתא דבי דרי כבר קדמו בדרישה וכו' לדחות דהתם ה"ט משום דהוה טרחא יתירא ואף אני אומר דתינח בשמעתין אמנם הרמב"ם כ"כ אפי' אהשליך כיסו לר"הר והתם ל"ש זה וא"כ בכה"ג וודאי נ' ראית הש"ך להטור:

בענין השב תשיבם והוכח תוכיח.

אפי' ד' וה' פעמים י"לד אפי' ק' פעמים הו"ל למימר כדאמר רבא בגמר' ונ' דהאי מדרבנן דאק' לי' לרבא תשיבם תרי ע"כ לא רצה לומר תרי בהדי השב דא"כ תשיבם חדא הו"ל למימר ואנא ידענא דבהדי השב הוי תרי אלא ע"כ לבר מהשב ר"ל תרי והיינו דאי תשיבם ג"כ חדא א"כ השב השב הו"ל לקרא למימר והנה לאפוקי מזה קאמר תנא דתלתא ל"ד כ"א אפילו ד' ודלא נימא ד' דווקא קאמר ג"כ ה' וממילא ידענא דאפי' ק':

והנה המק' ורבא בהא פליגי המק' הוה סבר מדנקט תנא השב תשיבם א"כ תרוויי' דריש ורבא השיב לו סרכא דקרא נקט ולעולם בהשב לחוד סגי לי' וכמו שפי' הרמב"ם בפי' המשנה דהשב מקור ובמקור ל"ש מספר וכ"ת א"כ תשיבם אייתר ונימא אין ריבוי אחר רבוי אלא למעט לא היא תשיבם אצטריך לדרשא אחרינ' וכן הוא בשלח ובהוכח וע':

והנה כ' הרמב"ם פי"א מגזילה דבע"ח חמור משאר אבידה דבעי' בבע"ח שיכניסנה לרשותו ממש וע' הסברא בלח"מ ונ' דאפשר מ' לי' להרמב"ם מדקאמר רבה מודינא לך בבע"ח וכו' א"כ ש"מ דמתני' בבתריית' וודאי בבע"ח מיירי וכיון דפרט תנא בע"ח לחוד ש"מ דדינא אחרינא אית להו גם לרב יוסף דאל"כ הו"ל לרבה למימר הב"ע בבע"ח:

הק' הראשונים הא מתוכיח ילפי' לא קיבל צריך לחזור ולהוכיחו וא"כ תלמיד לרב מנ"ל ותי' דמ"מ הכל בכלל וי"לד מה ענין תלמיד לרב דהטעם משום כבוד רבו ללא קיבל וכו' ובלא"ה י"לד בשלמא גבי אבידה ושילוח הקן שפיר הק' המק' דתנן במתני' הכא ובחולין דאפי' ק' פעמים אכן גבי תוכחה דלמא באמת הכי הוא א"וו קו' היא אברייתא דקאמרה תוכיח אפי' ק' פעמי' ואהא תי' לי' רבא דאף דברייתא נקטא תוכיח לא נקטא כ"א דרשה פשוטה כדרך התנא ולעולם מהוכיח לבד דריש וכ"ת א"כ הוה תוכיח ריבוי אחר ריבוי לא היא תוכיח אצטריך:

בענין מ"ש הפר"ח ה' י"הכ והלח"מ פ"ו מדעות למה פסק הרמב"ם כרב והיינו משום דלר"י ק' קראי ל"ל להוסיף דאם גם הי' ליונתן חביבו' לדוד מ"מ הלא גם לאביו הי' לו חביבות ואם הי' פטור למה זה דבר עוד א"וו חייב וכרב או כשמואל וממילא הל' כרב באי' אך ד' הרמ"א בה' יו"הכ דאולי משום דעכ"פ גם ר"י נחלק על רב ובכלל דבריו ד' שמואל דאי בנזיפה פטור כ"ש בקללה לזה כ' יכנו או יקללנו:

והנה הרמ"ך בשיטה מקובצת הק' על הראשוני' מסוגי' דיבמות דאמרי' מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע ורצה לפ' דאמוכיח קאי דצריך להכות או לקללן כדמצינו בעזרא וצ"ל שלא הי' לפני' הגי' בערכין דשלשתן מקרא א' דרשו דהתם ע"כ קאי אמוכח ולא אמוכיח ואמנם הנ"י ביבמות כ' דסוגיא דיבמות ברבים מיירי והביא דבריו הרמ"א בהל' יו"הכ

וק' לי הא קרא דאל תוכיח לץ יחיד מ' ולא רבים והנה ראיתי בד' הרי"ף דבר תמוה שהפסיק באמצע סוגיא דערכין והביא הך דיבמות ואח"כ סיים סוגי' דערכין ועוד יש לתמוה הך דר"ט ור"ע אם יש יודע להוכיח ומאי נ"מ מזה א"וו הרי"ף בא לעורר אותנו דכה"ג מיירי הך דיבמות או שאינו יודע להוכיח או שיוכלו לומר לו טול קורה ואמנ' היכא דליתא להני תרתי כה"ג מצות תוכחה עד הכאה או קללה או נזיפה ע' בריי"ף בסידורו בזה ותמצא:

ואמנם הרמב"ם לא הביא כלל הך דיבמות ואין א' מנו"כ שהרגיש בזה ולכאורה הי' טעמו דדחי לה מקמי דערכין דאפליגו הני רבי רבי רב ור"י ושמוא' אמנם ק' א"כ קרא אל תוכח לץ למאי אתא אלא נ' דד' הרמב"ם דהך דערכין הי' פי' להך דיבמות דטעמא דכולהו משום דאז הוה דבר שאינו נשמע ומר ס"ל דבעי' קללה ומר נזיפה ומר הכאה וכיון שהביא הך דהכא' לא אצטריך שוב להך דיבמות וגם עד"ז מיושבים ד' הרי"ף:

וכ"נ ד' מג"א ה' יו"הכ:

בענין פועל בטל פ' א"מ ואי"נ ועד כמה

תוס' ד"ה מתנה בפני ב"ד וא"ת הדתניא לעיל וכו' ונ' דמקו' זו כ' הנ"י דדוקא בפועל צריך ב"ד משא"כ אם מניח קנינו והטעם צ"ל דפועל הוה מניעת ריוח וע"ש:

ומ"ש הנ"י בשם הרמב"ן לתרץ קי' דמבריח ארי הוא כמעט סבר' תוס' בב"ק פ' הכונס דבמשביח ל"ש מבריח אלא שהתוס' לא מ' להו למקרי השבת אבידה משביח והרמב"ן מ' לי':

הנה רש"י דייק לי' לפירושו מהא דפ' האומנין וכן הוא בתוס' פ' עד כמה ע"ש ור"ח שמיאן בפי' רש"י משום דק' לי' האיך רשאי ליטול שכר על השבת אבדה ואמנם התוס' פ' איז"נ והרא"ש בשמעתין ופ' איז"נ תי' קו' זאת ואמנם מבכורות לא תי' הרא"ש דהיאיך יטול שכר על ההוראה וצ"ל ד' רש"י דדווקא על הפסק אינו רשאי אבל על הביקור וחיקור רשאי דאינו חייב לעזוב מלאכתו בשביל כך והנה נחלקו הטור והב"י סי' קע"ז ביו"ד בפשט ד' תוס' וראש באיז"נ והש"ך חו"מ רס"ה הראה דבתוס' בכורות מבואר כד' הב"י דשכר בטלה נוטל ואמנם גם הטור שי"א ביו"ד גבי בכור הביא כפי' התוס' ולזה אני אומר דהנה בתוס' בכורו' פי' כל פועל בטל בין דאי"מ בין באיז"נ בין דהתם בחדא מחתא ובבכורות ע"כ אינו נוטל כ"א שכר בטלה דשכר הוראה אינו רשאי ליקח וממילא בכ"מ ה"פ אמנם הרא"ש ותוס' באי"נ כבר הסכימו דבאילו מציאות הדין עם פי' רש"י, וא"כ כיון דלאו בחדא מחתא נינהו א"כ בשלמא בבכורות ע"כ צ"ל דנוטל שכר בטלה

דשכר טרחא אין לו רשות דמה אני בחנם משא"כ באי"נ למה זה יתנו לו שכר בטלה ולא יתנו לו שכר טרחתו כיון דעל טרחתו אנו דנין ואי משום קו' הב"י א"כ מאי צריכותא דעביד הש"ס נ' לי' לתי' דהנה שכר המלאכה משתלם על ב' אופני' לפי יוקר המלאכה כגון עושה באבני' טובות ולפי גודל הטרחא כגון חרש אבן והנה בפן הא' שפיר משתלם כאדם בטל דאי לאו דיהיב לי' האי המעות להשתכר הי' אדם בטל נמצא התעסקו בדבר יקר הוא ע"י מעותי' של זה משא"כ היכא דהטרחא מרובה וראוי לה להשתלם וודאי מסתבר הי' אי לאו מתני' לשלם לו כל שכרו והיינו צריכותא דש"ס:

והנני מכריח גם בשטת הב"י ע"כ לחלק כן דהנה הרמב' בפי' המשניות בבכורות ביאר ג"כ דבריו כהב"י כמ"ש הש"ך חו"מ בס"ה אלא שדקדק לפי פי' זה מאי כפועל בטל כאילו בטל הו"ל למימר וגם השפת יתר מאותה מלאכה שבטל ממנה וכ' הרמב"ם דגם שכר בטלה אינו שוה בכל אדם דהכל לפי מלאכתו ולפי מהירותו וכן צ"ל ע"כ דאל"כ וודאי בקיצור הו"ל להש"ס למימר כאדם בטל אע"כ כד' הרמב"ם וא"כ יק' גם הב"י עצמו ומזה הטעם באמת השיא הב"י כוונת הרמב' לדרך אחר ותמה עליו הש"ך ובאמת ד' הרמב"ם כפי' הב"י וכמ"ש ע' ותמצא ואפשר דמדלא כ' הרמב"ם דבר זה כ"א בבכורות דבאי"מ ובאי"נ מודה לד' הטור:

תוס' ד"ה ב"ד של הדיוטות בסו"ד הנה הב' תי' חדא נינהו דבתי' הא' למה באלמנה ואפוטרופוס סגי בהדיוטות ובשני תי' למה יכולין לשים לעצמן אלא שלא תי' בתי' ב' באלמנה ובכתובו' צ"ו הציעו גם מאלמנה תי' זה דגם אלמנ' אי לאו דיהבו לה ב"ד רשו' לא היתה מוכרת ע"ש בענין זה בא בחביתו ב"ק פ' הגוזל בתרא:

נותן לו שכרו ע' רש"י ר"ל דל"ת דהיינו כפועל בטל והטעם כ' הנ"י והראש בב"מ משום דמיירי בפני הבעלים שהי' יכול להתנות ובשמעתין הוסיף הנ"י עוד משום דהוה ג"כ מלת' דלא שכיחי ולא עבדו בי' תקנתא ולטעמי' שכ' בשם ר"ח גבי אבידה דהוה תקנתא דמשו' נוטל כשעת הזול ע"ש ואמנם מה שהביאו בשמעתין לכך היינו משום דקשה לי' למה לי' לתנא למתני הא מלתא בשמעתין באפי נפשה ליכיילי' התם גבי אבדה דבפני הבעלים אפי' כפועל בטל לא שקיל וכמ"ש הרא"ש פ' אי"מ להדיא א"וו דדוקא הכא דהוה מלתא דלא שכיחי דינא הכי ולא באבידה ולד' הרא"ש צ"ל דס"ד דהכא עדיף מפועל דלא הוה כ"א מניעת ריווח משא"כ הכא דהוה הפסד גמור קמ"ל ונ' דהרא"ש בזה לטעמי' דפס' בפ' מרובה כר"י בן ריב"ב דתנאי ב"ד שיהא זה שופך יינו וכו' וא"כ חזי' דעבדי רבנן תקנתא ואמנם לד' הרי"ף והרמב' דלא פסקו להך דר"י בין ריב"ב ושפי' כ' הנ"י וע'

רש"י ד"ה מהפקירא אבל בחמור וכו' הנה מוכת בדבריהם דאל"כ אכתי אחמור לא משני מידי ואמנם מ"ש רש"י זה מיד בסו"ד ולא במסקנא נ' דבא ליישב דלכאורה כיון דע"כ מחמור לא הק' מדלא משני לי' מידי בחמור וע"כ דידע דמיירי ביכול להציל א"כ למה לא דייק דבר דומיא דחמור וע"ז כ' רש"י דחמור מסתמא יכול להציל משא"כ בדבר:

בעקל של בית הבד ע' רש"י ורמב"ם פי"ב מגזילה וה"ה והלח"מ שם ונרא' דגם הרמב"ם מפ' כרש"י אלא דס"ל דרק משום תרומה נקט הש"ס האי לישנא דהתם ע"כ כה"ג מיירי כמ"ש הלח"מ משא"כ בשמעתין כ"ז שלא נשפך הדבש והוא בידו למה זכה בו אידך מן ההפקר:

מי שהי' בורח ע' רמב' פי"ב מגזילה שהביא הך והביא ג"כ ענין זה בעצמו בקנקני' ריקני' נ' כוונתו דל"ת כי"מ דבורח מבית האסורין דווקא דחיי' להצילו וע"כ א"א לפ' כן דא"כ ל"פ הש"ס מידי ע' ברשב"א פ' מצות חליצה ק"ו ע"א:

להנהו אריא ע' רש"י כוונתו וד' תוס' ד"ה אדעתא דאריא. אמנם רבי' אפרים ברא"ש בשמעמין מפ' טעמא משום דלר"מ נעשה הנס וצ"ל דה"ק הש"ס מהנס מוכח דאדעתא דכ"ע לא אפקרי דאל"כ לא הי' נעשה הנס וע' רש"י ד"ה הציל לאמצע ר"ל דלא אמרי' דכל מה שהציל יחלוקו מהי"ת א"וו כל א' נוטל שלו:

הענין מצאה ברפת פ' אי"מ

בר"הר חייב להחזיר נראה דאצטריך או ללי"ק לתוך התחום או ללישנא בתרא לגלויי ארישא דרפת אפי' חוץ לתחום:

והנה כ' הרא"ש דרה"ר לא גרע מדרך כ"א דמיירי בתועה וק' א"כ ברפת אפי' כה"ג פטור הא לא היא דהרי קאמר רבא דבעי' רפת שאינו מתעה וצ"ל להא מלתא לאו דווקא ארפת ומ"מ יל"ד לפלוג ולתני או ברפת בין מתעה לאינו מתעה או ברה"ר בין מתעה לאינו מתעה וצ"ל דתנא אורחא דמלתא נקט סתם רפת אינו מתעה וסתם רה"ר מתעה ומ"מ מבואר טעמא מאי נחלק הראב"ד על הרא"ש:

והנה הרי"ף שלא הביא כלל הך שקלא וטריא נ' טעמי' דס"ל דגם ברה"ר בעי' אפא לגבי דברא וכבר שנה לן לעיל דרך ותנא דמתני' רק לגלויי ארפת נקטא:

בענין אמר לו אביו פ' אי"מ ופ' ט"ו נשים.

אומר לו אביו היטמא הנה בשמעתין לא פי' רש"י במאי עסקי' אמנם ביבמות כ' רש"י דאאבודה בבית הקברות ולכאורה ממתני' דהכא דייק לי' דאל"כ מאי ענינו לכאן ולהכי

לא אצטריך רש"י לפרושי אמנם ביבמות הוצרך רש"י לפ' כן משום דהתם שמעתא באפי' נפשה הוא:

אמנם ראיתי לרשב"א ביבמות שם שכ' דמיירי כגון שהיו פירות בבית הקברות וא"ל אביו הטמא דמ' לי' דזולת כן מאי כיבוד שייך בזה ולכאורה יש להביא ראי' לד' הרשב"א דלרש"י מ"פ הש"ס למאי אצטריך קרא דלמא קרא לטומאה אתי וס"ד דהוה תרי עשה, עשה דהשבה ועשה דכיבוד משא"כ לרשב"א לק"מ וצ"ל לרש"י דכיון דלא צוותה התורה כהן להשיב אבדה מבית הקברות א"כ אין כאן עשה דהשבת אבדה כלל ורש"י לטעמי' דפי' כן גם בברכות גבי טומאת כהן למת מצוה ע' מ"ש בענין גדול כבוד הבריות:

והנה לסברא זו של הרשב"א כיון גם ה"ה פי"ז מגזילה שכ' דמ' לא תחזור כ"א עסוק בצרכי ר"ל דזולת כן לא קיים בזה כאו"א ואמנם המ"ל השיא ד' ה"ה לד' אחרת דאי כבר היתה האבודה בידו ומצוה לו שלא להחזירה הו"ל אינו עושה מעשה עמך וא"צ לכבדו וצ"ע וכי למה לא נקרא כמו כן אינו עושה מ"ע ועוד א"כ למה צריך קרא לחילול שבת ונ' כוונת המ"ל דאי אמרת דחי א"כ רשאי האב לתבוע כן דהרי אמרה תורה דלדחי ואף שהוא אינו רשאי לעשות אמנם כ"ז במילי דאיסורא משא"כ היכא דהאבידה כבר בידו ואם אינו מחזירה הרי היא גזלה וכי מי הפקיר ממון חבירו לכבוד אביו ז"נ כוונת המ"ל:

ועד"ז נבון ג"כ ד' רש"י במתני' שכ' אל תחזיר במקום שמותר לילך כוונתו ג"כ דמיירי שעדן לא זכה בה דאל"כ פשיטא דלא משמע לו וכמ"ש המ"ל דלד' הרשב"א אין מקום לד' רש"י וכוונת רש"י במה שהאריך לומר דהתנא לא חש לפ' כן דסתמא אל תחזור דומיא דהטמא ר"ל שילך למקום שאינו רשאי ואל תחזיר שלא ולך למקום שרשאי:

ה"י שאמר לי אביו יל"ד השתא טומאת כהני' דהוה עשה שאינו שוה בכל אינו דותה השבת אבדה דשוה בכל לא כ"ש ונ' דס"ד שאני טו"כ דכ' אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטני' וכ"ש על הגדולי' וא"כ ה"ט דהאב גופא מוזהר על טומאת בנו קמ"ל השבת אבדה:

כלכם חייבים בכבודו ע' רש"י ותוס' יבמות בפי' ד' רש"י ואמנם הרשב"א ביבמות כ' דמאת שבתותי תשמורו קיליף ויל"ד א"כ שאר מצות מנ"ל דלא דחי דלמא שבת דבסקילה שאני ונ' דהרשב"א קאזיל בשטת התוס' ביבמות שם בסוף הסוגי' דלמסקנא קרא דאת שבתותי אלאו דמחמר קאי דלא עדיף משאר לאוי ואמנם לרש"י דמיירי במסקנא מעיקר שבת ע"כ מאני ה' דרוש:

בתוס' ד"ה כבד בסו"ד כוונתם דאין ענין מורא לכאן כ"א כיבוד וע' בשי"מ:

מ"ש תוס' ביבמות דלשאר לאוי לא אצטריך קרא דלא דחי כאו"א דמכלאי' אין ללמוד דכאו"א הוה רק הכשר מצוה ולד' רש"י דלית לי' שם הך סברא צ"ל כיון דמכלכם חייבין בכבודי קדריש הכל בכלל וזה נ' ג"כ סברת הרמב' שכ' דאפי' בדרבנן לא ישמע לו וא"צ לד' הנ"מ פ"ו מממרים ע"ש:

אמנם מה שיש לתמוה על מ"ש הרמב' פי"א מגזילה דהטעם דכאו"א אינו דוחה השבת אבודה משום דאבודה עשה ול"ת וק' חדא למאי הל' כ"כ ותו א"כ ל"ת לחודא דחי אתמהה וראיתי כי ה"ה כ' שם איזה דברי' הצריכי' יותר ביאור מד' הרמב' עצמו ונ' לפ' דבא לאשמועי' דקו' הש"ס לא הי' כ"א אטו"כ ולא אהשבה והטעם בשלמא בטו"כ אה ישמע לאביו יעקור בידי' לאו דטו"כ ואם לא ישמע ולא יטמא יבטל כאו"א בשב וא"ת וא"כ מהי"ת ידחה כיון דט"וכ עשה ול"ת משא"כ בהשבה דאדרבה אם ישמע יבטל בשב ואל תעשה המ"ע דהשבה ואם לא ישמע יעבור בידי' על כבוד אב א"כ הא למה זה דומה למה שאמר ר"י פ"ד דר"ה מוטב לעבור על בל תגרע ולא לעשות מעשה א"כ וודאי אצטריך קרא דלא כן כ"א ישוב אמנם למסקנא אף אנו נאמר דדווקא היכא דאיכא עשה ול"ת אזי אפי' בשב וא"ת אין כבוד האב דוחה משא"כ היכא דליכא כ"א ל"ת לחודא והוה שב וא"ת ה"ז דומה לכבוד הבריות דדוחה ג"כ ל"ת בשב וא"ת ולא יהא כבוד אב גרע מלבד בקום עשה דעושה מעשה בידים אזי הרי היא בכלל כלכם חייבי' בכבודי:

והיא בבי"ה כ' רש"י במתני' והוא כהן נ' דס"ד דאפי' ישראל אינו מחייב לטמאות עצמו מדין תורה וכ"ת דלמא באמת לא היא דא"כ למאי אצטריך בכהן למימר דהוה עשה ול"ת א"וו בכהן דווקא מיירי:

בענין פריקה וטעינה

הק' הב"י אד' הרמב' שכ' דבגוי ומשא של ישראל פטור הא מטעם צב"ח חייב ע' בכ"מ מ"ש ועוד הק' אמ"ש הרמב' דשינא דקרא היינו שונא ישראל הרי למ"ד צב"ח אמרי' דאשונא דמתניתין ולא דקרא קאי ונ' דב' קו' אלו מתרצן כחדא דהנה יק' מנ"ל לש"ס פ' ע"פ דמותר לשנא ישראל דלמא קרא בשונא או"הע מיירי וכדדרשי' בספרי אלא ש"מ דמ"ד הכי פ' ע"פ ס"ל דע"כ לאו בשונא עכו"ם מיירי דמסתברא לא יהא ממונם חביב מגופן ואי מגופן לא מעלין וא"א מצווה להחיותו למה בהמתו נימא הכי אלא רבא בשמעתין ס"ל כתנא דספרי ואמנם קאמר דאימתי שייך לומר כן אי צב"ח דאוריי' איכא למימר דאצב"ח קפיד רחמנא טפי משא"כ אי לאו דאוריי' וודאי מסתבר טפי למדרש

קרא אשונא ישראל ואמט' להכי ל"ל לרבא כש"ס דע"פ א"כ אדרבא בשונא ישרא' מיירי קרא דווק' ובעכו"ם ליכ' צב"ח

בענין ד' הב"ח שכ' לחלק במג"א סי' ש"ה דמתיר בשפחות הנשכרות אפשר סברת הב"ח דדווקא בעכו"ם שצריך לעבור אאמירה לעכום דבלא"ה מהי"ת יחלוב בהמת ישראל צ"ל לו שיקח החלב לעצמו משא"כ בשפחות העושות בבית ישראל דא"צ לצוות להם ורק אדעתא דישראל עושות ובאמת אדעתא דנפשיי' עבדו א"צ ליתן להם החלב:

בענין המראות האוזות עיקר סמיכת הרמ"א בתשו' שם משום דכולא מלתא דהמראה לא הוה מלאכה גמורה כ"א מלאכת חול אבל זולת זה נ' דמצינו לחלק ולומר בשלמא בחליבה הצב"ח ממילא קאתי משא"כ בהמראה אלמלא היא לא הרגילה להמרותה לא הי' כאן צב"ח וכה"ג מאן יימר דשרי רבנן:

בענין אבדת אביו ורבו ס"פ אי"מ

לכאורה מתני' לא זו א"ז קתני ל"מ במקום אביו אבדתו קודמת אפי' במקום רבו ג"כ אמנם א"צ לכך כ"א הך רישא אצטריך לאביו חכם דמ"מ אבודתו קודמת:

שזה הביאו לחיי עוה"ב מבואר מזה דחכם שאינו רבו אביו קודם דל"ש טעם זה וע' לח"מ פ"ה מח"ת:

ואם הי' אביו חכם יל"ד אם אינו רבו מאי אכפת לן בחכמתו בשלמא אי הוה אתי מתני' כר' יוסי א"ש דלא אפשר דלא האיר עיניו במשנה א' אמנם למאי דמסקי' דמתני' ר' יודא וודאי ק' ונ' דה"ט דאמרי' גדול שימושה של תורה יותר מלמודה ולענין שימוש וודאי שימוש באביו יותר וקודם ששימש את רבו:

אביו נושא משאוי נ' דס"ד דדווקא לענין פסידא דממונא דגורם ביטול תורה כדאמרי' בירושלמי ליבא בכיסא תליא הוא דאמרי' רבו קודם משא"כ בצערא דגופא דג' שותפין באדם ס"ד אביו קודם משא"כ לענין אביו חכם א"צ שוב לפי גירסתני לשנות דמ"ש ובסיפא אצטריך דאדרבא משום סיפא דסיפא נשנית כולא סיפא דס"ד אם רבו בשביה כיון דלאו מכל אדם זוכה ללמוד כדאמרי' במס' ע"א א"כ אפי' אביו חכם רבו קידם קמ"ל, וכ"ז לפי גרסתינו:

אמנם לגי' הרי"ף נ' דבמציעתא לא אצטריך דדווקא ברישא דמסתמא דמלתא אם יחזור אחר אבידת אביו יאבד אבודת רבו וכן בשביה בין כך לא ידע מה יעשה ברבו הוא דאנו דנין אפי' באבי' חכם איזו מהן קודם משא"כ בפריקה דלאחר שיפרוק א' יפרוק לאחר

כיון שאביו חכם איזו שירצה יקדים ולהכי ג"כ לא הביא הרמב' והפוסקי' דין בענין זה וע' בלח"מ ושי"מ, וכ"מ ה' ת"ת וב"י רמ"ב ביו"ד:

תוס' ד"ה אבידתו הנה ל' וא"ת ק"ק ובזבחי' צ' ע"ב ג"כ כ' זה רק בל' פשוט וגם לא נקטו כ"א אבידת חבירו ונ' דהאי וא"ת קאי מ"ט בזבחי' קמבעיא להש"ס ובשמעתין לא קמבעיא אלא דאי לאו גם אאבידת רבו שייכא הך אבעיא לק"מ דדווקא אמתני' מבע"ל להש"ס אע"כ כתי' ולהכי בזבחי' לא נקטו בל' קו' משום דרק אחבירו נקטו למלתיי':

מה"מ ע' רש"י כוונתו דמקרא לא ידעי' כ"א דשלו קודם וממילא מ' לן דל"ש ולה"ק הני מילי בל' רבי' אף דלא מ' בהדי', ואפשר דל' אפס דרשי' דמ' רבוי אפי' לכה"ג

ואפשר דבלא"ה לא אצטריך קרא דמכמוך ולא יותר ממך ידעי' אלא פשיטא דלאביו או רבו אצטריך:

והנה הרמב' לא הביא הא דכל המדקדק והטור הביאו ונ' דמאחר שכ' הרמב' דאפי' זקן שאינו לפי כבודו יעשה לפנים משורת הדין ה"נ ל"ש משא"כ הטור שכ' לעיל דהרא"ש נחלק בזה על הרמב' להכי אצטריך לאשמועי' הכא האי דינא:

שמואל קרע ע' רש"י כוונתו לד' התוס' ד"ה ת"ח וע' בנ"י:

ולענין אבדה במקום אבי' הנה הרי"ף לא הביא כ"א הא דעלא וס"ל להרא"ש דפסק כר"י ולולי דברי' נ' דעולא מס' לי' אי כר"י אי כר' יוסי ולכך במקום אבי' דווקא פסק כר"י דאביו וודאי ולא זולת:

ועד"ז נ' הוה איבעיא דר"ח אי מספיקא קיי"ל כר' יודא וא"כ כשהתלמיד שאינו מובהק א"כ אדרבא לר' יוסי אביו קודם דאין זה רבו ושוב אביו קודם משא"כ אי קיי"ל כר"י לגמרי א"כ רבו קודם וע':

כ' רש"י תלמיד וצ"ל רבו ששמע שמועות וכו' לאפוקי ממ"ש בשי"מ דמחכים את רבו דמ' לי' לרש"י רוב תלמידי' מחכימי' את רבן כמ' ר' יוסי ומתלמידיי יותר מכולם:

במקרא ע' רש"י נ' דק' לי' למה משנה חשיב יותר ממקרא ולזה כ' דבימי' ההם דווקא הי' כן:

מנדיכם לא פי' רש"י כפשוטו דלא מצינו נדוי כ"א בת"ח ולא בע"ה:

ובענין כנדה אפשר משום דלומד תורה בפני ע"ה כאילו בועל ארוסתו והנה בברי' התורה כלנו אחים והתורה אשת אחי' וכ' בה נדה היא והיינו כנדה:

ונראה בשמחתם נ' הטעם כמ"ש הרמב' דשנאת הע"ה לת"ח משום קנאת התורה א"כ השנאה הזאת היא שבחם שהתורה יקרה בעיניהם ולכך ונראה בשמחתם:

נ' דלהכי מוקים מתני' וכר' יודא אף דסתם מתני' ר"מ משום דתנא לא נקט ברישא אביו ורבי שלמדו חכמה כ"א לבתר הכי לנתינת טעם בעלמא אגב אורחא מ' טפי כר"י מכר"מ:

הדרן עלך פ' אלו מציאות. בעזר נותן עוז ותשועות ובעזר הוא לבדו שליט ופקיד. נתחיל לבאר פ' המפקיד.

תוס' ד"ה או שאבדו נ' להסביר דברי' דאי לא תני כ"א דטוען נגנבו או דידעי דניגנבו א"כ וודאי אקני לי' כפילא משא"כ היכא דהנפקד טוען אבדו ס"ד דמצי המפקיד טעין לו ידענא דנגנבו לא הייתי שוקל הכסף ומקני לי' כפילא קמ"ל:

וע' בנ"י שכ' לתרץ בע"א ולדברי' הא דנקט אבדו אף דענין יוקרא מ"מ מכפילא ידעי' לאשמעי' דיוקרא וכפילא לאו חדא דינא אית להו דביוקרא בעי' לא אטרחי' לבי דינא אם לא שילם ממש משא"כ בכפילי' ומד' הפוסקים ל"מ כן וע' מ"ש בס"ד לקמן:

תוס' ד"ה נגנבו אפשר למסקנת הפוסקים דאם יש עדים שפשע דלית לי' מגו א"כ שפיר נקט נגנבו כלומר אעפ"י שיש עדים שנגנבו אא"כ גם אידך דינא דהרשב"א ליתא ע' בנ"י:

ד' וה' נ' דס"ד דדוקא כפל ע"כ אקני לי' דכיון דאיהו חשידי שהוא גנבו א"כ הו"ל למנקט דווקא שבועה מני' כי היכי דיצטרך לכשיגלה שהיא גנב לשלם לו כפל א"וו אקנויי לי' משש"כ ד' וה' לא אקני לי' כלל קמ"ל דל"ש:

ועד"ז יש להסביר סברת רבא פר' הגוזל ק"ח דס"ל אפי' נשבע ושלם קני כפילא ולכאור' מ"ש ממ"ש הרשב"א דאם יש עדים שנגנב הואיל והוא פטור לא קני כפילא ולמ"ש התם אדרבא כיון דכבר נשבע לא הו"ל למנקט זוזי כי היכי דאם יתגלה יקח ממנו כפל אלא וודאי אקנויי אקני לי' ועי':

דנפיש טרחי' מכאן נרא' יצא לו לרש"י לקמן דאפילו ללי"ב בשעת מסירה אקני לי' דבשעת גניבה מאי נפיש טרחי' שייך וכ"ת באמת למה זה יקנה לו בשעת מסירה תיכף כיון דעיקר הקנין בשעת גניבה ה"ט דהני ב' לשונות רק בסברא טעמא מאי אמרינן נעשה קמפליגי לי"ק סבר דה"ט אמרי אינשי קבע מארעא ולא כורא מאיגרא וממילא שפיר מיד בשעת מסירה נימא לי' כיון דאמר חוץ מגיזת וולדות שיהא לו אצלו כסף פרתי משא"כ לי"ב ס"ל דנעשה דלא ניחא לי' לבעלים כיון דהוה שו"ח שיפסד על ידם ויצטרך לשלם מביתו ולא יהא לו אח"כ אפילו הכפל ואמנם די סמוך לגניבה ומ"מ העיקר משום דקיבל עלי' שמירה בחנם. וא"כ התחלת הנותן משעת מסירה:

רש"י ד"ה דלמא נגנבא כיון לד' התוס' ד"ה ואפי לר"מ והתוס' מאינו מתחלה משום דהוה דקל לפירותי':

חוץ מגיזותי' עי' ש"ך חו"מ רצה שכ' דללי"ק כ"ע ל"פ אד' הרמב"ם דגיזות דלאחר מכאן לא אקני לי' וי"לד לפי"ז למה לא קאמר הש"ס א"ב גיזות וולדות דלאחר מכאן ולזה נ' דגם ללי"ק מי יקנה ממנו פרה והגיזות יהיו שלו אע"כ ה"ק כ"ז שלא תהא קנוי' לך שלא תתן המעות עבורה יהא הגיזות שלי' ואמנם כיון דלאחר הגניבה שילם לו שפיר הוה הגיזות שלו:

תוס' ד"ה אלא מהא אפשר לומר דברישא קאמר אף דהמפקיד רצה שבועה דווקא והא שילם לו בע"כ וא"כ נימא דלא אקני לי' כפילא קמ"ל ובסיפא קמ"ל דשילם לאו דווקא:

ולד' התוס' צריך להוסיף דהרי גם אפכא נוכל לומר נעשה אלא דמסתמא רישא דווקא:

בענין אומר הריני משלם פ' המפקיד.

רש"י ד"ה השוכר י"לד א"כ דתנא שוכר שו"ש ס"ל מאי קפשיט הש"ס מהתם לדר"י דלמא התם דווקא דכיון דהודה דנגנב א"כ חייב לשלם והוה כאילו שילם משא"כ בשו"ת א"נ אמר הרני משלם כ"ז דלא קני מני' יוכל לחזור בו דלמא לא הוה כשילם וצ"ל דבאמת בשו"ת בעי' קנו מני' ודוחק:

ולולי ד' רש"י הייתי אומר דאדרבא מדקאמר תנא נגנבו ואמר הריני משלם ותרתי ל"ל הרי ר"מ לקמן לא אמר הכי כ"א שו"ח שאמר פשעתי שכר' שאמר נגנבו והריני משלם ל"ל ש"מ דתנא ס"ל דשוכר שו"ח ואעפי"כ אקנו לי' כפילא א"כ היינו דר"מ:

מגו דאי בעי ע' בנ"י בשם הרשב"א דאפי' היכא דלית לי' מגו וצ"ל הא דקאמ' ר"פ מגו וכו' היינו באמר הרני משלם והרשב"א בשלם ממש קאמר למלתי' דשייך קבא מארעא וכו':

שבורה ומתה נ' דס"ד דהוה ג"כ מגו גרוע דגניבה שכיחא טפי:

פשיטא וכו' נ' דלמסקנת התוס' לקמן מ"ש דהנה באמת לא מצי הדר בי' אלא משום דלא סמכא דעתי' וס"ד ה"נ לא סמכא דעתי' קמ"ל כיון דבסוף אמר הרני משלם סמכא דעתי'. ודקאמר הש"ס או דלמא דחויי וכו' לשטת התוס' ר"ל דשפיר קסמכא דעתי':

רש"י ד"ה שאל שתי פרות ואמר הרני משלם א' כוונתו דאם קיבל עליו לשלם שתיהן לא גרע אף דלא שילם אלא א' משותפין ששילם א' מהן מחצה דטעמא ג"כ כמ"ש המפ' דסמכא דעתי' דמפקיד אאידך פלגא ולמה יגרע זה אלא לאו שלא קיבל עליה לשלם כ"א אחת:

ודשבק הש"ס שומר נקט שואל נרא' משום דבשומר וודאי ב' פרות ב' פקדונות הוו משא"כ בשואל דכיון דשאל שתיהן כא' חדא שאלה מקריא קמ"ל:

תוס' ד"ה שאל מן האשה והנה הרמב"ם סתם לה סתומי ונ' דהנה גם בשותפין סתם הרמב"ם ולא כ' דמיירי שלא שילם רק המחצ' מ' דס"ל דאפי' בשילם כולו איבעי' לי' דממ"נ שילם לשותף אין לו רשות להקנות כפלו שותף ששילם כולו כיון דלא איחייב לשלם כולו הוה כשו"ח דאית לי' עדים דנגנב שכת' הרשב"א דאם שילם אין לו כפל והנה גם בעל ואשה שותפין כדאמרי' גבי דין יום או יומים איהי בקרן והבעל לוקח אפירות ומבעי לי' אי האי שותפות חד דינא אית לי' עם שאר שותפות או לא וע':

כ' הנ"י דספיקא דכפל דומה לס' במחליף פרה ר"ל דבין הכא בין התם בשעתא דאתייליד ספיקו כבר אזלא חזקת מרא קמא:

ומ"מ מדלא כ' הרי"ף דלענין יוקרא שדנין בז"הז נ"מ דלענין יוקרא לא קמבעי' ויש חילוק בין כפל ליוקרא וצ"ע קצת דלא מ' כן בנ"י במתני':

בענין שבועה דר"ה.

אמר ר"ה ע' רש"י כוונתו למ"ש השי"מ דר"ה חדית לן דאף דמשלם ולא נשבע אפ"ה משביעין אותו שאינו ברשותו דבשומר שנשבע בלא"ה כבר אמרו במק"א שביעין אותו ג' שבועות והיינו דפריך לר"ה דווקא ממשכין:

ואמנם בשבועות כ' רש"י דר"ה בשו"ש שאמר נגנבו מיירי כוונתו דאין לומר דר"ה דווקא בשו"ח שאמר הרני משלם דלמא קראי דווקא מיירי לר"ה מדחזי' שמשלם על מגן משא"כ בשו"ש כהאי דמשכין שמשלם מדינא מנ"ל למחשדי' וכ"כ הסמ"ע רצ"ה סברא זו אלא ש"מ דמ' לי' להש"ס דמדקאמר ר"ה סתמא למלתי' ש"מ אפי' בשו"ש שאמר נגנבה קאמר:

ובענין כוונת הרי"ף שהוסיף בדר"ה אמר הרני משלם י"ל ב' אופנים חדא מדמותיב הש"ס עלי' דר"ה ממשכון לכאורה הוה א' אדרבא דר"ה לא קאמר למלתי' אלא היכא דמצד הדין משלם משא"כ היכא דמעצמו משלם לא אמר לזה כ' הרי"ף דלא היא דאפי' באמר מעצמו הרני משלם ג"כ קאמר ר"ה. ודעת שנית במ"ש השי"מ ליישב מירושלמי דשבועות דהתם מדרצה תחלה לשבע אף דלבסוף משלם משום גלגול מ"מ אינו נשבע שאינו ברשותו והיינו דקאמר דדווקא באומר הרני משלם ולא רצה לשבע קאמר ר"ה לחד מ"ד משא"כ אם רצה לשבע החלה אף דלבסוף משלם לא קאמר ר"ה לחד מ"ד:

ומ"מ נראה לי דמירושלמי זה דקדק הרמב"ם למלתי' שכ' דבדבר המצוי בכל יום לא שייך שבועה שאינו ברשותו דק' לי' אהירושלמי קו' השי"מ ודייק מני' דהירושלמי היכא שאין כאן שבועה שאינו ברשותו וע"כ כגון זה שכ' הרמב"ם מיירי:

ואמנם לכאורה יק' על הרמב"ם מ"פ הש"ס ממשכון דלמא התם במשכון המצוי בכל יום מיירי ואין כאן שבועה דר"ה וצ"ל דבדברי' כי הני לא שייך למימר זה אומר כך הי' שוה וזה אומר כך אם לא שנחלקים במדה ובמשקל וכיוצא א"כ הו"ל לתנא למנקט במאי נחלקו:

תוס' ד"ה שמא ישבע זה כוונת קושי' הא' דלכאורה איכא למימר דלאו לרמאי חשדי' לי' כ"א דלא בקי בשומא וע"ז כ' תוס' דאדרבא כיון שמתיירא מן המלוה ידקדק בדבר אע"כ דברמאי חשדי' ליה וכי עבדי' תקנתא לרמאי:

והנה בשבועות דקדקו תוס' מר"ח דבב"מ נחלק על רש"י ובשבועות פי' ר"ח ג"כ כרש"י ונרא' דלפי פשוטו וודאי מסתבר כרש"י אלא דק' מקו' הש"ס גבי מלוה ואמנם בשבועות לא מייתי' כ"א דרב אשי א"כ שפיר מצי' לקיים פי' רש"י:

וכ' תוס' וא"ת נ' להמשיך דברי' דבשלמא לרש"י איכא למימר דברצון הלוה תלי' מאי בעי הוא נשבע משא"כ לר"ח אנן לא שבקי' א"כ ליתני בהדי נשבעין ונוטלין:

אמר רבא ביש עדים שנשרפה נ' דס"ל לרבא דיוצוא את הפיקדון לאו דוקא אלא ר"ל שיביא עדים שלא הי' שוה כ"כ והש"ס לא ניחא לי' בזה דא"כ אכתי נימא לי' למליה טרם ישבע הלוה יש לך עדים כמה הי' שוה ואם יאמר לאו לא מהימן בתר הכי:

ואמנם באמת נ' דרבא לא בעית כ"א לתירוצו דר"ה ממתני' וס"ד הש"ס דמרישא בעי לתרוצי ובאמת מסיפא בעי לתירוצי וכמ"ש תוס' לקמן דלרבא ל"ק מסיפא כלל וע' בזה:

בענין יוקרא שומא פ' המפקיד.

תוס' ד"ה ואותביני נ' דמקו' זו של תוס' נפקא לי' להראב"ד לחלק בין יוקרא לכפילא דמ' לי' דבאמת יוקרא כגופא הוה וא"כ כגיזות וולדות דמי ואמנם ס"ל גם בגיזות וולדות דלאחר תשלומין או קבלת תשלומין הן שלו וא"כ שפיר כ' דהוקר אחר תשלומין מיירי וממילא א"ש דהרמב"ם לטעמי' שכתב גם גיזות וולדות דאף לאחר תשלומין הם של הנפקד וא"כ ע"כ צריך לתי' של התוס' ולא מחלקים בין יוקרא לכפילא וממילא מוכח דד' תוס' כהרמב' בין בגיזות בין ביוקרא

ואמנם מה שהק' ה"ה מדאמרי' בכפילא דלכ"הפ סמוך לגניבה נקנה לשומר נ' דלק"מ דדווקא כפולא דהוה פירות דקל בעי' דלקני כ"ז שהוא ברשותו משא"כ ביוקרא דהיינו הפקדון עצמו וכמ"ש א"כ שפיר אקני לי' בשעת תשלומין או קבלת תשלומין הפקדון בכ"מ שהוא והיוקרא ממילא אתי:

ובפרקין המפקיד הוה ע"ד כי קאים בהאי מס' לא תשיילי' במס' אחריתא:

תוס' ד"ה אטרחי' נ' לתרץ בתי' קו' במתני' למה נקט נגנבו דבפשעתי דמדינא משלם הי' צריך תנא לחלק בין אטרחי' לבי דינא או לא אטרחי' משא"כ בשו"ח שאמר נגנבה דבכ"ג כיון דשילם קנה הכפל וא"ש ג"כ דמנ"ל לחלק בהא מלתא והיכא רמיזא א"וו משום דק' לן מתני' וש"מ דנקט נגנבו משום דהתם הוא דאין חילק בין אטרחי' ללא אטרחי' וש"מ דיש חילק:

עד תריסר ירחי אפשר טעמי' משום דלאחר י"ב חדש כבר נתייאשו הבעלים ממנו:

בעני מ"ש ה"ה כ"ב ממלוה דאי השבח של מלוה הוה רבית וודאי לא ר"ל דהוה רבית גמור דא"כ ק' ליכול פירות א"וו כעין רבית ונ' דד' הרמב' וסיעתו דכי הדרה ללוה לא בעי שטר מכירה והרא"ש דפליג סבר דבעי שטר מכירה מחדש וא"כ אפי' מחזי כרבית אין כאן:

ואמנם מ"ש הש"ך דמ"ש הריטב"א דבקטן לא הדרא שומא עד שיגדיל ה"ט משום דס"ל ג"כ דבעי מכירה חדשה י"ל גם טעם אחר דטעמי' דועשית הישר והטוב לא הוה כ"א מצוה וקטן לאו בר מעבד מצוה הוא וע':

תוס' ד"ה לא מהדר כוונת דברי' ליישב דאל"ה נימא גבי לוה ג"כ משום פסידא עשאוהו כיורש ואמנ' לשטת הרא"ש דס"ל אורתא היינו מתנת שכ"ח וכן מ' מדנקט הש"ס אורתא בין זבנא ליהבא במתנה צ"ל כמ"ש תוס' ב"ב דפסידה דלוה לא חשיב פסידא דאין כאן כ"א ועשית הישר והטוב:

ועד"ז נ' ליישב מ"ש המחבר בא"הע הי' צ' האי דינא במתה אף דבחו"מ כ' במחייב כהרמב"ם דס"ד דווקא מחיים לא מהדרי' דלא שייך בי' יורש כמ"שכ ה"ה משא"כ לאחר מיתה עשאוהו כיורש דטבא ליה עבדי' ומהדרי' וכיון דאצטריך לאשמעי' דלא מהדרי' לי' א"כ מ' לכאורה משום פסידא דמלוה וס"ד דה"ה דמהדר לאחר מיתה משום פסידא דלוה ומחייב דווקא דל"ש דין יורש לא מהדר לזה הוצרך לאשמועי' תרוויי'

ובענין זבנא שהק' בתוס'

ובענין זבנא שהק' בתוס' מה מכר וכו' דהוצרכו חכמים לתקן כך דאל"כ לא ישכח המלוה קונה מעולם על שדהו כיון דעל הלוקח למהדר ואין סברא דמשום שמא יגיע המלוה ברבות הימים למעות יפסיד ע"ע המלוה וכיון שנתנו לו כח למזבן ה"ה לענין ירושה ומתנה דלא חלקו חכמים בדבר:

ראיתי לפי' הרא"ש באורתא מדנקטא הש"ס בין זבנא ליהבא במתנה דמכחו קאתי:

כ' הרי"ף ר"א ורבינא הלכה כד' המיקל ר"ל לקולא דמוחזק:

בענין שוכר שהשאיל פ' המפקיד

כ' הסמ"ע סי' ש"ז דמיירי בדעבר והשאיל וכתב עלי' הש"ך דבחנם כ"כ דהרי מוקי לה בש"ס בשנתן לו רשות אמנם לסמ"ע ק' לי' אטו המחבר דתנא הוא למה לא פי' דמיירי כ"הג א"וו א"צ לכך אא"כ ק' למה הוצרך הש"ס לתי' זה ולא מוקי לה הכי אלא מ' וודאי דכה"ג הוה כשולח יד וחייב לשלם אמנם תינח לרבנן דשוכר פטור משא"כ לר' יוסי דבאמת משלם א"כ עכ"פ משלם והשתא הש"ס פריך מת"ק ולהכי אצטריך לשנויי בשנתן לו רשות משא"כ המחבר דפסק כר' יוסי שפיר כ' הסמ"ע דמצי מיירי בדעבר והשאיל:

אמנם באמת ד השו"ך תמוהי' דהא קיי"ל כרבא לקמן ולרבא לא מיירי מתני' כלל בשנתן רשות ומ"מ לכתחלה אסור להשאיל ושפיר כ' הסמ"ע:

וע' בשי"מ שנחלקו הראב"ד והרמב"ן אם אינו יכול לשבע אי הוה כא"י אם נתחייבתי לך או א"י אם פרעתיך ולכאורה הוה מ' כהרמב"ן דהוה א"י אם נתחייבתי לך דרוב בהמת מתות כדרכן אמנם א"כ מ"ט רמי רחמנא שבועה אשוכר שמתה כדרכה אלא דבאמת ל' הש"ס דנשבע להפיס דעתו מ' דלא הוה שבועה דאוריית' ומצי למימר דהנה פליגי ר"מ ור"י אי שוכר כשו"ח או כשו"ש ומצי למימר דאפי' מאן דס"ל דכשו"ש רבנן עשאוהו כשו"ש משום דמורי היתירא טפי משו"ח וא"כ שפיר לא הוה כ"א שבועה דרבנן ובהא נ' דפליגי הרמב"ן והראב"ד אי מדאורייתא הוה כשו"ש א"כ הוה א"י אם פרעתיך או מדרבנן. ועד"ז יש להסביר ד' התוס' שכ' דר"י ורבנן פליגי אי בשבועה קני או בשבועה כדי להפיס ובמ"ש ר"ל דר' יוסי ס"ל דהוה שבועה דאורייתא ורבנן ס"ל דהוה רק דרבנן כדי להפיס:

וע' ע"ש בשי"מ ב' שיטו' אי עד המסייע דהיינו השואל פוטר את השוכר במתני' או לא וי"ל דבאמת מדינ' פוטר את השוכר אלא דהיכי דרמי רבנן שבועה עלי' והיינו דקרי' לה כדי להפיס והטעם דבאמת מן הסבר' הדין עם ר' יוסי דכיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אלא דרבנן ס"ל יקוב הדין את ההר ומ"מ תקנו רבנן שבועה אשוכר וכיון רוב פעמים לא יוכל לשבע דלא הי' בשעת מיתה א"כ ממילא לא יפסיד המשכיר וע':

והנה בד' ר' יוסי לד' התוס' וודאי א"ש כל השקלא וטריא לר' יוסי דהתם הוו הבעלים עם הבהמה וגם ר' יוסי מודה כמ"ש התוס' ואמנם ליישב זה מיאן הרא"ש בד' הנ"י דכיון דהבהמה שלהם הו"ל השואל ממילא שואל שלהם דא"כ כל האי שקלא וטביא שלא כהל' אמנם ד' הרא"ש צריכין ביאור שכ' דמיירי שנתן לו רשות ושלוחא דידי' הוא א"כ תינח לר' יוחנן דע"כ נתן לו רשות משא"כ להחולק על ר"י והיינו יכולי' לומר דבאמת

היינו פלוגתן לקמן אי ר"י חולק אף בראשונה דלר' יוחנן ע"כ מודה ר' יוסי בראשונה דאין זה ענין לכאן משא"כ החולקי' ס"ל כתוס' א"כ גם התם כ"ז שלא שילם חולק ר"י דא"ל דל אנת וכו':

ומ"ש הנ"י דמיירי שאינו צריך לשבע שאינה ברשותו כוונתו דאל"כ מצי השואל לומר לבעלים לאו בע"ד דידי את וע"כ דינא דידי' בהדי השוכר:

תוס' ד"ה אגרא ועי"ל צריך ביאור מ"ט לא אסקי אדעתיי' מיד האי תי' ונ' דתינח להחולקי' על ר' יוחנן משא"כ לר' יוחנן דמיירי ברשות א"כ וודאי מסתבר דל"ש בעלים גופיי' ול"ש שואל אחר כיון דלא שבק שכירות לגבי נפשי' אפקעי' לשכירות לגמרי אא"כ תי' בתרא שלא אליבא דהל' וזה דוחק:

בענין שומר שמסר לשומר פ' המפקיד

רש"י ד"ה פטור כוונתו דלא תימא סברא דמסרי לבן דעת משוי לי' כסבתא דלקמן דפטור שומר ראשון לגמרי אא"כ מ"פ הש"ס לר"י דווקא ממתני' הרי גם לרב ק' הא נכנס שומר שני תחתיו א"וו דלאו פטור לגמרי קאמר:

אמר אביי נ' דאביי דייק להא מלתא ממתני' דגיטין דבשלמא אי טעמא דרב משום דמסרו לבן דעת ה"ט דמוקי מתני' דגיטין לכתחלה כמ"ש תוס' משא"כ אי טעמא דרב משום דעלויי עליי' מנ"ל דמתני' דגיטין בה"ג דווקא מיירי, וכן ר"י בשלמא אי לא מחלק א"כ ממתני' דגיטין דייק משא"כ אי מחלק א"כ מנ"ל:

תו"ד התוס' דלאביי מקרי פשיעה לר"י ע"י ריעותא דלבסוף ולרב לא מקרי ריעותא כלל יל"ד לר"י לתחלתו בפשיעה וסופו באונס זה קיצור תו"ד והמ"י:

דכל יומא מפקדי ע' כ"מ ה' שכירות ולי נ' דלרבותא נקטי הרמב' והש"ס תדיר וכל יומא דס"ד דאדרבא מדכל יומא גבה מפקדי והיום פירשו ממנה ש"מ חשדא מצאו בה קמ"ל וה"ט ג"כ דתלמודי דרב דטעו בכה"ג דווקא:

וכ' עוד הכ"מ בענין דבר זה דנקט הרמב' דל"ד ע"ש והנה לכאורה הי' אפשר לומר דבעי' דבר זה משום דאל"כ דלמא אין רצונו שיהא פקדינו זה ביד אחר אא"כ בדיעבד אכתי אמאי חייב אמנם למ"ש הרמב"ן דלגמרי פטור השומר הראשון דהוה כברזילי' דמס' ב"ק ע"ש בנ"י א"כ כיון דלכתחלה עכ"פ שייך אין רצונו ל"ד לברזילי' ואי לית לי' מעות לשני או הלך למה"י הראשון חייב ושפיר נקט הרמב' דבר זה דווקא:

והנה מ"ש הרמב' דבעי' דלא לגרעא לשמירתו וכ' ה"ה דמסברא כ"כ ולי נ' דמעובדא דההיא דיהבי' לאמא לקמן יליף הא הרמב' דאי הו"א דגריעו גרעא במאי דלא אמר שהוא פקדון הא מחייבו רבא א"כ שפיר כ' הרמב':

ומ"ש ה"ה גבי בעלי' דצ"ע דק' לי' א"כ אפי' לא גרעא נמי ומה"ט נאיד הכ"מ מד' ה"ה אך המ"ל דחה ד' הכ"מ ע"ש ולדעתי ה"פ דהרמב"ם דאפי' השכיר עצמו ג"כ השומר הראשון לשומר שני כיון דגרועי גרעא לשמירתו ויצא החפץ מתחת ידו הו"ל פושע לדייק להא ג"כ מהך דאמא דמיירי בסמוכה על שלחנו וא"כ א"נ גרעא הרי הו"ל שמירה בבעלי' אלא ש"מ דלא מהני וע':

אמר רבא כל המפקיד ר"ל דגם לרבא ק' קו' שניי' דנימא לי' לא מהימן לי':

במ"ש הרא"ש דאדם כשר וטוב לא מהני י"ל טעמא דמצי למימ' אין לי חפץ לעסוק עם איש שלא אהי' מהימן כנגדו בעיני העולם ובהא דאמרי' באיזו נשך גבי מלוה בלא עדים דגורם קללה לעצמו ע' רש"י שם:

כ' הרי"ף דלרבא ג"כ צריך לומר פתי' התוס' לעיל אקו' דמתני' דגיטין ולכאורה דלמא רבא טעמא דמתני' קאמר אמנם א"כ מאי שייכות זה להתם בשלמא לאביי העניין עול מצ"ע ומחמת כן מקרי פשע וכן לרבא לתי' התוס' משא"כ אי טעמא קאמר אל כאן עול כ"א אחריות על השומר אם יאבד ומה לן בה:

והנה הרי"ף לא נקט שבועה כמ"ש תוס' ונ' טעמו דכיון דלהרי"ף בעי' שישבע על הכל והיאיך יתכן זה וצ"ל שלא זז ידו וכה"ג לא מקרי מסר לשומר אחר אמנם ד' התוס' כמ"ש הרא"ש דסגי אם פטור מלשבע נאנסו וה"ה אם נשבע נאנסו ולא בעי' בזה ידו ושפיר כ' תוס':

והנה ל"ק אר"ח דאין הל' כאביי לגבי רבא דא"ל דבטעמא דר' יוחנן פליגו ולאו דנפשי' קאמר אמנם מה שהביאו לזה נ' קו' התוס' לקמן צ"ט ע"ב דלרב וה"ה לרבא כיון דאפי' גרועי גרעא לשמירתו פטור ליהוי כתחלתו בפשיעה דמהני בפשיעה או בגניבה ואבדה ותי' תוס' שם דחוק כיון דבהדי' פטרי' לא טרח א"וו רבא ורב כלישנא דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור ס"ל ואנן קיי"ל חייב ואין הל' כרבא אלא דלמ"ש התוס' לקמן דע"כ סתמא דש"ס לקמן ג"כ מחל' בין אבידה לפשיעה אין ראי' אמנם ר"ח סבר התם שקלא וטריא הוה בעלמא:

בענין אמר לשנים פ' המפקיד.

או אבי' של א' ד' תוס' דאפי' לר"ע נקט אביו משום דבברי ושמא הי' חייב מדינא כוונתם דס"ד דמיירי דברי ושמא וממילא מתני' דמיירי בלצאת י"ש דלא כר"ע להכי נקט גוונא דמיירי בבירור בשמא ושמא:

ואמנם הא קשיא הא קיי"ל כרשב"א דלא מיירי ר"ע כ"א היכא דעבד איסורא וצ"ל ד' התוס' דפשע דהיינו הו"ל למידק מקרי עבד איסורא ובזה מסולקי' ד' רש"א שכ' דהתוס' לא רצו לתרץ כתי' בב"ק משום סיפא דלא מיירי דעבד אי' ולמ"ש ע"כ לד' התוס' הו"ל למידק מקרי עבד אי' ודלא רצו לתרץ כן היינו משום דתלי' בפלוגתא דתנאי ורצו לתרץ לכ"ע ומ"מ בהא תלי' פלוגתת הרא"ש ותוס' דהרא"ש לא ס"ל הא דהו"ל למידק מקרי עבד אי' ואמנם לד' הרא"ש צריך להוסיף דכיון דהמפקיד לא דק אצל מי הפקיד מעותי' ע"כ הי' באתרא דלא מצי לדיוקי והיינו דגם הנפקד לא דק:

זה אומר שלו מאתי' כ' רש"י כשבאו ליטול נ' דעתו דמשום דהו"ל הילך לא הוה מודה במקצת וכתי' שני של הנ"י וה"ה:

יהא מונח הק' הל"מ אד' ה"ה בה' מכירה שפי' מ"ש הרמב"ם יהיו מונחים היינו בב"ד הרי הרמב' כ' להדי' בה' שאלה מונחי' אצלו ונ' דגם אד' הרמב' יל"ד למה לא כ' בה' מכירה ג"כ מלת אצלו ולזה נ' דלכאורה באמת אמאי לא חייש ת"ק לד' ר' יוסי ונ' דס"ל כיון דמיירי בשליש ברבות הימים מאלי' ישים אל לבו מי הפקיד אצלו ר' ומי ק' ואמנם השליש לא מהימן כ"א כשהשלישות בידו א"כ ע"כ מיירי שמונת אצלו ושפיר כ' הרמב"ם אמנם כ"ז בפקדון משא"כ במקח שאין כאן שלישית כלל א"כ שפיר כ' ה"ה דכוונת הרמב' שיהא מונח בב"ד וא"כ ר' יוסי מצינו למימר דס"ל כמ"ש המ' דאם יהא מונח ביד שליש א"א לומר כן אע"כ יהא מונח בב"ד ולא יתברר לעולם שהרי לא יהא נאמן ושפיר קאמר ר' יוסי א"כ וכו':

ובזה י"ל ג"כ דפליג רש"י עם הנ"י והרמב' בסיפא שכ' רש"י ששוברין הכלי דאם אתה מוכרו א"כ בטל שלישותו ושוב לא יהא נאמן ואמנם ד' הרמב' דכיון דממון זה מהכלי בא לידו נשאר שליש עלי' ומיושב בזה שהביא הרמב' להך סיפא אף כי הטור השמיטו ומטעמא דמלתא דפשיטא הוא כמ"ש הסמ"ע ואמנם לאשמועי' אף דמוכרי' הכלי הוא נשאר שליש והטור אזיל בשטת רש"י ושפיר השמיטי':

ולרש"י מדוקדק ל' יפות כלומר אף דהשיווי ביפיפות של כלי ואם יגיע לרמאי שבר מכלי יפה לא שוה לו ככלי שלם של עצמי וליכא למיחש כ"כ לד' ר' יוסי ומ"מ חייש ר"י אלא שהי' הש"ס יכול לומר כן וע':

והנה כ' הרמב' גבי רועה לקמן והא מונח עד שיחלוקו ולא כ"כ גבי פקדון וה"ט ג"כ דבפקדון מי שהדין עמו לא יחליק כי יסמוך על השליש כמ"ש שישים אל לבו משא"כ ברועה שמסרו לו שלא מדעת ולא ודע כלל דמאן א"כ וודאי שני' יתרצו לחלוק:

תוס' ד"ה גזל בסו"ד כ"כ לר"ע אליבא דמאן דס"ל דבכל דוכתא קאמר ר"ע למלתי' ואמנם לדידן דקיי"ל בגזל דווקא קאמר ר"ע שפיר כ' הרי"ף דא"צ לד' התוס' ואין מקום לקו' הלח"מ:

ד"ה והתני עלה נ' לתרץ דאם יק' מברייתא וק' עוד למסקנא למה נקט ברייתא גוונא אחריתא הי"ל למנקט במד"א אם תבעו וכו' אע"כ כוונת הברייתא דר"ט לא פליג אמתני' והיינו דקמותיב ממתני' והברייי' ממילא מיתרצא:

ורמי פקדון וכו' נ' דהתרצן הוה סבר מדלא רמי פקדון אפקדון יש לו תי' אפקדון ורק מגזל ק' לי' והיינו דקאמר פקדון אגזל קרמי':

נ' טעם הרי"ף והרמב' דפסקו בזה"ז לר"ע דקנס שתקנו חכמי' למגדר מלתא לזה לא בעי' ב"ד מומחין:

והנה נ"מ בין הרז"ה ובין הפוסקי' בחו"ל דלא כר"ע דלדהו תפס מהני ולהרז"ה לא מהני:

אר"ס ויניח הק' הלח"מ על הרמב' שפסק בה' גזילה דיחלוקו מאמנם נ' דהש"ס קאי אא' מחמשה שכל א' טוען ברי וא"כ דמיא לס' הינוח דכל אשר הדין עמו ישתדל לברר שאותו גזל משא"כ הרמב' מיירי באומרי' אינו יודע א"כ מסתמא לא מבורר לעולם והוה ממון המוטל בס' וחולקי':

מ"ש רש"י בבכורות כפי' התוס' בשמעתין היינו משום דלמסקנא מיירי שלא מדעתו אמנם לד' המק' הכא הוכרח רש"י לפי בע"א:

בענין המפקיד פירות פ' המפקיד:

אפי' הן אבודין י"לד מאי אפי' בשלמא למ"ד ביתר מכדי חסרונן נמי פליגי היינו אפי' כלומר לא מבעי' אם מקצתן אבידון דלא ימכרם אפי' כולן אבודין משא"כ למ"ד בכדי חסרונן דווקא פליגי מאי אפי' ונ' דה"ק דמשכחת לה דבאה שיירא לפי שעה ופירות ביוקר וס"ד ג"כ דימכרם לטובת חבירו דהוה ג"כ משיב אבידי' קמ"ל ל"מ כה"ג דמניעת ריווח לא שמי' היזק אפי' היזק ממש ג"כ לא נגע:

לא נגע נ' דבא להורות דאם מוכרם הו"ל שולח יד כמ"ש הפוסקים ולהכי נקט ל' נגיעה:

כ' רש"י אבודין ע"י עכברים ר"ל לאפוקי אבודין ע"י שאינם משתמרים:

לא נגע כ' רש"י לא ימכרם ר"ל דוודאי חייב לפנותם ממקום למקום:

רש"י ד"ה רוצה אדם כ' הרמב"ן ע"ש הכ' יגיע כפיך כי תאכל ויע"ל דאמרי' מוכר בעין רעה מוכר נמצא דטפי משביע קב משל עצמו מקבי' לקוחי' האחר:

והנה לכאורה לפי"ז בתבואה שלא גדלה בשלו לא הוה דינא הכי וכן צידד בשי"מ וביאר עוד בס"ד אא"כ הו"ל למתני פירותי' ולא פירות א"וו רב כהנא ה"ק דאינו רשאי למוכרן דלמא הם מקרקע שלו:

תוס' ד"ה שמא ובשי"מ בשם רמב"ן דתרומות מעשר קאמר דלא בעי' מוקף ולכאור' הכי מוכח דמעשר מאי עבדתא הא מעשר מותר לזרים וע"כ משום תרומת מעשר נקט לנקוט תרומה לחודא א"וו כהרמב"ן ואמנם גם לד' ר"ת א"ש דהנה תי' שני שכ' ר"ת דניחא ליה למעבד אי' זוטא ל"ש כ"א במעשר דאתרומ' גדולה לא נחשדו ע"ה ונקט הש"ס תרוויי' כלומר אתרומה גדולה יש לחוש בערבי שבתות ובכל השנה אמעשר דניחא לי' למעבד אי' זוטא:

ובד' ר"ת אלו יש לסלק מר"ת דלקמן קו' עצומה שכ' דר"נ ע"כ אייתר מכדי חסרונם קאי דאל"כ תיפוק לי' מדרב כהנא וק' דלמא משום דרב קהנא לא שייך כ"א בפירות שלו הוצרך ר"נ לטעם אחר אמנם למ"ש דרב כהנא ה"ק כיון דהוה פקדון ואין דרך הנפקד לשיולי אם פירות גדלו בשדה שלו צריך לחוש לכך וא"כ אם ר"נ חושש מה"ט גופא לדלמא תרם חבר שלא מן המוקף למה לא נחוש טפי לדרב כהנא שגדלו בשדה שלו. וע' בשי"מ:

תוס' ד"ה בכדי חסרון הנה קו' ראשונה לא אלימא כ"כ דכל מדות חכמים כך הוא אמנם לקו' שניי' יש לתרץ דמשעה דחסרו כדי חסרנן מצי הנפקד למטען ולמימר עד השתא יהיבנא לי' בלא שבועה ואם יחסר עוד הנה יתבע שבועה ממני ומה לי ולצרה הזאת וכ"ת הרי רשב"ג קאמר טעמא דהוה כמשיב אבידה הוא גופא משום משיב אבדה הוא דאל"כ כל אדם ימנע עצמו מלקבל פקדונות:

קו' הרא"ש על הרי"ף שפסק כרבב"ח נ' טעם הרי"ף משו"ס פ"ק דפסחי' דמק' אר"י דקאמר ר' דאמר כרשב"ג מרבב"ח דביותר מכ"ח אף רבנן מודו ש"מ דרבב"ח הלכה היא:

מיהו לשטת רש"י ס"פ כל הגט דסתם ר"נ רנב"י ולא בר יעקב א"כ לק"מ דרנב"י ג"כ לא היה בתרא וע':

וכשהוא מוכרן יל"ד בקיצור הו"ל למימר ומוכרן בב"ד לאחרים ונ' דמהא נ"ל להטור דאי או קתני או בב"ד או לאחרים ומיושב קו' תוס' לעיל גם ד' הנ"י דלא קתני לקמן גבי גבאי צדקה ומוכרן בב"ד משום דדווקא לאחרים פורטין:

דרב כהנא מי לימא פליגי ע' רש"י ובשי"ת דקדק דמל' התרצן מ' דלא אסיק אדעתא למימר דגוזמא קאמר ולולי ד' רש"י נ' דס"ד דלמא מר אמר חדא ומר אמר חדא רב כהנא מיירי בפירות שדהו ור"י בשאר פירות והתרצן חידש דגוזמא קתני:
ובענין ד' הרא"ש דפסק הרי"ף ע' במע"מ וב"י:

ח"א לסיומא דשיעורי ההר"ף תרט"ז.

ולסיים במילי דאגדתא יש לרמז במשנותנו הנה אמר שהע"ה האלף לך שלמה ומאתי' לנוטרי' את פרי' הכוונה ע"ד שאמר מ"ו ע' מ"ש במ' אבות ד' מדות בתלמידי' והמובחר שבהם הוא נפה שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת הכוונה כי הרב צריך להציע לפני תלמידיו את כל אשר חננו השי"ת והתלמיד לא יהא כספוג שסופג את הכל כי תפסת מרובה לא תפסת כי אם יברר לו הסלת התנופה לא זולת, אמנם זה בתלמיד המבקש לדעת דרך הלימוד והוא פרי הסברא ואין התכלית הסברא עצמה וז"ש האלף מחו"ת לך שלמה. ומאתים החומש מהאלף יהי' חלק לנוטרים את פריו לאותן התלמידים המשמרים לאצור פרי הסברא ואמנם לאו כל אדם זוכה אפי' לזה כ"א בעו"ה רוב מן התלמידי' דומי' למשפך שמכניס בזו ומוציא בזו וגלל כן בכל זאת לא יעצר הרב ויכבש חכמתו מלהציע חידושיו לפני תלמידיו כי גם לו הוא לתועלת אמתי כמ' רז"ל ומתלמידו יותר מכלם וז"ש התנא המפקיד פירות היינו קב שלו אצל חבירו אפי' הן אבודין שיודע בתלמידו שהוא משפך המכניס ומוציא ה"ז לא יגע בהן ולא ימנע טוב מבעלי' ואמנם אם הוא מזיק לקנקן היינו כתלמידי' קטנים ביותר כבר ארז"ל כבשים ללבושיך אזי ימכרם לאחרי' שלא יופסד הקנקן ואמר עוד שהע"ה היושבת בגנים ר"ל על התורה שהיא יושבת בגנים אמר למולה כי היא תזמין לו חברים העוסקים בתורה לשמה ואינם מתאוי' רק להתענג בד"ת והיינו את היושבת בגנים חכרים המקשיבים לקולך אותם השמיעיני אותם קבץ אלי כי רק אותם מוכנים להחכים את רבותם וז"ש דהע"ה שש אנכי על אמרתיך כמוציא שלל רב ולא אשיש בחו"ת שחונתני והראי' כי שקר שנאתי חידושי' של שוא שנאתי ואתעבה ורק תורתך אהבתי שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך ר"ל אם בימין צדקך תתמכני לחוננני משפט ובינה ואמר שלם רב לאוהבי תורתיך כי מי שאינו מבקש רק תורת ה' ולא להתפאר רב שלם ואין למו מכשול שלא יכשלו בדבר הלכה יהי' שלם בחילונו שלוה בארמנותינו עד כי ידבר ה' שלם למען אחי ורעי ויבקש טוב לבית ד' בב"א:

בענין מורידין קרוב לנכסי שבוי פ' המפקיד.

כ' רש"י קרוב הראוי לירש כוונתו לד' הרא"ש דמה"ט לא מחתינן אריס דעלמא משום דלא קפיד כולי האי משא"כ הראוי לירש:

וכ' עוד ולקמן פליגי בה אמוראי כוונתו דכוונת הש"ב דמ"ד מורידין ע"כ מדרשב"ג דייק ומ"ר אין מורידין מדרבנן דייק ואפכא ר"ל:

והנה הרא"ש הביא גם למסקנא ד' הש"ס דטעמא דמורידין משום משיב אבדה ואע"ג דמסקי' ש"מ תרי טעמי נינהו היינו למ"ד הל' כחכמי' אבל למאי דקי"ל הל' כרשב"ג כמ"ש הרא"ש לעיל א"כ שפיר אמרי' דהיינו נמי טעמא דמורידין ואמנם הנ"י שכ' טעם אחר דהיינו שהקריב יכול לטעון אני לא אניח ביד אחר להפסיד הנכסי' הראוי' לי היינו בשטת הרי"ף שפסק כחכמי' וא"כ ע"כ תרי טעמא נינהו, וכ"ת א"כ גם ביצא לדעת אמאי אין מורידין וצ"ל דהתם גלה דעתו שאין רצונו שיהיו נכסיו ביד אחר וכ"כ המפ' וזה ג"כ כוונת רש"י שכ' ביצא לדעת דלא ניחא ולכאורה לא אכפת לי' הו"ל למימר אמנם למ"ש איש דרש"י כ"כ בשטת הנ"י:

ועד"ז מובני' ג"כ ד' רש"י שכ' גבי פלוגתא דרב ושמואל קרוב שאין קרוב ממנו מ"ש כאן דווקא דכ' כן אמנם לעיל דס"ל טעמא דמורידין משום משיב אבדה א"כ כל קרוב הראי' לירש אפי' בן במקום אב מ"מ יחוס על הנכסי' משא"כ השתא דטעמא דהקרוב רוצה להשגיח על נכסיו בעצמו א"כ בעי' קרוב שאין קרוב ממנו:

והנה לכאורה נ"מ בין הרא"ש להנ"י ד' הרא"ש בכמה קרובי' אשר קצת מהם עובדי אדמה וקצת אינם עובדי אדמה שכ' הרא"ש דינתן לעובדי אדמה ולד' הנ"י כל קרוב יש לו רשות ליטול חלק המגיע לו בנכסיו ואמנם הפוסקי' שלא כ' נ"מ זו כיון דבאמת קיי"ל שמין כאריס אפי' למפרע א"כ כיון שאותן נותנין קרקעותי' באריסות מה להן ולשדות אלו והרא"ש דס"ל מה שאכל אכל הוצרך לכך וא"כ לדינא אין חילוק בין הנ"י להרא"ש בזה:

תוס' ד"ה ע"כ לא קאמר בסו"ד ונ' דהנה באמת לא קאמר רשב"ג בברייתא לקנין בהדי' דמורידין לכתחלה אלא דהש"ס דייק כן וטעמא דא"כ שמואל דאמר כמאן וא"כ משמואל ע"כ הוצרך להוכיח דאי לאו דשמואל מרשב"ג לא ידעי':

ועד"ז יש ליישב קו' תוס' לקמן למה לא קאמר לימא כתנאי משום דכיון דרשב"ג לא קאמר בהדי' דמורידין אי לאו דאמר שמואל בהדי' כ"א הוה אמר הל' כרשב"ג לא הוה ידעי' דלכתחלה מורידין ומכ"ש דל"ק לרב דס"ל באמת דדיעבד דווקא קאמר רשב"ג ולא לכתחלה:

רש"י ד"ה ע"כ למוכרן כוונתו דגם המק' ידע דיש חילוק בין דרשב"ג לדהכא אלא דמ' לי' דמשו"ה נחתי' חד דרגא והתם למכור והכא לאכול והתרצן השיב כיון דע"כ מודית לי' דיש חילוק כיון דהתם אפי' למכור א"כ תו ליכא למילף:

תוס' ד"ה בששמעו בו שמת והנה ביבמות קט"ז כ' מתחלה בפשיטות דשמעי דהכא מיירי בב' עדים וצ"ל דר"ל אף שעדן לא קבלו ב"ד העדות דאל"כ פשיטא כמ"ש כאן:

ואמנם מ"ש שם דלא שמעו ע"כ בקול מיהת מיירי דאל"כ מ"ט דשמואל מבואר מד' דס"ל כהנ"י דהטעם דהקריב רוצה להחזיק בשלו וא"כ שפיר כ' בלא שמעי כלל מה לו ולהם משא"כ אי כד' הרא"ש דמשום משיב אבדה נגעו בה למה צריך שום קול:

ונ' דגם בזה ס"ל הכא ולהכי כ' דשמעו היינו בקול וע"א כלומר אבל לא שמעו היינו בחדא מתרתי:

וממ"ש שם תוס' בסו"ד דמתני' ביבמות אפי' לאכול מיירי ומיירי ביצא לדעת מבואר דלא כהרא"ש שכ' דבשמעו ב' שמת אפי' ביצא לדעת מורידין קרוב:

רש"י ד"ה בשמעו בו שמת נ' דמס' לי' לרש"י מ"ט דרב אי לא ס"ל הא דשמואל דשמין כאריס וא"כ בשמעו מודה דשמין כאריס וממילא לא חיישי' לפסידא או דס"ל לרב דאף דשמין כאריס מ"מ יפסיד הנכסי' כיון דלא סמכא דעתי' שיירש משא"כ בשמעו בו שמת דסמכא דעתי':

ומ"מ מבואר מד' רש"י דלא כהרא"ש שכ' דבשמעו בו דינו כמוציא הוצאות על נכסי אשתו גדולה ע"ש ומד' רש"י מבואר דלא כן כ"א תרתי עבדי לי' מה שאכל אכל ומ"מ שמין לו כאריס:

והנה בד' רש"י הושוו כל הראשוני' שכוונתו דבכל שנה שמין לו כאריס וכן הבינו תוס' דברי' והיינו שהק' עלי' הד' קושיות לקמן אמנם באמת י"ל דכוונת רש"י לד' ש"ס דאם יבאו הבעלי' ושמו למפרע ולק"מ מכל הד' קושיות והתוס' שלא רצו לפ' כן נ' דמ' להו כיון דלאו בכל שנה שמין לו אם יבאו הבעלים אחר כ' שנה מאן שם לן וכן אם ימות הקרוב בתוך הזמן א"וו מה שאכל אכל:

ומ"ש תוס' ורב וכו' כוונתו בשלמא לרש"י טעמא דרב כיון דשמין לו כל שנה כאריס יפסיד משא"כ אם מה שאכל אכל מ"ש בין לא שמעו דמפסיד ובשמעו דלא מפסיד וע"ז כ' דמ"מ בלא שמעו לא סמכא דעתי' דלמא יבאו בעלי'. מד' תוס' אלו מבואר דס"ל כהרא"ש דבשמעו יבאו בעלי' אין שמין כאריס דאל"כ מאי איכא בין שמעו ללא שמעו:

ומ"ש עוד בענין זריז ונשכר ר"ל ג"כ דלד' תוס' מה בין זה לזה וע"ז כ' דלענין ממשמשין ובאין נ"מ והטעם נ' דד' תוס' דבשמעו אינו נוטל כלום אם יבאו הבעלי' ולכך ה"ז זריז ונשכר משא"כ בלא שמעו דשמין לו כאריס ולמה יחטוף כשהבעלי' ממשמשי':

וכ' עוד רש"י כמנהג אריסי העיר למחצה וכו' כוונתו כיון דנוטל חלק בתבואה עצמה למה יפסיד השדה:

תוס' ד"ה אמר רבא יל"ד מ"ט סמכו דברי' אד' רבא אד' המק' הו"ל להק' ונ' דלכאורה י"ל קו' דבשלמא התם נכנסין לנחלה תנן ול' נחלה מ' לחלק ולמכור אפי' משא"כ כאן דתני לירד לנכסי' אא"כ דעכ"פ ידע המק' דיש חילוק בין לאכול ולמכור א"כ מ"ש הכא דמק' וע"כ דלא ידע א"כ גם מהתם יק' וע"ז תי' דהכא משום קו' דרב ששת קא קשי' לי':

כ' רש"י והן ב' קללות נרא' כוונתו כיון דקרא בשביה איירי האי והרגתי למאי הלכ' כ' קרא בשלמא אי הוה מיירי קרא דשמעו בו שמת שפיר אבל מדפריך לשמואל דווקא א"כ ע"כ בלא שמעו מיירי וכ"ת דבאמת גם לרב מק' א"כ רב ששת דפשיט ממתניתא אטו פליג בין ארב בין אשמואל ולזה כ' רש"י דצ"ל דרישא מיירי בחרב וסיפא בשבי' דקשה עוד מחרב דשבי כלהו אתנהו בי':

הי' עובדא כ' רש"י שירד קרוב נ' דמ' לי' דע"כ דיעב' הוה האי עובדא דאי לכתחלה מאי קאמר רב עמר' דלמא למכור דלמא לירש ועכ"פ לכתחלה היכי מורידין א"וו דיעבד הוה ורב ששת הוציא מידו וע"ז שפי' קאמר לי' רב עמרם דלמא למכור דיעבד מיהת לא הי' לך להוציא:

בניהם דומי' דנשיהם ורבא דלא קשה ל ק דס"ל דגם בלמכור שייך בניהם כנשיהם דקיימ"ל ביתומים קטנים דלמכור בנכסי אביהם בעי' עשרים וא"כ שפיר קאמר כיון דלא יהא להם רשות למכור יחשבו לעולם כיתומים:

ויע"ל ד"א דע"כ ליכא למימר בניהם דומיא דנשים דבנשיהם מן התורה בעינן ב' עדים ורבנן הוא דאקילו ובבני' לכ"ע בשמעו סגי אלא דרב ששת אפשר דבאמת ס"ל כתוס' ביבמות דשמעו היינו בב' עדים ומ"מ לדינא שפיר קאמר רבא:

היורד לנכסי שבוי ע' ה"ה פ"ז מנחלות וס"מע רפ"ה וש"ך שם וכיונתו דהסמ"ע חידש דרישא דבריי' מיירי בלמכור וסיפא בלאכול ועי"ז הסוגיא כפשוטו וזה דלא כד"ה:

ונ' עוד להוסיף דגם מ"ש הרמב' ביצא לדעת דמוציאין בירד למכור דייק ע"כ הרמב' מסיפא דהו"ל למתני בקיצור רטושין אינם כשבוין א"וו להכי קתני היורד לנכסי רטושון מוציאין כלומר ביורד למכור:

כ' רש"י נכסי נכסים י"ל דהו"ל למנקט נכסים רטושין:

ונטשתה בע"כ י"לפ עד"ז ג"כ אל תטוש תורת אמך דהיינו מנהגי ישראל דאפי' בע"כ אל ינטשם ורמז כזה לערקתא דמס אני. וכן כי לא יטוש ה' עמו אין מי שיכופו כביכול לנטשם:

ולוקי אפוטרופא נראה דבלא"ה לא הוה קש' להש"ס דהקרוב מצי מחי משא"כ דחזי' דלא מצי מחי ש"פ:

ע' בטור רפ"ה בשם הרא"ש דאפי' משתכח אפוטרופ' מצי הקרוב טעון אינא כבר זכינא מתק"ח מ' דאי לא טעון מוקמי' ואמנ' למ"ש הנ"י בשם הרא"ה דמאחר דלא שכיח חשידא לי' לרמאי מ' דאנן לא מוקמי' ליה ולא עמדו הפוסקים ע"ז:

בענין קרוב לנכסי קטן פ' המפקיד.

נ' דמ"ש הרמב"ם דמירי בקטן שנשבה משום קושי' הרשב"א בב"י רפ"ה דאמאי לא אמרינן בגיטין דאין עושין קרוב אפוטרופוס כי היכא דאמרינן אין עושין נשים וכו' ולהכי כ' הרמב' דהכא בנשבה והתם ביתומי' והחילוק בשלמא ביתומים דהיתום לפנינו מעולם לא נחית האפוטרופוס אדעתא דנפשא משא"כ בנשבה דאדעתא נפשי' נחית לא מחתינן קרוב. אא"כ קשה טפי קו' הלח"מ מטלטלי' ותי' הלח"מ נ' להסביר כמ"ש הב"י רפ"ה בשם הפוסקים דהטעם במטלטלי מחתינן משום דבלא כ' לא יהבי' מטלטלי אפי' לנכרי וא"כ שוב אפי' לקרוב יהבי' וא"כ שפיר כ' הרמב"ם להא דינא:

אלא דצריך הסבר הרי לא סמכי' ביתמי אעטדא וצ"ל דבמקרקע דאפשר לן בלא עטדא כגון דיהבי' לה לנכרי לא סמכי' בקרוב אעטדא משא"כ במטלטלי דלא סגי בלא"ה:

בקרוב הבא מחמת קרוב באחי אמא הקדים הש"ס לפ' קרוב מחמת קרוב קודם קרוב מכאן ראי' לד' הראש דהאי אתי לאחזוקי בי' קאי גם אקרוב מחמת קרוב לאפוקי מפי' רש"י דהתם לאו משום אחזוקי בי' הוא ורש"י שלא פי' כן משום קושי' הלח"מ עיי"ש:

ואפי' הגדיל ע' רש"י לכאורה דלמא אדרבא משום דבגדולתו וודאי ימחה להכי לא חיישי' וצ"ל דביתומים גם אהא לא סמכי' אשי' היכא דלוכא למיחש:

תוס' ד"ה אין מחזיקין לפי מ"ש הרשב"א דאפוטרופו' מלתא אחרינא הוא אין מקום לקושי' הראשונה של תוס':

תוס' ד"ה דלמא שכיבא סבתא דוקא בגט י"לפ דברי על ב' אופנים י"ל דאאפליג קאי כלומר דהכא לא סמכו' אאפליג ולעולם בעי' הגיע לגבורות וי"ל דאפי' הגיע לגבורות לא בעי' וכ"מ פשט ד' הפוסקים שסתמו דברי' וכ"ת ס"ל כתי' בתרא בתוס' דשבויי' שאני דא"כ אמאי פסקו אפי' ביצא לדעת האי דינא ור"ל בבורח מחתת מרדין א"וו ס"ל דדווקא

התם סמכינן אחזקת קיים ובאמת בתרומה ק"ק וצ"ל דאל"כ לא מצי אשת כהן למיכל בתרומה באין בעלה עמה ומ"מ צ"ע למאן דמחלק בין לאלתר לזמן מרובה:

מ"ש הרמב"ם גבי אחי אם בעביד הרחקה יתירא כוונתו לד' הנ"י דעיקר החשש כי העולם יטעו ובזה אין חשש זה קרוב כי למה יטעו בין נכסי האב לנכסי האם, והנ"י כ"כ ונ' קו' תוס' בתרא ד"ה אין מחזיקין:

בענין מרי בר איסק:

מקו' הראשוני' למה לא חקר ר"ח אם מעצמו השביח מרי בר איסק או מחמת הנכסים הי' נ' ראיה לד' הרמב"ם דרבא בב"ב שם אסיפא באמר ראו קאי וזה לא הי' כאן:

מ"ש תוס' איגלגל מלתא פסק דר"ח כלומר דלא קאי ארבה ואבייי:

מ"ש רש"י שהי' רב מרי גם הוא בבי חוזאה דאל"כ למה צריך לויכר יוסף את אחיו ואמנם תוס' כתובות כ' ה"ה אפכא שהלך האח בקטנותו מכאן ורש"י דייק ל' אחוה מבי חוזאה מ' שהי' נולד שם דאל"כ מה לנו מהיכן הי':

בענין א"ש רש"י או עדי' אחרי' ע' בכ"מ בה' עדו' מ"ש בזה

ואמנם מ"ש תוס' כאן להק' ל"ש חי לאלם ובכתובות לכל בריה לומר דאפי' תימא שפיר מפורסם לאלם בעי' מ"מ רגלים לדבר וע' בכ"מ שם:

בענין מפקיד פירות.

תוס' ד"ה וכי מה איכפת לא רצו לפ' דעעמא דרבנן משום הרבה אובדות דא"כ מה לי חטין או שעורין בשלמ' באכילת עכברי' אין העכבר אוכל מדבר ק' כחטי' כ"כ כמדבר רך כשעורי' אלא וודאי הטעם כבירושלמי ובגי' דידן לריב"נ קאמרי כלומר דאם גם פלגת אדידן מ"מ מה שאתה משוה כור לי' כורי' א"א:

ויש להוסיף עוד במ"ש תוס' בדבור שאח"ז דבפחות מכור אף דל"ש לריב"נ עכברים כלל מ"מ מודה דאיכא פחת משום אבידה ופיזור א"כ ע"כ ריב"נ אביד' ופיזור אית לי' מדלא קאמר בפחות מכור או דפוחת כמכור או דאינו פוחת כלל וא"כ שפיר קאמרי רבנן:

ובענין קו' רש"א דלמא באמת אית לי' דאינו פוחת כלל נ' מדקאמר ריב"נ אלא לכור ולא קאמר אצא מכור מ' דגם בפחות מכור נותן פחת:

ואמנם דמ' להו דבאמת לא ס"ל לריב"נ דגם בפחות מכור פוחת כמכור נרא' מדקאמר ריב"נ ב"פ אלא אלא מ' דלמעוטי ולא לרבויי אתא כריב"נ:

תוס' ד"ה מדה מרובה ע' רש"א ברש"י ד"ה מדה מרובה מה שהק' על ד' תוס' מנ"ל לתרץ דבאמת האוויר מיבש הנפוח כידוע אלא דבמדה מרובה שאין האוויר שולט מבפנים אזי הנפוח משלים הפחת:

והנה מד' רש"י נ' דס"ל כהפוסקים דר"י הוא דמחלק בין ימות הגרן לימות הגשמים ע' בדברי':

כ' הרמב' דאסור לערבן לכתחלה ונ' דמ"מ לא מקרי פושע כיון דעי"ז עכ"פ לא גרם הפחת:

כ' הסמ"ע בדרישה דתכד לא נ"מ לדידן ולכאורה נ"מ אם לא ידע כמה עירב משלו אלא דעכ"פ הא לא שכיח מדלא משני הש"ס מיד כן:

בענין שאר פירות.

הק' הלח"מ למה פסק הרמב"ם סתם שתות ליין והנה הרי"ף והרא"ש ג"כ השמיטו להך שקלא ותריא ונ' דכיון דאמרי' בתי' בתרא דלאו בקירא וזפת תלי' מלת' כ"א בגרגישתא ואמנם שתות בולע לכ"הפ שפיר אמרי' יוציא לו שתות ואם טוען כי באותן כלים בולע יותר עלי' להביא ראי':

רש"י ד"ה במזופפין דייק להא מלתא מדלא קתני מתני' כ"א ישנים ש"מ בישנים תלי' מלתא עכ"פ וממילא אתי' לתי' תוס' קמא ואמנ' לתי' בתרא י"לד כיון דעכ"פ מיירי בישנים ל"ל לחלק בין שמן ליין ונ' דמ' להו כיון דלא מדכר תנא ממזפפין ש"מ סתם קנקנים מזופפין והרי ברישא מיירי בקירא אע"כ צריך לחלק בין יין לשמן:

תוס' ד"ה שמן עכור ולד' הרמב"ם בפי' פקטי' א"ש דהיינו שמן עכור:

בענין שומר צריך דעת בעלים פ' המפקיד.

כ' רש"י לצורכו להשתמש בה כ"כ לאפוקי בצריך למקומו שיש דין אחר כמ"ש הטור בשם הרמ"ה:

תו"ס ד"ה מאי ארי' לא יחדו ע' רש"א ואמנם לא הועיל בדברי' אמ"ש בסו"ד ולכך פריך לר"ע דלבתר דשני לי' דיחדו עדיף לר' ישמעאל ממילא לא יחדו עדיף לר"ע ומאי ק' להו לתוס' ונ' דקו' תוס' הי' ע"ד ממ"נ אם ידע המק' דיחדו עדיף עדיפא מני' הו"ל לאקשויי דלמא ע"כ לא קאמר ר' ישמעאל אלא בייחדו ומדלא פריך הרי ש"מ דמ' לי' דאפשר דלא יחדו עדיף וא"כ מנ"ל תו דבייחדו פליג ר' ישמעאל ואמנם לבתר דשני לי' דלר"י יחדו עדיף שפיר ק' להו למה לא פריך לר"ע עדיפא ממה דפריך דלמא ע"כ לא קאמר ר"ע אלא בלא יחדו אבל ביחדו מודה ומאי פריך אפי' לא ייחדו נמי:

כ' הנ"י דלהכי בשואל חייב משים דמשנעשה גזלן כלתה לו שמירה וקש' התינח לדינא דקיי"ל כר"ע משא"כ רב ששת דמוקי מתני' כר' ישמעאל למה יהא חייב הרי אין כל הנא' שלו ואפש' דכ"ז שלא החזיר' גם ר' ישמעאל מודה דכלתה שמירה ובהחזירה הוא דס"ל כקו' הש"ג בסמ"ע וש"ך שנ"ה וכיון דלא הניחה במקומה הו"ל כלא החזירה אלא דצ"ע דאולי עד"ז הו"ל למימר שוב שואל הוה ע' בשי"מ וצ"ע:

בענין שליחות דצריכה חסרון פ' המפקיד

כ' רמ"א רצ"ב בשם המרדכי דאם נטלה שלא לחסרה והחזירה פטור וכוונתו דאל"כ מה לי אם נקרא שולח יד או גזלן והנה הש"ך דחה דברי' וא"כ הדרא קושי' לדוכתא מה לי אם נקרא שולח וד או גזלן ונ' במ"ש תוס' לעיל א"ש דבנטלה בעי' ע"מ ליטול כולה משא"כ בנטלה ע"מ ליטול מקצתה לכ"ע בעי' ניטל דווקא כיוון דלא נתכוון לגזלה:

ואמנם למ"ש הרמב"ן במלחמות דבעי' בשואל וגזלן טלטלה דווקא א"כ שפיר נ"מ היכא דלא טלטלה וגם לא נתכוון לחסרה וע':

והנה מד' הרמב"ן נלמוד כוונת הרז"ה בס' המאור דהיינו ליישב קו' רש"י למה בעודן עליו לא יהא חייב מטעם גזלן וע"ז תי' הרז"ה דלמ"ד צריכה חסרון דאליבי' מק' הש"ס מקמא דדווקא דא"צ חסרון שפיר מק' הש"ס דהאי מ"ד ע"כ לית ליה שואל שלא מדעת נקרא גזלן וע"ז הק' הרמב"ם נהי דגזלן לא הוה שואל מיהא הוה וליחייב באונסין אע"כ או כתירץ רש"י או כמ"ש הרמב"ן שם:

ובד' הרמב"ן אא"צ לתי' התוס' דקו' הש"ס הא שקלן הוה לר' ישמעאל דלא היא כיון דלא טלטלה לא שייך גזלן ולא פליג ר"ע. ועד"ז יש ליישב דמעיקרא לא פריך כ"א הא שקלו מ' בעודן עלי' בדין דחייב ובתר הכי פריך וכי עודן מאי הוה ואמנם לד' תוס' הוא דק' אמנם בשטת הרמב"ן קו' הש"ס עד"ז בשלמא בעודן עלי' י"ל משו"ה חייב משום דהמקל גרם שלא יכלה לברוח מפני הארי משא"כ אם שקלן ואמנם התינח אי תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב משא"כ אי פטור א"כ וודאי דלא עדיף מתחלתו בפשיעה וסופו באונס דהרי עכ"פ ביאת הארי אונס הוא ותק' למ"ד פטור והיינו דמק' דשולח יד ע"כ לא הוה:

אלא ש"מ א"צ חסרון י"לד הא בעי' עכ"פ נתכוון לחסרה וכאן הרי לא נתכוון לחסרה למאי דס"ל השתא דלא מיירי בהכחישה וצ"ל דוודאי ע"י שהניח מקלו ותרמילו עליה אם יניח שם לזמן מרובה וודאי יכחישנה משוי זה אלא משום קל ארי' נטל המשוי מעלי' ולא חסרה אבל כוונתו הי' שפיר לחסרה במשך הזמן:

מ"ט דליי נ' לכאורה דהסברא חיצונה דלא יהא צריכ' חסרון דכל שולח יד לא גרע משואל ובשואל א"צ חסרון והש"ס דפריך מ"ט דלוי הטעם דמשואל ליכא למילף כיון דלהנאתו השאילה ולא לטובת עצמו הו"ל כל הנאה שלו משא"כ בשומר דכ"ז שלא כלתה שמירתו אין כל הנאה שלו ומסתברא דכ"ז שלא חסרה לא כלתה שמירתו והיינו דפריך. ובזה מסולק קו' תוס' לקמן ע"ב דנילף משואל דא"צ חסרון ולמ"ש א"ש:

כוונת רש"י במ"ש לחלק בין בע"ח לשאר חפצים דבבע"ח כיון דדרך לחסרן מעיקרא חל עליו דין שולח יד ולא חל דין שואל כלל ומ"מ לא מיחייב משום שולח יד עד דחסרה למ"ד הכי:

בענין ק קו' רש"א דלמא קרא קמא אתי לדיו נ' דלכאו' בר מן דין יק' למה לא נימא הכי אע"כ כיון דמסברא חיצונה בשולח יד בעי' חסרון וע"כ לא אמרי' דיו דהרי לא מדמי' לה לגמרי ואף דהא חומרא והא קולא ואמנם למאי דמסקי' דא"כ אזי דמי לגמרי שפיר דחי' קרא דלא נימא דיו וע':

מה שנתעורר הרש"א דלמה לא פי' רש"י עדיין ג"כ דלא צריך עדים אגניבה נרא' דכיון דבס"ד בעי' למימר דבטענה בעצמה יתחייב כפל א"כ ע"כ בטענה בעלמא פטור דאל"כ למה ישלם כפל:

בענין המפסיד פירות פ' המפקיד:

כ' הרמב"ם בה' שאלה פ"ד דאפי' נאנסו מידו אח"כ חייב בהפשילן לאחורי' ותמהו עליו הרי תחלתו בפשיעה וסופו באונס לא מיחייב אלא בגוונא דהפשיע' גרם האונס ונרא' ד' הרמב"ם דתרי גווני פשיעה הוו פושע גמור דמיחייב משעת פשיעה כגון הך דהפשילן והתם לא מהני אם נאנסו אח"כ משא"כ לקמן דלא הוו פשיעה ממש שמירה פחותה ולהכי בעי' דע"י נעשה האונס ונרא' דלהכי דייק רש"י ג"כ בהך דשמואל דאין להם שמירה אלא בקרקע דאם נגנבו חייב ר"ל דל"ד למתני' דהתם אפי' נאנסו חייב דהוה פושע גמור משא"כ כאן:

ומ"ש עוד הפעם לקמן גבי תחלתו בפשיעה דנגנבו היום ר"ל דבעי' שיהא הפשיעה גורם האונס:

ואם שמר כדרך השומרים לכאורה משנה יתירא הוא דפשיטא אם שמר כדרך השומרים פטור ואמנם לגי' ונעל י"ל דקאי על מסרן לבנו ובתו הקטני' דמ"מ אם שמר כדרך השומרים דהיינו נעל כראוי פטור:

ולגי' הנ"י צ"ל דקיי"ל ד' הירושלמי דאם יש לו עידי דהיינו שלא פשע ושמר כדרך השומרין פטור אפי' משבועה כמ"ש הרא"ש ואמנם ד' הרמב"ם דעיקר שבועה הוה שבועת גניבה ולא חשידי אנשי למפשע. דפושע מזיק הוא וא"כ סגי בעידי גניבה והירושלמי דנקט עידי פשיעה אפשר דלרבותא נקט:

כספא כ' הרא"ש הטעם דמסרי גנבי נפשיי' אכספי' וא"כ לכאור' בלשונו' של זהב אין הדין כן אמנ' כד דייקת הטעם משום דהוה דבר שאין בו סימן לא היכר א"כ ה"ה בלשונות של זהב ולהכי לא כ' הרמב"ם כלי זהב כ"א לשונות של זהב:

דבר הסמוי מן העין לא רצה לדרוש כתנא דבי ר"י מל' אסמיך כפשוטו משום דא"כ גם מדוד ומנוי הוה בכלל ברכה כיון שהוא רק באסמיך ולהכי דריש לי' ל' סמוי מן העין:

כ' ה"ה דהגי' ברמב"ם אם הצורבא מרבנן הוא המפקיד ובמ"ש המ"ל ע"כ צ"ל כן דאל"כ הדרא קו' ב"י לדוכתא והראב"ד אפשר דבאמת ס"ל כהרא"ש דזמנו עד אור הבקר:

ובענין קו' רש"א דגם בלסטים מזויין נימא די' נ' דבאמת היינו דתי' הש"ס דע"כ ס"ל לסטים מזוין גזלן הוא דאי גנב הוא א"כ שוב נימא די' ובגזלן שוב אין כפל:

במ"ש הרמב' דעיקר שמירת כל דבר במנהגא תליא א"כ אין ראי' מהירושלמי לד' הגאוני' דדלמא הירושלמי משאר מילי חוץ מכספים קאי ושפיר קאמר:

בענין אפוטרופוס ובקרא פ' המפקיד.

הק' המהרש"א במס' גיטין מנ"ל לתוס' בב"ק וגיטין דלדידן דלית לן כ"ה חיים דאפוטרופוס לא משלם כשפשע מנ"ל תו דלא צריך לישבע שלא פשע ונ' דמקו' הירושלמי דפריך אר"י מממון אשבועה וק' מ"פ דלמא ממון שאני א"וו דאי בממון ממנע מכ"ש בשבועה וא"כ גם למסקנא אמרי' הכי משבועה דגיטין היינו שלא הורה היתר משום טרחא והסברא לחלק ג"כ פשוט דהתם כיון דלא חשדי' לי א"כ עכ"פ נשאר אינש מהימן ולא ממנע משא"כ אם צריך לשבע שלא פשע א"כ הרי לא מהימן ולמה לא ימנע:

כ' הכ"מ פט"ז מה' מכירה לתרץ אד' הרמב' בהך דספסירא דשמעתין דד' הרמב' דבאמת לא משלם הספסירא כ"א הבקרא משלם ליתמי זה תו"ד וק' א"כ הדרא קו' לדוכתא כיון דאיכא פסידא ליתמי פשיטא דהבקרא משלם ולי נ' דד' הרמב' דוודאי בסוגי' משלם הספסרא ליתמי והבקרא לספסרא משא"כ בנידון דמיירי הרמב' דהלוקח בעצמו הבקרא שפיר כ' הרמב' דהספסרא נשבע ונפטר:

בענין כשותא.

הק' הרש"א בגיטין פ' התקבל למה לא דחי תוס' ד' רש"י שם מהך דמעילה ונ' דבאמת איכא למדחי דמיירי דידע בע"הב דאותן בדלוסקמא הן של הקדש ואך באותן דבחלון טעה וא"כ שפיר הוה קפידא לגבי' וגם הרמב' מיושב עד"ז:

בענין שולחני פ' המפקיד.

ובענין קו' הרא"ש ע הריי"ף ע' מ"ש לעיל בענין מעות אבדה יישוב לזה:

כ' רש"י דברישא נקט הוציא לרבותא וי"ל דמאי רבותא וי"ל דמיירי בצרורין רק בקשר משונה וטוען השולחני דלא ידע דלהכי עשה הקשר משונה מדלא חתמן וא"כ לר"ה ע"כ קשר משונה מהני ור"מ בלי"ב דאיבעי לי' קאי לר"נ:

בענין שליחות יד.

כ' רש"י דחסר ויתר לענין יוקרא וזולא הנה לכאורה דברי' דלא כמסקנא דקיי"ל דלענין שבח גדולה מיירי ונ' דד' רש"י כתוס' לקמן דבי"ש גם לענין יוקרא מיירי וביוקרא פליג ר"ע תו עלי' אלא דלפי"ז לכאורה הל' כבי"ה בשבח גזילה והל' כר"ע ביוקרא ורש"י לא כ"כ לקמן כ"א כ' דקיי"ל כרבא דבתרא הוא ולכאורה ע"כ רבא פליג אר"י דאמר הל' כר"ע דאל"כ מאי ורבא אמר מלתא באנפי נפשי' הו"ל למנקט אמר רבא הל' כבי"ה ונ' דגם לתוס' ע"כ פליג רבא דהנה כ' הרש"א דצ"ל ע"כ לד' התוס' דבפקדון הוא דפליג ר"ע וטעמא משום דכ' לאשר הוא לו והנה הא דשבח גזילה דגזלן נפקא לן מאשר גזל כעין שגזל ואי בי"ה כר"ע ס"ל מנ"ל דבפקדון אכתי אמרי' הכי א"וו דבי"ה לית להו דר"ע:

כ' רש"י אומר בפני עדי' מבואר מדברי' דהודאת עצמו לא מהני דלא כהריטב"א בשי"מ בשמעתין וטעמא נ' ע"ד שכ' הריטב"א פ"ק דמכות דגם גזלתי לא מהמני' לי' שגזל משום דאין אדם משים עצמו רשע אלא דמהמני' לי' דחייב לחבירו מעות והתינח גבי גזלתי משא"כ כאן דהוא לא אמר מעולם שחייב לחבירו אלא אומר שהוא גזלן וממילא חייב וא"כ לא מהמני' לי' כלל:

ד"א י"ל דלכאורה יל"ד אד' בי"ה כיון דקיי"ל בכל התורה אין שלד"ע למה לא ידרשו קרא טפי לדבי"ש אמנם לולי ד' הש"ס בקידושין היינו יכולין לומר דאדרבא בשלמא השתא הוה מעילה ושליחות יד שני כתובי' וא"כ בכל התורה מיהת אין שלד"ע משא"כ אי כבי"ש א"כ נילף ממעילה אלא דהש"ס בקידושין קאמר דגם טביחה ומעילה הוו ב' כתובין וא"כ ק' אדבי"ה אלא וודאי בי"ש ובי"ה בהא פליגי לבי"ש שליחות יד גזיה"כ

הוא וא"כ אפי' באמירה סגי ולבי"ה מטעם גזלן הוא ואמירה לא מעלה ולא מוריד וא"כ כיון דלבי"ש גזי"הכ הוא ולא הוה דינא כ"א קנסא א"כ ע"כ מפי עצמו פטור:

ועד"ז נ' ליישב קו' השי"מ הרי עכ"פ מ' דלכ"ע א"צ חסרון וק' למ"ד צריכה חסרון לא היא לבי"ה דמטעם גזלן הוא נוכל לומר דאפי' חסרון צריכה:

ונטל הא דנקט ונטל למ"ד א"צ חסרון הרי איכא למטעי דצריכה חסרון אמנם למסקנא דלכ"ע נטל ל"ד דניחא לי' דתיהוי א"כ ליכא למטעי וז"נ כוונת הרי"ף שכ' דאפי' למ"ד צריכה חסרון הכא לא צריכא ר"ל ולא תק' לדידן ממתני' וז"נ כוונת ה"ה שכ' דד' הרמב' דהך סברא דבסיס לכ"ע אית להו וזה ממתני' ואמנם עדן ק' הרי כיון דקיי"ל א"צ חסרון אכתי אין מקום לבעיא דרב אשי וק' למה הביאה הרמב' ואמנם כד דייקת יישב זה הרמב' דרב אשי בדינרין שכ"א גוף בפ"ע מיבעיא לי' לרב אשי ונ' דהכריחו להרמב' לזה דלא תיהוי אבעיא דרב אשי דהוא בתרא שלא אליבא דהל' א"וו דס"ל לרב אשי דדווקא בדבר שהוא גוף א' מהני מחשבת חסרון אכולא משא"כ בכמה גופי' די' שתהני אדינר א' ולא אכולא וא"כ גם אדינר א' אין לחייבו דדלמא אין זה הדינר שרצה ליטול, ובאבד כל הארנקי באמת משלם דינר א' ומזה לא קמיירי, לא הש"ס ולא הרמב':

על כל דבר אעבדו ושליחו יל"ד דלמא רק עבדו אבל שלוחו אין שלד"ע ונ' דמכל דריש בי"ה ולבי"ש הו"מ למימר דתרתי ש"מ אא"כ לא אצטריך בקידושין למימר דלבי"ש אצטריך טביחה ונ' דסגי למדרש עבדו לבי"ש:

וע' בקצה"ח סי' רצ"ב ונ' להוסיף קצת דע"כ בשליחות בחש"ו חייב דאל"כ לא הוה ש"י ומעילה ב' כתובי' דממעילה לא ילפי' דגם חש"ו חייב ומשליחות יד ילפי' דווקא א"וו תרוויי' כהדדי נינהו:

ובענין קו' הקצה"ח על הש"ך בשם רבו אפשר דמעילה כולא מלתא גזי"הכ כמ"ש הרמב' סוף ה' מעילה וכך גזרה תורה ובשליחות יד דמטעם גזילה הא והא דק' לן:

כ' רש"י לנשברה לאחר זמן דאלו ת"י וודאי חייב:

כ' עוד רש"י לשלוחו ועשה כלומר דלא עדיף שלוחו מדידי' דבעי' עשה לבי"ה:

הדרן עלך פ' המפקיד בעזר שליט על כל רב ופקיד ובעזר צורי עליו אשליך יהב, אתחיל לבאר פ' הזהב.

תוס' ד"ה הנחשת הנה לפמ"ש הרא"ש בשם התוס' דנחשת לגבי זהב טבעא בלא"ה ל"ק דאשמועי' דווקא לגבי כסף לא הוה טבעא הא לגבי זהב הוה טבעא וכ"מ בנ"י דדווקא לד' החולקי' אצטריך לתי' התוס':

הק' רש"א דלמא לא זו אף זו קתני, וכ' וי"ל ואפשר לומר כיון דגם פסלה מלכות ופסלה מדינה א' הם יפה לגבי חבירו ל"ש כה"ג לא זו אף זו:

אתא לקמי' דר"ח כ' רש"י משום אי' רבית ס"ל דלדינ' לא הוה אזל גבי' דהוה אבוה דבע"ד אלא למשאל באי' אתא לקמי':

תוס' ד"ה נעשה ומד' הנ"י למדתי תי' אחר דמס' לי אי בעי' אמר בהדי' עד שיבא בני וכיוצא או תלי' רק ביש לו ע"ש:

מ"ש הנ"י מד' התוספתא ראי' לד' תוס' דאף באסימן שייך אין מטבע קונה מטלטלין דקתני כל הנקנה קונה ר"ל דלעולם המטלטלין הם דבר הנקנה דאין אדם קונה אסימן אלא מוכר המטלטלין:

דינר לגבי דינר מי איכא למ"ד נ' דפשיטא לן בדינר כסף משום דכ' בקרא בהדי' לא תשיך לאחיך נשך כסף מ' בלא נשך שרי וכ"ת הרי אוכל ג"כ כ' וסאה בסאה אסור התם ה"ק קרא דיעשנו דמי' תחלה:

ועד"ז מסולק קו' רש"א אד' תוס' דדלמא לעולם בכסף ובי"ה ומ"מ מוכח דה"ה בזהב לבי"ש לא היא מכסף דכ' בקרא לזהב לא מצינו למילף:

ועד"ז מסולק ג"כ קו' הרמב"ן במלחמות על ד' הרז"ה דא"נ לא ילפי' ממעשר יק' ג"כ למ"ד כספא פירא והא דינר כסף בדינר כסף אסור לא היא בלא מעשר אמרי' התורה גולתה לנו דכסף שרי כמ"ש ואמנם השתא דגבי מעשר כ' ג"כ כסף ואפ"ה אמרי' אין מחללין בכסף דפירא הוא ש"מ כסף ל"ד א"כ גם ללות יהי' אסור ודו"ק:

בענין מטבע נעשה חליפין

כ' הכ"מ פ"ה ממכירה דנ"מ בין רש"י לתוס' מטבע שפסלה מלכות דלרש"י מ"מ לאו כלי הוא ולתוס' כלי הוה ולענין קו' תוס' באמת פלוגתא דרב ולוי בפלוגתא דר"נ ור"ש תלי' וק' הא ר"פ קאמר בהדי' מ"ט דמ"ד אין נעשה וצ"ל דר"פ דהוה ס"ל כר"ש אצטריך לטעם זה ולדידן דכר"נ קמ"ל ל"צ לטעמא דר"פ ויש לסייע סברא זו דלר"פ דווקא ס"ל דמטבע נקנה ולקונה היא דהוה צריך טעמא סגי בטעם זה משא"כ לדידן דאפי' נקנה לא אמרי' במטבע א"כ לא אהני לן טעמא דר"פ אע"כ ס"ל דאפי' פירא לא הוה:

ואמנם אין כן ד' ה"ה פ"ו ממכירה שכ' בלשונות של זהב דטעם הרמב' משום דל"ש בהו טעמא דדעתי' אצורתא ש"מ דס"ל דכל היכי דל"ש טעמא דדעתא אצורתא קונה והתימא על הלח"מ שצידד בד' ה"ה שם והרי טעם זה ע"כ לקונה ולא לקונה קאי כמבואר בסוגיין וכ' עו"ש דהרמב' למד כן בק"ו ממעות שפסלה מלכות א"כ ע"כ ס"ל להה"ה דד' הרמב'

דגם מעות שפסלה מלכות קונה ומ"מ ק' מאי ק"ו שייך התם כלי הכח לאו כלי וצ"ל דס"ל לה"ה דאין הטעם דמטבע מצ"ע כלי כ"א דפירי לא הוה דהיינו דווקא פירא גרע משום דאין רגילות להשתמש בה משא"כ ד"א וכמ"ש ג"כ הכ"מ:

רש"י ד"ה דעתי' אצורתא בסו"ד ונעלו כ' נ' דבא לתרץ בזה קו' הנ"י דא"כ מ"ט בשאר קניני' קונה ולזה כ' רש"י דהכא דווקא דנעלו כ', וכוונת הנ"י שם דבשאר קנין בקונה תלי' משא"כ בסודר בחשיבות הקונה תליא:

תוס' ד"ה ונקנינהו הנה לפי מ"ש לתרץ בב"ק מאגב קרקע גם מאודיתא מתורץ וכוונת דברי' דאם אומר ע"כ מהימן משום הודאת בע"ד ואמנם דנילף לי' שקרא אין זה סברא ואין כאן קו' דניסב לי עצה כה"ג:

אמר רב אשי לעולם בדמי' ופרוטטות ע' רש"י ואמנם אברייתא לכאורה ק' למה נקט פרוטטות וצ"ל דבמטבעות הכל מין א' ומכאן ראי' לד' תוס' דמין א' הוה רבית ולא כד' הראב"ד בנ"י שם:

תוס' ד"ה אלא לאו ש"מ בסו"ד הנה לפי"ז לכאורה גם קו' ראשונה במעות מיושב ונ' דלא רצו תוס' לתרץ כן משום דא"כ המשלם כל מעות המכר לא קנה והקונה בפרוטה בתורת חלופין קנה אתמהה לזה כ' תי' אחר:

והנה גם מ"ש הכ"מ פ"ה ממכירה דהרמב' לא כ' בי' למעוטי מטבע משום דס"ל כרש"י דמטבע לאו כלי הוא הנה בשטת ה"ה אין מקום לדברי' וצ"ל דס"ל להרמב' דר"פ דס"ל להרמב' דר"פ דס"ל מטבע נקנה בחליפין שפיר קאמר לאקנויי בי' למעוטי מטבע דאקנויי לא משא"כ לדידן דס"ל דאין מטבע נקנה בחליפין א"כ אי דרשי' הכי מ' לאקנויי הוא דלא הא למקני שפ"ד ובאמת אפי' למקני לא:

רש"י ד"ה דמי שור ע' בב"י דמבואר מדברי' סי' קצ"ט דרש"י כ"כ ליישב קו' תוס' דלא תק' מקידשין ובמכר לא קנה דהכא עדן לא זקפן במלוה מיירי וע' בזה:

בענין מה שהק' הרמב"ן על הרז"ה דלדברי' האי כל המטלטלין מאי עביד לי' כבר כ' הרז"ה בעצמו לקמן דאתא לרבויי אפי' אין בהם ש"פ:

אר"ה מכור לי באלו ע רש"י נתעורר הב"י כזה דד' רש"י דלא כהרמב' דמפי לשמעתין דהלוקח ג"כ לא ידע כמה הוא המעות ונ' דרש"י לישנא דגמ' הכריחו מכור לי כאלו מ' דדווקא אמוכר דייני' דלא ידע כמה הם המעות דאי הלוקח ג"כ לא ידע הו"ל להש"ס למנקט בל' דנקט הרמב' ועוד מדלא קאמר הש"ס ויש בו ר"ל במקח זה אונאה כ"א ויש לו ר"ל על הלוקח אונאה ש"מ דמיירי דהלוקח לא נתאנה דידע כמה נתן וד' הרמב' נ' דלענין מקח אין חילוק בין זה לזה וכמ"ש הכ"מ לד' הרמב' אלא לענין אונאה הנ"מ

והשתא הש"ס נקט דהלוקח לאשמועי' דאעפי"כ ס"ל לר' אבא דאין עלי' אונאה ורבותא להיתירא נקט דאפשר אפי' לאו דלא תינו אין כאן אמנם לדידן דקי"ל כרבה דיש אונאה שפיר נקט הרמב' לרבותא דאפי' לא ידע הלוקח:

וכ' עוד הכ"מ דלרש"י יש מקום לד' ר"ח דחליפין צריכין שומא והיינו לכל א' בפ"ע משא"כ להרמב"ם אין מקום לתי' הנ"י ומעתה בכוון שינה הרמב"ם מל' הש"ס לאשמועי' לאפוקי מר"ם דחליפין א"צ שום שומא:

נ' עוד דלרש"י שפיר י"ל כהרמב"ן דמבאלו דייק הש"ס ולעולם גם בחליפין שייך אונאה משא"כ להרמב"ם ע"כ ממכור לי דייק ומוכרת דבחליפין אין אונאה דלא כהרמב"ן:

והנה בענין ד' הרמב"ם לחלק בין כלי לפירות לענין אונאה נ' דד' הרמב"ם דהני ב' מ"ד רבה ור' אבא בהא פליגי ר' אבא סבר טעמא דר"ה דס"ל מטבע נעשה חליפין ובחליפין אין אונא ורבה ס' דר"ה מודה דאין מטבע ולא פירי עושה חליפין והכא משום מלתא דלא שכיחא נגעי בה ולעולם מכירה הויא ויש אונאה ואמנם תינח במעות ופירות דאין נעשין חליפין בכלי משא"כ בכלי אכלי דיש חליפין לכ"ע אין כאן אונאה:

ובהא אפליגו ג"כ הרמב"ם והרא"ש דלמ"ש למאי דקיימ"ל אין נעשה מטבע חליפין ע"כ הלכה כרבה משא"כ הרא"ש ס"ל דפליגי בהא רבה ס"ל כיון דבאמת הוה מכירה יש אונאה ור' אבא ס"ל כיון דדמי לחליפין אין כאן אונאה וא"כ שפיר כ' דהוה ס דדינא ויש להביא ראי' לד' הרמב"ם דכ' פריך הש"ס לקמן לימא סבר ר"ה מטבע נעשה חליפין הביאו כולא מלתא דר"ה גם הא דיש לו אונאה ולמאי אצטריך הרי מקנה פריך אלא ע"כ אדרבא הא הוה עיקר קו' דא"כ דמטעם חליפין הוא למה יש לו עליו אונאה. וממילא מסתייע ג"כ שטת רש"י דבחליפין אין אונאה:

והנה הט"ז דחה ד' הסמ"ע רכ"ז דמחלק בין מעות לפירות דלענין אונאה מה לי שכיח או לא ולכאורה טפי הו"ל להק' דאי פירות כה"ג שכיח א"כ למה יקנו שוב מעות וצ"ע:

ובענין קו' הסמ"ע אפשר ד' הטור דספיקא דהרא"ש משום דהכא אין דין אונא' כ"א אלוקח ודלמא כה"ג לא אמרה תורה לא תונו ואמנם התם דאתרוויי' שייך דין אונאה גם הראש מודה:

אמר רבא אטו חליפין וכו' ע' בבעל המאור שכ' ליישב ד' רש"י דבע"ח לא הוי כלי ורבא אצטריך לתרץ כן משום דמיירי בעשאן דמי' ומטעם לא שכיח מהני לר"נ ונ' דגם זה דווקא לשטת רש"י דלר"נ גם למסקנא ע"כ אי' לי' האי תי' אך אי ר"נ למסקנא א"צ לתי' זה אין מקום לד' הרז"ה אלא דבאמת הא בהא תלי' אי בע"ח הוו פירי אי כלי וע':

בענין מי שפרע וערבון פ' הזהב.

מאנשי דור המבול וכו' ע' סמ"ע מ"ש בזה ולי נ' דהנה הש"י מאריך אפי' לעוברי רצונו אבל דווקא כ"ז שאין כאן השחתת העולם ואמנם בהשחתת העולם הרי מצינו באנשי דור המבול ודור הפלגה שפרע להם מיד בעו"הז והנה האמת א' מהעמודי' המקיימי' העולם והכזב מחריבו וז"ש לו מי שפרע לשאר משחיתי העולם יפרע ג"כ ממי שאינו עומד בדבורו:

והנה כ' המפ' דבדבורו לאו דווקא דהרי אנתן מעות קאי וכן הוא מרומז בקרא לא יעשו עולה ולא ידברו כזב והטעם נ' דבדבור בעלמא לא סמכא דעתא דחד מניי' דאידך יאמר משטה אני כך משא"כ אם נתן מעות והרי חזי' דבלב שלם גמיר ואמר א"כ הוא עכשיו דבר כזב ועושה עולה:

ד' הרמב' דמילט לייטי' לי' היינו כל' דמתני' אבל ממך לא אמרי' וע' ברא"ש ונ' טעמו דאמרי' קללת חכם אפי' על תנאי הוא באה דילפי' מעלי הכהן וא"כ אם הבי"ד יאמרו לו כן אפי' אם יקיים דברו יהא מקולל משא"כ עכשיו דלא מקללינן כ"א למי שאינו עומד בדבורו ואם הוא יקיי' דברי לא לו תהא הקללה, של ב"ד:

תוס' ד"ה בעושה מעשה עמך ל' הטעם כיון דב"ד מקללי' אות' הי"ל כיון שנקלה הרי הוא כאחיך:

ד"ה ר"ח בר יוסף כוונתם דמשום מניעת ריוח וודאי לא הי' מקבל עלי' לטותא אמנם כגון זה מקרי הפסד גמור כיון שהמלח נתייקר:

תוס' ד"ה בזמן שא"ל ואמנם כל הפוסקים כמעט הסכימו לפ' רש"י ונ' דלבתר דמסקי' פ' האומנין דהך ברייתא מיירי במאן דלא עייל ונפיק אזוזי א"כ בשלמא אי מכר לו המקח ומעצמו פרע לו המקצת שפיר הקנה לו משא"כ אם אמר לו כי ערבון הזה יקנה כל המקח כיון דלא עייל אזוזי למה זה יגמר בדעתי להקנות לו כיון דלא שוי:

לימא כתנאי יל"ד מה ענין משכון לכאן בסוגי' אנו דנין אם התחייב לתת לו כל המקח משא"כ אטו מס' לן אם חייב לשלם לו כל החוב ונ' דהנה באמת אפי' משכון שאינו שוה כנגד החוב ראוי לגבות בו כל החוב כקטינא דאביי בכתובו' וא"כ פליגי הני תנאי אי קונה מה"ט כולו והוו כל החוב חוב על המשכון או לא קנה אלא כנגדו ובזה מבוארין ד' הלח"מ ביישוב ד' הרמב' דס"ל להרמב' דמ"מ שייך לא יגוש אהשאר והיינו כמ"ש דבפעם יצטרך לילך לבי"ד להגבות לו והש"ס דפריך נ' דסבר כיון דמלוה על המשכון מקרא ממעטינן משל אחיך בידך א"כ גזיה"כ הוא ולא תלי' בנגישה ובאמת אנן לדידן אמרי' דטעמא משום לא יגוש הוא וא"ש ד' הרמב':

בענין דברי' יש בהם משום מחוסרי אמנה.

רב כהנא כ' רש"י רב לטעמי' נ' דמ' לי' דע"כ בתורת פרעון נתן לו דאי אמר ערבוני יקון הו"ל אסמכת' ואסמכתא מ"ט לא קניא דלא סמכה דעתא א"כ הו"ל כמתנה מרובה דגם ר"י מודה בה וא"כ מאי דאתמר דקאמר הש"ס דמ' רב לטעמי' הרי גם ר"י מודה אע"כ בתורת פרעון נתן ומושך שייכא ממילא גם באידך דרב:

ולאו שלך לאו נ' דעכ"פ לא קאי דווקא אמקח וממכר אלא שיקיים אדם דיבורו וכן לד' התרצן לענין א' בפה וכו':

והנה הרא"ש כ' לתרץ ד' הרי"ף ואמנם לד' הרמב"ן והתוס' דאפי' בתרי תרעא הוה מחוסרי אמנה א"כ דלמא קרא למקח וממכר אתא ובמו"מ אין חילוק אלא דמתנה מועטת דמיא למו"מ כמ"ש הרמב"ן ילפי' מנה משא"כ מתנה מרובה אלא דבאמת נ' קצת דאין ד' הרי"ף מסכים עם הרמב"ן במ"ש ליישב מקידושין ולמימר דבתרי מיירי שהלקוחות באו לב"ד ולא המוכרי' וא"כ מאי מייתי הרי"ף שוב ראי' משם דבמשכון אין כאן מי שפרע אלא מ"מ בגופא דענינא ע"כ הרי"ף חולק על הרז"ה דאל"כ אמאי לא מייתי דרב כהנא:

ואמנם לתרץ ד' הרי"ף נ' ענין אחר דלכאורה מוכח דחיסור אמנה אינו מדאורייי' מדאמרי' בבריית' לעיל וכל החוזר אין רוח חכמי' נוחה הימנו ש"מ דלאו דאורייי' היא אע"כ קרא אצטריך לא' בפה דמסתבר טפי וחזרה רק דרבנן:

רש"י ד"ה כור מעשר כ"כ דלא תימא כור מקרי מתנה מועטת כ' רש"י דטו"ה היא דהוה מתנה מועטת:

תוס' ד"ה טול את שלך ונ' להסביר דכל אומן אפי' למ"ד מלוה על המשכון שו"ת הוה שו"ש והתם אם אמר טול את שלך גלי דעתא דאינו תופסו על המשכון ומ"מ אומן הוה וממילא הוא לכה"פ שו"ח משא"כ כאן מאן שוי' שומר:

והנה ד' הרא"ש והראב"ד דכ"ז שלא קיבל מי שפרע טפי משו"ש לא הוה והטעם דמשום היתר תשמיש אתא עלה ובהיתר תשמיש קיי"ל כר"נ דלא הוה כ"א שו"ש ומ"מ אם כבר שאלו לעצמו וודאי כ"ע מודו דחייב באונסי' ואפשר דכה"ג מיירי הגאוני' ול"פ כ"א מר אמר חדא ומר אמר חדא:

בענין אונאה.

רש"י ד"ה ת"כ דר"נ פי' לן אף דלא תנא ספסר בהדי' מ"מ מדתלי טעמא בבקי ש"מ כר"נ דלרב אשי משום חייו הו"ל למימר ועוד דכולא בקי מיותר דידעי' דתגר בקי אלא ש"מ דר"ל דתגר יוכל להיות שכבר שכח דמו זבינא ואמנם ספסרא דלא משהי גביה וודאי

בק' עדן בדמי ובזה יש ליישב קצת ד' הרמב' והטור שפסקו כת"פ וכ' אפי' תגר שהוא בקי ולמה לא כ' אפי' לספסרא אמנם למ"ש דהיינו בקי נקטו ל' הברייתא:

תוס' ד"ה הנושא והנותן באמנה ע' ב"י שתמה על הטור דמה לי מזכיר לו סכום מקח או לא וע' סמ"ע ולי נ' דד' הטור דלהרמב' אי לא פי' לו סכום מקח הוה אסמכתא בעלמא דוודאי אם יבקש אח"כ ק' פעמי' ככה לא יתן לו וא"כ כל המקח אסמכתא:

ר"י אומר בדבר שבממון ע' רש"י כוונתו דע"כ גם ר"י יליף מתנאי ב"ג דלא יוכל להתנות עמ"ש בתורה כמ"ש תוס' בענין זה פ' אעפ"י אלא דר"י ס"ל דמתרצי' דיבורי' ואמרי' דדעתו אמחילה ומחילה וודאי מהני דאל"כ מנ"ל לר"י באי' דלא מהני מתנה עמ"ש בתורה הרי אדרבא ב"ג וב"ר ממון הוה:

רש"י ד"ה וודאי עבר כוונתו דבמה שמסלק החיוב מעל עצמו הוא מתנה עמ"ש בתורה שהרי התורה חייבתו:

תוס' ד"ה מי יימר דעקר ע' לח"מ שהק' מד' תוס' אלו אהרמב' ודחה בדברי' ד' הסמ"ע רכ"ז ובמח"כ דומה עקורה למחילה ואין הדבר כן דעקירה ל"ש כ"א עד שיבא שביעית ועדן חייב לו משא"כ מחילה אדרבא מה"ט מתנה עמו שלא תשמטהו שביעית משום דאין דעתו לפורעו קודם שביעית וע':

ואמנם לולי ד' תוס' לק"מ דהכא לר"מ אמרי' ובאמת שמואל כר"י ס"ל ולר"י אפי' בוודאי עבר דינא הכי דהרי גם בשאר וכסות הוה וודאי עקר ושפיר פריך התם משביעית:

תוס' ד"ה ע"מ שאין בו אונאה וי"ל דברי' צריכין ביאור דמה ענין חילוק זה לחילוק זה אמנם הענין הוא כך דטעמא דשמואל דמתרצי' דיבורי' ואמרי' למחילה קנחית וסד"א אפי' אין רמז להאי תירוצא בדברי' ואמנם א"כ בהאי דאין בו אונאה ג"כ נימא הכי הוה דעתו דהרי המוכר ידע דיש בו אונאה א"וו כיון דלא אמר לך ואין רמז בדברי' לא מתרצי' דיבורו א"א דמ"מ לא מסתבר שהתנה עמ"ש בתורה ולכך אמרי' שאמר שאינו מאנהו וא"כ ה"ה בשביעי' אם לא:

אמר בשביעי' דאין לנו ג"כ רמז למחולה לא אמרי' שוב דמחיל:

ועד"ז יש להשיב על הסמ"ע שדקדק מד' המחבר שכלל בו עם עלי ש"מ כרשב"ם ס"ל דלא היא גם רש"י לא קאמר הכי אלא לשמואל אבל לרב דלא מתרצי' דיבורי' בלא ידע דמחיל לא א"כ גם רש"י מודה דבו ועלי חדא הוא

חפץ זה אינו שוה כ' המחבר דמנה דווקא אבל בזוז סבר דמשטה בו ירמז הש"ך דדווקא אם אין האונאה ג"כ ביותר מכדי שהדעת טועה דאל"ה אמרי שוב ידע ומחיל:

ועכ"פ מבואר מההיא ברייתא דגם בלוקח אמרי' למלתי' דרב וכ"ת מאי לא ידע שייך במוכר לא היא כיון דמוכרו בפחות משווייי' וודאי לא ידע כמה הוא שוה:
תוס' ד"ה בד"א בסתם בסו"ד ועי"ל לא ניחא להו בתי' קמא דא"כ עכ"פ לשמואל אתי' דלא כר"מ ולעוי"ל גם כר"מ אתיא:

בענין אונאת מטבע.

תוס' ד"ה אמר אביי ה"ק בסו"ד כוונתם דהא דאביי מחלק בין הפסד מרובה למועט משום דס"ל יקוץ ומשום הפסד מועט לא אמרי' יקוץ ורבא דלא מחלק מצי סבר אפי' כמ"ד יקיים:
תוס' ד"ה ונותנה למע"ש בסו"ד וריבן כי' הנה לכאור' הריב"ן כרש"י ס"ל ובס"ד קאמר למלתי' ואמנם הכ"מ פ"ד ממע"ש כ' דהריב"ן למסקנא מפ' למלתי' הכי וכד' הרמב' וק' א"כ מאי קאמר תרי זילא לא מזלזלינן ונ' דהרמב' יישב זה שכ' עו"ש באותו ענין נמצאת סלע רעה מחליפה ביפה ומעתה ה"ק כיון שיוצאת ע"י הדחק שרי לחלל עלי' ואם אח"כ לא יוכל להוציאה יחליפה באחרת דתרי זילא לא מזלזלי':
תוס' ד"ה אין בו ונ' מטעם ד' תוס' אלו פסק הרמב' בה' מעשר דאחומש קאי באמת ולא אקרן:
אין אונאה לפרוטות ד' הרמב' לפי כוונת ה"ה דיתר מפרוטה גם לר"פ י"ל אונאה וצ"ע בשלמא לרש"י ס"ל דכסף הוזכר בתורה גבי אונאה ולא נחשת משא"כ להרמב' דגם בנחשת שייך אונאה למה בפרוטה לא יהא אונאה ונ' דגם הרמב' ס"ל כרש"י דכסף הוה איסר אלא דאמקח קאי כסף ובשלמא ביותר מפרוטה שפיר הוה המקח איסר דבאיסר ח' פרוטות משא"כ בפרוטה ע"כ הוה המקח פחות מאיסר ולכך אין אונאה בפרוטה:
ואמנם הנ"י כ' דהרמב"ם פסק כלוי וצ"ל דהרמב"ם דייק בדר"פ ל' פרוטות פרוטה הו"ל למימר כד' המק' א"וו דר"פ בא לומר דאפי' לפרוטות אין אונאה ואהא פליג לוי ולפרוטה מודה והטעם משום קו' הש"ס ליתני מתני' אונאה ש"פ ודו"ק:
הא מני ר"מ היא ק' לי על הרמב' שפסק בה' גירושין כרבנן דר"מ והכא פסק כמתני' ונ' דהרמב' לטעמי' שפסק פ"י מה' אישות כרב פ' הכותב דירושת הבעל דרבנן וחכמי' עשו חיזוק לדברי' יותר משל תורה וה"נ מ"ש דגם התם ל"ש סייג וע':

בענין שאר דיני אונאה.

מתני' העבדים והשטרות י"לד כיון דעבדים מקרקעו' ילפי' הו"ל למתני הקרקעות והעבדים והנה גם בברייתא לקמן י"לד דדריש תחלה קרקעות דילפי' ממיד והדר דריש

משטרו' וממכר ונ' דה"ט ד‏דרשא דמיד דרשה גמורה היא דמלת מיד מיותר לגמרי אבל ממכר דהו"ל למכתב מכר וכ' ממכר להכי שבקה אדבתרא והנה גם תנא דידן בעי' למנקט קרקעות ברישא להכי נקט עבדים דהוקשו לקרקעות וקרקעו' שביק לגבי הקדישות דלכאורה אי לאו דכתב מיעוט אקרקעות בהדי' הו"א דהאי הקדש דממעט קרא היינו קרקע דכולא למכירה עומד משא"כ הקדש מטלטלין אדרבא סתמא לאו למכירה דרובן הן קדשת הגוף אמנם מדמיעט קרא כ' קרקע אפי' של הדיוט ש"מ דהקדש דמיעט קרא היינו מטלטלין:

יצאו עבדים ד' הפוסקים דאפי' עבד עברי ופועל בכלל אלא שהרמב"ם חילק בקבלן וע' מ"למ ונ' דעתו דהנה פועל שלא התנה עמו כמה יעבוד ביום וע"כ גופו קנה וגוף אדם אתקש לקרקע משא"כ בקבלן ששכר אותו לתפור בגד מלאכתו שכר ולא גופו ויש בו אונאה:

תוס' ד"ה יצאו בס"ד ולרבי חיים י"לד לדברי הרי קיימ"ל שעבוד קרקע כקרקע דמי ול"ל קרא יתירא לשטרות הרי מקרקעות אמעיט אם לא נימא דמהכא ילפי' וצ"ע:

תוס' ד"ה והאי לימא בסו"ד ונ' דבהא פליגי הבעל איבעיא ואביי דהבעל איבעי' הוה ס"ל דהוה ריבוי אחר רבוי ואינו אלא למעט ואביי ס"ל אדרבא מיעוט אחר מיעוט הוה ואינו אלא לרבות וע' מ"ש לעיל:

וכ' הרמב"ם דגם ביותר משתות מחזיר אונאה ועיי' סמ"ע דמיירי לאחר שנעשה המלאכה ולא פליג הכ"מ כ"א הכ"מ מיירי אם נודע קודם וכ"מ מל' מחזיר דמ' שכבר שילם ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ומבואר כד' הסמ"ע:

תוס' ד"ה כל דבר י"ל ד' הרשב"ם דהש"ס דהכא מק' כיון דגם במטלטלין יש במדה ביטול מקח א"כ עכ"פ דין אונאה לא משכחת לי' ושפיר מק':

באו"ד וא"ת ע' בה"ה דדי ר"ח באמת לפי מסקנא דגמ' כקו' תוס' ולא גרס ולא שדי בה:

בענין ר"א ור"י בתנור עכנאי.

הנה כ' תוס' בכמה מקומות דר"א הי' מתלמידי שמאי והי' מחודד טפי והעומדי' לימינו הי' ג"כ מחודדי ולזה נחלק על הרוב והביא ראיה מחרוב הנה אז"ל בבכורות כי החרוב הזה אינו נושא פירות עד לאחר ע' שנה וכן קראו רז"ל לת"ח זקן משום שקנה חכמה ואין החכמה נקנית מבלעדי הזקנה ואמנם אמר ראב"ע הרני כבן שבעים ופי' הרמב' משום שנתייגע ברב כחו וז"ל ר"א הנה החרוב יוכיח שאינו נושא פירות עד הזקנה וכן אינו דומה סברתכם לסברתי אף כי אתם רבים החרוב ר"ל הזיקנה בימינו ואמר אמת

המים תוכיח ר"ל התורה שנמשלה למים כי אם אין מכוונים בה אל האמת נוח לה לחזור לאחרי' לשמים ואמר אח"כ כותלי בי"המד יוכיחו ר"ל כי אין להקב"ה בעלמא אלא ד' אמות של הלכה וזה עולמו של הקב"ה והעולם קיים על האמת ואם אין אמת יחזור העולם לתהו:

תוס' ד"ה היא מוצאת נ' כוונתם דלמא כשתגיע לכבשן היתה מפרסמת לזה כ' דמוצאות מויצת א"כ כבר היתה שם:

תוס' ד"ה אכנעי כוונתם של עכן הו"ל למימר א"וו האומן הוא נקרא כך ומדנקט תנא שם האומן דרשו ל' נחשת:

ולסיומא בשיעורי הקיץ, אז"ל שם באותו הדף לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו. ולעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו. ולעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתי. הנה ידוע כי התורה נקראת אשת חיל ואז"ל ב"ק יוצאת מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה והנה התור' מתאוננת תמיד על ע"ה שמניחים אותה בקרן זוית וכל אוי שיגיע למ"ה הוא רק משום ביטול תורה כי עי"ז כל פורעניות באין לעולם ומתנחמת בעוסקים בה ואם אמנם גם העוסקים בה יבזו אותה ישליכו אמרי' אחרי גיוום ומשניאים אותה בוני ע"ה שאומרי' פלוני זה שלמד תורה כמה מכוערים מעשי' הדין חוזר עליהם וע"כ אז"ל כל משנאי אל תקרי משנאי אלא משניאי אהבו מות וע"ש לעולם יהא אדם ר"ל הת"ח זהיר באונאת אשתו דמתוך שמדעת התורה מצויה כמ"ש לעילא אונתה ממהרת לבא והנה על הרוב מה שחוטאי' ת"ח הוא ג"כ מפאת חסרון ידיעה כי מבלים ימי' בפלפול וסברא ואז"ל שלחו מתם הכל צריכין למרי חטי' ר"ל לבעל שמועות וז"ש לעולם יהא אדם זהיר בתבוא' בתוך ביתו שיהא מזויין בשמעתתא והל' כי אין מריבה מצוי' בתוך ביתו אלא על עסקי תבואה ואז"ל יהא כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכו' ר"ל כי כבוד התורה שקיל כנגד הכל ואפי' הרב לתלמיד אמנם עד"ז כשם שהאד' השלם רוצה בתקנת עצמו ויבקש שיורוהו דרך הישר כן יבקש הרב כבוד תלמידו עד"ז אשר בכל זאת לא ישיב אחור ימינו ולהורתו דרך הישר פעמים בנחת פעמים בזעם וכן כבוד חבירך יהא כמורא רבך אשר במקום שיש חילול השם דהיינו לאפרושי מאיסורא וביאר ואמר ומורא רבך רק כמורא שמים ולא במקום שיש חילול השם והנה אמר הכ' תכבדך כי תחבקנה וז"ש לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו והנה אז"ל על הת"ח מ"ד אליכם אישים אלו ת"ח שדומין לנשים ר"ל שמקבלים השפע מאחזיקי' ועושין גבורות כאנשים כי ישפיעו עליהם שפע טוב ואמנם דווקא על המחזיקים המכבדי' את התורה והיינו דדריש להו רבא לבני מחוזא שהי' סוחרי' אוקירו לנשיכו דהיינו הת"ח כי היכי דתתעשרו וזש"הכ

כבוד חכמים ינחלו אם החכמים ינחלו כבוד אזי ותמימי' הע"ה שנקראו תמימי' ינחלו טוב אמן כיה"ר:

ב"ה בסוגי' דמשיכה ב"מ פ' הזהב בכורו פ' הלוקח עובר פרתו ע"א פ' השוכר א"ה לש"ש תרי"ז לפ"ק.

ב"מ מתני' נתן לו מעות וכו' יכול לחזור כ' רש"י זה וזה משום דל' יכול מ' חד לחודא ובאמת שני' יכולין ואמנם מה דלא נקט תנא יכולין לחזור אפשר משום דעיקר רבותא דת"ק גבי לוקח דפליג ר"ש ולהכי נקט נתן שלא משך דהיינו הלוקח יכול זה לחזור בו:

ואפשר דאי נקט יכולין סד"א דווקא אם שני' רוצים לחזור וכ"ת פשיטא הא קמ"ל דלא בעי קנין חדש קמ"ל דאפי' א' יכול לחזור:

ר"ש אומר ע' רש"י כוונתו דלא תימא דר"ש גם אריש' פליג וס"ל דמשיכה לא מהני מידי קמ"ל דר"ש דווקא אסיפא קאי ודייק כן לרש"י מדלא משני הש"ס כדבעי לר"י מאי איכא בין ר"ש לרבנן דנ"מ אי משיכה קנה אלא ש"מ דמשיכה מ"מ קונה לר"ש:

אלא דמ"מ יל"ד למה נקט ר"ש כל שהכסף בידו ונ' דר"ל בזה בשלמא המוכר יכול לחזור שהרי לא הקנה עדן ללוקח הפירות אבל הלוקח שכבר הקנה למוכר הכסף למה יוכל לחזור בו הרי קנהו במשיכה:

ואמנם מה דק' לי בזה הוא הרי ע"כ מוכח ממתני' דלת"ק הלוקח יוכל לחזור בו וא"כ מאי רבותא אשמועינן רב חסדא שאמר שתקנו משיכה ללקוחות ונ' דהבע"ד שבא לפני' הי' רוצה לומר דבה"ג דהוה מעשה דבעי למנסבא דבי פרזוק רופילא און הלוקח יוכל לחזור שהמוכר א"ל נסתחפה שדך מזלך גרם וע"ז השיב שפיר רב חסדא כיון שבכל שעה המוכר יוכל לחזור בו ואך יתייקר לא יוכל הלוקח לומר מזלי גרם וא"כ גם אפכא המוכר לא יוכל לומר מזלך גרם כי עדן לא נגמר המקח:

אר"י ד"ת מעות קינות הנה בסוגיין לא פ' רש"י מאומה ובבכורות ובחולין כתב רש"י מונתן הכסף ונראה דבסוגיין לא מ' לי' לרש"י לפ' כן דא"כ כי היכי דפריך הש"ס אר"י האי מיד מאי דריש בי' הו"ל למפרך גם אר"ל מ"ט לא גמר מהקדש ובשלמ' לפום סוגיין דבכור' לק"מ דר"ל לטעמי' דדריש לעמיתך במשיכה הא לנכרי בכסף וש"מ דלנכרי קנין אחר ולישראל קנין אחר כמו שביארו תוס' בבכורות שם א"כ גלי לן קרא דלא נילף מהקדש וא"כ שפיר נוכל לומר דר"י מקרא יליף אמנם בסוגיין עכ"פ הו"ל לר"ס לתירוצי הכי ר"ל לטעמיה וכיוצא ולזה שתיק רש"י:

תוס' ד"ה שמא יאמר לו נשרפו חטיך הנה בעירובין תי' דמשום תקנת השוק עשו כן ונרא' דכאן לא ניחא להם כזה משום מה שכ' רש"י לקמן דנ"מ בין ר"י לר"ל לענין קידושין וא"כ כח הו"ל לחכמים לשייר מעט קנין מעות דלא ליתי' מני' תקלה לענין קידושין:

והנה על תי' ריב"ן הקשו שם בעירובין וכאן ניחא להו דאמעות הוה שומר שכר ואחוטין הוה שו"ח וא"כ בחיטין דווקא יש לחוש לדליקה ולא אמעות ובהא יש להבין הזל"ז בתוס' בעירובין:

ואמנם רש"י נרא' דלית לי' סברא זו דא"כ הו"מ לפ' בין ר"י לר"ל דלר"י מותר להשתמש במעות ולר"ל אסור להשתמש במעות:

רש"י ד"ה נכתוב כי תמכרו בסו"ד שאין נקנה עד שיצא מיד זה ליד זה נ' כוונתו דהש"ס פשיטא לי' דר"ל יליף ג"כ דמעות אינן קונות מדפריך בפשיטו' לר"ל אא"א מעות אינן קינות ש"מ דהכי פשיטא לי' וזה מדר"ל דבכורו' דאמר דלעמיתך בא לומר לנכרי בכסף ולא לישראל בכסף א"כ ממילא מוכח דמעות אינן קונות לר"ל מהאי קרא:

רש"י ד"ה מאי איכא וכו' בא להורות לן דעיקר הקו' במ"פ ולמסקנא צ"ל דהיינו פלוגתן דוודאי משום נשרפו חטיך די כר"ש אם המוכר יכול לחזור אמנ' כיון דאכתי איכא מי שפרע א"כ לא אהני תקנתא כ"א למוכר שאינו הגון ולזה ס"ל רבנן דגם הלוקח יוכל לחזור וממילא יציל כל מוכר דלמא ברגע אחרונה כשלא יהא עוד פנאי להציל יחזור הלוקח:

תוס' ד"ה אא"ב ור"ת מפ' וכו' דאפי' לר"ש הוצרך לפ' כן משום דלא ניחא לי' למימר דכולא תקנת' הוה משום בני אדם שאינם מהוגנים וא"כ עכ"פ לר"ש יק' ולזה הוצרך לפ' כן גם לר"ש:

ואפילו מי שפרע ליכא הוצרכו לזה דאל"כ יקש' שוב דלא הועילו כ"א ללקוחות שאינם מהגנים שלא יחושו למי שפרע א"וו אפי' מי שפרע ליכא:

ואפילו משום יוקרא כ"כ דלא נתמה דלר"ש לקוחות יכולין לחזור בהן:

וכ' דאלת"ה פי' וגמ' גופא מנ"ל הא לר"ש וע"ז כתב דהש"ס דייק לי' דא"כ לר"ש מי שפרע בלקוחות ליתא אלא דק' דלמא באמת הכי הוה ונ' דזה לא אפשר דאי משום מוכר לחוד אמרו מי שפרע ק' אפוכי מטרתא ל"ל הרי רצו שיוכל המוכר לחזור בו למען יציל מן הדליקה ולמה שוב אמרו עלי' מי שפרע א"וו עיקר מי שפרע בלוקח בתרי תרעא אמרו וממילא חל גם על המוכר בחד תרעא:

והא דקאמר בשמעתין וכו' וכ"ת מנ"ל להש"ס הא מלתא דלר"ח לרבנן אפי' בחד תרעא לוקח חוזר הרי ר"ח מיירי בגוונא דאפי' ר"ש מודה נ' מל' כדרך שאומר ר"ח דייק דבמוכר

אפי' בחד תרעא ע"כ חוזר דאל"כ לא אהני תקנתא מידי וע"ז קאמר ר"ח דגם בלוקח כה"ג חוזר:

אלא דק' קצת כיון דעכ"פ מהאי מעשה דר"ח לקמן גם ר"ש מודה לאיזו צורך נקט ר"ח לישנא דלא אתיא כ"א אליבא דרבנן ואפשר דההיא דאתא לקמי' דר"ח לענין מי שפרע הוה מס' לי' ולא בעי לקבולי עלי' מי שפרע והוה ס"ל דלר"ש בכ"ג אין כאן חזרה ללקוחות ולרבנן בכ"ג ומ"מ איכא מי שפרע ור"ח השיב לו דלא היא כ"א היכא דאיכא פסידא לכ"ע גם לוקח מצי הדר בי' אלא דפליגי בכדרך דלת"ק כ"מ שהמוכר מצי הדר ביה הלוקח מצי הדר בי' ולב"ש לא מצי הדר בכ"הג למיהדר:

והנה הרז"ה בס' המאור הקשה אשטה זו א"כ עיקר תקנה אלוקח הוה ובגמ' מ' דאמוכר עיקר תקנה כך הבין הרמב"ן במלחמו' קו' הרז"ה ודחה דברי' אמנ' לדעתי הכי ק' לי' דלמה להו לרבנן לתקוני כלל החזרה לא הי' להם לתקן כ"א אם נשרפו החטין נשרפו למוכר ואהא לא תי' הרמב"ן אמנם אפשר ע"ד שכת' רש"י פ' הנזוקין הביאו הרמב"ן בסו"ד דאם אין כאן חזרה אין כאן אחריות:

והנה הראשונים הביאו סעד לד' תוס' מגמ' דחולין פ' או"ב והרז"ה דחה והרמב"ן דחה ג"כ ד' הרז"ה ולדעתי אפשר דד' החילוקים היא דמצי לו מוכר אמר ללוקח כיון דלא חזרת בך במזלך נשרפו ונסתחפה שדך וא"כ התם כיון דאין ללוקח בו אלא דינר והבהמה לטבח לא מצי אמר המוכר הכי:

והרמב"ן הביא ראיה דא"כ לחכמים אדרבא יפסידו הלוקח ע"י שגם הוא יכול לחזור דלא יטריח המוכר ע"ש ונ' כי רש"י יישב זה דהמוכר עלי' לדאג דלמא בשעה אחרונה שלא יהא עדן פנאי להציל ומ"מ עדין החטים בעין יחזור בו הלוקח ע' ותמצא:

ובזה יש לדחות ג"כ אידך דלמה לא קאמר הש"ס א"כ אם נשרפו החטין דלמא לא יחזור בו הלוקח בשעה אחרונה וצ"ל שלא הי' בעיר וכה"ג שוב הוה דרך רחוק ומ"מ מ' מד' הרמב"ן דחולק על רש"י שכ' א"ב לענין קידושין דא"כ לא מק' הרמב"ן לכאורה:

ויש לתמוה מד' בגיטין שסותר למ"ש כאן דכאן ס"ל כד' הרז"ה דלאחר שנשרפו לא יכול לחזר הלוקח ובגיטין מפ' הסוגי' לד' תוס' והרי"ף דלשיטתו לק"מ ואדרבא איכא סייעתא כמ"ש הרז"ה:

תוס' ד"ה ואמר רבא הנה בתי' מיושב ג"כ מה שהביא המק' ד' רבא ואמנם התוס' שלא עמדו עי"ז נ' דדברי' למסקנא משא"כ להמקש' דהוה ס"ל לחלק בין ר"ת לרבנן נ' דלהכי אייתי ד' רבא והוה ס"ל דרבא כר"ל ולהכי קאמר ר"ש הוא דאי לי' מי שפרע במעות ואנו אין לנו כ"א אין לנו כ"א אין רוח חכמים נוחה:

רש"י ד"ה קאי באבל ומ"מ מה דלא כ"כ לעיל דבס"ד ס"ל דמי שפרע נ"מ דלר"ל ליכא מי שפרע משא"כ השתא ע"כ מסקי' דמידי אחרינא נ"מ ודלא כתב רש"י דלענין מעילה דלקמן נ"מ דלר"י מעל בלא משיכ' משו' דבעי למנקט נ"מ דנוהגת האידנא ולכאור' לענין בכור הו"מ למימר נ"מ דלר"י צריך משיכה ולר"ל סגי במעות ואמנם אם בעכו"ם עיקר פלוגתיי' בעכו"ם הו"ל למנקט תלוגתיי' א"וו גם בישראל נ"מ:

רש"י ד"ה קרא ממתניתא נ' דק' לי' הרי אמר' לעיל דר"ל מקרא יליף ומה לי חד קרא או תרי קראי לזה כ' רש"י דלעיל ילפי' משיכה מהכי והכא מייתי סייעתא דמעות לא אהני:

תוס' ד"ה תשומת יד ע' רש"א ולי נ' דתוס' כ"כ לאפוקי מרש"י שכתב ד"ה השתא דלא אהדרי' דממאי דאהדר עושק ראי' דבעי' משיכה וע"ז כ' תוס' דאפכא מסתברא אדרבא אי לא אהדר גם עושק כ"ש דהוה סייעתא אלא דאהדרא לשום דרשא וד' רש"י נ' דלהכי אהדר עושק דהתם רגילות בכך שהבע"הב כשאין לו לשלם אומר לו טול מלאכתך עד שיהא לו לשלם והאומן לקחו ולאחר זמן משאילו לבע"הב משא"כ בתשומת יד אין זה דרך שיקח המלוה המשכון שבידו ויחזירו ללוה. ומ"מ ע"כ בענין משיכה:

והנה ע"כ צ"ל באמת דאהדר חדא ואידך בכלל יקש' עכ"פ למה שביק תשומת יד דכ' ברישא דקרא ונקט עושק ונ' עפ"י מ"ש במק"א דעושק אצטריך ליישב מה שעמדו עלי' בתוס' חולין פ"א דבאמת עושק וגזל ב' לאווין כא' ולא אתי חד עשה דוהשיב ומנתק תרי לאוין ואצטריך בהדי' את העושק דליהוי שוב תרי עשה לנתק התרי לאווין:

באו"ד דהתם ר"ש הוא ובקו' דקרא דהתם קש' להו ותי' דר"ש הוא דדריש הכי:

בגמ' תרי גווני פקדון פי' פקדון דלא שייך נפקד בגוי' ופקדון דשייך נפקד בגובי:

תוס' ד"ה בלן וא"ת נ' דבל"ז לא ק' להו דמדנק בלן דייק משא"כ עכשיו דלמא נקט בלן לאשמועי' דשכירות קרקע נקנת בכסף:

וא"ת פי' כיון דמתני' גופא דייק הכי ולא רב הוא דקאמר ק' לר"י:

והנה הרמב"ם בהל' מעילה דלא חילק בין בלן לשאר אומנית כ' ליישב זה דה"ק אף שלא רחץ כלל כיון שהי' המרחץ פתוח לפניו והי' יכול לרחוץ אם הי' רוצה כבר נהנה ומעל:

וממילא לד' הרמב"ם לא אצטרך לחלק בין נכרי לישראל ובריית דשאר אומנות לא מעל מצינן למימר דרבנן הוא והחילוק דלרבנן עקרו רבנן לגמרי קנין מעות וא"כ לא מעל כ"א בנכרי משא"כ לר"ש דלא עקרו הקנין מכל והוה א"ש מ"ש הרמב"ם דבקנה חפץ נגד ישראל לא מעל אלא דא"כ כ"ש דק' מה שפסק בבלן ובשאר אומניות דבין בישראל בין בגוי מעל הרי בישראל למ"ש בעי' משיכה ונ' דהרמב"ם לטעמי' דס"ל בגוי בין משיכה בין כסף קונה וא"כ ע"כ לדידי' ליכא לתרוצי הנו ברייתות חדא בגוי וחדא בישראל

דלכאור' בין בגוי בין בישראל הו"ל לקנות א"וו צ"ל ע"ד אחר ומה"ט ס"ל להרמב"ם דלר' יוחנן באמת כיון דעקרו רבנן קנין מעות א"כ לא הוה קנין כלל לכאורה כמ"ש תוס' ר"פ השוכר גבי אתנן ואמנם הני תרי ברייתות בהא פליגי חדא סברא דדווקא בלן נקט תנא משום דאפי' משיכ' לא חסרה ואהני קנין אפי' מדרבנן משא"כ שאר בעלי אומניות ומכ"ש קנה חפץ לא מעל ואידך סברא דבלן דנקט לאו דווקא אלא לאפוקי קנה חפץ והסברא לחלק פשיטא כדקתני כיון דאיהו עכ"פ סמך דעתי' והמרחץ פתוחה לפניו וכן באומן סמוך דעתיה דוודאי יעשה מלאכתו אף כי באמת האומן יכול לחזור אך כיון דלא שכיח שיחזור וגם מקבל מי שפרע הו"ל הנאה שוה פרוטה במה שסומך שיעשה מלאכתו משא"כ בקניית חפץ דאדרבא לא ניחא לי' דלקני משום שמא ישרפו חטים בעליא וכ"ז שלא עשק אינו חפץ בקניין א"כ לא אתהני מידי ופסק הרמב"ם כהך ברייית' דדוק' בחפץ הוא דלא מעל בישראל משא"כ בשאר אומניות דדמו לבלן ודפסק הרמב"ם הכי היינו משום דבאמת מדאורי' מעות קונות וכלל מה דאיכא לאוקמי אדאוריי' מוקמי':

מחמת טרדות שונות בעו"ה לא זכיתי לגמור סוגי' דמשיכה טפי מהנ"ל וה' יכפר בעדי:

ב"ה מלן זעירין בסוגי' דתגרי לוד שהתהלנו ללמוד תחלת ימות דחרף תרי"ז ולא זכיתי לגומרה מחמת טרדות בעו"ה

האונאה ד' כסף יל"ד לרב דאמר שתות למקח נהי דסיפא אצטריך דלא נימא שתות מעות רישא ל"ל בשתות מקח לחוד הוה ניחא טפי דהשתא צריכינן לדחוקי כדמסיק בש"ס לקמן ונ' דמזה דייק הרמב"ם דשתות גדור כמ"ש ה"ה בשיטת הרמב"ם ולהכי נקט ד' כסף מכ"ד לסלע למימר דגדור בעי' וטעמא דמלתא נ' דהנה הא דפחות משתות לא מקרי אמונה היינו דירדו חכמי' לסוף דעתן של בריות דלא קפדי אאונאה פחות משתות וכי היכי דלא קפדו אאונאה פחות משתות ה"נ לא קפדי כ"א אשתות גדור לא זולת והבן:

תוס' ד"ה שתות מעות ע' רש"א לקמן נ"ב ע"א ד"ה שני פונדיוני' שהק' ע"ד תוס' אלו א"כ חוטא נשכר דאם מאנהו יותר משתות מעות אם רק לא הוה שתות מקח לא יהא צריך להחזיר ובשתות מעות צריך ונ' דמטעם קו' זו לא רצה ה"ה לפ' ד' הרמב' כמו שפי' הסמ"ע רכ"ז ואמנם באמת נ' דבין רב בין שמואל ס"ל דאיכא דקפיד אשתות מעות ואמנם אם נתאנה ביותר משתות שוב טעון המתאנה אי אשתות מעות קפדת לא שבקת להתאנה אותך ביותר עוד מזה א"וו אתה מאותן המקפידי' על שתות מקח דאנהו רובא:

ועד"ז אפשר לומר דרב לטעמי' דס"ל הולכין בממון אחר הרוב ולהכי בכל פעם מצי המאנה למטען בשתות מעות דאנת מרובא דאין מקפידין כ"א אשתות מקח ושמואל

לטעמיה דס"ל אין הולכין בממון אחר הרוב אא"כ צ"ל דאף במקום חזקת ממון לא אזיל שמואל בתר רובא:

הורה ר' טרפון בלוד אפשר דבלוד שהי' מפורסמין להתאנות וכל הקונה מהן יודע שנתאנה הוא דהורה ר' טרפון דבשתות עדן לא הוה אונאה ובעלמא מודה ומיושב קו' תוס' לקמן הא גם הם היו לוקחי' דהם היו לוקחים במק"א ושם גם ר"ל מודה:

תוס' ד"ה שוה חמשא בשיתא בסו"ד פי' דבשיתא דחמש הרי כ"ע ל"פ ויל"ד דמאן קאמר הכי מדל"פ הש"ס הוא דקאמר הכי ומנ"ל עכ"פ דבאמת הכי ס"ל ונ' דכללא בידן אפושי פלוגתא לא תפסי' והנה אי נמי נימא שתות מלבר ולא ליהוי ביטול מקח בחמשא בשיתא מ"מ יפלגו בזה רב ושמואל דלשמואל מיהת מחזיר אונאה ולרב לא מחזיר וגם בשיתא בחמשא נימא דפליגי כולו האי וודאי לא מפשי' פלוגתא ונח לן למימר דשתות היינו מלגו ובשיתא בחמשא מיהת לא יפלגו:

ד"ה ש"מ שתות מעות בסו"ד נ' דיל"ד לכאורה מנ"ל לשמואל דבאמת שתות מקח ג"כ שנינו כיון דאיהו מפ' למתני' כפשוטא וכ"ת משום דסמוך אברייתא אטי או שמואל ידע להך ברייתא ברייתא אתא לאשמועי' אע"כ דק' לי' לשמואל האי שתות מקח דמתני' א"וו או או קתני או א' מכ"ד דהיינו שתות מעות או שתות מקח וא"כ ע"כ אצטריך:

ד"ה תנן אפשר לומר ע"ר שכ' במתני' דלרב ק' לא לתני כ"א שתות למקח ובשלמא בד' ת"ק אתא לאשמועי' כמ"ש במתני' דמספר גדור בעי' ואמנם בדר' טרפון למה הדר ואתניי' א"וו לאשמועי' דשתות מעות נמי שנינו וע"ז משני דסיפא דומיא דרישא מיירי וכ"ת תרתי ל"ל לא היא אלא לא שנה תנא האי לישנא כ"א בד' ת"ק טפי הוה טעינא ואמינא דר"ט ורבנן בתרתי פליגי לת"ק שתות ומקח ולר"ט שליש ומעות להכי תנא בדר"ט האי לישנא גופא דתנא בדת"ק:

כ' הג"א דאם עדן לא נתן לו מעות נאמן לומר לא נתרוצי במגו אף דשהא בכדי שיראה וכ' עלי' הש"ך רכ"ז וצ"ע כוונתו דמאי מיגו שייך כיון דכה"ג אין כאן דין אונאה ונ' להסביר דה"ק דהנה אנן אמרי' מדנשתהית כ"כ ש"מ גמרת ומחלת ואמנ' אם המאנה לא נתן מעות עדן הרי הוא טוען ל"ל לזרוזי אם יזכה לי דמי האונאה טוב ואם לאו לא אשלם לו כלום:

תוס' ד"ה אא"כ בסו"ד ולפי' רש"י א"ש כוונתם דלרש"י סוגי' דהכא קאי במסקנא דלעיל ובתרוויי' אונאה היינו ידו על העליונה משא"כ לתוס' סוגי' בתרא קאי בס"ד דלעיל וע"כ קרי אונאה למחזיר אונאה:

בענין אין מערבין פירות שלהי פ' הזהב.

ביין התירו לערב קשה ברך ע' רש"י והרא"ש חולק וכ' הטור בשטת הרא"ש דרך בקשה מותר לערב אפי' שלא בין הגיתות והק' הסמ"ע מנ"ל הא דלמא דווקא בין הגתות ג"כ שרי ונ' דהנה רש"י דייק לי' למלתי' משום דאל"כ לתני קשה עם רך מאי ברך א"וו ברך דווקא ולא בקשה ואמנם הרא"ש מ' לי' דכ"ש דיין רך יפה לקשה ומ"מ ק' אמאי קתני מתני' קשה ברך דווקא א"וו הא בעי בגמ' לתרוצי דמתני' מירי בין הגיתות דווקא וברך בקשה לעולם שרי ולהכי לא כיילינהו תנא בחדא מחתא:

ואפשר גם רש"י מודה דרך משביח הקשה ומה"ט אסור דיסברו הלוקחי' כי כולו רך או רובו מיהת והוה כמתכוין לערב דסיפא וע':

תוס' ד"ה ואצ"ל כוונתם דלרש"י דנקט טעמא משום קמח מ' לכאורה דבתבואה דווקא דינא הכי ולא בשאר פירות ולזה הביאו מב"ב דמבואר שם דאפי' בשאר פירות דינא הכי:

רש"י ד"ה והאנן תנן ואתה מכרת לו כוונתו דאלו שדרי' רבא לחנותא בתורת מקח טעות אין כאן לפני עור אלא דבאמת לבתר מזיגא לא הי' יוכל רבא להחזירו כ"א בתורת מכירה שדרי' לחנותא:

רש"י ד"ה מ"ט דרבנן בסו"ד ל' ברכה נ' כוונת רש"י דלכאורה מל' הש"ס דדווקא בתבואה התירו רבנן משום ריוח תרעא ולא בשאר סחורה ובאמת ס"ל לרש"י כד' המרדכי בד"מ בכ"ח אות ג' דאפי' במלוה בריבית דינא הכי ולזה כ דל' זכור לטוב דהוא ל' ברכה בעי הש"ס ליישב ואהא מסיק משום ריוח תרעא ובאמת רבנן בכ"ג קשרי:

רש"י ד"ה זיבנן וכו' וכנעני הי' וכו' ויל"ד הא ע"כ כנעני הי' דאי עברי א"כ מאי א"ל רבא ויהי' עניים בני ביתך הרי עני הוא ואפשר דאיכא לפרושי ה"ק לי' אין דעת חכמי' נוחה בקנין עבד כ"א שיהי' העניים רק בני בית ולעולם עברי הי' לזה הכריח רש"י ממק"א דכנעני הי':

ויבא אחר תחתיו לא רצה לומר על עצמו רשע תחתיו כדתנן ואל תהי' רשע בפני עצמך: **הדרן עלך פרק הזהב קונה את הכסף בעזרת נפישי אליו יכלה ויכסוף ובעזר אותי אחריו ימשוך אתחיל לבאר פ' איזהו נשך.**

כ' הג"א דלא נפשיט אי אזלינן ברבית בתר מעיקרא או בתר לבסוף והנ"י כ' דממתני' מוכח דבתר מעיקרא אזלינן דקתנא סתמא סאתים בשלש דמ' אפי' הוזלו החטין לבסוף וק' א"כ אמאי דחיק הש"ס למנקיט סאה בדנקא וכיוצא לנקוט סאתים בשלש ותו אי פשיטא הא במלתא במתני' למה זה נקטא הש"ס בל' צידוד ולזה נ' דמסאתים בג' אין ראיה דהנה יש ב' מיני ערך ערך עצמו כמו בתבואה כי ג' סאין עומדים ליותר ממה

שעומדים סאתים וערך שער השוק והנה בדבר שיש לו ערך עצמו וודאי שייך רבית אפי' אי ניזל בתר בסוף כיון דבערך עצמותו מתרבת הונו משא"כ במעות שהעיקר בהן ערך השוק שפיר קאמר הש"ס דתלי' אי בתר מעיקרא או בסוף ולא אפשיט:

ואמנם מקרא יש קצת ראי' דבתר מעיקרא אזלי' דבשעת הלואה כ' לא תשימון עליו נשך וכן לא תתן לו בנשך:

תוס' ד"ה למה חלקן הכ' הנה לפמ"ש הרמב"ן בחומש דבאמת נשך ותרבית תרי עניני' דנשך היינו שנוטל הרבית מדי חדש וכיוצא ואין ההון מתרבה כדרך בעלי כספים ותרבית היינו שמלוה סאתים בג' ונוטל הכל ביחד כדרך להלות אוכלין לפני הקציר א"כ הא דאמרי' דחדא הוא ר"ל דאין סברא לחלק ביני' דמה לי הכא מה לי התם בין כך נוטל מה שאינו שלו א"כ עכ"פ שפיר קראן הכ' בב' שמות שלא ליתן פ"פ לבע"ד לחלוק כדאמרי' באיה ודאה וראה:

תוס' ד"ה אם אינו ענין הנה רש"י פי' דמעיקרא סמיך אכל דבר אשר ישך וזה לא ניחא לתוס' דעיקר חסר מן הספר ולד' רש"י אין כאן שום נשך מופנה לגזי"ש דתרוויי' נשך גבי כסף וגבי אוכל אצטריכו לרבית כמ"ש רש"י ולזה כ' תוס' דמלא תשיך לחוד ידעי' נשך כסף ואוכל ובנשך חד ידעי' רבית כסף ואוכל ואייתרו נשך דאוכל ונשך דכל דבר ותרוויי' מופנה לגזי"ש חדא ללוה וחדא אם אינו ענין ללוה תנהו למלוה:

תוס' ד"ה אם אינו ענין ד' הב"ח דלד' תוס' אפי' מדרבנן אין רבית בקרקע והק' עליו המ"למ פ"ב ממלו' ממ"ש הר"ן ר"פ נערה דע"כ מדרבנן יש רבית דלא עדיף מרבית דברים ואמנם כ"ז כ' המ"למ לטעמי' שכ' שם דהר"ן לא נחלק עם התוס' בפי' רבית קרקע אבל כד דייקת ע"כ נחלק עלי' דלמ"ש תוס', דקרקע בקרקע דווקא מקרי רבית קרקע משא"כ אם הלוה מעות אף דהרבית הוא קרקע לא מהלי א"כ מאי ראי' יש מרבית דברים הרי התם הלוה לו כסף א"וו משום דהר"ן לא נחית לחלק בכך הוא שהביא ראי' משא"כ לד' התוס' אין ראי' מזה:

ואמנם מה שהניח המ"למ בתימא ד' תוס' בכתובות שהביאו מהא דאמר רבא לאו בגזל וכו' ראי' דבפחות מש"פ אין רבית ולא הביא ג"כ ראי' להא דאין רבית בקרקע נ' דעתם דהנה דאין אונאה בפחות מש"פ ה"ט דהוה מחילה אבל אין לנו מקרא יתירא ע"ז משא"כ הא דאין אונאה בקרקעות ילפי' מהא דכ' או קנה מיד דבר הנקנה מיד ליד דהיינו מטלטלין ואס"ד דמלאו דרבית ידעי' הא מלתא למה לי תו קרא דאו קנה מיד א"וו לאו להכא אתי' לאו דרבית:

תוס' ד"ה קרי בי' כיון דקאי נשך אכספך וכו' פי' כיון דנשך ותרבית א' הוא למה לא יהי' תרוויי' בין בכסף בין באוכל כיון דחדא מיניי' איתא ובזה נ' לי לסלק קו' הלח"מ מעל הרמב"ם שכ' דנשך ותרבית חד הוא מהאי קרא והק' הלח"מ הא מסברא ולא מקרא אתיא ולמ"ש א"ש דה"ק הרמב' דקרא כ' כן כי היכי דנימא דתרוויי' אינהו בין בכסף בין באוכל וממילא ע"כ סמכת אסברא דתרוויי' חד הוא:

בענין לאו דגזל

לאו בגזל הנה בכאן לא הקשו תוס' קושייתם עד לבסוף לקמן אגב גררא כ' דהו"מ לשנויי אין מזהירין מן הדין ונ' דבאמת אביו של בריבי במכות ס"ל מזהירין והנה מאחר דגם אי מזהירין מן הדין ע"כ כוונת רבא דלאו בגזל ל"ל מסיק הש"ס הכא אליבא דכ"ע:

ואמנם למ"ש ה"ה ה' מאכלות אסורות גבי גמל ושפן דדווקא היכא דגם האיסור גופי' ילפי' מן הדין הוא דאמרי' אין מזהירין מן הדין משא"כ היכא דגוף האיסור כתיבא באורייתא ורק האזהרה בעין למילף לא אמרי' אין מזהירין מן הדין א"כ הכא לא קאמר הש"ס כ"א הלאו ל"ל למכתב לא לכתב בקרא כ"א האיסור והלאו שפיר ילפי' בק"ו:

רש"י ד"ה שכן דרך מקח וממכר כוונתו דבהא לא סגי כ"א דאמרי' לדידי' שוה כ"כ:

שכן לא ידע דמחול ע' ברא"ש וברמב"ם פ"ד ממלוה וכוונת הרמב' שם כ"כ ליישב מסוגיין וע"ז קאמר דהכא אאיס' דייני' ולא אממון ולענין איסור לא מהני מחילה ולענין ממון אהני ובזה סרה ג"כ קוש' הראב"ד בה"ה שם דכיון דאיסור' מיהת איכא ל"ש לומר כל אדם ילוה ברבית ע"י מחילה:

ואמנם בענין קו' הרמב"ם על הגאונים ממלוי ברבית שבאו להחזיר אין מקבלין מהם י"ל דה"ט דמחילה לא מהני ברבית דירדה תורה לסוף דעתו של לוה דאגב אונסא גמיר ומחיל דמתיירא שלא ילוה לו פעם אחרת כמלוה ויהיב דלכ"ע לא הוה יהיבא משא"כ היכא דבא לעשות תשובה וילוה מכאן ואילך בלא רבית דל"ש שוב למימר הכי שפיר הוה מחילתו מחילה גמורה:

רש"י ד"ה לכובש ש"ש כוונתו דמ"מ היינו גזל וע"ז כ' דל"ד לגזל חדא דגזילה כבר מטיא לידא דנגזל ועוד דגזילה הוה חסרון קרן וכובש שכר שכיר הוה מניעת ריוח:

ד"ה אמרי' ה"נ וי"ל וכו' צ"ל ד' תוס' דאפי' אין הגזיל' קיימת יוצא מן התורה בהשבת דמים ואף דתנן דדמי מריש גם לבי"ה לא מהני כ"א מפני תקנת השבים היינו כ"ז שהגזילה בעין דאל"כ הרי אם לא יוכל לקיים העשה שוב לוקין על הלאו הניתק וא"כ שוב אין מזהירין מן הדין וי"ל הוכחה לדברי' דהנה כללא כיל הטו"ז בראיות גמורות

דמה דכ' בהדי' באוריי' לא מצי רבנן למיעקר והיאיך עקרו מפני תקנת השבי' מה דכתב באוריי' אשר גזל כעין שגזל א"וו דגם דמים הוו בכלל אלא דאם הגזילה בעון מצוה בגזילה:

ומ"מ לא הוצרכו תוס' לתי' זה אלא לטעמם שכ' במס' מכות ט"ו דגם לאו הניתן לתשלומין לוקין עלי' משא"כ לד' החולקים הרמב"ם וסייעתו דלאו הניתן לתשלומין אין לוקין ממילא א"צ לתי' התוס':

והנה הרש"א בשמעתין רצה להביא ראיה לד' תוס' מפלוגתא דר"מ ורבנן אי משלם לקה או לא ע' בדברי' ולענ"ד ל"ד להתם דהתם בב' שמות פליגי כמבואר בד' ר"מ משא"כ הכא בלאו שניתן לתשלומין מיירי והנה למ"ש בשטת הרמב"ם גם אידך קו' ל"ק דלעיל ג"כ לאו אמלקות דייני' דלהרמב"ם בין אגזל בין אאונאה בין ארבית אינו לוקה כמבואר בדברי' וא"כ שפיר פריך לכ"ע:

ד"ה אלא לאו דגזל ע' רש"ל ורש"א ולמסקנת רש"א ע"כ ליתא לד' רש"ל וע':

ד"ה לעבור עלי' וי"ל משום וכו' הנה לד' הרמב"ם ליתא לתי' כמו שהעיר הרש"א ואמנם באמת לולי דברי' י"ל דמסתבר טפי לאוקמי בש"ש בב' לאוין משום דהתם תרי מילי איכא חדא דהוה כשאר גזל ועוד כי שכיר הוא ואליו הוא נושא את נפשו משא"כ בגזל כיון דלא לקי תרי לאווי ל"ל:

והנה הרש"א הק' הא גם בשכיר הוה ניתק לעשה וכ' דעכ"פ הך ל"ת דלא תגזול לא מנתקא דוהשיב את הגזילה הוה גזל ממש ודברי' צ"ע לענ"ד דכשם דילפי' מאונאה ורבית אי' גזל ה"נ ילפי' השבה מהתם וממילא אייתר והשיב אהך גזילה דש"ש:

ובענין קו' נ' ד' תוס' ע"ד שכ' בחולין פ"א מגמרא דתמורה דלא אתא חד עשה ומנתק תרי לאווי אף דהתם מ' מדברי' דהכא שאני דהתרי לאווי לא סמיכו כ"כ במק"א דד' תמוהים דבאמת סמיכו בחד קרא פ' קדושים אהדדי:

ואמנם לי ק' הא כובש ש"ש הוה לאו שאין בו מעשה והיאיך לוקין עליו וזה ק' לי ג"כ על הרמב"ם ל"ל למכתב דאינו לוקה בשכיר משום דנותן לתשלומין הרי בלא"ה הוה לאו שאין בו מעשה ואפשר למאי דאומן קונה בשבח כלי ובשכירות חוזר לבעלים ואי כובש השכירות הוה הלקיחה מן האומן לאו שיש בו מעשה:

באו"ד והיכי ס"ד ע' רש"א שכ' ויש ליישב נ' כוונתו דא"כ גם עתה יקש' דלמא באמת להכי הוא דאתא לא מיבעי למ"ד גזל גוי אסור אלא אפי' למ"ד מותר דלמא בעושק דלא מטא לידי' הוא דאמרה תורה ריעך למעוטי גוי ולא בגזל גמור ולהכי פליג קרא במלת ריעך בין עושק וגזל וכ"ת ובאמת למה לא נימא הכי אי גזל גוי אסור קרא לגזל גוי אתא

ונ' דה"ט כיון דבישראל אין לוקין על לאו דגזל דניתן לתשלומין ובגוי דעכ"פ לא ניתן להשבון ללקו וזה בכלל ליכא מידי דלישראל קיל ולנכרי חמור:

וכ"ת הרי פחות מש"פ התם ג"כ ח"ש אסור מן התור' ואמנם לר"ל לכאורה דח"ש מותר מן התורה ובגוי נהרג על פחות מש"פ צ"ל דלית לי' מי איכא מידי והן ד' רב אחא בר יעקב בחולין דר"ל לית לי' מי איכ' מידי וע':

שכיר עני ואביון נ' דשביק הש"ס לא תעשוק דקדושי' דלמא לאו בשכיר מיירי ולזה קאמר הש"ס הרי בהאי קרא שכיר בהדי כ':

טומן משקלותי' במלח פי' רש"י שמכבידין ולוקח בהם ובאמת פשטא דקרא במוכר מיירי ואמנם הנ"י כ' דטבע המלח לשאוב משקין ואם ישקול כהן משקין יכריע הכף אף דלא שקלו כולי האי וע' פ' כל הבשר גבי כד של מלח עם כד של חלב גם התם לית ליה לרש"י דמלח שואב והרמב"ם שם ס"ל כן וע':

במשורה שלא ירתיח יש להמליץ עד"ז מה דשנינו באבו' ומים במשור' תשת' דאמרי' פרק ע"פ דהרתיחות של מים אין להם רפואה וקאמר ומים במשור' תשתה פי' שלא ירתיח כדאמרי' בשמעתין:

תוס' ד"ה שתולה קלא אילן ע' רש"ל ורש"א וי"לד דלמא עביד הכי שלא ילקוהו בי"ד כדאמרינן בכתובות דבמ"ע מכין אותו עד שתצא נפשו ולי נראה כוונת תוס' דתרי פעמי' כ' אני ה' אלקי' פי' דיין ליפרע כ' יצי"מ וע"ז כ' תוס' דבחד אני ה' אלדי' סגי דכל שתולה קלא אילן לא קיים ציצית וע"ז כ' דאשעת תליין בבגד אצטריך וע':

בענין רבית קציצה.

תוס' ד"ה יכין ומע"פ גובה מן היורשין מבואר מדברי' דאי אינו גובה א"ש דלא כמ"ש פ' הגוזל בתרא דרבית ל"ד למלוה ע"ש ונרא' דזה תלי' בפלוגתא דרב ושמואל דמקדש אחותו דמעות בטעות הוא וס"ל לחד דמעות מתנה וחד ס"ל דמעות פקדון ולמ"ד מתנה הכא לאו מתנה נינהו ולמ"ד פקדון הכא מלוה נינהו וז"נ כוונת רש"י בב"ק דף צ"ד ע"ב שהק' הגו"ת דמפ' כרב"ח דיורש כלוקח אמנם נרא' דרש"י כוונתו דמע"פ אינו גובה מן היורשין ולענין זה כלוקח דמי וא"צ לד' המ"ל:

רש"י ד"ה רבית קציצה כוונתו דע"כ לר"א קאמר הש"ס דאי לר"י מאי נ"מ דהאי דאורייתא והאי דרבנן הרי זה כבר קאמר אמנם דצ"ל דד' רש"י דלא כריב"ן דלר"י חייב לצאת י"ש דא"כ גם לר"י א"ש ולד' רש"י מדוקדק דנקט הש"ס האי ע"כ אדבתרא דבתחל' הו"ל למימר מאי דאיכא בין רישא לסיפא ולבתר הכי מאי דשוין אמנם ה"ק ע"כ יכין

ובנו ילבש ואיהו לא אמנם איהו באבק רבית ג"כ לבש ובד' רש"י יש ליישב אמאי נקט הש"ס ד' ר"א שהוא תלמיד ר"י מקמי דר"י אמנם הא שייכא לדלעיל וכאילו אמר דאמר ר"א וה"ק ע"כ רבית קציצה מכאן ואילך אבק רבית ונ"מ דאמר ר"א ר"ק יוצא א"ר אינו יוצא אמנם הא קשי' למ"שכ תוס' רבא כר"י ס"ל הא רבא קאמר האי וצ"ל דרבא לא קאמר כ"א האי ע"כ של תורה אמנ' באמת רש"י לקמן ד"ה אינהו גרס בהך דב"ק רבה ואין מקום לד' תוס':

והנה כתב רש"י ב"ד כופין דבריו נוטין לד' הרשב"א בנ"י דאין ב"ד יורדין לנכסי' כ"א כופין כבשאר מ"ע ע' במ"ל:

וממ"ש רש"י אם תובעו דייק הטו"ז יוד סי' קס"א דדוקא הלוה יוכל לתבוע ולא ב"ח דידי' ואמנ' המ"ל הביא בשם ס"ח דאדרבא הבע"ח עדיף מן הלוה שלא קאמר עליו אין מקבלין מהן ולקו' הטו"ז מאי וחי אחיך שייך בבע"ח דלוה י"ל למה לא סגי לי' דע"י לא הוה עבד לאיש מלוה ואמנם מ"ש רש"י אם תובעו י"ל דדעתו ליישב דלמאי דקיי"ל אין מקבלין מהם מאי נ"מ תו בהא דיוצא לזה כ' דאם הלוה תובעו מ"מ יוצא דב"ד נזקקי' כמבואר בפוסקים ועי' מ"ל שם או כוונתו לד' הרא"ש בב"ק צ"ד דאם לא בא מעצמו לעשות תשובה כ"א הלוה תובעו מוציאין ממנו:

ומ"מ אם גם נדחו מד' הס"ח ד' הטו"ז נ' ד' הדג"מ דהני הלוה אינן יכולין לתבוע דכשם דאמרי' במלוה במי שנאמר אל תקח נאמר וחי ה"נ אמרי' בלוה במי שנאמר מאתו נאמר אחיך. ובין בהאי בין בהאי ברי' אינו בכלל:

א"ר אינו יוצא ע' בנ"י דחייב לצאת י"ש וז"נ טעם הראב"ד שהביא הרא"ש דאי תפס לוה לא מפקי' מני' דבלצאת י"ש קיי"ל הכי וד' הרא"ש כתוס' דלר"י אפי' לצאת י"ש אינו חייב וה"ה בא"ר לר"א:

רש"י ד"ה וחי סיפא דקרא וכו' נ' טעמו דמוחי ליכא למדרש דדרשי' לי' ברבית פ' משפטי' דמלוה ברבי' לא יחי' לעו"הב וע"כ מסיפא דמות יומת דריש דע"כ קאי אמיתה בעו"הז:

מ"ט דר"י יל"ד דמלבד דד' ר"א קודמי' והו"ל להש"ס למפרך תחלה מ"ט דר"א בל"ז ק' דמהי"ת נימא יוצא בדיינין דפריך מ"ט דר"י ונ' דכיון דאמרה תורה דמחילה ברבי' לא מהני ממילא הויא גזילה גבי מלוה ולמה לא יוציאו ודווקא לבתר דמייתי ר"י קרא פריך מ"ט דר"א:

אמנם מד' הש"ס בתמורה יבואר דלרבא מק' דס"ל כל מלתא דאמר רחמנא לא תעבוד אי עביד לא מהני וא"כ מ"ט דר"י ע"ש ותמצא:

תוס' ד"ה רבא אמר בסו"ד כוונתם וכ"ת נימא דהתם דווקא והכא לר"י קאמר ע"ז כ' מדמייתי הש"ס ד' רבא משם רנב"י ש"מ דרבא לא ס"ל לדינא הכי:

ויש מזה ראי' ג"כ דל"ג התם רבה כגי' רש"י:

מוטב שישתו יל"ד מ"ט דבן פטורא וכי לאו דלא תעמוד על דם רעיך עומד בפני פי"נ ונ' דבן פטורא רק מוטב קאמר ולא חיובא וכוונתו דס"ל כד' תוס' דבכל התורה אם רצה להחמיר על עצמו רשאי ולא מקרי חובל כיון דלשם מצוה קעביד והנה לזה קאמר דהכא מוטב שיעשה כן דאם לא יעשה כן חבירו וודאי ימות דבלא מים כלל לא יעשה הב"ה נס להצילו מצמאו משא"כ אם ישתו שני' שמא יתברכו המים במעי' וירוו צמאם ואם גם לא פשע ואמנם ר"ע לימד דהיכא דחייך קודתי' אין כאן כלל לאו דלא תעמוד ואין מקום לד' בן פטירא:

וכ' הרא"ש דאף ר"א כר"ע ס"ל למעמך וצריך להוסיף א"כ לר"י וחי מאי עביד לי' אמנם באמת כוונת הרא"ש דוודאי לר"י תרתי אצטריך וחי עמך דמעמך לחוד לא ידעי' מידי משא"כ לר"א עמך מיותר דבוחי סגי אמנם א"כ דלמא כולא קרא תו לדר"ע אתא כדר"י אמנם ד' ר"א דהוה דבר הלמד מענינו דבענינא דרבית כ' ולר"י מאי שיטא הכא ולר"י נ' דכולא מלתא דבן פטורא ודר"ע משל הוא ואהלואה קאי וה"ק בן פטורא אפי' טוען המלוה בשלמא אם אקח ממנו רבית גם לו יהי' מקצת ואנא אחי' ברביתא משא"כ אם לא אקח והתורה חייבני להלות לו ואלוה לו קצת וקצת יהי' בידי גם לי גם לו לא יהי' וע"ז קאמר בן פטורא מוטב ישתו שני' וימותו ור"ע דרוש דלא היא דדווקא כשיש למלוה להאיות נפשו והמעות בטלית אצלו חייבה התורה להלות הא זולת חייך קודמין:

והני משום כבוד אביהן מי מחייבי יל"ד מאי ענין הך קו' לכאן ונ' דה"ק בשלמא אי יוצא בדיינין הו"ל לאו הניתק לעשה וא"כ אם הם מחזירין הו"ל כאילו החזיר אבוהון וא"כ עי"ז יהא מקרי עושה מעשה עמך משא"כ אם אינו יוצא בכ"ג לא מקרי עושה מעשה עמך דהרי לא ניתק לעשה:

תוס' ד"ה גזלן בסו"ד כוונתם בשלמא אי בהאי אעפ"י שגבו יש איזו רבותא לענין גזלן שפיר:

ויל"ד לאיזו ענין הפליג הש"ס בזה הרי מ"מ קתני מחזירין במלוי ברבית ונ' דלכאורה י"ל בבא לצאת י"ש אלא מדברי לי' לגזלן מ' דר"ל כשם שגזילה יוצא בדיינין ה"נ רבית ובב"ק נקט כל השקלא וטריא אגב הכא כרגיל בש"ס:

את המלוה ואת הערב ע' בלח"מ פ"ב ממלוה ומ"מ צ"ע מ"ט הלוה יפטר ונ' דכיון דיוצא בדיינין לא זכה בו המלוה ולא עבר הלוה כלל אמנם כ"ז אם ב"ד יורדין לנכסיו וכן מטי',

ד' הרמב"ם דאחר שכ' יוצא בדייני' כ' עוד וב"ד מוציאין ממלוה ומחזירין ללוה ומבואר לכאורה דס"ל כמ"ש המ"ל בשם החינוך אמנם ד' היש מדקדקי' בה"ה כד' הרשב"א דאין על המלוה כ"א מ"ע וא"כ שפיר דקדקו דהלוה חייב:

אמנם מאין להרמב' דין זה דלוה פטור ג"כ נ' דנפקא לי' מד' התוס' שהק' לד' המק' בערב מאי לא תקח איכא ותי' דמיירי בערב שלקח מלוה ונותן למלוה וא"כ מבואר ע"כ דגם לוה פטור דהאי ערב לוה היא לגבי מלוה:

רש"י ד"ה משכנתא מעות על הכרם כוונתו דכה"ג דווקא הוה א"כ משום טעם שכ' לקמי' דזמנין לוקין ואין עושין פירות משא"כ בית לדור בו הוה רבית דאוריי' ואפשר דעתו כד' הפוסקי' דיש רבית דאוריי' בקרקע אמנם בלדור ע"כ הוה דאוריי' מהש"ס גבי בתי ערי חומה ומטעם שכ' תוס' ור"ן פ' נערה:

בענין המרבה בפירות.

תוס' ד"ה הרי שהי' נושה ע' מהרש"א הנה תי' מוקשה לע"ד דלענין אין לו מאי אהני לן מחילת מלוה כיון דעכ"פ לא יהיב לי' דמי ל"ש אעפ"י שאין לזה יש לזה ותדע דלמסקנא בר' אושעיא כ' רש"י לקמן הטעם דיש לו מהני משום דגם במלוה שייך מי שפרע וציין הגאון מהרא"וו דלד' הפוסקי' החולקי' על הרמב"ם וס"ל דל"ש במלוה מי שפרע ליתא לד' רש"י וצ"ל לדברי' דר' אושעיא מיירי במחילת מלוה ומ"מ מחלק בין אין לו ליש לו ולענין קו' מהרש"א נ' דהנה קו' תוס' לא הי' אלא לר"י דמעות קונות ד"ת ומ"מ מק' תוס' שפיר לר"י מ"ט דהך ברייתא אמנם דלישנ' הש"ס ה"ט דמתני' ל"ק דא"כ עכ"פ לר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה וק' מ"ט דמתני':

כ' הג"א דאין לו ר"ל אפי' דמים אין לו דאל"ה אמרי' מה לו דמיהן מה לי הן והק' המע"מ הרי לקמן פריך הש"ס מהך אין לו ארבא דאמר מה לי דמיהן מה לי הן וא"כ ע"כ מיירי ביש לו דמים ונ' דהמע"מ הוה סבר דהג"א קאי אברייתא במלוה וזה וודאי לא יתכן דהרי מסיק הש"ס לקמן דבמלוה לא קאמר רבא אמנ' ההג"א קאי אמתני' ומפ' כרש"י וש"פ דלקח דרישא מיירי שנתן לו דמי מכר אלא אח"כ בא לוקח יין באותן דמים ובהא דהוו דמ ובינו הוא דמסיק רבא דמה לי דמיהן מה לי הן ושפיר ע"ז קאמר ההג"א דמיירי דגם דמים אין לו:

בענין מה לי הן מה לי דמיהן.

תוס' ד"ה בשמשך פי' לדברי' כיון דמשך היאיך הי' המוכר רשאי למוכרן וכ"ת דבאמת באי' מכר א"כ הו"ל גזילה וכשעת הגזילה משלם ולא כדהשתא וכ"ת דהוה הלואה גבי' א"כ הו"ל סאה בסאה:

ד"ה צד א' בסו"ד וי"ל נ' דמ"מ מחלקו בין דרך הלואה לדרך מו"מ דשמעתין דאל"כ הרי בשמעתין הלוקח לא יבטל המקח דע"מ כן זבין כדי שירויח והמוכר אין בידו לבטל:

ד"ה רבית וי"ל ונ' דלפי"ז רבנן ור"י בפלוגתא דר"י ור"א פליגי רבנן ס"ל כר"י דרבית לא ניתן להשבון א"כ לא מהני אם יחזיר ור"י ס"ל דר"א דניתן להשבון וא"כ רבא לטעמי' דכר"י ס"ל ומוקי רבנן כר"י וא"ש סוגי' דמגילה בסו"ד דאף דגם לרבא א"ש ואדרבא למ"ש רש"א לרבא עדיף דאפי' כרבנן מצי סבר ר"מ ומ"מ נקט הש"ס כאביי משום דלהל' דקיי"ל כר"א ע"כ כאביי מסקינן:

באו"ד במדאוריי' מודה רבא ונ' דלתי' זה לרבא בהכי פליגי דר"י דס"ל בצ"א ברבי' לא הוה כ"א אי' דרבנן א"כ במחזי כרבית דמחזי' לבסו' לגמרי שרי ולרבנן צ"א ברבית דאוריי' א"כ במחזי כרבית מדרבנן אסור:

ע"כ ד"ה ופוסקי' בסו"ד ואמנם לרשב"ם דבדמי' גם ר' ינאי אוסר אין מקום לדברי' ומה"ט הרא"ש דמסיק כהרשב"ם כ' עוד תי' אחר ומ"מ נ' דרפיא בידי' ומה"ט הביא לקמן ד' ר' יוחנן ולא החליט דרבא בשמעתין פליג וע' ב"י שעמד ע"ז:

בענין תרעא חריפא

תרעא חריפא ע' רש"י והרמב' פי' שקונה טרם הקציר וע' ה"ה שנדחק בפי' תרעא חריפא ולי נ' דק' לי' להרמב' אפי' רש"י מ"ט לא סמכא דעתי' א"וו מיירי שלוקח קודם הקציר בשער הישן כידוע אשר קודם הקציר שכבר נתרוקנו האוצרות השער ביוקר ובעת הקציר כבר הולך ופוחת והיינו תרעא חריפא שער החריף והיינו דלא סמכא דעתא דמוכר:

תוס' ד"ה אי תקפה ועמד הב"י על הטור שלא הביא תי' התוס' ונ' ד' הטור דלקמן מיירי ביין חדש אשר עדן לא נתברר כלל אם הוא יין דלמא מי בוסר הוא וזה יתברר כאשר יגיע הזמן שיגמר תסיסתו וא"כ ממילא הוה מקח טעות משא"כ בשמעתין מיירי ביין גמור ואי תקיף לאחר זמן נתקלקל לפיכך צריך להתנות דווקא:

בסו"ד ה"ק רש"א דלמא הכא משום דאתני הוא ולענ"ד דהתנאי דהכא אינו מועיל לענין ריבית כ"א דליהוי המקח בטל משא"כ לקמן משום אי' ריבית אתי' עלה:

והנה מה שהביא ראי' מעיסקא יש לדחות לכאורה דכל דרך הלואה אסור:

ע"ב ד"ה האי ע' רש"א הנה לכאורה ע"כ הכי הו"ל להק' דבל"ז שפיר מק' רב שרבי' מדבעי רבא תנאי א"כ ע"כ לא מדמי לי' לשער דמתני' ושפיר פריך אמנם נ' כוונת תוס' דבשלמא תנאי צריך הכא משום דהמקח נעשה מיד משא"כ בפסיקא דמתני' אבל לענין ריבית מ"ש:

האי מאן דאוזיף מדנקוט בלוה דווקא ולא סתמא דהרי אפי' בלוקח ומוכר דינא הכי מ' לכאורה כהחולקי' על הרמב' דבמלוה אסור מטעם רבית ולהכי נקט לוה לדיוקא דבלוה שרי הא במלוה אסור ולהרמב' נ' דס"ד דמלוה לא מהימן למימר דלא דייק ומני דאמרי' מלוה מקיים בי' בלוה וסלף בוגדי' ואי לאו דמתנה יהיב לי' מידק דייק טובא קמ"ל דאפי' בלוה דינא הכי:

כ' תוס' ד"ה ה' בזוזא דבטרשא מיירי שאין שומתו ידועה ומ"מ יל"ד מאי פשיטא דקאמר הש"ס הא גופא קמ"ל דלא דמי' לטרשא וצ"ל דהא דהכא אמרה ר"נ מקמא דאמר להך דטרשא ולולי דברי' הייתי אומר דלקמן דמיד יהיב לי' סחורתו הו"ל מכר משא"כ הכא לא הוה כ"א פסיקא וחמיר:

בענין קרי קרי פ' איזהו נשך.

ד"ה מה שעזי כוונת דברי' דדבר שדרך התגרין לסחור בו הלוקח שם לעצמו וידע בבירור כשהוא קרוב לשכר מלהפסד משא"כ דבר שאין דרך התגרין לסחור מטעם שאין אדם יכול לעמוד עליו הוה קרוב לזה ולזה כוונת דברי' במשכנתא דהתם מכר והכא פסיקא:

בענין קו' רש"א נ' דאם הוה נקיט רב דלא כך וכך מ"מ בכך וכך לא הוה ידעי' ושפיר מצי למימר דשרי מטעם ממילא קא רבי היכא דכבר הם בני זרת ומוכרן בשער שבשוק ואשמעי' רב הכא דכה"ג אסיר ולקמן שוב אשמועי' אידך דינא:

והנה סברת תוס' דכשאין הפירות עדן בעולם ג"כ דכה"ג הוה פסיקא ולא מכר ולהכי אסור וזה ג"כ סברת ה"ה דיין שבגפני' הוה פסיקא ואסור:

ואמנם ד' ר"ה גאון שהביא ב"י שמתיר בכ"ג צ"ל דס"ל דדווקא לקמן שעכ"פ יין מכר לו א"כ צריך להשתדל שיהא לו יין והוה עבודתו אגר נטר כמ"ש ה"ה בתי' קמא משא"כ אם מוכר לו פירות שדה יהי' מה שיהי' אפי' עשב וירק אין חייב כלל עלי' ושרי:

בענין הלוהו ודר בחצירו.

ולא ישכור לו בפחות הנה במתני' לא פי' רש"י כלום דש"מ דמשכנתא על בית אסור ונ' משום דלכאורה יל"ד רישא ל"ל לא ליתני כ"א בפחות אסור ובחנם ממילא ש"מ דמכ"ש

דאסור א"וו לכאור' דרישא מיירי בבית וסיפא בשדה וכרם ולא דשדה חמור מבית דבבית בפחות מותר ובשדה רישא מיירי בשעת הלואה וה"ה לשדה וסיפא שלא בשעת הלואה וה"ה לבית וכד' ר"ת ואמנם למאי דמסקי' בגמ' דמתני' מיירי בלא קיימא למיגר א"כ רישא מיירי בלא קיימא למיגר ולהכי נקט בחנם דווקא דבפחות ל"ש כאן וסיפא מיירי בקיימא למיגר ומ"מ מבואר כד' רש"י:

ועד"ז נ' להסביר קו' הש"ס לקמן מאי קמ"ל תנינא וק' מהי"ת דמתני' בלא קיימא למיגר ועוד לאיזו ענין מייתי גם סיפא הא עיקר קו' מרישא א"וו ה"ק כיון דקתני תרתי ש"מ סיפא בקיימא למיגר ורישא בלא קיימא למיגר ולד' התרצן לכאורה לא זו אף קתני:

אמנם באמת כ"ז אי מפ' האי קמ"ל אמתני' שפיר דייק רש"י וכמו שנ' ד' תוס' בב"ק צ"ז אמנם למסקנת תוס' לקמן דקמ"ל לא קאי כ"א אר"נ אבל מתני' מיירי בקיימא למיגר שוב אין מקום לכאורה לדיוק רש"י:

אמנם כד' התרצן י"ל לתרץ בזה קו' רש"א דמנ"ל להש"ס דמתני' בלא עביד למיגר ג"כ דק' לי' תרתי ל"ל וכמ"ש אלא ש"מ דרישא בלא עביד למיגר ודי אם אינו דר בחנם וסיפא בעביד למיגר צריך שלא ישכור בפחות:

ואמנם נ' דמקי' רש"א זאת הובא הרמב"ם לפ' לא עביד למיגר דשמעתין על בעל החצר והכל חד הן הארעא לא עבידו להכי או בעל החצר אינו נוהג בהכי אבל אם השוכר לא עביד למיגר באמת לא נשמע ממתני' כלל:

והנה ד' הב"י דלהרמב' בהלוני ודר בחצרו הוה ר"ק והק' הלח"מ א"כ משכחת לה תרבית בלא נשך ודברי' כללי' בד' הרמב"ן ברא"ש בסוגיין ואמנם נ' דד' הרמב"ם משום דכשאומר הלוני ודור הו"ל כאלו השכירו עתה וכמו שצידד הרמב"ן שם ברא"ש ודיחוי הרמב"ן ל"ל להרמב"ם וא"כ הטעם שוב משום דאתעביד ארעא דקיימא למיגר והו"ל שוב נשך ותרבית וע' ביאור ענין זה בב"י קס"ו בשם תלמידי רשב"א ותמצא:

ואמנם מה שהקשה הלח"מ גם לד' ש"פ דבארעא דעביד למיגר וגברא דלא עביד למנגר שייך נשך בלא תרבית לענ"ד אין זה קושי' דאטו אם הלוה נותן דבר למלוה ברבית שהוא שוה כסף לכל עולם ואצל המלוה אינו חשוב לא נקרא תרבית מה"ט אתמהה וה"נ דכוותא:

והנה בענין דר בדיעבד בארעא דקיימא למנגר כתב הרמב"ם דהוה שודא דדיינא ונ' להסביר דהנה הרמב"ם קאי בשטת רש"י דמשכנתא דביתא בלא נכייתא הוה ר"ק ובנכייתא הוה אבק רבית ומעתה ע"כ הבי"ד ינכו איזו שכר דירה דכל כמה דלא מנכי

לי' מידי הוה ר"ק ואמנם אם רק מנכי' לו אף שאין מנכין לו השלם השאר לא הוה כ"א אבק רבית ואינו יוצא בדייני':

ואמנם ביאור ד' הראב"ד לענ"ד דלא כמו שהבינוהו ש"פ כ"א דגם הראב"ד קאמר דאם דר בו שלא מדעת צריך לשלם לו משלם כד' הר' אפרים ואם מדעת א"צ לשלם לו כלום דמחל לו ובזה חולק עלי' וע' בב"י מה שחילקו תלמידי הרשב"א בענין מדעת:

תוס' ד"ה בארעא דלא קיימא אושא מלתא הביא הש"ך קס"ו בשם רש"ל בב"ק דמה"ט לא יכבד הלוה למלוה בכבוד ס"ת הו לקרותו או לגלולה ואני לא אדע מה תרבית יש כאן הא מצות לאו ליהנות ניתנו ואפשר ד' רש"ל כיון דעכ"פ חסרי' ממונא ללוה הוה נשך אף דליכא תרבית ומדרבנן דמדאורייתא הרי לא משכחת ולפי"ז אם הלוה לא קנה בעד המלוה לחוד הך מצוה כ"א קנה כזה לחצי שנה וכיוצא שרי':

תוס' ד"ה כי היכי דלא נסתר ע' רש"א מתי' נ' כאלו קאמר ר"י בר חמא דה"ט דרב אמנם בב"ק צ"ז דייק הש"ס ממק"א דע"כ ה"ט דרב וע"ש ומ"מ אין מקום לקו' רש"א הרי לענין לכתחלה צריך האי טעמא דלכתחלה באמת אין בה גם עכשיו בלישנא דרב דפטור קאמר ולא מותר ובאמת אין רב מתיר לכתחלה ורב יוסף ס"ל הטעם משום דלכתחלה בעלי מקפידי' ולגבי דיד' הלווי' לא יקפידו ושרי אפי' לכתחל' כיון דלא חסרי' ממונא וליתא נשך ומה"ט לא תקף עבדי דשאר אינשי דלא מסיק בהו זוזי':

בענין מקח שישו בו רבית פ' איז"ג

רבא אמר ה' מפקינן מני' יל"ד מזה על מ"ש תוס' ריש פירקין דרבא כר' יוחנן ס"ל דר"ק אינו יוצא בדינן א"כ מאי מפקינן דקאמר ואפי' לד' ריב"ן דלצאת י"ש כ"ע מודו מ"מ לשון מפקי' לא א"ש ונראה לתרץ בזה קו' הסמ"ע חו"מ סי' ר"ח והק' אותה המ"ל בשמעתין מד"ע והוא פלא דרבא עצמו הא קאמר בתמורה כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והחילוק שכת' המ"ל והסמ"ע ודחי בו ד' הב"י הנה כ' הסמ"ע דאין כן ד' התוס' בתמורה שם אמנם למ"ש לד' התוס' א"כ ע"כ רבא לד' אביי הוא דקאמר בשמעתין דלרבא בלא"ה ר"ק אינו יוצא בדיינין א"כ גם בהא אליבא דאביי קאמר דס' אי עביד מהני:

אמנם נ' ליישב בנדקדק מאי אשמעי' אביי תו' בהאי דגלימא כיון דכבר אשמעי' דהמקח קיים אמנ' נראה דרש"י בא ליישב זה במ"ש בגלימא מקחו קיים והרבית יחזור כוונתו דלעיל אשמעי' קולא לגבי מלוה והכא שוב אשמועי' חומרא למלוה שאם רוצה לבטל המקח אין רשות בידו וז"ש מקחו קיים וא"כ רבא דפליג מצי' למימר דמיירי דאם המלוה

רוצה לעשות תשובה אמרי' לי' דהגלימא ישאר בידו והמעות יחזיר ומעתה גם ברישא בדי גריווא מצי מיירי בהכי דלא רצה להיות בוצע ברך ורצה להחזיר החטים וא"ל דכל הה' גריווא צריך להחזיר לרבא ול' מפקי' דאמר רבא ל"ק כ"כ דהואיל ואמר אביי מפקי' קאמר רבא מפקי' ג"כ ולעולם לאו דווקא:

הק' הגי"ת מנ"ל להרא"ש למידק מה' גריווא דמקח באי' קיים דלמא מיירי באמת שמחזיר לו החטין וע' במ"ל מה שתי' דא"כ לא הוה צריך רבא למימר בתורת רבית וכו' וצ"ל דהו"ל למימר בקיצור בתורת אי' בא לידו דבלא"ה דלמא באמת הא גופא קאמר אמנם נ' דמשו"ה נקיט הרא"ש גם גלימא בהדי למימר דאי רבא ברישא משום מקח הנעשה באי' אתי עלה לא הוצרך תו בגלימא לאשמעי' דהרי אין המקח קיים א"וו מגלימא מוכח דאין זה טעמא דרבא וא"כ ממילא מה' גריווא ג"כ אין הפי' כד' הגי"ת:

והנה בענין ד' הט"ז ע' הסמ"ע בחו"מ ר"ח בא הש"ך אח"ז להסביר ד' הסמ"ע ולמימר דגם הסמ"ע ר"ל הסברא בעצמו שכ' הטו"ז וממילא ל"ק קו' הטו"ז אלא דד' הסמ"ע דגם שבועה שלא ימכור הוה מגונה מצ"ע דשבועה חייב מדאורייי' נקיימה כמו שאר איסו' דאורייי' ואין זה ענין לקנין שבת ויו"ט והנה כל הפלפול כמעט מבואר בנ"י שנדפס אצל האלפס דפוס פ"ב פ' הכותב גבי הא דאמר רב יוסף כל היכא דאמר רבנן שהביא הטו"ז ע"ש בנ"י ובחי' למס' כתובו' שם הארכנו בזה:

ובענין מ"ש הרא"ש ולא נתייקר השער שעמד עלי' הב"י חו"מ סי' ר"ח כוונתו פשיט' דאם נתייקר השער ואנן מבטלין המקח גם הלוקח יכול לחזור בו כמו שביאר הסמ"ע שם ר"ח ובמ"ל בשמעתין באריכות משא"כ אם לא נתייקר ואינו מקיימי' המקח והלוקח רוצה לחזור בו מטעם שנעשה באיסור לא שמעי' ליה וזה פשיט:

והנה מ"ש המ"ל בשמעתין ע' ד' הרשד"ם בענין מתנה עמ"ש בתורה לחלק בין דרבנן דרבית דרך מו"מ לדרבנן דשביעית והביא ראיה ממה שצריך לחלק בין כתיבת אלמנה דמקרי עקרה דאוריי' לירושת הבעל דלא מקרי עיקרו דאוריית' באמת צריך טעם וסברא לחלק ונ' דכתובה אליבא דר"מ עיקרה שלא תהא קלה להוציא אלא דהתורה לא חשה באלמנה לזה ורבנן גם באלמנ' חשו לזה א"כ שמה חד הוא משא"כ בירושת הבעל דתקנוה משום קבורתה ע"כ ענין אחר הוא מירושה דאורייתא:

כוונת הכ"מ על ד' ה"המ רפ"ד הוא דכך דכוונת ה"ה דלא נימא א"כ לאו דווקא ולעולם אפילו מלוה למלוה דהיינו מלוקח למוכר מוציאין לזה ביאר הרמב"ם בהדי' דאפי' מלוקח אין מוציאין דהוה א"ר גמור:

בענין טרשא.

נ' דלשטת רש"י ותוס' מלת טרשא כפשיטו קשה כדאמרי' ולא בקרירי דמטרשי לי' וה"נ קרי טרשא מקח שהוא ק' ללוקח שצריך במקח משום דלית לי' זוזי וע' ברמב"ן במלחמות:

הביא כאן הרא"ש קו' תוס' מקיראי לעיל ותי' ועמ"ש שם ואמנ' לכאור' למ"ש הג"מר הובא בב"י דדווק' אם על הרוב בזמן הפרעון יהא השער בכך התיר רש"י וכוונתו לדעתי דליהוי לכ"הפח נשך בלא תרבית דלא משכחת בדאורייתא ודרך מ"ומ דהוה דרבנן ג"כ לא החמירו ל"צ לפי"ז לתי' דלמא קיראה לא הוה כה"ג וכן למ"ש הריטב"א בבד"ה שם בב"י דלחנוני דווקא התירו וטעמו נראה ג"כ דלחנוני כיון דאי הוה יהיב לי' שכר טרחא וקיבל ע"ע אחריות הוה שכר א"כ לא הוה שוב כ"א רבית דרבנן ומשכר תקנת הלוקחים לא גזרו כמ"ש הרשב"א בנ"י ועכ"פ גם לפי"ז נוכל לומר דבקיראה לא מיירי בחנוני ואמנם מ"מ צריך לתי' התוס' משום קו' דכותנא בירושלמי בנ"י דמיירי בממרי' דומי' דחנוני ומיירי ג"כ בענין דבפוריא יתייקר השער ומ"מ אסור בירושלמי וע"כ כמ"ש תוס':

ובענין כוונת ר"פ נ' דהוה ס"ל דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכיון דאוריי' לא משכחת לה נשך בלא תרבית גם רבנן לא גזרו ורשב"א פליג עלי' בזה ואמנם אפשר דפליגי בפלוגת' הפוסקים אי גם בלוה גזרו אא"כ הובא במ"ל דלר"פ ס"ל דבלוה לא גזרו ורשב"א ס"ל גם בלוה לא גזרו ועד"ז י"ל דהוה כוונת ר"נ לעיל שאמר כל אגר נטר לי' אסו' ר"ל דדוק' אם המלוה מקבל אגר אסור ואי לא שרי אף דאי' לי' ללוה פסידא שרי:

והנה הרמב"ן במלחמות הק' על הרז"ה דלדברי לר"פ ק' מתני' ונ' לי לתרץ דל' קץ להרז"ה משמש ב' לשונות קץ בתחלה דהיינו מעכשיו בכך וקץ בסוף דהיינו קציבת דמים וכשם דלר"נ ל"ק דמתני' דקץ בתחלה ולר"פ ל"ק דמתני' בקץ בסיף דהיינו קציבת דמים:

ובענין הקושי' על הרז"ה בדרב חמא ממתני' דאין מושיבין חנוני אא"כ נותן לו שכר טרחא נ' דה"ט דבחנוני האחריות על החנוני דהוא שו"ש משא"כ בברייתא לקמן דהאחריות על המוכר וכן בדרב חמא אף דהאחריות לד' הרז"ה על הלוקחים ושכר הלוקחים לא עדיף משכר החנוני ה"ט דהלוקחים הו"ל האי שכר טרחא מיד בהא דשבקי להו מכסי' ולחנוני דמי. וכן בהא דכ' הרמב"ן בשם הר' יצחק אלברגליני דלקמן מיירי שהלוקחי' הי' מרויחי' בסחור' זו צריך ג"כ להוסיף הרי בחנוני צריך לתת לו שכר טרחו וצ"ל דהתם דהחבילה שהלוקחי' בלא"ה הלכו למקום הממכר ומשו"ה הי' כזה נהנה

וזה לא חסר מאחר שהמוכר מקבל עליו אחריות דאי באחריות הלוקח הרי חסר טובא משא"כ בחנוני כי רק משום דידי' מטריח מטורח:

ובענין מ"ש הב"י בשם חכמי לוניל דקרקע כ"ז שלא החזיק שרי לומר אם מעכשיו וכו' לולי דברי הב"י נ' לי כוונתם עד"ז אם אתה נותן לו מיד המעות תוכל מיד להחזיק בקרקע בעד י' מנה ואם לשנה לא תחזיק בה עד לשנה וגם בכפלים וכה"ג לכאורה וודאי שרי דכיון דלא הוה לוה דידי' עד לאחר שנה ל"ש כלל אגר נטר וכ"ת פשיטא ה"ט דס"ד דכיון דעשה לו הבטחה מקרי כאגר נטר ואסור קמ"ל ומ"מ אין מקום לד' הב"י:

ובענין ד' מהר"ם ברא"ש נראה כוונתו דס"ד משום דעכ"פ אף דהאחריות על המלוה מ"מ קאי הלוה מטרח בדינא וליתסר קמ"ל כיון דנותן לו שכר טרחו שרי:

בענין מכר לו שדה פ' איז"ב

פי' רש"י מתני כרב ענן דמיירי במעכשיו ונ' טעמו משום דאסור סתמא תנן ומ' בין הלוקח בין המוכר וא"כ ש"מ דמתני' במעכשיו מיירי ואמנם כוונת רש"י במ"ש אסור לעשות כן נ' דר"ל דלא הוי כ"א א"ר ולא ר"ק ולכתחלה אסור בדייני' אינו יוצא דלא כהרמב' וטעם רש"י בזה נ' דמל' אסור דייק דהרי גבי לא ידור בחצירו תנן מפני רבית הואיל והוה ר"ק ואמנם במרבין על המכר תנן אסור ומודה הרמב"ם דלא הוה כ"א א"ר וא"כ ה"נ אסור ר"ל אסור לעשות כן ובדיעבד אינו יוצא בדייני':

תוס' ד"ה רכ הונא אמר בסו"ד ולפמ"ש הג"א דאפי' נ תן לו סתם מקצת דמים אמרי' דערבין כנגד כולו הוא קונה והשאר הלואה גבי' א"כ ל"צ למתני במתני' ואמר לו אימתי שתרצה וכו' אלא ש"מ דמתני' מיירי כדר"ה או כדרב ענן:

והנה הרשב"א בנ"י חולק על הג"א ומצריך חזקה ג"כ נ' טעמו דקאי אמתני' דאמר לו אימתי שתרצה וכו' ומשו"ה אי החזיקו אין ואי לא לא אמרי' כה"ג עירבון כנגד כולו הוא קנה כיון דגלי דעתי':

וכ' עו"ש בנ"י כשם הרשב"א דמדקאמר רב ענן משלשין ש"מ דל"מ ע"מ להחזיר והנ"י הק' עלי' א"כ מאי קאמר דלא כר"י למ"ד בצד א' ברבית פליגי הא ע"מ להחזיר לכ"ע שרי גם כרבנן לא אתיא ואפשר ד' הרשב"א כהרמב"ם דבשמעתין הוה רבית דאורייי' וע"כ מודו רבנן דע"מ להחזיר שרי ברבית דרבנן בהך דפליגי בי' ולא ברבית דאורייי':

ואמנם הטו"ז הק' עכ"פ אמאי משלשין ינכה לו אח"כ מדמי' דשרי ע"ש ונ' דכיון דלא התנה עמו מתי נגמר המקח ואימתי שתרצה אמר לו בנקל יוכל להיות שיעלו דמי

הפירות יותר על דמי המקח ומה ניכוי יהי' שייך אי בשלמא להחזיר א"ש אבל ינכה לא אפשר:

בדמי' הללו עמ"ש הנ"י בשם הרמב' וכוונתו נ' דמיירי משום שהוא מוכרח למכור ע"כ מוכר בזול וממילא הוא נהנה מחמת שמוכרח למכור לו והוא הקונה בזול ומ"מ בשוין מותר דאין זה נהנה:

ואמנם לולי ד' הרמב"ן והנ"י הייתי אומר דלעולם מיירי שהאחרי' רוצים להעדיף וכ"ת הרי אינו מוכרח לעמוד בקנינו וא"כ אוזילי אוזיל גבי' מנא תימרא מההיא דע"א התם לא אמרי' כ"א השני קנה ולעולם נוכל לומר דקאי מוכר לגבי ראשון במי שפרע ולענין רבית כיון דבמי שפרע קאי הוה שפיר אגר נטר:

בענין לכשיהי' לך מעות החזיר.

רש"י ד"ה דא"ל מדעתי' לא רצה לפ' כפשוטו משום דמדעתי' ולא בע"כ א"ל כן דא"כ לא מק' ר"א לקמן לאמימר מידי:

ואמנם לפי' ר"ח בהג"א ק' מאי קאמר לקמן כאלו אמר מדעתי' הרי באמת לא הוה לתי' דרבא פטומי מילי כ"א קנין גמור וצ"ל דלענין ריבית הכל חד כאן לא הוה רבית משום פטומי מילי וכאן לא הוה רבית משום דלאחר גמר מקח נעשה והנה הר"ח פי' מאי היא מדעתי' ממש ואמימר קאמר לקמן דפטומי מילי ג"כ לא הוה רבית כמו מדעתי' ממש:

ובזה יש להבין לתי' שני בכ"מ פי"א ממכירה דהרמב' כר"ח ס"ל מדוע בה' מכירה כ' הרמב' הדין לענין רבית ג"כ ובהלכו' מלוה לא כ' הדין לענין מכיר' משום דבה' מלוה מיירי בתרי גוונא מדעתו חדא קוד' גמר המקח ולא קנו מידו דלא הוה רבית משום פטומי מילי וחדא מקנו לאחר גמר מקח ועכ"פ לא הי' יכול לכתוב הדין לענין מקח משום דבחד גוונא המקח קיים וא"צ להחזיר משא"כ לענין מכירה לא מיירי כ"א מגוונא דר"ח וע':

ואמנם על תי' בכ"מ דמחלק בין מוכר ללוקח לא ידעתי היאיך ליישב שוב דאמימר עם ר' אשי דהרי תרוויי' מסקי דעכ"פ אין בד' הלוקח כלום והכ"מ מסיק להרמב' להפך וצ"ע:

תוס' ד"ה פטומי מילי בסו"ד נגמר בפי' נ' דכ"כ משום דלגבי בעל ל"ש סמכא דעתי' דבדידי' תלי' מלתא וצ"ל שאמר בפי' להפך וז"נ ג"כ צידוד הנ"י לרש"י ע"ש וגרסתו ברש"י ואמרה קודם לכן ולגי' ברש"י אמר קודם לכן פשיטא דפליג רש"י אתוס' בזה וע':

בענין אסמכתא פ' איז"נ ס"ו וע"ד ונדרי' כ"ז וב"ב קס"ח וע' רמב"ן נדרים.

רש"י ד"ה לאחר מתן מעות כוונתו לישב קו' התוס' דבאמת לר"ה לא קנה כלים ומ"ש כנגד מעותי' ר"ל דכולי האי ב"ד מגבי לי' מיהת:

והנה סברת ר"נ מקמי דהדר בי' נ' דר"ל דמיירי שהלוהו סתם וסתם מלוה ל' יום ואח"כ ארווח לי' זמנא עד ג' שנים ור"ל שאם לא יתן לו יהא שלו ובההיא הנאה גמר ומקנו לי':

והנה בענין תי' ר"ת בתוס' פ' ג"פ דדווקא הכא דעשה לו טובה והק' תוס' שם עלי' מנדרי' צריך להסביר קו' דהתם בנדרי' מייתי ג"כ דר"נ מב"ב ועלה מסיק דבעי' ב"ד חשיב ומ' אפי' במלוה ולוה:

והנה ד' הרמב' כד' ר"ת במסקנא דדווקא במוחזק תלי' מלתא אלא דלהרמב' אפי' מעכשיו לא בעי כ"א בקנין סודר לפי פי' הכ"מ ויותר קרוב בד' הרמב' פי' הסמ"ע סי' ר"ז ע"ש דפח"ח:

והביא ב"י ד' קצת פוסקי' דכולא מלתא דאסמכתא לא הוה כ"א דרבנן ותמה ב"י עלי' ולכאורה גם ד' הרמב"ם כן שהרי פסק בה' גזילה דמשחק הוה גזל דרבנן וע"כ משום אסמכתא קאמר דפסק כרב"ח בסנהדרין וא"כ ע"כ ס"ל דמדאוריי' אסמכתא קניא ולכאורה ע"כ הכי ס"ל לפי מה שביאר הרמב"ן בה' נדרי' דלכאורה כל תנאי יהא קיים מתנאי ב"ג וב"ר אלא שמחלק שם בין תולה בד' עצמו לבד' אחרי' ע"ש והן הן ד' רש"י ותוס' בסנהדרין ולקמן ע"ד דלאו בידו דהיינו תולה בד' אחרי' לא הוה אסמכתא והנה הרמב' דלא מחלק כלל פי"א מה' מכירה בין תנאי לתנאי ש"מ דס"ל דמדאוריי' באמת כל תנאי קיים ורבנן הוא דעביד ואמנם אפשר ד' הרמב' דבמשחק בקובי' ע"כ לא הוה כ"א גזלן מדבריהם דאל"כ היינו גזלן והטעם אפשר דגזלן היינו מיד בעלים ממש משא"כ במשחק דמיירי שמעות על השלחן והבעלים כבר סלקו עצמן ומדאוריי' כה"ג אסמכתא קני' ואך רבנן הוא דגזור:

וע' בנ"י פ' ג"פ בענין בידו ולא בידו ויותר מבואר בריטב"א לה' נדרים וע"פי דברי' א"צ להגי':

ברש"י סנהדרין אשלם אלפא זוזי כ"א אשלם במיטבא דד' רש"י ג"כ דגם אשלם במיטבא הוה אסמכתא אלא מטעם קנס הוא דמשלם:

והנה בענין מ"ש תוס' להק' דר"ה אדר"ה אין לתרץ דר"ה דשמעתין במעכשיו מיירי דא"כ לאחר מתן מעות מ"ט לא קני':

בענין מחילה בטעות פ' איז"נ

הדרא ארעא מל' זה מ' כד' הרא"ש לפי מה שפירש הטור דברי' דמה שאכל תוך ג' שנים לא מהדר וזה דההיא הדרא ארעא ל"ל אלא לאו ה"ק משעתא דהדרא ארעא דהיינו לאחר ג' הדרא פירי:

כ' רש"י הכא הל אה ומחזי כרבית כוונתו דבאמת לאו רבית הוא כיון דבתורת מחילה בטעות דסבר מכיר' הוה בא לידו אבל כיון דבאמת הלואה הוה מחזי כרבי' וכ' רש"י דהוה רבית קציצה כיון דמכר מעיקרא לא הוה מכר אא"כ ק' אמאי נקט רש"י לעיל לאחר ג' שנים הרי לד' רש"י גם תוך ג' חייב להחזיר ונ' ליישב קו' תוס' ממשכנתא בלא נכייתא דהתם מלתא אחריתא הוה דבאמת המלוה אינו רשאי לעולם לתבוע מעותי' אלא שיש רשות ביד הלוה לפדות וא"כ מצד המלוה מכר הוה ולהכי לא הוה כ"א אבק רבית משא"כ בשמעתין כיון דאסמכתא לא קניא לא הוה מכירה אפי' לגבי מלוה ושפיר הוה רבית קציצה ומעתה התינח לאחר ג' משא"כ תוך גי כיון דעל ג שנים עכ"פ הלוהו ואינו יכול לתבוע חובו דמיא למשכנתא בלא נכייתא קצת ויש להשיב ודוק:

והנה בהג"א תי' דאנן סהדי דאי הוה ידע דהוה רבית לא הוה יהיב לי' ואמנם לד' הטור דמיירי גם תוך ג' יהיב לי' ל"ש זה וצ"ל לפי"ז אידך סברת הג"א ע"ש:

והנה בענין קו' תוס' מרב ענן דב"ב ומקנין בטעות בניטין לכאורה רה הי' בנקל ליישב דע"כ קאמר ר"נ בשמיט ואכיל וליתא בעינא משא"כ היכא דאיתא למעות בעולם כל היכא דאיתא ברשותא דמרא איתא אלא דתוס' לטעמיי' שכ' לקמן גבי איילונית דאין לה פירות אפי' הם עדן בעין א"כ מ' דאפי' כה"ג קאמר ר"נ ואמנם נ' דהש"ס בב"ב בלא"ה יישב קו' תוס' דר"נ א"ל לרב ענן את אי ידעת וכו' כוונתו דבקנין בטעות דשמעתין הקונה הרי רוצה לקנות אפי' בטעות והתקנ' הוא דרוצה לחזור וכל כמה דלא הדר הוה מחילה משא"כ התם דגם רב ענן לא רצה לקנות בטעות ולא הוה לא ד' קונה ולא ד' מקנה וכה"ג מיירי ג"כ ההיא דגיטין וא"כ שפיר מסקי' דלא הוה קנין:

ומהך דשומא שהקשו בתוס' וודאי יש ליישב דהתם הנפקד לא שילם מדעתו והבי"ד ירדו לנכסי' דסברו דפושע הוא ומאחר דאשתכחי הני כופי ולא הוה פושע מעולם לא הי' רשות לב"ד לירד לנכסי':

וכן מההיא דהקדש כיון שההקדש עדן לא זכה בו אף דאמירה להקדש מהני לענין דלא יוכל לחזור אבל לא מהני דליהוי כזכה כבר ועי' בזה. ובהג"א הק' על ד' ר"ת ב' קושיות היאיך טעה רבא ור"נ מ"ט לא אהדר לי' מטעותי' וקו' שניי' תי' תוס' בב"ב בסו"ד שם דהק' לי' ר"נ לדברי' שלא הבנת דברייי תקשו לך איילונית אאונאה וע"כ תבין דברי ועד"ז

יש ליישב גם קושי' ראשונה דהנה מהנך מימרות ל"ק דלמא לא ידע רבא ואמנם מהקדש טעות כי היכי דאהדר לי' ר"נ מאוילוני' ה"נ מהקדש הו"מ למיהדר לי' וכי היכי דנעלם איילוני' מרבא נעלם הקדש ממונו:

ובעניין מ"ש הרא"ש על הא דשטר שנמכר בלא כתיב' דהמוכר יוכל לחזור ולגבות ואף דהלוה הרי קיבל שטרו מיד הלוקח ומצי טעין פרעתי ויהימן במגו צ"ל דכאן ל"ש מיגו כיון דעכ"פ איהו גופי' מודה דשלא כדין דשילם לשמעון במקום ראובן מיחייב ראובן לשלם:

בענין משכנתא פ' איז"ב.

ארעא הדרא פירי מאי יל"ד הרי הא גופא תניא לעי' בבריית' לכשיהי' לי מעות החזירם לו ואמאי לא קמבעיא להש"ס התם ולזה נרא' דהתם בין הלוקח בין המוכר יכולי' לבטל המקח כשהי' ללוקח וכמ"ש הכ"מ שם והוה הלואה גמורה ולא מס' להש"ס משא"כ הכא הא גופא מיבעיא לי' מאי קאמר רבה בר"ה אם דוקא המוכר סמוך דעתא ולא הלוקח והוה מכר מצד א' והוה א"ר או דלמא כיון דסמכי' דעתי' דמוכר גם הלוקח יכול לבטל והוה ר"ק ולבתר דפשיט רבה בר"ה שוב איבעיא לי' לאביי מ"ט פשיט הכא אי מטעם דקץ או מטעם שכ' דהוה זביני ועד"ז יש ליישב קו' תוס' מרבינא ארבינא דהתם מיירי במשכנתא שאין המלוה יכול לתבוע חובו ולא הוה כ"א אבק רבית משא"כ בשמעתין ס"ל לרבינא דתרוויי' יכולין לבטל ושפיר הוה ר"ק וגם ד' הרי"ף יש ליישב עד"ז:

משכנתא מאי כתב רש"י משכן לו שדה דאלו בבית פשיטא לי' לרש"י דבלא נכייתא הוה ר"ק וכמ"ש גם לעיל גבי בדיני' אין מוציאין וע' בלח"מ פ"ו ממלוה בד' רש"י:

תוס' ד"ה פירי מאי והוה מחילה בטעות ע' ברא"ש שכ' דהוה כמוכר דבר שאינו שלו והק' המע"מ מ"ט לא קאמר בפשיטות משום הלואה דאיסורא כמ"ש לעיל גבי אסמכתא ותי' דהתם ל' הרי"ף נקט ולנפשי' אזיל בשטת תוס' לעיל ודברי' ק' להולמן דאדרבא ד' התוס' אינם כד' הרא"ש דלד' התוס' העיקר משום דליקו בהימנותי' והרא"ש כי ענין אחר ובאמת יק' לד' התוס' מ"ט קרי להך מחילה בטעות לפי סברתם לעיל ואמנם גם ד' הרא"ש צריכי ביאור והרמב"ן במלחמות הרעיש על סברת תוס' דמאי מחילה בטעות שייך כאן ונ' ליישב עם ד' הג"א דלעיל דאלו ידעי הלוקח והמוכר שיש במקח זה איסור רבית אנן סהדי דמעיקרא לא הוה עבדי האי מקחא וז"נ כוונת ד' הרא"ש דכשם שאם מכר אדם דבר שאינו שלו לא הוה מכר ה"נ כיון שאינו רשאי לעשות מקח זה משום רבית אנן סהדי דלא הוה מקח:

ובענין קו' הרמב"ן מהש"ס במגילה ממילא מיושב בדברינו דהכא טעמא מאי משום אי' רבית משא"כ התם לר' יהודה דס"ל צ"א ברבית מותר ל"ש מחילה בטעות ואמנם מבתי ערי חומה מה שהקשה הרמב"ן אפשר לדחוק דהתם כיון דגזירת הכ' היא לגאול אחר י"ב חדש לא סמכא דעתא דתרווייי ולא גמרי ומקני משא"כ כאן שהלוה העני אתעשר ולא תעשר ולא יעלה ע"ד שיבא לידו פדיון. ולא שייך ר"ק:

רש"י ד"ה וביתמי נ' כוונת דברי' דהא דאבק רבית אינה יוצאה בדייני' משום דמדעתי' מחול ליה ובדאורייתא הוא דלא מהני מחילה משא"כ בדרבנן ואמנם במשכנתא דעדן לא חלה המחילה עד לבסוף דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף שפיר טוענים הב"ד עכשיו הקרקע ברשותינו ואין אנו מוחלין:

לא מסלקא לי' בלא זוזי כן הוא גי' הרמב"ם ולכך מפ' בלא זוזי כלל דווקא ורש"י לא גריס כן:

א"ד כל בלא נכיי' וכו' נ' דלהאי לישנא בצורבא מרבנן פליגי והן ד' ר"ת לקמן דרבינא לא רצה ליטול את השם. מידי דהוה אשדה אחוזה י"לד בשדה אחוזה אמאי לא מקרי משכנתא דסורא וצ"ל דע"כ אכתיבה תלי' מלתא והכא הוה משכנתא דסורא ואין כאן שדה אחוזה:

הביא המ"ל בשם הש"ך דבאתרא דמסלקי לא מצי לאתנויי לענין נכייתא דלא מסתלק והניחו המ"ל בצ"ע ונ"ל טעמו משום קושי' הרא"ש דמאי מק' ואלא היכא נוכל לימא בלא סילוק א"וו משום דמיירי באתרא דמסלקי א"נ אתנו דלא מסלק לא ידעי לי' כ"ע ואיכא זילותא וה"נ לעניין נכייתא לכ"ע:

כ' הרשב"א דתמדא דאבו דייאלא נ"מ לדידן וע' בנ"י ואמנם הרמב"ם כ' דמיירי בדעיבד ובאי' ונראה דהרמב"ם לטעמי' דמ"ל בשדה וכרם אפי' באתרא דמסלקי בלא נכייתא הוה א"ר וא"כ שפיר מיירי בלא נכייתא ומבואר מה דחקו להרמב' לפ' דמיירי בדיעבד דרצה ליישב קו' הרשב"א:

כ' עוד הרשב"א בנ"י שם דאיזיל ואייתי זוזי מיירי באתרא דלא מסלקי יע"ש ורש"י כ' באתרא דמסלקי ונ' דמ' לי' דמיירי בלא קבע זמן ולבתר דמשלם שתא דכל יומא זמני' הוא:

בענין פועל בטל.

כבר הארכנו בענין זה בפ' אי"מ ועתה לא באנו כ"א להוסיף איזו דברי' הנה לפי' רש"י פ' א' מרובה וא' מועט שאמר ר"מ הכל לפי מה שפוסק עמו וכן כ' הרמב"ן דמפ' הרי"ף

וכן ר"ח הכי מפ' אלא שלד' הרי"ף ור"ח הפסק צ"ל לפי אדם בטל כמו שפי' לר"ח ולפי' התוס' תלי' בפלוגתת הטור והב"י להטור פי' בין אם הי' לו מלאכה מרובה או מועטת ולהב"י בין אם עושה במלאכה מרובה או מועטת:

ואמנם אף לד' הרמב"ן עדן לא נתיישבה קו' הרז"ה מפ' האומני' דמ' שם כפי' רש"י דשכרו משלם היינו פועל בטל וצ"ל דהתם באמת היינו שכרו משלם דהרי לא עשה מלאכה משא"כ בשמעתין דעשה מלאכ' ל"ש למימר על פועל בטל שכרו משלם:

והנה תוס' פ' ע"כ הק' על ר"ח ג"כ מפ' האומנין ונ' דד' ר"ח כמ"ש הנ"י דהכא באיז"נ ה"ט דאנו נותני' לו כבשעה שאין לו מלאכה דהרי יש לו מחצית שכר ג"כ ובהשבת אבידה ודיין משום מצוה והכוונה דלא ליוכו' לי' שכר מצוותו בשכר שניטל ומיטב שיפסיד מידי ואמנם לקמן בחמרים ופועלים למה לא ישלם להם כל מה שמגיע להם:

בענין שמין תרנגולים ועיזי'.

כ' רש"י ודמי הבצי' ינכה נ' דס"ל דאלא"ה כ"א שנותן הביצים בחנם הו"ל שכר עמלו וא"צ ליתן לו יותר:

תוס' ד"ה שכר עמלו וע' בלח"מ פ"ו ממלוה ולוה שכ' ד' הרמב' דברישא וסיפא חדא מתרתי נקט וצ"ל דברישא טבא לי' לנותן פועל בטל דשכר טרחא הוה יותר נקט פועל בטל ובסיפא שכר עמלו עדיפא אמנם באמת הגי' ברמב' ה' שלוחין ושותפין שכר עמלו כפועל בטל ונ' ד' הרמב' דגם שכר עמלו אינו נותן לו משלם כ"א בשעה שהוא עוסק כפועל בטל ולהכי לא נקט תנא לישנא דרישא דלא נימא דדינם שוה והכא איומא משלם לי':

תוס' ד"ה אבל מקבלין לילי ד' י"ל דס"ד דהמקבל עבד אי' שמלוה מזונותי' ונוטל בהם ריוח קמ"ל דשרי:

גוזזות ושוטפות יל"ד לפי ד' המק' דבגזיזה גופא פליגי כיון דשקל גיזה לאיזה ענין צריך שוטפות ומורטות ונ' דס"ד גיזה גופא צריך לשכר מזונו דשקיל לה בב"א אבל עמלו צריך לתת לו יום יום ולזה צריך שוטפות ופריך את"ק אטו בב"א ומכ"ש בחלב דגם כל יום שקיל מי לא סגי:

ותרנגולות מ' דגם ת"ק מודה בה אבל ק' לאיזו ענין נקטא הא בהדי' קאמר ת"ק דווקא דבר שאינו עושה אסור ונ' דמיירי שחולקי' בבצי' אלא שיכול להושיבה ג"כ על בצים אחרית ולפי"ז אפשר דפליג ת"ק:

בצי' מוזרות ע' רש"י ותוס' ודוחק דנפש יפה כי הך לא שכיח ולולי דברי' הייתי אומר דיוכל לשמש בהם לדבק ניירות וכיוצא:

בענין היתר עסקא.

לא הוה ספי כ' הרא"ש והנ"י דמהא שמעי' דבא"ח ליכא אי' לגבי לוה כ"א לפני עור ואמנם הרא"ש כ' א"כ כי האי והי' נ' לכאורה דאפי' כי האי קאמר כלומר אף שאינו דרך מו"מ כ"א דרך הלואה ואמנם ל' הרא"ש ל"מ כן אשר ע"כ נ' דלכאורה מב' טעמי' הוה הכא א"ר חדא לשטת תוס' ורא"ש ר"פ איזנ' דצריך להיות דומי' דכסף ואוכל וטרחא כי האי לא הוה כ"א א"ר משא"כ לד' החולקי' על תוס' ורא"ש בזה צריך לומר דמשום דבלא"ה בדידי' קטרח לא הוה כ"א א"ר ומעתה היינו ל' כי האי שכ' הרא"ש דלשטתו רבית כי האי דליכא דומי' דכסף ואוכל לא משכחת בדאוריי' והנ"י השמיטי דאזיל בד' החולקי':

מל' נותן לו שכרו כפועל בטל ולא קתני פוסק מ' כד' הרמב' דבלא פסק דווקא מיירי הא פסק מהני אפי' בחנוני:

והנה כ' הב"י דמ"ש הרמב' דחכמי' תקנו דבלא התני יהא פלגא באגר ותרי תלתא בהפסד וכ' הב"י דלא ידע מוצא תקנה זו וכבר רמז הנ"י דמדפי' לרב עילש רבא הכי ש"מ דמסתמא הכי הוה ודחה הנ"י ואמנם לא ידעתי הלא מבואר זה פ' המקבל בהא דאמר רבא חדא עסקי ותרי שטרי פסידא דמלוה ע' ברש"י ורי"ף שם אלא שאינו מבואר עדן דפלגא באגר ותרי תלתא בהפסד וכיון דמצינו הכא למה לא נימא דעד"ז תקנו מאחר דמצינו דסתם עסקא הריוח לטובת הלוה וההפסד יותר על המלוה:

תוס' ד"ה אי משתתפת הנה לד' הרמב' דבשותפות שייך ג"כ פלגא מלוה ק' קו' תוס' השניי' ונ' דזה דחקו להרמב' לפ' דה"ק השתא שותפי אנן ויש לך עסק אחר ואהניא הך סברא אריסא למרא ארעא ויש ראי' והוכחה לפי' ראשון ש' כ"מ:

בענין אוזפי' לפלניא

כ' המ"ל דהרא"ש אולי ס"ל דבאומר כל הנותן אינו מפסיד שרי דלא כהנ"י ול' צ"ע דהיאיך יוכל כלל לומר כן כיון דלא שרי הנותן ליקח שוב הרבית מן הלוה להרא"ש כמ"ש בהדי' וצ"ע:

בענין מה שהק' הטו"ז על המרדכי בשם רש"י ממעות יתומי' אמאי לא שרי' כה"ג נ' דהיינו שכ' רש"י ואין מפרסמין הדבר דחזי' דרז"ל לא רצו לגלות כדי שלא ילמדו להקל

ברבי' דאוריי' משא"כ בגוונא דשרי' דהיינו קרוב לשכר ורחוק מהפסד אם גם ילמדו להקל לא יהי' כ"א רבית דרבנן:

ואמנם מ"ש הש"ך ראי' מק"ש שחרית וערבי' לדחות קו' הלבוש נ' דל"ד דהתם יפסידו העולם הרבה שעות שעוסקי' מ"מ בתורה שאין קץ למתן שכרה משא"כ כאן כיון דלא הוה שום אי' למה לא יפרסמו:

הק' הלח"מ על הרמב' דלא מתיר אגרא ופגרא אם נותן פגרא בשיווי השכירות א"כ מאי הק' ר"ש מ"ט שתוק רב דלמא רב מיירי תשגרא בשעת שכירות וד' ק' להולמם כיון דבאמת כה"ג ליכא היתירא להרמב' מעולם לא התיר רב דבר זה כ"א רב כהנא ור"א אולי טעו כן בדברי' והיינו דפריך ר"ש דהו"ל לרב לפ' להם דברי':

בענין מעות יתומי'.

כ' המ"ל צידוד אם גם גבי חרש ושוטה הקילו בא"ר ונ' לד' הפוסקי' דבלוה ל"ש א"ר א"כ הלוה מותר ליתן וכ"ת דמאכיל בידים לחו"ש אי' דרבנן מ"מ תלי' הא מלתא בפלוגתת הפוסקי' אם מותר להאכיל אי' דרבנן בידי' ע' או"ח סי' שמ"ג:

קרוב לשכר ורחוק להפסד נ' דר"ל ע"י שט"ר דאל"כ אין זה מדת כל אדם כ"א מדת רשע אע"כ כמ"ש:

רש"י ד"ה דהבא פריכא כוונתו ליישב קו' הראשוני' הא גם בדהבא פריכא שייך סי' במשקל לזה כ' רש"י דמ"מ אין דרך לתת כזה בפקדון והטעם מובן דאם יחסר מעט בטל סימנא:

הג"א יפסיד הריוח כוונתו לד' הראב"ד בנ"י ואין לפ' דגם עכשיו יש ברירה ביד בי"ד דהרי קאמר' הש"ס ושקיל לי':

בענין צאן ברזל וסיומא לשיעורי החורף תרי"ז לפ"ק

כ' רש"י דעיקר רבותא דמקבלין מן הנכרי' הנה כוונתו לומר דמותר לתת רבית לנכרי' הרי בהדי' קתני לוין ומלוין ונ' דס"ד דכה"ג דאין שום אחריות על הנכרי ונוטל מחצית הריוח יהא אסור משום לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם דהרי גם בעיסקא דאחריות על שניהם אמרי' פלגא באגר ופלגא בהפסד קמ"ל דשרי ואין בזה משום לא תחנם:

ואמנם בנ"י תי' דאשמעי' דאפי' כפועל בטל לא מהני בזה ומ' ד' רש"י דמהני מדלא תי' כן והנה לכאורה זה תלי' בפלוגתת רש"י ותוס' בפי' כפועל בטל דלרש"י דנותן לו כפועל ממש א"כ הרי כל פועל דין שומר יש עלי' ויהא שו"ח או שו"ש הרי מתנה שו"ת להיות כשואל ולקבל כל אחריות עלי' ושפיר שרי ואמנם לד' תוס' דנותן לו כאדם בטל וא"כ

אינו פועל שפיר כ' הנ"י ואמנם א"כ יק' לד' הנ"י דהרי איהו מפ' כר"ח ולר"ח ג"כ נותן לו כפועל ולזה נ' דבאמת תלי' מלתא במה שהיא הצאן ברזל וודאי אם נותן לו בהמה בשומא דהדרא בעינו היינו מרא דלעיל ואפי' קיבל אחריות כיון שנותן לו שכר שומר מקרי ומתנה להיות כשואל אמנם אם נותן לו סחורה למכור בשומא דלא הדרא הו"ל לוה עלייהו ולא שייך דין שומר כלל ושפיר כ' הנ"י ומעתה רש"י לא רצה לתרץ כהנ"י דמ' לי' מתני' בבהמה מיירי כדמ' פשטא דגמ' ואמנם הנ"י תי' דרבותא דמתני' הויא בסחורה וכיוצא מלתא דלא הדרא בעינא:

ועד"ז יש לתרץ ד' הראב"ד שהביא בב"י קע"ז שכ' דאפי' אינו מקבל שום ריוח המקבל ג"כ אסור ורבותי' נחלקו עלי' דלמה לא יוכל שי"ח להתנות להיות כשואל ולמ"ש הראב"ד בסחורה הוא דאמר כן ושפיר קאמר דבסחורה דלא הדרא בעינא ל"ש שומר כ"א לוה:

הא דקביל פי' רש"י דאנותן קאי וכן מבואר מד' רבא דקאמר אי דקביל מרא ואמנם מ"ט לא פי' רבא ד' אבייי אמקבל נ' דאי אמקבל ע"כ לא קביל היינו לא קבול כלל וודאי ק' א"כ פשיטא דל"ש למקרי צ"ב ואמנם אי קאי קביל אנותן מצי' למימר דה"ק דקביל נותן ג"כ העסד עלי' ולא כולו כ"א פלגא אלא דמ"מ ק' לרבא דל"ש למקרי צ"ב:

ועד"ז יש ליישב קו' תוס' דהרי מקבלין מן הנכרי' אצטריך לאשמועי' ובהא ליכא שום רבותא דמדלעיל מקבלין עגלי' ידעי' לא היא לעיל מיירי דאין על המקבל שום אחריות וכאן מיירי דחצי אחריות על המקבל ומ"מ עדיף חנוני דבחנוני כל חצי אחריות על הנותן וכאן רק אונסא וזילא ואמנם לתוס' מ' להו דאונסא וזילא ל"ד

המלוה מעותי' שלא ברבית מעשה אלה דריש דאינו מלוה ל"ש עשה א"וו ר"ל מלוה שלא בריבי':

הק' רש"א לד' תוס' ג"כ לפליג בין נוטל ריוח קצוב או לא ונ' דא"כ שוב יק' בבכורות אדמפליג בין וולדות לוולדי וולדות לפליג בוולדות עצמן בין נוטל ריוח קצוב או לא:

לא ימוט לעולם מעיקרא סבר דפי' לעולם לא ימוט ולבסוף מפ' דה"ק דלעולם לא ימוט אבל לשעה לא:

ודמייתי הש"ס הכא קרא דחבקוק נ' בנבאר מ"ש ז"ל במס' מכות בא דוד והעמידן על י"א בא חבקוק והעמידן על א' בנבאר תחלה ענין המזמור אמר הכ' בפיך ובלבבך לעשותו ר"ל כי עיקר עבודת ה' היא במחשבה ודבור ובמחשבה העיקר שלא להרהר אחר מדותי' של הקב"ה והרהור זה הוא על ג' אופני' הכת הא' יאמרו כיון שביאר לנו הש"י בתוה"ק כי האדם בחיריי א"כ אין האדם קשור כלל וכלל בגזירת ה' וכל אשר יחפוץ יעשה השני'

אומרי' אדרבה אחרי שאנו רואי' כי לא לקלוס המרוץ ועצת נפתלי' נמהרה א"כ האדם קשור בגזירת ה' ואין בידו לעשות טוב או רע וזולת בגזירת הבורא, הכת הג' יאמרו אחרי שאין הידיעה מכחשת הבחירה א"כ ע"כ הידיעה במחשבת הבורא ומ"מ טרם יצא אל הפועל יכול להשתנות, ועי"ז גם הם ישתנו מרצון אל רצון ובפה א' וא' בלב ידברו וז"ש כי הירא ה' צ"ל הולך תמים עד"ש הרמב"ן ע"פ תמים תהי' עם ה' כי האדם צריך למסור נפשי וגופו לה' לבדו ובכ"ז יהי' פועל צדק ולא יאמר כי הידיעה מכחיש הבחירה ואמנם מחמת כן לא יהי' א' בלב וא' בפה כ"א ודבר אמת בלבבו ועתה בא לדבר כנגד מעלת הדבור ואמר כי קדושת הפה היא עקרה שלא יהי' שום הרגל על לשונו כ"א לא יפתח פיו לרעה ואמנם בעת יראה דבר מגינה אפי' באחיו וקרובו לא יבלום פיו וז"ש לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו ג"כ ואמנם כ"ז אינה ראי' עדן אשר אמונת ה' נשרשה בלבו כ"א עדן יוכל להיות מכת המסתפקי' אשר עדן לא נתטפשו בדעתם להשליך מס' אמונת ה' אחרי גוים ובמה יוודע איפוא אשר אהבת ה' ואמתו בוערת בלבו הנה זה יוודע ע"ד שאמר שהע"ה עוזבי תורה והללו רשע ושומרי תורה יתגרו ואמר יראת ה' שנאת רע כשנאת האמת לשקר וז"ש כי צ"ל נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד ואף גם זאת אפי' במה שהוא להרע לנפשו הרי הוא כאילו נשבע עליו ולא ימיר ויעשה לו גדר לגדר, וז"ש הנה אם כספו בשעת הלואה לא נתן בנשך והלוה מעצמו יבקש ליתן לו מתנת חנם יכול לצדד היתר לקחתו אבל הירא ה' כספו לא נתן בנשך ובכ"ז שחד על נקי לא יקח וע"ז אמר עשה אלה לא ימוט לעולם

ואמנם כלל היא עניני' הנ"ל הוא בג' דברי' הראשוני' שלא יהי' לבו חלוק עלי' באמונה וז"ש בא חבקוק והעמידן על א' ואמר וצדיק באמונתו ר"ל מי שהוא רק צדיק באמונה ג"כ יחי' לעוה"ב, ועד"ז נבא לבאר מדרש שוח"ט תהלים ה' מה עשה חבקוק עג עוגה ועמד בתוכה ואמר איני זז מכאן עד שתעננני א"ל הקב"ה הרני מחזיר על כל מי ששבר את קרדומו שיבא אצלי התחיל חבקוק צווח עד אנא ה' שועתי א"ל הקב"ה חבקוק בן תורה אתה ולא ע"ה אתה קח לך לוח א' וכתוב עלי' א' ב' ואח"כ תאמר הודיעני את הקץ שנא' כתוב חזון ובאר על הלחות וגו' וסיום כשם שבשאר גליות בא הקץ בזמנו כך לע"ל ב"ב הכוונה הנה חבקוק ראה כי הקץ יתאחר מחמת שאין ישראל חוזרין בתשובה וטען הוא כי זה מחמת שרשע מכתיר את הצדיק והנה וודאי הצדיק גמור לא יבולע עי"ז ולא יתעה אבל מ"מ מי שלא הגיע למדה זו ומ"מ עדיף מחבירו רשע ע"ז יפעל מאד בראותו חבירו הרשע למילו מצליח במפעלי' וישגיא פעלו ועי"ז גם הוא נסוג אחור והנה זה הוא טענת חבקוק דהע"ה אמר עשה אלה לא ימוט לעולם והיינו אפי' א' מאלה והש"י

מחריש בבלע רשע צדיק ממנו אף שאינו צדיק גמור ויש לרמז בעוגה שעג על השאור שבעיסה המעכב מעצמו שלא יהי' כל אדם צדיק גמור והש"י השיב לו וכי אנו מחזיר על כל מי ששבר קרדומו שיבא אצלי כלומר וכי עלי לתקן אנשים חסרו אמונה בלבבם ועדן לא הבין חבקוק מא"ל הש"י קח לך לוח א' וכתוב עליו כל האנשים אשר להם אמונה ובטחון בי ותראה אם יתמלא הלוח אם לבדוק במעשה איש ואיך תאמר אלי הודיעני את הקץ וז"ש לו הנה האיש אשר הרשע בולעו הוא עפלה לא ישרה נפשו בו בלא זה הי' מסתפק ולא מאמין אבל הצדיק באמונתו יחי' ולא יבולע מהרשע ואמנם מה שאמר לו בן תורה אתה ולא ע"ה אתה ר"ל בזה הנה הן אמת אשר הת"ח החובש עצמו בבי"המד ותורת ה' תנחהו ונבזה בעיניו כל העולם החולף הלזה הוא על הרוב בעל אמונה ובטחון ולא כן העם העוסקי' בישיבה של ארץ וז"ש א"ל חבקוק בן תורה אתה ולא' ע"ה אתה ותדמה כי כמוכה כמוהם לא כן הדבר וז"ש דהע"ה ג"כ ה' מי יגור באהליך ומי ישכון בהר קדשיך ר"ל ג"כ העו"הז הוא דומה לאהל כמ"ש ז"ל במס' מו"ק ליחרב ביתך וליתב אושפיזך ואמר מי הוא אשר אף כי יגור באוהל עו"הז ולא יחבוש עצמו בבי"המד ובכ"ז ישכון לע"ל בהר קדש ה' וז"ש שהע"ה עץ חיים היא התורה למחזיקי' בה ותומכי' כלומר אשר התורה תתמוך בידו הוא מאושר ואמר הטעם כי דרכי' דרכי נעם וכל נתיבותי' ישלם וביאר ואמר כי התורה תשים לאדם לעיקר המכונה בשם ימין האורך ימים ר"ל העו"הב שכלו ארוך ועושר וכבד רק בשמאלה היא רק לטפל לה, ה' ינחנו כמעגלי צדק למען שמו ויזכנו להיות ע"ד תורתו הקדושה כשור לעיל וכחמור למשא ללמוד וללמד ולשמור ולעשות וגם עד זקנה ושיבה אלקים אל תעזבני עד אגיד זרועך לדור לכל יבא גבורותיך אמן אמן סלה ועד:

בענין ריבית דנכרי פ' איז"נ.

מאי לחונן דלים נ' דק' לי' להש"ס וכי במה יזכה המלוה בריבי' שיעשה בממונו חסד וצדקה לכך דריש לי' לשבור מלכא ע"ד עניים מרודים בית:

אמר לי הונא לא נצרכה אלא דאפי' ריבי' דנכרי נ' דק' לי' לשון מרבה הונו הול"ל ליקח נשך ותרבית אלא ש"מ דבא לאשמועי' אפי' היכא דליכא לאו דלא תיקח:

רש"י ד"ה מאי לאו דלא תשיך כוונתו ליישב קו' תוס' דאי תשיך כ' בוודאי אצטריך קרא להתיר לישראל ליקח ריבית מן הנכרי משא"כ אי כ' תשיך כ' רש"י לפ' דלא אצטריך קרא להתיר דכיון דהמלוה אינו מוזהר גם הלוה מהיכי תיתי ליאסר:

תוס' ד"ה לא סגי וא"ת וכו' נ' דסמכת' קו' זו לדברי' להוכיח דהתי' השני עיקר דלתי' הראשון לא פריך הש"ס מידי דלמא רבנן תיקנו שלא להלותם כלל ואינו עיקר על לא תחנם:

והא דפשיטא להו דגם בס"ד סבירא לן דלא הוה כ"א דרבנן דאל"כ עיקר חסר מן הספר בד' התרצן דהו"ל דרבנן הוא דגזרו אלא ש"מ דגם המק' ידע דהוא מדרבנן בעלמא:

באו"ד דבזמננו וכו' כתבו כן דאפי' נימא משום דאסמכהו רבנן אקרא נילך אחר המחמיר וכלישנא קמא קיי"ל כדעת הרמב' מ"מ יש סמך למנהגנו למ"ד דבכדי חייו מותר בז"הז כיון דאין שיעור למסים אין קצבה לכדי חייו ולמ"ד שמא ילמוד ג"כ בז"הז שרי':

אבל ק' דקיי"ל דדבר שנאסר במנין אף דבטל טעמא תקנתא לא בטיל כמו שכ' תוס' בכמה מקומות וא"כ היאיך נתיר איסר זה כיון דכדי חייו ולת"ח לעולם הוה שרי' הרי זה דומה לתקנה שלא נתפשטה בכל ישראל דיכולין לבטלו כמש"כ תוס' בסוגי' דפרוזביל בפ' הניזקי':

באו"ד וא"ת ע' רש"א שהק' ב' קו וקו' ראשונה הניח בצ"ע ונ' ליישב גם שתיהן דלכאור' אם גם לא נצטוה ישראל קודם מ"ת על אי' ריבי' מ"מ על וחי עמך נצטוו מעולם ולא ק' לכאורה קי' תוס' אלא דהא תלי' אי וחי אחיך קאי אריבי' והנה אי כ' לנכרי תשיך ע"כ לא אצטריך וחי אחיך למעוטי נכרי דהא בהדי' כ' לנכרי תשוך משא"כ אי לא קאי אריבית א"כ לנכרי תשיך שפיר אצטריך וחי אחיך אריבית דנכרי וא"כ הכי כבר כ' תוס' דאי מדרבנן אסור כלישנא קמא ע"כ כ' תשיך וממילא ללישנא קמא לא ק' כלל קו' תוס' משא"כ ללישנא בתרא דאפי' מדרבנן שרי' אמרינן דלנכרי תשוך כ' וא"כ וחי אחיך לא קאי אריבית שפיר כ' תוס' דק' הא קודם מ"ת לא נצטוו כלל ומיושבי' ב' קו' רש"א:

והוי' יודע דבתרגו' ירושלמי שלפניו לא הובא מאמר זה כ"א בפ' ר"א הובא בילקוט יחזקאל שם:

בסו"ד נ' להסביר ע"ד דתנן פ' חלק האומר אין תה"מ מה"ת אינו עומד בתחה"מ וא"כ גם קומ"ת הצדיקי' שקיימו התורה עפ"י קבלתם מאברהם א"כ ע"כ גם תחה"מ הי' בכלל קבלתם והם לבדם אשר דינם לעמוד בת"המ לא זולת והבן:

איתיבי' לוין ומלוין וכו' עד וכן בגר תושב יל"ד לאיזה ענין הביא כאן הש"ס האי וכן בג"ת ונ' דאי לאו הכי הייתי אומר דהאי לוין ומלוין לנכרי ל"ד כ"א ר"ל לג"ת דלא שייך בי' שמא ילמוד ממעשי' משא"כ עכשיו דתנן בהדי' ג"ת ע"כ לנכרי ממש ושפיר פריך:

לא נצרכה אלא לכדי חיי' י"לד היכא רמיזא דבר זה במתני' ועוד מאי לא נצרכה דקאמר ונרא' דהנ"י כבר דקדק במתני' לאיזה ענין הדר תנא לוין הא בהדי' מקבלין כאן ברזל

דהיינו לוין ותו דלריבי' קצוצ' אצטרי' אמנם הש"ס נ' דמשמע לי' דבא לאשמעי' מלוין דומיא דלוין מה לוין אין אדם לוה בריבי' יותר מכדי חייו ה"נ מלוין כדי חייו דווקא והיינו דקאמר לא נצרכה ר"ל משנה יתיר' אלא לכדי חייו:

רש"י ד"ה לכדי חייו סו"ד דילמא אתא למסרך פי' הנ"י הכוונה וילמוד ממעשי' אמנם המל"מ פי' שירגיל עצמו בריבת מלשון סירכה נקט ואתי במסכ' ברכו' פ"ו הי"ק וכן נ' דאי כפי' הנ"י ל"ל לרש"י למנקט לישנ' חדתא הול"מ שמא ילמוד ממעשי' והנה מה שדחק רש"י לזה נ' משום דק' לי' למה בכדי חייו לא שייך שמא ילמוד ממעשי' בשלמא אם הטעם שמא ירגיל עצמו בריבית שפיר כיון דלא התירו לו אלא בכד חייו ממילא לא ירגיל עצמו משא"כ בללמוד ממעשיו:

שמא ילמוד ממעשי' ע' רש"י הבנתי מדברי' ליישב קושי' הרמב"ם למה בלוין לא גזרו וכתב רש"י דהעיקר אם הגוי בא לבית ישראל וזה במלוין דווקא משא"כ בלוין שפי' ליכא למיגזר דאין הגוי בא לבית ישראל:

ואמנם ממה שכ' לעיל דכל לוה אינו לוה יותר מכדי חייו א"כ ממילא בלוין ליכא למיגזר:

והנה צדדו הראשונים אי הני תרי אמוראי ר' הונא ב"ר ור' אבינא נחלקו אהדדי או לא ע' בדברי' ונ' דדבר זה תלי' במה שכ' בפי' ד' רש"י אתי למיסרך דלהנ"י לא נחלקו ולמה שכ' נחלקו:

הק' הלח"מ על ד' הרמב"ם באבק רבית לא גזרו א"כ דלמא מתני' באבק רבית ונ' דכבר דקדקנו לעיל לאיזה ענין הביא המקש' האי וכן בגר תושב וי"ל דאי לאו האי דגר תושב היינו אומרי' דמתני' באבק רבית משא"כ השתא דכיון דבגר תושב לא שייך ילמוד ממעשי' ע"כ אפי' ריבית קציצה שרי' ומדקתני וכן ע"כ גם בנכרי בריבית קציצה מיירי:

הק' עוד הלח"מ על ד' הרמב"ם שכ' לוין ומלוין לגוי לריבית שנאמר לאחיך לא תשיך וע"כ אלווין קאי דהא מלוין כ' הרמב"ם אבתר הכי דמצות עשה להלותו וללוין הרי כ' רש"י לא אצטריך קרא זה תו"ד ונ' דהכ"מ הק' על הרמב"ם דהול"ל לנכרי תשוך ותי' דכ' תשוך משום דאצטריך למכתב ולאחיך לא תשיך ושבק לקרא דקדחיק נפשי' כיון דלתשיך לא אצטריך ונ' דלזה לבד כיון הרמב"ם להקדים דע"כ האי תשיך ר"ל תשיך והיינו דאפי' תימא דגם לתת לו ריבית אצטריך קרא ובמ"ש התוס' הרי בהדי' שמעי' לי' מדכ' ולאחיך לא תשיך ש"מ לאחי' הוא דלא הא לנכרי ש"ד וכמו שכ' התוס' ג"כ והן הן ד' רמב"ם:

בענין ערב לגוי.

כ' ב"י סי' ק"ע דממה שכתב הראב"ד הובא ברא"ש דבגוי שהלוה לישראל צריך להתנות עם הגוי שלא ידחה את המלוה אצל הערב משמע דס"ל כדעת הרשב' דסגי' קיבל עלי' לפרוע מאיזה שירצה ונ' דיש לדחות דהתם שאני דגוי לא איכפת לי' בריבית וכשבא לגבות מן הערב תחילה לבסוף אמרי' איגלאי מילתא למפרע דאדעתה דערב הלוה וזה טעם רש"י באמת משא"כ בשמלוה ישראל סגי' אם אין הגוי יכול לדחותו אצל הערב דאז וודאי אדעתיה דגוי הלוה כי היכי דלא לעביד אי' ואמנם ממ' שכ' הראב"ד ראי' מתוס' לקיים ישראל שלוה מגוי וגוי שלוה מישראל אלמא כי הדדי נינהו משמע לכאור' דלא כהרש"א ס"ל דאי כרש"א אכתי' לאו כי הדדי נינהו דבגוי שלוה סגי באיזה שירצה:

והנה צ"ע על הרשב"א ונ"י שם דמשמע מדברי' דגוי שלוה לא בעינן תנאי כלל וק' למה לא הרי הגוי יכול לדחותה ונרא' דעת הרשב"א כיון דהמלוה ישראל הוא ולא ניחא לי' בריבי' הרי יכול לעשות הערב שליח לגבות חובו מן הנכרי ולערב לא יוכל לדחות ולא יהא כאן רבית כלל:

ואמנם מה שהק' הב"י על הרשב"א למה בגוי שלוה אסור הישראל להיות קבלן בשבילו הרי גם בקבלן יוכל לגבות מאיזה שירצה ומ"ש מישראל שלוה מגוי לדעת רשב"א נ' לחלק דשאני הכא כיון שהמלוה גילה דעתו דלא סגי לי' אם ישראל חבירו יהי' ערב אף דגם בערב יגבה ממנו אם לא יפרע חובו מ"מ אינו מתרצה אם לא יהא קבלן ש"מ דאדעתא דישראל הלוה ולא אדעתא דגוי:

והנה דעת בעל העיטור בב"י שם דכולא סוגי' מיירי בגוי שלוה מישראל משא"כ בישראל שלוה מגוי לא בעי' קיבל עליו כלל ויש לו לדקדק הרי מאל תיקח מאתו דרשי' אבל אתה נעשה לו ערב א"כ הכי קאמר קרא מלוה אי אתה רשאי לעשות לו בריבית כ"א ערב בעלמא ומ"מ קרא אמלוה קאי ובשלמא לרש"י דמיירי בישראל שלוה מגוי וישראל אחר נעשה ערב בשבילו א"כ ערב זה הוי כמלוה ישראל חבירו משא"כ לבעי"ט דמיירי בגוי שלוה מישראל וישראל אחר נעשה ערב בשבילו ג"כ ערב זה לוה הוא לישראל חבירו ולא מלוה ומה ענינו לקרא דאל תיקח דקאי אמלוה וצ"ע ?

בענין הלוואה ע"י גוי לישראל.

אם מדעת ישראל אסור יל"ד מדעת עצמו הול"ת ונ' דהנה המרדכי הביא בשם רש"י וכן פסק הרמ"א בש"ע דרבית מישראל לישראל ע"י שליח מותר אם ההלואה הי' ג"כ ע"י שליח מטעם אין שליח לדבר עברה ע"ש ובמ"למ בהלכו' מלוה ולוה הסביר ד' רש"י

אמנם נ' דרש"י מודה דאם העמידו המלוה הלוה אצלו עם השליח ואמר לשליח מנה שנתתי בידך תן לי אסור דכיון דכה"ג קנה במעמד שלשתן תקנת חכמים אין כאן שליחות כלל כאילו בא מיד מלוה ליד לוה ממש והיינו דאתא ברייתא לאשמעי' אגב אורחא דהא דהעמידו מותר אם המלוה נכרי משא"כ אם המלוה ישראל אדרבא העמידו גרע טפי וכמ"ש:

אם העמידו אצל ישראל אסור ע' רש"י נ"לפ דבא לאתוי ראי' לשיטתו דגם במסקנא אמרי' סיפא לחומרא דאל"כ יק' בסיפא פשיטא ומה שכ' תוס' לשיטת ר"ת דמאי דתימא עד אדעתא דנכרי יהיב וודאי ק' להבין ולפנינו ניישב אי"ה דאטו משום הכי נתיר ריבית דאוריי' בשלמא ברישא קא המד"ת לחומרא אלא וודאי גם למסקנא מיירי סיפא דלא נשא ונתן ביד וזה שכ' רש"י אעפ"י שקבלו מיד נכרי וביאר רש"י בזה הסברא למה תקנו שליחות לחומרא דענין שליחות בלאו קרא דתרומה סברא הוא שיהי' שלוחו של אדם כמותו אלא דאנן מתרומה גמרי' דלא ניזיל בתר סברא ובענין בן ברית דווקא ומ"מ ראו חכמים לגזור שליחות לחומרא מיהת והן הן די רש"י עיי' בדבריו:

ואמנם יישב ד' ר"ת בענין המד"ת דסיפא נ' דממה שכ' התוס' ד"ה ואני אעלה לך דבין רישא ובין סיפא מיירי שהלוה ראשון מקבל ריבית ובסיפא הנכרי מקבל ריבית א"כ שפיר ס"ד כיון דהנכרי מקבל ריבית ואדעתא דנכרי הוא יהיב דלשתרי קמ"ל:

אלא שיש לדקדק א"כ אמאי אצטריך הש"ס לדחוק דס"ד אדעתא דישראל קיהיב נימא דאשמועי' דהישראל שרי לקבל ריבית ופי' מש"כ התוס' דמיירי בהכי צ"ל דלא רצה הש"ס לתרץ דלהוי כל הצריכותא דהברייי' משום דיוקא בעלמא:

ואמנם בד' התוס' אלו מיושב דקדוק עצום במסקנא דלפי מה דמשני דמיירי שנשא ונתן ביד א"כ אמאי קאמר התנא דברייתא מלוה ישראל הלא ישראל אינו מלוה כלל אמנם למה שכ' התוס' דהישראל מקבל ריבית יכול להיות ג"כ שאפי' נותן כולי להגוי שפיר קרי לי' מלוה ישראל:

ואמנם לולי ד' תוס' הייתי אומר לתרץ בענין אחר די"לדק בברייתא לאיזו ענין תני הך וביקש להחזירם לו אלא ודאי משום דבעי למתני ואני אעלה לך לומר דלו שרי והיינו משום דהלוה ישראל בלאו הכי בקש להחזיר המעות להנכרי ורק לטובת הלוה השני לא החזיר וא"כ אין לו שום הנאה מהריבית שנותן לוה שני לגוי ואין זה דומה כלל לתן מנה לפלוני דהתם יש הנא' לאשה בזה ולא לטובת המקדש אמרה כן משא"כ כאן וכמו שכתבתי:

תוס' ד"ה סיפא לחומרא ע' לח"מ פ"ה מה' מלוה שכ' ליישב בד' תוס' אלו ד' הרמב"ם שפסק דבסיפ' הוה ר"ק ע' שם ולי נ' דדעת הרמב"ם כדעת הפוסקי' בח"מ סי' קכ"ו דמעמד שלשתן קונה בין בישראל בין בנכרי וא"כ מדינא אסור בסיפא מטעם מעמד שלשתן ואף דהקנין הוא רק מדרבנן מ"מ הוה ריבית קצוצה כיון דעכ"פ קנה מכח הנותן והוא ישראל והש"ס דלא קאמר הכי משום דאיכא מ"ד בגיטין דבמלוה ליכא מעמד שלשתן ואמנם לדינא דקיימ"ל דגם במלוה תקנו מ"ש שפיר כ' הרמב"ם ולכאורה גם לד' ר"ת בתוס' גיטין שם דמחלק בין גוי לישראל צריך לתרץ זה דהרי אם הנותן גוי גם ר"ת מודה וא"כ מאי פריך הש"ס רישא אמאי מותר וצ"ל כמו שכתבנו:

אלא דק' למה הביא הרמב"ם כלל ברישא תי' הש"ס נשא ונתן ביד הרי מטעם מעמד שלשתן מותר בכל גוונא וצ"ל לאפקעי איסור ריבית לא תיקנו חכמי' מעמד שלשתן וצ"ע:

הנח על גבי קרקע והפטר ע' תוס' סוף ד"ה סיפא לחומרא ונ' כוונת דברי דבאמת בהנח על גבי קרקע סגי דהנח עג"ק משמע דאחריות על הנכרי וא"כ האי והיפטר מיותר אלא וודאי מיירי באחריות הלוה ומותר מטעם שפטרו מריבית והיינו והיפטר ומ"מ בהנח על גבי קרקע לחודא דשרו כיון דאחריות ע הנכרי וזה כוונת הטור שקיצר ולא כ' והפטר ואמנם מה שהק' הט"ז מ"ש מזריק לי חובי שצריך לומר בפי' והיפטר דווקא נ' דלא דמי דהתם דווקא דקאמ' זריק לי וכל זמן שלא בא לידו לא זרק לו משא"כ כאן דהנח ע"ג קרקע קאמר וודאי דבאחריות עצמו קאמר:

ע' בנ"י כ' עוד דרך אחר שהי' יכול הש"ס לתרץ אלא משום דבלאו אורחא ועד"ז נ' לתרץ קו' הטו"ז על רמ"א שכ' דאם הישראל שני הלך מעצמו אצל הנכרי וכו' שרי' והק' הט"ז אמאי לא משני הכי אמנם נראה דהיינו ג"כ משום דלישנא דברייתא מצאו ישראל אחר וכו' לא משמע דמיירי בהכי:

ר' אשי אמר וכו' נ' דסברת ר' אשי הי' דהא דילפי' מתתרומ' שליחות היינו ענינו מצוה לחוד וסד"א דמצוה בו דווקא קמ"ל קרא דתרומה דמצי משוי שליח אמנם בעינן בני ברית דווקא ואמנם במילי דעלמא אין צריך קראן דסברא הוא שלוחו של אדם כמותו והש"ס דחה דכולא שליחו' מתרומ' ילפי' וזה ג"כ טעם ר"א לאידך לישנ' דסבר' הוא השת' ישראל לישרא' ישראל לגוי לכ"שכ משא"כ גוי לישראל מסתברא דלא למהוי כישראל והש"ס דחה דאין לשליחות לימוד מסברא כ"א מתרומ' לחוד ילפי':

בענין הלוה לגוי שנתגייר.

אם עד שלא זוקפה כ' ה"ה דמדינא אין חילוק בין זקפה ללא זקפה אלא ראו חכמים להחמיר יש לדקדק מה טעם לחומרת חכמי זו ונ' די"לד עוד לאיזה ענין הזכירו הברייתא גובה את הקרן מהיכא תיתי לא נגבה הקרן ולזה נ' דהנה בי"ד של ישראל אינו מזדקק לא אם הלוה גוי ולא אם המלוה גוי והנה כל עצמה של מלוה זה שגובה חובו בבי"ד ישראל הוא ע"י שנתגייר הגוי בין ברישא ובין בסיפא ומעתה בשלמא אם זקפן במלוה קודם שנתגייר אין אנו צריכין לידע שיש ביניהם ענין ריבית כלל משא"כ אם לאחר שנתגייר בא לזקוף הריבית במלוה אמרי' לו בבי"ד ממ"נ כל עצמך שבאת לגבות בבי"ד החוב הוא משום שנתגייר הגוי א"כ מטעם זה עצמה לא תוכל לגבות ריבית אם רצונך לגבות ריבית משום שמגיעים לך מקודם הגירית א"כ על אותו הזמן אין בי"ד נזקקי' לך והיינו הקרן גובה בבי"ד ודיו בזה שבי"ד ישראל נזקקים לו מהאי טעמא גופא אינו גובה את הריבית:

אמנם לפי טעם זה עכ"פ שלא בבי"ד יוכל לגבות הריבית ולא משמע כן מד' הפוסקי' ולזה נ' דהטעם משום דכיון שעכשיו שנתגייר הגוי אסור לחשוב עמו על ריבית כלל משום דאתי למיסרך לוקח ריבית מישראל ואף דלעיל גבי ריבית לגוי לא גזרו אלא לכתחלה הכא בישראל חמיר טפי ואף בדיעבד גזרו:

אלא לפי"ז צ"ל גובה את הקרן משום דהך ברייתא ר"מ היא דסבירא לי' בשטר שיש בו ריבית דאינו גובה אפי' קרץ קמ"ל דהכא לא קנסו:

ואתי שפיר בזה דאף דיחיד ורבים הל' כרבים וסתם ת"ק רבים הוא מ"מ הכא הלכה כר"י היינו משום ת"ק ר"מ ור"מ ור"י הל' כר"י.

עד"ז יש להבין ג"כ ד' ר"י בין כך וב"כ וכו' דיל"ד לאיזה ענין אמר כן אלא דר"י בא להשיב על ד' ת"ק ולומר לדידך דגזרת דאתי למיסרך א"כ בשלמא ברישא דהמלוה הי' גוי וודאי ליכא למגזר זקף קודם שנתגייר דאתי למיסרך דהרי קודם שנתגייר עבר על כל אי' משא"כ בסיפ' דהישראל הוא המלו' כיון שעכ"פ לוקח ריבי' עכשו מישראל גם בזקף קודם שנתגייר הי' לך ליגזר אמנם לדידי בי"כ ובי"כ שרי מטעם שלא יאמרו וכו':

ובזה מובני' ד' רש"י שכ' אד' ר"י אסיפא פליג והי' נ' דלא גריס רש"י בד' ר"י כ"א בי"כ ובי"כ וכו' אמנם למה שכ' אין צורך לכך כ"א כוונת רש"י דר"י אכולא סיפא פליג ר"ל אפי' ארישא דסיפא וכמו שכ' ולזה נקט בי"כ ובי"כ:

אמנם יש לכוון בד' רש"י דעת הרשב"א וה"ה שכ' דלר"י לא צריך כלל ודייק לי' ג"כ מלשון בי"כ ובי"כ דאמר ר"י דמשמע דאף ארישא דסיפ' פלי"ג וכן מסתבר דחד טעמא הוא:

ודעת הרמב"ם דדייק מני' ה"ה מדכ' אע"פי שזקפן אחר שנתגייר ולא כ' אעפ"י שלא זקפן כלל ש"מ דחולק על הרשב"א זה נ' כוונת ה"ה ולדברי' צ"ל הסברא משום מילתא דבי דינא שיהי' נזקק לדון שכל ריבית בין ישראל לישראל ולהכי בעי' זקפן דעכשיו אין הבי"ד דנין אלא מלוה:

אמר רבא מ"ט דר"י י"לד בתחלה הי' לו לפ' הטעם ואח"כ לקבוע הלכה ונ' דלכאור' הי' אפשר לומר דפלוגת' דת"ק ור"י הי' בפלוגת' דב' לשונות לעיל בפלוגתא דר"ה אי גזרו על ריבית מנכרי והנה ת"ק סבר דגזרו ואף דלא גזרו אלא לכתחלה מ"מ בתחלה לאו בהיתר הי' ועכשיו שנתגייר הוסיפו לאסור אפילו בדיעבד בלא זקפן ור"י כלישנא דר' הונא דלא גזרו כלל ומתחלה בהיתר הי' ולזה שרי' אפי' אחר שנתגייר ומדקאמר ר"ה הלכה כר"י ממילא מבואר דלישנ' בתר' דר"ה עיקר דלא גזרו ואמנם רבא גופא לעיל קיבל דלישנא קמא דר"ה עיקר ולזה הוצרך לומר טעם אחר:

שלא יאמר י"לד אטו משום לזות שפתים יתירו חכמי' אי' ולזה נר' דר"י סבירא לי' כמ"ד ביבמות פ' הערל דגרים שנתגיירו בימי שלמה ובימי מרדכי צריכין לחזור ולהתגייר שלא נתגיירו לש"ש וא"כ גם כאן איכא למיחש אם יאמרו בשביל מעותי' נתגייר יוציא לעז על בניו שאינם גרים והיינו טעמא דר"י:

ובזה מובני' ד' רא"ש דאפי' הריבית שעלו לאחר הגירות ג"כ צריך לשלם דאל"כ אכתי איכא לעז:

ובענין קו' המע"מ דאין כאן אי' דאורייי' משום דקצי. בהיתר דבלא"ה יל"ד על ד' רא"ש הרי בקום ועשה איבעי' דלא איפשטא בימות אם יש כח ביד חכמי' לעקור והכא קים ועשה הוא אלא וודאי גם הרא"ש מודה דלאו דנשך אין כאן אלא דסבירא לי' דמ"מ איכא עשה דוחי אחיך עמך והיינו שב ואל תעשה שפיר כ' הרא"ש דיש כח לעקור:

בענין שטר שיש בו ריבית.

רש"י ד"ה שיש בו ריבית תוכן דברי' דבריבית דאורייי' דווקא קנס ר"מ ולא בריבית דרבנן לאפוקי מד' תוס' ולזה כ' דמיירי בהלואה שיש בה קציצה לאפוקי מקח וממכר ולאפוקי צ"ב דאף דרך הלואה כיון דלא קצץ לא הוה כ"א דרבנן ואמנם כיון ג"כ לומר דמיירי שכ' בו הריבית בהדי' לאפוקי מרמב"ן שכ' דמיירי דכלל הקרן והריבית ואפשר דסבירא

לרש"י כתוס' דכה"ג גם רבנן מודי' או שכ' כן משום דא"כ מנא ידעי' שיש בו ריבית דכאן לא שייך לומר ע"ז לא חתמנו ולומר דמיירי שהעדי' היו אנוסים מחמת נפשות נ' דוחק אלא כ' בו ריבית בהדי':

תוס' ד"ה אינו גובה כוונת ריב"ם נ' משום דק' לי' קו' תוס' בב"ק א"כ מצינו חוטא נשכר דהלוה חוטא ונשכר אלא שהתוס' שם תי' קו' זאת וכוונתו דלא שייך חוטא נשכר אלא כשהי' כוונתו להשתכר:

הק' התוס' בב"ק אם ריבית מפורש הרי כיון שלא הגבי ב' הבי"ד מאי אי' קעביד ונ' דהאי' משום שחתמו פלוני כפר באלקי ישראל:

באו"ד וי"ל דאס' להשהותו ולפי"ז צ"ל דבא לבי"ד וקרעוהו ר"ל אם המוציא השטר בא לבי"ד ולא המלוה דאם המלוה בא הרי מיד יוכלו לגבות ולמה יקרעוהו:

רש"י ד"ה גזירה שמא יגבה יל"ד דממ"נ כיון שעכשיו עכ"פ הבי"ד ידעו פיסולו א"כ מאי איכפת בלוקח מידו או לא וצ"ל משום דתחילת כתיבתו בפיסול הי' וכמו שכ' הפוסקי' דמהאי טעמא פסלי' הבי"ד שהוא מוקדם ותי' משום דתחלת כתיבתו בפיסול הי' וה"נ כן:

גי' הרי"ף במשכון פרדיסא לחברי' לעשר שני' נ' דרי"ף לטעמי' דס"ל דכל משכנתא אסירא לבר דמשכנת' דסור' להכי נקט הכא ג"כ לישנא דמשכנתא דסור':

אקנייי' כ' רש"י במתנה כוונתו דכיון דקטן הוה א אפי' הגיע לכלל פעוטת אין מקחו מקח כ"א במטלטלין וע"כ במתנה יהיב לי':

וכ' עוד בעדי' כוונתו דכיון דהו' בן קטן איהו הוא דאזיל לשדוי' דינא בהדי מלוה וא"כ יטען אידך מעולם לא הקנת' לבנך שטר מתנה זה וע"כ הי' צריך עדי מתנה:

ואמנם מש"כ רש"י לבנו קטן כי היכי דלא תהא מתנתו מתנה ולא כ"כ אתיבת אקנייי' נ' כוונתו בנבאר ד' הנ"י שכ' דבנו קטן דקטן אקנוי קנה מיקנייי' לא מקנה כוונתו דכיון שהוא בעצמו הוציא שטר מתנה זה בב"ד יטען המלוה דהדר בנו ואקנייי לי' דאי לת"ה וכי אדם מוכר דבר שאינו שלו אמנם כיון דקטן הוה לא מצי מקני' שפיר אין מכירתו מכירה והן הן ד' רש"י אמנם הא דלא אקנייי' לבנו גדול משום דבאמת כוונתו היתה רק להבריח ולא שישאר ביד בנו:

תוס' ד"ה דאמר ר' אסי ע' ש"ך חו"מ סי' ק"ו מה שהשיג על ד' תוס' אלו ופי' בענין אחר קו' הש"ס וכוונת דברי' דקו' הש"ס הי' דכיון דהלוה טוען פרעתו א"כ לגבי לקוחות מיהת יחשב ריעת' אלא ש"מ דכיון דאין טענתו טענה אף לגבי לקוחות לא הוה ריעת' ה"נ לגבי

אחריות ע"ז משני הש"ס התם אי נמי הוה ריעתא עכ"פ שטר' מיהא הוה משא"כ כאן דלא הוה שטרא כלל זה כוונת דברי' בקיצור כמובן:

לא ניתן ליכתב כ' רש"י סוף דברי' דבע"כ כתבו ע' טו"ז חו"מ סי' ק"נ מה שכ' בזה דל"ד כ' רש"י כן ואמנם לי נ' דכוונת רש"י למאי דמסקי' במסקנא דמשו"ה גרע כאן מגזלן שמכר משים דלהבריח קמכוון ולזה כ' רש"י דבע"כ כתב:

ובעניין נד' הסמ"ע נ' דדברי' תלי' בהני תרי טעמא בגזלן דאי הטעם בגזלן משום דלא נקריי' גזלנא א"כ אדם אחר שמוכר דבר שאינו שלו לא שייך זה ולא ניתן ליכתב משא"כ אם הטעם דניחא לי' דליקם בהימנותי' א"כ כל שאינו להבריח ניתן ליכתב ע' בזה:

ואמנם מה שהק' הטו"ז מקו' הש"ס נימא לא ניתן לכתוב הא במוקדם לא הוה בע"כ ולא אסורה לא הבנתי דבאמת ד' הטו"ו הם ד' התרצן דאי לא דר' יוחנן ליכא אי' התם.

גמ' נימא לא ניתן ליכתוב יל"ד למה שכ' אחרונים דמוקדם היינו שכ' עדים שטר ללוה בניסן ולא לוה עד תשרי א"כ כיון דכתבן שטר ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו מאי לא ניתן ליכתוב איכא וצ"ל כיון דעכ"פ תיקנו רבנן דלא למעביד כ"א בשטרא אקניית' נהי דלא מיפסלא עדים בהכי מ"מ לא ניתן ליכתב:.

בענין פסיקא פ' איז"נ.

מתני' אין פוסקי' על הפירות עד שיצא השער וכו' יל"ד אד' הת"ק בסיפא דמתני' דצריך לפסוק עמו כשער הגבוה דאם לא פסק אפי' אם תיזל התבואה צריך המלוה לקיים מקחו וא"כ הוה קרב לזה ולזה ומאי אסו' לפסוק עד שיצא השער וצ"ל דסתם פוסק כבר חקר ודרש שירויח בפסיקתו ולא יגיע לו הפסד ונהי דמ"מ יוכל להיות דהשתנה השער מ"מ הוה קרוב לשכר ורחוק להפסיד דאסור:

בענין פלוגת' ת"ק ור"י בזבל נ' דזבל הוא דבר שאין לו שער וכיון שאין לו שער אינו ניכר הריבית וסבירא לי' לת"ק כיון דריבית דרך מקח וממכר לא הוה כ"א דרבנן היכא דאינו ניכר לא גזרו ור"י ס"ל דאפי' היכא דאינו ניכר ג"כ גזרו ולזה בעי' יש לו דווקא:

ובענין פלוגת' ת"ק ור' יהודה נ' דעת ת"ק ע"ד שכ' למעלה שכל הפוסק וודאי חקר ובדק שלא יבוא לשער הגבוה ואם אח"כ מ"מ בא אנן סהדי דלא אסיק אדעתי' וכגוונא דאמרי' באונס' דלא שכיח ולזה בעי' פסק דווקא:

רש"י ד"ה אין לוין הנה למסקנא דמסקי' לוין לכאור' לדעת רש"י דסאה בסאה מ"מ אין לוין ולדעת בה"ג היכא דנתן לו מעות וודאי שרי' ואמנם הב"י כ' דלדעת בה"ג נתן מעות

אסור נ' טעמו דהוה לי' מעמד מלוה ע"ג פירו' שכ' התוס' ד"ה תן לי כזה משא"כ בסאה בסאה דאין האי' אלא משום שיכול לבוא לידי ריבית כיון שיצא שרי':
מש"כ ה"ה דבלקיטת מודה הרמב"ם לד' רש"י דבשער של מוכר מותר כדמוכח הסוגי' נ' כוונתו דאל"כ אף הלקיטת בשער הלקיטת יהי' אסור:

בענין חבילה.

הבין הב"י מד' הרא"ש שכ' קמ"ל דלא חיישי' דאתי לזלזולא בשכר טרחא דבעי' כאן שכר טירחא משלם ולא כ' טעם וסברא ולולי דברי' י"ל דכוונת הרא"ש משום דבאמת כאן הוה תרתי דרבנן דטירחא גופא דרבנן הוא וגם ריבית מוקדמת דרבנן קא ס"ד שיאמרו כי כה"ג לא גזרו אטירחא קמ"ל דלא חיישי'
ומ"מ יצא מד' טעם וסברא פשיטה להחולקי' על ד' תוס' דס"ל דלא בעי' הכא שכר טרחא והיינו משום דסבירא להו דבריבי' מוקדמת דרבנן לא גזרו כה"ג:
ואמנם אשר כ' הטו"ז דהרי זה דומה לנותן לחבירו כלי למכור בסך קצוב דאין צריך לתת לו שכר טרחא לדעתי אין הנידון דומה לראי' דהתם כיון שקצב לו ואם יקבל יותר יהי' שלו שפיר דשרי' דאם ירויח ימכור ואם לא ירויח לא ימכור משא"כ כאן דבע"כ ימכור ולא ירויח למה לא יתן לו שכר טרחא:
תוס' ד"ה החמרים הנה ה"ה יישב קוי מילוין ואמנם הקו' מר' חמא עדיין במקומה עומדת אכן כד דייקת ד' רש"י תמצא שדקדק בדברי' ליישב קו' תוס' וכוונת ד' כי העיקר תליא אם הלוה נהנה מן ההלואה כמו שרמז מתחלת דברי' כמ"ש ואשתמש במעות לצרכו וכ"ז שאין הלוה נהנה מן ההלואה אין כאן נדנוד אי' רבית ואמנם גבי חמרי' אינו נהנה מן ההלואה עצמה כ"א ההלואה גורמת לו גליו תרעא ומוזלי גבי' וכה"ג לא מקרי לוה כלל לענין ריבית משא"כ בלוין דעלמא וכן בדר' חמא לעיל שהלוה נהנה מן ההלואה עצמה ולהכי בעי' שלא יקבל אחריות למען לא יהי' לוה כלל
ובד' ר"ח הבינו התוס' כי דעתו שהלוקח מקבל אחריו' והק' עלי' ואמנם נמי ביאר דעתו דס"ל כרש"י והחמרי' מקבלי' אחריות משום קו' תוס' הוכרח לפ' דמיירי שנותן להם שכר חמורי' יע"ש:
תוס' ד"ה דמגלי להו תרעא יש לת' קו' דס"ל לי' לרש"י דמ"ד דגלי תרעא מודה דמוזלי מהני אלא שבא להוסיף אפי' תגרא חדתא והטעם דמוזלי הוא רווח מבורר יותר מגילא תרעא:

ומשמע מד' דגם לפי' ר"ח איכא בינייהו תגרא חדתא כפי' רש"י לשיטתו אמנם הרי"ף פי' דתגרא חדתא קאי על בעה"ב ולא אחמרי' יע"ש ואמנם יש להבין מד' הרי"ף דגם מוזלי גבייהו לא מפ' כפי' רש"י כ"א הכוונה אף אם יוזל התבואה הלא צריך הלוקח ללקחו בשער היוקר עיין בד':

ואמנם מה שהאריך גבי ניחא לי' עלו ליישב לשון ניחא לי' דקאמר הש"ס אלא ש"מ דר"ל בזה דניחא לי טפי לפי שאין עליו אחריות יקחו וזילא:

בענין איבעי' הש"ס מהו לעשות בגריטאות יל"ד כיון דלא שייכו הני תרי טעמא כמ"ש רש"י למה יהא שרי ונ' דפשיטא לי' לבעל האבעי' דטעמא דגילו תרעא הוא העיקר ומספקא לי' אם הגילו תרעא בא ע"י שרואה אתי מעות הרבה וא"כ גם בגריטאות שייך כן ואמנם אפשר דגילו תרעא היינו כדי שיקנה מהם גם מחר וזה לא שייך בגריטאות ומ"מ לפי"ז מבואר דטעמא דגילו תרעא הוא העיקר:

ובענין המוליך פירות ממקום למקום יל"ד להלל דאוסר לקמן בעד שיבא בנו הכא מ"ש ונ' דהתם הלואה הוא עד שיפרענו כשיבא בני ואסור משא"כ הכא אקנוי מקני לי' מיד וכ"ת הא לא משיך לזה כ' רש"י דסאה בסאה דרבנן:

בענין פרדיסא.

תוס' ד"ה תורי לפי מה שכ' תוס' לעיל גבי קראי דלילשנא בתרא דרב מיירי הכא שעדיין לא יצאו הפרי יל"ד לפי' ר"ח לפלוג ולתני בפרדיסא גופא בין יצאו הפרי בין לא יצאו בשלמא לפי' רש"י דגם בתורי קאי אפרדסי' היא היא משא"כ לפי' ר"ח וצ"ל לפי תירוצם דלעיל ע"כ כפי' רש"י:

א"ל שמואל להני דשבשי שבשא ע' רש"י ותוס' נ' דעת רש"י שמיאן בפי' ר"ח דלזמורות לא מהני הפיכי בארעא דארעא לאו לזמורות קיימי כ"א לפרי וע"כ בענין פרי איירי כמו במנטרי באגי וזה נ' דעת הטור שהשמיט בהא דשמואל התיר' בהפוכי ארעא דמשמע שמואל לטעמי' דמיקל בריבית דרבנן שהוא דהתיר בזמורות כה"ג משא"כ לדידן דקיי"ל כרב ואולי יש לתלות זה בענין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

בענין ר' מרי בר רחל.

תוס' ד"ה שקיל אגרא תימא הא שכירת אינו משתלמת אלא לבסוף יש להוסיף על דברי' דאפי' לפנים משוה"ד דאינו לשלם שכירות מתחלה אין מן הזריזות דמפסיד עי"ז מצות עשה של ביומו תתן שכרו:

ואמנם דעת רש"י נ' דר' תרי ע"כ הלך אצל רבא לשכור ממנו הבית שלא ידור בו בלי רשותו משום גזל וכ"ת אכתי אמאי אייתי לי' אגרא הרי בלא"ה מסקי תוס' שלא בא אלא להראות לו וכו'.

כ' רש"א דמיירי לר' תוס' דשילם לו לאחר י"ג חדש ולגי' דידן תריסר ירחי שתא ולא אתי שפיר ונ' דבאמת לא הי' כ"א י"ב חדש משעת המכר לרבא ומשכנתא דר' מרי הי' חדש מקודם זה א"כ שפיר כבר הגיע לרבא שכירות מחדש א':

שם באו"ד מיהו ק' למה לא ניכה לו מחובו הק' רש"א דילמא כבר פרע רבא לנכרי כל דמי המכר יל"ד הא אי נמי לא חייב רבא להגוי מ"מ כיון דשעבודו של רבא קדים למכירתו של רבא שפיר כ' תוס' דניכה לו מחובו וצ"ל דק' לי' לרש"א דלמא לא הי' חתומי' על שטר זה ישראל ולא העלה אותם בערכאות של גוים אי נמי בשמות שאינן מובהקי' ולא הי' דין שטר משכנתא זה כ"א כמלוה ע"פ דמאי אהני לו לגבי שטר מכירה דרבא ומנ"ל לתוס' להק' זה נ' כוונת רש"א:

שם באו"ד משום דינא דבר מיצרא יל"ד דלמא רבא הוה בר מיצרא ממש להאי ביתא נהי דאם לקחו ר' מרי לא הי' רבא להפקיע משום דא"ל ארי' אברחת אבל גם ר' מרי לא הי' יכול להפקיע לרבא ונ' דעת התוס' דרבא דאמר לא ידענא היינו שבא להתנצל עצמו לפני ר' מרי משום דר' מרי הי' בר מיצרא ואם רבא הי' ג"כ בר מיצרא למה לו להתנצל עצמו ע"ז הק' דאף בדעבי' הי' לו להפקיע לר' מרי:

אמנם דיוק זה אינו כ"א לשיטת המפ' דרבא עדיין הי' חייב דמי מכירה וכן מ' מד' התוס' בד' שאח"ז דתשובת רבא הי' לא עדיפנא ממאן דאתינו מחמתי' ואמנם לרש"י דמיירי שרבא כבר פרע להגוי א"כ ע"כ של רבא הוצרך לגלות לו ולומר מאי דעתך דידענא ממשכנתא דידך ואנא עכשיו לוה דידך לא הי' לא ידעתי מידי דכבר פרעתי הכל וממילא נוכל לומר כמו שכ' דרבא הי' בר מיצרא:

ונ' הרי"ף ורא"ש לא הביאו להך עובדא מפ' לה כרש"י ואין בזה חידוש לדינא כיון דרבא לא חייב מידי ור' מרי דלא ידע זה אמטי אגר ביתו ולהכי השמטהו משא"כ לשטת שאר מפ' דבדינא נחלקו ר' מרי ורבא ודאי יל"ד למה השחטוהו:

תוס' ד"ה השתא נשקול בסוף ד' ע' רש"א כוונת קו' כל זמן שלא דר ר' מרי כנגד החוב למה לו לשלם לרבא וע"ז תי' כיון דמ"מ קנה בו רבא קנין הוצרך לשלם לו בעד חלקו:

גמ' אחולי אחלי' ע' רא"ש ולא ביאר דעתו אמנם כוונתו דההיתר הי' משום דרך מקח וממכר וכן נ' שהוא דעת הרמב"ם שהביא בזה דשרי' משום שלא פי' ובריבי' מאוחרת אוסר אע"ג דלא פי' אלא ש"מ משום דהכא הוה דרך מקח וממכר:

ומשעבדי בהו טפי ע' רמב"ם וראב"ד הל' עבדים פי' ענין טפי ואמנם פלוגתיי' נ' דתליא בפלוגת' רש"י עם נמ"י פ' החולץ מ"ו דלרש"י שם מיירי שם בעבד כנעני ולא בע"ע ומפ' הכא כראב"ד וד' הרמב"ם כנמ"י שם דבישראלי מיירי וצריכי גיטא דחירותא ש"מ דעבדי' היה ומה"ט ג"כ סבירא לרמב"ם דאסור לעשות בהם מלאכת עבד כנעני דכל דין ע"ע יש להם ואין צריך לד' כ"מ בענין זה שם:

בענין פוסק על הגדיש פ' איז"נ.

נ' טעמי דרב דהנה חזינן דאף אם התבואה נתבשלה כל צרכה כ"ז שלא יקצרה אין פוסקי' עלי' והטע' משום דעדיין לא נודע טיב' ובכל דבר שלא נודע טיבו מפסי' המוכר ומרויח הלוקח מסתמא דכל דפרע דייק וה"ה בשאר דברים המחוסרים עדיין ג' מלאכות עדיין לא נודע טיבם ונאסר:

תוס' ד"ה תני ר' חייא דאין רגילות וכו' צ"ל טעמי דזיתים צריכין להתרכך ע"כ כומר משא"כ ענבי' אין הכומר אלא משום מראה היין ומאן דלא קפיד אמראה לא מצריך כומר:

בסוף ד' כומר הזיתים וכ' משמע קצת מדברי' דיש לחלק בין זתים לענבים והחילק נ' משום דענבי' מתרככי' יותר ועד"ז דלכאורה ק' כיון דכבר שני הש"ס תני ר' חייא וכו' למה זה הדר פריך ממעטן של זתים ואמנם ממה שכ' מהרש"ל דגם לשמואל מק' הש"ס א"כ י"ל דעיקר קו' זו לשמואל הוה והמק' מ' לי' ג"כ דדוק' כומר זתים מקרי בידי שמים ולא כותר ענבים והכי פריך בשלמא לרב בין עביט בין מעטן לאו דוקא אלא ר"ל כותר מש"אכ לשמואל דעביט דווקא הוא א"כ מעטן ג"כ דווקא וע"ז משני דאדרבא לשמואל א"ש טפי דמשו"ה במעטן תני ר' חייא כומר ולא בענבים ולא בעביט משום דכומר זתים בישי"ת הוא ולא כומר ענבי'.

כ' הרי"ף והלכתא כרב דאיסורא הוא כוונתו דאף דבאמת נ"מ ג"כ לענין ממונא דבפוסק שיש בו ריבית אין כאן אפי' מי שפרע מ"מ כיון דעיקר ממון באי' תלי' הוה לי' מלתא דאי' והל' כרב באי':

תוס' ד"ה וכפר שיחין אלא בבצים איירי י"לד הא בהך דאמימר דמייתי הש"ס מבואר דעפר דוקא ולא בצים ונ"ל במ"ש הר"ן דהך דאמימר לאו לענין ריבית מיירי כ"א לענין מי שפרע וכן מ' מד' רש"י ואף שיש לדחות ולמימר דכוונת רש"י דאי הוה מקח מקח אין כאן ריבית מ"מ דעת התוס' כד' מר"ל דהך דאמימר לאו לענין ריבית:

אמנם מד' רש"י מ' בהדי' עפר דווקא הוא ונ' ליישב קו' תוס' דבבריית' לא מיירי בפוסק על הקדירות כ"א בפוסק על ביצת יוצר ואין כאן חסרון ג' מלאכות. ואמנם הראשוני' כ' בפשיטות דבדבר המצוי' בכל גוונא שרי' ודלא כתוס':

פסק הרמב"ם כת"ק דרי ווסי והטור כחכמים ונראה טעם פלוגתת' ד' הרמב"ם דסתם ת"ק רבי' הוא ואף דחכמים ג"כ רבים כיון דאבק ריבית דרבנן הלך אחר המיקל ודעת הטור כיון דחזינן גבי בצים דת"ק דר' יוסי היינו ר"מ מסתמא גם גבי זבל הוא ניהו ר"מ וא"כ ר"מ וחכמים הלכה כחכמים:

בענין פוסק בשער הגבוה:

אי פסקת כשער הגבוה הוצרך לומר לו כן דלא נימא דדמי' לחביות לעיל דצריך לקבל עלי' יוקרא וזילא:

תוס' ד"ה דילמ' בסוף ד' ועוד דסבר' הוא י"לד א"כ למסקנא למה באמת מודה ר"ש בתרי תרעי וצ"ל דכיון דלר"ש אם נתיקר השע' מוכר יכול לחזור בו א"כ בתרי תרעי לא סמכי דעתי' דלוקח וא"כ גם אם הוזל השער לוקח יכול לחזור בו ואמנם לולי דברי' הייתי אומר דסבר המק' על ד"ז בשלמא לרבנן דאין למוכר דין על הלוקח אלא שב"ד מקללין אותו. ואמנם באומדן דעתו כהכא לא מקללין לי' משא"כ לר"ש דכבר נעשה המקח וזכה המוכר באומדן דעת בעלמא לא מצי לוקח מבטל המקח:

רש"י ד"ה ותיפק לי' בסו"ד ובדבר עיוות לא נעשה שלוחו כוונו לד' הנ"י דבכה"ג לא אמרי' דכל השליחות בטל אלא דבמה שעיוות לא נעשה שלוחו:

והנה יש כאן ד' שיטות לרש"י גם המק' גם התרצן הבינו דר' פפא את השליח חייב במי שפרע אלא דק' לי' דאין כאן מי שפרע כלל בשליח וכן הוא למסקנ'

להרז"ה המק' הבין דהמשלח חייב במי שפרע וע"ז הק' המשלח מה חטא הא שליח שווי' והתרצן תי' דבאמת השליח חייב אלא דבשליח אפי' מקבל עלי' מי שפרע צריך להעמיד למשלח המקח בזול כמו בקנה שלא באחריות ומשום דר"פ לא אמר כן תי' הש"ס דכאן מיירי בתגרא דזבין ומזבין והוא צריך ליתן למשלח בזול אם ירצה ליתן לו משום דמשלח לא פסיק עמו ואמנם אם לא ירצה ליתן לו לא יקח המקח מהמוכר ויקבל מי שפרע והנה לרז"ה השליח שקלקול הוא צריך לתקן משלו ולא כרש"י. והרמב"ן במלחמות דחה הראי' דלוקח שלא באחריות והק' ג"כ דלא הוה להש"ס לתרץ כ"א דמשלח מקבל מי שפרע ודעת הרי"ף לפי' הרמב"ן דבין לד' המק' בין לד' התרצן המשלח במי שפרע אלא דהמק' הקש' כיון דשליח שווי' ומסר לו רשותו והשליח אינו רוצה לקבל מי שפרע

משלח מאי עבידתא וע"ז תי' דמיירי בגברא דזבין ומיזבן דהמי שפרע על המשלח לגבי' ומיירי להרי"ף דהמשלח פסק השער ובשליח להרי"ף שמקח קיים ולא שייך כאן לתקוני שדרתיך ע"ד שכ' רש"י לא הי' כיון דלא הוה עיוות גמור לא הוה עיוות כלל וכמו שביאר הרמב"ן. ודעת הנמק"י ג"כ דמשלח במי שפרע וקו' הש"ס הי' כיון דשליח שווי' למה יהא חייב לימא לתקוני שדרתיך וכמו שכתב רש"י ותי' הש"ס בתגרא דזבין ומיזבן וע"כ חייב המשלח לגבי' אבל בשליח הי' פטור כד' רש"י אלא דלהנ"י מיירי בפסק המשלח ולהכי המשלח חייב ובחדוש א"ש הבין כי הנמ"י אזיל בשיט' הרי"ף לא עיי' בפי' ד' הריף:

בענין מלוה אריסי.

בס' ולא משני שהלכה כן י"ל שמוכח כן מד' ר"ג דהנה ביוקר והוזלו למה נטל מהם בשער הזול הרי הי' יכול לקוצץ להם דמים וליטול כשער היוקר אלא ש"מ דהחמיר על עצמו:

גמ' מ"ט תנא דידן מ"ט דתנא דברייתא הול"ל ונ' דאי לאו מתני' אתי' ברייתא כפשטא והיינו דבלא ירד כיון דאדעתו דהכי נחית אין כאן אי' משא"כ בירד להכי לא ק' אלא מ"ש דתנא דמתני' לא סבר כן:

רש"י ד"ה מצי מסלק לי' מבואר מד' דבלא ירד הבע"הב נוטל כל הזרע וחלק האריס לבדו ולא מהתבואה בכללה והטו"ז סי' קס"ז לא הבין כן ואמנם לישנא דגמרא לבציר מהכי נחית וודאי משמע כרש"י:

שם ד"ה מרי ארעא וזה הי' קרקע שלו וכוי מ' מדברי' דאי לאו ה"ט כיון דאין מנהג המקום כך מחזי כערמת ריבית וצ"ע:

באו"ד ע"י קבלת דמים או מתנה כוונתו כיון דע"י ירידה זו זכה האריס בחלקו במה זכה בע"הב שוב להיפט' מן הזרע וע"ז כתב רש"י בכסף או בשטר מתנה:

גמ' ה"ק אם לא קצץ י"לד פשיטא ונרא' כיון דהלואה סאה בסאה לא הוה כ"א אבק ריבית דרבנן ס"ד דמצי אמר לי' חיטך קא קדחי באכלבאי ודעיבד אפילו הוקרו יקבל ממנו חיטין קמ"ל דהוקיר נותן לו דמים:

בענין דסאה בסאה ס' איז"נ.

תוס' ד"ה הלויני נ' דדווקא לשיטתם דלעיל דכוין על שער שבשוק לאו דווקא כ"א ר"ל על פירות שבשוק הוצרכו לפ' כן ואמנם לדעת שאר פוסקי' דשער דווקא אתא מתני'

כפשיטא דמיירי ביצא השער וא"כ מותר ללות אלא מאחר דלוה עד לגורן ובגורן ידוע כי ישתנה השער ע"כ הוה כלא יצא השער ואסור:

רש"י במתני' דלאו נשך דאוריי' כוונתו דדאורייי' ליכא נשך בלא תרבית וכאן אם גם יוקר השער בעת הפרעון והי' נשך ללוה אבל לא יהי' תרבית למלוה דאטו חיטין מוקדחי באכלבא:

עד שיבא בני נ' להחלקי' על הרמב"ם וס"ל דביש לו אפי' קבע זמן שרי נקט תנא עד שיבא בני דאפי' כה"ג אוסר הילל:

והנה כ' הש"ך סימן קס"ב דלכ"ע אם עד שיגיע זמן הפרעון הוזלו החיטין ובזמן הפרעון ותויקרי א"צ המלוה לקבל החוב מן הלוה וממילא מודה להרמב' דאסור ודומה זה להמבואר בחו"מ סי' ע"ד ולי אין הנדון לראי' דהתם איירי בפסידא שאין חוזר משא"כ הכא למה לא יאמר המלוה להלוה הנח אתך החיטין אצלח עד שיתייקר השער וע"כ יקבל ממנו:

גמ' סאתים לוה סאתים נ' דאצטריך דלא תימא דהא דלא גזרו רבנן ביש לו היינו משום דעיקר גזירת חכמים משום דדרך ללות קודם הגורן לפרוע בריבית אחר הגורן וכיון דגם סאה בסאה מחזי כריבית גזרו משא"כ ביש לו דאין דרך ללוות כ"א לפי שעה כדנקט תנא עד שאמצא מפתח לא גזרו חכמים ואמנם אם לוה סאתים מוכח דלא לזמן מרובה דקא ס"ד דגזרו רבנן קמ"ל דלא:

ברש"י ד"ה כמה כורין דברי' מוכיחי' דס"ל כדעת ראב"ן בתוס' דבזה אחר זה דווקא שרי:

ד"ה לוין ככרות הקילו מבואר מדברי' דס"ל כד' רב האי גאון דבככרות אפי' אין לו שרי ונרא' דדייק לי' הכי דאי ס"ד דבככרות וחטין דין א' להם א"כ מה אשמעי' ר' יא"ש דחכמים פליגי אהלל הא בהדיא תנן במתני' דחכמים פליגי אלא ש"מ דבככרות קיל גם הלל דבאין לו דווקא אוסר אפ"ה פליגי חכמים ועד"ז יש להבין ראי' הגאון מגמרא דשבת דהלל דמתני' מיירי בשלא קייץ דמיה' דהיינו לא יצא השער אפי"ה מתירין חכמים וק' דלמא עכ"פ ביש לו מיירי אלא א"כ דביש לו דווקא שרי רבנן מה אשמעיו ריא"ש

ועד"ז נ' שהקשה להרז"ה על הרי"ף דאי נמי דהרי"ף ס"ל דריא"ש בחיטין מיירי מ"מ כיון דאין לנו הוכחה דככרות קיל מחיטין ע"כ חד דינא אית ליה:

גוי ות"ח מותרין וכו' הי' נ' לפ' דמיירי דהמלוה סתם אלא שהלוה מבטיחו לתת מתנות וכיון דהמלוה אין דעתו לכך גם הלוה אינו עובר ומה גם דלשם מתנה קא יהיב וכה"ג אתי' הא דשמואל בפלפלין כפשיטא הכי דייק הלשון מותרי' ללות זה מזה ולא להלות זה את זה:

שם ואריך ע' מש"כ הט"ז סי' ק"ס בזה ולי נ' משום דקימ"ל התוקע עצמו לדבר הלכה אין מקבלין ממנו א"כ ס"ד כיון דשמואל הוא מרי דשמעתא בהית' ועבד עובדא מנפשי' לא קיי"ל הכי קמ"ל ואריך וכפי' רש"י ושפיר דמי כמו וכן הלכה:

בענין ריבית דברים סוף איז"ר.

רש"י בד"ה נכש עמו מבואר כי כוונתו ליישב פשיטא דמותר ולזה כ' רש"י דס"ד אין כל הימים שוים וסיפא דכל ימי גריד אחד הוה פי' דרישא ואמנם לולי דברי' י"ל דלא כל בנ"א שוים ופעמים שמלאכת אחד שוה כפלים משל חבירו וס"ד דאסור קמ"ל:

והנה בדרכי משה הביא ד' המרדכי דאין ללמוד מכאן להתיר על מנת שילוהו פעם אחרת כמי שלמד בעל הת' מכאן דאין הנדון דומה דהתם שכר הלואה ואסור והכא שכר מלאכה ושרי ונ' דעת בעל הת' דהנ' כל איש מישראל מצווה להלוות לחבירו בין עני ובין עשיר אלא שעני מקודם וכן דרשי' סוף פ' לולב וערבה גבי גמילת חסדים בון לענים ובין לעשירים וא"כ הרי זה כאלו מתנ' עמו על מנת לעשו' מצוה ושרי אלא שיש לדחות דמ"מ אינו מחייב לעשות דווקא עמו מצוה כ"א יוכל ללות כשאר לוין א"כ התנאי שוב הוה שכר הלואה ואמנם עכ"פ לא הוה טפי מטובת הנאה וי"ל דפליגי אם טובת הנאה הוה ריבית או לא וע' לעיל בשמעתא בהלוהו ודר בחצרו בענין זה בשם הרמב"ן אמנם כן י"ק מדוע אוסר בעל הת' להלות סאתים ולהרחב' זמן וצריך לימר משום דכ"ג מחזי כריבית ולהכי אסורי' עדר עמי נקט משום סיפא:

רש"י לא יאמר לו פעמים שזו קשה כוונתו ליישב ממ"נ אחת מב' מלאכות ע"כ קשה מחברת' והוא תאסר והאחרת תשרי ולזה כתב רש"י פעמים שזו קשה ופעמים שזו קש' והכל תלי' בעת הזמן בייבשות ולחות האדמה כידוע ע"כ גם שניהם אסירי:

מתניתן דע כי בא איש פלוני פי' הטור דצ"ל הודיעני נ' דק' לי' מדוע לא מחלק תנא במתני' ג"כ בין רגיל לאינו רגיל וכי תימא מאי דשייר בו מפרש בברייתא א"כ למה נקט תנא בברייתא מלתא אחריתא וש"מ אפי' ברגיל וע"כ מיירי דהמלוה אומר כן ללוה ולהכי אסור אמנם הרמב"ם לא רצה להוציא מילת דע ומשמעותי' ולכך פי' ג"כ שהמלו' אומר כן אמנם כוונתו לטובת איש פלוני ולא לטובת הלוה ומה שהקשה עלי' דהוה ריבית ממון ולדעתי אין זה קו' דבאמת אין ממון של מלוה מתרבת אלא דילפי' מקידושין דהנאה כה"ג חשיבא כמבואר בתוס' לעיל גבי מלוה מדעת הנכרי ואמנם כן הך הנא' מ"מ לא עדיפא תריבי' דברי' דהוה ג"כ הנאה ואין כאן ריבית ממון כ"הג:

ואמנם לפי מה שפי' מל"מ בשם מהר"א כוונת הגהת אשרי ודווקא כשלא פי' דקאי אברייתא ורצה לומר דבפי' אפי' רגיל אסור א"כ אתא מתני' כפשיטא ומיירי בפי' ולהכי לא מחלק בין רגיל לאינו רגיל ומתני' אורחא דמלתא קתני ובריייתא אורתא דמלתא קתני דבהקדמת שלום שייך לחלק בין רגיל לאינו רגיל אבל פי' לא שייך שם דמי הוא זה אשר יאמר כי מקדים לו שלום בשביל הלואה אבל לבשרו כי בא איש פלוני ממקום פלוני כה"ג וודאי שייך פי':

ובעניין ד' הגמרא שמביא בית יוסף דאם מחזיק לו טיבה והמלוה מחזיק לו ג"כ טובה מותר נרא' לפ' כי הלוה יודה לו על טובתו כלומר אומר לו כי הוא חייב לו תודה כנהוג והמלוה אומר לו כי אדרבא כי הוא חייב לו תודה עדי שזכה בו ואתא מצוה על ידו וא"כ לא קיבל ממנו החזקת טובתו ולהכי שרי:

וחכ"א אף הסופר י"ל דפלוגתי' בפלוגתא דר"ש ור' ירמי' פ' המגרש אי כתב סופר שנינו או חתם סופר שנינו ת"ק ס"ל חתם סופר שנינו לי' וא"כ בכתבא אין כאן אפי' עד אחד וחכ' ס"ל כתב סופר שנינו א"כ כתובתא הוה עדות ואף דמ"מ חותמין ב' עדי' הוה להו שלשה עדי' וכולם עוברי' כדאמרי' במס' מכות גבי הזמה אלא א"כ הי' לו להרמב"ם למיפסק כאן כת"ק מאחר דבגיטין פסק כר' ירמי':

רש"י לא תהי' לו כנישה שתובעו ודחקו יל"ד עכ"פ מה ענין זה למלוה בריבית ונ' דהמלוה בחנם אם יש ללוה לפרוע אין בזה עול אם תבעו משא"כ במלוה בריבי' דהו"ל כאלו השכיר לו מעותי' ומ"מ תבעו זה וודאי עובר על לא תהי' לו כנושה:

ואמנם מה שדרשי לקמן בגמ' מלאו זה על תובע שאין לו לפרוע נ' דתרווייי' שמעת מינה דאלו אמלוה בריבי' לחוד קאי כדמ' מדסמיך לי' לא תשימון עלי' נשך א"כ הול"ל לא תשה מה לא תהי' לו כנושה אלא ש"מ דאפי' לראות לו כנושה אסור והן הן ד' רש"י לקמן בגמ' וע' ותמצא:

תוס' ד"ה ערב ועדים עוררני תלמיד א' על הכפל בשינוי הלשון ונ' כוונתם דבאמת אין הנדון בזה דומה לגמרי למושיט כוס יין לנזיר דהתם כיון שהיין לפניו וודאי יוכל לשתות מעצמו משא"כ כאן אם גם המלוה אומר כי גם בלא ערב ועדים הי' מלוה כיון דחזינן עכ"פ דמהדר ערב ועדי' וודאי דאם גם אומר כן מ"מ לא יעשה ושפיר עוברין על לפני עור לזה הכריחו תוס' מדנקט הש"ס לא תשימון ולא נקט לפני עור ג"כ ש"מ דהש"ס מדמה לה למושיט כוס יין ומשום דזימנין דלא עבר לא נקטי:

ותורתו אמת נ' כוונת הש"ס כיון שאומרי' כי משה לפי חכמתו כ' בתורה ממילא עושין כל התורה פלסתר כמו שדרשו ז"ל במס' סנהדרי' בפ' חלק על פ' כי דבר ה' בזה דבר זה כ' משה מעצמו:

אמנם מה שאומרי' אלו הי' משה יודע אינו מובן דמה לא ידע משה בזה אפי' תשב"ר יודע' ולזה נ' דקאי על לוה ור"ל דמשה סבר שעושה ללוה טובה במה שאסר הרבית דבאמת עי"ז נעיל דלת בפני לוין ע"י הלואת ריבית לוה מרווח:

שנאמר תאלמנה שפתי שקר וכו' לכאורה מ' דד"ה ע"ה קילל לעושה כן אמנם רש"י לא פי' כן והדין עמו כי דוד לא קילל כ"א לדובר על צדיק עתק והמלוה הזה באמת אינו דובר על צדיק עתק אלא א"כ לאות' ענין שהביא הש"ס מקרא הזה ונ' דאי הבריות מקללין זה לא בדין לא הי' לחוש לקללתם כו מאמר שהע"ה קיללת חנם לא תבא אמנם אחרי שגם דהע"ה קילל לדובר על צדיק עתק והבריות יחשבו ממנו כן א"כ מדין מקללין אותו והיינו שנאמר וגו':

ומי שאשתו מושלת עליו יל"ד לפי מה שפי' רש"י ואינן נענין לפי שהן גורמי' לעצמן מי שאשתו מושלת עליו מה גרם לעצמו ומה גם אחרי שזווגו של אדם מה"ש וכ"ת הו"ל לגרשה הלא אמרו ז"ל קשין גירושי' מכולן ונ' ע"ד אמרו ז"ל על פי עזר כנגדו זכה עזר לא זכה מנגדתו ע"ד הרב מנגדי מאן דקדיש בביאה כ' מושלת עלי' וע"כ כן הוא שהרי גזר הקב"ה והוא ימשל בך וע"כ שחטאו גרם על האיש הזה שאשתו מושלת עלי' ושפיר דומה לאינך דאינו נענה עד שיזכה במעשיו ואז יתקיים זכה עזר:

הדרן עלך פ' איזהו נשך בעזרת חסדו עלינו מושך ונתחיל לבאר פ' השוכר את דאומנין יהי' נועמו עלינו עד בא ינון.

גמ' לית לך אל תמנע טוב מבעלי' מכאן יש ראי' למ"ש הרמ"ה בטור סי' של"ב דאם הפועלים ההנו את בעה"ב ביותר ממה שנתן להם השליח השוכר מ"מ אין על הבע"הב לתת להשליח העדפה זו דכיצד הוה עושה סחורה בפיתה של חבירו אף דלכאור' י"ל דדינו כסירסר ומה שהעדיף העדיף לעצמו אמנם אי ס"ד הכי מאי אל תמנע טוב מבעליו שייך כאן הרי לעצמו וויתר אלא ש"מ דהוויתר לבע"הב והטעם נראה ע"ד שכ' הלח"מ ביישוב ד' הרמב"ם דלא דמי זה לשאר מו"מ עיי"ש ויש עוד להוסיף דבע"הב טוען לא אמרתי לך שלא לגרוע כ"א שלא להוסיף על מה שאמרתי לך מ"מ דעתו אתרעי זילא וכו':

בענין אומנין משחזרו ריש פ' האומנין:

רש"י ד"ה הטעו קרי לי' כוונת דברי' דאם הטעו היינו חזרו הו"ל למתני זה בזה ולא זה את זה דמשמע דקאי אפועלים אהדדי לזה כ' רש"י דזה את זה דקתני במתניתן מ"מ קאי אפועלים ובע"הב וצ"ל משום דנקט לשון הטעו נקט ג"כ זה את זה דנופל על לשון הטעו:

ד"ה אין להם זע"ז כוונת רש"י לד' תוס' דהא דתני דאין כאן אלא תרעומת היינו משום דמיירי שמוצאי הפועלי' שוכרי' והבעה"ב פועלי' דאי לאו הכי הו"ל דיינא דגרמי ג"כ ואמנם מה שכ' רש"י בסוף דברי' דתבועת ממון ליכא כוונתו לוישב קו' התוס' מאי טעמא לא מחלק בין ימצא להשתכר בין לא ימצא וע"ז כ' רש"י דברייתא בתביעת ממון מיירי ודינא דגרמי אפי' לר"מ קני' הוא:

האמנם מד' תוס' מ' דהך ברייתא ע"כ ר"מ הוא מדינא דגרמי הוא דחייב לשלם ואין מוציאין להשתכר דאל"כ מאי ק' להו דהו"ל לתנא לאפליגי בין ימצא ללא ימצא דילמא האי תנא כרבנן ס"ל דלא דנין דינא דגרמי אלא ש"מ כמו שכתבנו וע' בראש ובנ"י:

רש"י בד"ה בד"א דאין להם עלי' ממון ר"ל דבד"א קמ' קאי אפועלי' נגד הבעה"ב ובד"א בתרא קאי על הבעה"ב נגד הפועל:

רש"י ד"ה סיירא לארעא כוונת דברי' דלא כל קרקעו' שוות ויש קרקעות שאפי' אם יורד עליהם גרמי' קצת עדיין ראוין למלאכה ולולי בקרוה הפועלי' היטב כבר ידעו אם ירדו גרמי' בלילה ולא ילכו שם בבוקר למלאכה:

ד"ה לא סיירוהו הנה לפנינו פי' רש"י בענין אחר והענין דהכא מיירי בשדה לחה קצת וע"ז שייך שבעה"ב הו"ל להתנות אם ירדו גשמי' בלילה לא יבאו בבוקר למלאכה ומדלא התנה הוה פסידא שלו משא"כ בארעא מיטרא ומלייה מיא דהוה מלתא דלא שכיחא ולא הוה לי' לאסוקי דעתא ולהתנות וע"כ הוה פסידא דידי' משום דאמרי לי' פועלים מי יימר דלהאי ארעא אגרתי' ואמנם דווקא כה"ג דיש שדות שלא נתמלאו מים משא"כ לעיל דמיירי בשדה לחה וכיון שירדו גשמי' רוב שדות לחות הן שוב לא שייך מי יימר:

תוס' ד"ה דאגר' אגירו הק' ל"מ א"כ אמאי קאמר הש"ס בגיטין שם דרבה כרשב"ג באיצטלות ס"ל דלמא לעולם כרבנן והתם שאני משום דאשה דמי' לפועל ני ליישב דהנה באמת דעיקר החילוק בין פועל לאריס הוא זה דהפועל לא שכרוהו כ"א לאותו מלאכה בלבד וכיון דלא אצטריך הוה כאלו לא שכרוהו משא"כ אריס דאם ג"כ לא יצטרך להך דוולא מ"מ באריסתו קאי א"כ אף דלא אצטריך להך דוולא תנאי קיים ומעתה לולי גירש הבעל את אשתו רק לקבל האיצטלית שפיר דמי' הך מלתא לפועל משא"כ דהבעל מ"מ

גירש את אשתו אלא שהוסיף עצמו לקבל האיצטלית ממילא רמי' טפי לארוס מפועל ואפשר התוס' באריכת לשונו כוונו לזה וע' ותמצא:

גמ' באכלושי דמחוזא ע' ברא"ש מה שדומה פי יואל הלוי מלמד ג"כ לאוכלסו דמחוזי ובהגהת אשרי הק' עלי' הרי המלמד יוכל ללמוד בעצמו וע' מע"מ מה שתי' לפע"ד לק"מ דאטו הני אוכלסי לא מצי למעבד עבידתא לעצמ' ואמנם כך אנו דנין מי שיושב ובטל ניחא לי' מלעשות מלאכה א"כ מה שאינו עושה מלאכה מנכון לי משכירות משא"כ מי שניחא לי' לעשות מלאכה מיושב ובטל האיך ינכה לו משום שיושב ובטל כיון דעשיית מלאכה הוה ניחא לי' טפי:

רש"י בד"ה דיד פועל נ' מדברי' כי דעתו ליישב קו' התוס' ד"ה יד פועל דהול"ל אין על התחתונה ולזה כ' רש"י דהכוונה כלפי בעה"ב דאם חוזר בו בעה"ב ידו על התחתונה ובפועל אינו כן משום דכ' כי לי בנ"י עבדים וע' מש"כ רש"א בענין זה:

ואמנם א"כ לכאורה מ' דבפועל דווקא קאמר ת"ק ולא בקבלן וק' א"כ כדאמר לקמן וכי תימא שאני לי' לר' דוסא לקולא הו"ל להש"ס להוכיח מני' וב' דר' דוסא ע"כ גם בפועל מיירי דאל"כ הרי ת"ק לא מיירי בקבלן ואי ר' דוסא לא מיירי בפועל א"כ מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ומאי הלכה כר' דוסא דאמר רב וצ"ל דוודאי ת"ק אפי' בקבלן מיירי וס"ל דאפי' בקבלן שייך כי לי בנ"י עבדי' ור"ד לא דריש כלל להאי קרא ורב מחלק בין פועל לקבלן:

בענין מה שהק' הש"ך בחו"מ סי' של"ג וד' הגמ' הביא רמ"א שם דאסור להשכיר עצמו משום שכירות בג' שנים משום דכ' שלש שני עשני שכר והק' הש"ך א"כ אדרבא עד ג' שני שכר מקרי והגיעו צריך להיות יותר מג' שני אמנם ע' תוס' קידושין דף י"ז ע"א ד"ה חלה שלש בסוף דברי' כ' ג"כ דבאמת ג' שני הוה עבד ולזה קרא הכי לעבד עברי משנה שכר שכיר ומהאי טעמא חלה שלש אין צריך להשלים ובדברים מסולק קו' הש"ך:

בענין מכר שדה לחברו וחזר בו:

תוס' ד"ה לא יהי' אלא בע"ח וכי משני מזיבורית וכו' יל"ד בדברי' הא ע"כ אצטריך לשנויי אזיבוריי ג"כ משום קו' הא פרעה דיהב זוזי וצ"ל דס"ל לתוס' השתא כשיטת הרא"ה דס"ל דכל המקח בטל ואמנם ברישא דהמוכר מבטל המקח ולא הלוקח וא"כ שפיר פריך למה יתן לו עדיות הלא יוכל לקיים המקח כנגד המעות משא"כ בסיפא דהלוקח חזור בו וא"כ לא הוה אלא בע"ח ודינא בזיבורית:

ובענין קו' הרש"א אחרי כי כל הפוסקי' חולקי' על הרז"ה נ' ליישב בענין אחר דהנה קו' הראשונ' דרב אחא ברי דר' איקא ק' הרי דינא דבע"ח בזוזי נ' דהנה באמת רב אחא לא הוזכר בדברי כלל מענין זיבורית ע"כ היינו טעמא משמע לי' דבסיפא דמיירי דהמוכר רוצה לקיים המקח א"כ שפיר מגבי לי' מזובירי' בה כמו שכ' רמב"ן במלחמות דהוה דומי' דחצי שדה אני מוכר לך שהלוקח נוטל כחוש דיד בעל השטר על התחתונה ולא ק' לי' כ"א מעדית דברישא:

ובענין קו' שניי' של רש"א הרי מזיק לא יוכל לומר תן לי מעותי נ' דאדרבא הכי קאמר תנא הלוקח הזה הברירה בידו להיות או בע"ח לדינא בזוזי או מזיק ודינו בעדות ועד"ז מיושב קצת מה שנתעוררו בתוס' בד"ה והוה לי' מזיק עיי"ש:

תוס' ד"ה מעדית שבה יל"ד על דברי' עדיפא הו"ל להק' דלשקול מזיבורית וכמו שכ' רמב"ן דלוקח נוטל כחוש וצ"ל דפי' דברי' כך הוא דבע"כ לדברי התרצן מטעם קנס קנסינן עלה וא"כ בפשיטות הו"ל לתרץ קנסא קנסו אלא דאם לפי התרצן הי' נוטל בינונית ד' המק' עידית לא הוה קו' כ"כ משא"כ עכשיו דגם לדברי תרצן בעידית קנסוהו וודאי ק' וע"ז תי' מה שתי' ועכ"פ צ"ל דקושי' רק על עידית ולא על זיבורית:

והנה נחלקו הרמב"ם והרא"ש בזה בתרי מילי והרמב' פוסק כרב נחמן בר יצחק והרא"ש כרב אחא הרמב"ם ס"ל דכנגד מעותי' קיים המקח והרא"ש ס"ל דבטל המקח מכל וכל ונ' דהא בהא תלי' דלרנב"י דקאמר מעידי' שבה ומזיבורית שבה ע"כ צ"ל דהמקח קיים כנגד המעות משא"כ לרב אחא יוכל להיות שהמקח בטל מכל וכל:

ולכאורה נ"מ ג"כ בענין זה דלהרמב' נותן לו כשער שפסקו להם מאחר שהמקח קיים משא"כ להרא"ש שהמקח בטל נותן לו כשער של עכשיו וע' בענין זה באריכות ד' הסמ"ע סי' ק"ץ אלא א"כ יק' על הרמב"ן שכ' ג"כ דכנגד המעות מקח קיים מ"מ הביא ה"ה בשמו דנותן לו כשער של עכשיו ואמנם בד' הרמב"ן במלחמות יתיישב זה שכ' דכולי מלתא דמהיכן מגביה' לא קאי כ"א אתן לי מעותי וא"כ משום בע"ח אתינן עלה ושפיר שמין בשער של עכשיו:

והוה לי' כניזק הביא כאן הג"ה ד' ר"ח שכ' דזבן ולא אצטריך לזוזי לא שייך כ"א במטלטלין ולא בקרקע נ' כוונתו משום דק' לי' הא כיון דבטל המקח ולא אצטריך לזוזי א"כ כל מכירותו בטלים ומה היזק גרם לו א"וו ובמטלטלין ליתא להאי דינא ומיירי כאן במטלטלין והטעם צ"ל משום תקנת השיק כמו עשה שורו אפותקי דאין בע"ח גובה ממנו ואמנם רש"י כ' דמיירי שדות קטנות ג"כ וצ"ל לדברי' דבאמת אם הי' רוצה לילך לדין עם לקוחו' הי' צריכ' לחזור אלא שאינו רוצה למיקם בדינא ודיינא כ"כ ובזה מיושב

שוב מה שנתעוררו בתוס' בד"ה והו"ל מזיק דלמה לא ישלם לו כל הזיקו משום שאמת אם רוצה צריכין להחזיר לו ומשום דלאו אורח ארעא כה"ג עשו רבנן כעין פשרה בדבר להגבותו מעידית:

האי מאן דאזפיה ע' בהרא"ש שהביא ראי' לד' רבא מהבריית' וע' מע"מ שנתקשה ע"ז ולי נ' כוונת הרא"ש מה ענין ד' רבא כאן באמצע הענין אלא וודאי דמבריית' זו דייק רבא למילתי':

רש"י בד"ה דזבין לי' חמרא חמור וע' בפוסקי' ובפרט בד' הרמב"ן במלחמות ומצא מבואר דדעת רש"י דכנגד מעותי' המקח קיים ואי הוה חמרא בה' ר"ל ביין א"כ ק' אמאי מביא לי' לענין זוז שעדיין לא נתן לו למה לא יוכל לחזור בו א"וו חמור הוה שאינה ראוי' לחלוק דוקא מבעי' לי' אם יוכל לבטל המקח בזוז א' והגורסי' החמרה בה' צ"ל דס"ל כד' הרא"ש דבכל ענין מקח בטל וע' סמ"ע סי' ק"צ:

ואמנם מה שכ' הרמב"ן שם שהאיבעי' הוה בהא גופ' בדבר שאינו ראוי לחלק מה דינ' ק' מה מתרץ זה זוז כזוזא וצ"ל דהכי מיבעי' לי' דוודאי בגוונא דמיירי ברייתא דידן דהיינו שהלוקח לא שילם כ"א חומש דמי המקח וב' חלקי' עדיין מגיעם למוכר וודאי בדבר שאינו ראוי לחלוק המכר בטל לגמרי משא"כ בהאי עובדא שהלוקח כבר שילם רוב דמי המקח התם מיבעי' לי' וע"ז פשוט לי' זוזא כזוזי:

מוכר שדה מפני רעתה הביא הטור סי' ק"צ בשם הרמ"ה דה"ה מוכר שדהו משום הולך לדור בעיר אחרת ויל"ד מה ענין זה אצל זה דמפני רעתה עייל ונפיק אזוזי טרם ידע הלוקח כי מקחו רע משא"כ בהולך לדור בעיר אחרת דלא שייך זה וצ"ל דהרמ"ה דייק למלתי' מסיפא דשמעתי' דאמרי' משום דלא טרח ש"מ אינו חביבה עלי' ולהכי עייל ונפיק אזוזי דלא אהדר בי' לוקח והנה א"כ כל הולך לדור בעיר אחרת אין הנכסי בזה העיר חביבין עלי' ושפיר כ' הרמ"ה דכמוכר מפני רעתה דמי:

תיקי הקשה הלח"מ על הרמב"ם דכתב לפי גירסתו דמהני תפיסת המוכר א"כ הרי הלוקח תפס ועמד במעותיו ולמה לא יוכל להחזיר לו נ' ליישב דהנה המוכר אם חוזר בו הוא טוען בב"ד דהא דעיי' ונפיק אזוזי לא הוה כ"א משום דאדעתא דהכי זבני ולזה שפיר מהני תפיסתא משא"כ אם הלוקח רוצה לחזור בו והמוכר טעון הא דעייל ונפיק אזוזי הוה דלא לידע הלוקח כי אין מקחו שוויה דמי המקח א"כ לא דיה אשר הלוקח אינו טוען ברי כ"א גם המוכר טעין ברי נגד תפיסת הלוקח ולהכי לא מהני תפיסתא ועד"ז יש לקיים ג"כ ד' המחב' סי' ק"צ לפי גירסתנו שכ' ג"כ דלמוכר מהני תפיסה ולא כסמ"ע שכ' דמוכר לאו דווקא וע' טו"ז שם:

תוס' ד"ה כגון שבאתה חבילה ע' מהר"מ לובלין שהבין קו' משום דס"ל דמיירי שבאומן נתן החבילה בתורת משכון ולדידי אין צורך לכך כ"א סמכו דברי' על מה שכ' בפ' הזהב גבי נתנו לספר במשיכת כלי אומנות הוה קנין לגבי אומנין ואמנם א"כ כיון דהכי גם בפועל מיירי צ"ל דלא כש"ך סי' של"ג שכ' דבפועל לא מהני משיכת כלי אומנות:
ואמנם לד' מהר"מ לובלין יל"ד א"כ זה תי' קא ס"ד דהוה אסמכתא מאי אסמכתא שייך במשכון וצ"ל כוונתו ע"ד דאמרי' בעלמא מנה אין כאן משכון אין כאן:

בענין שכירות החמרי' פ' דאומני'.

רש"י בד"ה בבקעה והוליכה בהר בראש ההר כוונתו דאם מתה בדרך הליכה היינו מחמת המעלה דקתני סיפא:
שם ד"ה הרי שלך מבואר מדברי' דלא שייך מזלך גרם כ"א בגוונא דלא בטל השכירות מכל וכל משא"כ בסיפא דכל השכירות בטל לא שייך מזלך גרם:
תוס' ד"ה הוחמה בהר הא דלא ק' להו אירשא דקתני הוליכה בבקעה פטור נראה דהתם פשיטא להו דלא הוה להו פשיעה כלל מה שהוליכה בבקעה דהוחמה דלא שכיח משא"כ בהחליקה בהר ק' להו שפיר:
גמ' אוירא דהר קטלא צ"ל דמתני' מיירי כגון שבעל החמור דר במקום שאין הר ולא בקעה דא"כ נחזי באיזה אויר היא רגילה:
והנה הרמב"ם לא פסיק לרישא דמתני' וכ' ה"ה דס"ל כר' יוחנן דרישא ר' מאיר הוא והנה לא ק' דרבה בתרא הוא וקיי"ל הלכתא כבתראי דהיינו דווקא מאביי ורבא ואילך אבל הא ק' הא ר' ינאי רבי של ר' יוחנן ואין הלכה כתלמיד במקום הרב וצ"ל דבי ר' ינאי לאו היינו ר' ינאי:
גמ' ר"א אומר מגבת פורים כ' הרש"ל דלא גרסינן לה ורש"א הכריח מד' תוס' ד"ה ר' אליעזר דגרסי לי' וכ' דהכי פירושא ר"מ תני הך ברייתא וא"כ נצטרך לדחק דמתני' ר"מ הוא ל"ד כ"א האי תנא אליבא דר"מ ואמנם לולי ד' תוס' היינו יכולין לומר ונתרץ ג"כ קו' תוס' ות"ק קאמר תרתי מגבית פורים ומגבית העיר וע"ז קאמר ר"א במגבת פורים מודינא לך אבל לא במגבת העיר ור"מ שאמר מלתא אחריתא דאין העני רשאי לשנות:
ואמנם יל"ד עדיין מנ"ל להש"ס דר"מ ס"ל נקרא גזלן דלמא לכתחלה הוא שאסור וצ"ל מדתני רשב"ג מיקל ולא קתני מתיר ש"מ דאף רשב"ג אוסר לכתחלה ור"מ אפי' בדיעבד:
ואמנם גם באידך ברייתא ק' מנ"ל דר"מ ס"ל דאפי' בדיעבד נקרא גזלן ונ"ל דהול"ל מפני שאסור להעביר על דעתו של בע"הב מאי מפני שמעביר ש"מ במעביר היינו גזלן ובזה יש

ליישב קו' אחרת ואכתי דלמא מפני חשדא קאמר ר"מ וה"ק דבהאי מלתא אסור לעבור על דעתו של בע"הב מ"מ משום חשד הוא ואמנם א"כ דבשאר דוכתא מותר לעבור שוב לא הוה לי' לר"מ לומר בפשיטות מפני שמעביר על דעתו של בע"הב כ"א מפני שאסור לעבור ש"מ משום שמעביר עצמו נקרא גזלן:

אמנם מש"כ רש"י דבאיגריא יוכל לומר המתן עד שתשוח לא א"ש כ"א לשטתו וס"ל דגם אוגריא שאינה חוזרת אם הולך אחרי' חוזרות משא"כ לשיטת הרמב"ם דס"ל אינו חוזרת לעולם צ"ל ע"ד שכ' ה"ה כיון דע"י הליכתו נוטלה וודאי יוכל לומר לו המשכיר מזלך גרם אף דכל השכירות בטל:

רש"י ד"ה חייב להעמיד לו הק' הרא"ש דד' רש"י סתרי אהדדי דלשון להוסיף מעות מ' דמיירי בחמור סתם ולשון חמור זה שיעבד לו מ' דמיירי כחמור זה ולכאורה הי' אפשר לומר דס"ל לרש"י דמתני' בחמור סתם ומה שכ' חמור זה כוונתו לד' הרא"ש והרשב"א דבחמור סתם ע"י משיכת חמור זה יתחייבו לו נכסיו:

אמנם המעיין בד' רש"י בגמ' בד"ה לא מכלינן קרנא יראה דרש"י בא ליישב לרב דס"ל לא מכלינן קרנא מדוע במתני' חייב להעמיד לו חמור וע"ז כ' רש"י דבבית הבעלים לא שייך מכלינן קרנא כי יכולין להוסיף מעות מה שכ' או לשכור היינו לשמואל וסיים דאם אין בידו להוסיף לא ירצה לשכור יחזיר לו שכרו או יפטר ממנו בגמ' מיירי דנותן לו שכרו של חצי הדרך:

ואמנם מה שלא רצה רש"י לפ' דמתני' מיירי בחמור סתם ולא ק' ג"כ לרב נ' דס"ל לרש"י דבחמור סתם לא שייך הרי שלך לפניך:

תוס' ד"ה במילתא יל"ד להיש מפרשי' אמאי קטלי להאי דאמר בטלי כסף ואפשר משום דאמרי' בחולין דף ז' ע"ב דאמר ר"ח מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה וחיה וא"כ אין אדם מסתכן עצמו להתקרב אצל פרדה לבנה דהיינו טלי כסף וע"כ ידעו דהאי גברא שקרא קאמר:

תוס' ד"ה אם בדרך הליכתה נוטלה לכאור' י"ל דד' רש"י דבאמת ינכה לו השוכר למשכיר השכירות שישלם למשכיר לו חמור לרכוב אחרי' אוגריא ואמנם יוכל להיות כי בקרוב יפגע חמור אחר והחזירו לו חמורו ולא יעלה דמי השכירות להרבה וע"כ אין לבטל משום זה שכירותו:

תוס' ד"ה אילו עד הכא י"ל קו' בנדקדק אמאי נקט רבה בר"ה לרכוב שרוצה להוליכה למקום אחר וכאן בחצי הדרך לא שכיח לאגורי באמת פטור מלשלם לו משא"כ ברכובה דיוכל לילך מכאן והלאה ברגלו רגלי' א"כ שפיר יכול לומר לו דייך שהיית רוכב ע"כ:

והנה מלשון לרכוב דנקט רבה בר"ה לכאורה ק' על ד' ה"ה שהק' על הרמב"ם דהו"ל להש"ס לשנוי דרבה בר"ה במשא מיירי אמנם מ"מ אין ראי' מכאן לשיטת הרמב"ם דלרכוב דווקא י"ל רבר"ה לרבותא נקט לרכוב כלומר אף דבמתה חייב להעמיד לו חמור אחר וברכיבה אפי' בהוברקה חייב להעמיד לו אחר מ"מ כאן אף דאיכא תרוויי' אם אין בדמי' ליקח אל ישכיר ולעולם רכובא לאו דווקא:

תוס' ד"ה הדרא ארעא ע' מהרש"ל דהנה למ"שכ הרי"ף דהיכי דיוכל לעשות באופן דלא מכלי קרנא גם שמואל מודה דלא מכלינן קרנא א"כ שפיר מבואר דרב ס"ל דבכל גוונא לא מכלינן קרנא:

רש"י בד"ה הדרא ארעא ע' רש"א ולדברי מיושב קו' תוס' מה ס"ד דתרצן דזבין לס' שנה הא עכ"פ כליא קרנא לד' הרש"א עוקר קו' המק' הוה דגם קרנא דהמלוה הי' וע"ז מת' שפיר ואח"כ מק' דעכ"פ כליא קרנא דלוה:

בענין שוכר הספינה וטבעה בחצי הדרך.

תוס' ד"ה אלא בספינה בסוף דברי' מדניחא לי' הא דקתני ע' רש"א מה שנתקי בדברי' ולי נ' דאין כוונת התוס' דלשון לא יתן ולא יטיל מ' ע"כ אכולא דאיכא למימר ג"כ דאשכר חצי הדרך קאי אמנם פי' דברי' בין בדיבור זה ובין בדיבור שלפנינו הוא דמנ"ל להש"ס להק' אאידך שכר חצי הדרך דלמא ברייתא בחדא שכר חצי מיירי אלא ע"כ פשיטא לי' להש"ס בקו' ראשונה דלא יטול מ' לגמרי ובקו' שנייה דלא יתן מ' לגמרי וא"כ שפיר כ' תוס' דלפי ד' המק' גם אפכא הוה לי' לאקשוי:

גמ' כולי' אגרא בעי שלומי ע' בלח"מ פ"ה מה' שכירות מה שכ' ליישב בזה ד' ה"ה החולק ע' תוס' דס"ל דר"ל שכרו משלום ולי אין דברי' מספיקין דמש"כ כי בעל הספינה לא ישב בטל מ"מ הרי יחזיר לביתו ומרויח חצי הדרך הליכה ולי נ' כוונת ה"ה דבשכירות כלים לא שייך פועל בטל והכא שכירות כלים היא ואהא ק' לי' ולעיל בטבעה הספינה אמאי נותן לו כפועל בטל ע"ז תי' דלעול דאבד' ספינתה והוה לן למימר אתא מיטרא פסידא פועלים ולא אמרי' כן משום דאבדו ספינתה ואית לי' פסידא כמו שכ' תוס' א"כ די ליתן לו כפועל בטל:

רפסתא דספינתא הק' הראב"ד על הרמב"ם למה לא כ' דכה"ג אית לי' דינא ונ' דלכאורה הוה מצי הש"ס למימר דמיירי דאין לשני זה שום משא כגון בהולך לקנות וא"כ ליכא רפסתא דספינתא אלא דמאחר דלא ידעי' עדיין משינוי דעתא יוקש' שוב מה תרעומת

אית לי' עלה ולהכי ע"כ משני שנוי' אחריתא משא"כ למסקנא דמסקינן לשנוי דעתא שפיר כתב הרמב"ן דאפי' היכא דליכא רפסתא דספינתא אית לי' תרעומת עלי':

תוס' ד"ה דפרקי' לטוענה לכאורה בפשיטות הו"ל הק' על ד' רש"י כיון שהתנו עמו מה שינוי דעת' שייך ונ' דהא לא ק' להו דדרך כל שוכר עגלה או ספינ' לומר למשכיר כי לעת עתה כך וכך משא ואמנם אם יהי ' לו יותר משלם לו יותר למען אם יזדמן כך שלא יהי' קטטה עמו אמנם אין המשכיר סומך ע"ז וע"כ שפיר שייך שינוי דעתא:

תוס' ד"ה אשה נ' כוונת ד' דבאנשים גדולים שכיחי טפי ההולכי' למשאות מקטני' דסתם איש השוכר חמור גדול אמנם בנשים לא שכיחי גבייהו משא כלל ואם יזדמן להם כך הוא שכיח לקטנים כמו לגדולים:

והנה בענין מה שהקשה ה"ה פ"ה מהלכו' שכירות על החולקים על הרמב"ם שכ' דאין השוכר את הבית רשאי להשכיר הבית לאחרי' משום דלמא השוכר השני יפסיד את הבית יותר והקשה ה"ה אם יפסיד ע"כ הוא משלם ונ' טעם החולקים דאין המשכיר מוכרח לקבל שוכר בתוך ביתו אשר יצטרך למיקים עמו בדינא ודיינא:

בענין השוכר פרה לחרוש.

נ' הא דנקט התנא כלל פרה ולא נקט השוכר כלי מחריש' משום דבסיפא פרה דווקא נקט ברישא נמי פרה:

ודנקט תנא לכולא בבא אף דכבר שמעי' לה ממתני' דלעיל נ' דס"ד דהכא אפי' בהר וחרש בבקע' נמי לא חייב והיינו טעמא משום דבבקעה הקנקן מעמיק יותר בארץ מבהר יאמר לו המשכיר כי עי"ז נשבר הקנקן ובהר לא הי' נשבר קמ"ל פטור:

אי לא שנו ע' בתוס' אמנם הרמב' חולק וס"ל דאפילו היכא דשני הפועלים חייבים וצ"ל לדברי' הא דלא מק' הש"ס סתמא היינו דבלא שני עכ"פ הפועלי' מחייבי' משא"כ בשני יש דין ומשפט בין השוכר לפועלים אם השני גרם ההיזק או הפועלים פשעו בחרישה ולהכי לא פריך אלא כי היכא דלא שני:

גונדרי הרמב"ם פי' בע"א והסמ"ע הבין כי ד' רש"י והרמב"ם אחד הם ולא משמע כן:

תוס' ד"ה תרווייהו משלמי נ' כוונת רש"י דס"ל דבס"ס מוציאין ממון ולכ"ע והכא אפלגא מיהת הוי ס"ס אכל חד וחד, חדא דלמא הוא לבדו פשע וחייב בכלם ואת"ל הוא לבדו לא פשע דלמא תרווייהו פשעי ואין זה ענין לסומכוס כלל:

וע"ד תוס' צריך להוסיף כי לכאור' המוליך את הפרה איך יוכל להשגיח על זה ההולך עם הקנקן וצ"ל דמ"מ אם ב"ה מעמיק יותר מדאי גם בהפרה מרגיש בזה:

בענין שוכר להביא עלי' חטין.

בענין מה שפי' רש"י מתני' כאביי כבר כ' נ"י דלפי גרסתנו קשה ואמאי הוצרך לפ' כן:
פטור כ' רש"י אם מתה כוונתו אפי' במתה ג"כ פטור מכ"ש בהיזק אחר:
אמנם מה שהוצרך תנא לאשמועי' כו נ' ע"ד שכ' תוס' לעיל גבי השוכר בהר והוחלקה בבקעה ע"ש ה"נ סד"א דיוכל המשכיר לומר לשוכר מתוך שלא ננתת עלי' משא הרבה היא מיהרה לרץ עי"כ מתה קמ"ל דאין זו טענה:
והנה כ' הטור סי' ש"ח דהמוכר חמור סתם יוכל לתת עלי' ט"ו סאין חיטין והק' ב"י מנ"ל להטור זה דמתני' יש לדחות דמיירי בהתנה וי"ל בשלמא לשטת הרמב"ן ונ"י דס"ל דאם התנה פחות ממה שנותנין על החמור ולא הוסיף יותר על היכולת פטור א"כ ע"כ ט"ו סאין היינו יכולת חמור סתם משא"כ לפי האמת דדעת הטור כהרמב"ם והרא"ש דבהתנה ג"כ חייב אם הוסיף על התנאי א"כ וודאי ק' קו' ב"י מנ"ל לתרץ דמדייק הש"ס מברייתא דקתני דסתם ספינה בת ל' כורין ק' ג"כ דלמא ברייתא בהתנה אלא לאו ש"מ דלא בהתנה קא מייריא "כ ה"נ ל"ש דמתני' בהתנה ברית' ג"כ בהותנה:
ועד"ז י"ל ג"כ מה שנתעורר בה"ה על מה דדייק רש"י קב לכתף דמשא אדם בינוני ה' סאין כ' הנ"י דלכאורה י"ל בין אדם לבעל חי ולמה שכתבנו לק"מ דאי ס"ד לתת שיעורין שונים בענין זה א"כ מאי דייק שוב הש"ס דסתם ספינה בת ל' כורין אף אנו נאמר ג"כ די"ל בין ספינה לבעל חי אלא ש"מ אין לחלק בדבר:
בענין קו' הרמב"ן שהביא ב"י מקב לכמף ע' בשי"מ בשם הריטב"א מש"כ לתרץ ורמז לדברי ה"ה פ"ד משכירות:
ובד' הרא"ש במה שכ' ולית הלכתא כרבא כ"ש כאביי ע' בב"ח סי' שע"ח מה שכ' דברי פי חכם חן:
והנה יש לעורר לפי גרסתנו וגירסת כל הספרי' נפח ק' כמשאי מאי הכריח לרבא למימר למשא תנן ונראה דהנה תנן במ' תבואה והביא תבן והנה ע"כ בתבן לא שייך למימר ג' קבין עודף כ"א ע"כ תקלה כי תקלה שנתן עלי' תבן משא לתבן שעורי' במשקל וחייב משום הנפח קשה למשאוי ומ' לי' לרבא דשעורין והביא חיטין דומי' דהכי תנן תקלה כי תקלה ונפח עודף:

בענין כל האומנין ש"ש הן פ' האומנין

רש"י ד"ה כל האומנין והנה מד' רש"י אלו דייקא הסמ"ע והב"ח סי' ש"מ כל חד לפי שיטתו להסמ"ע בעי' קבלן דווקא ולא שכיר יום ולהב"ח בעי' בבתיהם דווקא ולא בבית

הבעלים והנה לד' הסמ"ע נקט רש"י בבתיהם דדרך הקבלן לעשות בביתו ולד' הב"ח נקט רש"י קבלן משום דאין דרך שכיר יום לעשו' בביתו אמנם להש"ך שם והמ"ל פ"י מה' שכירות שנחלקו על שניהם צ"ב לאיזה ענין נקט רש"י בקבלנים בבתיהם וצ"ל דק' לי' לרש"י דלשון כל האומנין דנקט דמ' דאין אומן שיהי' שומר חנם ואי בשכיר יום בית הבעלי' הרי אם הבעלים עושין במלאכתן מה ש"ש שייך כאן ולזה כ' רש"י דמתני' דקתני כל האומנין באומנין דוקא מיירי דהיינו קבלנים כמ"ש תוס' ריש פ' וסתם קבלנים עושי' בבתיהם ושפיר תני כל:

ואמנם לכאורה מן הסברא יש להסכים עם הסמ"ע ולא מטעמיה דשפיר השיבו עליו כ"א בשלמא קבלן שייך לומר דדמי לשוכר משום דנהנה מהחפץ שעוסק בו דלפי חשיבתו שכרו משא"כ בשכיר יום דאינו נהנה מן החפץ שעוסק בו כלל כי אפי' אם יניחוהו ליל בטל ג"כ משלמי' לו ובמה זה ידמה לשוכר:

אמנם על ד' הב"ח קשה לי דלדבריי מאי מק' הש"ס לקמן הא גמרתי' ש"ש דלמא משו"ה לא קתני גמרתי' כי היכו בעושה מלאכה בביתו דווקא ואשמועי' זה מלשון טול את שלך והבא מעות משא"כ גמרתי' שייך אפי' בבית בעלים וצ"ע:

כ' עוד רש"י ש"ש להתחייב בגניבה וטעמא מפי בגמ' ונראה דלכאורה היה אפשר לומר דה"ק תנא דכל האומנין נוטלין שכר על שמירת החפץ מלבד שכר מלאכתן אלא א"כ לא מק' הש"ס מידי אלא ש"מ ה"ק דין ש"ש יש להם וע"ז מפי בגמ' טעמא:

בד"ה מותר להשכיר לאחרי' מ' לכאורה כ' הטור סי' ע"ב דדוקא באחרים שרי ואפשר לומר דכוונת רש"י דאפי' לאחרים שרי אף דבעלמא אין השוכר רשאי להשכיר:

רש"י בד"ה השוכר בי' השוכר בהמה נ' כוונתו דלא מבעי' בית דלא כ' מינה בקרא כלל וודאי פליגי בי' ר"מ ור"י אלא אפי' שוכר בהמה דכ' בקרא בהדי' ואם שכיר הוא כ' מ"מ פליגי בי' משום דלא כ' בקרא כ"א דאין לו דין שואל ושפיר פליגי אם הוא שומר חנם או ש"ש וע' רש"י פ' משפטים שם:

תוס' ד"ה דתפיס לי' ע' רש"א נ"ל דכוונת תוס' דאי ס"ד דאם שילם השוכר השכירות למפרע גם ר"מ מודה א"כ למה פליג לן תנא בין אומן לשוכר לפלוג בשוכר גופ' בין נתן למפרע בין נתן לסוף השכירות:

גמ' איבעי אימא י"ל א"כ דאומן כשוכר מה אהני לן טול את שלך וצ"ל באמת דלאו בעת זה מעסקין כדלקמן דה"ה לגמרתי' והטעם משום דאין נהנה ממלאכה כמו שכ' תוס' לק' ולתי' קמא י"ל טול את שלך דוקא משום דלא תפיס לי' אנריה:

רש"י ד"ה גמרתי' כ' לבאר קו' הש"ס דלכאורה יק' מאי מק' דלמא התם היינו טעמא משום דכלו ימי שאילה וממילא כלתה השמירה משא"כ הכא דמ"מ תפיס לי' אאגרי ולזה כ' רש"י דמהכא להתם קש' לי' דכיון דאמר אומן לבע"ה גמרתי' הו"ל לבע"הב למינקט מלאכתו מינה ואי לא עביד הכי מ"מ יפטור האומן מן השמירה וש"מ דכ"ז דאין השומר מסלק השמירה בהדי' אין השמירה מסולקת ה"נ התם גבי שואל נאמר הכי:

והנה י"ל למאי דמסקי' לקמן דשואל ש"ש מיהא הוה משום הואיל ונהנה א"כ גבי אומן גם מה"ט גמרתי' ש"ש הואיל ונהנה ומאי מקש' הש"ס וצ"ל דאי מהאי טעמא גם בטיל את שלך ליהוי ש"ש אלא מ"מ באמת מה"ט לא הוה אומן ש"ש משום הואיל ונהנה וצ"ל דבשלמא בשואל דמעיקרא הוה כל הנאת שלו א"כ דאחר שכלה הנאתו מסתברא דלהוי מיהת ש"ש משא"כ באומן דגם מעיקרא לא הוה כל הנאת שלו ואח"כ כשכלתה הנאתו אין עליו שום שמירה:

מפני שהוא כנושא שכר י"ל מאי פשיט הש"ס מהתם דלמא הך ברייתא ר' יודא הוא דס"ל שוכר ש"ש והתם שוכר הוה וצ"ל דגם שוכר לאחר שנהנה וכלו ימי השכירות לא הוה ש"ש כלל והתם ג"כ בחזרה הרי לא נהנה כלל אלא וודאי משום הואיל ונהנה הוא:

והנה כרש"י דבעי' קצב דמים והוא מגמ' פ' הספינה ואמנם הך דנדרים דבעי' זבינא חריפא לא הזכיר רש"י וגם הרמב"ם לא הזכיר כלל הך דזבינא חריפא ונ"ל דבאמת לכאורה מאי מק' הש"ס בנדרים מהך דשמואל דחייב באונסין ממתני' דנדרים דלמא בהך דשמואל ה"ט דבאמת כבר קנה הלוקח החפץ במשיכה אלא שהתנה דאם ימצא בו אפי' אונאה פחות משתות ואחר ביקר בידו להחזירם ואמנם כ"ז שלא נמצא הרי הוא שלו וחייב בו אמנם משיכה לא מהני כ"א לאחר פוסק דמי' וא"כ י"ל דש"ס דידן מוקי להך דשמואל בלא פוסק דמים אבל אם למאי דקי"ל כהש"ס דב"ב דשמואל בפוסק דמים מיירי אין צריך שוב לתרץ הש"ס דנ' דמיירי בזבינא חריפא:

שאר ענין הלוהו על המשכון ע' בסוגי' דקתא דמגלא בלקוטי חבר חלק רביעי] עיי"ש:

בענין המעביר חבית סוף פ' האומנין

רש"י במתני' ישבע שלא פשע לכאורה מ' דרש"י כ"כ לפי הס"ד אמנם במסקנא שישבע שלא בכוונה שבר ואמנם למה שכ' הרז"ה לקמן בסוף סוגיא דדעת רש"י כהרי"ף כשלא פשע בעי למשבע לדידן דקיימ"ל נתקל לאו פושע וא"ש טפי אפי' למסקנא:

רש"י בגמר' ד"ה נתקל בסו"ד ועוד דהא פוטר וכו' אלמא אונס חשיב לי' כוונתו לד' תוס' דלהכי פריך לר' מאיר ולא לר"י דלר' יודא א"ש דנושא שכר משלם משא"כ לר"מ דגם נושא שכר פטור א"כ אונס חשיב לי' וגם מטעם מזיק פטור ע' בד' תוס':

גמ' תינח היכא דליכא ראי' והנה לכאורה מקו' זו של הש"ס הי' הרי"ף יכול להוכיח דפי' ד' איסא דראי' דווקא בעי' ולא שבועה דאי ס"ד דה"ק ראי' מהני כד' החולקים על הרי"ף לא מק' הש"ס וצ"ל דמהכא איכא למידחא דלמא באמת ר' אלעזר הוה מפ' כך לר' איסא ולהכי מק' אמנם רבנן דלא אחשבו לקו' ר"א משום דמפרשי איפכא להך דאיסא:

אמנם מ"מ ד' החולקים צ"ב דמהיכי תיתי נאמר ראי' לא מהני וכמו שהק' הרי"ף באמת ולזה נראה דעתם דאיסא בן יודא דייק ליה לשון אין רואה אין רואים הול"ל אלא ש"מ דאפי' רואה אחד פוטר את השומר מן השבועה כי הא דדרשי' גבי סוטה ועד אין בה מכל עד שיש בה וס"ל דמהכא נפקא לן דעד אחד המסייע פוטר משבועה ואפשר באמת דעת הרי"ף דאין עד פוטר משבועה מ"מ ד' החולקים י"לפ כן ועד"ז מיושב ג"כ הא דמתמה הש"ס כמאן כאיסי שהק' ג"כ הרי"ף על החולקים מה זה תמוה ולמה שכתבנו א"ש:

אין לך אדם המעביר י"ל מה ראו חכמי' לתקן כן הלא כל מעביר חביות אם יראה שיתקל וישבר הלא יוכל להתנות לפטור והלא כל השומרים יוכלו להתנות ונרא' דאדרבא מטעם זה תקנו חכמים כן דאם יתנו כן מעביר עם ב"ה ירבו הזיקות בישראל כי כל אחד יסמוך על תנאו ומיטב לתקן תקנה מלהניח להתנות:

גמ' ריסתקא דמחוזא לכאורה מהך עובדא מוכח ג"כ כדעת הרמב"ם שנחלק על הטור ולא חילק בין מקום מדרון לאין מדרון דהנה בהך עובדא לא נתקל כלל כ"א לא נזהר בזוזי דמחוזא ומ"מ מ' דאי לאו דהוה בריסתקא הוה פטור אלא ש"מ דאין חילק אמנם באמת הק' הרי"ף להיפך למה חייבי' רבא כיון דתקנת חכמי' הוא דאפי' פושע פטור וכ' משום קו' זו מה שכ' עי"ש אמנם לשיטת הטור לכאורה חייבי' רבא באמת משום דלא הוה מקום מדרון אלא דמ' דס"ל כתי' הרי"ף וצ"ע:

גמ' זבין לי ארבע מאה דנו חמרא רש"י זבינית קניתי לך מבואר מדברי' דהאי גברא שליח שוויא וכן פירשו כל המפורשים נ' טעמם דאי מוכר הוה ע"כ לא מחייב לוקח למשקל מיניה משום טעמא דאמרי' לעיל פ' איז"נש מעיקרא דחלא חלא ע' בתוס' שם גבי אי תקיפי דידך אמנם עכשו דשליח שוויה יכול להיות שלקח מיד אלים וכיוצא דלא ציית דינא:

והנה כ' הרמב"ם מעות בידו וע' בכ"מ שהניח בצ"ע נ' הכוונה דאי ס"ד דהאי גברא בא להוציא מידו א"כ למה צריך לדאיסי הלא בכל מקום קיי"ל המוציא מחבירו עליו הראי'

ולא מצינו נשבע ונוטל כ"א בהני דמנו חכמים פ' כל הנשבעי' אלא וודאי שהי' מוחזק התובע להוציא מידו ואי לאו דאיסי הי' נפטר בשבוע':
והנה בטור סי' ש"ד הביא ד' הרמ"ה שכת' דדווקא בשומר קאמר איסי למלתי' והכא מיירי דהשליח הזה שומר מעיקרא על המעות ואח"כ על היין וע' בב"י שם שנתקשה בדברי' ולי דברי' פשיטי' כי כוונת הרמ"ה התובע טוען אתה פשעת במעותי שקנית בהם חומץ והלא אומר לא כי כ"א אנכי קניתי יין ואירע לי אונס שנעשה חומץ וא"כ אין כאן כ"א טענת שומרים:
הדרן עלך פ' השוכר את האומנין בעזרת אל נוצר חסד לאמונים, ונתחיל לבאר פ' השוכר את הפועלים, בעזר תומך רש וחונן דלים.
תוס' ד"ה השוכר את הפועלי' לכאור' מוכח כדברי' דאל"כ מאי פריך בגמ' פשיטא ומ"מ הרמב"ם לא הזכיר חילק זה ואפשר דגם התוס' לא כ"כ כ"א למאי דמסקינן דמיירי בטפי להו אגרא וא"כ וודאי אם התנה תנאי קיים משא"כ הרמב"ם לא הזכיר מזה וא"כ י"ל דאפי' התנה אינו יכול לכופין לשנות המנהג:
פלוגתת הרמ"ה עם הטור אם הלכה כרשב"ג נ' דתליא בהא אי בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו:
רש"י ד"ה משלו הנה דייק רש"י לשון משלו לומר דהכוונה כי מותר משלו שהי' לו לכנוס קודם ולדברי' של בע"הב דקתנו היינו ג"כ שהי' לו לצאת קודם אמנם בתוס' דחו דברי' כיון דכ' ולעבודתו עדי ערך א"כ מדינא צריך לעבוד עד ערב והיינו צאת הככבי' ולד' תוס' צ"ל דה"ק הכניסה שלי ר"ל כיון דהכניסה לצורך הפועל א"כ צריכה להיות אחר זמן עבודה משא"כ היציאה שהוא לצורך הבע"הב א"כ יכולה להיות בתוך זמן עבודה:
ובענין קו' תוס' על ר"ח נ' דהכי פירושא דר"ל קאמר דכל פועל שיוצא למלאכה קודם הזמן יוכל להניח מלאכתו ג"כ קודם הזמן והיינו אם הכניסה משלו היציאה יכולה להיות משל בע"הב וע"ז מק' הש"ס ולחזי הכי נהיגי אם המנהג להקדים בכניסה ולא ביציאה אין אחר המנהג כלום ובזה מובן ג"כ מה דמשני דאגריתו להו כפועל דאוריי' דהא לר"ח אדרבא לא מיירי ר"ל בפועל דאוריי' ולמה שכתבנו א"ש וה"ק דאפי' א"ל כפועל דאוריי' דצריך לעבוד עד ערב מ"מ אם משכים בכניסה יוכל להקדי' ביציאה:
ובענין קו' המ"ל על הב"י ביישוב ד' הרי"ף והרמב' שלא הביא להך דר"ל י"ל דמספקא להו איזה ת י' מהש"ס עיקר ומספיקא השמיטו לכולא מלתא:

רש"י ד"ה עדי ערב עד יום מותו כוונת רש"י דבאמ' מתיקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל כדאמרי' במדרש קהלת ואין הדבר תלי' בבחור וזקן כ"א אם עובד השי"ת עד יום מותו ואין תוהה על הראשונות:

גמ' התורה מחזרת על אכסניא שלה כ' ס"ח כי הכוונ' אם גם לפעמים ע"י זווג שאינו הגין התורה פוסקת מ"מ ע"י זווג הגון אח"כ מחזרת על אכסניא שלה ופי' מר"ן הגאון כי זה היה ענין יהוד' שנשא בת איש כנעני ויצא ממנו ער ואינן ורצה לתקן זה ע"י זווג תמר בתו של שם והיינו דכ' וידע אונן כי לא לו יהי' הזרע ר"ל שלא יהי' בניו כמותו והיינו דדרשו רבותינו ז"ל כמעשה אונן כך מעשה ער כי שניהם לדבר אחד נתכוונו ודפח"ח וש"י:

גמ' שלא ברכו בתורה תחלה ע' בזה בר"ן בנדרי' ובב"י א"ח סי' מ"ו אמנם הגאון יעב"ץ בסידור תפלה שלו כ' לפ' כי הכוונה אשר הת"ח הניחו לברך לע"ה תחלה ואמרו ז"ל על זה כל משנאי אהבי מות כי עי"ז התורה יורדת מכבודה והיינו שלא ברכו בתורה תחלה:

גמ' כ' קמח וכו' ע' רש"י ולדברי י"ל דהול"ל סולת ברישא ומר"ן הגאון פי' כי אברהם מתוך שהי' מתמיד בהכנסת אורחי' הי' מנהגו להאכיל לאורחי' ממה שהוא וב"ב אוכלי' כדרך כל בעל מכניס אורח למען לא יכבד עלי' ואמנם שרה היתה רגילה לבקר בעד האורחי' חלק יפה משאר בני הבית לזה שלא להרגיל באורחי' והיינו דאמרי' אברהם אמר קמח והיא אמרה סולת ומ"מ מידת אברהם טובה הימנה:

גמ' לעיל ופליגי דר"ח נ' דעת ר' חמא דגם זה הי' מדה טובה מאברה' אבינו שלא נתן מים בעצמו כי המים הללו הי' לרחיצת הרגלי' כמבואר בכ' ולא ניחא לי' לאורח שזלזל הבע"הב בעצמו לתת לו מים לרחוץ לו רגלו:

גמ' כ' אדוני זקן ע' ברמב"ן פ' וירא כי באמת אחרי בלותי היינו ואני זקנתי ומ"מ יש רמ"ז גדול לשונה מפני דרכי שלום בשם הר"י לוריא שמעתי כי ואדוני זקן קאי על השכינה כי שרה גדולה בנבואה ונדמה לה השכינה באותו מעמד בבחינת זקן המרמז על השגחה טובת ולא כבחור איש מלחמה המשדד את הטבע ולזה לא האמונה והיינו ואני זקנתי:

תוס' ד"ה פת קטנית הנה לד' תוס' נ"מ לדינא משקלא וטריא זה כמו שכ' הרש"א ומ"מ השמיטו זה הפוסקי' משום דמסקינן דצריכא וי"ו וא"כ אין חידוש בדבר:

ולסיים שיעורי הזמן במילי דאגדתא נ' לבאר קצת ע"ד דרוש ענין עובדא דרבה בר נחמני והרוצה לעמוד על אמיתת הענין יע' בס' באר הגולה להגאון מהר"ל מפראג וימצא מרגליות טובה, ולדעתי נ' כי השי"ת מביא יסורין על האדם החוטא למען ישוב מרעתו ואמנם אם אדרבא ע"י היסורין עוד יבעט וימרוד אז טמא טמא יקרא ואמנם למען נסות

החוטא הזה צוה השי"ת להיות בדד מושבו בלי מנחם למען יחזה אם יטיב מעשיו או לא וזה ענין השער לבן אחר הבהרת הבא להעיד כי הוסיף על טומאתו משא"כ אם השער לבן קדם אין כאן סימן כלל כי השער לבן בלא בהרת איננו סימן טומאה כמובן, ואמנם אחרי כי רוב בעלי היסורין ובפרט אם בדד מושבם עוד יוסיפו למעל מן הראוי כי ספק ג"כ יהי' טמא כי אזלינן בכל דוכתא בתר רובא אמנם באמת לא יוכל הרוב להוציא לגמרי דבר מחזקתו וגברא בחזקת טהרה קאי כמו שכ' תוס' בענין אין הולכין בממון אחר הרוב אמנם מבואר בריש גיטין כי סתמא עדיף מרוב ובזה נחלקו מתיבתא דרקיע עם הקב"ה מתיבתא דרקיע חשבו זה לסתמא ולזה אמרו טמא והקב"ה לא חשוב זה כ"א לרוב אמר טהור ולבתר כי כביכול אמת ותורתו אמת אירע כל האי עובדא דרבה בר נחמני שהי' מורדף מעיר לעיר וגילה ממקום למקום ובכ"ז החזיק בתומתו והיינו דאמרי נוכח רבה ב"נ דאמר רבה ב"ל אני יחיד בנגעי' הכוונ' אף שהי' יחיד בלי מנחם בעת הביא הי נגעי' עלי' בכ"ז הי' בעת הזאת ג"כ יחיד באהלו' כי לא מש מאהל של תורה ואמנם בכ"ז רובא מיהא הוה מעיקר' דמלתא שהקב"ה אמר טהור היינו משום דחזקת טהרה עדיף והיינו דאמר רבה ב"נ אם הי' בחזקת טהרה טהור הוא טהור מכאן ואילך ואמנם באמת רבה בנח"מ מלתא אחריתא הוה בי' אשר כבר קיים בעצמו אדם כי ימות באהל ר"ל כי גופו לא הי' נחשב בעיניו לכלום בעניני עו"הז ולאו כל אדם זוכה לזה והיינו דאמרי אשריך רבה ב"נ אשר גם גופך טהור ולכך יצאה נשמתך בטהרה ועד"ז נ' לפ' מ"ש ד"ה מה ידידות משכנותיך וגו' הכוונה אמר בלעם מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל הכוונה באהל הבתי כנסיות שהם אהל ארעי להמון המכונים בשם יעקב והכוונה במשכנותיך על הבתי מדרשות שהם דירה ומשכן להגדולים הנקראי' ישראל כמ"ש ז"ל ביתא דרבנן ואמנ' הרוצה להתענג באותן משכנות צריך לקיים בעצמו אדם כי ימות באהל אשר גם גופו ובשרו יתענגו אך על תורת ה' ולא שיהי' תמיד במריבה בין נפשו לגופו וז"ש דוד מה ידידות משכנותיך ה' צבאות ר"ל עי"ז אני טועם ידידות משכנותיך כי לא זה בלבד אשר נפשי נכספה וגם כלתה לחצרות כ"א גם לבי ובשרי ירננו אל אל חי ואמר גם צפור מצאה בית הכוונה בנפרש מ"ש במק"א כך ה' חסיתי איך תאמרו לנפשי וכו' הכוונה במלת צפור על הנשמה הטהורה אשר היא כצפור נודד מקנו בארץ הזאת ואמנם יתיצב לנגדה העוה"ז הרים גבוהי' וגדולי' אשר יכשל כחה לעלות אל רומם והם הדאגת העולמות אשר יסובבו את האדם בארץ ואמנם החוסה ובטוח בה' לא יטריד נפשו בדאגת וז"ש בד' חסיתי בעניני אנכי בוטח בה' וא"כ איך תאמרו לנפשי נודי הרכם צפור כלומר אתה הצפור תנוד ע"י ההרים אשר יסובבך ועד"ז אמר ג"כ כאן

אם האדם יבקש אשר נשמתו תבנה לו בית בעו"הז אזי צריך להפך הענין אשר התאוה העולמית בקרבו לא יהי' לה כ"א קן כלומר שיעשה עבודת יוצרו עיקר ועבודת יצרו ארעי ואמנם גם זה צריך להיות ע"ד שכ' הרמב"ם כי גם בענינו גופו צריך לכוון לעבוד את יוצרו כמאמר' ז"ל וכל מעשיך יהי' לש"ש וז"ש אם לבי ובשרי ירננו אל אל חי אזי גם צפור מצאה בית הנשמה מצאה לה בית לעו"הז ודרור ר"ל כח התאוה קן לה אין לה בית כ"א קן וגם בקן זה אשר שתה אפרוחותי' את מזבחותיך וגו' ר"ל כי גם תולדות הדרור הן על מזבח ה' וכמו שאמרנו ואמר אשרי יושבי וגו' ר"ל כ"ז שאין האדם מאושר בשבתו בבית ה' אננו מובטח כי יעזוב אורחות יושר ואמנם אם אשרי יושבי ביתך אם יושבי בית ה' המה מאושרי' אזי עוד לנצח נצחי' יהללוך סלה כן יזכני ה' להיות מיושבי בית ה' ונזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו עד בוא הגואל במהרה בימנו אמן:

בענין פועל אוכל במלאכת קרקע פ' השוכר א"ה.

רש"י בד"ה ואלו כוונתו לד' תוס' נ' מוסיף לענין ראשון ואפועלים דלעיל קאי. ולזה כ' ג"כ ד"ה אוכלין מה שעסקו בו ר"ל דאף דקאי אפועלים דלעיל י"ל כמו שכ' תוס' ואלו פועלין פסקו להם מזונות מ"מ לא פסקו להם כ"א מה שעוסקין בו:

רש"י ד"ה בשעה שאינו גמר מלאכה כוונתו דהיכי משכחת לה גדולי קרקע במחובר אם אינו גמר מלאכה ראוי' לאכילה ולזה כ' רש"י כגון בצלים שראוי' לאכילה בקטנן:

שם ד"ה מאחר שנגמרו מלאכתן כוונתו לכאורה בתלוש אם נגמר מלאכתו פועל למה לו ולזה כ' עגולת דבילה שנתפרסו:

שם ד"ה ובדבר שאין גידולו מן הארץ נ' כוונתו משום דלענין מעשר שני כל הבא מן הבהמה מיקרי גדולי מן הארץ ולזה כתב רש"י דכאן ומגבן לא מיקרי גידולו מן הארץ:

שם ד"ה מנה"מ נ' מדקאמר הש"ס הנ"מ לשון רבים מ' לכאורה דבין אמחובר ובין אתלוש קאי ובאמת אתלוש לא משני הש"ס מידי ולזה כ' רש"י דה"מ קאי אכולי מילי דמחובר והיינו פועל דווקא וגמר מלאכה ולזה ג"כ ביאור רש"י ד"ה כי תבא דמהאי קרא דרשי' לתרוויי':

גמ' מה לקמה שכן חייבת בחלה עוררני תלמיד אחד למתה לא אמר הש"ס מה להנך שכן חייבי' בפאה ונ' משום דאי הכי וודאי הוה ב' כתובי' הבאים כאחד ואפי' במה הצד לא ניחא ללמוד ולזה קאמר חייבת בחלה דניחא לומר דבתר הכי לא ראי זה כראי זה ולמילף במה הצד:

א"נ משום דבפאה כל אילנות חייבין ואך ירק פטור משא"כ בחלה ועוללות דליתא כ"א בקמה וכרם:

תוס' ד"ה אימא בסוף דברי' וכי דריש מקמה וכו' ע"כ איצטריך וכו' כוונתו דכל כמה דלא ילפי' בהדיא כל חרמש וכל קמה ניחא לן טפי למימר דכרם וחרמש הוה ב' כתובי' ה"כ ולא למימר כרם להלכותי' משא"כ עכשיו ע"כ כרם להלכותו אתא:

תוס' ד"ה אמר רבא נ"ל קו' דהנה הרמב"ם כ' מפי השמועה למדו דבפועל הכ' מדבד וכי מי התיר לזה ליכנס לרשותו של חבירו וע' בלח"מ מפ' ד' הרמב' שכיון למה שאמרו לקמן על איסי בן יהודה לא שבק חיים לכל ברי' ואין זה במשמעות דברי' לכך נ' דגם הרמב"ם ק' לי' קו' תוס' כרם למה לי בזה כ' דאי לאו דכ' כרם לא ס"ד למידר' גזירת שוה תביא תביא משא"כ עכשיו דכ' בכרם וסתם כרם דקרא הוא כרם סגור וגדור כמו שכ' ישעי' כרם הי' לידידי וכו' וא"כ בלא"ה ק' מי התיר לו ליכנס ברשותו של חבירו וע"כ ברשות בעלים הכ' מדבר וא"כ שוב ילפי' ג"ש דבפועל הכתוב מדבר משא"כ אי לא כ' כרם הוה אמינא מקום פרוץ עסקי' אשר ארוהו כל עוברי דרך ולא הוה ילפינן ג"ש כלל:

תוס' ד"ה אלא נראה דעת רש"י דה"ט דמאן דשרי הפקעת הלואתו משום דבהיתיר' אתא לידי' וא"כ האי פועל נמי מעיקרא בהיתירא אתא לידו אי בעי אכיל ליה וא"כ שפיר גם לכולי מצי יהיב ליה דהרי גזילה אין כאן ולזה כתב רש"י דווקא פלוגתא בהגוזל ומאכיל שהוא במס' ב"ק ולא בהמקבל שהוא במכילתן למימר דאפי' למ"ד דרך הפקעת הלואה מותר ג"כ ק' קו' הש"ס:

שם באו"ד כשידם תקיפה י"ל לענין איסו' גזל מה לי ידם תקיפה או לא ונ' כוונת' דלאחר זמן כשיבא הגוי על הגזילה יגזרו אומר להלן שלא להניח לפדות שום עבד ישראל והרי זה כענין שאמרו במסכ' גיטין אין מבריחי' את השבוי' מפני תיקון העולם משא"כ אם ידינו תקופה אין לחוש לזה כי בדין נוציא מהם:

בגמ' מוקי לה בכרם רעך ולא של הקדש מכאן הק' בחידושי אנשי שם על הנמ"י שכ' ע"ד הרי"ף מדאוקמינן לקרא בהקדש ש"מ גזל גוי אסור והא בש"ס אמרי' כאן איפכא דלמ"ד מותר מוקי לה בהקדש ונר' כוונת הנ"י דלכאורה כיון דבאמת קיי"ל דגזל גוי אסור למה לא כ' הרי"ף דרעך ולא גוי אלא ש"מ ס"ל לרי"ף דבתר דנחתי' למוקמי קרא לחומרא אהקדש לא מיקתי' לי' לקולא אגוי דלקולא ולחומר' לחומרא מקשי' וכוונתו דאפי' כאן גזל גוי אסור ולא מדמינן להפקעת הלואה:

ומאד י"ל על ד' הש"ך ח"מ סי' של"ז שכ' הקדש וה"ה גוי וכי מה ענין זא"ז אטו בגוי חמור טפי מישראל דאי נמי גזל גוי אסור דוקא ואל כליך לא תתן קאי גם אגוי וצ"ע:

רש"י ד"ה מה נפשך אוכל ופטור ע' בסמ"ע של"ז שכ' מה נפשו אם חסמת פטור וכן הוא בגמ' לקמן ונ' דהסמ"ע ס"ל דלמסקנא לקמן אין הפי' אוכל ופטו' כמו שכ' רש"י כ"א ה"ק רצה אוכל רצה פטור דהיינו בחסימה וכדברי' מ' קצת בילקוט ע"ש ס' זו:
תוס' ד"ה שבעך כ' לכאור' אכילה גסה לא צריך קרא דואכלת כ' אלא א"כ לא אייתר ואכלת אמוצן. ועד"ז יש ליישב ג"כ קו' לעיל ד"ה אמר רבא דבאמת כיון דכ' שאחרים ג"כ סגי ואייתר כי תבא להיות מופנה מיהת מצד אחד דאידך לא תבא אינו מופנה דלגופא אצטריך על שכר לילה ביום:

בענין טבל חייב למעשר פ' השוכר א"דפ.

גמ' מאי לאו בשדה י"ל הא ע"כ בשדה איירי דכי תבוא באחרים כתיב וצ"ל דבאמת איכא למימר כיון דבשדה לא משכחת להאי דינא משום דבית בעי' אם אינו ענין לפועל העושה במחוב' תנו ענין להוציא בתלוש אלא דלישנא דבריי' לא מ' הכי והיינו דקאמר מאי לאו בשדה:
תוס' ד"ה מאי לאו ע' רש"א כי רש"י כבר יישב קו' תוס' כוונתו דגם קו' שניי' מיושב דהמק' הוה סבר דדינא הכי דמקח קובע בדבר שלא נגמרה מלאכתו ודייק למלתי' מברייי' דלעיל פועל דומיא דלוקח ופועל בלא נגמרה מלאכתו איירי דבשע' שתולש למחובר עדיין לא נגמרה מלאכתו והש"ס משני לי' תרתי חדא דבנוטה לחצר מיירי ועוד דבתאינה מיירי דהתלישה הוא גמר **אמנם** תוס' לטעמי' שהכריחו לקמן ד"ה הכא דתאינה ע"כ ל"ד ולהכי השיגו ע"ד רש"י בזה:
תוס' ד"ה תבואת זרעך ע' רש"א ועל תי' י"ל דבמנחו' אי מיירי שנתמרח ביד נכרי א"כ מרוח נכרי פוטר ומאי משני אין קנין לנכרי הא עכ"פ מרוח נכרי פוטר וצ"ל דא"כ תו הוצרכו התוס' להביא ראי' מסוגי' דבכורות דאפי' אי אין קנין לנכרי מרות נכרי פוטר א"ב הק' מיד מבכורות ומייתי ראי ממנחות:

בענין טבל חייב למעשר פ 'השוכר אה"פ.

וי"ל כיון דלוקח עכ"פ תבואה שנתמרחו לר"נ פטור מן המעשר אמאי החמירו חכמים ללוקח אחר גמר מלאכה יותר מבע"הב עצתו דחייב מדאוריי' וצ"ל משום דראו חכמי' דבחניות של בית הונו לא רצו לקבל גזירת חכמים בזה לכך עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה:

והנה סברת ר"ת נ' דתבואות זרעך דדרשי' מינה ולא לוקח גבי עשר תעשר כ' ועשר תעשר היינו אחר גמר מלאכה א"כ ולא לוקח נמי אחר גמר מלאכה:

באו"ד וצ"ע ע' רש"א ונ' סברת התוס' בזה דבישראל דווקא דומה לחייב משום דאי הדר מוכר וזבין לי' חייב במעשר כמ"ש תוס' ובנכרי לא שייך זה:

רש"י ד"ה העמידו דברי' אפשר לפרש נ דבבית הונו מ"מ קראים לא הוה אלא שסמכו דברי' על מה שכ' הטו"ז בהל' שופר והוא בריטב"א בסוכה ריש פ' לולב וערבה דכל מה שמפורש בתורה להתיר אין כ ביד חכמים לאסור ובאמת יש חילוקים טובא בענין זה ע' בט"ז שם:

וצ"ל לר"י בר מרדכי כיון דדוק' לוקח קודם שנתמרח פטור אטו בחניות של בית הונו הי' מוכרו קודם מירוח מאן זבין לה וצ"ל שפסקו עם הלוקח על הסאה לאחר המירוח רק לפטור מן המעשר מירחו הלוקח:

בענין אדם בתלוש ושור במחובר.

תוס' ד"ה שור שאינו אוכל במחובר ע' רש"א נ' מה שלא רצה תוס' לפ' כרש"י היינו משום דאפכא מסתברא מה שלא כתב קרא בהדיא הוא מלתא דאתי בק"ו ומה דכ' קרא בהדי' הוא מלתא דלא מסתבר מצד עצמי:

גמ' אף פועל אם חסמתו פטור ע' רש"י לעיל ובטור ח"מ סי' של"ז בשם רמ"ה דאם חוסתו חייב לשלם לו ויש לי לדקדק על דברי' דלכאורה הוא מלתא דק"ו ע"כ לא קאי אמלקות כ"א אתשלומין א"כ כי אמר קרא כנפשך היינו לפוטרו מן התשלומין דאין לומר דפטרו מאי' דהרי אי' איכא וצ"ל דעת הרמ"א דקרא אתי למימר אם קצץ לו דמים אין כאן אי' מ"מ אם חיסמו והזיקו בזה לא איירי קרא וממילא חייב בתשלומין:

א"נ ד' הרמ"א דלעול' האי ק"ו דומי' מלקות הוה וכ"ת הרי אין עונשין מן הדין שאני הכא דכתב בהדיא ואכלת וכל היכא דכ' אי' בהדי' ילפי' מלקות מק"ו כמו שכ' ה"ה בכמה מקומות וכה"ג לא הווה ק"ו כ"א גילוי מלתא בעלמא:

תוס' ד"ה קמה קמה בסוף דברי' נ' לכאורה ליישב דאי לאו דכ' דיש לא היינו יכולין למעט מקמה בעלי חיים דלמא גם אינהו בכלל קמה משא"כ עתה דכ' דיש מסתברא קמה דווקא:

תוס' ד"ה יצא הלש יש ליישב קצת דגם גבי קיטוף משכחת לה והיינו בבית עיסת שאין בכל אחת שיעור חלה ואחר לישה עלו ונשכי זו בזו ונתחייבו בחלה בשע' קיטוף:

גמ' תרומה וטור חו"מ וש"מ הביאו דין זה והרמב"ם בה' שכירות השמיט' ונ' דסמך על מה שכ' בהלכו' מעשר מה הוא גמר מלאכתו למעשר:

רש"י ד"ה כרוך ותני בלח"מ פ' י"ג משכירות הק' עלי' מדידי' אדידי' גבי פרה בתבואה עיי"ש והנה לד' הסמ"ע פ"ז דכ' דדווק' בחיטין העומדי' לעשות מהם פת חיוב חלה גורם לא זולת א"כ לקמן מצי מיירי בשא' תבואה אמנם מד' הנ"י יש ללמד עוד סברא אחרת דדווקא אם התחיל מלאכה הגורמת חיוב חלה כגון טחינה אז חיוב חלה גורם ולקמן דלא מיירי בטחינה שפיר אסור לרש"י אמנם הרמב' דפ' גבי פרה פטור הוצרך לפ' שם גבי פר' בענין אחר:

בענין ענבים ודבר אחר פ' השוכר אהד"פ.

רש"י ד"ה מהו שיהבהב מבוא' מדברי' דאיבעי' הש"ס הוה אי האי ולא דבר אחר גזי"הכ היא או דלמ' הטעם משום שאוכל יותר וא"כ כל מיתיק אסיר ובאמת לפי ס"ד ה"ק ספיתא במלת הוה מצי לאיבעי' אלא משו' דספיתא במלח בענבים דוקא אורתא והבהב אפילו במלילות שייך להכי נקט הבהב והן ד' רש"י:

אמנם ד' הרמב"ם דש"ס איבעי' לי' אי כהיכי דדרשי' ולא ד"א ה"ה נמי ענבים כמות שהן או לא כ"כ הרמב"ם ולא יהבהב לי' באור שנ' ענבים כמות שהן:

ובזה מובנים ד' הראב"ד המשיג על הרמב' למה לא כ' דהוה ספיקא למאי נ"מ דאי תפיס פיעל לא מפקינן מינ' יק' פשיטא וכי ידעי' מאי דנפיק מיני' וכי מי יוכל לשער כמה הי' אכל בלא הזויף וכמו שכ' הפרישה והלח"מ על ד' הטור בזה דמה"ט לא כ' הטור גם בזה אי תפיס' לא מפקינן מיני' כמו שכ' גבי עושה בגרן זה ואיכ' בגפן אחר דהתם ידעי' לשער והכא לא ידעינן וא"כ קשה על הראב"ד ואמנם למה שכ' הרמב"ן דהתור' לא התירו לאכול אלא ענבים כמות שהן א"כ כל מה שאכל חייב לשלם ושפיר השיג הראב"ד דאי תפיס וכו'

ואמנם באמת י"ל כל ד' הרמב"ם בין בזה בין בגפן אחר ע"ד אחר דהנה הסמ"ע ופרישה כבר נתעוררו דלמה לא יחשב הבע"הב מוחזק בשכירו' ואפי' תפס פועל ינכה לו משכירו' וכ' דה"ז דומה למאי דאמרי' במשכנתא אפיקי בלא זוזי אפוקי ממונא הוא ומעתה גם במשכנת' כ' הרמב"ם דדווקא בלא זוזי כלל מקרי אפוקי ממונא אמנם אם מנכין לו משום אבק רבית מדמי הלוואתו לא מקרי אפוקי ממונא וא"כ ה"נ לא מקרי אפוקי ממונא אם גם מנכין לו מעט מן דמי שכירתו ושפיר מקרי בע"הב מוחזק ולא

שייך אי תפיס מפקינן מינה כיון דשכירות אינו משתלמת אלא לבסוף על רוב מקרי בע"הב מוחזק:

תוס' ד"ה קוצץ אפשר לומר דפועל שאינו אוכל מ"הת א"כ מנכין לו אם פועל גם קצץ מדמי שכירתו ואינו ענין כלל לפועל האוכל מ"הת דבמתנה זכתה לו התורה ולא ק' קו' תוס' אמנם מה שכ' הרש"א ליישב יש לדחות דא"כ בקיצר הו"ל להש"ס למימר הא קצץ:

באו"ד ור"ח פי' צ"ל דכיון שיצא מדין תורה ע"כ הוסי' לו בע"הב בשכירותו ושוב מקרי מקח גם מה שאוכל:

תוס' ד"ה בארץ ע' רמב"ן במלחמות דבמה שכ' תוס' לעיל ליישב שיטת רש"י גם קו' זו מיושבת וצ"ל לפי' ר"ת לעיל:

רש"י ד"ה ותרתי דקבעא ספיתא מנ"ל כוונת דברי' למה שכ' תוס' דספיתא לא פשיט כלל כ"א תרתי פשיט וה"ה למקח וגם הוסיף רש"י דלא פשיט אלא דחד לא מקרי גורן דמיעוט קיבוץ שנים אבל לא בתרתי הוה גורן

בענין דלא תחסום.

רש"י ד"ה פרות המרכסות הנה במה שכ' שעורי' מ' לכאורה דכוונתו למה שכ' הסמ"ע דבשעורין לא תליא בגמר' מלאכה לחלה כיון דסתם שעורי' לאו לפת קיימא ואין צריך לתי' התוס' אמנם ממה שכתב לקמן דטעמא דאינו עובר משום גמר מלאכתו למעשר יש ללמוד לכאור' חילק אחר והוא דלכאורה י"לד בבריית' דלעיל כיון דמדישו דריש ודישו בשור הוא דכ' למה נקט תנא פועל אלא ודאי משום דבעלמא מסקינן כרוך ותנו ומעשר וחלה גבי הא דתניא וחייב חלה לא שייך כ"א בפועל בר חלה הוא ולא הוה לגבי נגמר מלאכתו כל זמן שאינו חייב בחלה משא"כ בבהמה דלא שייך גבי חלה כלל דאדרבה עיסת בהמה פטורה תן החלה א"כ הכל במעשר תליא מלתא והיינו דתני הכא דפרות מרכסות אינו עובר משום בל תחסום כתב רש"י משום בל תחסום כ' רש"י משום דבמעשר תלי' מלתא:

תוס' ד"ה והדשות במעשר ותרומה יש ליישב לן קושי' דהנה לאו דלא תחסו' קאי בין בארץ ובין בחו"ל ובחו"ל כיון דליכא תרומה ומעשר נמצא שפיר דבשעת דישה הוה חולין מתוקני' משא"כ תרומה ומעשר לא משכחת כלל בשעת דישה:

גמ' רשב"י אומר נ' היכא דאיכא בל החסום דאוריי' לא שרי רשב"י כה"ג כ"א הכא דמשום מראית עין לחוד איכא וכ"ת א"כ היכי פשוט הש"ס לקמן ודריש דטעמא משום

דמעלי הא הכא משום מ"ע לחוד הוה לא היא היכא דאיכא משום בל תחסום ג"כ תלי' במעלי לה אלא אמת שהכרשני יפות לה ושפיר פשיט הש"ס:

רש"י ד"ה בשנתא גידולי תרומה כוונתו דכ' בשלמא קו' הוא והכ' בא ליישב דלכאו' פשיטא כיון דמדאו' סטור עובר משום בל תחסום ולזה קאמר ומ"מ סד"א כיון דמדרבנן תרומה הוה להוי כמאכילו ותמרים וכיוצא דלא מחייבו בתרומה אלא מדרבנן קמ"ל דלא והטעם שלא יהי' חוטא נשכר:

גמ' הא במעשר ראשון הנה לכאורה כאן הו"ל לרש"י לפ' מה שכ' ליישב לקמן בתרומה ומדלא כ"כ נ' דס"ל לרש"י דאפכא משני במעשר ראשון אינו עובר ובמע"ש עובר והטעם דבמעשר ראשון ותרומה דלכהן וללוי הן דכיון דלא שכיח שיתנו להם קוידם מירוח לא אמרה תורה לגביי' לא תחסום משא"כ מע"ש דלישראל היא ולגבי ישראל כיון דאיכא לא תחסום לא חילקה התורה בין חולין למעשר:

תוס' ד"ה כאן במעשר ראשון מה שכ' דהא לר"י ממונ' הוא כוונתם ע"ד וכ"ת דכ"ז שאסור באכילה לא מקרי ממון הדיוט לר"י ולזה כ' דלא היא כ"א ממונא הוא אמנם נ' דרש"י יישב קו' תוס' במה שכ' לא אתי לאו דלא תחסום וכו' כוונתו דבשלמא לעיל גבי פועל דכתיב ואכלת דהוה מ"ע על בע"הב להאכיל הפועל שפיר אתי עשה ודחי ל"ת משא"כ כאן דליכא אלא לאו לא אתי ל"ת ודחי ל"ת וכ"ת הא מקי' חוסם לנחסם לא היא דהרי גם בפועל לאו ליכא כדאתרי' לעיל אלא ע"כ לגופא דמלתא הוא דמקשי' לא זולת:

תוס'

ד"ה והיכי דמי נ' לשי' רש"י יש ליישב קו' בזה דהנה במעשר ראשון אין תימא אם הקדימו בשיבולין משום דמייתר תרי מילי חדא דפטור מתרומ' גדולה כדאמרי' פרק שלשה שאכלו ועוד שהלוי צריך להטריח לגמור מלאכתו ומשו"ה עד השתא ס"ד דבמעש' ראשון מיירי לא ק' והיכי דמי משא"כ במעשר שני דלא מייתר מידי למה זה יקדימו בשיבולין ולהכי מק' הש"ס והיכי דמי ומשני דמ"מ מייתר כה"ג:

תוס' ד"ה אמר להו יש ליישב קושי' ע"ד אחר דהנה לכאורה כל איבעי' הש"ס לא שייך אלא למאן דשריש טעמא דקרא משא"כ למאן דלא דריש והנה ידוע מאן דדריש היינו ר' שמעון ובפלוגתי' היינו ר' יודא דלא דריש טעמא דקרא וא"כ שפיר פהיט הש"ס לר"ש ות"ק דפליג עלה היינו ר' יודא ולטעת' אזיל דלא דריש טעמא דקרא:

רש"י ד"ה חסום פרתו ודש בה דישה שלך זו ד' הלח"מ פ"י משכירות דלרש"י בתבואה של ישראל אומר לנכרי לחסום אפי' מלקות איכא עיי"ש והנה הרא"ש דקאי בשיטת רש"י לא מ' מדברי' כן גם יש לדקדק לפי"ז אדמפליג תנא דברייתא בין פרה לפרה ליפליג

בפרת ישראל בין תבואת נכרי לתבואת ישראל א"וו רש"י לא קאמר כ"א דאפי' בתבאת נכרי קמיבעי' לי' ולעולם אי שרי אפי' בתבואת ישראל שרי:

והנה במ"למ פ' ה' שכירות תמה על הסמ"ע שכתב דאיבעי' לא איפשטא לחומרא אזלינן דכיון דלא הויא אלא דרבנן למה לא ניזל לקולא וכמו שכ' הראב"ד ונ' ד' הסמ"ע דהנה באמת פשיט הש"ס מבריי' דאי' איכא אלא שדחה דתני רישא איידי סיפא וע"ז יל"ד דאדרבא כחא דהתירא עדיף וברישא הוה לי' לאתנוי' מותר ולתני סיפא איידי רישא אלא דהש"ס לא אשגח בזה משום דבעי למפשט ממעשה דרב מאבוה דשמואל אמנם למאי דדחה ר"פ וודאי פשיטא דברייתא מ' לאי' וכמו שכתבנו:

אלא שיש לצדד בזה דדלמ' כח דחיובא ע"כ עדיף וכן כ' תוס' פ' שבוע' הדיינין גם שמעתי בשם הגאון מו"ה עקיבא איגר ז"ל דבדרבנן לא שייך כח דהיתיר' ומסתברא טעמי' לפמ"שכ ריש ביצה ע"ש:

והנה בנמ"י הביא בשם הר"ן ראי' לד' ר' סעדי' גאון בראש הא דאמרי' דמי שהחשיך לו בדרך וכו' וי"לד על דברי' דמה ענין זה לכאן התם בגוי העושה מלאכה בשבת בשל ישראל עפ"י ישראל משא"כ כאן אם הגוי קנה בשבת לעצמו קונה אף כי למחר יקנה הישראל ממנו מ"מ בשבת לעצמו קנה והרי לענין מכירה בשל ישראל לית מאן דפליג דאסור וצ"ע:

עוד בענין חסימה שם

גמ' הרביץ לה ארי ע' בכ"מ שהשיג על הרמב' והגיה קו"ק ולי נ' דאין צורך כ"א לפי מאי דפשיטא לן באיבעי' זו דאין חילוק בין בידי' לממילא דהיינו ישב לה קוץ ג"כ צריך להסיר אלא דאיבעי' לן אם יש חילוק בין בגופה לרחוק מגופה ולהכי למאי דלא פשיטא לן אם ברחוק מגופה שייך לא תחסום גם הרביץ איבעי' לן והש"ס לא קאמר הרביץ חסימה ממליתא אלא לומר דגם רביץ איבעי' לן ולעולם גם הרביץ איבעי' לן:

שום גמ' העמיד בנה מבחוץ והק' הב"י על הטור למה השמיט איבעי' זו ונרא' דד' הטור דווקא העמיד איבעי' לן דעמד פשיטא דאין צריך להשתדל שיהא ק תאות אכילה ובהעתיד ג"כ לא איבעי' כ"א לענין מלק אבל אי' וודאי איכא כיון דבידים עביד כיון דאין מלקו' בז"הו השמיט הטור איבעי זו:

גמ' שם ולהבדיל בין הקדש לחול הק' תלמיד א' דלמא שאני התם דגלי קרא ונ' דר' יונתן ג"כ מודה דלא מסתבר טעמי' אמנם לישנא דקרא והיינו ב' של בדישו הביאו לומר כן אמנם כיון דאשכחן גבי בבואכם דאין ראי' מב' זו א"כ גם גבי בדישו ליתא לדר' יונתן:

גמ' עקימת פיו הויא מעשה מלשון זה קש' על הרב המגיד פ' י"ג מה' שכירות שכ' טעמי' דר"י משום דלאו דלא תחסום ניתן למלקות וא"כ למה לן הך סבר' דעקימת פיו וכו' וצ"ל דכוונת ה"ה דתרוויי' בעי' לא ניתן למלקות וגם עקימת פיו וכו':

תוס' ד"ה ר"ל בדברי' יש ליישב מה דק' לכאורה הא ר' יודא מודה במשנה תורה דרשי' סמוכין וא"כ מאי טעמא דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו אמנם טעמא דר"י משום דס"ל חסימה בקול לא הוה מעשה וכקו' התוס':

רש"י ד"ה וכן כוונתו אדש חייב אע"ג שלא חסם:

בענין חסימה.

גמ' רשאי בעל הפרה וכו' ע' בסמ"ע שהק' מ"ש מפועל שאסור להרעיב עצמו עיי"ש ויש ליישב ע"ד אחר דהתם ע"כ בשגת אכילה ממי א אינו עושה מלאכה וא"כ ע"י שהרעיב עצמו ממעט מלאכתו של בע"הב משא"כ בפרה דאוכלת ועושה בבת אחת:

רש"י ד"ה קיטבליא ע' רש"א ולכאורה י"ל דעד כאן לא מסקי' לעיל דלא חיישינן לצערא כ"א משום דמעלי לה עדיף טפי דשור דומיא דאדם אמרה תורה ובאדם היכא דלא מעלי לי' איכא בל תשחית דגופה משא"כ היכא דליכא צערא כלל וודאי שרי או דלמא לא שרי והיינו דקמבעי':

עוד בענין חסימה ובענין כלאים.

רש"י ד"ה ג' קבין לחמור כוונתו דמדחזינן דבפרה דין אחר ובחמור דין אחר ש"מ דלאו קנסא הוא כ"א דינא קתני והן ד' רש"י:

גמ' והא אינו לוקה ומת ע' רש"י נ' שרצה ליישב למאי הל' הביא כלל הש"ס הך אינו לוקה ומת ולזה כ' רש"י כיון דתרוויי' מחד קרא נפקא היכא דליכא מאן דפליג במיתה ובמעות ואפי' ר"א לא קאמר כ"א בעדי' זוממין דאיכא תרי קראי לא תענה וכו' ועשיתם לו וכו' כמו שפי' רש"י במסכ' מכות שם כך הי' דעת המקש' וכן רבא ור"פ הכי ס"ל ואמנם אביי באמת מפרש טעמא דר"מ כמו שכ' תוס' שם באריכות ובזה מיושב קו' תוס' בגמרא מכות על רש"י שם מסוגיא דשמעתין דרש"י פי' כן לפי הס"ד ולפי המסקנא לרבא ולר"פ:

תוס' ד"ה אתנן כוונת דברי' דוודאי אי זונה דאוריי' הויא מופקרת לזנות שפיר לא ס"ד דמיירי בבא על אמו משא"כ למאי דקיימ"ל דאין זונה כ"א בעריות שבתורה א"כ גם בא על אמו בכלל:

גמ' ר"פ אמר מדהביאו הרי"ף והרא"ש להך דר"פ ש"מ דס"ל דגם בז"הז אי אתרי בחייבי מלקות אינו לוקה ומשלם כיון דאי מיקלעי ב"ד סמוכי' הוה לוקה ולא כמו שכ' הש"ך ח"מ סי' של"ח דבזמ"הז כל חייבי מלקות חייבי' בתשלומין דמקרי חייבי מלקות שוגגין וא"כ למה הוצרך הרי"ף והרא"ש להך דר"פ:

תוס' ד"ה ופשטי להו לאי' נ' ליישב קו' דלכאורה י"ל לאיזה ענין הביא הש"ס הך דמנאפים א"וו לומר דאין דבמנאפים איכא חייב מיתה ובכלאים ליכא אלא מלקות מ"מ סגי במנאפי' כדרך המנאפי' ובכלאי' בעי' כמכחול בשפופרת וה"ט משום דבכלאים הוה מין ואינו מינו ואין דרכם להזדקק משא"כ במנאפים וא"כ למה יהא אסור להכניס כלאים לדיר:

גמ' בעבודתי טריד מכאן ק' על הפרישה והט"ז יו"ד סי' רצ"ז שכתב ופילפלו אם גרם ע"י קול וכיוצא הזדקקת אם שייך ונשמרתם מכל דבר רע עיי"ש ולא אכרעו מהך שמעתי' דהיכי דעבידתא טרוד ל"ש ונשמרתם מכל דבר רע לכאורה הוה אפשר לחלק בין הכנסה לקול דבהכנסה שייך דווקא טירדא אלא דמד' רש"י מבואר דעיקר ונשמרתם ל"ש אלא היכי דאינו שלו א"כ אין לחלק:

וע' ב"י יו"ד רצ"ז כתב דאמירה לנכרי אסור מטעם דאיבעי' דלעיל גבי חסום פרתו הוא לא אפשטא ולחומרא ולא זכר ד' הרא"ש שם דאדרבא אי לא אפשטא לקולא אזלי' אלא דבאמת איפשטא וכמו שכ' הרא"ש שם וצ"ע:

וע' בש"ך וד"מ שם ובמ"ל פ"א מכלאים שהביא ראיה לד' הפרישה מלשון הרמב"ם שם שכ' אסור להניח ישראל וכו' ע"ש, לפי"ז למה בה' כלאי בהמה שם פ"ו כ' הרמב"ם אסור לישראל ליתן וכו' נר' דלכאור' י"ל ע"ד המ"ל דבלהניח מאי לפני עור איכא וכ"ת משו' דמסייע' עוברי עברה הרי לכאור' מסייע לא עדיף מלפני דלפני וכיון דלפני דלפני מותר בגוי למה יהא מסייע אסור אלא וודאי טעמא דהרמב"ם משום דהכא אינו דומה לסירוס וכיון דנכרי אדעתא דישראל קעביד, אסור משא"כ כלאי בהמה והחילק כמ"שכ הטו"ז בא"ע גבי סירוס דדווקא היכי דעבידא ובידו הא משא"כ בכלאי בהמה לאו בידו הוא אמנם הרכבת אילן כבידו דמי:

תוס' ד"ה מין במינו י"ל לענין ונשמרתם מכל דבר רע מאי לי הכנסה או אחיזה ואפשר דד' ר' אחדבוי דהיכא דלא סגי בלא"ה לא שייך ונשמרת וכו' ומה"ט אחיזה שרי משא"כ הכנסה דסגי בלא"ה:

וע' בנמ"י שכ' דהיכא דפריצה אפי' במין במינו לא שרי כ"א הכניסה לדיר וצ"ע מנ"ל הא ונ' דעתו כיון דבאמת ר' אחדבוי בתרוויי' פליג אר' שמואל אלא דלית הל' כדר' אחדבוי

ואמנם בפריצה כי היכי דחיישי' לדר' אחדבוי בכלאי' ה"נ חיישי' לי' למין במינו אלא דאכתי ק' אחיזה מיהא לישתרי וצ"ע:

רש"י ד"ה ר"פ כוונתו דלכאור' א"כ משלם בלא מילקי ולזה כ' רש"י כיון דאין שניהם באי' כאחד תרוויי' בעי' לי':

בענין אכילת פועלי' שם.

גמ' מ"ט לכאור' כיון דאכתי לא קאמר הש"ס טעמא דר' יוסי בר יהוד' א"כ מאי פריך מ"ט דת"ק ונ' כיון דכ"ע מקשי חוסם לנחסם א"כ מסתברא דדומי' דשור בעי':

ואין להק' לר"י בר יהוד' הא כי תבא מאי דריש לי' דאיצטריך לגזי"ש כדאמרי' לעיל פלוגתיי' אי בעי' גזי"ש מופנה ת"ק סבר לא בעי' מופנה:

תוס' ד"ה דש בסוף דברי' יש להבין מ"ט הא רבה בר ר"ה לר"י בר יהוד' דווקא הלא בשור לכאור' גם ת"ק מודה דבפועל כי תבא כ' אמנם לד' תוס' א"ש דה"ק רבא בר ר"ה בשלמא לת"ק דהאי שור לאו לדרשא אתא וודאי ילפי' משבת וה"ה בעוף דכל כחו סגי משא"כ ר"י בר יהודא דהאי שור לדרשא אתי מי ילפי':

ודע דקו' תוס' לא הוה כ"א לפי' בתרא שכ' משא"כ לפי' קמא לק"מ:

וע' רש"א שכ' דר"י בר יהודא לא מקיש חוסם לנחסם ודברי' תמוהין מלבד שרש"י כ' בהדי' דעיקר טעמא דר"י בר יהודא מקיש חוסם לנחסם והנה ע"כ צריך לפ' כן דאל"כ פועל מנ"ל ולענין קו' הרש"א נ' דלק"מ דהנה נהי דאצטריך קרא למיכתב נחסם בהדי' מ"מ שור לא אצטריך ליכתב כל חי וכיוצא א"וו למעוטי עוף או דלמא דיבר הכ' בהווה זה ענין איבעי' הגמ' לדעת התוס'.

והנה מ"מ רבה בר ר"ה לר"י בר יהודא הוא דאיבעי ובזה מובני' ד' הנמ"י שכ' ולית הל' כר' יוסי בר יהודא דק' פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים אלא משום דלכאורה מ' דרבה בר ר"ה כר"י בר יהוד' ס"ל ומשו"ה כ' הנמ"י דמ"מ לית הל' כוותי' וכ"ת באמת מ"ט נ' דלכאור' יל"ד בהך דר' נחמן דמייתי הש"ס כאן דלפי פי' רש"י ה"נ דר' נחמן לקמן שייכא גבי הי' עושה בתאנים לא יאכל בענבים א"וו דהך דר"נ לאפוקי מדר' יוסי בר יהודא קאתי ולר"י בר יהודא כ"ז שאין דריכת היין בכרם גם בענבים לא יאכל דהוה עושה בידי' אבל לא ברגלי' א"כ מבואר דאין הלכה כר' יוסי בר יהודא:

והנה לכאורה ר"נ פליג אדרב אסי לקמן דאמר אפי' לא קצר כ"א קישות אחת אכלה הא כיון דאכלה אין מלאכתו לבעה"ב דלעצמו קצר א"וו דלית לי' לדר"א ומיושב קו' ב"י ח"מ ס' של"ז על הטור דמנ"ל להטור דגם כאידך דר' אסי לא קיי"ל דהרי הרא"ש לקמן

לא דחה כ"א דר' אסי קמא ולמה שכתבנו מהך דר"נ מוכח דלא כר"א בתרא ג"כ בזה יש ליישב ג"כ ד' הרא"ש לקמן שכ' דלית הל' כר"א משום דס"ל כת"ק וק' אדרבה מדר' אסי כת"ק ס"ל נימא הלכת' כת"ק אלא משום דבאמת ר"נ פליג אדר"א ואמנם עדיין לא ידעי' כמאן הל' דאין הלכה כבתרא כ"א מאביי ורבא ואילך לזה כ' הרא"ש כיון דר"נ כחכמי' ור"א כת"ק ממילא לית הל' כר' אסי:

אמנם מד' הרי"ף למדתי פי' אחר בד' ר"נ דהנה הרי"ף לעיל גבי היבהיב הביא איבעי' הש"ס כ' ולא איפשטא וכו' וכאן כ' בפשיטות עשה בגפן זה לא יאכל בגפן אחר ואמנם כייל להא מילתא והך דר"נ נ' דעתו דס"ל דטעמא דר"נ לא הוה כמ"ש רש"י דיין היוצא מן הענבי' בשעת דריכה לא מסתבר שיהא כתאנים א"וו טעמא דר"נ דכ"ז שאין הדריכה ניכרת מיקרי אסר שותה היין עושה בגפן זה ואוכל בגפן אחר ומה דבעי' לי' הש"ס פשיטא לי' לר"נ והש"ס ממתני' או מברייתא בעי' למפשט ולא מד' אמירא ומ"מ לא שבקו' ד' ר"נ מקמי ספיקתו דהש"ס וכד' הרי"ף והרמב' והראב"ד שלא השיג על הרמב' בזה ואין צריך לד הלח"מ שנדחק בזה מאד:

אמנם לכאור' ד' אלו תלי' בפלוגתת אביי ורבא פ' השוכר בע"ז אי חמרא חדתי וענבי' מקרי מין אחד או ב' מיני' ולמאי דקיי"ל התם כרבא מסתבר כד' רש"י בזה:

במתני' וכולן לא אמרו ע' בד' ה"ה פ' י"ב מהל' שכירות מה שפי' בזה ד' הרמב"ם ולכאור' ד' ה"ה וגם ד' הראב"ד תמוהי' דהלא הרמב"ם ביאר זה בהדי' אסור לפועל לאכול שלא בשעת גמר מלאכה וצ"ל שהי' מפורשי' ד' הרמב"ם וכוונתו כ"ז שלא נגמר מלאכת הפירות וכמו שפי' הרמב"ן אלא שלא מ' כן מד' ה"ה בשם הרמב"ן שם ומ"מ מיושב בזה קו' הב"י על הטור ח"מ סי' של"ז שהשיג על ד' הרמב"ם הראשוני' והביא דברי' האחרונים ע"ש ואמנם המעיין בהשגת הטור נמצא בהדי' שהטור הי' מפ' כהרמב"ן דגמר מלאכה היינו מלאכת הפירות ולענין זה הביא ד' הרמב"ם שעובר בל"ת:

והנה בד' הלח"מ שכ' ליישב על הרמב' דהאי חרמש גילה מלתא בעלמא הוא ולגופה אצטריך יש ליישב קו' תוס' לעיל פ"ז ע"ב ד"ה אימא:

אמנם עיקר קו' נ' דלא ק' מידי דהש"ס לעיל חרמש קאדריש והרמב' והספרי כוונת' על לא תניף ולא ק' מידי וד' הראב"ד הספרו מבוא' יותר בנמ"י ע"ש:

גמ' במודלית ע' מל"מ שתמה על הרמב"ם למה לא הביא דבמודלית אכל כמו שהביא הטור ונ' כוונתו דהרמב"ם הביא ג"כ בתאנים לא יאכל בענבים אף דהביא בגפן זה לא יאכל בגפן אחר ע"כ ידעי' דנ"מ למודלית דבתאני' וענבים לא יאכל וגפן וגפן יאכל:

וע' בסמ"ע מה שהשיג בזה על הלבוש ובש"ס כאן כדברי' ממש כוונת' דהש"ס לא איבעי' כ"א היכי משכחת לה ומשני דשפיר משכחת לה במודלות אבל מעולם לא עלה ע"ד הש"ס לצדד דתאנה גבי גפן מודלית יהא מותר לאכול:

תוס' ד"ה אלא אימא ובסמ"ע כ' דלאפוקי מדר' יוסי בר יהודא אתא נ' דהתוס' לא כתבו כן משום . דרש"י פי' דמיירי בהליכתה ובהליכתה עושה בידה וברגלי' ג"כ דאף ר"י בר יהודא מודה ואמנם רש"י פי' בכוון משום דלא פליג ר"י בר יהודא:

ובזה מובני' ד' הנמ"י שכ' יש מפרשי' דמשום השב אבדה קאי גם דחמור וק' מה ענין השב אבדה שם הא מדינא אכלה אלא דהני יש מפרשי' ה"ק דאף ר"י בר יהוד' מודה דאפי' לאחר שעומדת ואין הולכת ואין עושה אלא בכתף מ"מ אוכלה משום השב אבדה:

גמ' לת"ק לית לי' מלמדין אפשר טעמו דאם ילמדו כן לכל פועל, א"כ יסברו דהל' כר"א חסמא דאין רשאי לאכול:

וע' ברא"ש שכ' דאין הל' כת"ק וחכמי' עדיפי מני' דוודאי רבי' נינהו והנה לעיל פ' איז"נ גבי פוסק על הזבל כ' הרא"ש דהל' כחכמי' משום דהוה להו מכריע נ' דה"ט עדיף וקיי"ל בכ"מ הל' כד' מכריע אלא דבשמעתין לא שייך זה ואצטריך הרא"ש לטעם אחר אמנם בהך דר"א באמת חכמי' הוה להו מכריע דלת"ק בכ"ג אכל ולר"א חסמא בכל גוונא לא אכל ורבנן הכריעו בדבר א"כ ממילא דהל' כחכמי' שפיר כ' הרא"ש דלית הל' כר"א והיינו משום דקיימ"ל בכל דוכתא הלכה כד' מכריע:

בענין או משל שמים הוא אוכל.

גמ' למאי נ"מ הק' תלמיד א' לימא שרוטה דר' יוסף איכא בינייהו דאי משל שמים הוא אוכל משתכר בעה"ב פרוטה דר"י ונ' דלק"מ דכיון דאין בעה"ב מצווה ליתן לו לאכול רק שהפועל רשאי מעצמו לאכול ל"ש עוסק במצוה גבי בעה"ב:

רש"י ד"ה לדידי' ע' הגהות ר"א ווילנא כוונתו דד' רש"י כהיש אומרי' בטור חו"מ סי' של"ז דבידי' מצי ספי להו והיינו מלשון תנו דנקט הש"ס ולדעת התוס' אף בידים לא מצי ספי להו וכדעת הרמב' והטור צריך לומר דהא דנקט הש"ס תנו היינו דלמאן דס"ל משלו הוא אוכל אפי' תנו ג"כ שרי דקמטי לידי דמי':

גמ' ר"א חסמא יל"ד הא כבר דחה לעיל דלא תלי' הא בהא צ"ל דלעיל ה"ק כיון דע"כ אתה צ"ל רחמנא זכי לי' נוכל לומר כן אפי' אי משלו הוא אוכל אמנם עכשיו כי קאמר כיון דע"כ ר"א חסמא ורבנן פליגי אי רחמנא זכי לי' מסתבר, דבהא פליגי אי משלו הוא אוכל או משל שמים:

וע' רש"א מה שהק' על ד' חכמי' ונ' משום דחכמי' קאמרו אבל מלמדין מ' לכאור' דס"ל דמשל שמים הוא אוכל דאז שפיר שייך להטיל על בד' ללמד אותו כן שלא יכביד על בעה"ב משא"כ אי משלו הוא אוכל במאי איכפת לן בשכרו:

גמ' ת"ש פועל שאמר וכו' י"ל כיון דכולי מלתא דנ"מ היינו אי מצי אמר תנו לאשתו ובנו והא מילתא קתני ברייתא בהדי' ולאיזה ענין אכפל הש"ס וקאמר ואי אמרת וכו' ונ' משום דעכשיו בעי' למימר דר"א חסמא איכא בינייהו לזה קאמר הש"ס כיון דע"כ הנך נ"מ וודאי אינה א"כ בעי' ממילא אפשטא:

גמ' וכ"ת וכו' ע' רש"ל ורש"א וד' רש"א תמוהי' דבשלמא בנטע רבעי שפיר כ' התוס' דהוה כאלו התנה דאטו נטע רבעו שכרו משא"כ כאן דשכרו לסתום חביותי' והו"ל דבר שנגמרה מלאכתו מה התנה שייך כאן ולענין קו' רש"ל אפשר לומר דמצי' למימר דברייתא מיירי שקצץ בהדי' לאכיל ממלאכתו ומ"מ אי אודיע לי' בעה"ב שעוסק בטבל ממילא לא מצי אכיל משא"כ אי לא מודיע לי' שפיר הוה סבר שכבר עושרן ולכך אכל משא"כ עכשיו דאמרי' טעמי' משל שמים הוא אוכל ובלא התנה מיירי שפיר מק' מאי מקח טעות איכא ולאו משום טבל אלא משום דנגמר מלאכתו:

בשאר דינו פועל וד שומרי'.

רש"י ד"ה אמאי אוכל בסו"ד נ' כוונתו ליישב קו' הרש"א ל"ל לר' כהנא למימר ואי אמרת וכו' לזה כ' רש"י דר"כ בא למפרך אדשמואל וגופ' דמתני' ג"כ והיינו וודאי אי משמר לאו כעושה מעשה כיון דגם עושה מעשה במחובר לא אכל מה"ת למה אוכל משמר א"וו משמר כעושה מעשה דמי וא"כ בתלוש מדאוריי' אכול ומתני' ע"כ במחובר ולא כשמואל:

רש"י ד"ה שו"ח כוונתו דהאי על הכל ע"כ ל"ד דהרי חייב בפשיעה ובשליחות יד אלא הכוונה על מה שאמרי' משלמין כמו שכ' רש"י:

תוס' ד"ה אי הכי יש ליישב קצת דלכאור' י"ל דרישא הכי קתני ד' שומרי' הן יג' אין בהם פלוגתא וד' פלוגת' דר"מ ור"י וסיפא ר"מ הוא אמנם ר"נ אמר דכולי מתני' ר"מ הוא שפיר פריך הש"ס אי הכי וכו':

תוס' איבעי לך ע' רש"א ואכתי ק' דלמא בר"ת הוה עובדא וא"כ פטור לרבא בב"ק שם ושפיר קאמר כבר צווחו קמאי משום דהך דרבא וצ"ל דסתם רועה ש"ש הוא כמו שכ' הרמב"ן פ' משפטי' וע' בנמ"י:

כ' הנמ"י דאם אינו ידוע אם הוה אונס או לא חייב השומר מוכח מדברי' כד' הש"ך חו"מ ש"ג דטעמ' הוה משום דהוה מיחייב לישבע ואינו יכול לישבע ומשלם והכא ע"כ ליכא טעמא אחרינא א"כ גם זרועי' ובמקלות ה"ט:

והק' בד"מ סי' ש"ג על ד' מהרי"ק שכ' דאם יש ספק אם לא הרועה ג"כ הי' באי ליסטים פטור הרועה הק' ד"מ א"כ מ"ש מסגפה דתלינן בסוגף אע"ג דאיכא למתלות בדבר אחר כמו שכ' תוס' כ' ויש לחלק ונ' כוונתו בסוגף עכ"פ הוא פשע הרי סיגפה אלא דמספקי' אם מת' בפשיעה זה משא"כ התם טוען השומר כי ליסטים ידע מקום המרעה נתכוון וא"כ מספקא לן אם פשע כלל שפיר כ' מהרי"ק דפטור:

בענין דינו תנאי סוף פ' השוכר אה"פא

מתני' מתנה שו"ח וכו' נ' דאיצטרך תנא למינקט תלתא בבא דאי נקט ש"ח לחוד ס"ד משום דכיון דהתנאי לא הוה ש"ח כלל א"כ אין זה מתנה על מה שכ' בתורה משא"כ בשואל ונושא שכר דעכ"פ שומרי' הם דהרי הנושא שכר ניטל שכר והשואל כל הנאה שלו ואי נקט נושא שכר הו"א הרי עכ"פ סילק מעלי' כל דינו שומר אבל בשואל דלא פטור עצמו כ"א מתשלומי' אבל שבועה עדיין חייב והו"ל שומר לתנאין קמ"ל דבכ"ג מהני:

והנה בהג"א דייק רבינו ברוך ממתני' דדווקא משבועה יוכל לפטור עצמו שי"ח אבל לא מפשיעה והנה אמת מלישנא דמתני' הכי דייקי אבל מ"מ טעמא בעי ונ' דכיון דמתני' ר"מ הוא דס"ל דמתנה על מה שכ' בתורה אפי' בממון תנאי בטיל אלא דהכא משום דמעיקרא לא שיעבד לי' נפשי' והיינו דווקא לענין אחריות שומרין משא"כ אם יש עדים שפשע וקיי"ל פושע מזיק הוא הו"ל שוב ככל מתנה על מד' שכ' בתורה ואין זה דומה לקרע כסותי ופטור כמו שכ' תוס' בכתובות נ"ו ע"ב ד"ה הרי זו דהכא שאני דאמר לי' ע"מ שאין לך עלי דין דאלת"ה לא אצטריך להך סברא דמעיקרא לא שיעבד נפשי' ע"ש בתוס' מ"מ שפיר כ' רבינו ברוך אליבא דר"מ והוא תנא דמתני' ואמנם מהר"ם מרוטנבורג שהובא במרדכי סוף פ' האומנין שכ' בהדי' דאפי' מפשיעה פטור שפיר כ' כן לדינא דקיי"ל כר' יהודא דכל שבממון תנאי קיים ואין כאן מחלוקת בין מהר"ם לרבינו ברוך כמו שהבין המל"מ פ"כ מהל' שכירות עיי"ש:

ואמנם גם מה שכ' מהר"ם שם דבכלל אין עלי אחריו' הוא ג"כ לאבד בידי' כמו מיקטל קטלי במנחות היינו ג"כ מטעם דכל פושע מזיק הוא וכמאבד בידים דמי:

ואמנם לישנא דמתני' יש לתרץ ע"ד אחר דאדרבא בהא גופא רבותא קמ"ל דאף דאחריות פשיעה עליו א"כ עדיין שומר הוה ויוכל לפטור עצמו בשבועה וע"ד שכ' לעיל:

רש"י ד"ה כל המתנה בגמ' מפ' לה' ר"ל הך רישא ומצעתא דלכאו' סתרי אהדדי וע"ז כ' ובגמ' מיושב:

שם ד"ה כל התנאי נ' מד' רש"י דדווקא בתנאי דכה"ג שמבקש המתנה מעשה ג"כ ממקבל התנאי הוא דבעי' תנאי קודם למעשה משא"כ היכי דאינו מבקש דבר מחבירו כגון ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה כה"ג לא בעי' תנאי קודם למעשה ובזה מסולק על רש"י בגמ' ד"ה אפי' תימא קו' תוס' בכתובו' נ"ו ע"ב דהרי ע"כ מיירי שאמר להיפך ע"מ שאין לך עלי וכו' הרי את מקודשת ולמה שכ' א"ש דד' רש"י דתנאי כה"ג אין צריך להקדים תנאי למעשה:

ויש לכאור' לדמות זה למה שצידד המל"מ פ"ו מהל' אישות אי בתנאי שלעבר בעי' דינו תנאי ע"ש ומ"מ יש לחלק דהכא עדיף וע"ש:

אמנם אי ס"ל לרש"י דהרמב"ם וסייעתא דבעל מנת לא בעי' דיני תנאי ממילא לק"מ דהכא בעל מנת מיירי:

והנה ד' הרמב"ם דמעשה בתחלתו היינו מעשה גמור ומ' בלח"מ פ"ו מהל' אישות שישב קו' הר"ן על הרמב"ם וכ"מ שם אמנם הניח ד' הרמב"ם בצ"ע מהא דאמר רבא גבי ע"מ שתחזרי לי הנייר דלא הוה גיטא משום דמעשה קודם לתנאי ע"ש בלח"מ ונ' ליישב דהנה באמת בהך ברייתא ע"מ קתני ובעל מנת להרמב"ם לא בעי' דיני דתנאי וא"כ אביי דמשני דהתנאי בטל משום דלא כפלו ע"כ ה"ק תנא דברייתי' סמך על המבין דע"מ לאו דווקא וא"כ שפיר התנאי בטיל וע"ז קאמר רבא כיון דע"כ צריך ללמוד ממקום אחר למה התנאי בטיל נימא דה"ט דכשאמר הרי זה גיטך מסור לה הגט והתנאי בטיל משום דהמעשה קודם לתנאי:

וי"לד במתני' כיון דאתי' כר"מ למה נקט תנא להא מלתא דווקא ולא נקט ג"כ תנאי כפול אמנם מד' ה"ה פ"ו מהל' אישות יש ללמוד דרבי מסדר המשנ' מה"ט בדין זה דווקא משום דבזה מלתא קיימ"ל כר"מ ולא בתנאי כפול וכד' הרי"ף בתשובה ע' בה"ה שם:

אמנם אין כן ד' הראב"ד בהל' זכיי' ומתנה דלדעתו אין חילוק בין תנאי כפול לשאר דיני תנאים וס"ל דלהרי"ף בדיני ממונות לא בעי' שום דין תנאי ובאמת ק' לדברי דנימא דכולא מתני' דהכא לענין אי' מיתנייא ולא לענין ממון וא"כ מה ענין להכא וצ"ע

והנה גם לד' הרמב"ם שכ' דמעשה היינו מעשה גמור א"ש ג"כ דנקטי תנא הכא דקאי אשומר דרישא דה"ט משום דעדיין לא עשו מעשה כ"ז שלא משך וכמו שכ' רש"י:

והנה ע"ד תוס' בכתובו' שם למאי שכ' לחלק בין שומר לקידושי' צריך להוסיף על תי' שכ' שגם התורה חילק' בין שומר לשומר אע"ג דפחות מש"ח מיהא לא אשכחן בתורה מ"מ מהני תנאי דלא שייך לומר אין שמירה לחצאין גם אתי' שכ' בשומר היינו משום דנהנה צריך ע"כ להוסיף דבש"ח ג"כ נהנה וכר' יוחנן בסמוך:

וע"ד הראב"ד הנ"ל בהל' זכיי' ומתנה שכתב דבני גד ובני ראובן הוצרכו לדיני תנאי משום דעדיין לא היתה ארץ ישראל מוחזקת בידם עוררני תלמיד א' הרי עיקר התנאי הי' על ארץ גלעד וארץ גלעד כבר היתה מוחזקת בידם וצ"ל כוונת הראב"ד כיוון דעדיין לא נתחלקו לשבטים לא מקרי מוחזק:

רש"י ד"ה וכל תנאי כוונתו משום די"לד בלישנא דמתני' כמו שדקדקו תוס' למה לא נקט תנאי בטיל והי' אפשר לפ' דאמציעתא קאי וה"ק אם אפשר לקיימו אפי' מעשה קודם לתנאי קיים ולזה כ' רש"י דלא היא כ"א מתני' תרתי קאמר בענין תנאי קודם ובעי' אפשר לקיים:

גמ' מתנה ש"ש כך הגי' לפנינו לכאור' הי' אפשר לומר דדווקא ש"ש קאמר וה"ט דשמואל דמוקי לה בקנו מידו וי"לד א"כ פשיטא אמנם אי בש"ש מיירי א"כ אין מקבל על עצמו כ"א אחריות אונסין ואונס לא שכיח ס"ד דהוה אסמכתא בעלמא ובאסמכתא אפי' קנה מידו בעי' ב"ד חשוב דווק' קמ"ל דלא מיקרי אסמכתא משא"כ בש"ח דגם גניבה ואבדה מקבל א"כ לכאורה פשיטא ומ"מ יש ליישב לענין אונסין כמו שכתבנו וגם לר' יוחנן יש לדחות ולומר דבשלמ' ש"ש מדשכרו לזה דווקא ש"מ אנוש מהימנא הוה נפיק עליה קלא משא"כ בשו"ח איכא למימרא דלא אשכח אנוש אחריני ואין ראיה דאינש מהימנא, אמנם בתוס' לעיל נ"ח ע"א ובהרא"ש בשמעתין מבואר דהגי' ש"ח ע"ש:

וע' בהג"א דמסתפק להיפך אם יכול להתנות ש"ר דאי לאו דאית לי' הנאה דנפיק עלה קלא וכו' לא הי' עושה משא"כ בש"ש דמשו' שכרו הוא דעביד מאן יימר דהאי הנאה חשובה בעיניו:

ע' בתוס' לעיל נ"ח דלחד תי' דווקא להיות כשואל יוכל לקבל על עצמו ולא להיות ש"ר ע"ש ולא הובא דברי' בפוסקים כ"א הטור והמחבר כתבו להיפך הכל לפי התנאי:

תוס' ד"ה אימא סיפא י"ל קצת דברי רש"י י"לד למה נקט בברייתא לר"מ מעשה קודם לתנאי וכ"ת לרבותא דר' יודא נקט לה אפי"ה תנאי קיים וכ"ת א"כ דלמא טעמא דר"מ משום דמעשה קודם לתנאי א"כ למה נקט כה"ג דווקא אלא וודאי טעמא דר"מ אפילו תנאי קודם למעשה תנאי בטל כשמתנה על מה שכתב בתורה ובריי' לר' יודא אצטריך א"כ ע"כ ר"י לית לי' דבעי' תנאי קודם ושפי' קאמר הש"ס דמתני' דלא כר"י ולא יליף

כלל מבני גד ובני ראובן ומ"מ רש"י כ' שפיר לרבנן דר"מ דהיינו ר' חנינא ב"ג בקידושין דדווקא תנאי כפול לא יליף כדיהיב טעמא התם משא"כ בשאר דיני תנאי:

רש"י ד"ה מתני' נמי דיקא כוונתו ליישב קו' תוס' מאי חידש ר"נ ולזה כתב רש"י דכוונתו דסתם תנא כוותי':

ואמנם ב' קו' של תוס' י"ל לכאור' דהנה תוס' בגיטין פ"ד כ' על מה דתני תנא נתקיים התנאי דר"ל עי"ש וא"כ י"ל לכאורה דר"י ב"ת אפי' מי שיוכל לקיים התנאי עי"ש ג"כ התנאי בטל דל"ד לבני גד ובני ראובן אמנם באמת גם ר' יודא ב"ת מודה דלא ילפי' הא מילתא מבני גד ובני ראובן כמו שכ' תוס' בגיטין שם ומעתה ה"ק אפי' תנאי דלרוב העולם אי אפשר לקיים אם לבעל התנאי אפשר לקיימ' כגון שהוא בעל שם תנאי קיים ומעתה מהא דקאמר רב זו ד' ר"י בן תימא אין ראי' דהל' כוותי' דרישא מתנה על מה שכ' בתורה לכאורה אתי' כר"מ ושמעתין בדיני ממונות איירי ואין הלכה כן וא"כ גם כתנא בסיפא אין הלכה אמנם מדאכפיל תנא לאשמועי רבותא אליבא דר"י ב"ת מקמי דאשמעי' דינן ש"מ ד' ר"י בן תימא הלכה פסוקה היא והיינו דקאמר ר"נ מתני' נמי דיקא הכוונה כמו שכתבנו:

הדרן עלך פ' חשוכר את הפועלים בעזרת ה' אל עולם, נתחיל לבאר פ' השואל בעזר צור ישראל וגואל.

מתני' יל"ד מאי רבותא אשמועי' תנא במאי דקתני שכר את הבעלי' הלא הכל תלי' אם בעלי' עמו ונ' דס"ד שאל את הבעלי' היינו טעמא דפטור דהבעלי' נשאלי' עמו מטעם שלא רצו להניח פרתם תחת שמירתו משו"ה הוה כאלו לא הי' מעולם שומר על פרה זו משא"כ אם השכיר את הבעלי' דהבעלי' נשכרי' אצלו לטובת עצמם סד"א דגרע טפי קמ"ל דאפי"ה פטור ובתר הכי קתני אפי' נשאלו הבעלי' או נשכרו מקמי הכי אין שאילתך תלי' כלל בשאילת הפרה ואפי"ה פטור ודקתני בסיפא ג"כ שוכרין נ' דס"ד אם שכר הבעלי' אחר ושאל את הפרה היינו וודאי משום דאינו יכול להשתמש בפרתו של חבירו בלא בעלים דידע בהדי ונמצא דשכירת הבעלי' בשביל הפרה ולא להוי כל תנאתו שלו מה"ט יהא פטור קמ"ל דלא:

גמ' קרנא בלא שבועה הק' תלמיד אחד הא אמרי' לקמן דאף דש"ש חייב בגניבה ואבודה שייך כפל ג"כ דהיינו בטוען טענת ליסטים מזוין א"כ ממילא מסתברא דשנייי' בש"ש איכא תרתי גניבה ואבידה וכפל וצ"ל דהיינו דווקא במסקנא דראשונה בש"ח ושני' בש"ש שפיר ילפי' מק"ו מש"ח לענין כפל כדאמרי' לקמן לענין פשיעה משא"כ השתא

דעדיין לא ידעי' שפיר מסתבר דנאמר ראשונה בש"ש משום כפל ושני' בש"ח ופטור מכפל כך צ"ל ומ"מ קרנא עדיפא:

תוס' ד"ה תנן התם ומד' הרא"ש פ' השוכר למדתי תי' אחר והיינו משום דהש"ס בעי לאתויי הכא פלוגתא דר"א ורבינא בפשיעה בבעלי' ותלי' בסוגי' להכי נטר בכולי סוגי' עד הכא דהוה מענינו דמתני':

תוס' ד"ה אלא אבי' ע' ברש"א בחולין ד' פ"א מה שהק' בזה ולי נ' פלוגת' דר' יאשי' ור"י הוה אי דרשינן יחד יחדיו ר' יונתן דריש יחד לעצמו ולא נימא לחלק ויחדיו לשתי תכיפות ור' יאשי' לא דריש דהוה כעין פלוגת' דעלמא וכיוצא וכ"ת א"כ למה כ' תוס' דר"י מסברא קאמר ה"ט כיון דלמידרש תכיפות ע"כ אצטריך למכתב יחדיו דמיחד לא ידעי' לדייני הא מלתא א"כ לחלק מנ"ל א"וו סברא הוא אמנם כיון דעכ"פ אצטריך קרא דלא נימא לחלק כמו שכ' הרש"א הא דדרשי' תכיפות ג"כ היינו דלא כ' יחד:

תוס' ד"ה וי"ו מוסיף כוונת דברי' דלא תימא כיון דלפי המסקנא בב"ק לא אצטריך להך תי' דהא כ"ע אית להו דיו א"כ אנן אק"ו סמכי' לזה כ' תוס' דלא היא כ"א גם אנן ע"כ קיי"ל בהך תי' דאל"כ ק' קו' הרש"א לעיל מהא דקאמר הש"ס תדע דהא שואל וכו':

תוס' ד"ה פרה במשיכה בסוף דברי' מדברי' אלו מוכח כד' הטור דאמירה ל"ד ולא כד' הש"ך סי' שמ"ו דגם מהל"מ נעלמו ד' תוס' אלו ועמ"ש תוס' ד"ה איתמר בסוף דברי' נ' דרש"י בא ליישב זה ולזה רמיז לן כאן לדמות פלוגתא זו לפלוגתא דעלמא דהכא בשואל ו' כ' ובש"ש לא כ' ומעתה בהא פלוגתא מר סבר להכי כ' ו' בפרשה אחרינא משום דקאי אכולי ומר סבר להכי לא כ' ו' בש"ש משום דלא קאי אש"ח לענין בעלים:

תוס' ד"ה הא מדסיפא כוונת דברי' בשלמא אם בב' עניני' מיירי אלא דהדין אחד שפיר אשמועינן תנא דהדין א' בין לחיוב בין לפטור משא"כ אם הענין א' אלא דהיינו יכולין לטעות לומר דשתי עניני' הם כיון דאשמועי' ברישא דענין אחד הוא סיפא למה לי. עוד בענין שאילה בבעלים.

רש"י ד"ה שאלה לרבעה כוונתו דלא להרביע בהמה עלי' מיירי דזה וודאי מיקרי כדשיילי אנשי כ"א לבא אדם עלי' מיירי ונקט רש"י הוא עצמו למימר דל"ש קים לי' בדרבה מינה אפי' אם באמת בא עלי' והטעם כדאמר ר' פפא לעיל גבי חוסם פרה דבשעת משיכה כבר אתחייב:

שאל משותפין ע' מש"כ ה"ה על ד' הרמב"ם שכ' דפשע וודאי חייב כוונת ד' ה"ה דבאונס ובגניבה ואבודה הספק בא מאלי' שייך ס' ממונא לקולא משא"כ בפושע דהוה מזיק ואיהו בידי' עבד הספק כה"ג לא אמרי' ס' ממונא לקולא כמו באי':

קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ע' בנמ"י וכד' הרי"ף כ' רש"י ב"ק דף צ' ע"א גבי איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג ע"ש ובתוס' שם:

גמ' מסתברא יד עבד כיד רבו ע' ברא"ש ובלח"מ מה שהק' לד' הרי"ף ונ' דהנמ"י כ' בשם רמב"ן דהא דקאמר הש"ס עבד לאו בר מצוה הכוונה ע"ד שכ' תוס' באמת קרא דבעליו מיעטא מ' ומסתבר למעט עבד ע"ש:

וא"כ ע"כ או דממעטי' שליח או דממעטי' עבד וכיון דאמר רבא מסתבר יד עבד כיד רבו א"כ עבד לא ממעטינן וקרא כי אתא למעוטי שליח אתא:

בענין בעל בנכסי אשתו.

תוס' ד"ה אמר רבא יל"ד לפי תי' ראשון שכ' א"כ למסקנא אמאי לא פריך לרמי בר חמא ממתני' דיבמות דוודאי לא עדיפא מנכסי' ששכרו מאחר מנכסי' שהם שלה ונ' דהתוס' אזלי בשיטת הראב"ד דסוגי' דלקמן מיירי בהודיע' שהוא שכור ומיבעי' לי' אם נכנס תחתי' לשכירות או שואל הוה:

רש"י ד"ה ואליבא דרבנן בסיף דברי' ומאי שכירותי' וכו' ויל"ד דלעיל מיד הו"ל לרש"י לפ' כן ונ' דעת רש"י דלעיל דקאי אכל בעל בנכסי אשתו שפיר י"ל דמיבעי' לי' מה דין נתנו לו חכמי' אם דין שואל או שוכר וכה"ג ל"ש להק' מאי שכירותי' משא"כ עכשיו דבנכסי אשתו אין כאן ענין דין כלל כ"א בגוונא דאגרא ונסוה וכה"ג וודאי ל"ש למימר דנתנו לב רבנן דין שואל או שוכר כ"א מעצמו צריך להיות שפיר כ' רש"י א"כ מאי שכירותי':

תוס' ד"ה בעל ע' ברא"ש ובע"ז ובש"ך בזה ועפ"י דבריו במה שכ' ליישב הרא"ש והטור מסולק ג"כ מעל הטור קו' הלח"מ למה הביא הטור ד' הר"י כ"א לענין לוקח בהמה לל' יום וס"ל לטור דהתם גם הרמב"ם מודה והטעם נ' דיל"ד למה לי' לרבא למימר לא שואל הוה ולא שוכר הוה לימא לוקח הוה ואנא ידענא דלא שואל ולא שוכר הוה א"וו דדווקא דש"ח הוה ואם אין ענין לבעל משום פשיעה בבעלי' ע"כ משום בעלמא נקט רבא הכא והיינו לוקח בהמה לל' יום:

בענין מתה מחמת מלאכה.

גמ' מכלל דכי מתה חייב יל"ד האי דמיבעי' לי' למה פשיטא לי' מתה ומיבעי' לי' כיחש ונ' הטעם דמתה לא שכיח מחמת מלאכה א"כ אונס הוה וחייב בשואל משא"כ כיחש דשכיח מחמת מלאכה שפיר מיבעי' ליה:

אמנם הא ק' למה לא מק' בפשיטות נימא לאו לאוקמא בכילתא וכו' והאי מכלל למה לו ולזה נ' עפ"י מה שהביא הרא"ש דהדרא ברי וכ' הרא"ש דכיחוש דשמעתי' היינו דלא הדרא ברי אמנם י"ל איפכא דאדרבא בהדרא ברי קמיבעי' לי' אי כחכמי צרפת או כהחולקי' ולזה פריך הש"ס מכלל דבלא הדרא ברי והיינו מתה פשיטא דמחייב ואמאי וכו':

תוס' ד"ה זיל שלים ע' רש"י ותוס' ב"ק ד' י"א ותמצא מבואר יותר אמנם לענין קו' רבינו שמואל אפשר דדעת רש"י וודאי בתשלומין יכול לתת לו האי נרגא אלא נ"מ דכ"ז שלא יהיב לי' הוא באחריות' של שואל משא"כ לר"כ ור"א מיד הוה באחריות המשאיל:

רש"י ד"ה ואפטר נ' דלעיל בנרגא לא פי' רש"י כן משום דהתם רבא היה דס"ל בהדי' מתה מחמת מלאכה פטור משא"כ כאן לר"פ נוכל לומר דהאי דוולא דאיתבר כיון דיכולין לתקנו לא גרע והתם ס"ל לר"פ פטור אבל במתה אפשר דלית לי' לרבא ולזה כ' רש"י דלא היא כ"א כל שבירה כמתה דמי ור"פ כרבא ס"ל:

תוס' בד"ה כה"ג לולי דברי' י"ל דמיבעי' לי' הש"ס אם כה"ג שייך לומר דפשע השאיל או לא וכמו שכ' רמב"ן הביאו הב"י והש"ך דמתה מחמת מלאכה פטור משום פשע המשאיל וע"ז משני גברא דנשי קטלוהו וכו' ע' רש"י נ' כוונתו דוודאי אי לאו שהכניע עצמו לא בא הדבר לידי כך דקטליה וכן הכא מסתמא האי שונרא לא הטיל אימה על העכברי' ולהכי בסוף קטלוה וממילא המשאיל שידע טובא דהאי שונרא לא הוה להשאילה ובלישנא בתרא ע' בסמ"ע מאי קמיבעי' לי' אם הוא ג"כ עד"ז אם פשע המשאיל ומשני ג"כ דטובא דהאי שונרא שאכל כל העכברי' גרמ' שפיר פשע שוב המשאיל במה ששאלה:

וע' בסמ"ע שנחלק עם תה"ד איזה מהלשונות מסתבר יותר ויש סברא לכאן ולכאן אפשר שזה ד' הרא"ש והרמב"ם שהשמיטו ומספקא להו באיזה מלשונות קיי"ל:

גמ' אשקיי' מיא י"ל בזה ע"ד דרוש דמה"ט קאמר אליעזר עבד אברהם לרבקה ג"כ הגמיאיני נא והיינו אשקיי' מים ברישא שנתק' בזה בס' החסידו' ובמג"א דהא צריך לתת לבהמה תחלה ואמנם אליעזר רצה לשאול ממנה הכד לשאוב מים ולא רצה להיות שואל ולהכי אמר הגמיאיני נא ברישא ליהוי שאילה בבעלי' ורבקה הבונה כוונתו ולא רצתה לתת הכד בשאלה ולזה אמרה וגם לגמליך אשאב:

רש"י ד"ה אתון שאילתין לכאורה כוונת' למה באמת לא יוכלו התלמידי' לברר להם איזה מס' ילמדו לזה פי' רש"י דלתלמידי' אין נ"מ כי הכל חדש אצלם משא"כ לרב שפיר נ"מ כמו שכ' רש"י:

אמנם באמת נ' רש"י בא ליישב למה במסקנא ביומא דכלה הרב שאול לתלמודי' הלא גם הם לא מצי לאישתמוטי לזה כ' רש"י דבאמת הרב מצד עצמו שאול לתלמידי' אם לא לומד עמם לטובת עצמו שלא ישכח תלמודו ואז דמי למה דאמרי' בסמוך דלמיסר טעונה הוא דנפק והיינו היכא דמצי לאישתמוטי ואז לטובת עצמו לומד כמו שכ' רש"י משא"כ כיומא דכלה דאז בע"כ לטובת התלמידי' הוא לומד הוא שואל להו:

ולא זכיתי להבין ד' הרא"ש שכ' דהיכא דתרוויי' לא מצי לאישתמוטי אין כאן שאילה בבעלי כלל א"כ למה ביומא דכלה איהו שאול להו וראי' שהמחבר בש"ע אחר שהביא ד' הרא"ש כ' דביומא כלה מילתא אחריתא הוא וק' ג"כ מנ"ל הא וצ"ע וע' ברמב"ם שלא כ' כן:

רש"י ד"ה גניבה בבעלי' כוונ' דלעיל גבי פשיעה שפיר י"ל דהבעלי' היו שם בשעת פשיעה משא"כ בגניבה וודאי בשעת גניבה לא הי' שם דא"כ לא הניחו לגנוב לזה כ' רש"י וכיון דהי' שם בשעת שאילה מקרי גניבה בבעלי':

והנה המל"מ בה' שאלה ופקדון הניח בתימא ד' הרמב' בהל' אישות דאשה ששבר' פטורה משום שלום בית ולא משום פשיעה בבעלי' דק' הא ד' הרמב"ם בעידתי' היינו ביום המחויב לעשות מלאכה מיקרי שאילה בבעלי' והכי גם הבעל בכל יום מחויב לעשות מלאכה לפרנס אשתו זה תוכן ד' המ"ל בקיצור ונ' דעת הרמב' דבשלמא אשה הביאו חכמי' לעשות מלאכות לבעלה ושפיר מיקרי אם שאל הבעל ממנה שאילה בבעלי' משא"כ הבעל דאינו חייב כ"א לתת מזונות לאשתו זה הוה כעין חוב שיש לאשה על בעלה ואע"ג דע"י מלאכה הוא נותן לה המזונות מ"מ לא מיקרי משום כך שאול לה:

וע' במ"ל פ' כ"ב מאישות שם שהק' על הראב"ד שפטרו באמת מטעם פשיעה בבעלי הלא מזיק הוה ולא פושע ולפי"ז ד' הרמב"ם עולין כהוגן אמנם במה שכ' שם לתרץ ד' הראב"ד והיינו שלא שבר' במתכוון מתיישב לן ד' הירושלמי שכ' בהדי' כד' הרמב"ם דפטור' משום שלום בית דנ' דעת הראב"ד דהירושלמי מיירי היכי דשברה במתכוון כגון בחמתה דאז לא שייך פשיעה בבעלי' מ"מ פטורה משום שלום בית דאל"כ בכל פעם יאמר הבעל שבמתכוון שברה ומ"מ בלא מתכוין מדינא פטורה משום פשיעה בבעלי':

בענין ברי ושמא:

רש"י ד"ה חייב לשלם והכי מוכח בגמרא דאל"כ לא פריך מידי לר"נ ור"י ואמנם מנ"ל להש"ס דחייב היינו לשלם דילמא חייב שבועה קאמר ונ' מדלא קתני ישבע כדקתני סיפא וכמו שכ' הנמ"י על מציעתא דקתני פטור דפטור לגמרי מה"ט ע"ש:

כ' עוד רש"י דברי ושמא ברי עדיף י"לד למה פירש מתני' שלא כהל' ונ' ד' רש"י דלא מגלגלין שבועה אלא על טענת ברי ולא על טענת שמא וכמו שכ' תוס' וא"כ עכ"פ הטעם משום דתובע טוען ברי מ"מ אין הלשון מדוקדק וצ"ע:

תוס' ד"ה ביום ע' ברא"ש מה שתי' על קושי' תוס' דבגילגל שבועה לא אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם ובנמ"י הקשה על תי' זה מעבד בכסותו לקמן ע"ש ונ' ד' הרא"ש דהנה עיקר סברא שכ' הראש הוא משום דאינו דומה לחמשין ידענא וחמשין לא ידענ' וכ"ז גלגול שבועה בעלמא לגלגל עליו ממקום אחר משא"כ לקמן דהנידון הוא בין עבד בכסות גדול לעבד בכסות קטן דהוה ממש חמשין ידענא וחמשין לא ידענ' אלא דאעבד בפני עצמו אין נשבעי' אמנם כיון דעבד בכסותו נשבעי' מה לי אם הוא מטעם גילגול או מטע' אחר:

מ"מ ד' הב"י נ' שהבין כוונת הרא"ש ע"ד שמסיק הנ"י וה"ה והיינו או לגלגל על טענת שמא ולכך הביא ע"ד הטור תירץ ה"ה אמנם באמת לשון הרא"ש לא מ' כן:

תוס' ד"ה והלה אומר דווקא שאומר וכו' ע' בנמ"י שפי' דברי' למה לא מיקרי במתני' אינו יודע אם פרעתיך וע' בלח"מ שהק' ע"ד הרמב"ם דלשיטתו לא תי' הנמ"י מידי ונ' ד' הרמב"ם דדווקא בגזלן ולוה שגופם חייב מלוה הוא דאמרי' יודע אם החזרתי לך חייב משא"כ בפקדון וכל היכי דאיתא ברשותו דמרי איתא אלא שנאבד נתחייב הנפקד למפרע מטעם שמירתו וכיון דע"ז אנו דנין אם הי' אז שואל או ש"ש הו"ל איני יודע אם הלוותני וכן מ' פשט ד' תוס' שכ' בקיצור וכן בפרה אחת וכו' ולא ביאר כלל נרא' סברתו ג"כ כמו שכתבנו

וע' עוד בלח"מ שהק' אד' הכ"מ דמפ' דנשבע שכתב הרמב"ם היינו היסת הא על טענת ספק לא משבעינן היסת ע"ש מה שתי' לכאורה נ' לתרץ במה שכ' התוס' ד"ה השוכר אומר דבאמת כל שבועת שומרי' על ספק הוא בא א"כ גם חכמים תקנו כעין דאורייי' היסת על טענת ספק משא"כ במלוה דאין שבועה דאוריית' כ"א אוודאי גם היסת לא תקנו על ספק ואמנם באמת ע' בש"ך ס' שד"מ שמפרש ד' הכ"מ בענין אחר ודבריו אמיתים ואין כאן קו' כלל:

בענין זה אומר שאולה וזה אומר שכורה.

רש"י ד"ה אישתבע לו איזו מיהת כוונתו להכי קאמר הש"ס איזו דלא להוי הודאה דשכורה מתה:

סוף דברי' גלגול שבועה דאורייתא נ' כוונתו לאפוקי מר"ת דמפ' דהכא שבועה דרבנן קאמר דא"כ בפשיטות הוה מצי לתרץ דישבע היינו היסת א"וו משום דבעי למימר שבועה דאוריי' ודעת ר"ת נ' דהיסת עדיין לא הי' בימי המשנה משא"כ שבועה המשנה כבר הי'

והנה בתי' התוס' מובנים ד' הכ"מ שכ' דדעת הרמב"ם דגם לר"נ ולר"י פריך ולא ביאר מאי פירכא לר"נ ועפ"י ד' תוס' א"ש וכן מורה לשון הרא"ש עיי"ש:

ובענין מה שהקשה הלח"מ על ה"ה בהלכו' טוען שכ' גדולה מזו אמרו אפי' מנה לי בידך מלוה והודה לו במנה פקדון פטור והק' הלח"מ מאי גדול דקאמר ונ' דהנה הרא"ש שנחלק על הראב"ד סברתו בין מלוה לפקדון טעו אינשי משא"כ בחיטין ושעירין ור"ל דכל אדם זוכר כמה יש לו על חבירו והנה החיטין ושעורין אין ערכם שוה ול"ש טעות בזה משא"כ מלוה ופקדון אמנם אם הנתבע אומר נ' והתובע אומר ק' וזה אומר פקדון וודאי מסתברא דלאו בטעות פליגי וכדעת הראב"ד משא"כ אם זה אומר ק' וזה אומר ק' הרי חזינן דבערך לא נחלקו וודאי מסתברא למימר בין מלו' לפקדון טעו אינשי וס"ד דגם הראב"ד מודה לזה כתב הרשב"א וכה"ג פליג הראב"ד והיינו גדולה מזו:

בענין שואל ע"י שליח.

תוס' ד"ה א"ל השואל שלח הנה בב"ק שם הסכימו עם רש"י שם דדווקא מפיו מהני אבל במכתב לא אמנם לא כ' טעם לחלק בדבר ונ' לתת טעם דהנ' קיי"ל דכל משלח יכול לבטל השליחות אפי' שלא בפני השליח אלא דבגיטין עשו תקנה שלא לעשות כן כמבוא' בריש פ' השולח אבל בדיני ממונות אוקמוה אדאוריית' א"כ בשלמא אם פא"פ אמר לו משלח שפיר ליכ' למיחש לביטול השליחות ודילמ' כבר מסר לו משא"כ אם הביא לו הכתב שעשה אותו שליח דילמא לאחר שיצא הכתב מידו ביטל השליחות לא מצי למימסר לי':

והנה ע"ד סוף התוס' כתב המרדכי דלהכי מוקי לה התם בהתקבלתי לאשמועי' דאם מת קודם לא מהני התקבלתי דנסתפק המרדכי מדשביק תש"ס שלח ונקט התקבלתי אם דווקא בהתקבלתי שייך דין זה דמיתה משא"כ בשלח או דילמא אדרבא לא מיבעי' שלח וודאי אין שליחות לדבר מיתה אפי' התקבלתי דהוה כעין מחילה א"ה לא מהני:

והנה בנמ"י תי' אהא דמהני שלח ביד עבדך דהוה כאומר לו עשה לו שליח ולכאורה ק' הא קיי"ל כר' יוסי סוף פ' האומר בגיטין דמילי לא מימסרי לשליח ונ' דהכא לא מיקרי מילי כיון דהפרה ברשות המשאיל עומדת וכמסר לידו דמי כיון דאמר להשאילה לו:

ע' ח"מ סי' ש"מ שנסתפק אם הרשב"א שכ' דאם ההזיר השואל לאשתו המשאיל חייב באחריות חולק עם מהר"ם מרוטנבורג שכ' דהנפקד רשאי לחזור אל אשת המפקי' או דלמא שאני שואל דכל הנאה שלו מאי ענין זה לזה לענין שיהא רשאי או אינו רשאי להחזיר לאשת המשאיל ונראה כוונתו דשאני שואל דמשום דכל הנאה שלו הוה כאילו קנאו ובחזרתו צריך לחזור ולקנו' דהיינו תוך ימי שאילתו דבכה"ג ע"כ מיירי הרשב"א דלאחר ימי השאילה בלא"ה לא הוה כ"א ש"ש משא"כ במפקיד לכל היכי דאית' ברשותי' דמרי' איתא ודווקא להקנות לא מהני לאשתו:

אמנם כיון דהרשב"א ממתני' דייק א"כ ק' על מהר"מ מרוטנבורג אם חולק על הרשב"א ממתני' ונר' לתרץ במה שכ' תוס' בב"ק בשלחו לו בדרך הוה כעין פשיעה ואפי' הוא עצמו הי' חייב וא"כ אין כאן ראיה ממתני' כלל:

תוס' ד"ה באומר לו ע' רש"א וי"לד על תי' דילמא אדרבא בבנו ובשלוחו דלא שייך כן אדרבא חייב משום דלא הוה שאילה בבעלים ובעבד פטור משום דהוה שאיל' בבעלי' ולזה נ' משו' דבאמת שלוחו פלוגת' דר' יונתן ור' יאשי' לא רצח הש"ס לתרץ ברייי' אליבא דתנאי:

וע' בלח"מ מה שמתרץ לדעת הרמב"ם וי"לד דלמאי דמסקינן דלא אמרי' כ"א באומר ממש א"כ למה נקט תנא עבדא איהו גופא מצי לאשמועי' כה"ג דחייב השואל לפי ד' הלח"מ ולזה נ' לתרץ בענין אחר דהנה למסקנת הש"ס ע"כ מיירי שאמר לו תרתי הכישה במקל ושלח לי ביד עבדך ובשלמא בעבד ה"ק להביא האי מקל ולא שומר כלל משא"כ באיהו גופא וודאי מיהדר הדר בי' ותפיס לשון אחרון:

ע' ברא"ש וי"לד על דברי' אימא בגוף הדין לא פליג שמואל עלה דרב אמנם מתני' לא רצה לאוקמא הכי משום יד עבד כיד רבו וע"ד שכ' ה"ה ולח"מ וצ"ע:

בענין שאר דיני שאלה.

רש"י ד"ה וחבירו מותר לבקע מ' מדברי' דאם ידע השואל שהוא של הקד' בשעת שאילה אף דהמשאיל לא ידע הו"ל כמעילה במזיד דלא יצא לחולין ואפשר הטעם משום דמחויב להודיע למשאיל ואף דלא יודע כמזיד חשבי' לי' שלא יהא חוטא נשכר ואתא לבקע בו:

תוס' ד"ה ומעל ואין נ' לר"י וכו' מ' לכאורה דלפום הך סברא הוה א"ש ג"כ הך דר' אמי וצ"ל לכאו' דהכא מ' דע"כ לא ידע דהוה של הקדש דאל"כ אין כאן מעילה מ"מ נתכוון עכ"פ בהוציאה מרשותו לרשות חבירו ועדיין צ"ע הקיצור בד' תוס' ואמנם בד' הרש"א נתישב הא דאדרבא כוונת תוס' דעפ"י הך סברא קש' קו' התוס' ע"ש וכן מתורץ בד' תוס'

דלכאורה אדמקשי על ר"א מרישא לסיפא לסייע לי' מסיפא אמנם לפי' ד' רש"א א"ש דלפי סבר' ר"י דר' אמי לא דמי אלא לרישא ולא לסיפא כיון דלא הוה מתה:

אמנם באמת י"ל דהתוס' בקו' סמכי על דברי' במס' קידושין דף נ"ט שכ' שם לחלק שפיר בין רישא דלא נתכוון להוציא מרשות לסיפ' דנתכוון להוציא מרשות ולא ק' קו' רש"א מ"מ על ר' אמי ק' להו שפיר דהתם ג"כ לא נתכוון להוציא מרשות וזה שלא כד' המ"ל פ"ו מהל' מעילה וע"ש:

אמנם ד' הרמב"ם בהל' מעילה שם דדווקא בקורדום שייך מועל אחר מועל דהוי כלי תשמיש אמנם דווקא היכי דלא הוציאו מרשותו משא"כ בשאלה או מתנה מיקרי הוציאו מרשותו ור' אמי דהכא היינו סיפא דתוספתא ע' בכ"מ שם וד' הראב"ד דפי' התוספתא וד' הרמב"ם ואמנם ר"א ל"ד כ"א לרישא דתוספתא ע"כ ס"ל לר' אמי דלית לי' הל' כהך תוספת' דמתני' דמעיל' פליגי עלה דתנן אין מועל אחר מועל אלא בקדושת הגוף. דהיינו בהמת קרבן וכלי שרת וזה שכ' הראב"ד דהתוספתא נגד משנה וגמרא:

תוס' ד"ה כדרך שתקנו משיכה כך תקנו משיכה וכו' המשך דברי' וודאי אי גם בש"מ ושו"ש הי' משיכ' קונה לשואל הוה דאוריי' ור' אליעזר ע"כ בשואל ג"כ מיירי דאל"כ לא שייך פליגי דר"א מ"מ נקט שתקנו משום ש"ח וש"ש משא"כ עכשיו דהוכיחו תוס' בש"ח וש"ש אין הדין כן ובשואל הוה דאוריי' מה שתקנו נקט וע' ברא"ש בזה:

והנה ד' הרא"ש והרמב"ם דגם לענין אומנין קאמר וכן דעת רש"י לעיל גבי מתנה ש"ח כמו שכתב התוי"ט שם ונ' דלא קשה להו מהנח לפי די"ל דהתם איירי בר"הר והוה כמו זריק לים ואני אתחייב לך דשפיר חייב וע' בש"ס שם גבי הנח לפני:

ומ"מ לא ק' ע"ד תוס' מהך דמתנה ש"ח התם י"ל כיון דעכ"פ התנה קודם שנסתלקו הבעלים שפיר קאמר הש"ס מעיקרא לא שעבוד נפשיה:

תוס' ד"ה לפרט למזיק הנה במה שכ' דקרא כי יאכל בתרומ' כ' ממילא מיושב למה נקט הש"ס חומשי דווקא בתרומה באמת חייב לשלם הקרן דרעהו מיקרי ומחומשא הוא דפטור קרא ונהי דבהקד' גם הקרן פטו' היינו מקרא אחרינא:

ואמנם המשך קו' בתרייתא לכאן היינו דבלא זה י"ל דלחומרא ילפי' מתרומה ולא לקולא משא"כ עכשיו דלענין חומש גם לקולא ילפי' גבי מזיק שפיר הק' דגם הנאה לישתר:

תוס' ד"ה שמין כמה הי'ופה הול"ל כוונת ד' רש"י דקאי אזרע סאה א"כ בית נושא המאמר ובית לשון זכר משא"כ לד' תוס' במסקנא דאפירות קאי א"כ סאה נושא המאמר וסאה לשון נקיבה:

חביתא דחמרא ע' ברמב"ם שכ' דהכל תליי' בשעה שמחזירי' ויל"ד א"כ מהיכי תיתי יחזירו לו ביומא דשוקא כיון דבשאר יומא לא משלמי אלא ג' וצ"ע כוונתו דהכל תליי' בהעמדת לדין דכ"ז שלא נתחייבו בב"ד אין צריכ' לשלם וכן דייק הרמב"ם בהדיא שם במתחייבו לשלם וא"כ אם עמדו בדין ביומא דשוקא צריכין לשלם ד' ובשאר יומי ג' זה נ' כוונת הרמב"ם אבל שהמפרשי' לא ביארו כן ועיי' בראב"ד מה שכתב ע"ד הרמב"ם ובלח"מ שרצה לפ' ד' הראב"ד ודברי' תמוהין דלענין טירחא וודאי אינו דומה טירחא ב' חביות לאחת ובענין ברזנייתא לפי פשט הרמב"ם וכמו שביאר דברי' בסמ"ע פ' ש"ד וודאי אין מקום לדברי' לח"מ אמנם לדעתי כוונת הראב"ד דכי היכי ביומא כ' הרמב"ם אם יש לו יין אין צריכין לשלם לו דמי יומי דשוקא א"כ גם בשאר יומי אם יש לו יין ישלם לו פחות זה נ' בהדי' מדברי' אמנם באמת יש ליישב דבשלמא ביומי דשוקא אם יש לו יין לא ימכור עוד למחר וא"כ שפיר אין לו כ"א דמי שאר יומי משא"כ בשאר יומי מה היום או למחר ולמה לא יתנו לו ג':

וע' בנמ"י דלפי' קמא של רש"י הגי' ברזנייתא מלשון מכריזין:

בעין מחליף פרה בחמור.

רש"י ד"ה המחליף ע' ט"ז ח"מ ס' בכ"ג מה שכ' ע"ד רש"י אלו כי הכוונה למה דמוקמינין מתני' השמא ושמא אבל בברי וברי שפיר הוי מצי למינקט אפילו משיכה אלא שצ"ע א"כ בס"ד דמוקמי' מתני' וכן לרבה בר"ה בברי וברי למה נקיט מחליף דווקא ליתי בקיצור המוכר פרתו או שפחתו ולזה נראה דגם בס"ד ולרבה בר"ה מתני' בשמא ושמא ודאי מיירי תדע דאיצטריך סיפא לגלוי רישא לרבה בר"ה אלא דסבירא לן מדחלק תנא בעבדים בסיפא בין ברי וברי לשמא ושמא וברישׂ' לא מחלק ש"מ דאפי' בברי וברי מיירי אבל בשמא ושמ' וודאי דנקט המחליף:

אלא דיש לעורר דעכ"פ מלשון המחליף דנקט מוכח דמתני' מיירי כשהפרה ברשות מוכר וא"כ בקיצו' הו"ל להש"ס להק' מכדי פרה ברשו' מוכר קיימא דעד"ז ג"כ הוה קו' תוס' למעיי' בדברי' דלהכי נקטי טעמא מאי גודרת אין להם חזקה למימר דהלוקח הוא דק' להו דאין כאן טענת לקוח אבל המוכר לא ק' כלל וא"כ לרש"י הדרא קו' לדוכתא ומלשון המחליף מוכח לכאו' דפרה ברשות מוכר ונ' דיש לדחות דמיירי בבעל החמו' הי' שומר את הפרה מתחל' וברשותו הוה קיימא ואח"כ קנאה בחליפין ונהי דידע אימתי ילדה הפרה מ"מ לא ידע אימתי משך בעל הפרה את החמור ושפיר פריך הש"ס ברשות' דמאן קיימי:

תוס' ד"ה וליחזי מה שהכריחם לחלק בין ברי לשמא היינו משום דק' להו מהיכן פשיט' להש"ס דמתני' בברי וברי א"וו מד' התרצן למד המק' כן דאי בשמא לא הוה צריך לאוקמ' בעומדת באגם דבשמא גבי לוקח גודרות אין להם חזקה אלא ע"כ בברי מיירי מתניתן וכ"ת הא למסקנא מוקמי' מתני' כסומכוס כבר כ' רבינו שמואל לקמן בתוס' מדלא קאמר אלא ש"מ דאכתי קיימא תירוצא דקיימא באגם והוא ע"כ כמו שכתבנו דבשמא אין צריך להאי תירוצא דלא ק' קו' כלל:

בסוף דברי' ל"ק דהוה מצי לשנוי ברשות לוקח כוונת דברי' דלעיל עיקר קושי' הוה על המק' אמנם על המק' י"ל דל"ד קאמר כ"א י"ל דפרה ברשות מוכר קיימא אלא דאכתי ק' דאמאי משני לי' קיימא באגם לישני לי' ברשות לוקח ובמה שכ' תוס' מתיישב זה:

ומה שכ' דהו"ל לשנוי דקיימא בר"ה כוונת ד' דהשתא אצטריך למינקט אגם לפרה וסימוטא לשפחה משא"כ אי הוה נקט בר"ה או רשות לוקח תרווייהו א"ש ונ' דגם רש"י בא ליישב זה ולהכי כ' דסימטא מקו' מיוחד למכור עבדים אלא דבהמות דנקט רש"י צ"ע א"כ אגם למה לי כלל:

גמ' אימור דאמר סומכוס בשמא ושמא וכו' נ' הסבר' לחלק דבשלמא בשמא ושמא גם המוחזק מודה כי הממון מוטל בספק ולפיכך קאמר סומכוס דחולקין משא"כ בברי וברי דהמוחזק טוען דאין כאן ספק כלל גם סומכוס מודה דמוציא מחע"ה:

ויש לתמוה על הרא"ש מאחר שכ דלית הל' כסומכו' למה זה בירר תחלה דברי סומכוס כלל בשלמא הרי"ף שבירר ד' סומכוס באמת לא כתב דלית הלכה כסומכוס וכבר הבין דברי ה"ה בהלכו' מכירה שדעתו כדעת הרמב"ם שבהא קיי"ל כסמוכוס אבל על הרא"ש ק' ואפשר באמת בתחיל' הביא ד' הרי"ף כדרכו ואח"כ השיג עלי' למה זה כ' הרי"ף כן הלא לית הל' כסומכו':

ואפשר ג"כ משום שכ' תוס' דיש ללמוד מסוגי' זו כמה דינים בענין חזקות כמו שביארו אמנם כ"ז לרבה בר"ה משא"כ לרבא דקיימ"ל כוותי' אין כאן הכרח כלל לזה הביא הרא"ש ד' רבא אליבא דסומכוס ודלא נטעי דלהלכתא הביאו כ' לבסוף ולית הלכתא כסומכוס:

ועד"ז יש ליישב ג"כ ד' הרמב' שפסק כסומכוס בקיימ' באגם בשמא ושמא כבר כ' ה"ה דאפשר דעתו דבקיימא באגם גם רבנן מודה וכ' דאין משמעו' הסוגי' כן כוונת' דלבתר דמוקמינין דקיימ' באגם שוב איצטרי' לאוקמי כסומכוס ונ' דיש ליישב זה דהיינו דווקא לרבה בר"ה דמוקי מתני ברי וברי פליגי רבנן אפי' דקיימא באגם וא"ש ממילא מה דפשיטא להש"ס דמתני' בברי ברי דאי בשמא ודקיימא באגם א"כ גם רבנן מודה וכ"ת

הא רבא מוקי מתני' בשמא ושמא מ"מ מוקי מתני' כסומכוס היינו משום דלא מוקי לה בקיימא באגם נמצא דרבה בר"ה מוקי לה כסומכוס משום ברי ורבא מוקי לה כסומכוס משום דמשמע לי' דמתני' בר"ה מיירי ולעולם בקיימי באגם ובשמא ושמא גם רבנן מודו: **אמנם** מת שכתב המ"ל ליישב דהרמב"ם מיירי בב"ק שכתב דברי ושמא עדיף משמא ושמא היינו דאיכא חזקת מ"ק ובהא דשמא ושמא יחלוקו היינו דליכא חזקת מרא קמא ולא זכיתי להבין דבלוקח ומוכר האיך שייך לומר דאין למוכר חזקת מרא קמא בשלמא אם הי' הלוקח מוחזק כבר כת' הרשב"א דלא שייך חזקת מ"ק משא"כ דקיימא באגם צ"ע:

במה שכ' תוס' להק' ע"ד ר"י משאלה היום ושכרה למחר נתיישבו ד' הנמ"י לעיל במתני' שכ' דקו' הש"ס על ר"נ ור"י הי' משום דמ' להש"ס דלישני דמתני' לאו דווקא כ"א ר"ל ה"ה שכרו היום ושאלה למחר וק' מנ"ל להק' דלמא דווקא נקט ולפי ד' תוס' א"ש דאי דווקא למה יחלוקו א"וו לענין יחלוקו איפכא הכוונה שכרה היום ושאלה למחר ושפיר פריך:

תוס' ד"ה ת"ש א' גדול יש לעורר לפי מה שכ' תוס' לעיל דלר"ח הך מתנה כרבנן א"כ לא שייך תי' הש"ס דמודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאוריי' וא"כ הדרא קו' הש"ס לדוכתי' וצ"ל דר"ת ס"ל כרבינו שמואל:

בענין הי' לו ב' עבדים.

נ' להכי נקט תנא עבדי' ושדות דאי הוה נקט שדות לחוד ה"א דעבדא כמטלטלי דמי ולא מיירי ע"י גלגול להכי נקט שדות למימר דכי היכי דבשדות ע"כ לא משתבע כ"א ע"י גלגול דומיא דהכא בעבדי' ע"י גלגול דווקא:

ע' דרישה שתי' קו' תוס' י"ט על הטור שפסק בהרא"ש דבגלגול לא אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם ופסק כאן בזכה בגדול מתוך שאינו יכול לישבע וכ' הדרישה בחד תי' זה דעת הטור דיש לחלק בין גלגול לזוקקין ובשמעתן מיירי בזוקקין ובזוקקין אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם ודברי' צ"ע דבהדי' אמרי' בקידושין דזוקקין היינו גלגול ע"ש:

מתני' והלה אומר אינו יודע יל"ד למ"ד ברי ושמא ברי עדיף הך סיפא למה לי ולא שייך כאן תי' התוס' לעיל בסוגי' דשאולה ושכורה ואפשר דאי מרישא הו"א דטעמא משום מתוך שאינו יכול לישבע משלם ולא משום ברי ושמא ולהכי אצטריך סיפא לאשמועי' דטעמא משום ברי ושמא הוא ותני סיפא לגלוי רישא:

גמ' אמאי ישבע ע' בתוס' י"ט דה"ה ברישא לא מצי למפר' ונ' דברישא ל"ק כ"א לר"ה ור' יודא ולא לר' נחמן ור' יוחנן אבל לר"ה ור' יודא ס"ל ברי ושמא ברי עדיף א"כ אתי' רישא כפשטא משא"כ סיפא קשה להו ולהכי פריך מסיפא לכ"ע:

וע' במלחמות מה שהק' הרמב"ן על הרז"ה דלפי דבריו זכה בגדול גרע מאין לו דסיפא ונ' ד' הרז"ה דתנא דמתני' נקט למלתי' אליבא דר"ג דס"ל טוענו חיטין והודה לו בשעורין חייב וא"כ שפיר זכה ברישא בקטן מיהת ול"ק קו' הרמב"ן ולדידן שפיר כ' הרז"ה לכסות:

גמ' מה שטענו לא הודה לו וכו' נ' דהש"ס רמז לן בזה למה שכ' הפוסקי' שתי טעמי' על טענו חיטין פטור טעם א' כיון שלא הודה לו מה שטענו אין הודאתו הודאה וטעם אחר כיון שלא תבעו מה שהודה לו הרי זה כאילו מחל ולזה קאמר הש"ס תרתי מה שטענו לא הודה לו ואין הודאתו הודאה ומה שהודה לא טענו ואין טענתו לענין זה טענה:

הנה מבואר מד' רש"י דקו' זו לא קאי כ"א אעבדי' משא"כ בשדות כיון שיכול לעשות משדה גדולה שדה קטנה אין זה חיטין ושעורין אמנם קו' שניי' מהילך וודאי קאי אשדות והי' אפשר לומר דדווקא אשדות קאי דע"כ מיקרי הילך משא"כ עבד י"ל כד' הראב"ד דאם ליתי קמן לא מיקרי הילך ע' ברא"ש סוף סוגי' דשאילה ושכורה ולזה כ' רש"י דלא היא כ"א גם עבד מיקרי הילך והכי מוכח לקמן דאל"כ לא אצטריך הש"ס לשנויי לקמן עבדא דקטעא לידי' וכן דייק ג"כ לשון הש"ס בזה דהול"ל שדה נמי הילך הוא ומדקאמר ועוד ש"מ דאעבד ג"כ קאי זה נ' כוונת רש"י:

דרך אחר בכוונת רש"י נ' דק' לי' כיון דקי"ל טוענו חיטים והודה לו שעורי' פטור אף משעורי' א"כ אין כאן הילך לזה כ' רש"י דה"ק וכ"ת מתני' כר"ג ול"ק קו' ראשונה א"כ חייב בדמי שעורי' ולא הילך הוא ובזה מיושב לקמן בכסות דלא פריך הש"ס כ"א בטענו חיטי' ולא פריך ג"כ מהילך והנמ"י יישב לקמן קו' זו למאי דמשני בדלייפי אבל אמק' ק' ולמאי שכ' א"ש דכ"ז דס"ל טוענו חיטים והודה לו בשעורי' פטור הרי אין כאן הילך:

רש"י ד"ה דמי נ' דע"כ אין לפ' בפשיט' שהמוכר תבע מלוקח הדמי' א"כ אמאי קאמר מוכר עבד קטן אלא ע"כ או כרש"י או כתוס' אלא דאתנא דמתני' יש להק' למה לא נקט כפשוטו באיפכא המוכר תבע מלוקח וזה נ' לכאור' ראי' לד' הראב"ד לעיל בסוגי' דשאלה ושכורה דהכל תלי' בענין התביעה והכא נמי אף דאינו תבעו אלא דמי' מ"מ דמי עבד גדול ודמי עבד קטן ג"כ הוה חיטים ושעורי' ולכך אצטריך למינקט בגוונא אחריני:

תוס' ד"ה דמי א"ת וכו' ונ' כוונת דברי' דבלא זה י"ל מתני' מיירי שמכר לו ע"י השטר וכ' לו עבדי מכור לך ולא ידעי' קטן והוה שפיר דררא דממונא משא"כ עכשיו ע"כ בלא שטר מיירי שפיר קשה:

גמ' בדלייפי הנה הטור לא הביא זה ונ' דלזה כ' הטור דמשכחת לה גלגול בב' עבדי' והק' עלי' הלח"מ והדרישה הרי בעבד וכסות סגי אמנם א"כ ע"כ צ"ל בדלייפי וזה דוחק ולכך כ' הטור דמשכחת לה בשתי עבדי' בכסותה ושפיר הוה מודה במקצת בלא לייפי:
תוס' ד"ה זוקקין כוונת דברי' דבסוטה נשבעת שלא זנתה מעולם כלל על בעל זה והכא נמי בקרקע ומטלטלין נשבע שאין לו בידו כלום לא קרקע ולא מטלטלין והוה דומי' דסוטה משא"כ בקו אלה ושכורה שמגלגל עלי' שבועה אחרת לגמרי:
רש"י ד"ה פטור דבעי' הודאה ממין הטענה עצמה נ' כוונת רש"י דאימר דטעמא דתנא ע"כ משום דאין ההודאה הודאה ולא משום דלא תבעו מחל לי' דא"כ אכתי אמאי מחייב כ"ג שבועה הלא עדיין לא תבעו והשתא מיהא כופר הכל היא ודי בנשבע כשיתבענו שעורין ג"כ אלא ע"כ אין כאן מחילה לכ"ע וטעמא דת"ק משום דס"ל דבעי' הודאה ממין הטענה עצמה מקרא יליף לה ור"ג קרא אצטריך לענין אחר דאמרי' דסגיא בהילך:
תוס' ד"ה ואמר ר"י יל"ד דלמא לעולם גם לענין שבת כבצורות דמיין וביצר חייב משום מפרק לר' מאיר לא משום תולש וצ"ע

בענין המשכיר בית פ' השואל

מה שכ' הירושלמי דדווקא אם העני המשכיר רשאי למכור ביתו נ' הטעם אף דהשוכר עומד בשכרתו מ"מ איכא שינוי דעת בעלים ויש לו תרעומת על המשכיר למימר ממך שכרתי ולא מאחר:
וע' במ"ל פ"ו מהל' שכירות שתמה על המביט למה נסתפק אם המשכיר יכול להשכיר לאחר על אחר זמן השכירות הרי מירושלמי זה מוכח דאפי' למכור בידו וכן מהא דאמרי' בכתובו' שדה זו שמשכנת לך לכשאפדנה ממך תקדוש ולי ל"ק מידי דבשלמא במכירה והקדיש מוכר ומקדיש גוף הקרקע וגוף הקרקע אינה קנויה לשוכר ושפיר יוכל למכור ולהקדיש משא"כ להשכיר דאין משכיר כ"א הנאת הקרקע והנאה זו אינה ברשותו ושפיר מסתפק המביט:
בענין בימות החמה ע' ה"ה בפלוגת' רש"י ורשב"א ור' רש"י בהנך ל' יום קודם החג טעמא משום שגם בימות החמה בעי' ל' יום וד' הרשב"א משום דאחר אותן ל' יום שוב לא שכיח למיגר משום דהוה ימות הגשמי' ולעולם בימות החמה אין צריך להודיע ונ' ראי' לדברי רשב"א מדאמר ר' אסי אם נכנס יום בגשמי' וכו' והנה כוונת ר"א לאשמועי' דלא אמרי רובו ככולו א"כ לאיזה צורך נקט ימות הגשמי' הול"ל אם נכנס יום אחד בל' יום ולהרשב"א ניחא דדווקא בימות הגשמי' איתא להאי דינא ולא זולת:

בענין המשכיר תנינא.

מתני' חייב בדלת וכו' יל"ד כיון דקתני חיוב בכל דבר שמעשה אומן למה תו קתני חייב בדלת ונ' דדלת נגר ומנעול וודאי על צד ההכרח יוכל להיות גם מעשה הדיוט כגון ע"י נסרים וכיוצא וס"ד דיוכל המשכיר לומר לשוכר הסתפק במעשה הדיוט קמ"ל תנא כיון דרוב בתים יש להם דלת נגר ומנעול מעשה אומן צריך לעשות לו מעשה אומן:

ואמנם הא דקתני בברייי' תו חייב להעמיד לו דלתות נ' דס"ד דדווקא לפתוח הפתח לר"ה או לחצר צריך להעמיד לו דלת אבל לפתוח כל חדר וחדר אינו חייב קמ"ל דחייב להעמיד לו דלתות לכל פתחים:

גמ' הא אמר ר' משרשי' יל"ד אמאי אצטריך דר' משרשי' דהנה מהיכי תיתי נימא כי המשכיר חייב במזוזה משום דכ' ביתך הרי במעקה כ' ג"כ גגיך ואעפ"כ השוכר חייב וצ"ל דמעקה היינו טעמא משום דהוה מעשה הדיוט משא"כ במזוזה המזוזה עצמו מעשה אומן והקביעות הוא דהוה מעשה הדיוט והיינו דמיבעי' לי' אי בתר מזוזה עצמו אזלינן או בתר קביעות:

א"נ י"ל דבמעקה אי לאו מצוה הי' ג"כ השוכר עושהו לצורך עצמו והמשכיר ממילא פטור מן המצוה משא"כ מזוזה דלמצוה לבדה קאי בעי לה שפיר י"ל דהמצוה על המשכיר לבד ביתך כ' הלכך אצטריך דר' משרשי':

רש"י ד"ה מקום מזוזה נ' כוונתו דלכאור' כיון דחייב להעמיד לו דלת אי אפשר דלת בלא מזוזה וא"כ מאי מיבעי' לי' ולזה כ' רש"י דמיירי שהמזוזה של אבן ובעי תיקון שיוכל לקבוע שם מזוזה ומיבעי' לי' אי כה"ג מיקרי מעשה אומן או לא:

תוס' ד"ה לא יטלנה צריך להוסיף על דברי' דאם ירגילו שם מזיקין אפי' הוקבע אח"כ מזוזה מ"מ יש לחוש:

רש"י במתני' הזבל של בעה"ב משכיר ובגמ' מפרש להו נ' כוונתו דיל"ד ברישא קראו משכיר וכאן קראו בעה"ב לזה כ' רש"י דלפי מה שמפרש בגמ' מיירי שלא השכיר לו החצר א"כ ל"ש לקרותו משכיר וא"ש:

אמנם לשיטת הרמב"ם שמפרש דמיירי שהשכיר לו החצר צ"ל דלהכי קראו בע"הב למימר דאף שהשכיר לו הנאת החצר מ"מ בעל הקרקע הוא ולו קונה חצירו ולא לשוכר:

רש"י ד"ה היוצא מן התנור כוונת דברי' דמיירי שהוציא האפר לחצר ושם נעשה זבל וס"ד יהא של משכיר קמ"ל אבל שוכר אורחא בהכי להוציא אפרו מחצר והוה לי' כאילו השכירו לכך:

תוס' ד"ה מסייע לי' כוונתם למאי שכ' שם י"א בתוס' ד"ה וכי בצד בסוף דברי' וע' תוס' גיטין ע"ט. ד"ה פעמים שתי' שם באופן אחר וכוונת דברי' שם נ' דהוה כיצא לו שם מציאה בעיר בשמעתן:

הנה כתב הש"ך סי' ש"ג דמקו' תוס' אלו מכח דס"ל כרמב"ם דשמעתי' מיירי שהחצר מושכרת לשוכר נ' כוונתו ממה שכ' תוס' שהיא משתמרת לדעת השוכר ואי אינו שכורה בידו כי משתמרת לדעתו מאי הוה אמנם מתוס' בשמעתי' ד"ה תרתי מבוא' בהדי' דמפרשי כפי' רש"י דבלא השכירו מיירי ע' בדברי' ולזה כוונתם בפ"ק כיון שאינה משתמרת לדעת המשכיר לא זכה המשכיר בה וממילא השוכר אם קדם וזכה הרי הוא שלו:

נ' מה שכ' הש"ך עוד שם על קו' הראב"ד משוכר את מקומו כ' הש"ך דעת אחרים מקנה אותו שאני נ' כוונתו דהכא לא השכיר לו החצר לזבל משא"כ התם השכיר לו המוכר מקום כדי שיקנו על ידו:

על דבר מה שנתעורר הלח"מ למה לשיטת הרמב"ם הזבל של שוכר לשוכר נ' עפ"י ד' רש"י מיושב קו' זאת שכ' ד"ה יתירי דאתא מעלמא סתם גללים אפקורי מפקרינהו כוונת דבריו דוודאי אם אדם מניח ושוכח חפציו ברשות אחרים אין האחרי' זוכין בהן אמנם כ"ז באינש דאתא מעלמא משא"כ בשוכר הדר כאן דלא אפקרינהו מעולם:

אי נמי י"ל דלהכי כ' הרמב"ם לפיכך השוכר מטפל בהוצאה שנתק' הסמ"ע בדברי' אמנם נר' הכוונה דדווקא אחרי' שלא יוציאו זבל זה מעולם לחצר ועל בעל החצר מועל להוציא הזבל הלכך זוכה בו משא"כ השוכר שעליו לטפל בהוצאת זבלו להכי לא זכה בו המשכיר מעולם:

בענין קו' הסמ"ע והמ"ל בסתירת ד' המחבר מסימן ר"ס ע' מה שכ' הש"ך שם ליישב דהכא מיירי שהמשכיר דר באותו חצר ולא משמע כן מסתימת לשון המחבר אמנם עפ"י מה שכ' תוס' בגיטין הנ"ל ל"ק מידי דהכא דווקא בזבל דאורחא בהכי מיקרי משתמר לדעתי משא"כ התם דלא שייך למימר כן ממילא לא זכה בה המשכיר והשוכר שקידם קודם בה זכה:

גמ' כיון דיצא לו שם מציאה ע' ברא"ש שכ' ליישב דא"כ דברי' ל"ל ולי נ' ליישב ג"כ ע"ד שכ' תוס' גיטין הנ"ל דעם דעת הוה משתמרת לדעת, ולהכי בעי' אמר דווקא:

תוס' ד"ה קולט מן האויר ע' רש"א ולי נ' דגם מסופ' מק' תוס' שפיר אף למסקנא דעכ"פ גם ברפת ק' קו' זו ונקטו חצר משים לישנא דבריי':

רש"י ד"ה תרתי כוונת דברי' להביא ראיה לשיטתו דבלא השכירו מיירי דאי בהשכירו שפיר אצטריך תרוויי' לאשמועי' לא מיבעי' חצר דלא עומדת לכך ודאי זכה המשכיר אפי' רפת דעומדת לכך ג"כ זכה המשכיר ולא פריך מידי ולהרמב"ם צריך לפרש בענין אחר וע' מע"מ:

תוס' ד"ה פרט למזומן נראה כוונתם דהשתא דפריך מרישא צריך להעמיד קושי' ממקום אחר ממאי דדרשי' כי יקרא פרט למזומן משא"כ אי הוה פריך מסיפא מצי למיפרך מני' וביה:

בענין המשכיר בית סוף פ' השואל.

בענין מה שהק' הפנ"י וה"ה על ד' רשב"א והריטב"א שמחלקין בין שנה זו לשנה סתם והקש' עליהם א"כ לפלוג ולתני תנא בדידה ונ' ליישב עפ"י ד' הסמ"ע סי' שי"ב דכולי מלתא דחדשי' דנקט תנא היינו משום סיפא ובא למתני הך מעשה וא"כ ע"כ איצטריך למתני חדשי' דווקא:

ואמנם מה שכ' הסמ"ע עוד שם דלהכי נקט חדשים דס"ד אפילו חודש העיבור של השוכר ע"ש באורך צ"ע דאטו חדש העיבור בא להשלים החדשים השני' בא להשלים משום אביב וכיוצא וצ"ע בענין קושי' הלח"מ פ"ז משכירות על הרמב"ם מככרו זו נ' דלא קש' מידי דהנה התם זו ע"כ דווקא דאם לא יאמר זו נימא דכל ככרות שלו אסור ואמנם ככר למאי אצטריך אלא ודאי בא למימר דדווקא כ"ז שהוא שלו אז אוסר וא"כ אין זה ענין לכאן:

בענין קו' המע"מ על הרא"ש בתקפו כהן תוס' פ' בית כור ס"ל דהכא דמהני תפיס למשכיר היינו משו' דאדויי אודי וק' כור בן סאה אמאי מהני תפיס נ' לפי מה שכ' הש"ך סי' שי"ב בתפס ברשות לכ"ע מהני ומהא לא איירי תוס' והרא"ש א"כ התם מכור בל' אין לך תפס ברשות גדול מזה ונמצא מכאן ראיה ברורה לד' הש"ך:

ב"ה שילהי פ' השואל.

רש"י ד"ה ה"ג הלואי שיפרע חובו בזמנו נרא' כוונתו ליישב דלכאורה קי כיון דאין כאן מי שטוען ברי נהי דעיקר חזקה מ"מ מידי ספיקא לא נפקא דבחזק' לחוד לא מפקינן ממונא לזה כ' רש"י דלא היא כ"א גם לאחר זמנו מ' דליכא חזקה הוה ספיקא ובזמנו דעיקר חזקה אפי' ספיקא לא הוה:

ולכאורה יש ראיה מכאן לדעת הרמב"ם דתוך זמנו נוטל מלוה בלא שבועה, ולדעת הטור י"ל דשאני הכא דל"ש דלא ליטרדן משא"כ במלוה והנה לפי"ז מדמה הש"ס עכ"פ שוכר לבכור ש"מ דבשוכר איכ' טעמא אחרינא דאינו פורע תוך זמנו ומיושב קו' הש"ך על הסמ"ע לדידן לא קיי"ל כאביי אין צריך לחלק בין שוכר ומלוה ולמה שכ' גם לדידן לדעת הטור ע"כ צריך לחלק:

תוס' ד"ה בחזקת הנה בב"ק לא כתב תוס' כ"א שמא יפיל הבית של משכיר נ' טעמם דבבית של שוכר ממ"נ בבית זו הוא דלא מחייב לבנות משא"כ בבית סתם איבעי' לי' אמנם לכאור' למה שכ' הרמב"ם דגם בבית זו צריך להחזיר לו השכירות א"כ ע"כ צ"ל אי לא פליגי תוס' על הרמב"ם דמ"מ אין רוצה להקדים לו כי היכי דלא לוקים עמו בדין וא"כ גם בבית סתם שייך זה וזה נ' סברתם כאן:

רש"י ד"ה וכתוב לי' בסוף דברי' וזה אומר לא דרתי אלא ג' נ' כוונת רש"י דאפי' בגוונא דדר בה תלש שני אית לי' מיגו דלקוח מ"מ נאמן המשכי' והביאו לרש"י לזה ד' המק' ממלוה דמפרעתי כלו פריך משום שטרך בידי מאי בעי וא"כ גם בפלגא הו"ל למכתב שובר א"וו הכי קא מק' כיון דר"נ סתמא קאמר משמע אפי' היכי דאית לי' מגו דלקוח לשוכר מ"מ חזקת בעלי' עדיף וא"כ אטו דלוקח גרע מהוה לי' למכתב שובר או חזקת ממון גרע מחזקת קרקע והש"ס משני לה דאין כאן מיגו דלקוח כלל משום דלהכי כ' שטרא כי היכי דליהוי לי' קלא כמו שכתב הרא"ש בזה והוה כמו מגו במקום עדים ומיושב לאיזה ענין אצטריך הש"ס לסיומא בהא דלהכי כ' לי' שטרא:

רש"י ד"ה שואל ע' ברא"ש דלהכי כ' רש"י החזירו אם לא החזירו קנין למה לי ובנמ"י הקש' אכתי אם גם החזירו קנין ל"ל ר"ל הרי גם בקנין הדרא סודרא למרי וא"כ היינו קנין היינו משיכה ונ' דעת רש"י דודאי אם בשעת משיכה גילה דעתו דלהוי קנין אף לאחר החזרה וודאי מהני אלא באם לא גילה דעתו אמרי' דלא אקנו לי' קידם עד שמהדר לי' משא"כ אם בלא משיכה קיבל קנין ג"כ ממנו ע"כ האי קנין אף לאחר החזרה דקודם החזרה במשיכה סגי:

ועד"ז י"ל ב' קו' הרא"ש על הרי"ף והרמב"ם דבאמת אם אמר בטובתך לחוד אכתי לא ידעי' נהי דכוונתו הי' אלעולם מ"מ מאן נימא דמשאיל השאילו על דרך זה משא"כ אם קבל קנין ממנו ק' האי קבלת קנין ל"ל אלא ש"מ משום לעולם הוא דלא ליהוי שאולה לזמן בעלמא וממיל' שפיר אצטריך קנין:

תוס' ד"ה פרדיסא י"ל דדווק' בשואל דקני לי' לאונסין אומרי' דהוה מוחזק ולא שוכר דלא קני ליה באונסין ומיישב בזה כיון דסוגיין קאי אמתני' למה נקט שאלה ולא נקט שכירות:

רש"י ד"ה חייב להעמיד לו כוונת רש"י בלשון לו דנקט תנא ר"ל לשוכר ולא למשכיר כלומר בימי השכירות צריך להעמיד:

במתניתין דעת שניהם נראה הכוונה דאם לא רצה המשכיר לבנות הרשות ביד השוכר לבנות אמנם ג"כ לא ישנה לדעת המשכיר:

רש"י ד"ה ואי דאמר לי' מבואר מדברי' דחולק על הרמב"ם וס"ל דמ"מ צריך לשלם השכירות דשכירות ביומא ממכר הוא ומסתחפה שדהו דשוכר וכן הוא בהדיא בהג"א פ האומנין אמנם מה שהביא רש"י לזה נ' דאל"כ מאי פריך הש"ס דלמא לעולם בבית זה ומיירי שתובע ממנו השכירות וקאמר תנא במבקש ממנו השכירות חייב להעמיד לו בית ולא מצי אמר לי' מזלך גרם א"וו באמת מצי אמר לי' וחייב לשלם לו השכירות:

רש"י ד"ה קיי"ל ורמב"ם חולק וס"ל אגודא דנהרה לא אצטריך ונ' דעת רש"י דרוב פעמים אגודא דנהרא הוא מקום משיכה שבאים שם ספינות א"כ ודאי איכא קפידא בדבר ואפשר דעת הרמב"ם דכה"ג היכי דאיכא קפידא באמת אמרי' דאגודא דנהרא קא קפיד ולא אארכה ורחבה ויד בעל השטר על התחתונה א"וו מיירי דליכא קפידא בדבר רק שהוא מקום נאות ביותר:

בענין מה שכתב הנ"מי דאם אין המשאיל רשאי להשתמש בכלי אין השואל חייב באונסין כ"א אשוורים לחוד י"ל הרי עכ"פ לא השאילו כ"א לו אבל לא ליורשי' וא"כ אמאי אינו חייב בדמי וכו' וצ"ע:

הדרן עלן פ' השואל בעזר לישראל פודה וגואל, ונתחיל לבאר פ' המקבל בעזר בזרוע עול סובל.

רש"י ד"ה המקבל שדה נ' כוונתו משום דבסיפא לא מיירי כ"א בארוס ס"ד גם ברישא דווקא בארוס שנוטל בע"הב חלק בתבוא' הוא יוכל להקפיד על עבודת השדה משא"כ בחוכר דבע"הב ניטל חלקו עכ"פ לזה כ' רש"י דלא היא כ"א רישא בין בארוס בין בחוכר ונרא' טעמו דאל"כ הו"ל למיתני המקבל אריסות ולא שדה אלא ש"מ דאפי' בחוכר מיירי:

רש"י ד"ה לחרוש אחריו נ' כוונתו דלכאור' אפשר לומר דדווק' בקוצר דנשאר קש וקרקע היא דצריך לחרוש אחריו משא"כ בעוקר לזה כ' רש"י אפי' בעוקר וצריך לחרוש אחריו משום עשבים רעים וטעמ' דאל"כ אפכא הו"ל לתנא למתני בתחלה לעקור ואח"כ לקצור ואח"כ לחרוש אחריו ומדלא תני הכי ש"מ דאף אלעקור קאי:

גמ' האי אמר ע' נמ"י שהקשה ל"ל להש"ס לתת טעם הלא הכל כמנהג אמרי' גם בשאר דוכתא אפילו בלא טעם ונ' דהכא ס"ד כיון דאיכא טיבותא לחד כגון האי דאמר בעינא

תיבנא אי לא ידענא דאיכא נזק לאידך ס"ד דלהוי כופין על מדת סדום לכך קמ"ל דבכל גוונא איכא נזק ותועלת לתרווייהו:

בענין אריסות וחכירות:

רש"י ד"ה בית אילן כוונתו כיון דמתני' אפי' באריס מיירי כדאמרי' בגמ' א"כ בנקצץ האילן מה אריסו' שייך לזה רמז רש"י דמיירי כעין לעיל שמשכירין אילנות ע"ג שדה שיש שדה ואילנות בתוכה ואותן אילנות נקצצו אשרה דקאי קאי:

ואמנם בירושלמי שהובא ברא"ש מ' דלעולם בבית אילן לחוד מיירי ולא נקצצו כל אילנות כ"א איזה מהן:

והנה ברי"ף וברמב"ם לא הובא ירושלמי זה וע' בב"י שנתק' בדבר ואפש' לומר לדעתם דס"ל הירושלמי כשמואל ס"ל דחוכר למחכיר קפידא ואמנם דווקא כדקפדי אינשי משא"כ בעשר נטיעות לבי' סאה דלא קפדי אינשי אמנם אנן כרבינא סבירא לן דהקפידא משום שאמר בית השלחין זה וא"כ זה דווקא בעי' וכל שנקצץ אפי' אילן א' קפידא איכא:

רש"י ד"ה ואינו מונה לו נ' כוונתו דמתני' אף דמיירי גם באריסות נקט בהדי' חכירו' משום דבחכירות איכא רבותא טובא לזה דבשלמא באריסות אין כאן הוכחה גמורה ומשום מעיין או אילן זו בזו דלמא משום דאין כל ארוסי' שווין בעבודתו אינה שוה יותר משא"כ חכירות כיון דידוע כמה נותני' באותו מקים חכירות מבית סאה או מבית כור ואיהו יהיב לי יותר ע"כ משו' מעיין ואילן הוא וס"ד דלהוי כאומדנא דמוכת קמ"ל דמ"מ אינו מנכה לו:

תוס' ד"ה אידי ואידי וכן ד' הרא"ש כמסקנת התוס' אלא שהקשה עלי' המע"מ והלח"מ לשיטתו למה הביא התוספת' דבשדה חייב להעמיד לו אחר וע' בפרישׁ' מה שתי' בזה ונ' ליישב דוודאי אי אמר זה ע"כ בדקאי בגווה עסקי' אבל מ"מ יוכל להיות דקאי בגווה אף דלא קאמר זה אלא דמ"מ כיון דקאי בגווה איבעי לי' למימר שדה זה ומדלא קאמר הכי כ"א שדה בית השלחין סתם ש"מ דאבית השלחין קפיד וחייב להעמיד לי אחר ובהם מיירי התוספתא לרבינא ול"ק מידי:

רש"י ד"ה הובירה נ' דק' לי' זרעו הול"ל ומה גם דלשון הובירה מ' שהוא פועל יוצא דלא שייך כאן לזה כ' רש"י דנקט תנא האי לישנא דגם חרישה בכלל דאפי' זרעו ולא חרשו ג"כ שמין כמה ראוי' לעשות וחייב בזה משום שכתב לו ולא אעביד דהוה לישנא יתירא וע"כ הכוונה כמו שכ' רש"י על פעולה הראוי לה:

רש"י ד"ה דורש לשון הדיוט מדבריו מבואר דאין דעתו כד' התוס' ד"ה הי' דורש כ"א כמו שכ' הנמ"י בתחילה דהכוונה לדרוש הלשון כאלו הי' תקנת חכמים וכן צ"ל לכאורה לפי מה שפי' רש"י בהך דר' אידא שהגי' שכך כותבות לו ר"ל בשעת גירושין וא"כ ע"כ אין לומר כיון לא כ' ככתוב דמי כי אנן ילפי' מגירושין דעלמ' על כל הנשי' וע"כ הפי' כי הי' דורש הענין ואמנם תוס' לטעתיי' ד"ה ה"ג שפיר יוכלו לפ' גם שם לא כ' ככתוב דמי:

רש"י ד"ה לא ימשכנו כוונת רש"י דאם הלוה משכנו מדעתו מזה לא מיירי ר' יהושע ב"ק כ"א במשכני ב"ד:

תוס' ד"ה לא ימשכנו ע' מהרש"ל ומהר"ם לובלין ורש"א וע"ד הרש"א יש להשיב ממה שהקשה תוס' ד"ה טעמא דכי דמבואר לכאור מדברי' דס"ל דאכולי מלת' אמרי' לא כ' ככתוב דמי ולא כהרש"א ולדעתי פשט ד' תוס' לפי מה שכתב לקמן ד"ה אהני כתיבה דהטעם שכותב לו משום שמחזירו לזמן מרובה וא"כ אם אינו מחזירו לזמן מרובה לא הי' רגיל לכתוב לו דלמה יפקיע הלוה מעצמו זכות שזכתה לו התורה וא"כ כה"ג ג"כ לא אמרי' לא כ' ככתוב דמי וע"ז היק' להם למה קאמר ר' יהושע ב"ק סתם לא ימשכנו יותר מחובו דמ' אפילו במשכון שאין מחזירו לזמן מרובה ולזה כ' מ"מ תקנו כן דלא תפלג בין משכון למשכון:

בענין שאר דיני קבלנות

רש"י ד"ה האי דאמר להו שכיב מרע הוה מה טעם דאי לאו הכי נשאלו":

רש"י ד"ה רבא אמר אסמכתא הוא ע' ברא"ש מה שהשיג בזה על הרי"ף ונ' דעת הרי"ף כחו שכ' הנמ"י דבאמת כל דאי אסמכתא הוא ובמתניתן ה"ט דתקנת חכמים היא הואיל מבטל שדה של חבירו וא"כ גם באמר לו יהיבנא לך אלפי זוזי מהאי טעמא גופא כיון דבכלל מאתים מנה מסתברא דאמנה מיהת דהיינו כמה ראוי' לעשות עבדו חכמים דלא היוי אסמכתא:

רש"י ד"ה דתקביל ארעא לשומשמו ע' ברמב"ם פ"ח משכירות שסיים ואין לו עלי' תרעומת וע' סמ"ע שכ"ז מה שפי' כוונת הרמב"ם ב' פירושי' ושניהם אינם מיושבי' דלפי' ה"ה ק' דלשון תרעומת שייך על מי שעשה לחבירו רעה ולא על מי שעשה טובה לחבירו ולא קיבל תשלומין וכן לפי' הסמ"ע מ"ל להרמב"ם הא דיש לו עלי' תרעומת בזה ולזה לולי דמסתפינא הייתי אומר דד' הרמב"ם אפכא מד' רש"י והיינו אדרב' חיטין מכחישין קרקע יותר משומשמין אלא שהשומשמין יקרי' ועפי"ז שפיר כ' הרמב"ם דמ"מ יש תרעומת לבעל הקרקע:

תוס' ד"ה סבר ר' כהנא לכאור' לפי מש"כ רש"י במתני' דמיירי שלא חרשו ג"כ ל"ק קושי' תוס' אמנם נ' דעת התוס' דנהי דלא חרשה ועלו בה עשבים כרעי' מ"מ לא הכחישו כ"כ הקרקע מאילו זרעה וזה קושית' ועפי"ז מבואר תי' ב' שכ' ששומשמין מכחישין יותר דקשה הא במתני' לא זרעו כלל ולמה שכתבנו א"ש:

ואמנם סמיכת דברי' מב"ק לכאן נ' ג"כ עד"ז דלתי' קמא ל"ק דכחש גופנא הוה יותר מכחש שומשמין ואמנ' עפ"י תי' בתרא דכחש שומשמין הוה כיחש הרבה שפיר היק' להם מב"ק:

גמ' פלגא מלוה ע' בכ"מ פ"ו משלוחין ושותפין מה שפי' ד' הראב"ד שכ' דעכ"פ הלוה ש"ש גם אפלגא פקדון ופי' עולה יפה לעצמו אבל אין ד' הראב"ד סובלים אותה ולי נ' כוונת הראב"ד דמטעם אומן הוה ש"ש כדקיי"ל כל האומנין ש"ש הן דהכא נמי שייך תפס לי' אאגרא:

אי בעי למשתי בי' שכרא הרא"ש השמיט מימרא זה וע' ב"י י"ד קע"ז שתמה ע"ז ונ' ד' הרא"ש כיון דמסקי' דלא הוה מטלטלין אצל בניו מכ"ש דאינה רשאי למשתי בי' שכרא והש"ס לא זו אף זו נקט:

פסידא דמלוה ע' רש"י וק' על פי' דלשון פסידא מ' דמפסיד מכיסו ואמנם לפי' הרא"ש א"ש ע"ש:

והנה מדהביא הש"ס הך מימרא דמיירי תלתא באגר ופלגא בהפסד והאי דהך מימרא פלגא מלוה מ' לכאור' כד' הרמב' דאפי' בתילתל באגר ופלגא בהפסד ובכל גוונא הוה פלגא מלוה ע"ש בדברי' פ"ו משלוחין:

גמ' האי מאן דקבל עיסקא ע' בעל המאור ומלחמות כזה עפ"י מחלקות' מבוארין ד' הב"ח שנסתפק בהודיעו מה דינו דכ' משמע קצת והיינו משום דבאמת פשטא משמע כרמב"ן ומ"מ יש לדחות כהרז"ה:

עוד בשאר דיני קבלנות.

רש"י ד"ה ולא רצה לנכשי התבואה נראה כוונתו דאי אשדה קאי היינו לא אוביר ולא אעביד דלעיל עיי"ש בד' רש"י:

שם וגמ' ד"ה קא מנסבת שם ריע נ' מדברי' דבא ליישב דלכאורה מיד הוה מצי הש"ס למימר האי טעמא לחוד א"וו דאם לא ניכש השדה כלל ממילא לא יטעו הרואי' ויאמרו שמכחשו אותה ואמנם עכשיו שנוכש בה חלק אחד יאמרו כי באמת ניכש כולה אמנם הוא רעה ולא מהני ניכוש:

רש"י ד"ה כדי נפילה יוכל לחזור ולזרעה הרי מבואר בגמ' לקמן ד' סאי' לכור ע' תוס' שם ואמנם טעמא בעי למה אמרו כי קפידא דר' יהודא משום שיכול לחזור ולזרעה ונ' דהנה רש"י כ' פ' איז"נ דמאן דיהיב בוזרא שקיל ביזרא ברישא ואח"כ חולקין וא"כ אי מיירי הכא דקבלן יהיב בוזרא וא"כ איהו בעי למישקל כולו ובעה"ב מאי איכפת ליי בע"כ מיירי דבעה"ב יהיב ביזרא וק' שוב א"כ ארוס מאי אהני לי' ולמה יצטרך לטרוח א"וו דתועלת האריס שיכול לחזור ולזרוע לשנה הבאה ואין בע"הב יכול לחזור בו:

גמ' היכי דמי שוכה שכוחה רע נ' דפשיטא לי' להש"ס דע"כ שוכה דין אחרת יש לה דאל"כ למה לי' לתנא לאשמועי' תרוויי' והטעם נ' מ' דשוכה שהוא דבר רך יש בו כח יותר להחזיק מאילן שהוא דבר קשה:

תוס' ד"ה כל שנחבאת ע' ברמב"ם פ"ח מהל' משכב ומושב שפי' פי' אחר וע' תוס' יו"ט זבין פ"ג משנה א':

ע"ג אבנים שיכול להסיט ע' רש"י ורש"א וכוונת רש"א דלד' רש"י סיפא קאי אריש אבל מ"מ רישא לא ק' אסיפא והכי מוכח מד' רש"י:

כ' הרמב"ם בהל' טומאת מת פ"ו דלדווקא קאתי דע"ג אבני' שאינו יכול להסיט מותר לילך בבית הפרס:

המקבל שדה מחבירו כ' הרמב"ם המקבל או השוכר וע' בה"ה דר"ל שוכר במעות הכוונה לאפוקי מדר' יהודי דאמר במעות אינו מנכה לו:

גמ' מסתברא דא"ל וכו' הוסיף התרצן ועל דרכיך נגה אור הכוונה נ' דפי' הכ' כך הוא נהי שהשי"ת אומר לעשות רצון יראי' אמנם בכל אשר תעשה אמרה תורה והיינו על דרכיך נגה אור אמנם אם אולת אדם תסלף דרכו לא על ה' יזעף לבו והיינו דקאמר אתה קלקלת:

תוס' ד"ה אי הוית חזית בסיף דברי' נ' ליישב באופן אחר דלעיל גבי משכיר לא שייך זה כיון דבאמת שדה זו שלו היא ומאי חזית למימר דבשדה אחר הוה לי' לשיורי משא"כ בחוכר דשדה זו אינו שלו ושאר שדה שלו שפיר א"ל דידך הוה לאשתיורי:

עוד בשאר דיני דקבלנות סיומא לשיעורי הזמן חחרף תרי"ח לפ"ק.

תוס' ד"ה מתיב ר"ש וכו' כוונת' דאין לומר דמיירי התם דבאמת נלחם להם דא"כ אפי' זאב א' אונס כמבואר בפוסקי' דמה לי' למיעבד:

בסוף דברי' ע' רש"א ובדברי' יש ליישב למה פסקו הרי"ף והרמב"ם כשמואל הלא אסיקנא בקו' וכן למה לא קאמר הש"ס תיובתא א"וו משום דבאמת איכא למדחי דמיירי בשמע קול אריה אלא דהש"ס לא רצה לומר כן הלא תסייע מנה לרבה אבל באמת ל"ק אדשמואל:

תוס' ד"ה וקיימי ומ' שבא ליתן סימן כוונתם דבאמת גם ביום עומדין הככבים ברקיע אלא שאין נראין וא"כ שפיר כ' רש"י אמנם משמע שבא ליתן סימן לאריסי' וזה לא שייך ביום:

רש"י ד"ה אסתכר כוונתו דיבש נהרא הול"ל א"וו אסתכר היינו בידי אדם ונ' דנ"מ לדינו דהנה רש"י ד"ה מכת מדינה ולאסוקי אדעתא נמי לא הוה לי' וכו' נ' כוונתו דהא דקאמר רבא לא עביד למיסכר אינו ענין למכת מדינה אלא דאי עביד למיסכר לא מהני מכת מדינה דהוה לי' לאסוקי אדעתא ומשמע דדוקא בדבר הבא בידי אדם דינא הכי משא"כ שדפון דבידו שמים הוא:

גמ' א"ל רבנן לרבא נ' דהנך רבנן הוה ס"ל דר' יהודא לפרש דברי ת"ק אתא ולא לחלוק והיינו דק' להו:

מתני' המקבל שדה מחברו נ' דאי הוה תני רישא לחוד הו"א יד החוכר על העליונה ואי תני סיפא לחוד הו"א יד המחכר על העליונה להכי אצטריך תרוייי:

תוס' ד"ה שדא בי' וכן כ' רש"י ד"ה עבדא ארעא ונ' להכי רמז הש"ס במה שאמר שליחותא דמרה דלשון דמרא מיותר אלא דר"ל בציווה בע"הב תלי' מילתא וע' ברמב"ם פ"ח משכירות דיש לו גי' אחרת בכל זה:

רש"י ד"ה בעומריה בסוף דברי' כוונתו דלהכי לא נקט הש"ס ענבים ג"כ הא גופא שהתליעו בעביט משום דהתם יוכל להיות שהניחם יותר מדאי:

גמ' מ"ט דרשב"ג יל"ד למה ק' לי' כלל מ"ט הלא על תנאי זה חכר לו ולמה יהא מותר לשנות ונ' דלשון אוסר קשי' לי' להש"ס דאי לרשב"ג התנאי דווקא א"כ אם שונה בטל החכירות ומאי לשון אוסר דקאמר ע"ז משני משום שארית ישראל לא יעשו עולה ובזה מיושב אדמק' מבריי' אדר' חסדא ליקשו לי' אמתני' א"וו דבמתני' איכא למימר דהתנאי דווקא משא"כ בברייתי' דלא אתני מידי ואמנם לר"ח דהטעם משום שארית ישראל וכו' גם בברייי' שייך האי טעמא ונ' מדלא קאמר הש"ס אלא אמר אביי א"וו דגם אביי מסיק כר"ח והטעם משום שארית ישראל דאל"כ לא שייך לשון אוסר אלא דקאמר אביי דווקא היכי דאיכא קפידא שייך שארית ישראל ולא היכי דליכא קפידא:

וכדי לסיים במילי דאגדתא נ' לפ' ענין הכ' בפ' בשלח במרה דיל"ד ל' ויצאו אל מדבר שור דהול"ל ויבאו אל מדבר שור כדכ' בכל המסעות ונ' הענין במה שפי' רש"י על פ' ויסע משה שהי' לו טירחא להסיעם משום ביזת י"ס שעלי' אמר הכ' תורי זהב נעשה לך ונ' דישראל שבאותו הדור כשראו הרכוש הגדול שבא לידם ע"י נס גדול כזה האמינו כי כך דרכו של הקב"ה אשר המאמין בו ועובד אותו מידי יום ביומו ישביעוהו אך טוב כסף

וזהב ואבנים טובות והנה לשון שור הוא מל' אשורנו והיינו כי אחרי שהסיען משה מי"ס יצאו אל מדבר שור כלומר אל מדבר התקוה כי קיוו אשר בכל יום ויום יעשה להם כן ולמען הוציא ענין זה מלבם הלכו ג' ימים ולא מצאו מים וגלל כן המה בתקותם ותוחלתם הנכזבה מר להם מר וזה ויבאו מרתה והנה באמת ההולך במדבר ג' ימים בלא מים הלא אפי' אם יזדמנו לו מים סרוחים ג"כ ירוה מהם צמאונו ואמנם הם במר לבם אחרי כי ראו מצבם ולא יכלו לשתות מים ממרה וז"ש כי מרים הם ר"ל העם הי' מתמרמרי' ואמנם תכלית כ"ז הי' כי לא יוכל לבקש העובד השם שכר מציתי' בעו"הז, דדי לו אם השי"ת מחזק גופו ונותן בו כח לעבוד אותו וזה יהי' כל מגמתו ויטב בעיני' לחם צער ומים לחץ ואם אך יחזק ויתאמץ בעבודת ה' מאילו ישפיע לו השם כ"ט ועי"ז ח"ו יבעט בה' והנה התורה נקרא עץ חיים וז"ש ויורהו ה' עץ ונתק' הרמב"ן בלשון ויורהו אמנם הכוונה כי השי"ת הורה לו ענין העץ החיים ע"ד שכתבנו כי התכלית הוא רק להוסיף כח ובריאות לעבוד ה' ומה לו לאדם אם בא לו כח זה ע"י תרנגולי' מפוטמים ויין ושכר או ע"י לחם ומים וסיים ואמר כי ענין זה שהורה לו השי"ת וישלך אל המים השליך לפניהם ונטע זה בלבם ומיד וימתקו המים, והנה בתוכן דברינו מיושב ענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו כי באמת אך טוב לצדיק כיון שגם במעמדו הרע עובד את יוצרו ואין טוב לרשע כיון שבטובו יכפר בה', והנה לשון חוק ידוע הוא דבר מוקשה ולשון משפט הוא ההסבר והתי' על המוקשה וז"ש שם באותו ענין שם לו ר"ל ביאר לו חק ומשפט הקו' והתי' ר"ל ענין שנתק' בו משה וכל הנביאים מדוע צדיק ורע לו ורשע וטוב לו ואמר ויאמר אם שמוע תשמע דרשו רבותנו במס' ברכות אם שמוע בישן תשמע בחדש וזה ענין הכ' ג"כ לא כאשר כי השכר מצוה בהאי עלמא הוא כסף וזהב וכיוצא כ"א שכר מצוה הוא מצוה והיינו אם שמוע תשמע גם הלאה ואח"כ מעצמך אפי' מה שלא נצטוית והישר בעיני' תעשה ואח"כ תשתוקק להטות אזניך לדברי תורה והיינו והאזנת למצותי' ושמרת מלשון מצפה וממתין כל חוקותי' מתי תבוא לידו ואקיימנה וסיים ואמר כי תכלית כל המצות ושכרם בעו"הז הוא רק שתהי' ברי וחזק לעבוד את ה' והיינו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך ולא כסף ולא זהב תבקש מאתי כ"א יעלה בדעתך כי אני ה' רופאיך לא זולת ודי לך בזה אשר אשמור בריאתיך והנה בזמן שאדם נותן בזה אל לבו יסתפק במיעוטי וישמח בזה אשר אך כוחות גופ' קיימים לעסוק בתורה ועבודה וזה לבד הוא הדרך אשר בו יגיע האדם אל השלימות וירגיל עצמו לקבל המעט כאילו הוה הרבה וזה ענין אמרם במס' אבות פת במלח תאכל ר"ל הפת ינעם לחכך כאלו הי' תבשיל מבושם ומים במשורה תשתה ר"ל המים ידמו בעיניך כיין ששותין אותו במשורה ועל

הארץ תישן ר"ל כי לא יחסר לשינתך לא כר ולא כסת וידמה בעיניך משכבך על הארץ כמשכבך על כרים וכסתות וחיי צער תחי' ר"ל ג"כ אף חיי צער יהי' חיים בעיניך אם רק בתורה אתה עמל והמרגיל עצמו לעשות כן ולבסוף ע"י ההרגל באמת לא יחסר לו כל אשרי לו בעו"הז וטוב לו לעו"הב וביאר זה במשנה אחרת הסמיכה לה אל תבקש גדולה וכו' ואל תתאוה לשלחנם ואמנם הרוצה להמית תאותו צריך להשתדל כן טרם יתעורר התאוה בקרבו וזה בימי נעורי' ואמנם מי שכבר שלט בו היצר יקשה עלי' מאד להביאו אל ענין זה וזה שמשלו חכמנו ז"ל כאן דבר זה לפת שחרית וקיתן מים והכוונה כ"א האדם ימתין עם אכילתו עד אם ירעב ועם שתיתו עד אשר יצמא אזי קשה לו מאד לשבור רעבונו ולרוות צמאו ואמנם האוכל אפי' דבר מועט טרם יתעורר הרעבון בקרבו וישתה מעט טרם יגבר הצמא הלא זה לא ירעב ולא יצמא ויעמוד על בוריו וזה הענין בכל היצר כמו שכתבנו וזה ענין אמרם כי פת שחרית מבטל כל החלאים התלויים במרה ר"ל כמו שכתבנו כי ענין המרה הוא כת המתאוה באדם ואמנם אשר ישבר התאוה טרם עלותה וזה ענין פת שחרית ניצול מכל חלי התאות והנה ידוע כי התאוה שתים ענינה התעוררת לעבירה ועצלות למצות וז"ש פת שחרית מציל מן החמה ומן הצנה ר"ל בחמה התאוה והעבירות ובצינה העצלות מן המצות וסיים ונזקק לאשתו ואינו מתאוה לאשה אחרת הכוונה כי התורה אשת חיל וחכמת חיצונות הם נשים נכריות כמו שכ' רש"י בספר משלו והנה מי שאינו חולה מחלי התאות ישמח בתורתו ולא יתאוה לחכמת חיצונות ע"י שעוסק בתורה לשמה ואמר עוד כי הורגת כינה שבבני מעים ר"ל וזה תאות אכילה כי יסתפק בפת במלח וסיים מוצא את הקנאה ומכניס את האהבה ר"ל כי העוסק בתורה לשמה לא לבד שלא יקנא בחבירו כ"א ג"כ יאהבם וזה ג"כ אמרם השכם ואכיל בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה כי האדם יחכם להמית תאותו טרם עלותו בנעורי' מפני התאוה ובזקנות מפני העצלות והביא ע"ז הכ' לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש ר"ל כמו שכתבנו כי העיקר שיתחכם האדם שלא ירעב ולא יצמא והיינו שימות תאותו טרם בואה ועי"ז לא יכהו שרב ושמש ולא יגבר בו כח התאוה וזה ג"כ ענין אמרם שיתין רהיטי רהוט ולא מטי לגברא דמצפרא כרך ר"ל אם הבעל תאוה יתאמץ על אחת לא יוכל להדמות למי שהמית תאותו בבוקר השכם ואמנם בכ"ז אמרו ז"ל יצרו של אדם יתגבר עלי' ואלמלא הקב"ה עזרו אינו יוכל לו ולזה לא סגי' בפת שחרית לבד כ"א צריך ג"כ לבקש מהקב"ה שיהא בעזרו להלחם נגד יצרו וזה שהביא ועבדתם את ה"א תחילה צריך קבלת עול מלכות שמים בתפלה ואח"כ ובירך את מימך ואת לחמך והיינו מחלה מקרבך כי בה' לבד תליא מלתא ואמר ועבדתם בלשון רבים ולחמך לשון יחיד שהקב"ה

מצוה ברכתו שיועילו לו הפת שחרית וקיתן של מים להסיר התאוה מקרב לבו והיינו והסירותי מחלה מקרביך כי בה' לבד תליא מילתא יאמר ועבדתם בלשון רבים ולחמך לשון יחיד כי בעבודת ה' מעליותא הוא אם רבים ישתתפו יחד כי קנאת סופרים תרבה חכמה ובמדת הסתפקות אדרבא כל אחד יסתפק בשלו ולא יביט על של חבירו והנה ההולך בדרך זה הכל יהי' טוב בעיניו ואם רק בתורתו יאמין רב שלום לו וז"ש שלום רב לאוהבי תורתיך האוהב התורה מעצמו ואמנם בתנאי ואין למו מכשול דאין דבר מכשול בענינם כי הכל טוב ואמנם כ"ז בלומד תורה לשמה ולזה אמר וכל בניך למודי ה' אזי רב שלום בניך ואמנם גם בעוסקין שלא לשמה התלמידי' בעצמם לא ירגישו העדר השלום בעיניהם כי כל אחד יכסה נגעו בקרב לבו ואמנם בוניהם והיינו הרב המלמד להם תורה הוא המרגיש חסרונם ושלימותם וז"ש אל תיקרי בניך אלא בוניך וה' ישפות שלום על ישראל א"ס:

בענין דינא דבר מצרא פ' המקבל.

דכל פורתא חזי לכורכתא רישקא יל"ד הא בלא"ה אסור לגזול אפי' פחות משוה פרוטה מדאורייתא כמ"ש הרמב"ם בהל' גזילה ונ' דא"ל רב יודא אפי' אם תאמר לאותן שתמדוד להן לנכות לך יום יום דבר מועט משכרך שמא עשית לא' מהכתות עול בכ"ז אין די בכך כי הדבר מועט לא יספיק מטעם דכל פורתא חזי לכורכמא וכו:

משום שנא' ועשית הישר והטוב נ' לשטת רש"י דר"נ ס"ל כיון דדינא דבר מצרא לא הוה כ"א דרבנן הו"ל כי הא דאמר רב יוסף בכתובות כל היכי דאמר רבנן לא לזבון אי זבין זבינא זבינא וה"נ לכתחלה לא יקח במקום בר מצרא אבל דיעבד זבינא זבינא ונהרדעא אמרי כיון דהכא רבנן אדאוריי' אסמכוהו אפי' דיעבד זבינא לא זבינא:

תוס' ד"ה האי מאן ע' רש"א קו' צ"ע דאדרבא תוס' לעיל פ' הזהב הקשו דר"נ אדר"נ דלעיל אמר ר"נ משמי' דרב חסא ביטול מקח יש להם והכא קאמר דאפי' בביטול מקח דהיינו יותר משתות דשוה מאה וזבין במאתן אין להם אונאה ותי' דביטול מקח דלעיל היינו יותר מפלגא וא"כ עכ"פ שפיר אצטריך ר"נ הכא לאשמעי' דאפי' בפלגא אין אונאה לקרקעות דלא שמעי' הא מלתא ממתני' דהזהב:

ואמנם רש"י בכתובות באמת כ' משנה היא בהזהב כוונתו ליישב הא מלתא ומה דאמר רבא האמר מר הוא ע"ד למדתני רבינו ומ"מ מדפריך הכא מהא דאר"נ בעלמא אין אונאה אין לומר דממתני' פריך דהכא לא שייך זה כ"א כמ"ש דר"נ קאמר בהדי' דאפי' בכה"ג

דמאה ומאתן לא הויא אונאה וידע הש"ס דהכא לא מקרי שליח אף דלרש"י אין זה תי' הש"ס בכתובות ידע זה מעצמו דהכא דמיא לבע"הב:

רש"י ד"ה צריך למקנא מיניה נ' ד' רש"י דמצד הסבר' כיון דדינא דבר מצרא לא הויא כ"א נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עלי' בדברי' בעלמא שלא יירשנה והאומר צריך למיקנא מני' בעי טעמא:

בענין סתירת הרמב"ם במ"ש גבי מתנה שיש בה אחריות דאינו נאמן לטעון יותר מכדי דמיהן ובמקח כ' דנאמן בשבועה נ' ע"ד ה"ה ליושב בענין אחר דהנה אם כ' בפי' בשטר מתנה שהנותן קיבל אחריות אפי' על שוה מנה מאתים כ' הרמב"ם דצריך ליתן לו ומ"ש אלא ע"כ הענין הוא כך דוודאי יש אדם שקרקע חביב עליו ביותר ונתן בעד שוה מנה אפי' מאתים וכמ"ש לעיל כל פורתא חזי לכורכמא רישקא אמנם מאן דיהיב כולי האי עכ"פ ישתדל שיהא אחריות על ממונו אם יקחוהו ממנו והנה אם גם זה אין לו ע"ז שפיר כ' ה"ה חזקה אין אדם לוקח שוה מנה במאתים והנה במכירה שכ' בשטר בעד כמה מכרה לו כל כה"ג כיון דקיי"ל אחריות טעות סופר הו"ל ממילא אחריות על ממונו ונאמן שפיר וכן במתנה אם כ' בה בהדיא אחריות על מאתים ג"כ נאמן משא"כ אם לא כי בה כ"א אחריות וא"כ אם יבוא לטרוף מן הלקוחות הרי לא יטרוף יותר ממה ששוה שפיר כ' הרמב' חזקה לא לקחה ביותר מזה דלמה לו להפסיד מעותי' חנם:

והנה נחלקו הרא"ש בשם העיטור עם שאר פוסקי' הנ"י וסייעתם או בבן בעלים שייך הכא ג"כ דינא דבעלים עצמן כמו בשומא הדרא ונ' טעם הרא"ש דע"כ לא דמי לשומא הדרא דהרי כ' הנ"י דלאו דאית להו לבעלי' הראשוני' דין דבר מצרא כ"א דבר מצרא לא מצי מפיק מנהון וא"כ ע"כ נחית הכא חד דרגא ושפיר אמרי' דגם לענין בן בעלים נחית חד דרגא וטעמא דמלתא נ' דבשומא על כרחו של לוה באה השדה ליד מלוה משא"כ כאן ברצון מכרו הבעלים הראשונים:

והנה הרמב"ם לא הביא כלל הך דברחוק ולגאול בקרוב כ"א הביא סתמא החליף חצר בחצר אין דין בן המצר נ' דהוה מפ' הכי דה"ק דווקא אם מוכר בעד דמי' שייך דין בר מצרא משא"כ אם מחליף בעד קרקע אין כאן דין בן המצר שיכול לומר המוכר בשדה זו שהיא קרובה או יפה אני רוצה ולא בשלך ומהתימא שלא כ"כ נושאי כלי' וע' בכ"מ:

אמנם מה שהביא ראיה הכ"מ מדלא מפליג הרמב"ם בקרקע גופא בין חצר לכרם ש"מ דלית לי' סברת הטור ויש לדחות דהרמב"ם אשמעי' דבמטלטלי' בכל גוונא אין זו טענה אפי' אם מטלטלי הלוקח עדיפי ממטלטלי בן המצר:

וד' הרז"ה מבואר דבההיא דרוניא ב"ב ה' דינא היא ולא מדת הרחמים ול"ק ב' קושיות הראשונים בתוס' שם:
ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא לפי מה שפי' הנמ"י דהאי לשנא מ' דאפוקי הוא דלא מפקי' מני' אבל דין בר מצרא אין לו צריך ע"כ לפ' הכא כר"ת או כרב האי ברא"ש כאן דר"ל שהוא שותף עמו בשדות אחרות ולא באותה שדה הסמכה לזאת דבאותה שדה דין בר מצרא ממש יש לו:

בענין משכנתא דסורא פ' המקבל.

לאטרוחי בי דינא ע' ברא"ש והרמב"ם כ' סתמא ונ' דלפמ"ש הש"ך דבעלים דווקא שנדע שלא הודה הבע"ד בפני עדי' על כמה שנים עשה המשכנתא והא מלת' דלא שכיחא שנדע בבירור שלא הודה הבע"ד ע"כ סתם הרמב"ם:
תוס' ד"ה א"ל רבינא בסו"ד נראה החילוק בין גזל למשכנתא דעיקר מחאה מהני משום חברך חברא אית לי' ובשלמא בגזל שהיא מלתא דתמיהא וודאי שייך זה משא"כ משכנתא אם גם יספר דבר זה שנתן ביתו במשכנתא לפלוני מי יחיש לזה להודיע ולפרסם וע"ז כ' התוס' דמסקנא שיוכל למחות עד"ז שיבינו מדבריו כי רוצה לפרסם:
ודע דלשיטת הרי"ף דאין שום היתר ללוות במשכנתא כ"א במשכנת' דסורא א"כ לא תקנו חכמי' משכנת' דסורא כלל כ"א דלא אסרי לה אין מקום לד' תוס' דהתוס' לטעמיי' דגם משכנתא בנכייתא שרי:
ובענין קו' רש"א לענ"ד אין הדבר כן דלכאור' בלא"ה ד' רש"י צריכין ביאור דאטו לר' זביד ור' עוירא לא מצי טעין לקוח למגו לא חשבו א"וו כוונת רש"י ע"ד שכ' תוס' והענין כך דכל בעל משכנת' מתיירא לאבד שטרו שמא היום או למחר יתפרסם שהי' משכנתא ויצטרך לצאת ממנה קודם זמנו אם לא יהא לו שטר ואמנם וודאי כ"ז ביותר מג' שני' ובג' שני' בצמצום ל"ש זה אמנם אטו תקנו רבנן שיעשו משכנתא דסורא על ג' שני' דווקא יעשו או פחות דל"ש לקוח או יותר דג"כ מתיירא לטעון כן משא"כ לר' יודא דלא חש לזה שפיר פריך דסתם משכנתא אתי פחות מג' שני' ויטעון לקוח הוא בידי:
ר"י אמר נאמן יל"ד למאי דס"ד אמאי לא קאמר ר"י ג"כ הכל כמנהג המדינה ונ' דלרבותא קאמר אף שהוא בע"הב אינו נאמן כ"א אם טוען כמנהג המדינה אמנם באמת נ' דלמסקנא מהא דייק אביי דר"י כנגד המנהג והכוונה כמ"ש רש"י בסוף כל נאמן בשבועה ובשלמא אי כנגד המנהג היינו דבעי שבועה משא"כ אי טוען כמנהג אמאי בעי שבועה וזה כוונת רש"י במ"ש:

אמנם רש"י לכאורה בזה לטעמי' דס"ל מקמי ר"נ הוה היסת:
כ' רש"י ואין ב"ח גובה מן היתומי' כלום דעתו כד' הראשוני' דאין ב"ח גובה משבח היתומי':
תוס' ד"ה סבר ר"ח א"נ וכו' נ' דלאו דרצו לומר דביורד שלא ברשות סבר ר"ח דבארעא מסלק לי' דמהי"ת אלא אוסיפ' מוספי אתי' קמא וה"ק דיתומי' עדיפי, ובשאר יורד ברשות ג"כ סבר ר"ח הכי וא"ש יתומי':
מה שכ' הרמב' דאין ב"ח משלם באפותיקו כ"א חצי שבח נ' בבירור דד' הרמב' דכיון דאפותיקי כשדה שלו דמי נמצא אומר ללוקח אטו את אשבחת ארעא לא אשבתא כדאמר רבא לעיל וממילא אינו נותן לו כ"א חצי כדלעיל:

בענין אריס קבלן וחוכר פ' המקבל.

רש"י ד"ה שבח שקמה עשו והשביחו כוונתו דוודאי אי הוה שייך בקורות שקמה שבחה בידים וודאי הוה גם רבא מודה אבל באמת כל שבחא דשקמה שבתא דממילא ולהכי פליג רבא:
התם זביני מעליתא יש להק' הא רבא ס"ל בפ' החולץ כר"ל דק"פ לאו כק"הג דמי ולר"ל במוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג ג"כ לא הוה כק"הג ומאי זבינא מעלי' שייך וצ"ל דרבא לא סבר כר"ל כ"א במוכר שדהו לפירות ולא במוכר סתם בזמן שהיובל נוהג ור"ל באמת סבר כאביי דהכא ומיושב בזה קו' תוס' פ' השולח הא רבא סבר אחין שחלקו לקוחות וא"כ לא משכחת דמייתי ביכורים כ"א חד בר חד עד יב"נ ולמ"ש א"ש דבזמן שהיובל נוהג לא ס"ל לרבא כר"ל במוכר סתם ואצ"ל דדווקא בבן לגבי אבא ס"ל לרבא כר"ל כמ"ש תוס' שם כ"א ביובל לחוד ע"כ ס"ל דזביני מעלי' הוה מדשמעתין:
חמשה חתנוותא כ' הרא"ש דה"ה בחד נמי דינא הכי וע' בנמ"י שכן מבואר בתוספתא אמנם נרא' דגם מש"ס מבואר כן דאל"כ יקנו כולם זכותם לחד:
בענין מה שתיי הנמ"י מיתומים שהניח להם אביהם פרה שאולה נ' דצריך להוסיף על דברי' דכל המפקיד ע"ד אשתו ובניו מפקיד דאל"כ עדן יכול לומר אין רצוני שיהא פקדונו ביד אחר:
אר"י מסתלק בלא שבחא נ' ד' רב יודא משום דקי"ל כרבא לקמן דשתלא שהפסיד בכ"ג מסתלק ול"ל לאתנויי אלא ש"מ דבלא שבחא וד' רב כהנא י"ל דס"ל כהראב"ד בנ"י דדווקא אם קלקל ג' פעמים לא זולת וא"כ שפיר י"ל דהתנה דיסלקנו בפ"א וא"כ פליגי ר"י ור"כ אהא מלתא דראב"ד וקיי"ל כרב כהנא:

א"נ י"ל דר"כ ס"ל כהרמב' דמתא דקאמר רבא אכולהי קאי ומשום שהצבור קבלוהו עליהן והכא ביחיד מיירי ופליגי בהא מלתא דהרמב"ם ויש לתרץ בזה קו' הראב"ד על הרמב"ם מרוניא לקמן דבאמת רבינא דסלקו ורבא ס"ל דאפי' ביחיד דינא הכי אמנם אנן כר"נ קיי"ל דע"כ ס"ל דביחיד לא ורבא ג"כ משום ר"כ נקט מתא:

אסמכתא היא אפשר לומר דד' ר"י ור"כ כמ"ש תוס', בסנהדרין דבמשחק בקוביא אם הכסף מונח על השלחן לא מקרי אסמכתא וה"נ קרקע בחזקת בעלי' וכיון דההיא אריסא אסתלק למפרע משבחא הו"ל טפי ממונח על השלחן ולא מקרי אסמכתא ובאמת למאי דקיי"ל כרבא צ"ע על ד' תוס' הנ"ל:

ובמ"ל פ"י משכירות הניח ד' הריב"ש בצ"ע במ"ש דההיא טבחא פטור מלשלם משום שאומר שלא הי' טורפה והקשה המ"ל בטריפות מאי תשלומין שייך ועיינתי בפנים בריב"ש ולק"מ דהתם לפי ד' השוחט אם חתך הריאה הי' מתברר כי הבהמה כשרה נמצא דבחתיכתו הוא דאפסדא ושפיר קאמר הריב"ש כיון דהיא אומר שוב כי לא הפסידה כי הי' סבור שיאמינו לו א"א לחייבו על חתיכתו:

נ' ד' רש"י דדרדקי דלא גריס בהתמדה לא מקרי כ"א מניעת שכר ושבח ולא פסידא ולהכי כ' משום דמיירי דלא דייק ובענין קו' תוס' ע' בד"ה פ"י משכירו' שיישב היטב וכוונתו דאם הרב מכניס שיבוש בתלמיד כי האי וודאי לא נפיק ממילא:

לד' הראב"ד דמתא לא קאי אלא אסופר צ"ל דהא דנקט מתא לאפוקי מפי' רש"י דקאי אסופ"ר סת"ם קמ"ל דבסופר מתא כלומר שטרות דינא הכי:

תוס' ד"ה רבא אמר קרנא ונ' דד' הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דרבא פליג אר' מניומי ולהכי הרי"ף והרמב' פסקו כרבא והשמיטו ד' מניומי והרא"ש הביא דר' מניומי דמ' לי' דהל' הויא מדפריך מני' הש"ס לעיל והשמיט לדרבא:

שניהם אסורין ע' ברמב"ם שכ' מטעם רבות וע' בה"ה שנדחק לפ' ונ' טעם הרמב' דל' אסורין מ' דיש אי' מצד עצמו בדבר:

בענין בל תלין פ' המקבל.

רש"י במשנ' ד"ה גובה כוונתו ליישב ל' גובה דלכאו' אבע"הב פורע הו"ל למתני לזה כ' רש"י דנ"מ גם לפועל לענין שכיר בזמנו:

גמ' שנא' ביומו תתן שכרו כ' סמ"ע סי' של"ט דהש"ס נקט רישא דקרא והכוונה לעולם אסיפא דכ' לא תבא עלי' השמש ונ' דאפשר דווקא נקט תנא ביומו תתן שכרו דהנה עיקר הדיוק מדאמרי' שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ואמנם אפשר לומר דגמר המלאכה

והתשלומין באי' כא' ואמנם אחר שאמר הכ' ביומו תתן שכרו א"כ ע"כ זמן הפרעון קודם שקיעת החמה וש"מ דבשכיר לולה משתעי:

גמ' זה לפי שלא שכרו ע' רש"י כוונתו דאתך קאי אתרוויי' אפעולת לאפוקי שליח ואשכיר לאפוקי בע"הב שלא שכרו ועדן קן כיון שעכ"פ צוה לשוכרו ובדידי' הוא נושא את נפשו למה לא יעבור ולזה נ' דהנה מאתך ילפי' דבעי' תבעו דווקא וכיון שהוא לא שכרו הרי לא מצי לתובעו דמצי א"ל לאו בע"ד דידי את וא"כ אפי' תובעו לא הוה תביעתו תביעה:

רש"י ד"ה ואימא דאי לא משתלימנא וכו' אולי כוונתו דלכאור' מפסיד עי"ז מ"ע של ביומו תתן שכרו ולזה כ' רש"י דלעולם יום פרעו מקיים מ"ע אלא אם לא פרעו אינו עובר:.

כ' הש"ך חו"מ סי' של"ט בשם ס"ח דע"מ שלא יעבור בבל תלין מהני ולא הוה מתנה על מה שכ' בתורה כמו שאין מתנה ע"מ שכ' בתורה ע"מ שאין לך עלי פת וקטנית וצ"ע דאין הנידון דומה לראי' דאטו אם הפועל רוצה לעשות אצלו בחנם מאן ימחה בידו משא"כ כאן דלא מחל לו כ"א האי' ולא הממון ואמנם בר מן דין ק' מאי ראי' צריך לזה דמהני דאטו גרע משוקא דסוראי דלא סמכא דעתיי' והכא וודאי לא סמכא דעתי' וצ"ל דל' מ"מ הוא דק' דמ' שמתנה בפי' נגד התורה ולזה שפיר הביא ראי' דלאו בל' תליא מלתא אלא דק' מרימר ומר זוטרא אמאי לא עבדי הכי בשלמ' יהודא בר מרימר כיון דבלא"ה ע"י שליח אגר לא הוה לי' טרחא בהכי משא"כ אנהו וצ"ל דהפועל לא יתרצה בכך כיון דבע"הב גלי דעתי' משא"כ ע"י שליח לא מסיק אדעתי':

הני שיקאי דסורא ע' רש"י כוונתו מדאמרי' בל תשהא איכא ואין בל תשהא אלא כשיש לו מעות כדכ' ויש אתך ש"מ דאפי' יש לו מעות אין כאן בל תלין משום דבקר ראשון כבר עבר אלא דק' ל"ל למנקט שיקאי דסורא לנקט היכא דלא הוה לבע"הב מעות בזקר ראשון דג"כ אין כאן בל תלין ושוב אינו עובר ולזה כ' דהתם באמת עובר דבשלמא הכא לא חל חיובא דבל תלין כלל עלי' בבקר ראשון משום דלא סמכא דעתי' דפועל ושוב אין כאן בל תלין משא"כ התם חיובא וודאי חל עלי' אלא דרחמנא פטרא עד דליהוי לי' מעות וכל אימת דמתרמי לי' מעות הוה לגבי' בקר ראשון:

והנה הרי"ף והרמב' שהשמיטו להך מ' דפליגי אנ"י וס"ל דלא גמרי' מנייהו:

כ' הרמב' פי"א משכירות אחרי עיבר בל"ת ואינו לוקה שהרי חייב לשלם וכ' ה"ה דכוונתו לאו שנותן לתשלומין אין לוקין עלי' וק' הא בלא"ה הוה לאו שאין בו מעשה ולכאור' הי' אפשר ליישב כיון דבכובש שכר שכיר איכא גם לא תגזול ולא תגזול באמת הוה לאו הניתן למעשה וכמ"ש ה"ה גבי חסמה בקול דר' הרמב' דלאו שניתן במקום אחר

למעשה לוקין עלי' אפי' שלא ע"י מעשה ולכך הוצרך הרמב' לטעם שניתן לתשלומין אלא שק' שהרי הרמב' לא כ"כ כ"א אמלין שכרו ולזה נ' דכוונת הרמב' דלא נימא אחרי שכ' דאם איחר לשלם עובר בל"ת א"כ מקרי התשלומין לאחר זמנו לאו שיש בו מעשה לזה כ' הרמב' דלא היא כי אין הלאו מה שמשלם ועושה מעשה שהרי לשלם ע"כ חייב אלא הלאו היא מה שלא שילם ע"ע וזה לא מקרי מעשה:

תוס' ד"ה או עשק כוונתם דל' או עשק מ' דהשבועה באה על העושק עצמו וא"כ ע"כ עשק גופא היינו כפירה ורש"י מ"מ גריס לי' ומפ' דה"ק דעשק נ' עבר ומ' דהשבועה באה על מה שהי' בעבר ביניהם:

תוס' ד"ה ולמה הנה לכאור' יש ליישב בפשיטות דקו' הש"ס לא הי' כ"א משום דמסקי' באיזו נשך דגזל דקרא הייני כובש שכר שכיר דלגופא לא אצטריך דילפי' מרבית ואונאה אמנם התינח לענין אי' משא"כ לענין קרבן דלא שייך למילף מרבית שפיר אצטריך גזל לחוד ועשק שכר שכיר לחוד:

אמנם כבר כ' במק"א ליישב בקו' תוס' זאת קו' תוס' בחולין פ"א שהק' למה לא לקי אלאו דגזל הא מסקי' הכא דבגזל איכא תרי לאוי ואמרי' בתמורה דלא אתי חד עשה ומנתק תרי לאוי ותי' שם תמוה שכ' דבגזילה לאו בהדי הדדי כ' תרי לאוי ובאמת ה"ה כתובי' בחד קרא ואמנם בזה מיושב דמשו"ה באמת אצטריך קרא למכתב בהדי' והשיב את הגזילה או את העשק לנתיקו בתרי עשה תרי לאוי וכיון דאצטריך למכתב ב' השיב תרוויי' א"כ גם בתחלה אצטריך תרוויי':

רש"י במתני' אצל חנוני שהי' הפועל צריך לפירות כוונתו דאי לא"ה לאו כל כמוני דבע"ה שישלם לפועל פירות בשכרו ולאפוקי ממ"ש הב"י בשם הגמיי' סי' של"ו:

ואי אמרת אומן קונה וכו' יל"ד הא ל"ל לימא בקיצור אלמא עובר ונ' דלכאור' מצי למדחי דמיירי ששכרו לימים ולא הוה קבלנות ולהכי נקט אומן קונה וכו' כלומר א"נ בשכירו' קמיירי מ"מ הרי אומן קונה בשבח כלי והלואה היא אפי' שכרו לימים:

עוד בענין הנ"ל.

רש"י במתני' בהמה וכלים בגמ' יליף כוונתו דמסבר' לא עבר כ"א בשכר אדם דשייך ואלי' הוא נושא את נפשו:

תוס' ד"ה מגרך וי"ל דש"ה דכי מאחיך ולה"ק א"כ למסקנא דכ' קרא גרך האי מ' דמאחיך למאי אתא ואי יתירא הוא למה כ' קרא ואצטריך למכתב מגרך ונ' דלד' הפוסקי' דבמומר אף ממונו התורה אצטריך האי מ' כמו מ' דיקריב מכם דדרש"י ולא כלכם להוציא

את המומר וא"ש בזה קו' תוס' ד"ה מאחיך למה אצטריך מיעוטא למעט גוי דבאמת אגוי לא אצטריך כ"א אמומר והאי אחרי' דנקט תנא בין גוי בין מומר בכלל:

בענין בל תלין פ' המקבל

אמנם נ' ליישב קו' תוס' דל"ל קרא לגר צדק הא אחיך הוא בדרך אחר וזה דהנה יש להוכיח דא"נ דגר מקרי אחיך ריעך לא מקרי והראי' דאף דכ' ואהבת לריעך כמוך כ' ואהבתם את הגר ובשלמא לענין אונאה כ' רש"י בחומש דלהכי אזהר רחמנא עלי' בפרט משום שלא יחזור לסורו אבל לענין אהבה למה אלא וודאי לפי שאינו בכלל ריעך והטעם נ' שלא בקשה תורה להתרועע עמו משום הא דאמרי' קשים גרים לישראל לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות וא"כ עכ"פ כיון דגם כאן כ' לא תעשוק את ריעך אצטריך למכתב גר בהדי':

תוס' ד"ה מאחיך ועוד תימא אפשר לומר דבאמת לא כ' קרא יתירא לגר צדק כ"א כולא קרא לגר שער אלא דאי לאו דכ' גרך כ"א בשעריך לחוד וודאי לא ילפי' גר מני' דהוה קאי אאחיך ואצטריך גרך ואי לא כ' כ"א גרך סד"א גר צדק ולזה אצטריך בשעריך:

כ' הטור בשם הרמ"ה דבשכר קרקע אין בל תלין משום דכ' בארצך ולא ארצך וע' הגה' מהרל"ח בשם ב"ח פי' לדבריו, אמנם ק' טובא התינח לתנא דברייי' דיליף שכיר שכיר אמנם הרי אנן כתנא דמתני' קיי"ל דלא יליף שכיר שכיר ואפשר דק"ל להרמ"ה קו' רש"א לקמן למאי דמסיק דרעך ולא גר תושב הרי תנא דמתני' שפיר שוב מצי יליף שכיר שכיר וס"ל להרמ"ה דבאמת כן הוא למאי דנחתינן להכי ומ' נמי הכי מקו' הש"ס לקמן דפריך וריב"י האי לא תלין מאי עביד כמ"ש רש"א בעצמו אלא וודאי דבאמת כן הוא וא"כ שפיר כ' הרמ"ה ומ"מ נ' דמה"ט כ' המחבר בשו"ע ד' הרמ"ה בשם יש מי שאומר אף דלא מצינו חולק משום דסוגיי' הש"ס לא מ' כדברי' וכ"ת הרי עכ"פ גם תנא דמתני' לא נקט שכר קרקע וש"מ דאין זה משום בל תלין לא היא דיל"ד במתני' למאי הא, נקט תנא שכר אדם כלל פשיטא דעובר עלי' הרי קרא כ' אלא נ' משום דבאמת מתני' דסליק מנה מיירי בקבלנות קרקע יעלה קתני בל תלין לאשמועי' דגם בקרקע איכא בל תלין ודלא נימא דדווקא בקרקע קאמר תנא דע"כ קרקע לאו דווקא דשכר אדם בהדי' כ' וכשם דקרקע לאו דווקא לענין אדם ה"ה לענין בהמה וכלים:

אביון לא כסיף למתבעי ע' רש"י כוונתו דמשום שהוא תאב ביותר אם אין לו ע"כ יבקש משא"כ העני הרגיל לצמצם:

כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל את נפשו הנה לכאור' ברייתא זו אתי' כר"י בר יהודא וא"כ ק' על הרי"ף והרמב' שהביאו אותה ונ' דס"ל דהא דהש"ס מק' לריב"י דווקא היינו כמ"ש רש"א משום דהמק' ס"ל דתנא דידן יליף שכיר שכיר אבל אנן לדידן ס"ל כד' התרצן לעיל דתנא דידן לא ילוף שכיר וא"כ גם תנא דידן ע"כ דריש קרא כריב"י וכדרב אסי ואמנם א"כ ש"מ דלא כתי' שני של תוס' דמיירי אם אכלו דהרי אנן לא קיי"ל בהא כרב אסי דפועל רשאי כה"ג לאכול האשכול:

ח"א נפשו של גזלן וח"א נפשו של נגזל יל"ד א"כ ג"כ חייב מיתה כרוצח ונ' דמ"מ אי נפשו של גזלן חייב באמת מיתה בידי שמים משא"כ אי נפשו של נגזל הוא ע"ד גוזמא כלומר חטא חטאה גדולה אבל מ"מ לא הוה רוצח כמו שאר כאילו דאמרי' בש"ס במתגאה וכועס והי' רגיל אמ"ו הגאון זללה"ה להמליץ על כגון זה אם אמרתי אספרה כמו הכוונה אם כל הכמו יהי' בהווייתן הנה דור בניך בגדתי לא ישאר ח"ו אינו בנגד בישראל:

כ' הרא"ש דקיי"ל בשכיר שעות כרב משום דהל' כרב באי' ובהג"ה מיימנו הק' על זה לימא הל' כשמואל בדינא וע' כיוצא בזה בפ' הזהב גבי ע"מ שאין לך עלי אונאה ונ' ד' הרא"ש כיון דעכ"פ קיי"ל ס' אי' לחומרא ולרב מקרי כה"ג איסור א"כ ממילא עלינו לפסוק כרב:

סוגי' דקציצה ב"מ קי"ב שבועות מ"ה תמצא בליקוטי חבר חלק רביעי ע"ש:

בענין מסדרן לב"ח פ' המקבל.

רש"י במתני' ד"ה המלוה דלא תימא דנקט המלוה למימר דאפי' בשעת הלואה לא ימשכן כ"א בב"ד קמ"ל דלא היא דווקא שלא בשעת הלואה מיירי מתני'

ודנקט מלוה לאפוקי שכירות וכיוצא דמותר למשכן בעצמו כמבואר בטור וזה ד' הפוסקי' בטור שם בסוף הסי' דה"ה לענין מסדרין דינא הכי וד' החולקין דלענין סידור שאני ונ' דפלוגתיי' אי גם בהקדש מסדרין דאי מסדרין גם בהקדש א"כ גם שכירות וכיוצא מהקדש ילפי' משא"כ אי דווקא בערכין מסדרין וכ' רש"א דמערכין אין ללמוד כמ"ש תוס' לקמן אלא דבב"ח גמר מיכה מיכה משא"כ בשכירות מהי"ת נימא מסדרין:

והנה בזה יש ליישב ג"כ קו' הנ"י הא אמרי' בב"ק עביד אינש דינא לנפשי' ולמ"ש הכא במלוה דווקא והתם בשכירות וכיוצא והטעם דבמלוה לא הוה כ"א פריעת ב"ח מצוה ובשלמא ב"ד יוכלו לכוף משא"כ איהו לנפשי':

והנה הנ"י תי' דהתם לגובביינא ויש להביא ראי' לתי' זה ממאי דקיי"ל דדווקא תופס לבע"ח במקום שחב לאחרי' לא קנה הא במקום שאינו חב לאחרי' קנה כמ"ש והאריך בזה הרא"ש ספ"ק דגיטין והנה ועמא מאי משום דזכין לאדם שלא בפני' וזכיי' ע"כ מטעם שליחות הוא ואי ס"ד דאפי' לגובוינא לא מצי איהו תפיס א"כ כל מידי דאיהו לא מצי עביד לא חצי כמו כן משוי שליחא לאחרינא ואמאי תיהני תפיסתו אלא ש"מ דלגובביינא מצי תפיס והתם לגובביינא הוה:

והנה בענין קו' ה"ה על הרמב"ם מש"ס במכות ט"ז דקאמר בהדי' על השבת עביט דלא לקי משום דניתן לתשלומין כמ"ש הראב"ד נ' דק"ל להרמב"ם תינח בזמן שהמשכון שוה יותר על החוב משא"כ אם הוא רק כנגד החוב וא"כ רק חובו גבה מאי ניתן לתשלומין שייך בזה אלא דהש"ס התם ע"כ דחק לתרץ כן משום דר"י אמר אין לנו אלא זאת ועוד אחרת אבל אנן לדידן קיי"ל דבאמת הטעם דלא לקי משום דניתק לעשה וכמ"ש הרמב':

ואמנם המ"ל הק' הא בעשור לא ניתק לעשה והו"מ למפרך גם מעני בדברים שאין צריכין לו גם מה שרצה המ"ל לצדד דהטעם הרמב' משום דעכ"פ בעני ניתק לעשה שוב אפי' בעשיר לא לקו ג"כ דחוי מני' ובי' דאטו עדיף עשור מקיימו ולא קיימו בעני שכ' הרמב' דלקי אמנם לי נ' דד' הרמב' דדווקא קרא קמא בפ' משפטים דלא מיירי בלאו כלל הוא דקא אעני דווקא כדכ' במה ישכב משא"כ קרא דמשנה תיראי דקאי אלאו ל"ש בעני ל"ש בעשיר ל"ש צריך לו או לא בכולהו אמר רחמנא דיקיים העשה ויתקן בזה הלאו וכן דייק ל' הרמב':

ובענין קו' הלח"מ הא בב"ח מנתח נתוחי דרבנן כמ"ש תוס' נ' דתיס' גופיי' אשמעי' רבותא בזה דמ' לכאורה דהמדתה חודש דבר זה אבל למאי דאמרי' ה"נ מסתברא אמרי' דבב"ח מנתח נתוחי דאורייי' וכ' תוס' דלא היא אמנם ד' הרמב' דשמואל הכי דריש לא תבא אל ביתו ולא תבא לעבוט עביטו פי' אפי' בשוק:

תוס' ד"ה ואת המחרישה ע' בכ"מ שכ' דע"כ מסקי' לתי' הראב"ד דמיירי דעבר ותשכנו או לתי' הרז"ה דמיירי מדעת הלוה דאל"כ כר היכי משכחת הרי לא נקטינן מני' כדאיתא בברייי' לקמן וק' על התוס' וכל הראשוני' שלא עמדו ע"ז ונ' דעתם דכר מצי מייר דשוה מאה מנה ולא קיי"ל כר"ע ור"י כ"א דנותן לו ביני ביני ודאי נוטל ועד דיהיב לי' ביני ביני מחזיר לו:

והנה גם ד' התוס' בתמורה כהראב"ד דמתני' מיירי בעבר ומשכנו שכ' ליישב כן קו' דהכ"מ ד"ה מחזיר את הכר אלא שלא ביארו מהיכן דייק להו וכן רש"י בתמורה שם כ' בקיצור גבי בע"כ מתניי' כוונתו ג"כ לד' תוס' שם דתמחזיר את הכר ואת המחרישה צ"ל

דמיירי או בעבר ומשכן או מדעת הלוה ומדעת לא מיירי מתני' דמדעת א"צ ב"ד אלא ש"מ דבעבר מיירי ע' בתוס' שם ותמצא:

מי' ד' הרא"ש בקו' מפריעת ב"ח דאמאי מכין עד שתצא נפשו נכפיי' טפי בממונא: מאן אילימא ב"ח הכ' לא תבא וכו' יל"ד אי בע"ח שרי מכ"ש שליח בי"ד ונ' דה"ק אי נימא בע"ח ובעלת' אין כאן אלא עשה בחוץ תעמוד וברחיים ורכב לא הא. לא היא דהרי גם בעלמא איכא לאו ומשני לעבור עליו בב' לאוין:

לא כמלוה נ' דדרשינן הכי משום דגבי והאיש כ' וי"ו וגבי אשר אתה נושה לא כ' וי"ו ש"מ דה"ק אתה והאיש דהיינו שליח ב"ד בחוץ תעמוד ואשר אתה נושה יוציא:

תוס' ד"ה מחזיר ומהפך הדרשא ר"ל דברייתא דאתי' כתנא דפליג אדשמואל שפיר שנה ולשמואל דע"כ ג"כ דרש קרא דהשב תשיב ע"כ מהפך הדרשא:] תוס' ד"ה נימא לי' אמנם רש"י פי' כפשיטו מ' דס"ל דקושי' הי' מנ"ל לת"ק למימר דהכ' הטיל על המלות המלוה לפרנס הלוה לעולם דלמא באמת בל' יום סגי כרשב"ג וע"ז משני כ' ולך תהי' צדקה וקשה כיון שהכ' הטיל זה לחיוב האיך שייך לקרותו צדקה א"וו משום שחיוב זה הוא לפנים משורת הדין קראו הכ' צדקה וע"כ כת"ק דלעולם עלי' רמי וזה כוונת רש"י לעשות צדקה להלך לפניו כלומ' דאף שהיא חייב קרא הכ' כאן ההילוך לפניו יתברך צדקה ויש להמליץ ע"ז הכ' צדק לפניו יהלך אעפ"י שלא עשה דבר כ"א ושם לדרך פעמיו:

כוונת רש"ל דלגבי ב"ח דמחזירין נגד זה דמחזירין לא חשיב ערכין קיל:

ואכלת ושבעת וברכת הכוונה ע"ז שאז"ל ר"פ כיצד מברכין כל הנהנה בלא ברכה גוזל כביכול להקב"ה החפץ חסד וד"ל:

הק' רש"י אמאי לא פשיט מברייי' דלעיל דקתני בהדי' מסדרין ונרא' דיש לדחות דברייתא הרי בממשכן מיירי ה"ק כל שמסדרין בערכין אין ממשכנין בב"ח:

במ"ש הכ"מ דלהכי לא מסדרין מזון לאשה אף דהוה דאורייי' משום מיכה מיכה פי' ובערכין כ' הוא ולא אשתו צריך להוסיף דלא קיימ"ל כר' יודא בערכין דדרש הוא לאפוקי העשיר וחזר והעני:

תוס' ד"ה מניין לערום וכו' לילי דברי' נ' דוודאי יודע רבה בר אבהו הך דרשא דולא יראה בך שהיא מפורסמת אלא דהוה סבר דהתם התרומה גרם דקתני לה בהדי חמשה דלא יתרומו ומשכי לי דהברכה גרמא:

תוס' ד"ה לאו כהן מר בתי' שהי' ברי לו עוררני תלמי' א' הא גם ס' פי"נ דוחה תורה ולמה כת' תוס' ברי ונ' דד' תוס' דהא דספק פי"נ דוחה היינו משום חזקת חי משא"כ

התם דלא הוה חזקת חי שהרי מת אלא שאני תמה מנ"ל לתוס' דכה"ג מקרי עוד פי"נ ולולי דברי' הייתי אומר דאלי' עפ"י הדבור עשה להשריש אמונת תחיית המתים כמו שהקריב בהר הכרמל:

יש להסתפק לפי מ"ש הנמ"י דבעצם כשעורה הואיל ואין טומאת אהל ה"ה טומאת מגע אין כהן מוזהר עליה אם ה"ה למ"ד קברי עכו"ם אין מטמאין באהל אם ה"ה ממגע אין כהן מוזהר:

בארבע לא מצינו נ' דרש"י פי' דבקדשים הוה בקי משום דבס' קדשי' מצינו הרבה פעמי' שמעת' דרבה בר אבהו בשחיטת חולין ובזבחים וכיוצא:

בענין האי מעשה י"ל דאלי' ז"ל מעיקרא ג"כ הכי א"ל פשוט גלימך היינו חילקא דרבנן זיל ספי אם תרצה לפשוט גלימך לעתיד תוכל לספות אלא שרבה בר אבהו לא הבין הרמז עד דשמע לקלא ויש לומר כי הנה הת"ח על הרוב אינן שרוי בצער אם בנו עמו מכירין בו אלא שרבה בר אבהו מרוב צניעותו לא הכירו בו דורו עד לבתר האי מעשה יצא ריחו בעולם ובזבזו לו מעות אך הוא לא רצה ליהנות מהם כ"א נתן הכל לנדוניית בנותיו שהיא מצוה מדברי קבלה ואת בנותיכם תתנו לאנשים דדרשי לנדוניא:

בענין שאר דיני משכון פ' המקבל.

רש"י ד"ה מאי קאמר התירו לו רבית לא כ' רש"י אי' גזל דשואל שלא מדעת גזלן ואפשר דכיון דב"ח קונה משכון ל"ש כאן שואל שלא מדעת:

אלא דעיקר קו' הש"ס ק לכאורה דמאחר דלא ידע המק' כי לא תשכב בעבוטו והיינו ועבוטו אצלך א"כ גם פירושא דקרא לא ידע ואקרא הו"ל להק' ונ' דאקרא ניחא לי' דבאמת גם בעשיר אסור אבל בעני עובר בב' לאוין משא"כ לתנא דבריית' דקאמר דלדיוקא אתי שפיר מק':

רש"י ד"ה אינו חייב להחזיר ד' רש"י דהכל תלוי ביהבי לי' מדעתו דאז אין כאן מצות השבה או שקלי' ניהלי' בע"כ דאז יש בו מצות השבה ודייק כן דכולא מלתא מל' חבלה ילפי' וחבלה בע"כ מ' אבל שלא בשעת הלואה לא מ':

רש"י ד"ה שלא תהא שביעית וכו' דהו"ל פקדון גבי' כוונת רש"י בזה דלכאורה בשלמא למאי דס"ד מעיקרא דמיירי בהדר ומשכנא היינו דאין שביעית משמטת דהו"ל של אחיך בידך משא"כ למאי דמשני לי' וודאי קש' לזה כ' רש"י דמ"מ כיון דקנייי' ורק כפקדון הו"ל גבי' א"כ שפיר מקרי של אחיך בידך:

לא תחבול בגד אלמנה כ' ריא"ז בש"ג דבגד דווקא אסרה תורה ולא שאר משכון ואין א' מן הפוסקי' מודה לו וק' עכ"פ הא באמת בגד דווקא כ' ונ' דהא תלי' בב' תי' של תוס' אי ניתוח שרי באלמנה או לא והנה ד' רוב הפוסקים כתי' שני דגם ניתוח ודכתב רחמנא לא תחבול היינו משום לעבור עלי' בב' לאווין ומעתה לעורר עכ"פ על אי' ניתוח נקט רחמנא בגד דהאי אורחא לנתח דהאי אפי' בשוק איתא עלה ולא שאר משכון משא"כ בבית למה זה יחבול בגד דוקא וד' ריא"ז אפשר כתי' א' של תוס' ושפיר כ':

והנה מ"ש הרמב"ם דאפי' בשעת הלואה איכא לטעמי' אזיל שכ' בפי' המשנה דטעמא דת"ק משום דגם בלא השבה שייך מוציא ש"ר מתוך שהעבוט אצלו היא יוצאת ונכנסת אצלו א"כ ע"כ לטעמא דתנא דידן אפי' בשעת הלואה עובר והא בהא תליא ובזה נסתלקו ד' ה"ה מ"ש להביא ראי' להראב"ד מר"ש:

אלא דק' לד' הרמב"ם לכאורה אמאי לא משני הש"ס לעיל כדמק' אשמואל דאצטריך קרא לבשעת הלואה ול"ל לשנוי לעבור בב' לאווין ונ' דוודאי לר"ש ע"כ מודה הרמב"ם וכמ"ש ה"ה דלר"ש ע"כ דוקא שלא בשעת הלוואו' עובר והנה כדמק' הש"ס אדשמואל אכתי לא ידע הש"ס דתנאי היא ולכך אצטריך לשנויי לעבור בב' לאווין משום דר"ש אמנם למסקנא באמת לדידן לא מוקמי' קרא כ"א לבשעת הלואתו:

והנה בענין מ"ש הרמב"ם מחזירין בע"כ ע' בלח"מ שדחה ד' הריב"ש בכ"מ שם והנה לכאורה יש לעיין למאי דמסיק הש"ס בתמורה דלא אתי חד עשה ומנתק תרי לאווין א"כ הרי גם בחובל בגד אלמנה בעצמו הוה תרי לאוי ואמאי אינו לוקה וע' תוס' חולין פ"א כי יש לחלק בין לאוי דסמיכה וה"נ לא סמיכי ואמנ' נ' מה"ט דאדרבא הא דבעי' ניתק לעשה לא בעי' כ"א משום לאו דלא תבא לעבוט משא"כ לאו דלא תחבול כיון דלא מהני דמחזירין ממנו בע"כ א"כ אינו לוקה וכ"ת עכ"פ לילקי משום דעבר אמימר' דרחמנא כמו באינך לא היא דהנה באמת כיון דמחזירין בע"כ מיקרי נותן לתשלומין ודמי לגניבה וגזילה דאין לוקין ודווקא בהשבת העבוט דעכ"פ קניא לית ליה הרמב"ם דשייך טעמא דניתן לתשלומין משא"כ כה"ג דמחזיר בעין:

אלא דק' לישני בתמורה דהא איכא בין אביי לרבא לאביי אם חבל בגד אלמנה מהני ולרבא לא מהני וצ"ע:

בענין רחיים ורכב ס"פ המקבל.

מתני' עובר בלא תעשה י"לד אטו תנא קרא אתי לאשמועי' בשלמ' באלמנ' קמ"ל לאפוקי מדר"ש אבל הכא מאי קמ"ל ונ' דתנא אליבא דר' יאשי' אתא לאשמועי' דאף דלא כ' או

עבר ארחיים בלא רכב ודכ' רחמנא רחיים ורכב לחייב משום ב' כלים והביא תנא ראי' לזה כי הנה אמרו ז"ל בקבלה דרחיים ורכב לאו דווקא כ"א כל דבר שעושין בו אוכל נפש וא"כ רחיים ורכב דכ' רחמנא ל"ל ש"מ לב' כלים הוא דאתא:

בענין מ"ש ה"ה ראי' מאלמנה דהוה שלא בשעת הלואה לכאן כוונתו לטעמי' שכ' לעיל דבאלמנ' מוכח מר"ש דמיירי שלא בשעת הלואה וע"ז כ' דראיה זו מספקת גם לרחיים ורכב דתרווי' בחדא מחתא נינהו. ונסתלק תמיהת הלח"מ מה"ה:

תוס' ד"ה שנאמר ולא תאכל הנפש עם הבשר ע' רש"א הנה בקושי' לא הק' תוס' כ"א מר' יוחנן ובתי' גם מר"ל הזכירו ונרא' דלר' יוחנן איכא למימר דמיירי בגוף א' בשר מן החי וטרפה מחיים והוה כמו גרושה ואלמנה ולק"מ אבל לר"ל דאבר ובשר ע"כ ב' מיני גופי' הם הוא דצריך לומר מ' דאינו מפורש:

רש"י ד"ה ר"א צלי אש למאי אתא דניתי לאזהורי לאו עלייי' כוונתו לד' תוס' ד"ה אבל דבלא לאו איכא חי וחמי טבריא אבל בלאו לא אשכחן:

תוס' ד"ה אבל בעיקר קושי' על רש"י מחמי טבריא אפשר לומר כיון דמסוגיין דנזיר מוכח דסוגיין דהכא ע"ד דיחוי בעלמא אתמר כמ"ש תוס' ד"ה אמר לך א"כ למסקנא עכ"פ רבא כרב הונא:

תוס' ד"ה ותני נ' כוונתם כיון דמכל חדא לחודא אין ראי' גם מתרוויי' ליכא לאכוחי דלמא מאן דאמר הא לא אמר הא:

בענין דברים העשויין להשאיל שלהי המקבל.

גמ' בדברי' העשויין להשאיל כ' הלח"מ דמל' זה דייק הרמב' דבעי' עשי' ממש ולא סגי ברגי' ולי אפשר כוונת הרמב"ם ע"ד אחר דק' לי' ג"כ קו' התוס' למה במכיר ספריו יהא צריך יצא לו שם גניבה אע"כ עשויין להשאיל היינו דווקא בבירור שהוא עשוי אמנם מ"ש הרמב"ם כגון יורות וכיוצא נראה דהוצרך לכך ליישב דלשטתו קשה מאי קאמר הש"ס האי נמי כיון דמפגמי קפדי אינשי כיון דבעי' עשויין לכך מאי אכפת לן במפגמי א"וו דגם להרמב' האי בירור לאו דווקא כ"א ר"ל שמנהג המקום לעשות אותן הכלים להשאיל ושפיר קאמר רבא:

אמנם דקדוק הלח"מ נ' ליישב ע"ד אחר די"לד ב' שיינויי' בד' תוס' מכאן למס' שבועות דהכא הק' קו' על מתני' לחוד בב"ק ובשבועות לא הק' כ"א על סוגיות הש"ס שם דבעי' הפגין וכיוצא גם בתי' כ' הכא רק דבב"ק מיירי באינו רגיל להשאיל ובשבועות הוסיפו דהכא מיירי שוב ביודעים שרגיל להשאיל. ואמנם הא בהא תליא דד' התוס' בשבועות דממתני' ל"ק די"ל דבעי' שם גובה משו' תקנת השוק שאל"כ ימנע כל אדם מליקח

אמנם עכ"פ הפגין למאי מיבעי ומעתה כיון דגם לפי תי' הא דבעי' הפגין משום דמתני' מיירי ג"כ אפי' במי שאינו משאיל ספרים ע"כ צ"ל ושכיחי אינשי דלא מושלי וקשה למה לא נימא דתנא במלתא דלא שכיחי לא מיירי וא"כ למה לא נטעון כאן בעד יתמי כמו כן דהמשאיל אין דרכו בכך א"וו שפיר ידוע שהוא משאיל והן הן דברי' בשבועו' לטעמיי' ומ"מ היינו דנקט הש"ס בדברי' העשויין כלומר דהכא הי' צריך שידע כי הוא עשוי להשאיל:

ועד"ז יש ליישב ד' הר' דוד, דאיהו ג"כ ס"ל דאמתני' דב"ק לק"מ כמ"ש דאיכא למימר משום תקנת השוק נגעו בה אלא דמסוגי' הש"ס הוא דק' לי' שפיר איכא למימר דסוגי' הש"ס אליבא דהל' דלא מהני מיגו להוציא:

והנה בענין הקו' על רש"י מסוגיין הקו' מבוארת יותר בריי"ף דא"כ מ"פ הש"ס מזוגא דסרבלא אסכינא דלמא התם הי' כל התנאי' והכא לא הוה ואמנם נרא' דהתם בשבועות יליף הש"ס דבעי' תנאי זה מרב הונא בר אבין וקאמר עלה כדרבא א"כ ש"מ דרב הונא בר אבין ורבא בחדא מחתא קיימא וכאן מייתי לי' סייעתא מר"ה בר אבין שפיר פריך הש"ס מהא גופא אדרבא:

הדרן עלך פ' המקבל שדה ולצור גומר עלי אתן תודה ולעזרתו איחל בפרק הבית והעליה הוא צורי ומעוזי עזי וזמרת יה.

רש"י ד"ה של שנים שני אחין שחלקו נ' כוונתו דכלפי דמוקמי' לקמן בחצר דתרוויי' מ' לכאור' דבבית ועלי' של שנים ג"כ החצר בשותפות ול"מ כן במס' ב"ב כ"א דהחצר של בע"הב לזה כ' רש"י דמיירי שהי' מתחל' הכל של שני' ואח"כ חלקו ונטלו כל אחד מחצה החצר ומחצה דיורין:

בענין ד' רש"י לכאורה מל' הכל לפי הגבוה מ' דעתו כשאר מפ' אבל ה"ה בשם רשב"א לא הבין כוונת רש"י כך ע"ש:

כוונת ד' הנ"י המגומגמי' למדתי מד' הד"מ דר"ל דבגניבה לא אכפת לגנב אם יש לפניו הרבה או מעט וא"כ פסידא דמועט כפסידא דמרובה וה"ה הכא אי בעי' דהאבנים נשברו הן בחבסה הן בחבטה שפיר שוב פסידא דשני' בשוה משא"כ עכשיו יוכל להיות דכל הפסידא מחמת חבטה או להיפך כל הפסידא מחמת החבסה ועלינו לעשות פשרה ע"כ נפשר לכל א' לפי חלקו:

מאן דנינהו ולישיילי' י"לד דלמא א' מהשני' דנינהו ולא מהימן אא"כ היינו סיפא דא' מכיר מקצת אבנים ובאינו יודע הרי נאמן ובגוונא אחרינא לפלוג וליתני בדידה:

והנה הרמב"ם השמיט כולא סיפא דמתניתן ונתעורר הלח"מ מדוע לא אשמועי' מלתא דאביי לאפוקי מדרבא כוונתו דבהא דהשמיט מתני' י"ל דס"ל דמתנו לא אצטריך כ"א לאשמועי' דלא בעי' הו"ל למידע והרמב"ם כבר ביאר זה בהדי' אלא דלאפוקי מדרבא הו"ל לאשמועי' אמנם י"ל דהנה בכל מודה במקצת בעי' טענה שתי כסף וכיון דהכא רק מלבנא רוותא ולטינא דמעבדא וודאי לא שכיח שיהא זה שוה ב' כסף אלא דתנא דידן מ"מ נקטא לאשמועי' דלא בעי' הו"ל למידע והרמב"ם דכבר אשמעי' זה השמיטה כמו שהשמי' כמה ענינים דלא שכיחי:

בענין בית ועליה של שוכר פ' הבית והעליה.

תוס' ד"ה הבית והעליה ובגמ' דמוקי לה כוונת תוס' בשלמא לרש"י דלא גרם שנים היינו דמוקמי בגמ' בשוכר ומשכי' דאל"כ הו"ל למתני שנים אבל למ"ש דגר' שנים וא"כ מנ"ל לרש"י דמתני' בשוכר וזה כוונת הרא"ש ג"כ דמתני' דווקא בשוכר וע"ז כ' וכן פי' רש"י ר"ל דד' רש"י ג"כ דמתני' רק בשוכר ומשכיר דאל"כ הי' יכול לגרום שפיר שנים ואמנם למה שכ' הב"י דד' רש"י כש"פ דשוכר ומשכיר ל"ד צ"ל דמ"מ לא גרס רש"י הכי כמ"ש דא"כ מנ"ל להש"ס דמתני' אף בשוכר דלמא רק בשותפין מיירי מתני' אלא ש"מ לא גר' שנים:

ואמנם קו' הר"ן למה חולקין למ"ש לעיל דחולקי' לפי חלק המגיע לק"מ דה"נ כיון דידעי' דעליון נתן תקרה אף הוא נוטל יותר בעצים ועפר:

כל זמן שהדלית קיימא ע בנ"י בשם הרשבא דאם נפל הכותל לא מקרי תו דלית קיימא והטור חולק וק' עלי' קו' הרשב"א ונ' ד' הטור דכיון דהשעבוד על הבית כ"ז שהבית קיים קיים השעבוד ובדלית מכח שאני:

וסטיני אמר רשב"ל ה"ג רש"י דמדגר' אמר רשב"ל ש"מ דשם אמורא הוא סטיני ובערוך גרס רשב"ל וגרס טינא ור"ל לבנין:

ע"ד קו' הסמ"ע סי' קנ"ה על הרמ"א בשם המרדכי דבגשמי' לא מקרי גירי דילי' והק' הסמ"ע הא ע"כ מחמת פחיתות הגג באו וממילא הא פסק רמ"א דהגג על העליון לתקן וקו' זו תי' הב"ח דמיירי בגשם שוטף ואמנם ע"כ כוון דהגג שלם במאי יתקן במעזיבה הא רמ"א קס"ד פסק כהרא"ש דכה"ג העליון אפי' התקרה חייב לתקן וצ"ע:

בענין שאר דיני בית ועליה.

מ"ש הכ"מ דהרמב"ם מחלק בין כותל שנפל לבית שנפל נ' הסבר' דבכותל ודאי יבנה אלא שרוצה להמתין עד שיבא בעל העלי' לידי פסיד' ואהא שפיר כפינן לי':

מ"ש הסמ"ע דלת"ק לא הויא רבית משום דגם לבעל העליי' הקרקע משועבד נ' דלס"ד א"צ לכך דת"ק ס"ל א"צ להעלות שכר ולא הויא רבית וכן פי' רש"י בהדי' לר"י צריך להעלות שכר ולמסקנא ג"כ לת"ק שחרוריתא לא מקרי חסר:

בע' קו' תוס' על רש"י הרי אם ישרף הבית א"צ לשלם נ' דרש"י לטעמי' דס"ל גבי משכנתא בנכייתא דבבית אסור אף דאיכא למיחש שמא ישרף זה לאמהני ל ענין רבית וה"נ דכוותא:

ובענין קוש' השני' צ' דהוצרך רש"י ליישב קו' תוס' לקמן הא עכ"פ נהנה דא"צ לעלות אמנם כיון דטעמא דר"י משום רבית והכא דבאמת עביד הכי לכפותי א"כ דווקא במקום שצריך להעלות לו שכר גזרו לא זולת:

סברת הרשב"א בנ"י דכיון דלא מכוין לחסר חבירו והוא אינו נהנה פטור:

רש"י ד"ה אם השבח כוונתו וכ"ת הרי עכשיו אם השבח יתר בעל הצמר נהנה לזה כ' רש"י דאיהו באמת צריך לשלם כשכיר יום אלא דכאומן וקבלן אינו משל' לו:

רש"י ד"ה ושמעינן לי' לר"י הכא לכאורה בברייתא דעירבון שמעי' לי' בפ' הזהב ואפשר ד' רש"י דמהתם יש לדחות דמעיקרא לא שיעבד לי' טפי:

לסכך בארזי' הק' הטו"ז על הטור שהביא זה סתמא ולא כ' דבעליי' ע"ג עליי' מיירי כמ"ש הרא"ש ונ' ד' הטור דמצי מיירי שהתקרה נסחתה ואין בעל העליי' רוצה לבנותה ויש רשות לבעל הבית לבנות' ולדור בעליי' עד שיתן יציאותי' אבל לשנות אין לו רשות:

תוס' ד"ה אין לו לזה ולא לזה אפשר ליישב ד' רש"י דכ"ז שהוא שלו והוא עני ואינו בונה נקראת החובה על שני' ולא ישתקע חזקתו של בעל העליי' משא"כ אם הקונה יבנה ובעל העליי' עני ואינו יוכל לבנות בוודאי בקרב הימים ישתקע חזקת בעל העליי' מכל וכל:

תוס' ד"ה וכן בית הבד כוונת דברי' דאי לעיל בשוכר והכא בשוחף א"כ למה להש"ס למעבד צריכותא:

וקו' בתרייתא היא לד' התוס' דבשוכ' מיירי וכ"ה בש"מ:

בענין חבטה בהפקר שלהי ב"מ,

רש"י ד"ה הגיעוך הפקר או מתנה כוונת רש"י ליישב קו' תוס' ד"ה א"ל דהכא לאו בהפקר מיירי כ"א במתנה אלא דלמתנה דמסקי' דאשתמוטי משתיטי ליה אפי' אי הגיעוך ל' הפקר א"ש וזה ג"כ כוונת תוס' ומיושב קו' רש"א:

רש"י ד"ה בתבן נ' כוונתו דתנא נקט כה"ג לאשמועי' דאפי' בהפקר מיירי ולמימר דיד פועל כיד בע"הב ואמנם הגה"מיי נ' ג"כ דמהא דייק דדוקא תבן וקש משא"כ דבר מאכל

ומה שהקש' עלי' הב"י מתפוח לחולה נ' דלק"מ דהת' מיירי באינו שוה כנגד השכירות ולחולה הוא דהי' שוה והגמיי' מיירי דבאמת שוה כנגד השכירות ואשמועי' דלא מקרייא שוה כסף:

בענין קו' הש"ך על המחבר שפסק בפועל סגי אם הוא ברשותו ובמשכון אף שהוא ברשות מלוה פסק דמצי לוה הדר בי' נ' ד' המחבר ע"ד שכת' הנ"י דאף דמסתבר' סברת הרשב"א מ"מ אין סברא מספקת להפסיד ללוה משכינו משא"כ בשכירות דכוון שתבעו הפועל הרי בע"הב מתיירא מביומו תתן שכרו ומבל תלין וכשמקבל עלי' הפועל לקבל תבן וקש אנן סהדי דבאותה שעה ניחא לי' לבע"הב ולא דחוי קמדחו ליה והשתא הוא דהדר בי':

תוס' ד"ה כאן בשל חבירו נ' ליישב דגם בס"ד ידעי' דאף דשל חבירו הוא לא מצי מפסיד לי' לגמרי אלא דס"ד דטול מה שעשית בשכרך מצי א"ל:

בענין קו' הטור על הרמ"ה שפסק דבהפקר בהבטה דווקא אי ליכא מידי לאשתלומי מני' הוא דפטו' נ' ד' הרמ"ה דס"ל דלא פשיטא לן אי הבטה בהפקר קניא או לאו דהוו להו תרי לישני בגמר' אליבא דרבא וכוון דס' הוא לאו כל כמיני' דבע"הב לחיובי לפועל לגמרי ודווקא אם הפועל מרוויח ע"י לא קני כגון דליכא מידי לאשתלומי לא זולת:

וד' הרמב"ם דפסק דלא קני נ' משום קו' המל"מ הא דברי' שבלב לא הוו דברי' וכן משום קו' תוס' בר"ה ויומא א"וו קיי"ל בהך לישנא דכ"ע ס"ל לא חישי' שמא לא ימסרם יפה וטעמא דרבנן דהבטה לא קני:

בענין קו' המ"ל למה ניחוש שמא לא ימסרם יפה הרי דברי' שבלב אינם דברים נ' דבלא"ה י"ל"ד לי' יפה יפה דקאמר ולזה נ' דוודאי לא חיישי' אם א' מוסר דבר לאחר שלא ימסור בלב דדברי' שבלב כה"ג דאנן לית לן למיחש לא חיישי' אמנם הכא שאני דמוסר הדבר לציבור ואיהו כמו כן א' מהם א"כ אית לן למיחש שחלק שלו ישאר לעצמו וזה פסול בקרבן ציבור והיינו ל' יפה יפה וכה"ג לא שייך לומר דברי' שבלב וכו' דאדרבא סתמא דמלתא הכי הוה:

כוונת תוס' בד"ה ז' דבשומר דווקא חיישי' נ' דבשלמ' אם אדם נותן דבר מה למי שהוא נותן וודאי מוסר בלב שלם משא"כ השומר הזה יגע זמן ארוך בשמירה זו לא ניחא לי' שלא תהא המצוה שלו ולכך חיישינן:

ביומא ל"ה ע"ב ברש"י דעבודת יחיד היינו קריאת התורה יל"ד הא לא כלתה אז עדן עבודת ציבור אא"כ תאמר דהוצאת כף ומחתה עבודת יחיד א"כ ע"כ צ"ל כרש"י:

ואמנם בענין סוגי' הש"ס שם ביומא שהניח המ"ל בצ"ע נ' דבלא"ה יל"ד מ"ש דנקט הש"ס לענין יו"הכ דווקא הא מלתא ונ' דהנה בגדי כהונה משל ציבור הם בכל הקרבנות הכשר קרבן אבל ביו"הכ שנה עלי' הכ' בד קדש ילבש ודרשי' משל קדש דווקא והנה גלל כן צריכין אנו לחוש לכל החששות כמ"ש החות דעת דגבי מ"ע ספיקא חמירא ומשו"ה בעי' לאחר שכלתה עבודת הציבור דווקא דשוב אין כאן מ"ע דבד קדש ושוב לא חיישי':

ובענין מ"ש תוס' שם דכו"ג שאני שהוא גדול בתורה נ' כוונתם בתורת עבודה ויודע שאם לא ימסר לציבור יהא הקרבן פסול וא"כ מאי אהני לי' משא"כ אינש דעלמא דלא ידע מזה:

ובענין מ"ש תוס' דשקלי' שאני משום דכ"ע יהבו כוונתם וכל הנותן אדעתא דמנהגא נותן משא"כ אם הוא לבדו נותן:

ובענין ד' התוי"ט בשקלים פ"ד שם שכ' דשקלי' שהם לכל השנה שאני והמ"ל הניח דברי' בלי הבנה ובשעה"מ הק' עלי' הא לליב אתמידון ומוספין קאי נ' כוונת התוי"ט, דטפי ניחא לי' לאינש למיהוי שותף בכל קרבנות ציבור מלהיות יחיד פ"א אמנם כ"ז בשקלי' שהי' תורמין על כל ישראל וא"כ כל מי שיש לו שקל יש לו חלק משא"כ אם אדם נותן ד' זוזי ללשכה הלא על אלו אין תורמין א"כ עכ"פ לא יהי' לו יותר חלק מאשר יקריבו מהם קרבן שפיר שוב ניחא לי' שיהא לו לבדו:

והנה עוררני תלמיד א' דמ"ש רש"י הבטה ע"י טורח כוונתו לד' הרמב"ן בשי"מ ריש ב"מ ליישב קו' התוס' דהכא אמרי' קנה ובריש מכלתין אמרי' דבראי' לא קנה ותי' הרמב"ן דהבטת שומר שהוא ע"י טורח שאני משא"כ ראי' בעלמא והן הן ד' רש"י:

אמנם ד' התוס' וודאי תמוהי' שכ' בריש מכלתין דבעי' מעשה כל דהו א"כ אכתי לרבנן ל"ל למיתב לי' ד' זוזי לימא לי' דלא ליעבד שום מעשה כ"א להביט ולשמור וצ"ע:

וכשאני לעצמי הייתי אומר דדווקא ראיי' שהיתה ראוי' לבא לידי זכיי' היא דקנייי' כמו בשומר ספיחי' משא"כ בריש מכלתין דבעדנא דראה המציאה בא כמו כן אחר להגביה כה"ג לא אלים ראי' דידי' כהגבהה דאידך:

רש"י בריש מכלתין ד"ה סיפא במקח ולתוס' צ"ל דהש"ס לא ר"ל זה אומר אני ארגתי' דל"ש צריכותא והוה ק' תרתי ל"ל:

בענין ב' גינות שלהי מס' ב"מ

כתב רש"י והירק שומי' ובצלי' נ' כוונת רש"י לאפוקי קישואי' ודלוע' שדרכן להתפשט עד למעלה למעלה וא"כ היאיך קאמר ר"ש כל שהעליון יכול לפשוט את ידו הרי על הכל יכול לפשוט את ידו וכ"ת אעיקרו קאי ר"ש א"כ תפשוט איבעי' הש"ס לקמן:

והנה בענין פלוגתת ר"מ ור"י נ' דר"מ קאמר דעיקר היזיקא מגיע מירק זה לעליון הואיל ומחליש קרקעו ואמנם לולא הי' קרקעו משועבד לתחתון לא הי' מועיל זה אמנם באמת יוכל לוקח את עפרו דהיינו שעל הגבול ואמנם ר"י ס"ל דמה שמזיק הירק לאויר של תחתון עולה יותר ממה שמזיק לעליון בקרקעו ואמנם לולא הי' אוירא משועבד לעליון לא הי' שוב מועיל נמצא דכל אחד צריך לסברתו ולא שלא ידע זה מסברתו של זה:

מהיכן ירק זה חי הכוונה אם השרשים המה מרובי' או הנוף מרובה ואם השרשי' מרובי' עיקר חיותם מבעל הקרקע ואם הנוף מרובה עיקר חיותא מאויר התחתון אלא דק' למה לא קאמר ר"מ כה"ג כ"ג גבי אידך פלוגתא דפליג עם ר"י בברייתא בגמ' ונ' דבאמת דווקא כאן משום דשני' יכולין למחות קאמר ר"מ הכי דאם הנוף מרובה לא שדא לי' בתר עיקרו משא"כ התם דאין רשות לבעל האילן כלל וא"כ מתורץ שוב קו' תוס' למה לא עביד הש"ס צריכותא אמתני' דהכא אמנם באמת גם לר"י איכא שפיר צריכותא דס"ד באילן דווקא קאמר ר"י דלא שדי' נופו דהנוף עיקר באילן משא"כ בירק מודה קמ"ל מתני' דאפי' בירק פליג ר"י:

ר"ש אומר כ' רש"י דהטעם משום גנאי וכו' והק' הטו"ז חו"מ קס"ז א"כ אמאי אמרי' בגמ' ובלבד שלא יאנס ונ' דצ"ל דאונס אינו שוה בכל אדם ואם הוא יכול לאנס עצמו בעלי' הראשוני' שמכרוהו לו מי יודע אם יכלו לאנס עצמם כל כך וא"כ כבר הפקירוהו אצל תחתון וממילא הקונה מהם לא זכה בו:

ואמנם ע"ד שכ' ב"י ליישב קו' הרא"ש לקמן דהיינו דעליון מתיירא כי התחתון יחשדהו שבא בגבולו א"כ בלא יאנס ג"כ ה"ט:

ואמנם לולי ד' רש"י הייתי אומר דוודאי אם קנאו הגינה מב' בני אדם נמצא דכל א' מכר חזקתו ומי שזרע הירק שם שלו יהא כיון דאידך לא מחה בו מלזרוע א"כ הו"ל חזקה אע"כ אייריי שלקחו ב' הגינות מאדם א' וזה כיון שהי' ב' הגינות שלו לקט בעליון כל מה שיכול ליקח בידו שלא באונס וזה מכר ג"כ לעליון ולתחתון מכר השאר כי זה השאר הי' דרכו ליקח בגינה התחתונה:

והנה במ"ש לעיל לחלק בין ירק דלא אמרי' בי' שדי נופו לאילן מיושב סתירת הרמב' מערלה שהק' הלח"מ דפסק שם הרמב' כר"י אמנם באמת בב"ב סתם משנה כר"י בענין

מקח וממכר ופסק ג"כ הרמב' הל' כאותו סתם וכ"ת אכתי ק' מהך דר"ש דהכא לא היא ע"כ לא קאמר ר"ש אלא בירק ומה"ט ג"כ נקט ר' ירק במתני' דלר"מ ור"י אפי' אילן הו"מ למנקט אלא משום דר"ש מודה באילן נקט ירק דווקא וא"כ באינך שפיר קיי"ל כסתמא בב"ב:

ואמנם מה שלא הביא הרי"ף איבעי' דש"ס נ' כיון דר"ש כר"מ ס"ל א"כ העליון הוא המוחזק ויכול לומר לתחתון אייתי ראי' דכה"ג מודה ר"ש:

ואמנם בענין מ"ש דקנו ממוכר א' עדן יש להק' נישיילי' למוכר למי מכר הזרעי' שבאמצע וצ"ל כיון שכבר יצא המקח מתחת ידו שוב אינו נאמן והיינו כדמשני' לפי רש"י בתחלת המס' דבדנקט זוזי מתרוויי' ואין המקח בידו אינו נאמן והיינו הדרן עלך פ' הבית והעליה וסליקא לך מס' ב"מ דע"י דשמעי' במתני' בתריי' דאין המוכר נאמן בדנקט זוזי מתרוויי' כשאין המקח בידו שפיר קתני בתחלת מכלתין דזה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי ישבע כל אחד ואין המוכר נאמן:

ולסיים המס' בד' אגדה נ' בנדקדק וכי מה אכפת לי' לשבור מלכא בהאי דינא ולזה נ' לבאר הכתובי' סוף שיר השירי' מכרם הי' לשלמה עד חבירים מקשיבי' וגו' ונ' דהנה כ"י נקראת כרמו של הקב"ה כדכ' בישעי' כי כרם ה' בית ישראל ואמנם נקראת ג"כ גן כמו שפי' רש"י על פסיק דודי ירד לגנו ונ' דהחילוק בין כרם לגן דבכרם אין נוטעין רק מין א' של גפנים ומכ"ש לפי דת תו"הק דאפי' ירק בכרם אסור לא כן גן הוא של מינים הרבה נמצא דכ"ז שישראל שרוין על אדמתן ואין לזרים חלק אתם הם נמשלי' לכרם לא כן כאשר אנחנו בגולה מפוזרי' בין כמה מיני אומות אנו קרוי' גן ולזה אמר הכ' לכה דודי נצא השדה כמו מן השדה נצא מהגלות הזה אשר שם נלינה בכפרי' דהיינו בכופרי' כך כי אם נשכימה לכרמי' וקדים קודם זמן המיועד להעשות כרם ושם נראה אם פרחה הגפן פתח הסמדר הנצו הרמוני' וכמו שפי' רש"י דקאי על מליאי מצות כרמון שם אם נהי' כרם אתן את דודי לך לא בגן מפוזר בין האומות והנה הן אמת כי כל המתחזק על משמרתו בגלות החל הזה ועומד בצדקו הנה מעשיו הטובים יהי' יקרי' יותר בעוני ה"ית מאשר יהי' כאשר אנחנו שרוים בטובה על אדמתנו אמנם מעט בעו"הז אשר יעמדו באמונתם עד שבכל הגן אין כאן כי אם ערוגת בושם אחת וז"ש הכ' דודי ירד לגנו לבני' היושבי' בגולה כמו שפי' ג"כ רש"י על פ' זה אמנם אין כל הגן שלו כ"א לערוגת הבשם לערוגה א' שבה בשמים לא יותר, ואמר לרעות בגני' וללקוט שושני' כי כל מעשה הטוב בבניו בגלות יחשב בעיני' כשישן נמצא כי הענין כי לצדיקים הגלות לטובתן ואמנם לצדיקו של עולם ית' פמליא שלו כביכול מתמעט מדי יום יום ואמנם גם

הצדיקי' הרוצים לקבץ ולרבץ פעלים לתורה ירפו ידם יען מעט מעט המה החיל אשר יקשובו לקולם אכן באמת צריך שלא יהי' כן עם לבם כי המקיים נפש א' מישראל כאילו קיים עולם מלא ומעתה יתבארו הכתובי' כרם א' הי' לשל למה כביכול שהשלם שלו בבעל המין בעולם הגדול הזה ואמנם גם זה הכרם בעוה"ר נתן לנוטרים ביד המלכיות ואמנם כל איש מאנשי הכרם אם בכל זאת ישמור פריו יהי' לו שכר על א' אלף והיינו איש יביא בפריו אלף כסף אמנם בקשתינו היא כרמי שלי לפני תן לנו כרמינו ואז האלף לך שלמה יהי' לך צורנו אלף פעמי' יותר דבקי' בך ואם גם לא יהי' לנוטרי' את פריו רק מאתים ואמר היושבת בגני' אתה כ"י היושבת ע"ע בגילה לא תאמר מה יועיל לו אם יהי' לי שני' שלשה תלמידי' כ"א חברים מקשיבי' לקולך השמיעוני' מל' וישמע שאול את העם כלומר קבץ סביבותיך והנה תנן באבות ר' נהוראי אמר הוה גולה למקום תורה וכו' ר' ינאי אומר אין בידינו וכו' נ' הכוונה כי בגלות הזה בעוה"ר אין כל מקים מסוגל לתו"הק כי יש מקומות אשר אומתינו במצב המעלות וזה בעו"הר מדיח אותנו מתו"הק כי נפנה לרהבי' ויש מקומות שהגלות יכביד ביותר וגם שם לא ניכל לקנות שלימות ומול זה אמר ר' נהוראי הוה גילה למקום תורה ולא תעמוד לא במקום שמרוב טובה מבעטי' ולא במקום שמכובד הגלות לא יוכלו לעסוק בתו"הק ואמנם יאמר הלא הבא לטהר מסייעין אותו ובכל מקום אשר אזכיר את שמי אמרה תורה לא כן כי עיניך רואות הלא גם הרבה מחביריך רצו ללכת בדרך התורה ולא השיגו וזה ולא תאמר שהיא תבא אחריך שחביריך יקיימוה בידיך שלא תבא ולא תאמר ג"כ כי לבך נכון יותר עם ה' מהם ולזה אמר ואל בינתך אל תשען ולבאר ד' ר' נהוראי בא ר' ינאי ואמר כי אין בידנו לא נוכל להשיג תכליתינו לא משלות הרשעי' לא במקום שהשלוה מרבה רשעי' ואף לא מיסורי הצדיקי' במקום שהצדיקי' ביסורי' והנה על ענין זה יסובב ענין משנתנו ואמר שתי גנות זו על גב זו שתי מקומות ומלכיות שישראל בהם בגולה כמו שאמרנו לעיל על ענין הגן ובמקום א' המעמד ברום המעלות ובמקום אחר בשפל התחתון והנה באמת והירק בנתיים כי עיקר חיותנו להיות רענן הוא בנתיים לא במצב העליון ולא במצב התחתון אמנם מ"מ מהני תרי הי' מינייי עדיף לקיים הוה גולה למקום תורה ואמר ר"מ כי טוב יותר של עליון במקום שישראל בהצלחה נוח יותר לקנות שלימות מבמקום שישראל בשפלות ור"י אמר לא כן כ"א של תחתון במקום שעניותא לישראל נוח יותר ואמר ר"מ אם במעמד ההצלחה יבא כל א' ליטל את עפרו להכניע חומריותו ביותר אין כאן ירק ומכ"ש בעניותא אם אין קמח אין תורה וכיוצא ואמנם ר"י אמר הלא גם במצב השפלות אם יבא א' למלאות גנתו בחומריות העולם אין כאן ירק מכ"ש במעמד ההצלחה ובא

ר"מ שוב ולמד כי אין כל אנפין שוין יש שיוכל לסבול יותר נסיון העושר ויש יותר נסיון העננ ועז אמר רואין מהיכן ירק זה חי במה יוכל להתקיים יותר ואמנם ר"ש בא ולמד כי בוודאי הש"י ישמור עמו ישראל שלא יכבד ח"ו עול גלות עלי' ואמנם העיקר כאשר ישראל במצב ההרוחה בגלות שלא יקבלו רק מה שיוכלו לקבל בפשיטות יד דהיינו מה שנותני' להם לתוך ידם ובשאר ידעו בכל עת שהם בגלות וזה והשאר של תחתון ואמר עלה ובלבד שלא יאנס שלא ידחקו ביותר לקבל הרוחה והנה שבור מלכא הי' מקרב ישראל כמו שראינו שהי' משעשע בכל עת עם ת"ח ואמנם הי' יודע כי אין טוב לישראל שפע יותר מדאי כ"א כמו שאמר ר"ש וז"ש אפריון נמטיי' לר"ש כי גם אנכי דעתי כמוהו והנה אז"ל הזהרו בבני עניים כי מהם תצא תורה הכוונה כי באמת דרכה של תורה הוא כמו שאז"ל באבות ע"י יגיעה פת במלח תאכל וחיי צער תחי' ואמרו אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך ומכלל הן אתה שומע לאו ואמרו בתדב"א עד שאתה מתפלל על ד"ת שיכנסו בתוך מעיך התפלל על מעדני' ועל אכילה גסה שלא תכנס בתוך מעיך והנה גלל כן הבני עניי' שחיי' חיי צער וקוני' התורה ביגיעה קוני' יותר שלימות בתורה מבני עשירי' הרגילי' בתפנוקי' והנה האינו מבין כשיראה העשיר רק עוסק בתורה ישתומם על זה לבד היאיך מניח תענוגי העולם ועוסק בתורה ואמנם באמת לא הגיע עדן לקנות שלימות בתורה יען היתה התורה לו רק לשעשועי' ואמנם הלומד תורה מתוך צער ויקנה בה שלימות הוא אשר ישמח אז בתורתו יותר מבאלפי זהב וכסף וז"ש דוד הנה הש"י צוה אותנו לעסוק בדברי תורה וכ' הטו"ז דהיינו ללמוד ביגיעה אך העשיר לא ידע בעו"ה מזה ואמר דוד על עצמו טרם אענה טרם שהי' מענה עצמו על ד"ת כמו שד' רז"ל על עדיני העצני שהי' מעדן ומקשה עצמו כעץ על ד"ת וטרם שעשה כן הי' שוגג כי הי' סבור כי יצא י"ח בלמוד התורה ואמנם באמת לא כן כ"א ועתה אחרי שעינותי אמרתך שמרתי ואמר טפלו עלי שקר זדי' הזדי' טפלו בשבילי שקר כי הגעתי למעלת השלימות אשר אני בכל לב אצור פקודיך וזה הי' יען המה טפש כחלב לבם כי כסה פני' כחלבם לא ידעו כ"א תענוגוי העולם ואנו תורתך שעלתי אמנם אין זה מן המדה כ"א טוב לי כי עיניתי למען אלמד חקיך אם בענוי אלמד חקיך ואז אגיע למעלה אשר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף. הש"י ישים חלקינו מעוסקים בתורתינו לשמו הגדול ית' ועובדי' אותו ביראה ואהבה א"ס:

סיימנו ב"ה מס' בבא מציעא פה שוראן טבת תרי"ט:

הדרן עלך פ' הבית והעליה וסליקא לך מס' בבא מציעא- והשבח והתהלה לשוכן ברום עליה, ומלמד לעמו ישראל עצה ותושיה.

דברי חבר מס' נדרים בן חיים.

בע"ה אסרי חג השבעות תר"ם בעזר המאיר לארץ ולדרים נתחיל לבאר מס' נדרים

אלא למ"ד לשון שבדו לכאורה קושי' הש"ס א"כ בנויין נמי לאו דאוריית' ואמאי פתח בכנויין ומ' רש"י דלא פי' כאן נ' משום דק' לי' עכ"פ תנא פתח שפיר בכנויין משום דחביבא לי' דלא הוה דאוריי' אע"כ משום דשוב יק' אמאי מפ' ידות תחל' מאחר דכנויין ג"כ לאו דאו'

גמרא בשלמא בל יחל דנדרים יל"ד מאי בשלמא אטו אנדרי' ק' מידי ותו לאיזו ענין הוצרך דוגמ' שעובר בנדרי בבל יחל הרי בכל נדרים עובר בבל יחל ותו דאמר ככר זו אוכל מאי נדר היא זה ונ' דהש"ס מ' לי' מדיליף תנא נזירות לעבור בין בבל יחל ובין בבל תאחר ש"מ דה"ה בנדרים משכחת דחייב אנדר אבל יחל ובל תאחר ואיזו נדר היא זה דנדרי איסור אין בהם בל תאחר ונדרו קרבנות אין בהם בל יחל וע"ז קאמר דמשכחת שנדר לאכול ככר זה היום והיה בענין שיש מצוה בדבר כגון בשבת או ביו"ט או ככר של תרומה ומע"ש וכיו"ב ובזה איכא בל יחל אם לא אכל באותו יום ובל תאחר:

אמר רבא לעבור עליו בב' לאוין וע' בר"ן מ"ט לא רצה המק' לפ' כן ונ' דמאחר דחזינן מהקישא ילפי' דאב מפר נזירות בתו ובעל נזירות וא"כ צריך נמי היקישא על התרת חכם ואמנם מאחר דיש בנזירות בל יחל הוא אינו מוחל אבל אחירי' מוחלין ואמנ' האי גופא ק' למה למק' מאחר דכ' רחמנא בנזיר בל יאכל ובל ישתה ש"מ דגלו קרא דלא ליחייב משו' בל יחל ולא להוי התר' ג"כ וע"ז משני היא כ"א דכ' רחמנ' בנזיר בל יאכל ג"כ משום לעבור עליו בב' לאוין:

מידי דהויא אהאומר לאשתו הק' הרשב"א למאי נ"מ מאותו הש"ס הך מידי דהוה אטו בל תאחר משו' שמא ימות ועיי"ש ונ' דס"ד דהק' שלושי' יום קודם שיפט' העולם יהא נזיר ואין כאן בל תאחר וע"ז מייתי דאדרבא מאחר דלא ידע כל יום אם לא יתחילו היום השלושים קודם שיפטר ממילא חייב בכל תאחר וע"ז מייתי מתרומה דאמרי' ג"כ מית מתחיל השעה סמוך למיתתו:

וע' בראש"ו ור"ן דע"כ לא חיילה עלי' נזירות לאלתר דא"כ ליכא כל תאחר וצ"ע על הרמב' פ"א מה' נזירות שכ' האומר לא אפטר מן העולם עד שאהי' נזיר ה"ז נזיר מיד ואם אחר נזירותו עובר בבל תאחר וכיון שכ' הרי הוא נזיר מיד תו מאי בל תאחר שייך ותימא על נו"כ שלא עמדו על זה והנה הלח"מ הק' שם אד' הרמב"ן מאחר דחייש כאן שמא ימית

למה פסק עושין בהמה דופין לסוכה והא ל"ק כי יש לחלק כמ"ש הרא"ש דהכא אפי' מאן דפליג בתרומה מודה משום דהכא מקרי לזמן מרובה ולזמן מרובה חיישי' שמא ימות אבל מדפסק גם בתרומה כן שפיר הק' הלח"מ:

וכי פליגא לענין מלקות כ' הרא"ש לע"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואמנם ר"י היא דאמר דחל עליו נזירות לענין מלקות ור"י הרי ס"ל פרק שבעות שתים בתרא דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וצ"ע:

שם ברא"ש ד"ה נזיר שטימא עצמו במזיד וה"ה אם נטמא באונס וע' בר"ן אמנם הרמב' בה' נזירות כ' דלהכי נקט טימא במיזיד דכל בל תאחר אין לוקין עליו דהו"ל לאו שאין בו מעשה אבל נזיר שטימא עצמו במיזיד הרי עשה מעשה לוקה אבל תאחר וה"ז דומה לקונה חמץ בפסח דלוקה משום בל יראה:

וע' ברשב"א דמ' מדבריו לוקה על בל תאחר וצ"ע וכן צ"ע ע"ד תוס' לקמן בזה:

דרש ידרשנו אלו חטאות וכו' ר"ל דס"ד דווקא כי תדור נדר שקיבל בפי' היא דשייך בל תאחר אבל הכה דרחמנ' רמי עליו לא קמ"ל:

ד' הרא"ש דמ' חטאות וכו' מתיבת דדורשי' אותו ממנו וצ"ע במתני' בערכין דתנן חייבי חטאת אין ממשכנין אותן דלא ניחא לי' בכפרה:

אימא לא לעבור צ"ע היאיך לא עלה ע"ד התרצן דהאי חידוש לחומרא ונראה דבאמת איהו לא אמר אלי' הריני נזיר מחיצן וכה"ג ליכא בל תאחר אלא דרחמנא רמי עליו כלו נזירות ודווק' לענין ב"י אבל לא לענין בל תאחר ומ"מ מק' הש"ס כיון דחזי' דאחמר רחמנא כולי האי למה לא יעבור גם אבל תאחר:

כ' הרא"ש אכילת קדשי' מי אכלו אותם צ"ע דההוא בכהני' ובזכרי כהונה כ' אבל זכרים ונשים היכן מצינו שאוכלין קדשים הבאי' לכפרה:

כ' הר"ן דאמה הצד אפי' פרכה כ"ד פרכי' דייק הר"ן למימ' פרכא כ"ד דלא תק' מ"פ הש"ס לקמן לילף במה מצינו הרי אמה מצינו שייך פרכא ואהקש לא פרכי' אמנ' במה מצינו צריך פרכא גמור' ולא עלה ע"ד המק' דשייך פרכא גמורא עד דדחי לי' הש"ס אמנם למ"ש הרא"ש לקמן ד' דל' מה מצינו ל"ד כ"א נזירות בכלל נדרי עיני נפש א"ש טפי:

גמ' משום דלית לי' נ' דה"פ דאי לאו הקיש הייתי אומר דלא מקר' עינוי נפש אלא נדר דלית לי' קיצותא אבל לבתר היקישא ממילא לא גרמי נדרי דאי' לה' קיצותא:

הק' הר"ן למה לא הק' הש"ס אכתי אסור אסור ל"ל ותו' הר"ן דחה הרשב"א ונ' דמה דמשני בד"א תו ל"ק אסור אסור ל"ל דברייי' קאי אמתניתין ורישא כאלי תנן אמר מר והק' מה דתנן מודרני ממך אסור דווקא דאמר ג"כ שאני אוכל לך אז ה"ז אסור:

רב אידי אסברה נ' דאביי לא הוצרך לסברה דעכ"פ מיירי באומר שגמר בלבו לנדור אלא שהתורה אמרה מבטא שפתי' דבעי' יוציא בשפתי' וגלי לן קרא דסגי ביד וא"כ אי איכא יד אע"ג דאינו מוכיח מ"מ לזה מהני גמר בלבו:

גופו של גט הרי את מותרת נ' דאף שנ' בתחלה בגט באר היטי' ענין הכרותות מ"מ כ' הכל בל' עתיד וא"כ אינו כורת אבל הרי את מתרת מ' שהוא כבר כורתה מאצלו ומ"מ קאמר ר"י מאן יימר דכרתה בס' זה ומאן יימר שנתן הגט מידו לידה דלמא איניש אחרינא דלא שויא שליח ויהיב לה הגט והא פליגא רבנן:

מפני שהיא יד יל"פ דהש"ס מ' לי' דהס' היד לקרבן:

רש"י ד"ה דברי קיימא ואע"ג דלא הוה מחוייב צ"ל דרש"י מטעם הקדש אתי עלה וכקו' הראשוני' ואמנם מה בעי רש"י בזה נ' דק' לי' מאחר דמחיישי' כבר הק' הש"ס שפיר סיפה דמייתא תו ל"ל ולזה כ' רש"י דגם מסיפ' ק' דאם אמר עלי דברי' קיימין ואע"ג דלא הוה מחוייב ומדבעו עלי ש"מ מוכיחות בעי'

לימא רבא נראה פיר' דע"כ הא דחזר אביי' משום דמ' לי' דבדרבא דאמר אין אדם מגרש אשת חבירו לית מאן דפליג ולרבא נימא דפליגא בהא ומשני אעפי"כ ס"ל לרבא הכא:

יש יד לקדושין הנה בת' דחו ד' הר"ן דלדבריו אמאי איצטריך בפאה להיקוש אמנם הר"ן ישוב לקמן במה שכ' דבאמת האבעי שייך ע"ד את"ל דבקי' אין יד הכי דאיכא היקש מאי:

נדר בקרבן המעיין ברש"י יראה מדברי' שנסתפק לו פי' נדר בקרבן אם כדי המפ' שאמר הרי עלי דוק בדברי' ותמצא:

והנה בפי' ד' הרמב' נחלקו הכ"מ והלח"מ ד' הכ"מ דהרמב' נקט בתחלה למתני' כפשטא והדר מפ' לה ואין כאן חידוש דין להרמב"ם והלח"מ מפ' דהרמב' מפ' למתני' מסברא חיצונה והביא דין חדש ואח"כ מיית' לאוקמתא דש"ס ובין כך ובין כך ק' מאוד הבבא שכ' דאם אמר כנדרי רשעי' עלי שאוכל לך או אם אוכל לך ה"ז אסור ולא קאמר דחייב בקרבן ועמד ע"ז בלח"מ אכל רצה לאוקמא הך בבא בככר מינח לפני' ואין ל' הרמב' סובל כן וצ"ע וע' ברשב"א שהביא מירשלמי שנחלקו אמוראי' אי מתני' בחדא מחתא או בתלתא מחתו וש"ס דידין נקט לה בג' מחתו והרמב' ס"ל דל"פ הנך אמוראי ומייתי ג"כ ד' אידך מ"ד דלמ' דאכילנא קאמר עיי' בראש אבל ד' רש"י מ' דלא מצי לחייב לי' אם אכול דלמא שאוכל קאמר ולא לחייבו אם לא אכל דלמא לא אוכל קאמר ולא לחייבו אם לא אבל דלמא לא אוכל קאמר והיאיך חייב משום שבועה:

א"ה חטאת נמי יל"ד אמאי לא פריך אהאי אשם טמא שנתלכלך בחטא אמאי אכל ונ' דמ להש"ס דטעמא דשמעון הצדיק דס"ל דהא דחייבה תורה קרבן אשוגג משום דאי לאו דעבר במיזד לא יאונה לצדיק כל און וא"כ כל חטאת לא ליכול אבל אהאי אשם לא ק' לי' דמאחר דידע דהאי נזיר צדיק גמיר ההיא שוגג לא אירע לי על חטא שחטא במיזיד: **נודרין ומיתחרטין** נ' פי' הענין ואי הלה נשאל לחכם יעקר לי נזירות מעקרא לא היה מחייב באשם כלל והו"ל כחולין בעזרה:

א"ה נזיר טהור נמי פי' מאחר דשוב הם מתחרטין משו' שרבו עלי' הימים ואם נזיר טהר קיבל עליו מאה יום למה אכל ומשני התם אמידי אמיד נפשי:

ר"ש ור"א הקפר ע"י בר"ן דמ' לי' דר"ש כשטת ר"א הקפר אזיל וכ"מ פשטא דלשנא דר"ש דאכל נזיר קאמר אא"כ אמאי לא מק' הש"ס מיד אר"ש הך ק' דמק' אר"א הקפר אלא ש"מ דיש לפ' דברי ר"ש אנזיר טמא ג"כ דאז חטא על הנפש:

רש"י במתניתן נזיק נזיח כ' רש"י שאמר על ככר וצ"ע הרי במתני' דנזיר ג"כ תנן והתם מנזירות לחוד מיירי ולמאי נ"מ נקט רש"י בככר:

גמ' וכן היא אומר נ' דאי לאו האי קרא הייתי אומר דבדו כמו ברו ר"ל שברו להם חכמים משאר לשונות אלו ולא הי' קש' וטעמא מאי תקנו משום שראו שבאלו לשונות, משתמשי' הבריות אבל מאחר דבדו הוה בדו מלבם ולמה בדו:

רש"י ד"ה תקינו חכמים תו ד' רש"י נ' דלא תק' הרי ע"י שהרבו חכמים לשונות הנדר יהי' הבריות רגילין בנדרים יותר והרי גם ר"י מודה ללי"ב דנודר מקרא רשע לזה כתב רש"י כיון דחכמים מציון לעשות משמחת עשי עכ"פ שלא יוציאו ש"ש לבטלה ואם גם יבא מצד אחר מכשול מזה דוגמא לדבר ע"י השניות שעשה שהע"ה היה"ר מתגרה מותר מ"מ ש"הע"ה עשה את שלו שלא יפגעו בערוה:

והנה הר"ן ר"פ הק' אד' ר"ת דמחלק בין מושבע מפי עצמו או עונה אמן והרי אמרו עונה אמן כמושבע מפי עצמו וצ"ע אולי ה"ק הש"ס אמן על אלה שיש בה שם היא כמפי עצמו בלא שם:

ודע דמה שהביא הר"ן בשם הראב"ד היא ד' הרמב"ם והראב"ד לו שטה אחרת בהשגות שם וע"ד הרמב"ם צריך עיין מהאי דאמרינן משביעכם אני בשבועה הרי אלו חייבין הרי דחייבין קרבן על מלקות וצ"ע וגם אר"ת הק' בחי' רשב"א ק' זאת ודע דת' הר"ן ק' מר"פ שבועות הדיינין דאמרי שם היכי משביעי' ומסקי' דבכנוי עכ"פ בעי' דאס"ד גם כנוי לא בעי למאי נמי הביא כלל האי קרא לימא בקיצור דצריך לאנקוטי חפצא:

וצ"ע מאחר דקיי"ל כר"י וכגבוה למאי נ"מ דייק הש"ס ה"ד כנויי כנויין:

הדרן עלך פ' כל כנויי נדרים בעזר משפיל ומרים ונתחיל לבאר פ' ואלו מתרין בעזר צור משגב ושוכן.

י"ג האי דנקט כבשר חזיר ולא נקט מיד נבילות היינו דס"ד מטעם שויא חד"א אסור ואמנם מ"מ בבשר חזיר וודאי לא שייך חד"א דמה הודיות בע"ד אלא אפילו ועורות לבובין דיוכל להיות דידע שבשר זה שנדר עליו היא מתקרובת ולבתר הכי קמ"ל אשאר נבילות שיוכל להיות שנתנבלה בשחיטה וכן טריפה שידע שום טריפות ולבתר נקט שקצים דס"ד שיודע כי חבירו אינו נזהר לבדוק אחר שקצים:

שם איידי דתנא חזיר תנא חולין שאוכל לך נ' לפ' דס"ד דחולין דקאמר ר"ל בהמה טמאה שאינה ראוי' להיות קודש ולהכי נקט תחלה דאם אמר בפ' כבשר חזיר שרי וממילה כחולין נמי שרי:

בפ' הרא"ש דלמ"ד דברה תורה ג"כ דריש וא"כ קו' הש"ס ה"נ כ' לאסו' אסר לא קאי כ"א לא דברה תורה דהתם לא כ' לה'. ובזה מיושב קושי' תוס' לרבא דאמר מתפיס בשבועה לאו שבועה לאסר אסר מאי עבד לי ואמנם למ"ש קו' הש"ס רק למ"ד לא דברה תורה רבא כמ"ד דברה תורה ס"ל:

הרי את עלי כאמה כאמה של אשתו נר' דנ"מ דרש"י פי' שלא יקל ראשו לבזות אמו ואי בברייתא מאמא דידה מיירי לא מק' הש"ס מידי:

קונם שאני ישן מפ' רישי' מתני' כרבינא ומייתא ראי' דלרבינא א"ש דהנה תנן בל יחל ולקמן פי' לדבריו דלקמן חל איסור אגברא שייך לומר אסור משא"כ כאן דאין כאן אי' לא אחפץ ולא אגברא כ"א בל יחל דרבנן ויש עוד להביא ראיה דפשיטא כרבינא מדקתנא סיפא קונם שאני משמשך וע"כ קונם הנאת תשמישו קאמר ובשלמא אי רישא דווקא קתני תני סיפא איידי רישא שאני משמשך אבל אי גם רישא ל"ד ל"ל למתני שאני משמשך לתני קונם הנאת תשמיש:

רש"י ד"ה קונם מיני תשמיש עיני בשנה דאם יושן למחר לוקה כ' בתשו' רמ"ע דרש"י כ"כ אליבא דמ"ד התראת ספק שמה התראה ודייק לי' רש"י בסוגי' הכי מדס"ל דגם בהתנאה מזדהר וע"כ משום דכשיעבור על התנאי לוקה וכמ"ש אלא דבש"ס בגיטין מ' טעמא אחרינא ויש לומר ע"ד דיחוי בעלמא:

בתנאה לא מזדהר וע"כ משום דכשיעבור על התנאי לוקה וכמ"ש אלא דקיי"ל דתנאי מתנצל אונס הייתי בשינה משא"כ באיסורא עומד על נפשו ומונע:

כי קתני דאי ניים היינו יכולין לפרש דאשמועי' דלא הוה התראת ספק ולוקה אבל ל' רש"י לא מ' כן כ"א דלענין איסור קאמר ונראה דאשמעינ' דלא הוה אסמכתא שסבר היה שלא יישן כדאמרינן בעלמא כל דאי אסמכתא:

רש"י ד"ה בל יחל דרבנן במלקו' כוונתו דאי' דרבנן גם לעיל מצינו פותחין פתח ולא הי' צריך לאתויי' מבריי' א"וו דל' בל יחל מ' מלקות וע"ז פריך ומי איכ' בל יחל דרבנן:

רש"י ד"ה קונם שאני משמשיך ה"ז בבל יחל אם משמש עמה כוונת רש"י דמאי מק' הש"ס דלמא אדרבא משום שנשבע לבטל המצו' הוא דלקו אמנם כ"ז בשבוע' אבל הכא בנדר קיימי' דאנדר שוא ליכא מלקות וע"כ צ"ל דה"ק אם משמש עמה ה"ז בבל יחל ושפיר פריך הש"ס:

והא משתעבד לה מדאריי' וכתב הרשב"א הך דאריי' לישנא יתיר' היא ולולי דבריו הייתי אומר שעיקר ק' הש"ס משום דשעיבד דאריי' ואי לאו הכי הי' הנדר חל ומש"ה מובני' ד' רש"י התמוהים ר"פ דכ' דאתשמיש לא חל הנדר משום דמשתעבד לה והק' תוס' א"כ אמאי הוצרך הש"ס להביא שם ראיה דאין חל לשעבד הא ממתני' דתשמיש שמעי' ולמ"ש מהתשמיש אין ראיה דהשעבוד דאוריי' משא"כ מזונות דרבנן ולכך מייתי ממע"י דהווה ג"כ דרבנן:

ד"ה וא"ת והא האי נדרא דרבנן ומסיק ב"ד מתנין בשב וא"ת ואף דהיינו דווקא לעשות סיג לתורה כמו שופר ולולב בשבת והכא מאי סיג איכא י"ל כיון דעכ"פ גזרו רבנן דנדר שאין בו ממש בעלמא יהא חל הוצרכו לגזור שגם כאן יהא חל לעשות סיג במקו' אחר

מדקאמר שלא אוכל משאכלתי נ' דמייח' מלא אכלתי דוודאי מ' לא אכלתי ממש אבל שבוע' שלא אוכל, היינו לפרש דאכילנא כמו במתני':

מיקם שבועה מ' מד' רש"י ותוס' דלא מהימנן לי' וכד' הרא"ש והר"ן ס"ל דמהימנין לי' ובריטב"א דלת"ח מהימנא ולע"ה לא מהימנין:

גמ' אסיפא דאידך בבא והקשה התוס' הייני לרבינא אבל לסתמא דש"ס ק' ונ' דגבי קונם שאני משמשיך ור"ל הנעת תשמיש גם לסתמא דש"ס האסור רק מדרבנן ואחיתם קאי:

גמ' מהתם נפקא לכאורה לריב"ב דס"ל נשבע לקיים את המצוה חייב ולא דריש להרע או להיטב לדידי' שפיר צריך לה' לא יחל ונ' דמאחר דלא קיי"ל כריב"ב הא גופא ק' א לדידן ל"ל קרא דלא יחל:

גמ' שבועה נמי לכאור' מאי קו' שבועה מלתא אחריתא דמה לי מיחל שבועתו או שבועת הר סני ונ' דקו' כשם שא"א לדרוש קרא לענין שבועה ה"נ לא נידרש הכי לענין נדר:

אמר אביי י"ל לאביי מעיקר' לא פ' כן ולא פ' כפשיט' דאמר קונם שלא אשב ונ' דמ' ליה לאביי דאם אמר שלא אשב עמידה מותרת לו ואינו מבטל מצות סוכה ורבא מ' דכשם דכ' בסוכות תשבו ישיבה לד' ה"ה בנדר שלא לישב הי' כוונתו על העמידה ג"כ:

ועי' ר"ה פ"ג בסוגי' דמצו' ליהנות כתב תוס' לחד תי' לחלק בין ישיבת סוכה דאיכא הנאה קצת ודברי' תמוהי' מאוד דתפילין ולולב מא"ל ורמז ע"ז בס' יום תרועה שם:

והנה גם הריטב"א אחז בסברא זאת של תוס' אלא שחילק בין אם ההנאה באה מגוף הדבר כמו גבי סוכה או שהמצוה גורם הנאה כמו חלצה בסנדל של אי"ה וצ"ע דאמרי' אין מערבין לדבר רשות אסור לערב בביה"ק ואמאי הא אין זה אלא גורם בעלמא:

נדר בתוך נדר. אם אוכל ע' ברא"ש ור"ן ויע"ל כיון שאמר ב"פ אם אוכל לא הי' נזיר שתי פעמים עד אכל ב"פ קמ"ל:

בע"ה גדרים פ"ב בענין נדר בתוך נדר.

רש"י אינו חייב אלא אחת אלא על אכילה א' דס"ד יש שבועה בתוך שבועה ויהא חייב על כל אכילה קמ"ל דאינו חייב עכ"פ אלא על אכילה א' דשבועה שניי' לא חלה כלל ומ"הט כ' רש"י ג"כ דלענין קרבן מיירי דלענין מלקות אפי' בשבועה א' חייב על כל אכילה אם התרו בו יל"פ דפלוגתא דשמואל ור"ה שמואל ס"ל דקרא דנזיר להזיר ע"כ אהריני נזיר היום הריני נזיר היום קאתי דאי אהיום ולמחר איכא שתי נזירות היינו תאני' ואפי' בשבועה חל ול"צ קרא גבי נדר ור"ה לטמי' דפליג גבי תאנים וענבים ושפיר אצטריך קרא בין להיום ולמחר בין לב' נזירות:

גמ' ה"ד הל' ק' דהרי ר"ה בעצמו הרי פי' למתני' אלא אסיפא קאמר הש"ס ה"ד דאין שבועה בתוך שבועה:

הפריש קרבן פי' רש"י דתחלה נשאל ואח"כ הפריש נ' כוונתו דאם נשאל לאחר שהפריש מאחר דהקדיש טעות אינו קדש גם הקרבן יוצא לחולין ופשיט' דמייתי לי' על נזירות שניי':

גמ' רגיל שקיבל עליו בב"א י"לד א"כ מאי עלתה לו שניי' ושייך הרי חרטתי שאינו וכל להיות נזיר ס' יום א"כ נזירות שניי' היא דשריא לי' ונ' מכאן ראי' לד' הפוסקים דאין נשאלין על נדר עד דחייל וא"כ ע"כ על הראשונה שכבר חלה צריך ולא לשאל אלא על השניי'

לשנא אחרינה לפי פשט הסוגיי' אין נ"מ לדינא כ"א בלי"ק רבא גופא דייק ממתני' ובלי"ב הש"ס מייתי סייעתא וי"ל דנ"מ דללי"ק אם עבר על השבועה ונשאל עליו אח"כ

כיון דבשעת עברתו עדן לא חלה שבועה שניי' א"כ אינו לוקה וללי"ב דאמרי' כיון שנשאלין עלתה לו שניי' למפרע לוקה משום שבועה שניי':

בענין סתם גדרים להחמיר

כ' הרא"ש דאי לאו למיסר בא היה לו לשתוק מק' א"כ מאי מק' הש"ס מהך דס' נזירות ונ' דוודאי אי בעלמא ס' נזירות להחמיר לא אמרי' כיון דהכא פירושן להקל גם מסתמא לא נחמיר משום סברא דרא"ש אבל אי בכולה נדרים ס' להקל מ"ש הכא דמשום הך סברא לא מסתבר להחמיר:

רש"י ס' נזירות הריני נזיר אם זה פלוני והיא משנה קמייתא בנזיר שם והרא"ש נקט משנה בתריי' נ' טעמה דבמשנה קמייתא פליג ר"ט ואמר לו אין נזורות אלא להפלאה וא"כ דלמא גם הך דס' נזירות ר"ט היא ומטעמא דר"ט לזה פי' הרא"ש מאידך מתנ' דשם גם ר"ט מודה דהרי הוא בנפשו יודע לפי דעתו אם יש בכרי זה ק' כור או אם כוי חיה וכיו"ב:

נ' דאכילה דכלהי בבבי דתנן דכ"א נקט רבותא במליח דסתמא לקדשו' אוכלין אעפי"כ נאמן בפרישן להקל וביי"נ אף דסתמא לע"א דהיא דבר האסר איכוין אמרו סתמן להחמיר וכן בחרם סתמן לאיסר אעפי"כ פירשן להקל וכן מעשר סתם מעשר היא דגן ואעפי"כ סתמן להחמיר ובתרומה פלוגתא דר"מ ור"י וכה"ג בסיפ' אשמעי' דאף דמסתבר' שאשתו שגרש אדרב' קמ"ל:

הדרן עלך פרק ואל מותירים בעזר המאיר לארץ ולדרים, ונתחיל לבאר פרק ארבעה נדרים היתירו בעזר פרשז עריו עננו

הנודר כאלו בנה במה פי' רש"י במה לע"ז כוונתו משום דתנא והמקיימו כאלו הקרוב קרבן ואי לאו היינו רבותא אבל אי בשעת אי' הבמות לחוד מאי רבותא כולו האי אפשר כיון דהקדיש מעקרא להקריב בבמה אפי' שחוטי חוץ לא הוה:

הביא הרא"ש ראי' מדהתירו לצדקיה ש"מ דכ' שבוע' מתירן אמנם במ' איכה שהשביעו במזבח הזהב:

גמ' פלוגתא רבנן וה"ל כוותי' נ' דאי פליגי הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם:

גמ' וכ"ת קטלא שאני וק' א"כ מאי עלה על דעת רבא להביא ראי' משם ונרא' דרבא לטעמה דלית לי' אשה קרקע עולם וא"כ גם היא מחייבת למסר נפשה ואעפי"כ אם לח עשתה כן פטורה:

כ' תוס' למ"ד אין נזקקין לאלקי ישראל י"ל דפלוגתיי' דב"ש וב"ה בנדר וצ"ע אטו ב"ש אפי' בנדר לית להו התרת נדרים:

רא"ש ד"ה שאיני נהנה לישראל אכן מד' הרמב"ם יש ללמוד דנקט הכי למילף דאף דביחוד גזרו באומה לא גזרו:

רש"י ד"ה אלמא הנאת לוקח דברי' תמוהין דמ' משו' דהוה נושא שכר חייב באונסין וכה"ג קשה לקמן דמ' דקאי מפני שהוא כנושא שכר קאי ארישא ועי' ברא"ש ור"ן וצ"ע:

רש"י ד"ה מיתר בערלי ישראל מ' דמומר לערלות אסו' ליהנות ולא מ' כן מד' הרמב"ם:

הדרן עלך פי' ארבעה נדרים. בעזר המאיר לארץ ולדרים. ונתחיל לבאר פרק אין בין המודר. בעזר מעון אתה היית לנו בדור ודור.

כ' רש"י המודר שהדירו חבירו והנה וודאי מודר הכי משמע אבל מ"ט נקט תנא מלתא במודר דווקא וע' ברמב"ם בסיפא באמת נקט תרי לשנא מודר ומדיר ואלי י"ל דמאחר דמתני' ר"א היא ור"א נקט ג"כ ווותיר אסר במודר הנא' ואולי דווק' קאמר והטע' דהמוד' הנא' הנאה מחבירו טעמו שאינו רוצה להחזיק טובה לחבירו ואחרי כ' אוויתר אנו"צ להחזיק טובה מודה ר"א דמותר משא"כ במדיר את חבירו ע"כ משים משנאה מדירי וס"ל לר"א דכה"ג אפילו מוויתיר אדרי'. ועד"ז לפ' ד' רש"י לקמן שכ' אבל סיפא דברי הכל היא ומאי בעי רש"י בזה ואמנם מל' מקים שמשכירין מ' אפי' המדיר אין דרכו להשכיר מ"מ בתר מקום אזלא וע' מה שכ' נ"י דאין משכירין בענין זה ולכאורה למ"ש דבר זה תליא בפלוגתא דר"א ורבנן דלרבנן דבתר מדיר אזלינן גם הכא שרי דלגבי מדיר לא חשיב הנאה משא"כ לר"א אסור לזה כ' דלכ"ע הכא בתר מקום אזלי' אפי' לרבנן

נפה וכברה נ' דנקט לא זו נפה שמרקדין בה קמח דוודאי הנאה המביאה לידי מאכל הוה אפי' כברה שכוברין בה חיטין דאלי לא יעשה מהם קמח אפ"ה אסור ורחים ותנור נקט לזו ואצ"ל זו דתנור מקרבא טפי לאוכל נפש מרחים ודע דמ"ש הרא"ש והר"ן דתנור הוה רבותא טפו מקדרה ושפוד כוונתם לתנור שמבשלין בו לא לתנור שאופין בו:

חלוק וטלית הנה למאי דס"ד דמתניתן בבא ליראות שפיר קמ"ל דכולהי הני בבא לראות מיירי משא"כ למאי דדחי ק' מ"ש דנקט ונרא' דמאחר דתנן לקמן דמקום שמשכירן אסור קמש"ל דהנך וודאי מותר דכיו"ב אין משכירין וכ"ת א"כ אמאי לא משני הש"ס הכא לקמן י"ל דזה באמת כוונת הש"ס איידי דתנא רישא אין משאילן כלומר בכל גוונא אין משאילין תנא סיפא בכל גוונא משאילין דכיו"ב אין משכירין:

דרוסת הרגל כ' רש"י ולקצר דרכיו מ' דווקא כה"ג אסור לא זלת וברא"ש ל"מ כן:

נדרים ר"פ אין בין המודר

רש"י ד"ה מאן תנא בדריסת הרגל ובכלים כ' רש"י כלים ג"כ משום מסקנא דלקמן דגם בכלים לר"א דווקא אתמר:

ויתור ע' רש"י מ' דדווקא במודד תפוחי שייך לי' ויתור משום דאין המדידה ביושר וברא"ש ור"ן לא כ' כן עיי"ל:

כ' הר"ן אפי' בזבינה דרמי על אפיה וד' תוס' דבזבינ' מציעה מיירי וסוגיין דלעיל כר"א:

הנאת מאכלך עלי נקט הל' במדיר ולא במודר וזה ראיה למ"ש במתני' דמשום וויתר נקט תנא וויתר:

ויש כאן תימא על הרמב"ם שלא היבא דאם אמר הנאת מאכל אסור ללעוס חיטין ולהניח על מכתו:

ואפי' צנא ר"ל דבשק וחמור שיש שם פירות הרבה בטורח גדול יכול להביאם לידי אכילה בלא השק והחמור אבל צנא שהיא ס"ל קטן כדאמרי מלא צנא דתמרי בזיזא ס"ד דלא מקרי כ"כ הנאה המביאה לידי אכילה קמ"ל:

סוס לירכב נ' דבסוס איכא תרתי שמקצר דרכו והי' לו לכבוד ואח"ז איבעי לי' ע"ד את"ל טבעת ליראות שהיא רק לכבוד ואח"ז מפסק בארבעה שהוא קוצר דרך לחוד ובזה מיושב מדוע שבק הרמב"ם הך דסוס לרכוב עליו דמאחר שמביא אפי' בטבעת ומפסק דליכא אלא חדא דמס' אזלינן לחומר' סוס לרכוב דאיכ' תרתי לא כ"ש:

רש"י ד"ה אלא לאיידי ומהא ליכא למשמע כווכת רש"י אף דהתי' דחוק מ"מ קולא לא מצינן למשמע מנה:

בענין שוקל לו שקלו.

נ' לר' אושעיא דלא תימא פורע חובו מיירי בבע"ח דמצי מפייס לי' אבל בשקל שקלו דל"ש פיוס אסיר קמ"ל וממילא ידעי' דבע"ח אפי' בע"ח דוחק כמ"ש ירשלמי ולרבא ס"ד בפורע חובו דלוה ע"מ שלא לפרע אבל מ"מ אם לא יפרע לא ילוה לו עוד ואסור קמ"ל:

וכ' הרא"ש דמצוה בעלמא מ' דס"ל דא"צ לתי' רש"י דמיירי ששלח שקלו ואבד כ"א כפשטא דגמרא בכתובות שם דמאחר דרק מצוה קעביד לא מקרי זה פורע חובו:

והא דנקט תרתי שוקל שקלו וגם פורע חובו י"ל דאי נ קט פורע חובו הייתי אומר דטעמא משום דאמר מפייסינא הוה לי' וא"כ בגבר אלם אסור לפרוע חובו קמ"ל שוקל לו שקלו דלא שייך פיוס וכד' הירושלמי ואי נקט שוקל שקלו דלא עבוד ליה טובה משא"כ בפורע שהבע"ח ילוה לו שוב פעם אחרת אימא לא קמ"ל:

בענין מחזיר אבידה.

הא קמהני לי' פרוטה דרב יוסף ואין לומר דמתניתן מיירי דבשעה שמצא האבידא לא ידע של מי היא ואספה לביתו ואח"כ בא בעליו והחזירן בכה"ג לא אצטריך תנא לאשמעינן דהרי ב"ד לוקחין אותה ממנו בע"כ אע"כ האי מחזיר בשעה שמצאה ידע של מודר היא ואעפי"כ מחזירה:

רש"י ד"ה פרוטה דר"י ל"ש נ' מדברי' דס"ל דאפילו בשעה שאינו עסוק בה פטור משו"ה לא פי' כפי' הרא"ש:

בענין ככרי עליך ונתנה במתנה.

השאלי פרתך נכסי עליך ובקרדום נקט נכסי עלי ונ' דבפרה פשיטא דנדרו נדר דיודע אדם כמה פרות יש לו ובמתכוין אסור על חבירו נכסיו דלא ידע שיש לי עוד קרדם קמ"ל:

בענין הני כהני.

הני כהני נ' דה"ק לילא היה של כהן אפי' כשאין משמר עובד מקריב והיה יכול כל בעל קרבן להביא עמו כהן מעורו להקריב קרבנו היינו אומרים דשלוחו שלדידן אבל עכשיו דדווקא הני כהני של המשמר כשרין להקריב הוא דאבעי' לן:

שלוחי דידן דבעלי קרבן כ"כ רש"י נ' כוונתו דלא תימא דווקא אם המקריב עצמו נותן הקרבן ליד הכהן היא דאבעי' לן אבל לא זולות וא"כ לא מייתי הש"ס מקיני זבין שניתן המעות ליד השופר במקדש לזה כ' רש"י כיון שהיא בעל הקרבן י"ל שהיא שלוחי מ"מ:

ד' רש"י קמהני לי' דנעשה שלוחו לכפר כפרתו ר"ל לכפר כפרתו לחוד לא מקרי הנאה דמצוה בעלמא קעביד אבל השתא דהיא שלוחו ובשלוחיתו לחוד אי לאו דמכפר עליו ג"כ הייתי אומר דמצוה בעלמא קעביד אבל תרתי בהדדי וודאי לאסור:

והק' ר"ן מסוגי' דקדישין ואין לומר דמאחר דשחיטה יש שליחות לזר שוב ויש לו שליחות בכילי א"כ מאי מייתי שוב מקוני זבין דדינם במליקה ומאי שליחות שייך:

ואולי דר"ה בקדושין דלא מיירי לענין נדר כ"א שאין הבעלי' יכולין לומר בכהן זה שבמשמר אנו רוצה ובשמעתין קאמר דהכהן אינו יכול לומר לבעלים לך איננו מקריב שאם היה יכול לומר כן הו"ל שליחו מדעתו ואסור במודר הנאה:

יל"ד דבעלמא פשיטא לן דניחא לאינש למעבד מצוה בממונא וכאן איבעי לן ואולי דהכא בהנאה מרובה היא דאבעי לן:

וכ' הר"ן דאפי' לרבנן א"ש דמשום טובת הנאה שלו קעביד וצ"ל דהכהן היא שינא מתנות חנם ואי לאו דיהיב לי' בתורת מתנת כהנה לא שקול מני':

רש"י אעפ"י שהמודר חייב במתניתן דלאו לפטומי נ' דעתו דמע"י של הר"ן אותן וא"כ מזונות עצמן לאו הנאה היא ואי לפטומי עבידן כמו בהמה מ"מ הוה אסור:

רש"י ד"ה לנחריתא עבידן מ' מד' רש"י דקאי בעבד כנעני דשייך עשה עמו ואינו זנך וד' הרמב"ם דאעפ"י בעבד עברי קאמר:

בעזר מרומים דב סימנו פי' אין בין המודר ובישועת קדמוהו יקומון רבבן אלפין נתחיל לבאר פ' השותפין:

אבל בהדירו מודו ע' ר"ן שכ' מטעם קנס ולולי דבריו הייתי אומר דלא סמכי' אברירה אלא בנולד הס' מעצמו אבל נדר דעשה הס' בידים לא סמכינ' אברירה:

ועד"ז מבואר ג"כ לי"ק לקמן דמחלק בין שבו דין חלוקה דאז אפשר לסלק האוסר בלא בכורה אזי לא סמכי' אברירה:

וכ' הרא"ש בפסקי' ליישב פי' תוס' מהא דאחין שחלקי דר"נ לא קאמר לקיחת אלא כלקוחות עיי"ש וק' טובא בס"פ משילין דאמרינן וסבר ר"נ יש ברירה ומק' עליו מחלקי גדיים כנגד גדיי' וכו' והדר שם מהאי דר"נ סבר יש ברירה הרי דפשיטי להש"ס דר"נ מטעם ברירה האי בדידי' קאי והאי מדדיא קאי וצ"ע

בע"ה מס' גדרים פ' השותפין בענין חליפין כגדולי

בר"ן אבל להחלופן לכתחלה ועי' בתוס' ורשב"א ראי מר' אבוהו פ' כל שעה וכן היא בפסקי הרא"ש ולא כמו שהיא בפי' הרא"ש וזה ראי' ג"כ שאין זה הראי' מהרא"ש.

והנה כ' התוספ' בחולין ד' ע"ב רש"י דפשיטא לי' דלמחליף אסור החליפין יש לו ראי' מסוגין ולמ"ש הר"ן דספיקא דרבנן לקולא מאי ראי' יש נ' כוונת תוס' דבת"ש קמא קאמר הש"ס דלמא לכתחלה ובת"ש בתרא לא קאמר דלמא מ' דמסקנא הכי הוה ושאר ענינ' השייכי' לסוגי' זו תמצא בלקוטי חבר חלק שלישי:

בענין הריני עליך חרם.

כ' הר"ן כקדשי בדק הבית והריטב"א כ' דאדרבא ל' אסור ונ' כוונת הר"ן לישב קו' עצומה בזה דלכאור' למאי דקיי"ל מצות לאו ליהינות ניתנו אמאי אסיר בבי"הכ ותיבה וספרי' וכאן לא שייכי הני תי' שהביא הרן גבי סכה לעיל א"וו דחרם היינו קדשי בדק הבית דאי' בי' מעילה והיכא דשייכי מעילה אפי' ליהנות לדבר מצוה אסור וראי' לזה דבר"ה שם בשופר שלעולה ושלמי' קאמר רבא א' זה וא' זה יצא ובמידר הנאה שיפר קאמר

מותר לתקוע א"וו בשופר של עולה דאי' בי' מעילה מודה רבא מיהת לרב יודא דלא יתקע בו לכתחילה וכ"ת שלמי' מא"ל י"ל אגב דנקט בעולה יצא נקטי נמי גבי שלמים ובזה מבוארין ד' הרמב"ם בה' שופר שם שכ' ג"כ במודר משופר דמותר לתקוע ובשופר של עולה כ' בהדיא דלא יתקע כמ"ש מדי רבא בזה למה שבק הרמב' שופר של שלמי' יתי' הכ"מ ק"ק דהרי שלמי' חמור לר"י ולמ"ש נסתפק להרמב' אם גם בשלמים דינא הכי דדיעבד דווקא אי אגב עולה נקט רבא שלמי' ומ"הט שבקו לשלמין לגמרי':

בענין אין לו מה יאכל

עיי' רש"י יל"ד בשלמא אי מתניתין דלעיל דבתרא שפיר דבא לאשמעינין אפי' מאן דמודה במתנה פליג בהפקר אבל מאחר דהך דקמא א"כ האי ל"ל ונ' דהריטב"א כ' אבות חורין דמיירי שלא יוכל להתיר נדרי ובריש לא ידעי' והנה אלעיל דמיירי שהי' מהלכין בדרך מתנה גבי הפקר אין עמ' אחר א"כ גם ברישא אחר דהווה מיירי אבל לא תלתא וס"ד דדווקא שם מהני מתנת ערמה כזאת אבל במתני' מיירי דומיא דבית חירין דעל נשואין משכחת להו ג' הדיוטת טובא שיוכלו להתיר נדרו קמ"ל דאפ"ה שרי וכ"ת הרי מבית חורין גופא ידעי' התם דיעבד הכא לכתחילה:

והנה בענין ד' הרמב"ם נ' דפסק לחומרא משום דאמרינן בפלוגתא דרשב"ג ורבנן בפ' השוחט לא אמרו בה לא אי' ולא היתר ואילי הני תרי לשנא דרשב"א בהא פלוגא לי"ק ס"ל כרבנן לי"ב כרשב"ג:

הדרן עלך פ' השותפין שנדרו הנאה בעזר צור ישראל עורה לעמו ועל שונאו יתגאה ונתחיל לבאר פי' הנודר מן המבושל ומאתו אתחנן בדבר הלכה לא אכשל.

דכובש מאי יל"ד לד' הרמב' דרישא וסיפא תרווייהו מיירי בלשון בני אדם כך אינך א"כ מאי קמבעי' דכביש מאי לחזי בלשון בני אדם היכא הווא וצ"ע:

בד' הר"ן מה שהעיר למה ביל"מ בעי' מין במינו דווקא משום דא' מחזק את חבירו יל"ד תינח בלח בלח אבל יבש ביבש מאי איכא למימר ואעפי"כ אמרי' נתערבה באלף גבי ביצה ס' יו"ט כלם אסורות:

ומ"מ יל"ד הרי רבא ס"ל פ"ק דתמורה אין מערבין לקרנות ומ"מ ס"ל לקמן פ' הנודר מן הירק דדשיל"מ לא בטיל ומנ"ל:

אלו דווקא עיי' רי' רשב"א שמפ' דאלי עכ"פ בעי' והבעי' איבעי' שאני טועם א"כ כדפשטי' לקמן דבאלו לחוד סגי מאי קבעו לי' תו' שאני אוכל וטועם הרי פשיטא דבלא אלו לא מהני לד' הרשב"א וצ"ע:

חטה שאני טועם אסור לאפות חטה מותר לאפות עיי' בר"ן מיע"ל דחטה שם המין והמין נברא לצורך הלחם כדכ' להוציא לחם מן הארץ אבל חטים על הגרעוני' קאי דשם המין אינו ל' רבים:

הדרן עלך פ' הנודר מן המבושל ונתחיל לבאר פ' הנודר מן הירק בעזר שמי משמן תירק.

הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר דהו"א משום דאמר הבשר בהא כוונתו רק על בשר בהמה דווקא קמ"ל:

בענין פלוגתא דר"מ ורבנן ד' הריטב"א דפליגי בל' בני אדם אי הוה בכלל כל מילי דרבנן וזה לא ניחא לשאר המפ' דנחזי בל' בני ארם ולזה כ' דטעמא דרבנן דהנודר לל' תורה מכוין אמנם ד' רש"י להפיך דלרבנן אזלי בל' בני אדם ור"מ סבר דבל' תורה דגן כל מיני דגן מ' והנודר מן לל' תורה מכוין וי"ל פלוגתיי' בפלוגתי' דרבה ור"א פ' השלח דרבנן ס"ל דגנך ולא דגן נכרי ודגן לא מקרי רק ה' מוני דגן ור"מ סבר ולא דיגן נכרי א"כ כל מילי דמדגן בכלל אלא דהראשוני' לא ניחא להו בזה דא"כ אדפליגא ר"מ לענין נדר הו"ל לאפליגא לענין חיוב מעשרות ולחייב בכל מיני דגן:

והנה לד' רש"י א"ש דמק' רב יוסף מקרא עלי' דר"מ משום דר"מ ג"כ אקרא קאי ושאר המפ' ע"כ נדחקו בזה ודבריו ק' להבין והקו' לרב יוסף קאי ער"ז דס"ל כס"ד דלקמן דתבואת השדה ג"כ רק הווה ה' מינין ומק' בשלמא אי דגן לאו מידי דמדגן ה"ק קרא דמלבד חמשת המינין שהם בכלל תבואת השדה עוד הרבו להביא דגן י"ל דמאחר דדגן כל דמדגן וה' המינין בכלל מאי הרבו:

מתיב רב יוסף ונפריץ יל"ד אמאי לא מק' מקרא דפ' קדשי' דכ' בפירות האילן להוסף לכם תבואתו ונ' דד' רב יוסף דתבואתו קאי בהדיא באילן אבל תבואת השדה לי' מ' לרב יוסף דעוד עדיף מסתם תבואה שאינה אלא מה' מינין ומשני לי' אביי דלא היא:

אתי לקמי' במעלי יומא דכפירי נ' דבפסחי' קאמר רב יוסף על עצמו דהוה יתרץ והמתין רבא לא לרצותו בשעת כעסי:

אהדרוהו לקמן דרב יוסף עיי' רש"י כוונתו שלא אהדרי כ"א הא דקאמר רבא הא לא קמבעי לי אבל מה שסיים הדי' היא דאבעי' לא אהדרוהו והיינו דקפד רב יוסף:

שהיא מופקר לכל עיי' רש"י וברבית פ' במדבר מופקר לכל שהכל דשין עליו וכמ"ש ונפשי כעפר לכל:

ר"ן ד"ה ואם אמר גדילי השנה דווקא וכו' ואמנם היינו משום דאמר כל גדילי השנה אכל בפירות הארץ לית לן בה דאפשר בחלב וכיוצא, וכיו"ב אבל הנ"י הביא ד' הר"ן על פירות הארץ וצ"ע:

שם בר"ן תוספתא הנודר מן התירוש וג"כ עלה בירושלמי ותימא על הרא"ש שהשמיט ד' הירושלמי וצ"ע:

קונם מע"י פי' רש"י אם נפלו לה פירות אשכר מע"י והרא"ש לא פי' כן מנ' דמ' לי' להרא"ש דכה"ג שרי דהו"ל גדולין של חליפין וכה"ג שרי:

אלימא קגדולין מבטלין העיקר דלמא לחומרא שאני נ' ד' המק' דהכא לא שייך לחומרא שאני כיון דמדריי' הרי גם דבר המעמיד בטל ואזלינן בתר דאוריי' וחיוב לעשר גם על העיקר דומיא דהכי כ' הר"ן פי' השוכר גבי דעקר יש לו מתירין משום דמדאו' יש לו מתירין:

וכנגדן למוצאו שביעי' מותרין עיי' ברא"ש בשם רבי' שמשון דעיקר טעמא משום דעוקרו היתר וק' א"כ מאי מייתי הש"ס ראי' מזה דלמא התם שאני משום דעיקרו היתר:

ה

הדרן עלך פי' הנודר מן הירק בעזר עול מעל עמו פורק, ונתחיל לבאר פי' הנודר מן היין בעזר בורא דהכל יש מאין.

רש"י ד"ה קונם יין דמי' כל זמן שהוא יום צ"ל אותו יום עיי' בר"ן דאל"כ אם נדר בלילה מא"ל:

רש"י ד"ה שבת עיי' בר"ן מה שנתקשי ע"ד רש"י מגמ' דר"ה ונ' ד' רש"י דאי אותו היום בלבד קאמר הו"ל למימר היום ואי כוונתו לשבת הבאה הול"ל שבת הבאה א"וו לשני' כא' כיון וכן בשבוע זו אם לאותה השנה כיון הול"ל שנה זו ואם לשבועות הבאה הול"ל שבועה הבאה אלא ש"מ לשני' כיון:

ברא"ש ור"ן נ"מ לנדר מצוה נראה הכוונה אם אסר עצמו מן היין שלא יבטל מן המשנה או מן המצוה דכ"הג מצוה לזרוזי נפשי' ול"ש דר"נ:

ולא מתסר כך גי' לפנינו ולד' הר"ן והרא"ש צריך לגרוס ומתסר קמ"ל דלא מתסר:

רש"י ד"ה עומד בשנה של יובל נ' מדברי' דס"ל דביובל סתם ולא אמר כ"א יובל מבעיי' לי' ועיי' בר"ן ולד' רש"י צ"ל דע"ד את"ל אבעי' לי':

שאין זמנו קבוע ד' רש"י דהכוונה דפעמי' מוקדם ופעמי' מאוחר וד' ר"ן ורא"ש דעל משך הזמן קאי ובירשל' דמס' לי' על זמן נשואין אי מקרי קבוע משו' שיכול לדחותו עוררנו א' מן התלמידי' מ' ברש"י דמשך זמן ל"ש שם כ"א להקדים או לאחר:

וע' ברא"ש שהק' על ר"א ממיץ מ"ש בצור מקוץ ונרא' כוונת ר"א ממיץ דבבציר בשעה שנדר כבר ידע כמה תמשוך הבצירה לפי מה שרואה גודל הפירות אבל קוץ של תאנים איננה בזמן א':

ע"ד הרשב"א בהי' שכ' דלפני הפסח היינו פרוס הפסח צ"ע האיך יפ' ד' רבא בקידושין הפירו' מתפני פסחא אי מפני פסחא אלמא דבפסח עצמו פליגי:
אחתי' בשקא ושקלו צ"ע נדה פ המפלת ר"ט ארוך בדורו הי' ועיי"ש:
רש"י וליטל מנה יפה ד' רש"י צע"ג בכולהו כהני מאי וקדשתו שייך:
עד סוף אדר ראשון עיי' ר"ן ונר' דגם לגי' זו נחתי' לסברא שכ' הר"ן לאידך גי' ליישב ק' הרא"ש סיפ' ל"ל א"וו לאפלוגא הך סברא דלא תימא שנ' אדרים כא' נמני:
כ' הרמב"ן דר"י פליג אר"י ברי' בשום דלא הוה כ"א תקנה והק' הריטב"א מלילי צום דאינה אלא מנהג ולטעמיה אזיל דמפ' כרש"י דלילי ממש קאמר והרמב"ן מפ' לה אעי"כ דהוה דאוריי' וכמ"ש הראשונה:
ובזה נדחה ג"כ מ"ש הריטב"א דעד שיהא יש לפ' יגיע ויעבור הרי בעי"הכ אפילו יגיע לא צריך. גם מ"ש רש"י דטעמי' רר"ל משום דרוב בני אדם וכ"א היא ג"כ משום דמפ' כן בלילי צום:
הדרן עלך פ' קונם יין. בעזר המוציא אש ומים. ונתחיל לבאר פי' א"ר אליעזר. בעזר מושיע מגן ועוזר.
נעשה סופר פי' רש"י בפי' שני לבלר נ' דק' לי' קו' הראשוני' מבן כלבא שבוע שהתירו לו נדרו אלמא ת"ח לאו נולד:
רש"י ובמס' נזיר מפ' דזכינהו רבנן לר"א נ' מד' רש"י דלהכי חלקן התנא לא נולד דבסיפ' הוא דהדר בי' ר"א דהוה דומיא דהכא רבן ביהמ"ק דמודה בי' אבל ברישא מ"מ פליג ונר' להסביר דטעמא דר"א הי' כדאמר ר"ח מקרא דכתי' מתו כל האנשים ורבנן פרכי עליו הרי חיים הי' אע"כ העני וס"ל לרבנן דבמיתה דשייך חזקת חי לא מסתבר למימר שמתו כבר בשעת הנדר אבל בעניות דשכיחא טפי אפילו חזקה אין כאן וי"ל שהעני כבר ואין כאן ראי' אפי' לנעשה סופר או משיא בנו בקרוב וזהו פליג ר"א וס"ל דהעני לאחר הנדר ובמ"א תי' במילתא דשכיחא פותחין בנולד. ובזה נתבארו ד' רש"י לקמן:
א"כ מי התיר לו במדין וע"ז כ' רש"י מ"ש וכו':
רש"י ואמר רבי ת"ח מיפר לעצמו לפי הפשוט קשה לרש"י בשלמא אם במדין דבר ה' עם משה הקב"ה התיר אבל במדין לך א"כ מי היתר לו במדין וע"ז כתב רש"י מ"ש וכ' דבנדיו היא דאמרי הכא ולא בנדר והב"ח הגי' אין מופר ולהגרסתו ק' גי' רש"י כאן:
שאביו רע דכלב בתוכו שהנחש בתוכו י"ל דבאבי' אשמעי' דלא נימא אף שעשה תשובה כסיפה לי' למסבא ברתי' ובכלב כיון דבע"הב זה אינו חושש ללאו דלא תשים דמים בין

היום למחר יגדל שוב כלב רע ובנחש המקום גורם ואם זלל נהרג יבא אחר תחתיו קמ"ל דלא מקרי נולד ושפיר הוה פתח:

ודע דלד' הרא"ש בפי' הירושל' קאי אד' רבנן דמתירן בכלהו בלא התרת אבל לר"מ מדקאמר פותחין בנולד בעי התרה וכמו שמבוא' הרא"ש והנה בתוס' כ' להיפך דחכם ס"ל דאין ההתרה היתר מטעם גזירה ומש"ה ק' להו מאי מקש' הש"ס מלקמן מכעירה דלמא הוה מחלוקת ואח"כ סתם ול"ש תי' הרא"ש דלד' תוס' סתמא כר"ש ונ' דהרא"ש בפסקיו אזיל בשטת תוס' וק' לי' הך ק' ולזה קאמר דמסוגי' הש"ס מ' דגרסי' וחכמי' מודין לו וא"כ שפיר מק' הש"ס ופי' הק"נ רחוק:

ויש ראי' מזה דאין פי' הראש מראש בעל פסקים. ודע דמסתימת ל' הר"ן ג"כ מ' דגרס וחכמי' מודין וכג' הרמב"ן:

קשיא ידוע דכל קושי' י"ל תי' ונ' דמתני' אשמעי' דלא נימא אדרבה הא דקרי כעורה היא ע"ד כי אשה כושית לקח ואינה רוצה באשה נאה וכן קצרה וכיוצא קמ"ל דלא מפ' דבריו כן:

בר"ן כי האי דתנן ניתי לאחר וק' דנימא להו הרי אוכל לתת לאחר ולקיים וחי אחיך ונ' דעכ"פ ותפרסם צדקתו משא"כ אם ניתן ליד גבאי דעיקר מצות צדקה בכך:

בענין הפלוגתא דמשוי המ"ל פ' מה' שבועות בין הרשב"א להריב"ש נ' דלא פליגא דנידון דהרשב"א שנתנדה על שעבר זמן הפרעון ואם גם יפרע בין היום או למחר מ"מ עבר על נדוי ולמה לנו לאחר הפרתו משא"כ באשה אם לא יתירו לו החרם יגרש אשתו השני' ושפיר יבוא לאשתו ע"י החרם כי למען התיר את החרם יגרש אשתו:

בכתובות אשתו עיי' תוס' וק' להבין ולולי ד' הייתי אומר דלעול' אינו מתחרט ולע"ע אשתמוטי קמשתמיט עד דהוה לי' מעות קמ"ל:

כיצד אמר קונם ול' כיצד אחר שכבר ביאר נ' הגי' עיקר מכללו כמו שהיא לפנינו וע"ז מקש' מ"ט קרית לי' מכללו ולא מקצתו משום דבא לאורויי על איני נהנה לכולכם:

וחלא ישן יפה ד' הר"ן דא"צ פתח והתרה ולכאורה למאי דמשני הש"ס לקמן חדא ועוד ועיי' תוס' שהניחו בתימא וי"ל דה"ק כיון דאפי' יפה היא לא ימלט שלא ידע מזה ואין לכאן חרטה קמ"ל דלא אמרי' הכי והיינו חדא ועוד משא"כ לד' הר"ן דהוה נדר טעות ואמנם אדרבה י"ל לד' הר"ן א"ש טפי דמאחר דלא מהימנא לי' שלא ידע לצטרך חרטה ולא להוי נדר טעות קמ"ל דמ"מ הוה נדר טעות:

ויל"ד אמאי לא משני הש"ס לשון חכמי' מרפא כדמשני בלא ילעוס חטי' בכתובות ונ' דל' יפה אינו ר"ל דהוה רפואה א"כ אם משין אותו כשהוא בריא מחזק בריאותו:

בברי' תני' של תותבות נ' כוונת הברייתא ליישב מאי בעי תנא במה שאמרינן היא אומר ואמנם הקדשן זהב קרי לי' המלבישכם שני עם עדנים:

בעזר מלך מושיע מגן ועוזר. סימנו פרק א"ר אליעזר. ובעזר צוה לנו ע"י משה תורה מורשה. נתחיל לבאר פ' נערה דמאורסה.

כ' הר"ן דאי כ' עד שיאמרו שניהם הייתי אומר כי מ"מ האחד לבד הוא עיקר או האב או הבעל והרשב"א כ' לפנינו בשמעתין כי האמד עיקר ולולי דבריו הייתי אומר דע"כ הבעל עיקר דכ' בהדיא אם היו תהי' לאיש והחריש לה ביום שמעו ואב מדרשה ילפי':

כ' הר"ן מד' הרמב"ם נ' פ' הראשון ברא"ש דלא מהני תו הפרת הראשון לגמרי ולי מ' מד' הרמב"ם פ' י"א הל' ט"ז אפכא שכ"כ הפר האב וקיים הבעל ומת בטלה הפרת האב ואי כד' הר"ן למה לא נקט רבותא טפי אפי' נשאל על ההוקם:

והנה הרא"ש הביא ראיה מל המשנה דמדמה קיים ונשאל להפר א' מ' כפי' הראשון ואמנם למ"ש הר"ן דמדתנן ואצ"ל מתני' כפשטא אתיא והך רבותא משנה יתירה ידעי' נדחת ראית הרא"ש:

ובענין קו' הרשב"א מקי' נ' דוודאי אם התנה ע"מ שלא תדרי מכאן ולהבא הי' הדמיון דומה אבל השתא אנן אמרינן מדהתנה ע"מ שאין עליך והיא קבלה הקידושין והלכ' לחכם להתי' ש"מ בשעת קבלת הקידושין כבר נתחרטה וכיון שנתחרטה הו"ל כלא נמצאו עליו נדרים דעיקר ביטול הנדר החרטה:

גמ' אימא האי קרא בנשראה עיי' בר"ן ליישב א"כ מאי אמרינן וי"ו מוסיף על ענין ראשון וי"ל עוד דה"פ עד שתנשא יניא אבי' אותה ולרבות ארוסה שהי' ברשות אביו בא:

גמ' איבעא י"לד דע"כ תי' קמא אמת דא"כ תרי קראי ל"ל ואמאי הדר בי' הש"ס ואולי יש לדחות כלפי שהפסיק דכ' בקרא דונדר אלמנה בין הני תרי קראי א"כ י"ל תד קרא בהיא ברשות אביה ואביה משיאה לבעל ומסר לו רשותו וחד כשמעצמה נשאת לבעל:

ונ' תניא אותה ל"ל ע' בר"ן דהו"ל להכ' למכלל תרוויי' בחד קרא ויש לעורר דלמא אדרבה כה"ג הוה ס"ד דבשותפות מצי מיפר אבל לא כל חד לחודי' ונר' דע"כ גם קודם אירוסין האב מיפר דאין סברא כי משעת אירוסין אלימא זכותא מקודם אירוסין ע"כ לחודי' מיפר מיפר ומ"הת נימא דשני בין זה לזה אי תרווייהו מחד קרא נפקי:

בר"ן ד"ה ואיבעית אימא בסוד"ה דכ' ואם בית אשה נדרה כוונת דבריו דגבי אב בית אביה כ' וכיון דלאחר נשואין מקרי בית אביה מהי"ת יהא אב יכול להפר:

גמ' משום שותפתא דאב והיה נ' מכאן דהמאחר את בוגרות אינו יכול להפר נדרה:

בענין ק' הלח"מ פי"ב מה"נ ה"א על הר' יחיאל הרי אין היקש למחצה י"ל מאחר דבא היקש השני בין איש לאשתו ובין אב לבתו וגלי לן אפכא כה"ג היכ' דגלי קרא יש היקש למחצה:

גמ' בעל מיגז גייז ני דוודאי סברא חיצונה דמקליש קליש משום דאי מיגז גייז נ"מ חומרא נ' להש"ס די"ל מיגז גייז:

גמ' בעל יש שאלה בהיקם נ' דמבעי' אי טעמה דבעל מקיים ומיפר ודכוותה אב משום דנודרת ע"ד בעלה ואביה נודרת וא"כ בעת שנדרה הו"ל התחלת הנדר ובעת שקיים הבעל או האב הוה גמר הנדר וכשם שיכול לשאול על הנדר יכול הוא לשאול על ההקים או דלמא הקמה והפרה גזי"הכ ואין כאן שייכות לשאלה:

רש"י ד"ה את"ל יש שאלה יל"ד להפי' שלישי שכ' רש"י כאן מאי ענין אבעי' שניי' לאת"ל יש שאלה להיקם ואמנם למ"ש לעיל א"ש דאי יש שאלה בהקם א"כ קיום גופי' נדר הוא מטעם שע"י קיומו נגמר הנדר וא"כ שפיר י"ל כשם שהיא שואלת על חלקה כך אם היא שואל בהקמה מהני שאלה דילי' אבל אי אין שאלה להקם א"כ ע"כ לאו מטעם כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת אתי' עלה ומהי"ת תיהני שאלה דידי' לנדרה:

אמנם הרא"ש והר"ן מפ' להך יש שאלה להפר כפשוטי' וכ' הר"ן דמטעם היקש אבעי' לן ואין כאן סברא כלל וי"ל עד"ז שכ' דאם יש שאלה להקם ע"כ משום דטעמא דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת וכ"ז שלא הפר נדרה והוא נודר להיפך וכשם שיש שאלה לנדרה כך יש שאלה להפרתו:

גמ' קיים לכי קיים לכי יל"ד ממ"נ אי לא ידע רבה מהך דרבא למה לא איבעי לי' אמתניתין דשבועת ואי ידע מאי איבעי' לי' וכ"ת דיש סברא לחלק א"כ מאי פשוט לי' שוב:

ונ' דרבה פשיטא לי' בשבועות דלא כרבא כ"א גם אם שאל על הראשונה לא חלה שנייה כי בשעת שביעה לא היה מקום לחול ובעת שמצאה מקום לחול נמצאה חרטה עמה ואין כאן שוב מקום לחול:

רש"י אמר קיים ליכי עיי' בראש ור"ן ועיי' ברשב"א כי גו' רש"י מופר לכי בלא וי"ו ושייך לומר תכ"ד כדיבור דמו וחייב והרא"ש והר"ן גרסי ומופר בוי"ו ול"ש כאן חזרה:

יש שאלה בהפר עיי' רש"י ור"ן והרמב"ם הביא ב' הלשונות עיי"ש והכ"מ לא העיר בזה:

קיים לכי שעה א' הא דהדר בעי אי אמרי' הא לא אמר משום דלבתר דמסקי' דמיום ליום לא מצי מיפר א"כ י"ל ה"ט דאמרי' לעיל הא לא אמר דידע דלא מהני מיום לחבירו אבל בשעה אכתי מאי:

רש"י ד"ה מדנעורי' נפקא נ' דהדר בי' רש"י מפי' קמא משום דבתחלת הסוגי' מוקמי' האי קרא למת האב ועתה נילף מני' מת הבעל ופי' ד' רש"י ד"ה הפרת נדרו' בכלל שבח נעורי' דע"י שמודה בה למנות נפשה בנקל ימצא יותר מי שיתן עיניו בה ויקדשנה:

נדרה והוא ארוסה הא דלא תנא ארוסה שנדרה דלא תימא דמיירי שידעה שיגרשנה בשעה שנדרה ולא נדרה ע"ד בעלה מה"ט בעלה האחרון מיפר קמ"ל דמיירי והיא ארוסה ששבה לבטח ולא עלה על דעתה שיגרשנה:

גירושין כהקמה דמשום ששינאה מגרשה וניחא ליה שתענה נפשה או דלמא כשתיקה דמיא דמדגרשנה לא אכפת לי' בה:

ואהדרה ביומה ע' בראש ור"ן וי"ל דאי לא היה נ"מ כ"א לענין ארוס האחרון הוה מקשי לי' אמתני' מאי בו ביום ע"כ דיש עוד נ"מ הא דפשיט הש"ס תחלה מברייי' ולא פשיט מיד ממתני' משום דפשיטא לי' דבעי להבעי' ודע מתני' ואית לי' דיחי עלה ולזה מק' עליו מברייי' ובתר דדחי ברייתי' בעי למידע מ"ט לא פשיט ממתני':

רש"י ד"ה דרך ת"ח מפי בגס' כוונתו דמ"ל דרך ת"ח דתנן ראי' דבא לאורייי' דצורבא מרבנן אורחי' להדירו ומ"מ אפשר לומר דלא בעי' שמועה ואורחי' להדור שלא יהא עכ"פ מכשל בביתו:

גמ' מהו בעל שושר ולא מבעי' לי' באב דכ' קמא בכ' ונ' ראי' מכאן לד' הרמב' דאב מיפר כל נדרי' ואי בעי באב הייתי או' הוא דמיפר אפי' מדרבנן בלא שמועה אבל בעל צריך לשמוע למען לא לסמוך הפרתו אפי' בנדרי' שלא יוכל להפר:

גי' שמע אישה דווקא נ' דמבעי' לי' אי עיקר הטעם דהפרה משום דע"ד בעלה נודרת וא"כ ושמע י"ל לאו דווקא או דלמא שמע דווקא גזי"הכ:

הא דמק' עוד מס ופא משים דבשלמא אי ושמע לאו דווקא אשמעי' תנא הא מלתא בין באב בין בבעל אבל אי ושמע דווקא ורבותי' דמתני' דאורחא דצורבא מרבנן להדורו א"כ תרי זמני באב ובבעל ל"ל ומ"מ שני לי' ואי גרסי' בתי' דאמר לה לכי שמענא א"ש דבבעל מיירי בגוונא אחרינא אבל אי לא גרסינן כ"א לכי שמע י"ל דס"ד אב היא דצריך להדירה דלמא לא ידע מזה שנדרה אבל בעל סומך אאב דאלו נדרה וודאי שמע ואי הוה מיפר הוה א"ל ג"כ שיפר קמ"ל דמ"מ צריך לאהדורו דלמא לא שמע האב:

גמ' לא דכ"מ שלוחי כמותו וכשפת יתר הוא ור"ל דלר' יונתן וודאי מפשטא בעין ואפי' לר' ואשי' מודה:

חרש מהו שיפר יל"פ ג"כ דמבעי' לי' אי טעמא דהפרה משום דע"ד בעלה הוא נודרת וזה בבעל הרגיל לשמוע נדרו אשתו אבל לא בחרש דסומכת שהבעל לעולם לא ישמע שנדרה או דלמא גזי"הכ הוה וכיון שמע ל"ד היה לחרש:

וע' ברא"ש שכ' דברמיזה לא מצי מפקיע לדר דאוריי' כוונתו דקדושי חרש ברמיזה לאו דאוריית' ואיך יוכל להפקיע בקדושי דרבנן נדר דאוריי' דהרי מן התורה אינו הבעל כלל:

וי"ל דלהכי לא פשיט הש"ס בעי' דלעיל ג"כ מהך בריי' דיל"ד מ"ט נקטי בריי' בעל חרש ולא אב א"וו משום דבאב לא אייתר קרא משא"כ בבעל כ' ואם שמע אישה ביום שמעו וכיון דכ' ביום שמעו ואם שמע אשה ל"ל אלא ש"מ למעוטי חרש וא"כ ה"ה דבבעל נפשט למפרע דשמועה בראוי לשמוע לא מעכבא אבל באב עדן לא ועד"ז יל"ד כוונת התיר שהביא הלח"מ פי"ב מנדרי' שהבין מד' הרמב"ם דבאב שמועה ותמה הלח"מ מסוגיין לעיל דל"ש בין אב לבעל אבל ד' הרמב"ם דבבעל דכ' חרש בהדיא ומילה שמועה לא מעכבא והוה כמיעוט אחר מיעוט לרבות שמע אישה ביום שמעו אבל באב ל"ש בין חרש ללא שמע וספיקא מיהא הוה:

מיפר לשני נשיו כ' רש"י בדבור אחד דאל"כ מאי בת אחת אבל למ"ד הפרת נדרי' ע"י שליח שייך בת אחת אפי' בשני דבורין וכגון שהפרו הבעל והשליח בב"א:

שתי סוטות כ' רש"י בשתי כוסת דהרי בעי' לכ"א מגילה לבדה ומ"מ נ' מדבריו דס"ל דלסוגיי' דנדרי' כאן השקאה דווקא ולא כסוגי' דסוטה דמ' דגם העמדה אסיר דהכי מהשקה ילפי' והתם מוהשביע או והעמיד:

ונבאר עוד סוגי' דסוטה לפי ד' רש"י שם מ' דבשבועה דווקא פליגא וא"כ אפשר דהעמדה שרי ואמנם למ"ד לבה גם בה ג"כ העמדה אסור וכן מבואר מד' הר"ן בנדרים דעיקר החשש שלא תודה ומוחק השם וא"כ כולא מלתה דהעמדה מ' דאסור מה"ט וק' לתוס' א"כ מ"פ מחבילות אטו התם ג"כ העמדה אסור ותי' אין והביאו ראיה מפרה וע"ז הקשו בשלמא אי ל"ש חבילות בהעמדה ורק משום אותה אסור העמדה בקרבנות דלא כ' אותה העמדה שרי משא"כ השתא וכי בב' קרבנות שייך חבילות והניחו בקו' וכ' עוד דלא נ' סוגי' דנדרי' דהתם וודאי העמדה שרי ומאי מדמה לכאן וע"ז תי' דלא בא למפשט כ"א או אותה דווקא או לאו דווקא:

ובמ"ש נדחין ד' רש"א דכיון דבהעמדה שייך חבילות א"כ שפיר י"ל דרציעה מיירי בב"ד א' ושני אדוני' והעמדה בב"ד קרי חבילות:

ודע דלרש"י גרסינ' רותתות דאם א' לבד רוסתת מ"ת אין משקין שנים משום חברתה:

וכבר עוררתי דהרמב' דפסק בנדרי' כר"ש א"כ מסתבר טפי למדרש אותה על כסבור שהיא בתה דאם מיפר לאשתו אינו מופר עדן לבתו אבל לשתי נשיו כא' אין סברה אבל אי כר"י דלא דרשי טעמא דקרא וי"ל הכא קמדחי לי ודשי' אותה על שתי נשיו וזיל הכא קמדחי לי' ודרשי' אותה על נדרה בתו הכא לחומרא והכא לחומרא ולעולם ה' כר"י:

רש"י ד"ה עשתה חדשה בס"ד וה"נ אמר ר"א מבואר מדבריו דמ' לי' דמיבם בא רבה לדמות לשמעתין והיינו משום דק' לרש"י מה עלה לדעת רבה לדמות נדרי' לתרומה וע' בר"ן ורשב"א מ"ש בזה ולזה כ' רש"י דדוק' בבאה מיבם דאחר דהויא זמנה בחיי בעלה והתחילה לאכול משלו אזי ככניסה דמיא אפי' לגבי יבם וה"נ ל"ש ודבריו תמוהים דבין לעולא בכתובות בין לר"ש ב"י טעמא דמשנה אחרינה משום סמפון ונ' דק' לי' לרש"י מ"ק הש"ס דר"א כמשנה אחרונה מצי סבר והכא משום דע"ד בעלה נודרת כיון דטעמא דמשנה אחרונה משום סמפון ואם ימצא בה מום ויבטלא הקידושין ממילה אין הפרתו הפרה ומזה דייק רש"י דסוגי' דידן ס"ל דאף למשנה אחרונה אין הטעם משום סמפון כ"א משום שמא ימזוג כוס אלא דלמשנה אחרונה לא סמכי' אמיחד לה דוכתא:

ועד"ז יש ליישב ק' הראשונה עלי' דרבה מה ענין משנה ראשונה לנדרי' ולמ"ש א"ש דלרבה טעמה דמשנה אחרונה משום סמפון ואיר"א הכי ס"ל גם מיפר לא מצי למילף:

רש"י ד"ה אבל נדרים דאוריי' קא אמרא רבנן ה' מוקשה ונ' דרש"י קמפ' לן דק' דכיון דלמשנה ראשונה לא אכלה אלא בתרומה דרבנן נהי בנדרי מ"הת מצי מיפר משום דעל דעתו נדר הוה מ"מ אי אתי להפר נדרי' דאוריי' גם בתרומה דאוריי' אכלה ולזה קאמרי רבנן דאינו מיפר ולאידך תי' אמרי' אפכא כיון דלמשנה אחרונה בתרומה כלל וכלל לא אכלה אין לגזור נדרא אטו תרומה:

אשה שהקנו לו מן השמים נ' פי' דבמה שקנה לעצמו אם ימצא בה מום יבטל הקדושין ע"י מקח טעות משא"כ בהקנו לו מן השמים:

ר"ן במתני' מסקנא בגמ' מ' דבשתפות קאמר ומסקנא זו לא מצינו דלמא לא הוה כ"א דיחויו אמנם סמיכת הר"ן על דבריי' לקמן דפשוט ל' ד' ר"א שלמד ק"ו מאשה שהקנו לו מן השמים מ' דומיא דארוסה קאמר וכמ"ש הר"ן לקמן:

מצוה בגדו' מיי' רש"י וכא"ש רש"י נקט לה אפי' לא הלך א' למה"י והרא"ש נקט לה בלכתחלה ואמנם ל' הרא"ש מורה דפשיטא לי' דהא דמצוה בגדול לייבם מוהיה הבכור הוה אסמכתא בעלמא ונ' דמ' לי' הכי מדדרשי' מהאי קרא דהיבם במקום בכור קאי לענין יורשה והתם דנינן לענין ממון וע"כ דרשה גמורה היא וכאן אסמכתא:

ור' ואשי' לא בעי למימר דר"י סבר יש מאמר דא"כ ר"ג דאמר במתני' יבמות אין מאמר אחר מאמר ע"כ כר"א ס"ל וזה לא רצה הש"ס לפ' וע"ז קאמר נהי דגם ר"י סבר אין מאמר אחר מאמר ינקט אחר מאמר:

רש"י ד"ה שאמד בדין מ' לי' דאפי' לר"א מיירי בעש' מאמר דאל"כ היאיך תבעתו לזה דווקא בדין והרא"ש והר"ן מוקי לה בלא עשה מאמר וכשהלך אחד למ"הי וכן מ' מדאר"י לקמן תניא כוותי' דר' אמי ר"ל דמתני' בעשה מאמר ולרש"י גם בעשה בה מאמר אייריי:

גמ' מיח' חלין או לא דאיבעי' הש"ס אי ר"א ס"ל דאישה יקמנו אצטרך דאין שליחות להפרה או דלא אצטרך לי' שבא לכלל הקם אבל גם זה בא לכלל הקם דחולין אלא שבטלו אח"כ ובזה י"ל קו' הרא"ש למה דילף ר"א ק"ו מנדרי עצמו למה חלין כלל די"ל דמאשה יקמינו ילפי' דלכלל הפרה מיהת אתי:

רא"ש במתני' דלא ילפי' ק"ו הכוונה דמאחר דפשיטא לרבנן דבהקמה וודאי לא מהני להבא ואמאי אמרו ק"ו אהפרה דלא מהני ולא אמרו אהקמה אלא ש"מ דבהקמה משום קיום בטעות לא מהני:

נדרה בלילי שבת עי' רש"י ור"ן וראש מדוע נקט לילי שבת גם ל' להקל ק' ולי יש עוד לדקדק ל' נדרה דנקט וכי בנדרה תליא מלתא הא בשמיעה תלי' מלתא ולזה נ' תנא מלת' אגב אורח' קמ"ל כלומר שהיא נדרה מענין השייך ללילי שבת ממאכל או תכשיט והי' לו לומר מיד טלי אכלי וכיו"ב ולא אמר כן לא לילי שבת ולא ביום שבת ועפי"כ אין בה קיום ויוכל להפר עד שתחשך והיינו להקל דקאמר דאף דיש רגלים לדבר שאינו רוצה להפר כיון דיש לו זמן לא מפסיד מידי:

ואמנם מאי דתנן יפר בלילי שבת בא לרמז על מה דאמרי' בגמרא דלתנא דמתני' אצטריך קרא דאפי' בלילה מצי מיפר והיינו מיפר בלילי שבת:

גמ' ביום שמעו ומיום ליום מקרי יומים בפ' משפטים במכה עבדו:

אין הל' כאותי זוג עיי' ויע"ל דמסתבר טעמיי' דאותו זוג דלתנא דמתני' אצטרך קרא דאפי' בלילה מצי מיפר והיינו מצי מיפר בלילי שבת דנתן תורה לבעל ואב זמן שוה כ"ד שעות משא"כ לתנא דידן יש בעל שאין לו זמן כ"א רביעית שעה:

בדין נדרה עי' ראש ור"ן וי"ל דהוה עובדי' בנדרה אשתו דברי' שבינו לבינה וצריך התבוננות אם הוה בינו לבינה ואפי"כ לא לקחו להתבונן:

מפירין נדרי' בשבת כ' רש"י בעל לאשתו נ' דמ' לי' דעפ"י ריב"י ור"א בראש לא אמרי' כן אלא בבעל דהתם כתב מיום אל יום ומאחר דלחד לשנא מתני' כוותי' פי' רש"י דבבעל מיירי:

ועיי' ברא"ש כאן בחי' שנתן עוד טעם למה יתירו נדרים שהם שלא לצורך שבת ר"ל בזה דבס"ד אכתי לא ידעינן דהא תליא בפלוגתת ריב"י וטעמ' מאי לזה כ' הראש מ"ש:

איבעי' להו בשלמא הי' לו פנאי י"ל דאיבעי' לי' אי מתני' כמ"ד הפרת נדרים מע"לע וא"כ בעי' לצורך שבת דווקא וק' למה פלג ונתן תנא ונדחק הש"ס שלהי שבת והאי בעל איבעי' ר"ל משום דבשאלה דוקא אם לא הי' לו פנאי משא"כ בהפרה ויש לישב בזה ד' רש"י שכ' אזדקוקי לי' כולהו כרבנן ומאי בעי בזה אמנם מאחר דהאבעי' לא היה כ"א למאן דמוקי מתני' כרב"י וא"כ דלמא הנך רבנן כת"ק ס"ל אבל מאחר דכולהו רבנן אזדקוקי אי"א שלא היה מהם מי שפוסק כריב"י:

מפירין נדרים בלילה יל"ד פשיטא מאי קמ"ל ולולי קו' הש"ס ממתני' הייתי אומר דבאמת לדיוקו אתא דווקא מפירין אבל לא נשאלין אא"כ לא מקשה הש"ס ממתני' ונ' ראי מכאן דרב ס"ל הל' כאותו זוג וס"ד מאחר דאצטרך לאותו זוג מיום אל יום מע"לע וא"כ ביום שמעו דווקא ביום ולא בלילה צריכא:

ומה בעל שאינו מתיר מתיר יל"ד הרי החכם אינו מתי' כ"א ע"י חרטה והפרה הוא בלא חרטה וצ"ל דבקרא לא כ' כ"א לא יחל אבל אחרים מוחלין לו וס"ד דמוחלין אפי' בלא חרטה משום עינוי נפש בינו לבינה לכך אצטרך קרא:

ואמנם הרא"ש כ' דל מוחלין מ' עוקר מעיקרו ונרא' דס"ד דזה וזה שייך בחכם ע"י חרטה עוקר מעוקרי ובלא חרטה מיגז גייז לכך אצטרך זה הדבר:

תיבעי קידש ב"ד עיי' תוס' ב"ב ק"כ שם שהקשה מקידושין דילפי' כן ממושובת ותי' קמא דסוגי' דקדושין לבן עזאי אבל בן עזאי ע"כ כבי"ש ואנן דס"ל כב"ה אכתי מושבות גבי שבת ל"ל וע"כ תי' בתרא שם בתוס' עיקר:

רש"י ד"ה והכ' שבת עמהן מלבד שבתות ה' ולא בעי לפ' כמ"ש הרא"ש משום דכתב פרשת שבת גבי מועדת די"ל דלהכי הדר אהדר קרא אלה מועדי ה' אלה ולא בשבת לכך כ' רש"י מלבד שבתות ה' דכתב אבתרא:

ברא"ש מועדי ה' נקט ר"ח ניסן משום דסיון לא בעי קודש כלל דלשבועות מב' של פסח מנינן ל' יום ור"ה באמת ביומו מקודש אבל בניסן אצטרך למ"ש הרא"ש

ז"**ש** הרא"ש דאי חמור מממין נראה דטעמא דבממון מהני קמבלופי עליי' אפי' בדיין א' שאינו מימחה משא"כ באי' וא"כ י"ל גם לענין שנים חמור:

רש"י קיים אינו יכול להפר בלא שאלה כוונתו דהיינו החמיר כ"ז שלא הפרש שייך שאלה על הקמה ולא אחר הפרה וכמו שפי' רש"י ע"ד ר' יוחנן והביאו לרש"י לפ' כן ד' ר"י דאי כפשוטו מאי שאלה שייך בהפרה שאלה שייך באיסר אבל לא בהיתר:

קראי יתירי כתיב' עיי' רש"י לפי' קמאי החרש ובריש מ' ע"מ למיקם ע"ז אין ריבוי אחר רבוי אלא למעט משא"כ לפי' בתרא מג' רש"י:

הדרן עלך פי' נערה בעזר עוטה כשלמה אורה. ונתחיל לבאר פ' ואלו נדרים בעזר המאיר לאריע ולדרים.

הוא מיפר מ' לכאורה כד' הרמב"ם דאבעל קאי אבל האב מיפר כל נדרים אמנם הרא"ש כבר יישב זה משום דעיקר קרא דבעי' עינוי נפש בבעל כ' נקט תנא בעל:

גמ' בינו לבינה לעצמו מיפר עיי' ברא"ש דאין ההפר' חל עד שתנשא לאחר דאי חלה האיך פקעה בכדי ומזה קשה על הרמב"ם שכתב בקונם תשמישי דלאחר גירושין אסורה בתשמיש:

רש"י ד"ה ליתני הכי כוונת רש"י מאחר דבכלל הנאת רחיצה גופא וכשיורדת לרחוץ עברה על התנאה והנדר כא' וא"כ א"א לנדר לחול מאחר שאינה רשאה לעבור על התנאי:

בגמ' ביו"הכ ליחייב כרת ויש לבאר קו' הש"ס מאחר דאמרת דלענות נפש דכ' בנדרי' גם רחיצה בכלל א"כ מ"ש דתענו את נפשותיכם בי"הכ אין רחיצה בכלל ואי התם אינה בכלל מנ"ל דבנדר הוה בכל:

רש"י ד"ה חיי אחרים וכביסתן נ' כוונת דבריו מאחר דבהמתן לת"ק קודם לכביסה וחיי אחרי' קודמין לבהמתן לא כ"ש שקודם לכביסה לזה פי' רש"י דהכא מיירי שיש להם מים לחיי עצמן ובהמתן ממעין שעומד ומעין אחר הנוזל יכול לתת מים לכביסה וס"ד דבשלמה ברישא עכ"פ נטלי חלקם במעין והשאר לעור אחרת אבל כאן שלא נטלו ממין זה מאומה ס"ד דכביסתן קודמת קמ"ל:

רש"י ד"ה מהו שיפר משום בינו לבין עצמה מבואר מדבריו דאבעי' הש"ס לא הי' כ"א אקושית התחתון ונ' טעמה משום דהשיבו לא מצינו שועל מת בעפר פור עיי' רש"י:

גמ' תשמיש המטה לרבנן עיניי נפש עיי' ברא"ש שהק' מי"הכ וי"ל דתשמיש מקרי עינוי לפי שעה המניעה אבל מביא לידי הוספת כח ומבעני' ליה מאחר דכתב בנדר לענות ופי' לעיל בר"ן ברבות הימים וזה בתשמיש ליכא:

גמ' תנינן נטולה אני י"לד לפי מש"כ הר"ן דמשו"ה משנה ראשונה לא יפר משום דע"כ תשמיש קשה לה וא"כ מה"ט לא מקרי עינו נפש ונ' דלא גרע מהא דתנינא בתוספתא הביאה הרא"ש והרמב"ן מאכל רע שאני טועם יפר דע"כ נדרה משום שמתאוה עכ"פ לכך ומקרי עינוי נפש וה"ה תשמיש כיו"ב:

ר"ן ד"ה ולענין הלכה נ' ד' הנך פוסקים דיפשיטו מד' שמואל משום דקאמר סתם הנאת פלוני עלי ופר מ' כל מיני הנאות:

ועיי' בחי' רשב"א שהביא ראי' מדאמר שמואל כל נדר' מ' דקרי עינוי נפש ר"ל דאמר עלה חוץ מהנאתו על פלוני ובשלמא עינוי נפש ס"ד דמקרי שהיתה נהנות אם מהנה אותו קמ"ל דלא אבל דברי' שבינה לבינו וודאי לא הוה וש"מ דשמואל מטעם עינוו נפש קאמר:

רש"י ד"ה שתביא עתה מן השוק נ' כוונתו ליישב קו' הרא"ש למאי נ"מ צריך מדינה אחרת אלא דס"ד דגם ממדינה אחר לא יביא דלמא הם מאותה מדינה קמ"ל דמיירי שאמרה שתביא מן וכה"ג אסרה להביא הבעל אבל ממדינה אחרת אפי' יהי' פירות מדינה זו לא אסרה:

גמ' ואי אמרת שתביא אתה אמאי יפר ואף דרש"י כ' לעיל כי החנוני אינו מאמן לשלוחו לשלוחו היא דאינו מאמין אבל לה בעצמה מאמין:

רש"י ד"ה באחת אינה מתענה לפי' ראשון מיירי שאמר' היום דווקא משא"כ לפי' שני:

גמ' לא בעי ר"א מר"י נ' דל' יק' גם רב אסי סבר כר"י שא"כ ללי"ב דלמא לא קבלה:

גמ' אלמא בעי לאו בכלל בריות יל"ד אריכתה ל"ל לפרך מרישא דמתזבנה מבעל אסיפא דלא מתזבנא ותו קי מאי תק' מלקט שו"פ דלמא הא גופא קמ"ל תנא דבלקט שו"פ אין כאן טו"ה וצ"ל דא"כ מ"ש דנקט האי דינא בקונם שאני נהנה לבריות ליתני הא מלתא בקונם הנאת פלוני עיי' בר"ן אע"כ הא גופא אתא לאשמעי' דמבעל אסורה להנות דבעל בכלל בריות והרי מרישא מוכח דבעל אינו אכלל בריות:

בר"ן ד"ה אימא סיפא דלאו עניה הוא צ"ע הא מי שאין לו מאתים זוז מותר ליטל לקט שו"פ ומנ"ל דבעלה אית לי' מאתים זוז:

ברא"**ש** ד"ה נתגרשה בסו"הד ואע"ג דהשתא לא הוה נדר עינוי נפש כוונתו כשם שלענין הפרה אזיל בתר חלות הנדר ה"ל לענין איסור:

ואמנם כוונת ד' הרא"ש דע"כ אתי מלקט שו"פ יכולה להנות ולא מן הבעל דאל"ה מ"ש הכא דתנן דמותרת בלקט שו"פ ליתני בקונם הנאת פלוני אלא ש"מ לדיוקא אתי:

ברא"**ש** ד"ה ומשני שאני הכא בסו"הד וה"נ לפום ריהטא כוונתו דהכא איכא למיחש טפי לבל יחל משום דבל' בני אדם בעל בכלל בריות:

באו"**ד** ולכך נדחקו י"ל דק' להו דמאן יימר בטעמה דיפר משום דבעל בכלל בריות דלמא גירושין בכלל שתיקה והלכך יפר שתהא מותרת לחזור לו:

גמ' והתניא ובמעשר עני יל"ד אמאי לא פריך אמתני' ובמעשר עני מ"ט לא ונ' דהוה מסיק אדעתי' חילוקא דרבא בין בגורן ובין בבית ותנא דמתני' לא רצה להאריך והשמיט מעשר עני ואמנם בברייי' טעמא מאי סתים ותני מעשר עני:

בר"ן ד"ה וחכמים אומרים ולא פורשי פלוגתא ולי ני דא"צ פירש מאחר דבקרא דטבל קדשי בני ישראל כ' ואין מעשר עני בכלל קדשי בני ישראל ומ"ד טובל דרש את אשר ירימו על מעשר עני וה"ק ולא יחללו את קדשי בני ישראל ולא יחללו את אשר ירימו ופליגי אי דרשי' את:

ויש לפ' דה"פ אי אמרת דטובל א"כ אצריך לקרות שם ואי העני יכול ליקח המעשר בע"כ ממילא יקח גם הספק ויפסיד החבר ואי נימא דלא יקח העני בע"כ ממילא יקח גם הספק ויפסיד החבר ואי נימא דלא יקח העני בע"כ דחבר גם בוודאי יאמרו דטו"הנ לבעלים ואשר ע"כ מוטב שלא יקרא שם לספק:

ואמנם פי' ד' הרא"ש עד"ז מאחר דאי בעי אינו מפריש מהי"ת נימא דהתורה כתב קרא דונתת על הטובה הרי ביד בע"הב שלא להפריש כלל א"וו דקרא למצוה כ' למצות נתינה ולא לטו"ה:

בר"ן ד"ה רבא אמר ואמרת דמ' פ' אפכא ונ' טעם מאחר דאין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית ואסור להקדים מעשר עני למעשר ראשון א"כ חיוב חל בתחלה בימות הגשמים בבית ואח"כ בימות החמה בגורן:

ועיי' בחי' רשב"א בשם רבי' יונה כוונתו ג"כ דקרא דונתת כ' בעיו"ט אחרון של פסח וא"כ כבר היה בבית ואח"כ בא לגורן:

רש"י ד"ה דרבי אומר דמו כולי דלא כר"ן ונ' הסבר' דהבט"הב טוען דהחזק הטובה שמחזיקו לו הכהן חשוב בעינו כדמי הפירח עצמן:

ובענין הפלוגתא יש להסביר דהחזקת טובה בעלמא מקרי ממון דעבד לוה לאיש מלוה אבל במתנו' כהונה אין כאן אלא דיבור בעלמא דהכהן אסור לסייע בבית הגרנות וכיו"ב דכ' למשחה לגדולה ומ"מ הא גופא שהכהן מוצא חן בעיני בע"הב לתת לו תרומותיו ג"כ מקרי הנאה ובהנאה זו פליגי אי הוה הנאה או לא:

רש"י ד"ה ור"י סבר חדא ועוד כוונת רש"י דגם ריב"י מודה דראוי לקנוס למגזר אלא מ' שום דבע"הב ג"כ חוטא שלא והא חוטא נשכר אבל נשכר לא שייך כ"א אי טו"ה אינה ממון אבל אי הוה ממון א"כ אינה נשכר והוה מוד' ריב"י דראוי טפי לקנוס לגנב מלקנוס לבע"הב:

עפ"י אבא ואביך אחי ואחיך נ' דמשו"ה פי' רש"י אין כאן ל' עינוי נפש ולא בינו לבינה דאבי ואחי דומה לענוי נפש שהאדם מיצר שאין אבי' ואחי' נהנין ממנו ואביך ואחיך דומה לבינו לבינה כי גנאי לבעל שלא יהנה אבי' ואחי' ממעשה ידי אשתו ומ"מ קמ"ל

רש"י ההיא אינה יכול להפר ולא משום עינוי נפש לחוד קאמר כאידך דפרק' כ"א כלל וכלל לא יפר:

ר"י ר"נ ד' רש"י דגם ריב"נ בהעמדה כר"ע ס"ל דהעדפה דידה הויא אלא דמוסף עליו דר"ע דיוכל לבא לידו אי אם יגרשנה ובהא פליג ר"ע עליו ותרוויי' ס"ל כל זמן שלא החזירה אין כאן אי' דמיירי שאמרה קונם שאני עשה עפ"י בעלי וכל זמן שלא החזירה איננו בעלה ואין הנדר חל והיינו דדייק רש"י אעפ"י שבא לעולם ואינן ברשותו עד לאחר נשואין שניים, ועד"ז אזל לרש"י כל הסוגי' אבל להר"ן והרא"ש מיד לאחר שתתגרש מע"י אסורין עליו אלא דהרא"ש א"ש אין המלאכו' שאשה עושה לבעלה בכלל והר"ן דייק מקו' הש"ס וכי בידה להתיר והרי בידה לומר אינו נזונת ואינה עושה אלא ע"כ משום שאר מלאכות ש"מ דגם אותן אסירי' אמנם תוס' בכתובות תי' דהש"ס רצה לשנות גם אליבא דמ"ד דאינה יכולה לומר:

לימא הל' כר"ע כך גי' רש"י והרא"ש והר"ן גרסו אין הלכה ולד' רש"י קשה מאי עלה על ד' המתרץ לתרץ כן ונראה דבאמת ר"ל דמשו"ה הל' כר"ע משום דריב"י ג"כ סבר כיותי' ולולי זאת אין הל' כר"ע מחביריו דת"ק חביריו מקרי וע"ז מקש' לימא בהדיא הל' כר"ע וכריב"נ ולא כריב"נ לחידי':

וד' הכ"מ בשטת הרמב"ם דלמסקנא אפי' בלא יקדישו ידי לעשיהן א"ש דקונמות חל אפי' על דבר שלא בא לעולם וצ"ע טעמא מאי יהא קדושת הגוף חל על גוף שאינו בעולם ועי' לח"מ ואמנם תי' קמא של הכ"מ ק' טובא דאי הרמב"ם לא נקט הא שלא יהנה כ"א לאשמעי' דאינו חל מחיים אכתי למה לא קאמר דאינו חל משום דאין אדם אוסר דבר שלב"ל:

נדרה בתו וסבר שנדרה אשתו הא דלא נקט אשתו הגדולה וסבר שנדרה הקטנה משום דהתם פשיטא דלא הויא הפרה דלמא האחת אהובה ואכפת לו בה ואחת שנואה ומה"ט אכפל קרא וכ' דאותה בין בבתו בין באשתו דלא נימא באשתו ה"ט דלמא הא אהובה וכמ"ש ואמנם דכ' רחמנא אותה תרי זמנא סד"א דאין מיעט אחר מיעט אלא לרבות וחדא דווקא וחדא לאו דווקא להכי אכפל תנא ואשמעינן תרי זמנא למימרא דתרוויי' דווקא ובזה נבין ד' רש"י שכ' אותה ואם הניא אביה ולפנינו הג' יניא אותה אמנם כוונת רש"י דמיניא דמיירי בבעל לאשתו אין ראו' דלמא לשתי נשים קאתי אמנם והיניא אותה שפיר ילפי' דכ' בתרי'. ועד"ז נבין הש"ס פ' נערה אי בעל מיפר לשתי נשי' כאחת אותה דווקא או לאו דווקא דמאחרי דמייתר כאן מדאותה דלמא לאותה לבדה איצטריך ומה"ט

נקט בעל האיבעי' ג"כ לשתי נשים ולא לשתי בנותיו דאותה דגבי בתו אצטרך דלא תימא באשתו לגדולה וקטנה ואהובה ושנואה אתי וכמ"ש וא"כ רק באשתו הוא דאייתר:

נדרה בנזיר כוונת רש"י דבקרבן ר"ל מתפיס בקרבן אבל בנזיר ר"ל הריני נזורה:

ולפי פשיט' לא אצטרך קרא להכי דאהא איכא דקפדי ואיכא דקפדי אהא אמנם הרא"ש מייתי לה מקרא נדרה:

מ"ש הר"ן דהקמה תלה ילפי' יש להוסיף דבתר לה כ' וקמו:

והנה ד' רש"י דמפ' שפי' בהדיא לבתו וכ"כ במתני' ומר"ן מ' רק שידע מבתו ואף דלא פי':

על שאול מרש"י וראש מבואר דמעל על דריש וק' לי' לרש"י הכ' עוד על עם ה' ועל בית ישראל וכ' רש"י דהו"ל כלל ופרט שאול ויונתן היינו פרטא ומשום דדהו כ' על על ב"פ וא"ש ג"כ דהרי האי על על לאו בקריאה כ"א בהספד כ' אלא דע"כ לא קאי אהספד דהרי הספד דוד שאול ויונתן בהדי הדדי, אמנם מד' הר"ן מבואר דממלת על לחודי מק' ולא מהכפל כלל ויש ראי' לדבריו דבפ' אלו מגלחין אמרי' דהאי על על אצטרך דלא תימא דכולהו בהדי הדדי בעי לענין קריעה:

רש"י אובד ע"א דבאבידה ממש מאי חזרה שייך ועיי' בנ"י תי' לקו' הר"ן על ר"ת ובתוס' בשמעתין דחו דבריו דאכתי משבועת העדות קשה עיי"ש:

מתני' היפר לתאנים עיי' רש"י ורא"ש הנה אי הפי' רתאני' מיהת מיפר א"ש דבהקמה אית לן קרא דקיים כולל משא"כ בהפרה אבל לרש"י ורא"ש דאינו מופר כלל מנ"ל וצ"ל דעיקר הפרה קאי אקונם ומאחר דקונם קיים לענבי' לא מהניא הפרה כלל לרש"י דלא גרס בסופה קונם קונם אמאי הוה הפרה ונ' דלזה כ' רש"י דהו"ל תרי לאווין ר"ל תאני' מטעם עיקר נדר וענבים משום יד דענבי' שאני טועם הוה יד לקונם תאנים:

ומה שלא כ' רש"י לענין הפרה דלא נטעו ונימא דצריך הפרה לכל א' עיי' בר"ן:

מתני' אינו יודע שיש מפורין עיי' בר"ן ילפי' א"ש ל' יודע דעל אותו זמן שאינו יודע אנו דנין ולפי' רש"י יל"ד דלא ידעתו הו"ל להיות ונ' דבא לרמז דווק' אם בא עכשיו לשאול על ענין זה מאמינין לו שלא ידע אבל עכשיו יודע שלא ידע לא מהימנין לי':

מקצת שמיעה נ' לפי דל' שמיעה הוה כמשמעה וגם ל' הבנה ומקצת שמועה היינו שמועה בעלמא בלא הבנה:

מה שאת נותנת לפיך עיי' בר"ן אבל מל' רש"י מ' דה"ק כל מה שאני נותן לך יהא למאכל ומשתה ועי"כ אפי' הבעל מותר ליהנות ממה שיהנה לעצמה אחר כי כל מה שהכינה לעצמה הכינה ומשלה תתן לבעל ויש ליישב קו' הרשב"א והפוסקי' דלשמואל סגי בע"מ

שאין לבעליך רשות בהם לבד מה שאת נושאת ונותנת לפיך למה לו דתנן ולמ"ש לרבותא תני לן דאפי' מזה מותר הבעל ליהנות:

איתבי' רבינא עיין ר"ן ורא"ש וי"ל דאי לאו דרבא אמרי' מתני' דלא כר"מ וברייי' כר"מ אבל לרבא הרי גם ר"מ מודה:

ועיי' בכ"מ שהביא בהו נדרי' פי"ב ד' הר"ן דד' הרמב"ם כשמואל ובפ"ח מזכיי' ומתנה תמה על ה"ה שמס' דד' הרמב"ם כשמואל וצ"ע:

נדרה ברשות הבעל כיצד נ' דגם זה דרשי' מקרא קמא דאמרי' ו' מוסף על ענין א' אימתי יקום עליו אם לא נדרה בית אשה אבל נדרה בית אשה אף שהנדר חל באלמנות לא יקום וכן דרשא דמתני' ג"כ מו' מוסיף נפקא דגם בנדר אלמנה בעי' בית אשה נדרה דווקא ולא סגי בחילות הנדר:

ברא"ש ד"ה נדרה בו ביום משמע דבארוסה מיירי נ' דבשלמא בארוסה אי לא נקט בו ביום ס"ד בשעת גירשין דבטלה הפרת הבעל גם הפרת האב ממילא בטילה כדלעיל גבי מת הבעל ושעה שנתארסה כבר עבר יום שמעו ושוב אין האב יכול להפר קמ"ל דאפי' היה בו ביום אינו יכול להפר משום דגירשין כהקמה דמי:

רש"י ד"ה ור"ע סבר וה"נ במתני' כוונת רש"י דאי מתני' ר"ע למה נקט קרא דר' ישתאל לזה כ' רש"י דקרא כוונתו לסיפא דקרא:

הלכו שלוחי האב עיי' רש"י וק' לי' להרא"ש אכתי מאי שייכות למתני' דנתארסה ונתגרשה לכך פי' הרא"ש מה שפי':

כ' הכ"מ דהרמב"ם היביא גם להבריי' לאשמעי' דאפי' בתלי ביומי קיי"ל כר"ע ואמנם מתני' לא הוה צריך לאתוי' ואולי דלאו לאורחא למשבק מתני':

שבשה רב אחא בר"ה נ' דהיינו שאמר לו כי נדר כזה אינו חל כלל וע"ד שהק' באמת הרא"ש:

רש"י גפי' יתיב לי' י"ל דמתחלה רצה להעמיק בתורה ואמנם מ"ש הרשב"א דשמעתין מיירי בתרומה דרבנן ולא עלתה בידו ואח"כ רצה לשנות בלא עיון וג"כ לא עלתה בידו:

בע"ה סוגי' דטמאה אני לך שלהי נדרים מה"ק.

ו' מד' הראשוני' דמה שהיתה נאמנת למשנה ראשונה היינו משום דשוי' נפשה חתיכה דאיסורה וע"ז דחה הנ"י דכיון דמשתעבדה לה לא מצי למשוי' נפשה חתיכה דאסירה ואמנם לדעתי הטעם דנאמנת דהרי אמרה תורה וספרה לה ודרשי' לעצמה וא"כ אילו אמרה כמה ימים ושנים שאינה יכולה ליטהר עצמה הרי מהימנא ומה לי טמאה ע"י

נדתה או ע"י שנאנסה ומ"מ למשנה אחרונה שראו רגלים לדבר דמשקרא להפקיע עצמה לא מהימנא:

וע' בד' רש"י דעכ"פ גם באשת ישראל אם רצתה להפסיד כתיבתה מהימנא אי אמרה ברצון נבעלתי וצ"ע הא אין אדם משום עצמו רשע ונ' הטעם ע"ד דאמרי' פ' הנזקין גבי ההוא ספרא מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד ס"ת ה"נ מתוך שנאמנת להפסיד כתובתה נאמנת לאסור עצמה על בעלה ובהא מתישבן לן דהתנא נקט שלש נשים והשנים האחרוני' אפי' באשת ישראל משא"כ באומרת טמאה אני לך מיירי באשת כהן דווקא והו"ל לתנא לפ' אשת כהן שאומרת טמאה אני ואמנם מאחר דלמשנה אחרונה גם באשת ישראל נ"מ דאינה נאמנת לאסור עצמה אפי' תפסיד כתיבתה דאם יצרה תקפה אינה חוששת לכתובתה ומאחר דמשנה אחרונה העיקר פי' תנא דידן אשת כהן דווקא:

והנה על תי' הר"ן דלמשנה אחרונה אפקעינהו וכו' מק' בשם הגאון ר"ע איגר אכתי תאמר טמאה אני וגם נטולה מן היהודים ואי שרית לה משום טמאה אתה צ"ל אפקעינהו לקידושין וממילא לא יוכל להפר הנדר דנטולה ונ' דאין אנו צריכין לאפקעינהו אלא כ"ז שאנו מספקי' אם משקרא או לא וכמ"ש הרשב"א דס' דאורייי' לחומרא אבל אם אומרת נטול' אני ע"כ כמ"ש רש"י משום דהתשמש קשה לה ומשום דיודעת שהבעל יכול להפר נדרה אומרת ג"כ טמאה אני לך שתאסר עליו ממק"א ולעול' עיקר כוונתה משום דהתשמיש קשה לה ועל דרך זה אנו יודעי' בבירור שמשקרת ואין אנו צריכין כלל לאפקעינהו ושפיר יוכל להפר נדרה:

והנה הרשב"א הביא ראי' דלמגדר מלתא בקום ועשה ב"ד מתנין לעקר דל' אפי' אינה הוראת שעה והביא ראיה ממה שסקלו רוכב על הסוס בשבת כוונתו דאם גם להרוג נפש מישראל ק"ו לעקור איסור:

אבל תרומה דאוריי' לא אכלה יק' א"כ איכא שוב לעז על בניו ונ' כוונת' דמשנה אחרונה סברה כל תרומה בז"הז דרבנן:

טמאה אני לך מהו שתאכל בתרומה י"ל אבעי' הש"ס הוה מי נימא דלגבי בעלה לא מצי משוי נפשה חד"א דמשעבדה לי' כמ"ש הנמ"י אבל לתרומה שפיר משוי נפשה חד"א או דלמא אדרבא לענין תרומה לא שוי נפשה כלל דלא אמרה כ"א לבעלה אלא בתרומה ממילא נפקא אבל מאחר דלבעלה לא מהימנ' גם בתרומ' מותרת:

אמנם מד' רש"י יש עוד ללמוד שכ' דכיון דלא מהימנן עד שיאמרו עדים שנאנסה בא להביא ראיה מהא דאבעי' לן דע"כ אין הטעם משום אפקעהו כד' הר"ן דא"כ פשיטא דמציא אכלה בתרומה דהרי לא נפסלה מאחר דפנויה היחה וכמ"ש הר"ן וכ"ת מנ"ל

הא גופא דלמא באמת טעמא משום אפקינהו לזה ס' רש"י דא"כ דבשעה שהתירו ב"ד לבעלה נעשית פנויה מה באי עדים אח"כ וז"ש רש"י דלא אפקינה עד שיבואו עדים כלומר אבל אם יבואו עדים תצא ש"מ דלא טעמה משום אפקינהו לקידושין:

ואמנם כן צ"ע על הר"ן ורשב"א שרצו לפ' טעמה דמתני' משום אפקינהו לקידושין א"כ באו עדים אמאי תצא ונראה דהנה אם נבעלת לפסול לא מהני אפקעינהו אלא שאין אנו יודעי' כ"א מפיה אנו אומרי' אם מאמיני' לה שלכשר נבעלה אבל אם יבאו עדים ונדע ממק"א שנאנסה אף אנו נאמר זנות רצה אחר הפסולין ונאסר אתה על בעלה. ועד"ז יש ליישב לד' הר"ן דל"ל לרב ששת למימר שתאכל בתרומה שלא תוציא לעז הרי משום אפקעיני' שריא למיכל בתרומה אמנם ס"ד דלבעלה ג"כ שרינן לה שלא תתן עיניה באחר אבל לתרומה לא נתיר לה דלמא יבואו עדים ונאמר שנבעל' לפסול לה וע"ז קאמר רב ששת דהא בלא הא לא סגי דאם אתה אסירה לאכול בתרומה אתה מוציא לעז על בני':

ואמנם נ' דרבא דקאמר לקמן ומודה ר' ששת דהא בלא הא לא סגי ק' לי' לרב ששת למימר הכי אלא ש"מ לאשמועי' דאם נתארמלה או נתגרשה דאיכא לעז גם רב ששת מודה:

אוכלת שלא תוציאה לעז לכאורה הכוונה אומרי' לה שתאכל כ"א לא תאכל תוציאה לעז אבל רש"י פי' אין מונעין אתה מלאכול וק' ל' שלא תוציא לעז שלא יצא לעז הו"ל למימר ונרא' דה"ק רב ששת מאחר שרוצה להפקיע עצמה מבעלה אם אתה אומר לה שלא תאכל תוציא בעצמה לעז על בניה כדי שיגרשנה בעלה:

ורבא אמר אוכלת אפשר בחולין עיי' בר"ן דתרומה היא דלית לה ודברי' צריכין ביאר דבאשת כהן למה לא יהא לה תרומה וגם ל' היא דלית לה ונ' ד' הר"ן דא"נ לא תאכל בתרומה לא תאמר דמשום שנטמא' אסורה בתרומה כ"א משום דלתרומה שויא נפשה ח"דא והיינו תרומה הוא דלית לה:

ובענין פלוגתת ר"ש ורבא נ' ד' ר"ש כמ"ש דמאחר דבעי רבנן למגדר מלתא שלא תפקיע עצמה מיד בעלה ע"כ היתירה בתרומה מאחר דאם לא תתירנה בתרומה איכא לעז ושוב יוציא בעלה מת"י ורבא ס"ל לבעלה ע"כ התירה אבל לתרומה כדקאי קאי:

שאם נתארמלה אפשר דשבק רבא בפעם ראשונה ונתגרשה להורות כי בנתארמלה יש עוד איסור דמודה בי' רב ששת דהיינו להנשא לכהן:

הני תרי עובדי' דמייתי הש"ס אפשר הכוונה דל"ת דטעמא דמשנה אחרונה משום אפקעינהו וא"כ בנבעלה לפסול אסורה קמ"ל ולד' הר"ן באמת קשה האיך ס"ד למימר טעמא דאפקעינהו הרי חזי' גם בפסול קאמר ר"ן הכי ואולי דהתם ידים מוכיחים

שמשקרה ולהכי קאמר ר"ן לית בי' משמי' ויע"ל דלית בה מששא לתרומה קאמר דאפי' בתרומה מתרת:

וראיית הש"ס תרתי עובדי' דבעובדא קמא הייתי אומר דלא חש לה ר"ן דע"כ משקרת דאין כל האצבעות שוות ולא היתה יכולה לטעות אבל בבתרייתי באמת אמרה דארגשה ס"ד דליהמנא קמ"ל:

בלאו דעתי דאתתא פי' רש"י שאם היתה יודעת לא מנוחתי נ' הכוונה דאם היתה מניחתו מאי חזית דסמכת לקולא אנו אף נסמוך לחומרא אדידה דבעי' דלימות ולזה קאמר הש"ס בלא דעתא דאתתא:

נ' ד' הרשב"א בחי' דבאשת כהן מיירי הנך תרתי אף דלא אמרה כלל טמאה אני משום שנתיחדה הוה אסורה כמו נחבשה וצ"ע:

ובענין ק' תוס' מאשתבאי דצריך גם כהן לפדותה וי"ל התם תקנו פרקונה תחת פירות ומאחר דזכה בפירות חייב בפרקנה:

מה שהאריך הש"ס לקמן אי ברצון דהו"ל שפת יתר דאם ברצון יש לה כתובה באונס מבעי' יש לומר דס"ד ברצון לא מהימנין לה משום אין אדם משים עצמו רשע ואמרי' פלגי' דיברא למימר דאסרה עצמו עליו בנטילה מן יהודי' ומשו"ה אית לה כתובה ולעולם באונס אין לה כשם ברצון במקו' עדים אין לה וע"ז קאמר הש"ס דלענין כתובה וודאי מהימנא וכמ"ש הריטב"א בת' מכות דלענין ממון לא שייך אין אדם משים עצמו רשע כ"א אמרינן הודאות בע"ד כמאה עדים דמים:

והנה מה שהק' תוס' ביבמות פ' כיצד למה התירו הני נשי הרי שוי' נפשיי' חתיכא דאיסור' ולק' להו אמתני' עיי' תוס' כתובות סוגי' דמאיס עלי כ' לחלק דוודאי באשת כהן שאינה מפסדת כתובתה וודאי אמרי' דעיני' נתנה באחר אבל באשת ישראל דמפסדת כתיבתה לא אמרי' דעיני' נתנה באחר ומ"מ מאחר דאיכא רגלי' לדבר שלא זנתה אמרי' גם בזה עיני' נתנה באחר:

והנה ברא"ש ובמימ שם הביא ראיה לזה מרב ששת דמתירה גם בתרומה וצ"ע מאי אולמא דרב ששת מתתניתין:

ובכתובות שם תי' דמיירי שותקת ונותנת אח"כ אמתלא לדברי' ילד' תוס' אלו נתכוין הרא"ש יבמות שם ולא כד' הק"נ שכ' דכוונת הרא"ש דמתני' מיירי בנותנת אמתלא דא"כ קי' אמאי פליג רבא אר"ש אותו מנ"ל לרבא דמודה ר"ש בנתארמלה או נתגרשה:

איבעי' להו אמרה לבעלה גירשתני פי' רש"י ואם אשת כהן היא וכו' ר"ל דמאחר דלא ידעי' ע"ע מחזקה דרב הימנינא מהי"ת יעלה על הבעת שתהא נאמנת ועוד מה ענין

איבעי' זו לכאן א"וו משום אשת כהן מבעי' לי' אי הוה כטמאה אני לך ועדיפא מנה דאפי' למשנה אחרונה תיהמן או לא וז"נ ג"כ כוונת הרא"ש בפי' שכ' ת"ש בנאמנת ר"ל האבעיא לא הוה כ"א אם אסורה על בעלה אבל מאן דפשיט פשיט דנאמנת לגמרי:

אמנם הר"ן פי' מהו להתורה נ' דמ' לי' דמה דמייתי הש"ס האבעי' בשמעתין דפשיטה לי' ממתניתן:

דאפי' למשנה אחרונה ר"ל וודאי למשנה ראשונה טפי היתה נאמנת בטמאה אנו דמבזה נפשה מבגירשתני אבל הא עיקר רבותא דתנא להל' כמשנה אחרונה והו"ל למנקט גירשתני ודחי הש"ס דלמא למשנה ראשונה לא מהימנא כלל ולא מצי למנקט ופי' רש"י בתקיף לה גברה ב' פי' קמא הק' וודאי מעיני נתנה באחר לא ידעי' למשנה ראשונה ומ"מ אי לא דאיכא הוכחא לדברי' מדמבעי' נפשה לא מהימנא אבל אם הבעל מכעיסה הרבה אומרת גירשתני ולכך לא מהימנ' ואמנם בפי' בתרא מ' לרש"י אי לא דאיכא למיחש גם למשנה ראשונה לעיני' נתנה באחר הוכחה ל"ל א"וו גם למשנה ראשונה חישי' לעני' נתנה באחר ומ"מ אמרי' אי לאו דקישטא קאמרא משום עיניה נתנה באחר לי' הייא מגזי נפשה אבל גירשתני מ"מ לא מהימנא:

סוגי' דטמאה אני לך שלהי נדרים לסיומא דמס' נדרים מה"ב.

שלש נשים יוצאת יל"ד מנינא למעוטי מאי ונ' דוודאי או הוה דרב הימנונא לא מהני להנשא כלל או אפי' מהני להנשא אלא שאין לה כתובה י"ל מנינא למעוטי אומרת גירשתני דאינה נוטלת כתובה אבל לד' רוב הפוסקי' דס"ל אפי' כתובה נוטלת ק' מנינא למעוטי מאי ונ' דלכאורה עיקר חסר ממתני' דלא תנן אשת כהן האומרת אמנם במאי דתנן טמאה אני לך מ' לך דווקא אני אסור משום שאתה כהן א"כ רמז לך תנא דבאשת ישראל לא הוה דינא הכי גם למשנה ראשונה דא"נ יוצאת אבל אינה נוטלת כתובה כדאמרינן לקמן או ברצון מי אית לה כתובה:

אמנם או ק' האי קו' נהי דלמשנה ראשונה לא חששי לעיני' נתנה באחר אמנם אשת ישראל ברצון האומרת בהדיא דעיני' נתנה באחר מ"ט הימני' וצ"ל לכאורה משום שויא נפשה חתד"א אמנם הא תינח אי שייך כאן שויא חתד"א אבל למאי דמסיק הר"ן דמצד הדין לא מהימנא וביאר דבריו כיון דמשעבדי לי' לאו כל כמינה למיסר נפשה עליו הדרא ק' לדוכתא בשלמא אשת כהן באונס הימנוה חכמי' למשנה ראשונ' כמ"ש הר"ן משם דלא חשי עיני' נתנה באחר וודאי קושטא קאמרה אבל אשת ישראל ברצון דבהדיא אמרה כ' עיניה נתנה באחר מהי"ת וכ"כ תוס' כתובות ס"ו ע"ב מהימנה ונ' הטעם מאחר

דמפסדת כתובתה אמרה מתוך שנאמנת להפסיד כתיבתה מהימנת להפסיד עצמה כדאמרינן פ' הנזקין גבי האי ספרא מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד ס"ת:
ודע דהנך ב' סברות בר"ן אי' אמרינן מדינה מהימנא משום דשויא נפשה או דנימא מדינא לא מהימנא משום דמשבעדא לי' תליא לכאורה אי טעמא דשויא נפשה משום נדר א"כ שפיר אין אדם איסר דבר שאינ' שלו כיון דמשעבדו' לא מצי אסרה נפשה אבל אי טעמא משום הודאת בע"ד א"כ אדרבא הרי אמרה תורה ספרה וכל אשה נאמנת לומר טמאה היא נדה או זבה וכמו כן אם מודה שטמאה מצ"ע ג"כ נאמנת
אמנם אי ק' הא ק' למאי דהסכימו הפוסקים דאשת ישראל ברצין למשנה אחרונה לא מהימנא מנ"ל בשלמא אי גם אשת כהן מדינא מהימנא ומכ"ח למגדר מלתא שמא עיני' נתנה באחר אמרה למשנה אחרונה דלא מהימנא כ"ש באשת ישראל ברצון דאמרה בפי' דעיני' נתנה באחר דלא מהימנא אבל אי מצד הדין אשת כהן לא מהימנא ואשת ישראל מהימנא משום דנאמנת להפסיד כתובת' מנ"ל דלמשנה אחרונ' לא מהימנ' הרי עכ"פ מפסדת כתובת' כמו שכ' הרמב"ם לא אמרי' ונ' דלהאי פי' נפקה לה מהני עובדא דלקמן שלהי סגין ומפ' להו באשת ישראל וכד' תוס' ביבמות מ' כיצד דמיירי באומרת טמאה אני לך ברצון אי ס"ד דמהימנה מאי אהני לך הנך סברות ניחא לי' דלימות אי ארכוסא הוה מרכס א"וו לא מהימנא ואמנם משום דאשכחי' בעלה לנואף הוה אסרי' לה דמאחר דאמרה טמאה אני ברצין אבל מאחר דיש סברה להיפך ארכיסה הוה מרכס או ניחא לי' דלימות לא אסרה ועכ"פ מוכח דמצד דברי' לחוד לא אסרי לה:
ודע דלמ"ש הר"ן דהתם בבעל נפש אייריי וע"כ לא מוקי לה באומרת טמאה אני לך וע"כ מאי אהני לך ארכיסה הוה מרכס מ"מ זולא לי' לבעל נפש וע"כ שאינה אומרת כלום או אומרת טהורה אני י"ל אמאי זולא לי' נבעל נפש א"נ נבעלה אוקמא בחזקת צדקת ובאונס נבעלה ושריא לאשת ישראל וצ"ל דברי הר"ן דמ"מ זולא לי' לבעל נפש אף דשריא לבעלה ישראל וצ"ע:
רש"י ד"ה טמאה אני בא אלו אדם וכו' נ' דרש"י רמז לן דמלת לך דתנן הכוונה לך שאתה כהן אלו קאי באשת ישראל ומלת לך מיותרת ואמנם כן מאי הוצרך הש"ס לחקור לפנינו אם הוא באשת ישראל ואמנם גלה לנו רש"י כי ל' המשנה מוקשה דל' טמאה אני מ' טפי דבאשת ישראל קאי משא"כ באשת כהן הוה לי' למתני' נטמאתי דמ' טפי בע"כ ואפי' לך לא היה צריך למתנא ולכך חקר הש"ס והוכיח דע"כ באשת כהן מיירי ול' טמאה אני ר"ל בא אלו א' וטמאני לך אלא אא"כ יק' באמת אמאי נקט תנא כהאי לשנא ונ' דמכאן ראי' דלמשנה אחרונה גם אשת ישראל ברצון אף דאבד' כתובתה לא אמרינן מתוך שנאמנת

להפסיד כתובתה נאמנת להפסיד עצמה להכי כלל תנא בלי טמאה אני גם אשת ישראל לאשמעי' דלמשנה אחרונה גם בטמא' אני דהיינו באשת ישראל אינה נאמנת ובהכי מתישבי לנו ד' רב המנונא דדייק דמתני' דגירשתני לאמנת ומנ"ל דלמא תנא נקט טמאה אני משום למשנה ראשונ' טמאה אני רבותה טובא או דמאחר דתנן טמאה אני משום רבותה דמשנה אחרונה וכמ"ש מה"ט הו"ל למנקט ג"כ גירשתני משום רבותה דמשנה אחרונה והנה רבא דחה דרב המנונא לקמן דדלמא אצטריך למנקט טמא' אני לך משום דלמשנה ראשונה דווקא טמאה אני לך מהימנא דאיכא רגלים לדבר משום דמבזה נפשה משא"כ גירשתני ובזה היה לנו די ולמאי הלכתה קאמר רבא עוד אבל הכא דתקיף לה וכו' וגם לשון מעיזה ומעיזה דקאמר אמנם רבא ה"ק וכ"ת גם בגירשתני איכא רגלים לדבר דקושתא קאמרה דאי לאו הכי אינה מעיזה לי' היא בשלמה טמאה אנו לי' אמרה דעיני' נתנה באחר לא אמרינן למשנה ראשונה כ"א דיש לחוש דתקיף לה מן גברא שחיה חיה צער ורוצה לצאת ממנו ואם תבזה נפשה לומר טמאה אנו אף כי באונס לא ירבו עלי' קופצים משא"כ בגירשתני נהי דלגבי בעלה המכיר בשקרה הוה העזה גדולה אבל לנפשה לא מפסדה והיינו דאמר דלמשנה ראשונה דלמא תקיף לה מן שמצערה מ"מ טמאה לא אמרה דמבזי נפשה אבל גירשתני נהי דמעיזה ומעיזה מ"מ אמרה וא"ש פי' ראשון של רש"י דתקיף לה מן גברה שמצערה דלמא עיני' נתנה באחר לא קמיירי דא"כ גם טמאה אמרה בה דהרי הנואף ישאנה:

ואמנם הש"ס גופא מאין פשיטא להו דטעמא דשויא נפשה משום הודאת בע"ד וליתא לד' רבא דהוא בתרא לגבי דרב המנונא ומאביי ורבא ואילך קיימ"ל כבתרא נרא' דדייקא לן מהא דקיי"ל האומרת לבעלה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני אם נתנה אמתל' לדברי' נאמנת ובשלמא אי טמאה דשויא נפשה משום הודאת ב"ד היינו דמהני אמתלא כדאמרי' בכל הודאה אם לא אמר אתם עידי יוכל לומר משטה הייתי בך אבל אי ס"ד דשויא נפשה מטעם נדר הויא אמאי מהני אמתלא הו"ל דברים שבלב ואינם דברים א"וו דמטעם הודאת בע"ד אתי' ולא מהני מה דמשעבדה ומדינא אסורה וליתא לקו' דרבא:

ועד"ז נבין ד' הש"ס דרב משרשיא אקשו עליו דרבא מהשמים בינו לבינך דמאי כיסופא וא"כ ד' רב משרשיא דפי' דמתני' דלא קאמרה כ"א כדתנן ואתא למימר כיון דלא סגי דלא קאמרה וכו' והרי לרב משרשיא סגי וסגי כיון דקאמר לרבא אמנם ה"ק נהי דפליגת עלי בטמאה אני לך ואמרת דא"צ רגלים לדבר משים דשויא נפשה בהשמים בינו לבינך דלא שייך שויא נפשה אמאי הוה מהימנינן לה למשנה ראשונה הרי כל ראשונה הרי

כל הנשים יכולת לומר כן א"וו דקאמרה בהדיא אינו יורה כחץ ומשום כוסופא מהמנינן לה כמו בטמאה אני לך והיינו כיון דלא סגי דקאמר ר"ל דאל"כ אמאי מהימנא:

ד"א י"ל דע"ד ולטעמיך קא"ל רבא מאי דעתיך דגירשתנו מהימנא וטעמה משום דבעלה מכיר בשקרה וא"כ למה למשנה אחרונה בהשמים ביני לבינך לא מהימנא דלמא הכי קאמרה כמו שאמרה שכר לא"א ע"ה שאיני נזקק לה דהוה דומיא דגירשתני דבעל מכיר בשקרה דמהימנין וכמ"ש המפ' באמת א"וו שואלין אותה ואמרת שאינו יורה כחץ וא"כ שפיר אית כסופא ומש"ה מהימנא כיון דלא סגי כלומר למשנה אחרונה אף אנו נאמר דלמשנה ראשונה מיירי משמבררת דברי' אומרת אינו יורה כחץ לה:

ולא תיק' לך בנטילה אני לך מן היהודי' למשנ' ראשונ' דלא אמרינן יפר חלקו משו' דמהימנינן לה דתשמיש קשה לה ואמאי מהימנינן לה י"ל דהא גופא רגלים לדבר משום שאוסרת עצמה לכל היהודים, אלא שהנמ"י הקש' דלמא אזלא למקום שאין מכירין ויתירו לה וצ"ע למ"ד דהא דצריך לפרט הנדר גם הסבר בכלל וא"כ ישאלו אותה על הסבה ותאמר שהתשמיש ק' לה ומנא ידעה ע"כ כבר הי' לה בעל ובקל נדע שנתגרשה היינו נדר זה ולא יתירו לה משום עיני' נתנה באחר וצ"ע:

שמא עיניה נתנה באחר ומקלקלת על בעלה צריך ביאר ל' מקלקלת על בעלה ונ' דבפ' השולח גבי מוציא את אשתו משום ש"ר ומשום נדר נחלקו רש"י ותוס' מדוע באמת אין הגט בטל בתרוויי' א"ש דווקא התם דלא ידעי' בברור שהוציאה משום ש"ר ומשום נדר דהרי הוא גרשה מדעתו משא"כ במתני' למשנה ראשונה דב"ד הוכריחוהו לגרש משום שהיא טמאה ואם הוא שקר ממילא הגט בטל ובני' מן השני ממזרים והיינו מקלקלת על בעלה ובזה נבין ד' רש"י שפיר' יעשו דרך בקשה יבקשו ממנו שיפטרנה ואדרב' נאמר לו כי מדינא א"צ לגרשה כי בודאי אין הגט בטל בדברי' ממש וממילא הגט עכ"פ ואמנם יק' מדוע גם בטמאה לא אמרו כך יעשה דרך בקשה ואמרו דיכולה להביא ראיה לדברי' שבא אנס על ביתה אמרה תביא ראיה לדברי' א"כ מבואר במתני' דראיה לבדה דיו גם למשנה אחרונ' וזה ראי' לד' המפ' דהני עובדא בתריי' דשלהי מכלתין באשת כהן ג"כ היי ואי לאו ארכיסי הוה מרכס ונוחה לי' דלימות הוה רגלים לדבר ועכ"פ נבין עד"ז יותר ענין למגדר מלתא שכ' המפ' דהיינו שלא להרבות ס' ממזרים בישראל:

ועד"ז יש להבין ג"כ מה דמסיים תנא דידן ותהא נטול מן היהודים ר"ל בזה ג"כ הא דאין עושין ג"כ בנטילה מן היהודים שהתשמיש קשה לה דרך שיפטרנה בגט דכיון דעכ"פ תהא נטולה מן היהודים לפי דברי' גט זה למה לה:

ויש לדקדק אם לפי דברי' שתשמש קשה לה למה לא יהא פטור מכתובה מטעם מקח טעות ואמנם הא בורכא בשלמה באיילונית בשעת נישאין והו"ל מקח טעות משא"כ כאן דטוענת דלמא עתה אירע לה מקרה שהתשמיש ק' לה:

והנה כבר עמדנו ע"ד הרא"ש שכ' דלא מקרי דברים שבינו לבינה משום דבידו לגרשה וא"כ ה' בכל דברים שבינו לבינה נאמר כן אמנם באמת אטו גירושין דבר קל הוא דוד התירו לו ליחד ולא לגרש אבל היינו כדכ' כסות דמעה את מזבח ה' אם היא אינה מתאוה לגירושין משא"כ הכא שטוענת התשמיש קשה לה וניחא לה בגירושין שפיר כ' דלא מקרי בינו לבינה שהרי יכול לגרשה ר"ל וגם היא מרוצה:

אמנם מאי בעי הרא"ש בוה הרי הרא"ש בעצמו כ' לקמן דלמשנה אחרונה אמרי' דמשקרת אבל למשנה ראשונה דמהמני' לה לא רצו שיפר חלקו משום דאנוסה היא וכמ"ש הר"ן אמנם ק' ליה להרא"ש אם הטעם משום דאומרת תשמיש קשה לה נטולה אני מן היהודים למה לי' לנקוט אם אומרת תשמיש קשה לה ש"מ דמשום נדרה נגעו בה ואמנם ליישב קו' זאת כ' הר"ן דדווקא הכא שאסרה עצמה על כל היהודי' מוכחא מלתא שהתשמיש קשה לה ומהמנינן לה משא"כ אם תאמר רק שהתשמיש קשה:

והנה הביא הירושלמי דפי' השמים בינך לבינו ר"ל כמה דרחוקו שמיא מארעא רחיקה הך אתתא מבעלה כך גי' הר"ן ולפנינו בירוש' הגי' כן תהא הך אתתא ומפ' הרב פני משה דהפי' לפי גי' דידן שאסרה עצמה על בעלה וקשה ממ"נ אמאי אית לה כתובה הא נתנה אצבע בין שיני' וצ"ל ג"כ דתששמיש קשה לה וא"כ ק' תרתי למה אא"כ כפי' הר"ן בד' הירושלמי ואמנם מסקנת הר"ן דיש לפ' ל' שמים ביני לבינך מ' תרתי וק' א"כ מנ"ל לרב המנונא למידק דגירשתני נאמנת דלמא פי' השמים ביני לבינך כד' הירושלמי וא"כ היינו גירשתני דהרי בעלה מכיר בשקרה וכמ"ש הפוסקים בכה"ג נאמנת לדידן דמי לגירשתני צריך לומר דק' לי' לרב המנונא א"כ למה נקט תנא לשון דמשתמעי לתרי אנפא לינקט גירשתני אל"וו השמים היינו יורה כחץ ואין בעלה מכיר בשקרה ולהכי למשנה אחרונה אינה נאמנת משא"כ גירשתני וה"ה השמים דמיירי בי' בירשלמי דבעלה מכיר בשקרה נאמנת:

ואמנם אי ק' הא ק' לרבא רגלים לדבר למשנה ראשונה ל"ל הרי שויא נפשה חתיכה דאיסורה וכן גירשתני באשת כהן למה מותרת והיה נ' ראיה ברורה מדברי רבא אלו למסקנת הר"ן דשויא נפשה חתיכה דאסי' ומטעם שכ' הנ"י דמאחר דמשבדא לי' ולכך אי לאו דאיכא רגלים לדבר לא מהימנן לה אא"כ יק' טובא אד' התוספ' ורשב"א דנחתי לת' שני שברן דמדאורייי' אלא דרבנן עקרו דין דאריית' משום מגדר מלתא וא"כ היאך

יפרשו ד' רבא ונ' דאדרבה באמת מהכא ראי לדבריהם דיק' לכאורה מאחר דהש"ס היניח קו' רבא' בקו' ולא תי' כלום למה זה נקט בכלהו הש"ס מלתא דרב המנונא להל' ברורא וסמכינן עלה להנשא לכתחלה כד' רוב הפוסקים א"וו ה"ט קו' רבא היה לטעמי' דמ' לי' סברת הנ"י דלא שייך כאן שויא נפשא דכל אדם נאמן על עצמו או שויא הטעם משום נדר אבל אנן קיי"ל דטעמא משום הודאת בע"ד ושפיר שייך שויא נפשי' דכל אדם נאמן על עצמו ומה ענין רגלים לדבר כלל למשנה ראשונה וע"כ גירשתני אסיר' עליו ואיתא לד' רב המנונא וליתא לקו' רבא:

והביא הר"ן פי' הירשלמי בענין יעשה דרך בקשה יעשה סעודה ונ' ד' רש"י דהירשלמי לטעמי' דמפ' שטועמת אין מזדווג לה ועל זה אמר יעשה סעודה ויזדווג אבל לענין יורה כחץ הך סעודה מאי עבדתי ונ' ד' הר"ן דעיקר טענתה בעי חוטרה לידה ומרא לקבורה ואם יפייסנה יתקיים בו הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים:

ונביא לעיקר ד' הר"ן בתחלה פשיטי לי' דמדינא האומרת טמאה אני לך מהימנה ולבסוף מסיק בשם אחרים דבאמת מדינא לא מהימנה ומעקרה מאי סבר ונ' דדמדפשיט רב המנונא מטמאה לגירשתני ובגרשתני ע"כ מהימנא מדאורי' מטעם חזקה ואס"ד דטמאה אני לא מהימנא מדאורי' א"כ דלמה משום הכי נקט תנא טמאה אני לאשמעי' במשנה ראשונה דמדרבנן הימניהו ובמשנה ג"כ נהי דבפני עצמה לא מהימניה אבל ברגלי' לדבר מיהת הימניהו אף דמדאורי' אין אשה נאסרת אלא ע"י קינו וסתירה או ב' עדים אלא לאו ש"מ דמדאורי' מהימנא בפני עצמה ונהי דמשום עיני' דנתנה באחר לא הימניהו למשנה אחרונה היכא דאיכא רגלים לדבר פשיטא דמהימנא ולגופי' לא אצטריך דלשמעי' גירשתני לא מהימנא כ"ש טמאה אני שפיר דייק רב המנונא ולאחרים תירצו במסקנת הר"ן צ"ל דתביא ראיה היינו עדים וא"כ שוב לגופה לא אצטריך ושפיר דייק רב המנונא:

ונחלקו הר"ן והרשב"א אי שייך בתקנה לדורות למגדר מלתא נגד דין תורה ומסקנת הרשב"א שייך ק' לי' טובא א"כ מאי מק' הש"ס בפי השלח מי איכא מידי דמדאורי' משמטת שבועת ותיקן היילל דלא משמט ומסיק אביי דבשביעת דרבנן הוא דתיקן ורבא לפי' רש"י שם דטעמא משום הפקר בי"ד ואצטריך לאתי' קראי על ככה ומאי ק' להו הרי הלל למגדר תיקן שכן אמר ראה שנמנעו להלוות והי' העניי' בחסר כל והעשירי' עוברים על פן יהיה דבר עם לבבך בליעל והיינו דקרא לי' פרוזבול וביטו ואטו איכא למגדר גדל מזה אא"כ לדורת אין כח לב"ד לעקור בקום ועשה אפי' למגדר וכדברי הר"ן מד' רבא וצ"ע:

וכשאני לעצמי הייתי אומר דמן התורה אין שום אשה נאסרת אלא ע"י עדים או בנוי וסתירה ואם יבאו פסולי עדות דרבנן ויעידו על אשת כהן שנאנסה כיון דרמאינהי רבנן לא מהימנא וה"נ איהו מהימנא מן התורה מטעם הודאת בע"ד כעדי' אמנם למשנה אחרונה רבנן פסלו לכל אשה לעדות זו והו"ל כלא אמרה מידי יהו מותר בה:

ושם בר"ן ולדידי לא קושיא ולבסוף מסיק דא"כ בנבעלה לפסול לה דמ"מ נאמנת ונ' דמ"מ הר"ן קיים בסברתו דמשום שתאמר שנבעלה לפסול לה כולי האי לא חשי דאית לה כיסופא טובא למימר הכי:

ומ"ש הר"ן ואינו במ' י"ל מהני עובדי לקמן דאשת כהן הוה כמ"ש הר"ן הוה כמ"ש הר"ן ואמרה נבעלה לגוי ומ"מ אמרי' עיני' נתנה באחר:

ואמנם הנ' דלי המשנה דע"כ טמאה אני לך דמשנה ראשונה היינו אפי' אמרה נבעלה לפסול ומ' דה"ה טמאה אני לך דמשנה אחרונה:

ומ"מ קשין הנך עובדין לקמן דאמר ר"נ עיני' נתנה באחר אף דאמרה דנבעלה לפסול או לנכרי והשיב א' מן התלמידים דהתם רק דלמא קאמרה והו"ל כעין ס"ס ספק משקרת ולא היה מידי ואת"ל היה דלמ' כשר הוה:

ואמנם הנ' דע"כ אצטריך למימר אפקענהו משום דס"ל דשויא נפשה חד"א אבל התם הרי קאמרה דבעלה היה אצלה ואיהו דקמכחיש לה אמרה לי' א"כ נכרי הוה אבל מחתיכה דאי' אין שם כלום:

והנה כבר הצענו במה"ק דאכתי תאמר טמאה אני לך ונטולה דאם נאמר אפקעינהו א"כ הרי אינו יכול להפר חלקו ונ' דאם תאמר טמאה אני אנו נאמר אפקעינהו ואם נטעון כמו כן נטילה אני אם תצא מ"מ אין לה כתובה דאמרי' אפקעינהו וממילא לא חשי כיו"ב:

שם בר"ן ואחרי' תירצו דמדאוריי' לא מהמנא כיון דמשעבדה אלא י"ל דעל אתרי' אינה נאמנת כשאר ע"א מאי אמרת הרי גם על עצמה מעידה אמרי' לצעירה קמכוין כדי שתיצא מת"י ועד"ז יש לדמות הנך ב' שיטות לפלוגתת רש"י ותוס' בסוגי' דרבוצה אי גם בשותפת שייך לצעי' אי לא:

איבעי' להו מהו שתאכל בתרומה כל רש"י כיון דלא מפקי' לה עד שתביא ראי וכ"כ כוונה בד' רש"י במה"ק ועתה נ' דרש"י גילה לך ענין האבעי' דק' לן למה לא תנן בקיצור אינה נאמנת א"וו דמשום דלענין תרומה מהימנא לא תנן אינה נאמנת או דלמא משו"ה תנן תביא ראיי' כמ"ש לעיל דראיו כל דהו דהיינו רגלים לדבר סגי ולכאורה ענין האבעי' תליא אי מצד הדין נאמנת ורק למגדר מלתא לא הימנוה רבנן א"כ גם בתרומה שייך למגדר מלתא דאם לא תאכל ותוציא לעז על בניו אף שהוא יגרשנה אמנם אי מצד הדין

אינה נאמנת משום דמשעבדה ליה אבל לענין תרומה דלא שייך זה מוקמי' לה אדינא ולא תאכל:

והנה רב ששת אמר דגם לענין תרומה אינה נאמנת י"ל דמ"מ תנן תביא ראי' ולא אינה נאמנת משום דאם נתארמלה עכ"פ אסורה לכהן וכד' הרמב' פי"א מאי' ביאה ולרבא א"ש דלא תנן ומ"מ דמכ"ש דלרבא דאם נתארמלה דאסורה לכהן וכמ"ש המשנה למלך בזה ואמנם לענין אמתלה לכאורה נ"מ דלרב ששת מהני אמתלא שכ' הראב"ד דלא אמרה כן אלא להוציא עצמה מתחת בעלה אבל לרבא מאחר דלא אכלה בתרומה אף דאין בעלה מוציאה והו"ל למימר אמתלא כי היכא דתאכל מיהא בתרומה דשכיחא לה שוב לא מהני אמתלא ועד"ז הי' ני דלא כבי"ש דס"ל דגם להרמב"ם דוקא אמתלא דנקט הראב"ד לא מהני אבל שאר אמתלא מהני ולמ"ש מאחר דלא אמרה האמתלא להתיר עצמה בתרומה שוב לא מהני אמתלא ויש לדמות ענין זה קצת למאי דקיי"ל דדווקא אמרה טמאה אני הוא דמהני אמתלא דבורא קאמרה אבל לבשה בגדי נדות דעבדא מעשה לא מהני אמתלא ולד' הראב"ד י"ל דגם על מניעת אכילת תרומה מהני אמתלא זאת שתאמר מאחר דחולין ביוקר סברה דע"י זה יגרשנה בעלה:

והנה ה"ה הביא ראי' לד' הרמב' מהא דאמרי' בכתובות הוא אומר עד שלא ארסתיך נאנסת והוא אומרת משארסתני קיי"ל כר"א ור"ג דנאמנת במגו בעי' אמרה מוכת עץ אני ולא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה משאירסתנו נאנסתי ופסלה נפשה ש"מ דקושטא קאמרה ופשט ד' ה"ה להביא ראיה דאסירה לכהן אחר שנתארמלה וכך הבין המשנה למלך אלא שהק' ב' קושיות חדא דהתם באשת ישראל מיירי שנאמנת ועוד למה לא דייק ה"ה מדאסורה לאכול בתרומה למה תהי' מותרת לכהן וב' קו' אלו הביאו לחכם צבי סי' ק"נ לפ' ד' ה"ה שרצה להביא ראי' דלא מהני אמתלא והק' ע"א קו' עצומה חדא דלד' הרמב' אפי' מוכת עץ באשת כהן אינה נאמנת ומאשת ישראל מיירי שנאמנת אין ראי' דהרי כבר קבלנו דברי' וגם לד' הרמב"ן דבמוכת עץ נאמנת יש לחלק דדווקא היכא דשייך הפה שאסר היא שהתיר ס"ל להראב"ד דמהני אמתלא משא"כ התם דהוא הטוען פ"פ זה תו"ד הח"צ ונבא לבאר בע"ה הנה הרמב' בה' אי"ב בסמוך כ' דאם טען כהן על אשתו דרוסת איש את נאסרה עליו וכ' ה"ה דהרמב' נקט דרוסת איש ולא פ"פ כדי לכלול גם טענת דמים לא אמר אלא פ"פ לחוד שפיר י"ל דאם היא טוענת מוכת עץ אני נאמנת אבל כאן שהתחיל' ואמרה דרוסת איש וכיון שדרוסת איש מס' דארייי' אסורה לכהן א"כ היא דשויא אנפשה חתיכה דאסורה אמנם אם היא לא אמר כ"א פ"פ יוכל להיות שנאמנת לומר מוכת עץ וא"כ אפי' באשת כהן אם אמרה מוכת עץ נאמנת וה"ה

משארסתני נאנסתי לענין כתובה ואמנם במאי דמהמנא משום דפסלה עצמה תכהנה ומ' אפי' אם ימות בעלה הכהו לא תנשא לכהן אחר ואמאי לא תנשא תימא מוכת עץ אנא ומאי דאמרה מוכת עץ אנא להוציא כתובתה במגן אלא ש"מ דאמתלא מהני ומה שהק' הח"צ הא התם הפה שאסר ואמאי תיהני אמתלא י"ל הרי אשה שהיתה בחזקת נדה ובעל אותה בעלה ירדה לטהרה ואמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אנו ונתנא אמתלא לדברי' מי לא מהימנא:

אך כגון דא צ"ע באשת כהן שאמרה משארסתני נאנסתי למה יהא לה כתובה הרי שמשתו באיסר מ"ש משמשתו נדה ואפשר דמה"ט פשיטי' לי' למשנה למלך דהתם באשת ישראל דווקא מיירי:

ויל"ד מ"ש הר"ן דטעמה דמשנה אחרונה משום אפקעינהו כתב הר"ן בעצמו דלטעם זה מותרת לאכול בתרומה א"כ מאי אבעי' להש"ס אי אסורה בתרומה ונ' דבאמת לא נחית הר"ן לסברה זאת אלא משום דקשה לי' אי טעמא דמתני' משום מגדר לפשוט הש"ס ביבמות דגם בקים ועשה ולדורות שייך מגדר וכבר כתב הרשב"א דהש"ס לא בעי' משום דאיכא למדחי דטעמה דמתני' משום אפקעינהו מעתה היינו דאבעי' לי' להש"ס דטעמא דמתני' משום אפקעינהו וממילא מותרת בתרומה או דלמא משום מגדר ובתרומה ל"ש מגדר ואסירה בתרומה וקאמר רב ששת אפי' תימא דטעמי' משום מגדר מכל מקום מותרת בתרומה דאי אמרת אסורה אתה מוציא לעז וממילא יוציאנה בעלה דאינו רוצה באשה שהוציאה לעז על בני' ועל זה אמר רבא דעוקר טעמי' דשויא נפשא חתיכה דאיסורה ולגבי בעלה לא מצי משויא נפשא דמשעבדא לי' אבל לגבי תרומה הויא חתיכה דאיסורה ולעז ליכא דאפשר דאכל' חולין על דרך זה מיבין דברי הר"ן אמרה תרומה הוא דלית לה לית לי' הוה לי' למימר אבל שיאמר דתרומה לית לה משום דשויא לגבי תרומה חתד"א:

ובזה נבאו לק' המ"ל על ה"ה הרי בשמעתין מוכח ג"כ דרק לבעלה מותרת דהרי אסירה בתרומה לא הוא בתרומה ליכא לעז כדאמר רבא אפשר דאכלי חולין אבל אם אתה אוסרת לה להנשא אתה מחזיק הקול ראשון ועכ"פ אין ראיה מתרומה לנדון בעל שני כהן:

והנה הראב"ד כ' דאמתלא וודאי מהני מ' דפשיטא דלהרמב"ם לא מהני אמתלא ומאין פשיטא לי' זאת ונ' דממ"נ כשהב"ד באו לאוסרה ועל בעלה שני הכהן מאי היא אומרת אי שתקה הרי הודית ושויא נפשא עכשיו חד"א וע"כ דיהבי אמתלא ש"מ דס"ל להרמב"ם דלא מהני אמתלא ושפיר היק' הראב"ד ונ' דהרמב"ם ישב זה במ"ש שהרי הודית ושויא

נפשא חד"א כוונתו דמאחר דקיי"ל דאסורה לאכול בתרומה כשאסריה בי"ד לאכול בתרומה למה לא אמרה האמתלא למען תהוה מותרת מדלא אמרה הודית ושויא נפשה חד"א וממילא אסירה לבעל שני כהן:

ועל דברי זה יש מקום לד' הבי"ש דבאמתלא אחרת שמבארת למה לא אמרה אמתלא זאת בחיי בעלה גם להרמב"ם נאמנת:

ויש להביא ראי' מדברי הרמב"ם מדנקט רבא מודה רב ששת בנתארמלה וסיים גם ונתגרשה משום דבא לרמז לענין לישא לבעל שני כהן וזה לא שייך כ"א בנתארמלה:

מידי הוה טעמא שלא יוציא לעז הכוונה לולי לא נתן רב ששת טעם לדברי' כ"א אמר סתם אוכלת בתרומה הייתי אומר משום אפקעינהו הוא דאכלה וא"כ גם לאחר מיתת בעל אוכלת משא"כ עכשיו דקאמר משום לעז לאחר מיתה ליכא לעז ומודה רב ששת:

בדיק לן רבא יל"ד נהי דלא פשיט' כ"כ דמתני' רק באשת כהן אבל מהי"ת נימא דאשת כהן אינה בכלל ונ' דרש"י בא ליישב זה במ"ש נאנסה בעידים ר"ל דממתני' י"ל דהאי טעמי' די"ל כתובה משום דהוא אומרת דתקני לה כתובה למשנה ראשונה כי היכא דתודו דלא משתמשת באי' וא"כ למסקנא מה פשיט הש"ס ממתני' ונ' דאי ס"ד הא דתקנו לה כתובה משום דתודו ק' למה להו למשנה אחרונה לתקן שתשער באי' תחתיו טפי הו"ל לתקוני שתצא בלא כתיבה וממילא לא תודה וזה ניחא ממה שתשווי נפשה חתיכה דאיסר ותשאר באי' ועל דברי זה נ' לפרש מה דקאמר הש"ס אי באשת ישראל אי ברצון מי אית לה כתיבה והרי אנן לא אבעי' לן כ"א אי אונס לכהן כרצון דאי ברצון יש לה כתובה ממילא גם באונס יש לה כתובה אמנם הש"ס הכי קאמר דלמא מתני' ברצון ויש לה כתובה כי היכא שתודי ממילא לא ק' למשנה אחרונה למה לא תקני שתצא בלא כתוב' הא מתקנת' סגי' באונס אבל אומרת ברצון לא סגי לן זה דהרי אומרות שנתנה עיני' באחר ואפי' בלא כתוב' תוציא עצמה מת"י בעלה ואמנם הא ליתא דמהי"ת נימא דברצון יש לה כתובה כיון דהיא עצמה אומרת דאין לה כתובה:

ד"א י"ל דה"ק אי ברצון ובאמת גם למשנה אחרונה אין הבעל צריך להאמין לה מאחר דבהדיא אומרת שעיני' נתנה באחר אלא דאם רוצה להאמין לה ולהוציאה צריך שיתן לה כתובה וא"כ לעולם רצין ואינה בעדי' אין לה כתובה לא היא כיון דהיא עכ"פ אומרת שזנתה ה ברצון ואין לה כתובה למה יתן לה כתובה אם מאמין לה ועד"ז נבא ליישב דקדוק עצים דמאחר דכבר קאמר הש"ס באשת ישראל ברצון מי אית לה כתובה למה איכפל עוד לפ' כן באשת כהן עוד הפעם ואמנם דס"ד באשת כהן אי עיני' נתנה באחר הוה סגי לה למימר דנאנסה אסורה ג"כ עליו רצון ל"ל למימר אלוו קושטא קאמרה

ומה"ט צריך להאמין לה למשנה ראשונה ויש לה כתובה ג"כ כי היכי שתודה אמנם אין זה אמת דברצון לא שייך כתובה דבעצמה שברה כתובתה:

כיון דאונס לגבי כהן נ' דסוגי' למ"ד כתובה דרבנן ותיקנו כדי שלא תהי' קלה בעיניו להוציאה והשת' הך דאיסורה עלי' תצא ותצא או דילמא מציא אמרה אנא הא קאמינה קמך ונ' לפ' ע"ד שכ' התוס' ריש זבחים דאפי' זונה לכהן אין צריך לגרשה אלא שאסורה לשמשו והיינו את הוא דנסתחפה שדך שאתה רוצה לישא תן לי כתובתי:

עיני' נתנה באחר כ"כ במה"ק ליישב קו' ר"נ וי"ל דבכתובת תנן היא אומרת משארסתני נאנסתי והיא אומר עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות ר"א ור"ג אומרי' נאמנת ויל"ד לאיזי ענין תנן והיה מקחי מקח טעות דילמא במנה ומאתים נשפטו וצ"ל משום דגם באשת כהן נמי מיירי ואם היא אינו רוצה להוציאה אינה נאמנת למשנה אחרונה להכי תנן והיה מקחי מקח טעות דגם הוא רוצה להוציאה והנה אמרי' בגמ' דנאמנת משום דפסלה נפשה מכהונה וק' למשנה אחרונה הרי באמת לא פסלה נפשה אם הוא רוצה לקיימה א"וו מ' דדייק אם אמרה בפה מלא דטמאה אנו לך אזי אמרינן עיני' נתנה באחר אבל אם הבעל טוען כנגדה והוצרכה להשיב על דבריו גם למשנה אחרונה נאמנת וא"כ ג"כ כאן הבעל גרם שתאמר כן ותהא נאמנת קמ"ל ר"נ דל"ש והתם ה"ט כמ"ש ה"ה דפסלה נפשה מבעל שני וכמ"ש הרמב"ם:

ויע"ל דסד"א דתהא כמסירה לפי תמה ותהא נאמנת קמ"ל ועד"ז דבשלמא בעשה הראשון עבדה עובדא שהביאה לו מים אבל במעשה השני דלא עבדה עובדה הוי בדיחא דעתה ואם הבעל לא שאלה לא היתה משיבה לו קמ"ל דאעפי"כ לא חשיב מסיח לפי תומו:

והנה בהנך תרי עובדי בתרוויי' ד' הר"ן דלענין בעל נפש איירי ול' אתתא שריא ק' לפי' זה אמנם תוס' ביבמות כ' דברגלים לדבר שאני ומיירי שאמרה טמאה אני וע"ז הקשו הא שויא נפשא חד"א נ' פין בשלמא במתני' מיירי בלא רגלים לדבר עשו חכמי' תקנה אבל כאן דהוה רגלים אלא שנסמוך אד' רבא דרכוסו הוה מרכס למה לא נסמוך טפי אדברי' כיון דהס' שקול ויש סברא לכאן ולכאן:

ע"ז כ' כיון דרוב משקרת דחי' הרגלים כל כמה דמצי' לדחינן:

ועכ"פ ד' תוס' ביבמות דטמאה אני לך אפי' באשת ישראל לא מהימנא ובכתובות ס"ג ע"ב ד' תוס' דהיכא דמפסדת כתובתה מהימנא ומוקי להנך עובדי דתצא מנואף או דמיירי שלא אמרה טמאה בהדיא כ"א שתקה ונתנה אח"כ אמתלא על שתיקתה ואמנם הרא"ש ביבמות ס"ל דאפי' אמרה טמאה אני מהני אמתלא ומיירי הנך עובדי אפי' אמרה

טמאה אני והק"נ פי' ד' הרא"ש דרב ששת במכילתין מיירי באמתלא וק' א"כ אמאי פליג רבא עליו ומנ"ל לרבא דמודה רב ששת בנתארמלה דלא מהני אמתלא:

והנה הרש"א בכתובות ס"ו הנ"ל נתקשה בד' תוס' הנ"ל הרי בטמאה אני לך אינה נאמנת ולא זכר דד' תוס' שם בדיבור הנ"ל דהיכא דמפסדת כתובתה נאמנת:

ובלא"ה ל"ק וכמ"ש הבי"ש סי' ו' דרגלים לדבר שאני:

והנה מטרדות תלמידי' ה' על' לא זכותו להעמיק יותר בסוגי' העמוקה הזאת כאשר צפיתי וה' הטוב יכפר בעד:

בע"ה מילין זעירין לסיומא דמס' נדרים כ"ה אדר תרמ"ב.

כל כנייי נדרי' ר"י אמר לשין נכרי' והק' הראשוני' מאי קמ"ל אטו בלה"ק צריך לידור ואמנם קיי"ל נדר חל על דבר מצוה והטעם דנדר היינו שהקדש אותו חפץ לשמים ואינו יכול לעשות מצות ה' בשל גבוה דאמר קרא כבד ה' מהונך וזה ענין מ' ר"נ הנודר כאלו בנה במה דהש"י אסר הבמות וצמצם שכינתו במקדש למען לאתנהגי בריותיו כאשר ראוי לנהוג במקום שכינה בחליצת למען ובלא רקיקה בכל מקום וה' לא תהו' בראה כ"א לשבת וכן בהנאת העולם אף כי להו הארץ נתנה לבני האדם ליהנות ממנה והנדר ביאת בטובת ה' ודמי לבונה במה וס"ד דזהו דווקא אם נדר בלה"ק הוא קיים כ"כ שדוחה דבר מצוה משא"כ בל' נכרי' קמ"ל דאפי' כנויי כנדרים וחלין על דבר מצוה והנה מוכח במרוחקני דלמא דלא משתעינא קאמר אלא שהיה ר"ע מחמיר וכוותיו פסקו במשנה ראשונ' בטמאה אני לך דאמרי' שהודות שנאנסה אבל למשנה אחרונה אמרי' שאסרה עצמה בטמאה ותו"ל מתפיס בדבר האסור ושרי:

מים גנובי' כ' בתורת ה' וכ' ובתורתו ואמר רבא פ"ק דע"א בתחלה הוא תורת ה' ואח"כ תורתו הכוונה בתחלה מתייגע הת"ח להבין דברי קדושין ומיישב בד' האל ד' חבוריה ולבסוף זוכה לחדש בעצמו והראשונה נקרא מים גנובי' קנה מזה ומכר לזה וגם זה ימתקו ולבסוף ולחם סתרים ונעם שמתנעם בחי' עצמו ואמר הכ' אשרי האיש אשר בתורת ה' חפצו אם לא הלך בחפץ זה בעצת רשעי' לעשות התורה קרדם ולעמד בדרך חטאי' למד לחפש אחר כחא דהיתירא ובמושב לצי' שלא למד לקנתר ואזי יזכה כי לבסוף ובתורתו יהגה מחדש חי"ת בזמן והיינו פרי' בעתו ואשר לא כיון לאמת ג"כ ימליהו לא יבול כי חידודא לש"ש מלתא ותלמידיו ג"כ יצליחו והיינו וכל אשר יעשה יצליח אמן כי"ר:

דברי חבר מס' סוכה בן חיים.

בע"ה יום ד' כ"ו מרחשון תרמ"ו:

בעזר אשרי כל לו חוכה, ונתחיל לבאר מסכת סוכה.

בעיני יפלא אחרי כי בתנ"כ נכתב סכה בלא ויו אחר הס' מדוע כל תלמידי המדפיסי' מס' סוכה בויו אחר הסמך ונ' דרמזי בזה על הפ' בעמוס אקים את סכת דוד הנפלת דהייני אם תיבת סוכה כ' בויו אחר הס' מנינו ס"ה הוא שם א"ד וכ"ו הוא שם הויה ב"ה ונתקיים ייחיד קוב"ה ושכנתי' אבל ע"י שתיבת סכה חסר ויו אחר הסמך וחסר הזיווג הויו משם הויה ב"ה ואחר כי לע"ל יהי' ה' אחד ושמו אחד ויהיה ייחוד קוב"ה ושכנתי' ויתקיים אקים סכת דוד דהיינו מלכות הנופלת:

ריש מכלתין האריך רש"י לפ' נ' כוונתו לבאר מיותר וינטל דטעמי' דת"ק דס"ל קורה משום היכר ומה"ט מתיר דווקא במבוי סתים מג' רוחות דלא הוה כ"א דרבנן משא"כ ר"י דס"ל דקורה משום מחיצה אפי' במבוי מפולש מתיר מ"מ ליחי דנקט רש"י ל"ד דלחי לכ"ע משום מחיצה אלא דג"כ לא מהני כ"א בסתום מג' רוחות ואדרבא בלחי גם ר"י מודה:

כ' רש"י ימעט ישפיל נ' כוונתו לכאורה דרש"י לטעמי' דס"ל לקמן דסכך למעלה מכ' מקרי סכך פסול וא"כ בסוכה ל"ש ימעט דס"ד ימעט גם לאחר שסיכך ולזה כ' רש"י דהש"ס ס"ל דימעט היינו ושפיל:

ואמנם לד' ר"ת לקמן דלמעלה מכ' לא מקרי סכך פסול א"ש טפי ק' הש"ס דאדרבא הו"ל למתני בסוכה ימעט דלא נימא בסיכה לא מהני מיעט מלמטה משום דהסכך למעלה מקרי סכך פסול ואמנם לד' רש"י יבואר יותר הא דאמרינן בבמה מדליקין נ"ח שהנוחה למעלה מכ' פסולה כסוכה ובמבוי ר"ל כשם שבסוכה לא מהני מיעוט לאחר שסיכך ה"נ ל"מ בנ"ח אחר שהדליק וכמ"ש התוס':

רש"י ד"ה ואיב"ע גבי דאוריי' שייכא תקנתא בתוס' ריש עירובין אטו ללי"ק לא שייך בדאוריי' תקנת' ונ' ד' רש"י דללי"ק נקט פסולה לאשמעי' דאפי' דיעבד פסולה ואי הוה תנו בדאוריי' תקנתא ס"ד דלכתחלה הוא דלא ובלי"ב אמרי' בהא ליכא למטעי':

מה"מ שיניי סוכה דאוריי' קאי וקאמר מה"מ היכ' כתיב' באוריי' ואמנם רב חנן בר רבא לקמן דלית לי' ככל הני אמוראי תפוס שנויי בתרא סוכה נפישי מילי ובאמת הפסול רק דרבנן וכמו שנבאר בס"ד לקמן:

רש"י ד"ה למען ידעו וצריך להוסיף וכ' בהוציאה אותם הכוונה לזאת צויתי לישב בסוכה:

וסוכה תהיה לצל יומם עי בחי' ריטב"א שכ' דלצל מיותר ויל"ד א"כ הו"ל להש"ס לשנויי אדר"ז לקמן הכי מאי לצל אלא ש"מ סוכה לצל בעי:

תוס' ד"ה וכוין דדפנות פתחי בתרתי בקורה ובנ"ח וסיימי רק בקורה נ' מדברי דגבי נ"ח מיירי ג"כ שנתנו ע"ג קורה מבחיו וא"כ התוס' מקילין עוד יותר מרבינו יואל הלוי שהביא הטור בה' חנוכה דהמדליק בפנים אפי' גבוה כמה שרי והד"מ בשם ר"א מפראג הק' הא לא קיי"ל כר' יאשיה ודבריו צ"ע הכי הוא דלא קיי"ל משום דקיי"ל כרבא דדירת עראי הוא אבל כ"ע מודו דע"י דפנות שלטה בי' עיני' וכיון דבנ"ח לכ"ע בעי' שלטה בי' עיני' כ"ע מודי דדפנות מועילין:

תוס' ד"ה דלא כחד ולמ"ש לעיל דלרבא בר חנן מדרבנן פסול י"ל טעמי' דמי הוא אשר יעשה סוכה ז' על ז' גבוה כ' א"וו בבית שנפחת ז' על ז' מיירי ואם הוא גבוה למעלה מעשרים ודומה למטה כאילו הוא פחות מז' על ז':

גמ' ואיהי בדרבנן לא משגחה ע' תוס' פ' יו"הכ שכ' בשם הר"א דאב דווקא מצווה על חינוך והק' מהילנו ותי' שהיה שם אב או שאשתה לפנים משוה"ד ומ"מ יק' מה צריך הש"ס לומר איהו בדרבנן לא משגחה לימא איהו מדרבנן פטירה:

ג' ע"א רש"י ד"ה וכיון דרכה של מלכה והלא נערותי' כוונת רש"י אף דמ"מ למסקנא אמרי' דאיהי בקוטינן הוה יתבא היינו משום דנערותי' עכ"פ סמיך לה בגדולה וכמ"ש רש"י שם אבל רק בקטנה אין דרכה:

גמ' ודיקא נמי ואין להשיב דאי הוה נקט סוכה קטנה ס"ד דבגדולה גם בי"ש מודו דא"כ השתא דנקט גדולה איכא למטעי דבקטנה בי"ה מודי:

תוס' ד"ה דאמר לך ומסקנא התם דהל' כר"י צ"ע הא לא מסקנא התם מידי ונ' דתוס' בקו' הוה ס"ל דראיות רב יוסף שם מדלא חש ר"י בן החירניות לד' בי"ש ש"מ דאינו רשאי להחמיר לבי"ה וא"כ מוכח דהל' כבי"ה אבל למסקנא דראי' ר"י מל' לא קיימת מצות סוכה א"כ אין ראי' מהתם ונוכל לומר בתרווי' הל' כבי"ש וע' רש"א:

באו"ד היכי דייק ואף דרש"י יישב זה שם דמדבי"ש נשמע לבי"ה לא ס"ל לתוס' דלמא בי"ה לית להו הא דבי"ש דהמחמיר לא קיים המצוה:

באו"ד היכי דב"ה מחמרי מדרבנן ואי ק' בק"ש מאי חומרא שייך וכ' התוס' בברכות דמל' כדאי היית לחוב מ' דיש חשש לחומרא וי"ל ע"ד שכתבנו במק"א דלמאי דס"ל לבי"ש שכיבה וקימה ממש לית להו זמן שכיבה וזמן קימה ולבי"ה בזמן תלי' מלתא:

ד' ע"א תוס' ד"ה אע"ג דבטלינה יל"ד לארנקי נ' כוונתם כיון דארנקי לא מצי לטלטלה בשבת מבטל לה לכולא שבתא וא"כ תוס' בשטת רש"י אזלי דסגי בביטל לשבת לחוד וה"ה בסוכה לז' דמ"ש:

שם בד"ה בית בסו"הד והא דנקט ע' רש"א כוונתו ליישב לאיזו ענין נקטי תוס' ד' רש"י משום לרמז דלשטת תוס' דאצטרך ד' רש"י ולא לשטת רש"י:

ה' ע"ב רש"י ד"ה שיעורין י"ל משום דר"ש ס"ל כ"ש למכות ולא אמרי כזית אלא לקרבן וה"ה ביו"הכ לכותבות נקט רש"י שיעורין של אכילת אסיר ויו"הכ:

ו' ע"ב תוס' ד"ת קרא למאי אתא פי' בשלמא בשאר אצטריך קרא לאזהרה דלא ענש אא"כ הזהיר:

ז' ע"א גמ' כנגד ראש תור נ' דק' להו מאחר דבקרא ג' דפנות כתובי אלא דהל' אתא לגרו' דיו אם אתי לגרע דראש תיר חשוב כג' אבל כנגד היוצא מנ"ל ושתיק רב למימר דאי תימא הכי אמור כר' סימין דבעי' טפח שיחק פחות מג':

תוס' ד"ה ראש תור ע' רש"א ולפי הצירות שלפנינו ברשי' בצירה השניי הפי' באלכסן בין ג' לד' ד' התוס' מובני' היטב:

וע' בר"ן דר"י ור' סימין פליגי בפי' שתים כהלכתן מר ס"ל דר"ל ז' טפחי' ומר ס"ל דר"ל דעירבין ובזה מובנין ד' רש"י לעיל ד"ה שתים כהלכתן עיי"ש:

שם אמר רבא וכן לשבת עי' בר"ן י"א דרבא לא אמרה אלא לחומרא וכ' הר"ן ולא נהורא והטעם דאמרי' מקילתא לחומרא אמרי' וכו' ואי ס"ד דלחומר' קאמרינן דווק' מאי כ"ש איכא:

ז' ע"ב רש"י מחיצה דכ' והבדילה ר"ל דאי לאו והבדיל' הייתי אומר מדכ' וסכות דרק סככה הוה:

תוס' ד"ה מחיצה וע' רש"א והק' הק"נ א"כ לר' יאשי' דופן עקומה היכי משכחת לה והוה אפשר לומר אם הסכה גבוה למעלה מכ' אמה מן הצד אבל א"כ ר' ואשי' ס"ל למעלה מכ' פסולה ולא מסתבר דלכאורה ר"י לית לי' דר' יאשי' אבל ר' יאשי' אית לית דר"י:

ח' ע"ב רש"י פנימית אינה סוכה מ' מדבריו דבעי' היכר שיושב לשם מצוה וי"ל"ד דלקמן גבי תקרה כ' רש"י סוכה אמר רחמנא ולא בית וקרא ל"ל הא ביושב בביתו וודאי ליכא היכירא והוה אפשר לומר דהכא גרע טפי שהיה יכול לישב בחיצונה שהוא סוכה ממש ויושב בפנימי' גלי דעתי' דלא רצה לקיים המצוה, וא' מן התלמידי' השיב דגם רש"י בזה אדרשא דסוכה ולא בית סמוך וע' בר"ן וש"י:

רש"י ד"ה שעשאה לצל ולא לצניעות נ' הכוונה אם היא במקום שאין שם חמה כגון בין ההרי' וודאי לצניעות עשאה וז"נ ג"כ כוונת רש"י ד"ה סוכת נכרי' לימות החמה כלומר לצל, וע' בר"ן ורא"ש:

גמ' משום דקבוע יל"ד בשלמא לאו בני חיובא הוה רבותא משום דבבני חיובא י"ל מעיקרא תקנה אם יצטרך לה לסוכת מצוה תהא לשם כך אבל קבעו מאי רבותא ואולי דאילו קביעי אלא שאירע שנשארה במקומה בחג ס"ד מאחרי דלא נעשית מעיקרא לאותו זמן תיהוי כתעשה ולא מן העשוי:

ט' ע"א סוכה ישנה עי' רש"י ודבריו תמוהים מאחרי דתנא דידן מבאר בעצמו כל דבריו ל"ל לרש"י לאקדימי מה דכ' בצידי ונ' כוונת רש"י מאחר דתנא נקט בסיפ' אפי' עשאה מתחל' השנה ולא נקט רבותא יתירה דאפי' עשאה לפני כמה שנים ונוכל למטעי דבסוכה ישנה כולו האי לא מהני לבי"ש שאפי' עשאה לחג ומה"ט כייל תנא ברישא ואמר סוכה ישנה בי"ש פוסלין לזה כ' רש"י דפי' סוכה ישנה דלא עשאה לשם חג לבד אבל לשם חג אפי' לפני כמה שנים כשר ודנקט תנא מתחלת השנה כשירה ולא נקט לפני כמה שנים אדרבא הא דנקט האי רבותא טובא דמאחר דעכ"פ כבר ישב בתוכה לשם מצוה ונתקדשה ע"י מעשה פשיטא דמהני אלא אפי' עשאה מתחלת השנה לשם חג וטרם שישב בה השתמש בה לעצמו ס"ד דמעשה תשמישו מבטל מתשבתו שחישב לשם מצוה קמ"ל דלא אמרי' הכי:

רש"י ד"ה בי"ש פוסלין כוונת רש"י דלא אמרי' סתמא ג"כ לשמה קאי כדאמרי' בזבחי' ריש זבחים דדווקא תוך שלשים לחג שייך סתמא לשמה קאי לא זולת:

אבל אם עשאה לשם חג כ' רש"י לבי"ש אצטריך וק' פשיטא ונ' כוונת רש"י דלא תק' הרי גם לבי"ש משנה יתירה היא כיון דכבר תנן כיון דכבר אשמעי' דתוך שלשי' אפי' סתמא מקרי לשמה מכ"ש דמהני לשם חג וע"ז כ' רש"י דלבי"ש אצטריך דלא תימא כיון דמתחלת השנה עשאה א"כ וודאי נשתמש בה כל השנה לצרכו יבטל מחשבתו שהיה לו בתחלת הבנין קמ"ל דלא אמרי' הכי:

ויע"ל דכלפי שרצו התוס' לדייק מקו' דאטו טעמ' דבי"ש אשמעי' דלב"ה נ"מ לענין חידוש וכד' הירושלמי ולזה כתב רש"י דלגמר' דידן דלא מייתא הך דצריך לחדש ס"ל דרק לבי"ש אצטריך וכ"ת דאטו טעמי' דבי"ש אתי לאשמעי' כבר יישב הר"ן וקו' זאת בדרך א' והתוס' בדרך ב':

וכ' הר"ן דגם הירושלמי רק למצוה מן המובחר וכ' הק"ע דע"כ אתה צ"ל כן דאלת"ה מאי ס"ד דגם במצה ישנה לבי"ה יוצא הרי במצה ל"ש חידוש א"וו כד' הר"ן והתימא

שלא הזכירו התוס' מזה שהביאו גם זה הירושלמי ולזה נ' ד' תוס' דטעמי' דצריך לחדש היא מאחר דבי"ה מודו דעשיי' מיהא בעי' ודרשי תעשה ולא מן העשוי ואחרי דלבי"ה סכת גנבך ורקבש כשרי' בקל יוכל להיות שסוכות אלו נעשה מאילי' ולפום כן הצריכו בי"ה חידוש עכ"פ חידוש מעשה למען יזכור דכ' תעשה לך ואם תהיה עשויה מאיליהן לא ישב בה וא"כ ה"ד בסיכה דכ' בה תעשה ושייך בה מן העשוי' משא"כ מצה אפי' חידוש לא בעי':

ומה שנ' עוד דתקו' זאת של בעל ק"ע דייק בעל הלכות דלא בעי' חידוש בגופה של סוכה ועד"ז גם במצה שייך חידוש אם השליכה לתנור פעם שנית ג"כ מהני ולא ק' קו' הק"ע:

רש"י בד"ה לשם חג דכ' סוכות וכו' כוונת רש"י דאין לפ' דכמו דבלי"ב דרשי' חג הסוכות לשם חג אף דלא כ' לה' ה"נ עיקר דרשא אל' חג לזה כ' רש"י דהכי ע"כ עיקר דרשא מלה' דאל"כ מאי קדחי הש"ס דמבעי לי' לדר"ע התם מלה' והכא מחג אלא ש"מ מתרווי' בהדדי ילפי האי דינא:

והנה יל"ד למה פריך הש"ס מתחלה מ"ט דבי"ש ולא פריך מיד ובי"ה לית להו דר"י א"ר ונ' דוודאי אין להק' מציצית לסוכה אלא דמאחר דקרא איכא למדרש כבי"ש ובי"ה למה לא נילף מציצית ונדרש כבי"ש אבל מתחלה לא הוה ק' מידי:

רש"י ד"ה פסולה ע' תוס' מנחות מ"ב ע"א וע"ב בביאור ד' רש"י אלו ומ"ט לא מפ' תעשה ולא מן העשוי:

תוס' ד"ה מניין בסו"הד ע' רש"א וקו' רש"א הוא בב"י תרל"ח בשם הרא"מ ועיי"ש:

והנה הר"ן תי' על קו' תוס' דבחג הסוכות הסכך אסור מדאורייי' והלוי משום בזוי מצוה ובשמיני עצרת שני' אסורין משום מוקצה ויל"ד על דבריו דהדרא קו' תוס' לדוכתא היאך דייק הש"ס פ' כירה דר"ש אית לי' מוקצה למצותו מברייי' דושוין הרי בריי' דושוין בחג ולא בש"ע מיירי ובחג הרי אסור מדאורייי' ונ' דבלא"ה יל"ד אמאי מייתי הש"ס התם מעיקרא בריי' ראשונה דלא ידעו דר"ש הוא ואמאי לא מייתי מיד בריי' שניי' א"וו דמבריי' שניי' אין ראי' דדלמא בחג דווקא מדאורייי' ותנאי אתאן לסוכה דעלמא אבל מאחר דבתרווי' בריי' קתני ואם התנה עלי' הכל לפי תנאו מ' דתרווי' קאי אנוי סוכה ובריי' ראשונה קתני עד מוצאי יו"ט אחרון של חג ש"מ משום מוקצה למצותין נגעו בה ושפיר פריך וראיתי בריטב"א שכ' משם המפ' דרבנן דפליגי אדרשב"ג ולא בעי כתיבה לשמה דווקא תפילין אבל ס"ת ומזוזה מודי ומ' מדבריו דמזוזה קדשה יתירה מתפילין ואנן אפכא אמרי' בהקמץ רבה תפילין שבלו אין מלשין מהן מזוזה דאין מורידין בקודש הרי דתפילין קדישי טפי:

וואת שנית כ' הריטב"א דבמשמשין קיי"ל כרבנן וכברייתא דמייתי פ' נגמר הדין והרי התם גם רצועות קתני ורצועות הל"מ:

ט' ע"ב רש"י במתני' כאילו עשאה כדתניא בבריי' בגמ' כוונת רש"י אף דלא תנן במתני' עדן דסוכה בבית פסולה מ"מ מאחר דבבריי' יליף מחד קרא אילן ובית תנן כאילו עשאה בבית כלומר תרווייה' מחד קרא ילפי':

רש"י ד"ה כשחבטן דמדאוריי' כל מילי בטל ברוב כדתנן ויל"ד דמתחלה קאמר דמדאוריי' כלומר כל מילי בטל מ' אבל לא מדרבנן ואח"ז כ' רש"י כדתנן א"כ גם מדרבנן בטל ונ' כוונת דבאמת באי' כה"ג שיוכל להפרושי אינו בטל ואמנם מדרבנן אבל מדאוריי' בטל ובמצוה אוקמה אדאוריי' והיינו כדתנן שכ' רש"י:

רש"י ד"ה והמפרש ל' תלישה טועה דאי מחובר כוונתו שהוא תלש אבל לא לגמרי בגוונא דלענין שביתתו לא מקרי מחובר ומ"מ אין שם פסולת גורן ויקב ולענין סוכה מיהא מחובר הוה:.

גמ' וסיכן על גבן ובמשניות שלנו על גבה ולכאורה מוכח דהיא עיקר הגירסא דאי גרסי' גבן א"כ ע"כ השפילן ומאי שו"ט הש"ס א"וו כשם שעליה קאי הסוכה ה"נ על גבה ר"ל על הסוכה, ובזה מסלק קו' הרשב"א על רש"י:

רש"י ד"ה אלא לאו כשחבטן דבטל אגב כשר והו"ל כולה כשירה נ' כוונתו דלא תק' למ"ש לעיל דסגי במע"מ והיינו דבחבטן עכ"פ סכך פסול מיהא הוה הא חזי' הכא דאף בחבטן בעי סוכך הרבה ע"ז כ' רש"י דכיון דבהרבה מהן עדן שייך צירוף כדמק' הש"ס וע"כ סיכוך הרבה ל"ד כ"א צל סיכוך קאמר וא"כ הו"ל כולו כשר דהפסול שנתבטל כמאן דליתא:

שם במתני' רש"י סוכה תחת סוכה כוונת רש"י ע"ד קו' הריטב"א למה סתם תנא דבסוכה תחת סוכה התחתונה פסולה והעליונה כשירה לזה כ' רש"י דתנא לא בא כ"א להורות דלא בית ואילן לחוד פוסל סוכה כ"א גם סוכה תחת סוכה פסול ונ"מ לענין התחתונה ומעליונה לא קמיירי:

וע' בריטב"א וסו"ד כוונתו דאף דבעליונה למעלה מעשרים ג"כ התחתונה וגם העליונה פסולה מ"מ התחתונה לא מפסלה משום צירוף סכך פסול וכד' רש"י כ"א משום סוכה תחת סוכה:

והנה מה דנקט הש"ס לד' רש"י בשתיהן פסולות דתחתונה צלתה מרובה מחמתה הרי גם בחמתה מרובה פסולה אמנם היינו מטעם צירוף אבל הש"ס בעי למנקט משום סוכה תחת סיכה והוצרך למנקט בצלתה מרובה:

ומ"ש תוס' לעיל דהש"ס הו"ל למנקט שתיהן פסולות ע"ד אחר אלא דבלא"ה משכח שפיר כוונת תוס' דנקט בשתיהן כשירות חמתה מרובה משו' דמה"ט כשירה ונקט בתר הכי צלתה מרובה למימרא ג"כ דמשו"ה פסולה.

תוס' ד"ה טפח הכא לא שייך ע' מהר"ם מלובלין ואפש' לומר כיון דהכא הסכך מונח על דפנות ל"ש חביט רמו:

וצריך ביאור מ"ט נחלקו ר"ה ור"ח על שמואל ונרא' דוודאי אי כ' באוריי' סוכה תחת סיכה ע"כ כשמואל אתיא אבל באמת אין לנו רק בסכת חסר כ' וא"כ בעי סוכה א' וכל שיש חלל ביני' שוב לא מקרי סוכה א':

כ' רש"י טפח מביא הל"מ ר"ל לאו משום דמקום חשיב הוא דא"כ קשה לר"ח אלא הל"מ בטומאה וכ"כ הריטב"א:

מכלל דת"ק סבר אפי' אינה יכולה ע' בריטב"א פי' ד' רש"י כאן:

ויש תימא בד' הרא"ש שכ' דבנוי סוכה הוא דמכשיר ר"נ אבל בסכך פסול מודה דבהפלגת ארבעה פוסל בסכך פסיל הפלגת ארבעה ל"ל וע' במלחמות שכ' דאדרבה בלא הפלגה פסול טובא יעיי"ש:

ומ"ש הר"ן דבחלל ארבעה אינה יכולה לקבל כרים וכסתות נ' כוונתו דאם ימלא עוד החלל בכרים וכסתות לא ישאר חלל כלל:

ותימא על הד"ת שלא הגי' בריי"ף דכל הנוסחה שלפנינו אינו מד' הריי"ף וכן מבואר בד' הר"ן והרא"ש ובד' הרז"ה:

י"א ע"א הדלה עליו יל"פ דקאי על הסוכה קודם שסיככה וכן מפ' הר' יעקב בחי' ריטב"א יל"פ דקאי על הסיכה לאחר שסיככה כהלכתן וכן מ' הל' ואם היה סיכך הרב' דהול"ל ואם הרבה סיכוך אלא ש"מ שהסיכוך כבר היה:

רש"י ד"ה ויתיב ר"י תוכן ד' רש"י דאין זה תעשה ולא מן העשוי האמו' בחוטט בגדיש כ"א דגם זה מקרי מן העשוי וה"ט דאמר רחמנא סכות תעשה בשעת עשיי' יהא ראוי לסוכה ומה שכ' רש"י דקציצה תיקן מועט כוונתו דגם רב מודה דשייך בזה תעשה ולא תן העשוי אלא דס"ל דסגי בתיקון מועט ובהא פליגי שמואל:

רש"י ד"ה אכשורי מכשר בסו"ד דיפנותי' וכו' יל"ד מה ענין הדפנות לכאן ואלי משום דבירושלמי איכ' מ"ד דסוכ' ישנה גם לבי"ה בעי חידוש אלא דאפי' הכניס כליו לתוכה מקרי חידוש ודפנות לא גרע מזה ותק' למה לא מהני בחוטט בגדיש ולזה כ' רש"י דהתם גם הדפנות נעשין מאיליה:

רש"י ד"ה תלאן עד שעשה כל הגדילים וקשריהם יל"ד גדילים מה לי אם עשאן או לא קשר עליון דאו' ותו לא וכ"מ לקמן דקאמר מאי לאו שקישר ואח"כ פוסק מ' דבקשירה תליא מלתא ואולי ד' רש"י דלחידוש גם בגדיל הוה סגי ולא הי' ראי' מרב קציצתן היא עשיין:

תוס' ד"ה שלופי ע' רש"א ונ' כוונת תוס' דעל מראית העין ל"ש לישנא דתעשה ולא מן העשוי':

שם ע"ב תוס' ד"ה ד' רשב"ן יהוצדק א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק ואמנם מצינו בברכות אר"י משום רשב"י וע"כ לאו תלמידו הי' שחיה כמה שנים קודם לר"י אבל היכא דתנן משום לא שמע הדבר מפיו כ"א נאמר לו משמו וכל כה"ג לאו רבו הוה:

מאי לאו בהא קמפלגי ולא רצה לומר דפליגי בעבר ולקטן מאן דפסיל משום דנעשה באיסור כמו המעשר בשבת דש"ה דמצות לאו להינות ניתנו ולמצוה הבאה בעבירה אין כאן שייכות דהרי היה יכול ללקט מעיו"ט ויעשה המצוה בלא העבירה:

תוס' ד"ה והכא במילף לולב מסיכה ע' רש"א כוונתו דבס"ד י"ל דה"מ למימר וליטעמך. ומ"מ נ' דתי' שני של תוס' בא ליישב הקו' גם בס"ד וקאמר דבעי"ט לכ"ע הוה מחויב לתקנו ובתלאן דאינו מחויב להסירן משום טירחה מרובה שכבר נעשה כל הגדיל:

תוס' ד"ה לקוחה כוונת ד' דבגזי"ש הכל תלוי בקבלה אבל היכא דאיכא קבלה ילפי' אפי' אינו שוה לגמרי דבקידושין כ' יקח ובשדה עפרון קח ומ"מ גמרי' גזי"ש. וראיתי בריטב"א דבר תימא שר"ל דנם לר"י סגי באגד ביד ולא בעי חוט דווקא הרי משום דר"י סבר צריך אגד אי' לי' פ' לולב הגזול דאין אוגדין אלא במינו דמאחר דאגד מן המצוה באינו מינו עובר משום בל תוסיף ואס"ד דגם ביד יוצא מאי בל תוסיף איכא:

גמ' התנאה לפניו הכוונה דבלולב לא שייך התנאה כ"א ע"י האגד:

י"א ע"ב מתני' זה הכלל ע' בריטב"א שנתקשה היכן קאי ונ' דאפורס עליו סדין דלעיל קאי והתם הטעם משום דמקבל טומאה וקאמר דבהא לחוד לא סגי כ"א בעי' ג"כ גדולי מן הארץ וז"נ כוונת רש"י שכ' כגון עורות בהמה ר"ל דל"ת סדין דווקא פסיל משום דמקבל טומא' אפי' עורות בהמה ג"כ פסולה משום דאין גדילם מן הארץ:

והק' הריטב"א אריש דמ' דליכא סכך פסול אלא הני ואמנם כלל ארז"ל דאין למידין מן הכללות ול"ק כילי האי אלא דכפלא ל"ל והרי"ף באמת לא הביא רישא ונ' דס"ד מאחרי דגם דפנות מג"פ בסוכות ילפי' גם לדפנות בעי' הני תנאי קמ"ל דלסיכוך דווקא פסולין:

גמ' ואד יעלה הענין ר"ל ס"ל כר"י במס' תענית פ"ק ההעננים עולים מלמטה והם אדים ההולכין מן הצומח ואין בהם לחלוחית רק למעלה יתמלאו מים וכן כוונת ר"ל בירושלמי

שהביאו בתוס' כאן ור"י בירשלמי שם סבר כר"א דמהלחלוחי' שעולה הן מן הים הן מן היבשה מתהוים העננים ואינם גידולי הארץ כלל ואמנם מה דנקט ר"ל חטין ור"י יין היינו דלר"י ידעי' דממי' של מעלה נפתחים מים של מטה ככ' תהום אל תהום קירא במס' תעני' שם אבל לר"ל ס"ד דמלמטה אין שום לחלוחין ולזה נקט חטין כלומר ההתעוררת מלמעלה ואח"כ הפעולה מלמטה וממ"ש ראי' לגי' תו"כ דר"א ס"ל סכות ממש דאי ס"ל ענני כבוד הרי לדידין במס' תענית ליתא לדר"ל דס"ל הלחלוחית מלמטה:

רש"י סכות ממש כ' להגן מן החמה כוונתו דלמ"ד סכות ממש מ"מ לא ס"ל דירת קבע בעי' דלסכות הקיץ צוה השי"ת לעשות זכר דאף שהי' בסוכות לא קרב אויב עלי' אבל מבתי החרף אין תימא ועי"ז מיושב למ"ד סוכות ממש הושבתי ר"ל הש"י הוגין עליהם:

ומ"מ ס"ד רש"י שכ' דלמא בכלים סככו ל"ל לרש"י לפ' כן הרי בלא"ה הדרא קושי' לדוכתא כיון דליכא ילפותא מה"מ אמנם כוונת רש"י דל"ת למ"ד סכות ממש לא קימא לן דהסוכות הי' מפסולת גורן וע"ז כ' רש"י מאן יימר דהכי הוה:

תוס' ד"ה מקיש סוכה לחגיג' כוונת דבריו דאף דהיקש זה קאי למסקנא היינו בקרא אחרינא דכ' לה' אבל בפ' זה לא קאי וע"ז הק' רש"א דגם בפסוק זה קאי ההיקש בין לבי"ש בין לבי"ה אלא דלחגיגה לא מדמי' וע"ז כ' לקמן אף דבאידך קרא לחגיגה מדמי' היינו לענין אי' הנאה ולא לפסול והכשר:

ר"ח אמר יל"פ דר"ח יליף ג"כ מגורן ויקב אלא דל"ת דלמא גורן ויקב עצמו אתא קרא דעזרא לגלות דאל"כ ק"ק דלמא דווקא בהני דקאמר עזרא לא זולת:

י' ע"א מתני' מפני החמה מ' לכאורה הא לצורך הבגד כעובדי' דמנימין שרי וע' בריטב"א טעמא מאי והנה לד' הרבה דהיכא דהסיכה קדמה האילן א"ש אבל מל' רש"י מ' דדווק' בחמה ונשר דעביד מעשה סכך דהיינו להגין כדכ' שכת בעדו הוא דפוסל ואי לאו בטיל לגבי סוכה:

גמ' קרמין וסדינין יינות שמנים לפי הס"ד נקט יינות שמנים לאשמעי' דאסור להסתפק ונקט קרמין וסדינין לאשמעי' דכל לנאותו אינו חוצץ אמנם למסקנ' דמשני דלמא מן הצד פי' רש"י דפנות צ"ל דאשמועי' דנוי דפנות ג"כ אסור ואמנם להטור בשם הרא"ש דס"ל דנוי דפנות מותר צ"ל דמן הצד פי' אצל הסכך מן הצד ולא פסול משום דאמרי' דופן עקומה ומ"מ כיון דבהדי סכך הוה אסור משום נוי והיינו דאשמעי':

וכ' רש"י דראי' הש"ס הוה מסדיני' מ' מקרמי אין ראי' וי"ל דקרמי' אין דרך לפרסן מפני הנשר ושפיר לנוי מותר אבל סדיני' דרך לפרסן מפני הנשר ר"ל דגזרו בהו משום מפני הנשר ואין ראי' לר"ח אע"כ מדקתני סדי' בהדיא עקר הראי':

נוי סוכה כ' רש"י קרמי' ולקמן גבי מפולגין כ' רש"י סדינין נ' דהכי לענין ממועיטין בחר רשי' בקרמי' שהוא בדב' עב שקורין טעפיכען משא"כ לקמן אפילו סדינין בכלל:

פרש"י אמטלתא יל"ד מאחר דדרשי' דעצי סוכה דומין לחגיגה מי התיר למנימן לפרוש בגדיו שם ואלי שלא פרשן ע"ג הסכך כ"א נעץ ד' קונדיסין ע"ג הסכך ופרסן. א"נ ע"ד שכ' הר"ן דאף דהדס של מצוה אסור להריח משום דמריחא אקציין אבל הדס של עצי סוכה של עצי סוכה מהסקה אקציין וה"נ מותר להפריש עלוי בגדים לייבשו והוה נ' ראיה מזה לסברה זו של הר"ן:

כי היכי דלא לימרי דייק הר"ן מזה דסוכה שצלתה מרובה ג"כ סכך פסיל פוסל אותה ויש לדחות דלא לימרי קאמר ולאו כ"ע דיני' גמירי:

תוס' ד"ה שלוחי מצוה לפי מה שפי' רש"י כי המצוה לקבל פני ריש גלותא וכי מה קבלת פני שייך בלילה בעת השינה וצ"ל דבאותו מקום כל הסכות היו עד"ז ואם ילכו למקום אחר לא יקומו למחר הקבלת פנים אלא שי"לד למה לא הסירו בלילה הסדיני' וצ"ל דביו"ט הוה ומוקצה אסר בטלטל וממילא גם חוץ לתחום לא יכלו לילך:

י"ב ע"א מתני' חבילי נקט כמה מיני חבילין להודיעך כי בכולן גזרו:

גמ' ולא ידעינ' נרא' דר' יעקב מס' לי' דלמא ר' יוחנן בין הכא בין התם רבותא קמ"ל הכא דמדאורייי' קאמר והתם קמ"ל דמשום גזירה נגעו בה:

ורב אשי מקשה עליו לגי' ברש"י דאר' יעקב קש' לי' מהי"ת עלה ע"ד ר' יעקב שיגזרו חכמים כאן ואי מסתבר לו מסברא שיגזרו א"כ למה בחיטט לא יגזרו וע"ז קאמר בשלמא אר' יוחנן ל"ק דהכא והכא ממתני' דייק אבל אר' יעקב קשיא:

רש"י ד"ה אין מסככין ע' רש"א ולמ"ש הריטב"א א"ש טפי דהא גופא אשמעי' ר"י דהכא גזרו והתם לא גזרו:

תוס' ד"ה אין מסככין בסו"הד מדהציעו תחלה הקו' ממתני' דזה הכלל ש"מ דהכי קשה להו הרי גם במתני' ליכא למטעי מדתנן מותרות כשירות ש"מ דקשורו' פסולות ואהא ת' דאין ראיה דלמא ה"ק דאפי' הניחן ליבשן מותרות כשירות:

י"ג ע"א כיון דנתרי טרפייהו שביק להו ר"ל אף דלא יהי' חמתה מרובה מ"מ אין לסכך דשביק לה:

רש"י ד"ה אגד בחד ורמב"ם ורא"ש פי' משום דאגודי עכ"פ מלמטה ולפי' רש"י מיושב למה אשמע' עוד הפעם בקנים ודוקרני' דס"ד דהתם לא הוה אגד חד דקני' ודוקרני' שני מינים הם:

תוס' ד"ה אפקותא ולא עלה ע"ד לומר כי הך דפסחי' היינו ערקבלין דבערבין קאמר ר' אלמאי על ערקבלין ובשקתי לי חבר והרי הך דפסחים סתמא היא וליכא מאן דפליג:
שם ע"ב שאינו עשוי לטלטלו ע' רש"י וריטב"א פי' דבעי עיקר האגד עשוי לטלטל:
תוס' ד"ה דלא ליבדרן והמעיין בריטב"א ימצא דרש"י לא פי' כתוס' משום דידות לצורך האוכל בעי' ולד' תוס' הוה אוכל לצורך ידות:
שם תוס' ד"ה אם פסולת מרובה ויש לחלק בין סוכה לבית ע' לקמן ל"א ע"א פעיתא היא דא מ' דאין חילוק בין סוכה לבית:
שם תוס' ד"ה נמשלה תפלת צדיקים לעתר י"ל ע"ד שכת' מרן זצוק"ל לפ' הא דארז"ל המבזה ת"ח אין רפואה למכתו כי ארז"ל מי שיש לו חילה בביתו ילך אצל ת"ח ויבקש עליו רחמים ולא תאמר כי הת"ח ממוצע בין הש"י לישראל כי נפש ישראל אחת ואמר הכ' זקן נשוא פנים הראש וזה"ט ארז"ל המתפלל על חבירו צריך שיחלה עצמו כלומר כי צרת חבירו הוא צרתו אבל המבזה ת"ח ואינו בעיניו כראש כזה יעשה לת"ח לממוצע בינו ובין השי"ת ובזה לא ישמע תפלתו:
י"ד ע"א מתני' רש"י ד"ה ובלבד שלא יישן וכגון דיהבינן והא דלא מוקמי' לה שנשאר ז' על ז' לבד מהנסר א"כ יהא עיקר חסר מן הספר:
גמ' רש"י ד"ה ר"מ והאי וודאי פסול וכו' לכאורה בפשיטות הו"מ לפ' דבתקרת בית יש מעזיבה וממיל' פסול' אלא דלכאור' לר"י אמאי כשר דלא גזר סוכה משו בית דכ"ע ידעי דבסוכות תשבו ולא בבית כ' וע"כ אצטרך להך סברא שכתב רש"י ונקט רש"י גם לר"מ סברא זאת:
רש"י ד"ה אבל בנסרי' וכו' שאין רוב תקרת עשיות מהן יל"ד הא אליבא דר"מ קיימי' דחייש למעוטי וכ"ש רש"י לשמואל לקמן ונ' דרב לטעמי' ושמואל לטעמי' דרב ושמואל פליגי אי הולכין בממון אחר הרו' וכ' תוס' דטעמי' דמ"ד אין הולכין משום סמוך מיעוטא לחזקה וטעמיה דרב דאמר הולכין דווקא במקום חזקה חייש למיעוטא לא זולת וא"כ שפיר מודה בזה ר"מ ושמואל לטעמיה דבמקום חזקה כ"ע חיישי' למיעוטו' ור"מ אפי' דלא במקום חזקה חייש:
כיון דליתנהו שיעור מקום ע' רש"י ולולי דבריו הייתי אומר מאחר דקני' א"א לאסו' ע"כ איזי שיעור צריך ויהיב ר"י שיעור מקום ור"מ שיעור לבוד:
רש"י ד"ה תנן נתן עליו נסר וכגון שנתנו מן הצד כוונת רש"י ליישב אמאי לא מקש' לשמואל מהא דתנן כשירה לזה כ' רש"י דידע לתירוצו דמיירי מן הצד:

גמ' י"ד ע"א בשלמא לשמואל ר"ל באמת ל' צירוף גם לשמואל ק' דכיון דפסול אפי' בפחות מד' צירוף ל"ל וע"ז קאמר דעכ"פ פחות מד' אינו פוסל ושפיר שייך צירוף וכ' הריטב"א דאין הטעם בבית כמ"ש רש"י כ"א משום תעשה ולא מן העשוי נ' כוונתו דסתם תקרה יש עליו מעזיבה ויסבור דמש"ה בית פסול ויטול המעזיבה וישב תחת תקרת ביתו והוא פסול משום תעשה ולא מן העשוויי'

סיפא אתאן לר"מ ונרא' דקמ"ל דלא גזרי' שמא ישן תחת הנסר:

ט"ו ע"א רש"י במתני' ד"ה ור"מ ולשמואל דאמר וכו' יל"ד הרי גם לר"י אליבא דשמואל ק' ונ' דעיקר קו' רש"י דאדפריך הש"ס לקמן לשמואל במ"פ הו"ל למפרך דשמואל אדשמואל אא"כ לתי' בתרא שכ' רש"י יק' ואלא שמואל דאמר כמאן כיון דבין לר"מ בין לר"י צ"ל סכך פסול אינה פוסל בארבעה:

ועי' בריטב"א דלא ניחא לי' לרש"י בתי' ראשון משום דל' דמתני' מ' דכל הסוכה כשירה:

גמ' ולר"י אמר רב ע' רש"א ויש להשיב דלמא נקיבות פסולה אתי לאשמעי' אף דהוה בית קיבול עשוי למלאות:

ט"ז ע"ב גמ' בסוכה דמ"ע נ' דהוצרך לכך דלא תימא ליגזור סוכה שלא יבא להתיר בשבת וע"ז קאמר מ"ע באי' סקילה לא מיחלף לאינשי:

תוס' ד"ה מהו דתימא וכו' לחלק בין שתי לערב יש להסביר דבשתי אדופן ז' דייני' וכל שיעורין הל"מ א"כ לבוד נמי הל"מ אמנם בערב אגבוה י' אנו דנין וטעמי' משום דירה סרוכה ס"ד כיון דאמרי' לבוד למעלה ולבוד למטה הו"ל שוב דירה סרוכה קמ"ל:

בסו"הד אלא בשיירא ויל"ד דע"כ מדאוריי' הוה מחיצ' ודלמ' גבי סוכה כשיר' ונ' דע"כ יש שבת בתוך ימי החג ואם תכשרנה לענין סוכה גם לענין שבת יסמכו ע"ז:

ד"ה כי תניא האי והריטב"א הק' על גי' השנייי' כיון דמצינו לאוקמה לברי' כרבנן למה נוקמי כר"י ונ' משום דק' א"כ מאי קמ"ל וע' בריטב"א תי' על זה:

תוס' ד"ה כי תניא אבל בכל הספרים ויל"ד מאחר דאיכא לאוקמא כרבנן למה מוקמית לה כר"י והיה נ' משום דאי כרבנן מאי קמ"ל ועיי' בריטב"א יישוב לזה ונ' דבעל עיטור וסיעתו דפסקו כר"י היינו טעמו' מדהוה מצי לאוקמא כרבנן ואוקמא כר"י ש"מ משום דהלכה כר"י אא"כ יק' למה הוצרך הבעל עיטור לרבות' אחרת וע' בזה בלח"מ פ"ד מסוכה בשם מהריב"ל וד' הלח"מ שם על הרי"צ גאות אי סבר כר"י או כרבנן ולא זכר ד' הרא"ש שהביא בהדי' דהרי"צ גיאות פסק כרבנן:

י"ז ע"א מתני' הרחיק את הסכך ע' רש"י וצריך ביאר מאי נפקא לי' לרש"י בזה אם הפי' הדופן נעקם אי הסוכה ונרא' כוונת רש"י דאמרי' לעיל במשלשל ממטה למעלה גם רבנן

מודי דאין אויר מזיק למעלה דאמרי' גוד אסיק וצריך להיות מכוון תחת הסכך ומעתה אם הסכך מסובב מן הצד מסכך פסול צריך אתה לומר ג"כ דופן עקומה ואם הסכך פסול נעקם שפיר אמרינן גוד אסיק והסוכה כשירה אבל אי אמרת הדופן נעקם לא שייך זה כאן דבאוויר לא אמרי' זה ושפיר אמרינן ע"כ דה"ג הסוכה פסולה:

באו"ד ברש"י ותקרת הבית פסולה משום תעשה ולא מן העשוי ולעיל כתב רש"י משום דכ' בסכות תשבו ולא בבית ונ' דזה בא רש"י ליישב דהכא לא שייך בסכות תשבו דבאמת יושב בסכה אלא שהתקר' הנשארת מ"מ פסולה משום תעשה ולא מן העשוי:

גמ' אמר רבה יל"ד אטו לא סבירי לי' לרבה דדופן עקומה הל"מ ותו א"כ יק' קו' הש"ס כל הני ל"ל ונ' דודאי גם רבה ס"ל דופן עקומה הל"מ אבל רק מן הצד דמאחר דא"נ סכך פסול פחות מד' אמות אינו פוסל כל הסוכה מ"מ אסור לישן תחתי' ומפסיק בין סכך לדפנות ואצטריך הל"מ דעד ד' אמות אמרי' דופן עקומ' אבל באמצע מצ"ע אינו פוסל עד ד' אמות וא"כ תי' הש"ס לעיל א"ש גם לרבה ועל זה הושיבו לו דאין הענין כמה שאתה סובר כ"א אי לאו הל"מ הוה פוסל גם מן הצד בארבעה כמו באמצע:

תוס' ד"ה אולי איכא בסוה"ד לבוד להחמי' פי' מדאמרי' אין אויר וסכך סכך פסול מצטרפין ש"מ דהיכא דבעי צירוף לא אמרי' לבוד להחמיר ומס' להו אם גם בלא צירוף מקרי לבוד להחמיר:

י"ח ע"א רש"י ד"ה שאין בה אלא שמונה עיי' רש"א היק' תלמיד א' הלא סגי ג"כ בט"ז אמות ויניח נסר ופסל מכאן ונסר ופסל מכאן ויהיה ג"כ ח' אמות סוכה ונ' דעד"ז לא שייך בין נסר לנסר כמלא נסר כ"א כמלא ב' נסרים:

י"ט ע"א גמר' תנן וכן חצר יל"ד לפי' התוס' הלא לא אמרי' פי תקרה כ"א בדופן שלישי וצ"ל דלשנא דמתני' מ' דבכל הדפנו' פסול אם יש ד"א ובדופן שלישי למה לא יכשר:

שם רש"י ד"ה קמ"ל בסו"הד ושלישית אפי טפח ר"ל ומ"מ כל הרוח כשר אף שאין שם דופן כ"א טפח וה"נ ל"ש:

שם גמ' מהו דתימא תפסול נראה דס"ד דדינו כסכך פסול שפוסל בד' קמ"ל:

רש"י ד"ה או אם הרחוקה והיתה סמוכה על יתידות יל"ד הרי לד' רש"י גם בהגביה מיירי בסמכה על יתידות ונ' דהתם פשיטא דמיירי ביתידות מאחר דליכא בנין א"א בע"א אבל בהרחקה יוכל להניח כ"כ בשפוע שלא יפול אפי' בלא יתידות אבל מאחר דבעי' טפח שוה ע"כ מיירי ביתידות:

גמ' מ"ט דרבנן לא פריך מ"ט דר"א דכבר פי' אביי לעיל דטעמי' משום סוכה דירת קבע בעינן אא"כ מ"פ מ"ט דרבנן ונ' דלא ניחא להש"ס למימר דכל הני תנאי דס"ל סוכה

דירת קבע בענין ליהוי סברי כר"א דשמעתין ולזה מסיק דהכא אף דבעי' דירת קבע אבל שיפיעי אהלים כאהלים דמי והו"ל דירת קבע ואמנם למסקנא דמפכי' ורבנן פסלי א"ש טפי מאן דס"ל קבע בעי' שפיר ואפי' מאן דס"ל ארעי אבל הכא שפיעי אהלום לאו כאהלום דמי ואפי' ארעי לא מחשב:

ויש לתמוה על הרז"ה שדחה תי' הרי"ף ולא תי' קו' הרי"ף באופן אחר:

כ' ע"א רש"י ד"ה הרני כפרת לאפוקי מפי' המפ' שיבאו עליו ויסורי' הראוי' לבא עלי אביו או רבו כי מי יוכל לקבל עונשי עו"הב בעו"הז:

תוס' ד"ה עלה הלל לאפוקי מפי' רש"י דמ' מדברי' כי הלל מבבל היביא תורתו והלל עצמו קנטו את בני בתירה למה לא שמשי כמוהו לשמעיה ואבטליון:

והנה הלח"מ כ' דמ"ש הרמב' בה' כלים דשל קנים ושל חלף טהורים היינו ממדרס דווקא וטעמי' דאפי' עשאה האומן קטנה שתהא לשכיבה בטלה דעתו וק' הרי במחצלת של קנים מחלקי' בין קטני לגדולי וטעמא משום דקטנה עשוי' לשכיבה ומטמא מדרס הרי דלא בטלה דעתו ולמה שהביא הלח"מ מגמ' התם בקשין ורבי' תליא מלת' כמ"ש רש"י ואמנם אד' הרא"ש יש עוד לדקדק מד' רש"י אלו דמ' ג"כ מדברי' דבמנהג המקום תלי' מלתא ולד' רש"י בקשין ורכין תלי' מלתא ואמנם אד' הרי מטראני שהביא הרא"ש יש עוד לדקדק אם בשנה הראשונה יקח מחצלת חדשה ויאמרו כי ייחדה לסכך הרי בשנה שניי' לא תהי' עוד חדשה ויאמרו מותר לסכך במחצלת ומ"מ וצ"ע:

כ' ע"ב תוס' ד"ה חזיין לנזיאתא לד' תוס' א"ש דגדולה מסככין אף דחזי' לנזיאתא משום דהתם לא עבידי לקבולי מידי אבל לד' רש"י ק' אמאי מותר לסכך בהם הרי חזי' לנזיאתא וצ"ל כיון דלסכך עבידי לא יהיב להו אנזיאתא כי היכי דלא נמאסו:

בעזר רם ושפל יראה וגבוה סימנו פרק סוכה שהוא גבוה ובעזר לא ינום ולא ישן נתחיל לבאר פ' הישן

רש"י ד"ה לא יצא דעיקר מצות סוכה כוונתו אף דידי אכילה ושתיי' יצא ידי לינה לא יצא ידי חובות:

תוס' ד"ה הישן אבל לאינך אמוראי ואי איתא להאי סברא הוה מיושב בזה דהני תרי עובדי דר"י ודר"ש לא סתרי אהדדי דעובדא דר"י הוה במטה שאינה גבוה עשרה וס"ל כר"ה ור"ח אפי' בפחות מי' מקרי אוהל ושפיר מייתי ראי' ור"ש ס"ל דמ"מ לענין שיבטל אוהל קבע בעי' עשרה דווק' ובמעש' דטבי הוה גבוה עשרה:

רש"י ד"ה מעשה וכל שהאשה חייבת יל"ד וכל שהאשה פטורה הו"ל לרש"י למימר ונ' משום דפטורין לא כ' בקרא אבל חייבין ילפי' מלה וממילא ידעי' דכל שאין האשה חייבות גם עבד אינו חייב:

ולפי דרכינו למדנו הכוונה דבזה שיודע דעבדי' פטורין עדן אינו ת"ח דבכל מ"ע שהז"ג דינא הכי אלא במה שנכנס תחת המטה הוה ת"ח שבא להורות דדווקא הוא מותר לישן תחת המטה ולא אחר והיינו עפ"י דרכיני למדנו מפני שקרא אותו ת"ח:

תוס' ד"ה ראיתם עבד כשר הוה נ' דק' להו כיון דאמרי' בפ' השלח אם קרא בפני רבו ג"פ יצא לחירות ואמאי היניח ר"ג למעבד ת"ח וע"ז כ' תוס' עבד כשר היה:

וע' ל ב"א דלילי דר"ש פליג עליו דר"י היינו אומרי' דת"ק ס"ל סוכה דירת ארעי בעינן ושפיר אוהל ארעי תבטל לי' ור"י לטעמי' דס"ל קבע בעי' ולא אתי ארעי ומבטל לי' אבל ר"ש דס"ל ג"כ סוכה דירת קבע בעינן ע"כ צ"ל דטעמי' דס"ל אתי אוהל ארעי ומבטל אוהל קבע עיי"ש:

כמלא אגרוף ע' בריטב"א וי"ל דהא דטפח חשוב אוהל הל"מ ואל"ה לא עלה ע"ד שהי' אהל ואתיא גזי"ש למימר דמ"מ בעי' עשוי בידי אדם אבל כמלוא אגרוף דהיינו כראשו של אדם דמצ"ע מקרי אהל אהא לא דרשי' גזי"ש:

תוס' ד"ה והרי דלת י"ל לד' רש"י עד"ז דבס"ד ס"ל דממשכן ילפי' ב' דברי' דבית דרך אוהל והיינו לאפוקי דלתות ובעי' עשוי בידי אדם ודחי' דבמלוא אגרוף לא בעי' עשה בידי אדם וע"ז מקשי' א"כ דלתות מ"ט גמרי' דע"כ ג"כ מאהל דמשכן ילפי' ואי דלתות ילפי' מכ"ש דניליף שוורי אף שהם יותר מכדי אגרוף:

תוס' ד"ה למדנו שעבדי' ועדן ק' כיון דעכ"פ גלי קרא דנשים פטורות מהי"ת ליחייב עבד כיון דלא מחייב כ"א במה שאשה מחייבת וכמ"ש רש"י במתני' ואלי כוונת תוס' מאחרי דהאי מיעוט הוא האזרח ולא האזרחי' ס"ד דאשה דווקא מיעט רחמנא מתשבו כעין תדורו ובעבד נימא שפיר תשבו כעין תדורו, ולולי ד' תוס' הייתי אומר ע"ד שכ' רמ"א בה' סוכה דמה שנוהגין להקל בשינה בסוכה הויא משום מה דירה איש ואשתו ר"ל האשה מצ"ע פטרה רחמנא אבל הבעל מחייב להכניסה לסוכה לקיים כעין תדורו וס"ד ה"ה בעבדי' שייך נמי הכי דאם האדון אוכל צריך העבד לאכול בצדו כעין בדירה כל ימות השנה קמ"ל ר"ג דעבדי' אפי' בפני רבן פטורים:

רש"י ד"ה בכרעי המטה מטה שלימה נ' כוונתו דאינו רוצה לומר בכרעי המטה שנשמטת מן המטה דאינם דבר המקבל טומאה וכ"ת דעכ"פ אתא מדבר המקבל טומאה ופסול לסכך בו עכ"פ לא הו"ל להאי מ"ד קמן למימר בדבר המקבל טומאה דמ' אפי'

כה"ג ת"ק מכשיר ודלמא לא הוא כ"א בבא מדבר המקבל טומאה דלא פסול כ"א מדרבנן הוא דמכשיר ת"ק א"וו כרעי המטה ר"ל מטה שלימה:

גמ' מפני שמעמידה יל"ד לד' רש"י דלמ"ד קבע ר"י לטעמי' ולמה נחלק עליו אידך מ"ד ובא להוסיף שפודין של ברזל ונ' דקשה לי' לאידך מ"ד מתני' מיירי דווקא במטה המיטלטלת אבל אם המטה קשורה שלא תוכל להזדעזע כשר ומתני' סתמא תנן ולזה פליג ואמר דאפי' כה"ג פסול משום דבר המקבל טומאה:

גמ' אמר אביי ע' ברא"ש שהקשה מאי קמ"ל אביי ולד' רש"י לא תי' כלום ונ' דמה"ד דלמ"ד מפני שמעמידה פסולה מדאוריי' וא"כ מסתברא מאחר דסתם מסכת מעמיד ג"כ ליגזור מסכת אטו מעמיד קמ"ל אביי דמעמיד גופא לא הוה כ"א דרבנן וכמ"ש הריטב"א ול"ש למגזר:

כ"ב ע"ב רש"י ד"ה כאן מלמעלה בסוה"ד בידוע שהקני' נ' שכ"כ לתרץ מתני' אפי' למ"ד פרוץ כעומד אסור אבל לדידן דקיי"ל מותר א"צ לזה:

וע' שיטת בעל העיטור שהביא הרא"ש ודברי' ק' להבין ולע"ד ה"פ כשהסכך למעלה קנה עולה וקנה יורד אנו צריכין לראות אם למטה צל מרובה מחמתה אבל אם אנו רואין למטה צל להדדי שוה ולמעלה אין ריעותא דיו אם אין למעלה חמתה מרובה מצלתה עיי"ש:

שם רש"י ד"ה כשירה בסו"הד ואף ביו"ט יצא ידי חובתו נ' דבעי רש"י לומר דמדחזי דר"י ור"מ בבריית' לקמן שבק' לאילן דרישא וקמפלגי בבהמה דסיפא ש"מ דבאילן גם ר"י מודה והטעם דר"י אף באי' דרבנן לא חשיב לה ראוי' לז' ה"ט משום דכל רגע בעמוד ורד קאי אבל באילן אדרב' אם עלה לא ירד עד שחשיכה אף דעבד אי' מ"מ יצא י"ח אפי' לר"י ודלא כד' תוס' לקמן ד"ה סוכה הראוי' לשבעה וע' בריטב"א שם:

שם רש"י ד"ה ואין עולין אבהמה לא הוצרך רש"י לפ' דכל בע"ח מוקצין ואם עולה א"א שלא יניע הבהמה אבל באילן דא"צ לנענע מפ' רש"י דטעם משום דגזרי רבנן שמא יתלוש:

כ"ג ע"א רש"י ד"ה ע"ג בהמה דבריו צריכין ביאר ונ' דק' לי' מאחר דברייי' לפרישו מתני' אתא למה שבק גמל ונקט בהמה א"וו דברייי באה לאשמעי' דאפי' בשני סוסי' מכשיר ר"מ ואף דאיכא למגזר לכאור' שמא יברח סוס אחד ותפול כל הסוכה מה דלא שייך בגמל דאם גם יברח מייתי סוכתו עמו והטעם דבאמת לא גזר ר"מ בכה"ג שהניח דלתות כבדי' על ב' סוסים ואי אפשר לכל א' מהם לברוח הלכך אפי' ר"מ מכשיר אף דפוסל בדופן:

רש"י ד"ה הראוי' לשבעה שאינה ראוי' ליום ראשון נ' כוונתו אף דגם ר"י נחלק לקמן על ר"א וס"ל עושין סוכה בחש"מ וא"כ לא בעי סוכה הראוי' לשבעה מ"מ הכא דלא חזיא ליו"ט ראשון גרע וד' הריטב"א בזה תמוהין שכ' אין ז' בלא שבת ומה צריך לזה:

שם רש"י ד"ה בהוצא ודפנא דפנא ענפי עץ וגדל בו פרי כוונתו דהוצא המה לילבו דקל ודפנא אין לו עלין אבל עביד מחיצה בפירות שיש בדפנא:

גמ' כ"ג ע"ב ולא אדעתי' ע' רש"י ולכאורה הא בלא"ה ביו"ט אינו רשאי לתקן וצ"ל דלר"מ דלא בעי סוכה הראוי' לשבעה קאמר דגם בחו"המ פסול משום דלא אדעתי':

כ"ד ע"א תוס' ד"ה ר"מ וא"ת דהכא לא חייש ר"מ נ' דקו' זאת קאי לר' אחא ב"י דקאמר טעמי' דר"מ משום מחיצה שאינה עשוי בידי אדם מ' דס"ל לר"מ לא חייש למיתה ואמנם קו' שנייה שהקשה לאביי כוונתם האיך ס"ד מעיקרא לומר דאביי ס"ל ר"מ לא חייש למיתה הא לאביי ליתא לגי' תוס' יבמות וע"כ ר"מ חייש למיתה:

רש"י ומיחל מחלל א"כ הא שכ' רש"י והגיע ליל שבת כוונתו סמוך לשבת ולהפריש אין פנאי ולחלל יש פנאי דבשבת וודאי דאסור לחלל ואפי' ביה"ש:

גמ' אף אשה אחרת יל"ד כיון דמתקינן לו כהן אחר וזה יש לו אשה א"כ אם תמות אשת כו"ג ג"כ יעמוד אחר תחתי' ולתרי מיתות הרי לא חייש ר"מ ונ' דלא רצה ר"י לסמוך ע"ז דנפיק מיני' חורבה אם תמות אשת כו"ג ויעבור אחר תחתי' לא ידעי שהוא משום ובעד ביתו כ"א יסברו דכו"ג אונן אסור בעבודה וזה היפך הכ' ומן המקדש לא יצא ואפשר דבאמת מ"הט ר"מ אף דחייש למיתה ס"ל התם דלא עשו מעלה בכפרה משום דאם תמות אשתו הרי כהן אחר יעמוד תחתיו שיש לו אשה. וע' תוס' ישני' יומא שם בענין זה:

רש"י ד"ה אלמה תנן וי"ל עוד דלכאורה אביי ור"ז סברי דר"י לא פליג בגולל וע"כ בגולל טעמא אחרינא ומייתי מעירובין דגם בגולל פליג וע"כ חד טעמא הוה:

כ"ד ע"ב גמ' ורבנן האי וכ' כ' הריטב"א דמקידושין הוה ילפי' דהיינו שטר וצ"ע דקדושין גופיי' רק מגירושין ילפי':

מתני' העושה סוכתו בין האילנות רש"י ולא סמך עליהן אבל הן דפנותיו והיינו דמייתי הש"ס דרב אחא ב"י כאן למרמי עליו ממתני' אמנם למ"ש תוס' לעיל במתניתן דגם מתניתין דלעיל שתים באילן מיירי שסמכה בין האילנות והאילנות דפנות הו"מ ש"ס לעיל ג"כ למרמי עליו דר"א בר יעקב אלא דהתוס' הוכרחו לפ' האי פירושא משים גמ' דמי שהחשיך אי ס"ל צדדי' אסורי' אבל אי צדדי' מותרי' א"צ לפי' זה כ"א כפי' רש"י לעיל ולק"מ ומה"ט שבק הש"ס שם דר"א בר יעקב התם דלמא ס"ל לר"א בר יעקב כמ"ד צדדין מותרין א"נ י"ל כיון דגם לפי' צ"ל דמיירי התם בחק באילן א"כ ע"כ מיירי שעבד

באילן מעשה א"כ מסתבר דגם בהוצא ודפני' עבד משא"כ במתני' לא פשיטי כ"כ דעבד בה מידי:

תוס' ד"ה והא איכא משום דמ' לי' דאיירי בכל ענין ובזה מובני' ד' הג"א שכ' דמתני' דישני' וקשי' וק' הרי מ"מ צריך הוצא ודפני' ואמנם כוונת הג"א דאי מתני' בישני' וקשין טובא ר"ל אפי' הנוף נתקשה א"צ הוצא ודפנו' וז"נ טעם הרי"ף שלא הביא כ"א ד' ר"א בר יעקב ולא הביא כלל הא דהוצא ודפנות כלומר דמיירי באילנות שאין רוח יכול להניע אפי' הנוף:

רש"י ד"ה או הכי ולשמור שדה עשאה נ' דבא ליישב מאי משני הש"ס דירה שתשמישה לאוויר וכתב רש"י שם לשמור השדות ומה"ת מיירי בעשה לשמור השדות וע"ז פי' רש"י דמי שעשה דירתו בין האילנות בשדה וודאי לשמור שדה עשאה:

תוס' ד"ה קמה קצורה לא שייך כאן לאקשויי כוונתם הפשוטא דאי הוה שייך לאקשויי לא שייך תירץ דלעיל דמאי תשמישה לאוויר שייך בתל ונקע העשויי מימי בראשי' אבל הרש"א הק' אמאי לא הק' תוס' לעיל ג"כ גבי אילן או גדר הך וכ' משום דלא שייך תי' הש"ס לעיל ואתמהה אטו כאן שייך תי' הש"ס לעיל ותי' אדרבא אי ליכא תי' הק' יותר אילימא ואמנם הרש"א הק' עוד קו' דלעולם לק' הש"ס ולישני כמו בעירובין במחיצה קני' קמ"ל ונ' דהתוס' הקשו אמאי לא משני הש"ס דמחיצה העומדת מאליה' שמה מחיצה קמ"ל ותי' דמאחר דקיימ"ל דכאביי דאפי' בלחי ליכא רבותא תו במחיצה ואמנ' התינח בעירובין דכולא חומר' דרבנן אבל בפסי ביראות דאדרבא קולא בו קולו רבנן בדאורייי' שפיר שייך למימר דאשמעי' אפי' מחיצה העשוי' מאלי' מועיל בפסי ביראות ולק"מ מאי למימרא:

ואמנם בעירובין שם קאי בס"ד דלרבא אפי' מחיצה העשוי' מאילי' לא שמה מחיצה וע"כ לא מיירי בעומד מאלי' אלא בנטעו מתחלה לכך ע"כ משני מחיצת הקנים אצטריכא לי':

שלוחי מצוה ע' רש"י בא ליישב ל' שלוחי דל"ד וחוץ מד' רש"י י"ל דבכיון נקט שלוחי למימרא דאפי' אינו מקיים מצוה המוטלת עליו אלא שהוא שליח לעשות מצוה בעד אחרי' אעפי"כ פטור ואפשר דמה"ט לא סתם תנא פטור מכל המצות דלא נימא גם ת"ת בכלל ובאמת מסק' במ"ק דבת"ת מצוה שאפשר ע"י אחרי' יעשו אחרי' והוא יעסוק בת"ת:

וכ' רש"י כגון נרא' דבא ליישב למה ידחה המצוה את הסוכה יעשה המצוה לאחר סכות ולזה כתב רש"י דמיירי מתני' במצות שאי אפשר לדחותן ללמוד תורה ולהקביל פני רבו שהמצוה ברגל ופדיון שבוים שאי אפשר לדחותה:

וכ' רש"י פטורי' אפי' בעת חנייי' ונ' ד' דהיינו דפריך הש"ס מה"מ ר"ל דאפי' בעת חנייתם פטור ויליף מחתן דטרדא לבד פוטר אותו והני נמי אפי' בעי' חנייי' מטרד טרדי ופטירא ואפש' דרב יוסף דפטר שומר אבידה משום פרוטא נמי ס"ל דכל עת שמירותו פטור משום טרדא:

ויע"**ל** דתנא נקט סוכה אשמעי' אף דקיימ"ל חביבה מצוה בשעתה וס"ד דלגבי מצוה בשטת' לא מהני עוסק במצוה קמ"ל אהא פריך מה"מ דבאמת כן הוא ויליף מק"ש דהוה ג"כ מצוה בשעתה ואפ"ה פטור:

דת"**ר** בשבתך בביתך כ' רש"י לקמי' מפ' מבוא' מדברי' כמ"ש תוס' דס"ל דכולא מלת' מדרך ילפי' ואקשי' שבתך ללכתך אבל בברכות כ' רש"י דמשבתך בביתיך מ' לי' ר"ל דביתו של אדם אינו לא בי"הכנ ולא בי"המד כ"א לעשות חפציו:

לימא קרא בשבת ובלכת הנה אי מהיקש ילפי' בשיבתך דומי' דלכתך א"ש דנקט הש"ס גם שבת כלומר דלא תימא אי הוה כ' לכת לא הוה ילפי' שבתך מלכת דא"כ לימא קרא ג"כ בשבת אמנם לד' רש"י ברכות שהבאתי לעיל צ"ל דלא תימא אגב דכ' רחמנא ובשבתך כ' ג"כ ובלכתך לימא קרא בשבת:

א"**ה** אפי' כונס ע' ריטב"א מאי א"ה שייך ונ' ליישב בענין אחר דמתחלה ס"ד דאטרדא לחוד קפיד רחמנא וידעי' דבאלמנה ליכא טרחא ואמנם מאחר דאמרת דבקיום מצוה תליא שפיר ק' אלמנה ומשני דתרוויי בעי' קיום מצוה וטרדא:

רש"**י** ד"ה ובעוסק בסוה"ד משבתך בביתיך ובדבור ויהי אכשי' בסוה"ד בשנה השניי' כוונת דברי' דעיקר קושי' הש"ס ע"פ בשבתך בביתיך הנאמר בפ' ואתחנן בשנת הארבעי' האי קרא ל"ל כיון דכבר למדנו זה מקרא שכ' בשנה השני' לי"מ אבל אהאי קרא דבהעלתך ל"ק דאצטריך לגופא לפסח שני ולקמן דעביד מ"מ הש"ס צריכותא כ' רש"י ליישב עיי"ש:

והנה הא דר"י הגלילי ור"ע לא אמרו כר"י דקרא כוותי' דייק היינו משום דס"ל שוחטין על טמא שרץ לפי גי' כאן ולא כגי' כיצד צולין שהביאו תוס' לקמן אבל קו' ר"י הגלילי והלא היו יכולין ליטהר קש' בשלמא ר"ע נוכל לומר דס"ל בח' בניסן הוקם המשכן ועולה בקנה א' גם ד' ר"י וכגי' תוס' מכיצד צולין אבל על ר"י הגלילי ק' ונרא' ד' ר"י הגלילי דהא כאן היה עומד באוהל והנשאים האלו היו משמרים אותו והיו טמאים טומאת אוהל וכאשר הציע משה רבינו באחד לחדש מצות הפסח היה טענתם כי בשכר שטרחו במצו' זאת ע"ע לא יפסדו מצות פסח כ"א יעמדו לע"ע שומרי' אחרים והם יעשו הפסח ואמנם

לא רצה שום אדם מישראל לטמאת עצמו במת ובאו ואמרו למה נגרע ובא' לחדש מיד באו והיתה להם התשובה כי לאחר הפסח יעמדו שומרים אחרים והם יעשו פסח שני:
כ"ה ע"ב תוס' ד"ה מישאל בסוה"ד עררוני תלמיד א' בתי' כאן מיושב במובן קושי' בסנהדרין שם אם שריפת הגוף היה איך כ' בכתנותם ותי' שם דקאי אמישאל ואלצפן ק' להבין מאי נ"מ ואמנם אם שלדן היה קיים י"ל דגם בגדיהם היו קיימי:
בענין פירי בעי סוכה יומא ע"ט רש"י ד"ה קים להו לרבנן כוונתו ליישב למה לא יהא יו"הכ בכלל אכילת שאר איסורין וע"ז כ' כיון דביו"הכ לא כ' ל' אכילה כ"א תעונה וכל כמה דלא מייתבא דעתי' עדן עינוי הוא:
גמ' מיתיבי אמר רבי יל"ד דלמא רבי בשאר אכילת ארעי הוה מחמיר כר"ג אלא דפירי אפי' קבע בעי סוכה ובקבע מ"מ החמיר כר"ג ובארעי דאיכא תרי חומרי לא החמיר ומשו"ה קאמר אכילת ארעי ונ' דמדחזינן דר"ג אפי' בדלי של מים מחמיר מסתברא דמחמר בכולהן:
רא"ש פ' הישן ור"מ היה נזהר לא ר"ל מחמיר כר"ג דא"כ לא הוה תלי' טעמא בפירי בעי סוכה אלא ש"מ מדינא הי' נזהר שמא הלכ' כמ"ד פירי בעי סוכה ומה"ט דקדק עליו דהוה לו די להזהר באכילת קבע דפירות ועיי' במג"א בביאור ד' הרא"ש אלה ואמנם מ"ש הרא"ש ואשמעי' דקבע דדהו הוה כאכילת ארעי דפת ר"ל ורבא דלית לי' פירי בעי סוכה לאשמעי' דאפי' אכילת קבע דפירות הוה כאכילת ארעי דפת ומ"מ יש תימא רבתי מאין פשיטא להרא"ש דקיי"ל כמ"ד פירי לא בעי סוכה מאחר דרב זביד ס"ל פירי בעי סוכה דלדידי א"ש הכל בלי קי' ותנן בברכות כוותי' כדמייתי הש"ס וכמ"ש הרמב"ן במלחמות וצ"ע:
כ"ז ע"א במתני' ד"ה אין לדבר קצבה אם רצה להענות יל"ד להתענות מאי עבדתי' ביו"ט הו"ל לרש"י למימר אם רצה לאכל אכילת ארעי ונ' דקש' לי' לרש"י ל"ל לאביי לעיל למימר כד טעים בר בי רב דהיינו כביצה לימא כביצה א"וו אביי אתא לאשמעי' דבשעורי' לחוד לא תליא מלתא דדווקא בר בי רב עייל לכלה וטעים בצפרא דבר מועט ולאחר הדרשה יסעוד סעודתא אבל מי שאין אוכל כל היום כ"א כביצה באמת חייב בסוכה ולהכי נקט רש"י להתענות ואף דהתענית אסורה הוא מ"מ אי הוה חייב בסוכה זקוקן לו ומכין אותו עד שתצא נפשו כדאמרי' בפ' הכותב אבל תענית נהי דעבירה עבד אבל אין זקוקי' לו:
גמ' מכאן ואילך רשות יל"ד מאי בעי בזה הא מתשבו כעין תדורו ילפי רבנן אי בעי לא אכול ואמנם בנדקדק נהי דילפי' ט"ו ט"ו דיו לנו למילף דחייב לקיים בליל ראשון מצות

סוכה ועדן אכילה מנ"ל דלמא בשינה אבל עפ"י הירשלמי שהביאו בתוס' מיושב זה דהא גופא ילפי' בגז"ש מה התם אכילת כזית פת אף כאן ואי ס"ד דכל יום בעי למיכל ט"ו למאי אתא וז"ש מדכ' גזי"ש אט"ו ש"מ תשבו כעין תדורו דלא כר"א כ"א מה דירה או בעי לא אכיל ומזה מוכח דלא כרש"א שפי' כוונת תוס' סוד"ה אע"ג דלר"א בשאר ימים פי' רש"א דגם ר"א דריש ט"ו ט"ו ומה"ט מחק במתני' מלת לילי ואמנם למ"ש תוס' בשם הירשלמי דמדרשא דט"ו ילפי' דווקא ט"ו אבל שאר ימים רשות וא"כ ע"כ ר"א לית לי' ט"ו ט"ו וד' תוס' ה"פ דנהי דלר"א מהני השלמה לרבנן לא מהני השלמה דבעי דומיא דפסח פת דווקא:

ואמנם כ"ז לד' רש"י בענין חזר בו ר"א אבל לד' תוס' ד"ה חזר בו ר"א וודאי הדין עם רש"א ונוראות נפליתי ע"ד הרמב"ם פ"ו מה' סוכה שכ' דבשאר ימים יכול לאכול פירות וקליות ומ"מ פסק בה' ברכות דאם לא הזכור ועלה ויבא ביו"ט חוזר עד שמצאתי זאת בס' לחם יהודה על הרמב"ם בה' סוכה ופי' ד' הרמב"ם דר"ל דיוכל לאכול כזית פת דאין צריך סוכה ולשבוע נפשו ישבע מפירות וקליות ונסתייע ממ"ש הרמב' בה' יו"ט דבעי פת לחם משנה ביו"ט כמו בשבת:

אלא שיל"ד בשלמא אי גרסי' בלילי יו"ט הראשון שפיר נקט ג"כ לילי יו"ט האחרון אגב רישא אלא לגי' רש"א מאי אריא לילי יו"ט האחרון ואלי דטעם דר"א משום בפ' ראה לא היזכור שמיני עצרת כ"א בסוכת כ' והית' אך שמח ודרשי' לרבות יו"ט האחרון לשמחה א"כ כללה תורה יו"ט האחרון בתוך ימי הסוכות לרמז כי שמיני עצרת תשלומין לסכה הוה

אמנם ק' מה זה שאמרו חכמי' מעות לא יוכל לתקן הרי לד' תוס' בלילה הא' גם ר"א מודי ובשאר ימים לרבנן אי בעי לא אכיל ומאי מעות לא יוכל לתקן שייך וצ"ל דקאי אם אכל סעודה א' חוץ לסוכה דהו"ל מעות לא יוכל לתקן:

רש"י ד"ה אם הישלם ויל"ד למה לא משני הש"ס דעבד סעודה יתירתא ונ' דלד' רש"י הך סעודה יתירא ע"כ אכיל בלא סוכה ואמנם מיני תרגימא הפטורין מן הסוכה יכול לאכול בסיכה ויש בזה השלמה מצד אחר שאינה בסעודה יתירא ובזה מיושב ג"כ הקו' שהק' תוס' מהירשלמי:

ובענין קו' תוס' מאפוטרופס של אגריפס י"ל דלד' רש"י אלילה ראשונה קאמר אחרי שאכל סעודת הצהרים לא יוכל לאכול בלילה:

ויש לדקדק לד' תוס' הא ר"א מתישבו כעין תדורו יליף ומאי אהני אכילה בלא סוכה וצ"ל דר"א דריש שצריך לאכול גם בחג הסכות ב' סעודות ביום וממילא צריך לאוכלם בסוכה

ואמנם בסוכה אם אוכל דברי' הפטורין מן הסוכה מצות אכילה מיהא קיים וממילא יוצא בשמיני גם חוץ לסוכה:

גמ' מה"מ יל"ד ת"ע שהז"ג הוא ונשים פטירות וצ"ל דעל מאי דילפי רבנן לעיל לילי יו"ט הראשין ט"ו ט"ו וקיי"ל אין גזי"ש למחצה אא"כ מפיק לה קרא:

ולקמן דמק' מ"מ ע"ש שהז"ג הוא היינו לראב"י דס"ל מצה בז"הז דרבנן וא"כ ליכא גזי"ש וכ"ת עכ"פ בזמן הבית הוה גזי"ש ושפיר אצטריך קרא או הל' דפטורות תינח אי שה לבית אבות דאוריי' ונשים חייבות בפסח ואצטריך להו לגזי"ש אבל אי שה לבית אבות לאו דאוריי' דווקא ערל וטמא דבני פסח חייבים במצה ולגבי דדהו איכא גזי"ש אבל לא בנשים ורבא דמשני ט"ו ט"ו לטעמי' דס"ל מצה בז"הז דאוריי':

גמ' האזרח לרבות ד' הריטב"א דשייך ה' לרבות ולמלא דבריו הייתי אומר דמטעם מיעוט אחר מיעוט אתה עלה אזרח מיעט וה' מיעט וע"ז מק' הש"ס גם בסוכה נימא הכי וכדמבעי היקרא והי הל' הכוונ' למפשט אי ה' ריבוי אי מיעט דאי סוכה קרא הו"ל ה' מיעט ואי יו"הכ קרא הו"ל ה' ריבוי:

רש"י מדר"י נפקא דחייבות כוונתו אף דר"י לענין עונשין מיירי אי לאו דמצוות מי איכא עונש:

מתני' וקטנייי פטורי' מוקי בגמ' בלא היגיעו לחינוך ודלא תק' פשיטא מייתי הא דשמאי הזקן שסיכך ע"ג יונק משדי אמו ונ' דמשום שינה הוא דעבד הכי דאכילה ליכא בקטן כי האי:

תוס' ד"ה כאן והשתא ל' והשתא ק' הא בהדי' תני לה בלולב הגזול דכל מצוה יש לה זמן חינוך אחר ונ' דבאמת בקרא כ' והודעתם לבניך הרי דחינוך דאורייתא והיינו יכולין לומר דחינוך דאורייתא היינו בילד שכבר יש לו הבנה ובזה שוין בכל המצות אא"כ לא מק' הש"ס מברייתא אמתניתן ברייתא דחינוך דאורייתא וקרא דוהודעתם אגדולים והיינו והשתא דקאמרו התו' ה"ק מכלל דליכא שום חינוך בכל המצות כ"א חיניך דרבנן וזה אינו שוה בכל המצות והאי והודעתם לבניך אבנים גדולי' קאי:

ה"ד קטן שא"צ ר"ל דנתת שיעור כ"א בידו יש תינוק הכרוך טפי:

אמרו דבי ר' ינאי נ' דמשום דאסור לקרות כנגדו קאמרי:

כל שניעור ע' רש"י דכ' הנ"מ בין ס"ד למסקנא הוא אימא אימא:

וע' בר"ן וריטב"א דמייתי מעיורבין ולא זכרו דבערבין שם מפ' לסוכה בן חמש וע' בה"ה וכ"מ פ"ו מסוכה:

בזה וד' ה"ה כהריטב"א דבסוכה ע"כ באיתא לאבוה קמיירי דבלא אבוה ל"ש חינוך:.

ע' בר"ן מה שהסביר חומרת שמאי ויש לדמות זה להא דתנן בריש חגיגה איזהו קטן שפטור מן הראי' כל שאינו יכול לרכוב על כתיפי' של אביו להר הבית הא יכול לרכוב אביו מרכיבו אף דקטן לא מידי עביד קיים אביו מצות חינוך וה"נ דכוותא וב"ה דס"ל התם דהקטן צריך לעלות ברגלו דווקא ה"נ לית חינוך כה"ג:

רש"י במתנ' המקפה כוונת רש"י דלהכי נקט המקפה דתבשיל עב איני ממהר להתקלקל ותבשיל רך אין בו קלקול כ"כ אבל לא עב ולא רך ממהר להתקלקל וקלקולו מרובה:

גמ' כלים נאים מעלן מצעות נאות מעלן נקט כלים דברי' שאין מתקלקלים בסוכה אפי' ירדו גשמי' ונקט מצעות נאות אף שיכולין בסוכה להתקלקל מעלין לסוכה **תשבו** כעין תדורו דהו"ל למכתב תהיו או תגורו בסוכות א"וו דנקט תשבו דהוה כמו וישב יעקב וישב אברהם ל' דירה:

כ"ט ע"א רש"י ד"ה מאני משתיה כוונתו דאינו דומה לכלים נאים שצריך להעלותם כ"א אם רצה מעלן אחרי שאינם מאוסין משא"כ במאני מיכלא וכ' רש"י ד"ה בר ממטללתא חוץ לסוכה הכל דבור אחד דלמ"ש רש"י דהיינו קערות לאחר אכילה פי' לבר ממטללתא דצריך להוציאן חוץ לסוכה:

שרגא כ' רש"י של חרס נ' כוונתו אמאי לא משני הש"ס כאן בשל חרס דמאיס כדאמרי' במ' שבת דנ"י של חרס לר"י מוקצה מחמת מיאוס וכאן בשל מתכת לזה כ' רש"י דשרגא הוא שם לנר של חרס:

רש"י ד"ה מקפה של גריסין הק' הק"ע א"כ גריסין לקולא נקטא ובירושלמי כאן אמרי לי' סוף דבר מקפה של גריסין אלא אפי' כל מקפה מ' בגריסין חומר' יהא ונ' דוודאי לענין שממהר להתקלקל נפק קולא אבל בגריסין ג"כ מתקלקל ביותר וס"ד דמקפה שאינו מתקלקל כ"כ אינו רשאי לפנות וע"ז קאמר אפי' כל מקפה:

גמ' שיעיר ויעלה עה"ש והרמב' לא הביא כ"א שיעלה עה"ש הי' גרסתו כגו' הרז"ה עד שיעור משיעלה עה"ש כלומר דבעה"ש הכל תלוי ונעלם זה מהבעל להם משנה:

והבנתי מהרמב' דגם באכילה בלילה היא דאיכא טרחא ולא ביום ולא ראיתי מי שעורר זה בד' הרמב':

גמ' מי שפך למי ע' ריטב"א מאי נ"מ באבעי זאת מדבריו לפי פירושו אבל לא לפי' רש"י ונ' דלפי' רש"י נ"מ הא דאמרי' בשלהי יומא הרואה קרי ביו"הכ ידאג וכ' רש"י ג"כ הטעם דדמי לעבד שמזג כוס ושפך לו רבו קיתון על פניו ואמנם מסקי' שם ואם עלתה לו שנה מובטח שהוא בן עו"הב דכל העולם רעב והוא שבע ע' רש"י שם והתינח אי אמרי' דרבו שפך לעבד היינו בסוכה עכ"פ אבל התם ודעלתה לו שנה ש"מ סי' טוב הוא לו אבל אי

אמרי' העבד ע"כ שפך להרב מדהרב אינו רוצה בשימושי א"כ כיון דהתם דכוותה הוה למה נימא מובטח לו שהיא בן עו"הב:

הנוצר עמו ישראל כאישון. ואשר לעצבות עמו יחבש' עזרני בפ' הישן הוא יעזרני פ' לולב הגזול והיבש.

בע"ה סוגי' דמחב"ע גיטין נ"ה ור"פ לולב הגזול לש"ש תרמ"ג

גיטין נ"ה הנה פשטא דמתני' וודאי מורה כעולא דעיקר תקנא הוה בלא נודעה כדתנן ומאי דוחקי' לר"י להוציא מתני' ממשמעה ונ' דבשלמא אי יאוש כדי לא קנה וא"כ בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אינה מכפרת שייך שלא יהיו כהנים עצבין שאכלו קדשים פסולין אבל אי יאוש כדי קנה וא"כ לא יהא שייך כהני עצבין כ"א בנודע להם אח"כ שהיה לפני יאוש ומאי מזבח בטל שייך וכי משום דאתרמי פ"א שאכלו גזילה לפני יאוש ימנעו עוד מלעבוד עבודה הרי הו"ל כל חטאת ס"ס ס' גזילה ס' אינה גזילה ואת"ל גזילה דלמא לאחר יאוש בשלמא הא ל"ק כיון דלעולא חטאת דווקא דכהנים אכלו לי' כפי' רש"י מאי מזבח בטל שייך הרי עולות עכ"פ יקריבו י"ל דאנן לאו אקרבנות נדבה דיינין דכ' בהו טוב אשר לא תדור כ"א אחטאת וה"ה אשם חובה דכהני' אכלי לי' אמנם ה"ה חטאת יולדת זב וזבה ומצורע דבכולן חטאת קודמת לעולה וכיון שימנעו מחטאת ממילא גם עולה לא יוכלו להקריב ושפיר מזבח בטל אבל הא וודאי ק' למה לא יסמכו על ס"ס כמו בכל אי' שבתורה ולהכי אצטריך לר' יודא מאחר דס"ל יאוש כדי קני למפלג עלי' דעולא:

ואמנם עד"ז ע"כ צ"ל דמה דפסק הרמב"ם פ"ה מהל' אי מזבח כר"י דפי' דתקון מזבח היינו שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות טעמו משום דמסקנא מסקי' דאוקמיה רבנן ברשותי' ומה שהק' עליו הלח"מ פי"ד ממע"ק הרי לעילא דווקא נחתי' להך מסקנא כוונת הכ"מ כיון דמ"מ גם לעולא קיי"ל דאוקמה רבנן ברשותי' ליתא לדעילה בפי' דמתני' ולכך פי' הרמב"ם אפי' לעולא כר"י אלא שדבריו אלו צריכין ביאר דאמאי לא מק' הש"ס הכי א"כ גם לעולא יאוש קני ולזה צריכין אנו לבאר תחלה ד' הרמב"ם ה' מע"ק ומשם נבא לד' הרמב"ם אלו הנה הלח"מ שם הק' דמאחר דפסק הרמב"ם שבח גזילה דגזלן מאי נ"מ מאימת העמידה ברשות' וכ"ז משום דדחה ד' הכ"מ דמפ' דהא דכ' הרמב"ם לחייבו כרת היינו דנ"מ ואמנם הכ"מ הוכרח לפ' כן משום דק' לי' הרי לגיזות וולדות אין נ"מ לד' הרמב"ם דס"ל שבח גזילה דגזלן ואמנם מ"מ הכ"מ הניח ד' הרמב"ם בתימא משני צדדי' חדא דאמאי לא קאמר הש"ס הכי ועוד מאי נ"מ לענין כרת ונבאר אי"ה דהרמב"ם סיים שם והוא ששחטה אחר יאוש אבל לפני יאוש אינה קדושה

וא"כ הו"ל למימר והוא שהקדישה לאחר יאוש א"ו הרמב"ם בא לפ' דבריו מ"ש דאוקמי' ברשותי' לכרת וע"ז קאמר דאי אוקמה ברשותי' משעת גניבה א"כ די בשחטה אחר יאוש אפי' אם לא הקדישה לאחר יאוש אבל השתא דמשעת הקדישה דווקא אוקמת ברשות' בעי שהקדישה לאחר יאוש אבל לפני יאוש אינה קדושה אא"כ יק' לן הרי רבא לא פשיט דמשעת היקדישה רק משום שלא יהא חוטא נשכר אבל למה דס"ל להרמב"ם דשבח גזילה דגזלן ולא שייך חוטא נשכר מנ"ל שוב דמשעת הקדשה ולזה אני צרכי' לבאר איבעי' דרבא הנה בב"ק ס"ז קאמר עולא דיאוש אינה קונה מקרא דוהבאתם גזיל ורבא קאמר מקרא דקרבנו ולא הגזול ונ"מ לכאורה בין הני תרי ילפותא דאי מקרא דקרבנו י"ל דגלי לן קרא דאפי' שינוי השם אינה קונה וכן שינוי רשות ולכל הפחות דבקרבן אינה קונה ואמנם מקרא דהגזול הרי ילפי' ג"כ למהב"ע א"כ קני שפיר אפ"ה בקרבן מפסול משום מהב"ע ונ"מ דאי גם שינוי שם ורשות אינה קונה בקרבן א"כ כך לי לאחר יאוש כמו קודם ייאוש ואי אוקמה רבנן עכ"פ ברשותי' אמרי' משעת גניבה אוקמה ברשותי' משא"כ אי שינוי קונה אלא דפסיל משום מהב"ע שפיר אמרי' דמשעת הקדישה אוקמה ברשותי' דאז הוה יאוש ושינוי השם ורשות והשתא אבעי דרבא אי הל' כר"י דילפי' מקרא דוהבאתם למהב"ע אי כריב"נ דלית לן מהב"ע והכי מטין ד' רבא ריש לולב דמתרץ קו' רנב"י אליבא דריב"נ וע"ז קאמר רבא דאפי' את"ל דלא קיי"ל כר"י דהטעם משום מהב"ע מ"מ אמרי' משעת הקדישה שלא יהא חוטא נשכר ונקט רבא באבעי' טעמא דנ"מ לגיזות וולדות משים דמהתם פשוט לאבעי לטעמי' דלית לי' שבת גזילה דגזלן ואמנם הרמב"ם לית לי' בכל התורה מהב"ע ומ"מ בקרבן ה"ט דאפי' שינוי השם לא מהני משום דכ' שונא גזל בעולה וכמו שהביא הרמב"ם כאן באי' מזבח וא"כ ג"כ ממילא גם לענין כרת משעת הקדישו אם הוה אז יאוש דהו"ל שינוי ויאוש אוקמה ברשותי' לחייב עליו והנה נ"מ דאי אמרינן הכל התורה מהב"ע וא"נ אוקמוה רבנן ברשותו כדי לחייב עליה הרי עכ"פ פסול משום מהב"ע שפיר קאמר עולא ד"ת בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת ואמנם לד' הרמב' דדווקא בקרבן אמר קרא גזל בעלה וכיון דאוקמה ברשותי' לאו גזל הוא ליתא לדעולא ומעתה עולא לטעמי' דס"ל מוהבאתם גזיל ילפי' תרתי חדא דיאוש לא קני וכמ"ש תוס' דא"כ לא הוה מהב"ע ותו דבכל התורה אמרינן מהב"ע ושפיר שייך תיקון מזבח בלא נודע דווקא ולד' הרמב"ם דבבא התורה לא אמרי' מהב"ע כ"א בקרבן מקרא דגזל בעולה וכיון דאוקמוה ברשותי' כשר מד"ת וע"כ פי' תיקון מזבח כר"י וכדי הכ"מ:

והא דלא יליף רבא ג"כ מגזל בעולה נ' דהנה ריש פרק לולב הגזול ק' ל' הגזילה והכי הו"ל למתני גזל בהמה והקריבה כמ"ש הרמב"ם הגוזל או הגונב ואמנם גם לר"י התינח אי ס"ל באמת יאוש קנו אבל למאן דמפ' דגם לר"י רק משום שינוי השם או כשנטל קנה גם לר"י דווקא בגזלן הוא דפסול אבל בלוקח כשר ובזה נבין ד' הרמב' דלמאי נקט הגוזל א"וו הני רשב"י דגזל בעולה הוא דרך מוסר דאף דבעולה שולחן גבוה לא שייך גזל כי ממך הכל מ"מ ממנו ילמדו בני וכוונת רשב"י דוודאי מהאי קרא ליכ' למילף מהב"ע דדלמ' לפני יאוש וע"כ מוהבאתם גזל וא"כ האי קרא ל"ל אלא וודאי דרך מוסר וכל זה לרשב"י אבל רבא מקרבנו יליף דיאוש אינה קונה ואי לית לן מהב"ע שפיר גליא האי קרא דטעמי' דקרבנו משים גזל בעולה וכמ"ש ומאחר דרבא מס' לי' אי קיי"ל כר"י אי כריב"נ לא מצי למפשט מקרא דשינא גזל דהתם גופא מספקא לי' בפי' דהאי קרא אי כרשב"י או לא:

ועל חטאת הגזילה הנה ל' הגזילה מ' דבגזילה לחוד תליא מלתא והנה בשלמא דר"י דס"ל יאוש קני מ"מ נודעה אינה מכפרת שלא יאמר מזבח אוכל גזילות כך לי אצל הלוקח כמו אצל הגזלן אבל לעולא דטעמי' משום דיאוש כדי לא קני וא"כ בלוקח אפי' נודעה מכפרת דהרי כ' לאחר יאוש גם בגזלן עצמו כשר וקודם יאוש ע"כ גם בלוקח פסול ואמנם משום סיפא נקט שכל דנודעה אינה מכפרת אפי' לאחר יאוש שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות והקדים הרמב"ם דכל זה בגונב וגוזל אבל בלוקח אפי' נודעה מכפרת:

וכ' רש"י שלא נודע שהוא גזילה כוונתו דלכאורה לרב יודא יל"פ שלא נודעה לרבי' שהקרובה לחטאת ולא שייך שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות אמנם בשלמא אי נודעה שהוא גזילה חברך חברא אית ליה וגם לכהנים יתוודע משא"כ הא דנודעה שהקדושה מאן אכפת לי' בהא שיתוודע זה לכהני' א"וו גם לר"י נודעה אגזיל' קאי וכ' רש"י שהוא מכפרת ואין צריך להביא אחרת בא ליישב ד' ר"י לקמן שכ' נודעה אינה מכפרת ומ' דצריך להביא אחרת וזה לא יתכן דבשלמא הא דא"צ להביא אחרת בלא נודעה לעולא א"ש וכמ"ש רש"י דשב וא"ת יש כח ביד חכמים לעקור אבל לר"י הו"ל קום ועשה ולזה כ' רש"י לקמן נודעה אינה מכפרת אינה קריבה אבל מצריך להביא אחרת לא קמיירי ר"י ואמנם הרשב"א בחי' הקש' על רש"י הרי רש"י כ' בעצמו לקמן דאוקמוה ברשותי' משו' דהפקר ב"ד הפקר ולמה כ' כאן משום שב וא"ת ונר' דרש"י בעצמו יישב זה במ"ש יאוש כדי יאוש לבדו בלא שינוי רשות אחר היאוש בא להורות נהי דאמרי' לקמן דהפקר ב"ד הפקר טפי משינוי רשות ושינוי רשות בעי יאוש תחלה וע"כ לא מהני הפקר ב"ד כ"א לאחר יאוש וכמ"ש הרמב"ם בהל' מע"ק דגנב והקדש מיירי לאחר יאוש אמנם במתני'

דאמרי' לא נודעה מכפרת ע"כ גם לפני יאוש מיירי דאי לפני יאוש אינה מכפרת אכתי יהיו כהנים עצבים דלמא הוא גזילה לפני יאוש ויהי' מזבח בטל ולפני יאוש הרי לא מהני הפקר ב"ד וע"כ הטעם משום שב וא"ת וכמ"ש רש"י. ובהא יישב רש"י קו' הכ"מ לקמן על עולא דמאי קאמר ד"ת בין נודעה ללא נודעה אינה מכפרת הרי גם לעולא מכפרת מאחר דאוקמו' רבנן ברשותי' כדמסקי' לקמן לעולא ואמנם לקמן לאחר הייאוש הוא דמסקי' הכי אבל לא לפני יאוש והכא לפני יאוש מיירי עולא ובזה נבין פלוגתת רש"י ותוס' לקמן דרש"י כתב דאוקמוה ברשותי' משום קנס ותוס' כ' דאוקמוה ברשותי' לכפר עליו ורש"י מיאן בזה דלכפר בלא נודעה אפילו לפני יאוש אוקמוה ברשותי' לחייב בעי' יאוש דווקא וצ"ל ד' תוס' דבאמת מה"ת גם לחייב אוקמוה ברשותי' אפי' לפני יאוש ולעולא וז"נ ד' הכ"מ שכ' דהרמב' ק' לי' ממסקנא אדעולא:

ויש ליישב ולבאר על דרך זה איבעי דרבא לקמן דרבא מס' לי' אי כרשי' דלחייב לי' אוקמיה ברשותי' כ"א לאחר יאוש וע"כ משעת הקדישה אוקמוה ברשותי' או דלמא אפי' לחייב לא בעי יאוש ומשעת גניבה אוקמוה ברשותי' ופשיט דבין כך ובין כך לא אוקמוה משעת גניבה מיהת משו' שלא יהא חוטא נשכר. ועפ"י דברינו נתיישב לנו קו' חמורה בד' רש"י כאן שכ' כהנים עצבי' שאכלו חולין בעזרה הרי למאי דמסקינן דאוקמוהו ברשתי' א"כ הקדישו הקדש שהרי פטור מד' וה' ונהי די"ל דכיון דאינה מכפרת הו"ל קדשים פסולין אבל חולין בעזרה עכ"פ לא הוה. אמנם אדרבה רש"י גילה לן דמאחר דחייב כרת ע"כ ראוי לבא בפנים ומאי כהנים עצבים שייך וכד' הכ"מ. א"ו דהתם לאחר יאוש והכא לפני יאוש עסקי' דעדן לא אוקמוה ברשותי ואין הקדשו הקדש והו"ל חולין בעזרה ונתישב לנו בזה ג"כ מ"ש רש"י יאוש לא קני לענין הקרבה דלפי פשוטו כוונת רש"י לד' ר"ת דבאמת עולא ס"ל פ' הגוזל דיאוש קני והכא לענין הקרבה קאמר משום מהב"ע וא"כ יק' שוב הרי לא הוה חולין בעזרה א"וו כמ"ש דהכא לפני יאוש מיירי ושם לא קני כלל והוה חולין בעזרה. ומה שסיים רש"י ואפי' שמענו שנתיאש דלא מקרי קרבנו כוונת רש"י כיון דעכ"פ שמענו שנתיאשו הבעלי' הו"ל הפקר ומאי גזילה שייך ולזה כתב רש"י גזילה לא מקרי אבל קרבנו ג"כ לא מקרי:

ואמנם מ"ש רש"י שאכלו חולין בעזרה שאסורי' כוונת רש"י דמה דאמרי' לקמן בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת וקשה ובעולה לא הקריבו חולין בעזרה ואמנם עיקר עציבותן על אכילת איסו' וכמ"ש תוס' גבי בהמתן של צדיקים דאכילת איסור היה גנאי טובא וזה ל' שאסורי' שכ' רש"י:

והנה לכאורה נ"מ בין עולא לר"י דלעולא הטע' משום שב וא"ת למ"ש רש"י וא"כ בהנך חטאת שבאות להכשיר לאכול בקדשים לכאורה גם לא נודעה אינה מכפרת דהו"ל קים אכול וא"כ מכפרת דמתניתן דווקא דבחטאת הבאה לכפרה מיירי אבל לר"י אפילו בשאר חטאת אלא שק' הדבר לאומרו דיהא חלוק בדבר לעולא ונ' דכיון דבאמת לאחר יאוש עכ"פ אוקמוה רבנן ברשותי' שוב לא שייך כהנים עצבים אפי' בהני דלהכשי' בקדשים אתי דהו"ל ס"ס ס' גזילה ואת"ל גזילה דלמא לאחר יאוש וכ"מ לעיל וצ"ע:

ונשוב בע"ה פעם שנית להשגיח ע"ד הרמב"ם ה' אי' מזבח שכ' ואפי' הי' חטאת והק' הראב"ד מאי אפי' והכ"מ כ' ליישב דאפסול דרישא קאי ומ"מ קושי' הראב"ד במקומה עומדת דאדרבא חטאת כהנים אכלו לי' פשיטא דפסיל מן הגזל אבל עולה דשייך דרשב"י פ' לולב הגזול דכל המכס שלו ואפ"ה פסול משום אוהב משפט אמנם לענ"ד הרמב"ם אמ"ש ואם נתייאשו הבעלי' הקרבן כשר אבל בלא נתייאשו פסול וא"כ יהי' כהנים עצבים בחטאת דלמא לפני יאוש הוה וע"ז כ' הרמב"ם ואפי' בחטאת דשייך כהני' עצבים מ"מ בעי' נתיאשו ולא חיישי' לדעולא והיינו דאיכא בין עולא לדר"י דלעולא בלא נודעה אפי' לא נתייאשו מכפרת ולר"י בנתייאשו דוקא:

וזאת שני' הרמב"ם התחיל בגונב או גוזל וסיים בחד שהחטאת הגזילה שנודעה מזה נרא' ד' הרמב"ם דבגנב דאמרי' לקמן אוקמוה רבנן ברשותי' לא מחלקה בין נודעה ללא נודעה דסתמא אמרי' גנב והקדש חייב כרת בחוץ וכ"כ הרמב"ם בהל' מע"ק רק גנב כמי בבריי' וטעמי' דסתם גזילה שנעשה בפרהסיא שכיח נודעה לרבים וגזרו בה משא"כ בגנבה וזה שרמז הרמב' כאן דבגזול הוא דמחלקי' בין נודעה ללא נודעה ולא בגניבה:

ועוד זה שלישי' מה שכ' הרמב"ם וכן בעולה דלטעמא ממזבח אוכל גזילות א"כ כ"ש עולה הוה וצ"ל מאחר דקרא שונא גזל בעולה לפני יאוש מוקמי' אבל לאחר יאוש לא ס"ד חטאת הוא דגזרו משו' שלא יאמרו כהני אכלי גזילות אבל בעולה דליכא כ"א ממני ילמדו בני לא גזרו לאחר יאוש לזה כ' הרמב"ם וכן בעילה:

ועכ"פ ד' רש"י ותוס' דלר"י הא דאינה מכפרת ר"ל אינה קריבה וכמו שבארו התוס' דנודע בין שחיטה לזריקה דאי קודם שחיטה בלא"ה כהנים לא שחטי לי' אבל מד' הרמב"ם מ' דלגמרי אינה מכפרת וצריך להביא אחרת וק' קו' תוס' האיך יוכלו חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה וצ"ל ע"כ דבאמת לר"י ג"כ יאוש כדי לא קני אלא דע"י שהקדיש הוא דקדקתו דלא תיק' מאי אריא הקדיש ומעתה כי היכי דלעולא אמרי' מטעם הפקר ב"ד דאוקמוה רבנן ברשות' ה"נ לר"י בנודעה לרבים אפקוהו מרשותי' ואין הקדישו הקדש וממילא צריך להקריב אחרת מדאוריי' ועד"ז נ' לפ' תי' הש"ס

ממתני' ה"נ קאמר וכו' ואכתי אמאי לא תנן בהדיא נודעה אינה מכפרת אמנם מתני' הא גופא אשמעי' אף דלא נודעה מכפרת וא"כ הקדישו הקדש מ"מ דווקא לא נודעה אבל נודעה אנה מכפרת משום תיקון מזבח ואמנם לתי' הכ"מ אנן אפכא אמרי' דגם לר"י לולו דאוקמוה רבנן ברשותי' כי היכי דלחייב עלה גם ר"י מודה דאפי' לא נודעה אינה מכפרת והשתא העיד ר"י ב"ג תרתי דבלא נודעה אוקמוה ברשותיה ובנודעה אינה מכפרת משום תיקון מזבח ולד' רש"י ותוס' צ"ל דאלו תנן בהדי' נודעה אינה מכפרת הו"א דצריך להביא אחרת לכך לא אשמעי' לה אלא מדיוקא דלא נימא אפי' דיעבד צריך להביא אחרת קמ"ל דלא:

גמ' אפי' עולה הק' הרשב"א אדרבא כ"ש עולה ונ"ל דהמק' קאי בשטת רשב"י ר"פ לולב הגזול דמפ' עולה לרבותא למלך שאמר תנו מכס ואתנ' יל"ד בחטאת למה לא נימא כהני אכלי גזילו' ונ' דכיון שנודעה שהוא גזל קודם אכיל' דהרי קודם זריקה מיירי וודאי לא אכלי לי' כהנים

ולד' הרמב"ם דמיירי לאחר אכילה יש לומר דה"ק הש"ס עיקר תקנה שלא יאמרו מזבח אוכל גזילו' ומ"מ גם בחטאת תקנו כן אף שאין אוכל מזבח כ"א בדבר מיעט:

גמ' משלם כפל יל"ד פשיטא מהי"ת לא ישלם ונ' דלר"י א"ש דבנודעה אינה מכפרת ומעתה כיון דמשלם כפל ע"כ אית לן תרי סהדי לבר מהנגנב שגנב בהמה זאת והו"ל נודעה לרבים דקיימ"ל רב ים ג' וס"ד כיון דאינה מכפר' משום דאפקוה רבנן מרשותי' אין ההקדש משלם ג"כ ארבעה וחמשה קמ"ל דמשלם אלא שמק' באמת טעמיה מאי והיינו דמפ' בברייתא דאוקמו' רבנן אדאורייתא כי היכי דליחייב עליו כרת ומעתה לא תיק' קו' תוס' ולר"י מי ניחא הא אפי' לא הקדיש פטור לא הקדיש י"ל דפטור משום דייאוש קני אבל בהקדיש ונודעה לרבים דאפקוה מרשותי' ס"ד דמשלם טפי ומה"ט מייתי ג"כ ותני עלה לפ' פי' דמתני' למה ההקדש חל:

ומעתה גם לעולא נוכל ליישב דמדתנן דמשלם כפל א"כ הו"ל נודעה ובנודעה הרי אינה מכפרת ואמאי חייב כרת וע"ז משני הש"ס דליחיי' כרת אוקמוה רבנן ברשותי' ולא רצה רש"י לפ' כפי' התוס' דאוקמוה ר"ל בלא נודעה דהכא בנודעה עסקי' ולזה כתב רש"י כי היכי דאוקמיה בלא נודעה והתם משום שב ואי"ת אבל הכא ע"כ משום הפקר ב"ד נגעו בה:

וד' התוס' נ' דבאמת ברייתי' דתני עלה חייב כרת לא קאי אמתני' דמשלם כפל כ"א ברייתא בגנב ולא נודעה והקדש מיירי:

ועד"ז י"א דהיינו אבעי דרבא אי גם בנודעה אינה מכפרת וצריך להכי' אחרת הכא משעת גניבה אוקמוה ברשותי' ועד עדן לא נודעה או דלמא משעת הקדש אוקמוה ברשותי' ודווקא בלא נודעה ודקאמר רבא נ"מ לגיזותא וולדותי' ולא קאמר נ"מ לנודעה משו' דמגיזות וולדות פשיט האבעי דלא יהא חוטא נשכר:

ובענין קו' תוס' שחטי' אחר מאי קנס שייך הענין חכמי' רצו לגדור בעדו שלא ישחוט דשחיטה ניחא לי' טפי ממכיר' שיש לה קול ומאחר שהקדש קנסוה שלא יוכל לשוחטו שאם שחטו יהא חייב כרת:

ואמנם רש"י ג"כ בא ליישב הא דתנן ומשלם כפל וכ' דכשגנבו חילין היה וכוונתו דס"ד דמדכ' המצא בידו הכנבה שנים ישלם ומאחר שהקדישה לאו בידו הוא ופטור קמ"ל וכ"ת אמאי חייב לזה כ' דבשעת גנבה בידו היה:

ויש לעורר אמאי לא חייב על ההקדש גופא הרי מכרה לאחר ואולי מדכ' רחמנא וטבחו אי מכרו לגלות לן מה מכירה ע"י אחר ולמימר דיש שליח לד"ע ואי חיב בהקדש משכחת לה מכירה שלא ע"י אחר והקשה מנ"ל א"וו הקדש לאו מכירה מקרי:

תוס' ד"ה מ"ט ואור"ת צריך לפ' ד' ר"ת הרי עולא בהדיא קאמר מניין ליאוש שאינה קונה וצ"ל דפי' שאינה קונה לגזלן עצמו משום מהב"ע אבל לאחרי' ל"ש מהב"ע ובהכי מתיישבת ע"ד ר"ת קו' תוס' בסוכה ט' למה לי' לך בסוכה אגזילה תיפק לי' משום מהב"ע ותי' שם תוס' דמהב"ע לא היה אלא דרבנן והקשה מזה לד' ר"ת דס"ל מהב"ע דאורי' ומהב"ע לא שייך כ"א בגזלן עצמו אבל לא באחרים ולך למעוטי גזלה אין חילוק דעכ"פ לך בעי' וד' ר"ת אלו הן ד' המחבר אור"ח סי' תרמ"ט שכ' דאפי' לפני יאוש וכמו שפי' המג"א דבריו אינו אסור בשאר ימים כ"א לגזלן משום מהב"ע אבל לאחרים כשר חוץ מיום ראשון ודע דמ"ש המחבר אח"ז לחלק בגזול וגנוב בין יום ראשון לשאר ימים ונתקשה המג"א בדבריו אמנם המחבר לנפשי' קאי בשיטת הרמב"ם ולזה פסק בס"א דאפי' לגזלן עצמו אם קנאו תחלה קודם סיעת המצוה יוצא בו אפי' ביום ראשון אלא שפקפק לענין ברכה משום דראב"י דאמר אין זה מברך אלא מנאץ ובשי' זו כ' עכשיו דבשא' ימים מ"מ כשר:

והקשו תוס' בב"ק שם א"כ מ"פ התם אביי לרבה מקרבנו דלמא התם משום מהב"ע ועדיפא הו"ל להק' דאי עולא ס"ל יאוש קני גם רבא ס"ל דרבא קאי בב"ק אעולא ומה דעולא יליף מקרא דוהבאתם יליף רבא מקרבנו נמצא דרבא ג"כ לא קאמר אלא משום מהב"ע וקאמר קרבנו ולא הגזול ואמנם ליישב קי' תוס' נ' דאי לית לן קרא בשום דוכתא למהב"ע מהיכי תיתי לא נילף טפי דיאוש אינה קינה ואי אנתת רבה אית לך קרא

דוהבאתם למילף מהב"ע דאי לא מהי"ת נפקי' לקרא למהב"ע מאי אית לך קרא צמהב"ע ע"כ יאוש בעלמא קונה דאי אינו קונה קרא ל"ל ביתו קודש כ':

ואמנם בשמעתין הק' תוס' מאיבעי' דרבא לקמן הנה תוס' כ' לקמן דהא דאמרי' אוקמוה ברשותי' ר"ל ע"י מה שאמרו לא נודעה מכפרת וא"כ לא אוקמוה ברשותי' מיד ואין יאוש מועיל לדבר זה שיהא ראויה לבא בפנים כ"א מה דאוקמוה ברשותי' לענין כפרה שפיר י"ל דמשעת הקדשה אוקמוה ברשותי' מאחר דאין יאוש מועיל כלל לענין זה:

ותו הק' תוס' מאי אריא בהקדש וצריך עיין מה ענין קו' אחרונה זאת לד' ר"ת בין כך ובין כך ק' קו' זאת ונ' שסמכו בקו' דברי' למאי דמסקי' לקמן דלפי' ר"י א"ש והיינו דק' להו לר"ת. וביישוב קו' זאת על ר"ת י"ל דבאמת ממתני' דגנב והקדש לא יוכל להק' דמצי מוקי לה שהקדישו בעלי' בבית גנב אבל לבתר דמייתי דתני עלה מבואר דלא מיירי בהקדישו בעלים דא"כ פשיטא וע"כ אצטריך לאתויי ברייתי' דלא תדחיי' כדדחי ר"ל שם ומאחר שהביא הש"ס הך ברייתי' פריך מנה גופא מינה ובי':

שם ודוחק לומר נ' דמ"מ הא מלתא מס' לי' לרש"י פ' לולב הגזול שם אי ר"ה יאוש לא קני ס"ל אי מהב"ע דמס' לי' לרש"י אי סברת תוס' אמתית מצי ר"ה סבר מהב"ע ואי לאו ע"כ לא סבר מהב"ע:

וע"ז סמכו לומר דאפי' תמצא לומר דר"ה כריב"נ ס"ל אבל רבינא ע"כ ס"ל מהב"ע דבסוכה לא בעי לכם ודברי' אלו תמוהין דבסוכה ל"א יט' פליגי ר"א ורבנן אי לך דבסוכה קאי אגזילה או אשאלה וכ"ע מודו דבסוכ' לך כ':

שם לענין ברכה ראוי' להחמיר יותר ועפי"ז פסק המחבר תרמ"ט שלא יברך עליו אפי' קנאו בשנוי מעשה ואמנם הרש"א הקשה א"כ מאי פריך הש"ס ולקנינהו בשנוי השם דלמא משום ברכה תיקון כן ר"ה ותי' רש"א דחוק מאוד אשר ע"כ נ' דיל"ד התם בב"ק בשלמא בס"ד נקט חלה לאשמעי' דשנוי מעשה לא מהני אבל למסקנא דמשום ברכה לחוד קאמר חלה דנקט ל"ל א"וו דלאו אברכות חלה אלא ר"ל שתיקן הכל ככ' ומ"מ אם בא לאכול ומברך אין זה אלא מנאץ וקאי אברכת הנהנים הכי מפ' לה הרא"ש פי ג' שאכלו אלא בפ' לולב הגזול מפ' לה לענין ברכת חלה וצריך עיי' ומ"מ ברכת הנהנין אין ראי' דעיקר ברכת הנהנים להודות כי לד' הארץ ומלואה וגזלן זה הרי לא יאמן מאחר שגזל אבל לענין ברכת המצוה מאחר שיצא ידי המצוה למה לא יברך ונמצא לפי זה ד' תוס' כד' הרמב' דלא יברך על אכילת איסור ולמה שכ' הרא"ש פרק ג' שאכלו אין ראי' לד' הרמב"ם ולמ"ש ג"כ אין ראי' דגזל שאני שסותר הברכה ומ"מ ברכת המצוה לא קמיירי:

תוס' ד"ה הא קניא ביאוש וקרי' בי' לבם משלבם ע"כ ט"ס יש כאן דאמכם דמייתי הש"ס קאי ולא אלבם דלולב ונ' דצ"ל וקרי' בי' לכם משלבם דהכי דרשי' משלכם ומלת לכם ט"ס:

שם בסו"ה ולפי השטה זו צריך לישב דבריו אלי צ"ע הרי מבואר בד' תוס' בגיטין וב"ק דלד' ר"י הכל מיושב שפיר ונ' כוונתם לקו' הכ"מ ה' אי' מזבח דמאחר דלמסקנא עכ"פ אוקמיה רבנן ברשותי' ואפי' מהב"ע ליכא דאל"כ הרי אינו ראוי' לבא בפנים ואמאי קאמר ד"ת בין נודעה ובין לא נודעה אינה מכפרת וצ"ע:

רש"י במתני' גזול פסיל ולקחתם לכם כ' משלכם וצריך ביאור מאי דוחקי' לרש"י לפ' מתני' אלבי' דריב"נ ודלא כר' יוחנן והנה מקמי הכי כ' רש"י לולב כף של תמרים ומאי בעי רש"י בזה ונ' דיל"ד אמאי פתח תנא בלולב ולא פתח באתרוג דאקדמא קרא ג"כ ויש לדחוק משום דנפושי מילי דאתרוג שבקו' אדבתרא אבל אין ד' רש"י כן כ"א התנא בא לאשמעי' בהקדמה זו רבותי' גדולה דהנה הגוזל אתרוג סתמא גזלה לאכילה אבל לולב דלא חזי לאכילה סתם גוזלו למצוה והוה ס"ד דאם מחזירו אחר המצוה יצא למפרע משום דניחא לי' לאנוש למעבד מצוה בממונא לזה כ' רש"י וודאי אי הוה מהני שאלה בלולב ביו"ט ראשון הוה גזול כה"ג כשר משא"כ עכשיו דבעי' מתנה ע"מ להחזיר נמצא דבשעה שעושה בו המצוה אינו ממון חבירו שהרי חייב להקנותו לבעלים פעם שנית ל"ש למעבד מצוה בממונא וז"ש רש"י מלת לולב כאן אינו כולל כל הד' מינים כ"א הכפות תמרי לבדו והשאר מפ' כ"א לעצמו וכפות תמרים זה הגוזלו גוזלו לצאת בו ואעפי"כ פסול משום דבעי' לכם ושאלה לא מהני. ועפי"ז מבוארי' ד' רמ"א באו"ח סי' תרמ"ט שכ' דמיום ראשון ואילך מותר ליטול לולב חבירו שלא מדעתו משום דניחא לאנוש למעבד מצוה בממונא ואמאי ביום א' ל"ש זה ולמ"ש א"ש דאף דבטלית ג"כ לכתחלה בעי' כסותך מ"מ מותר ליטול טלית חבירו שלא מדעתו י"ל דהתם ידוע כל המניח טליתו בבי"הכ דעתו להכי שיברך עליו מי שיברך אבל בלולב אין לסמוך ע"ז:

דרך אחר בפי' ד' רש"י אלו נ' דהירושלמי בשמעתין הכי איתא שופר של עכו"ם ושל עיר הנדחת ר' אלעזר אמר כשר תני ר' אושיעי' פסול תני ר' חיי' כשר הכל מודי' בלולב שהוא פסול מה בין שופר ומה בין לולב א"ר יוסי בלולב כ' ולקחתם לכם משלכם לא משל איסו' הנאה ברם הכא יום תרועה יהי' לכם מ"מ א"ר אלעזר תמן בגופי' היא יוצא ברם הכא בקולו הוא יוצא ויש קול אסור בהנאה ע"כ ולקמן נציע השאר וכ' ה"ה ה' שופר פ"א דד' הירושלמי הן הן ד' הרמב' שכ' שופר הגזול שתקע בו יצא שאין המצוה אלא בשמיעה אעפ"י שלא נגע בו ולא הגבוהו יצא ואין בקול משום גזל וכ' עליו הראב"ד ואפי' יהי'

דין גזל בקול יום תרועה יהי' לכם מ"מ הכי איתא בירשלמי וכ' ה"ה דהרמב"ם סמך על סוף ד' הירושלמי ולענ"ד הרמב"ם מפ' ד' הירושלמי עד"ז דמ"ד פסול ס"ל הטעם משום מהב"ע וכמו שכ' תוס' דיש ספרים גרסי הכי באתרוג של אשרה ואמנם מאן דמכשיר ס"ל דל"ש כאן אפי' מהב"ע ואמר בשלמ' בלולב כ' ולקחתם לכם וצריך לוקח הלולב ושיהי' לכם בעת שלוקח ואלו נטל הלולב בשאלה לא יצא ורוצה לצאת בלולב זה ע"י שגזלו אין זה לכם וה"ה בשל אשרה אינו יוצא מ"הט דאי' הנאה לא מקרי לכם משא"כ בשופר לא כ' ולקחתם שופר כ"א יום תרועה יהיה לכם מ"מ וביאר הרמב"ם הכוונה דאפי' תקע בשופר ולא נגע בו ולא הגבוהו ג"כ יוצא וכיון שלא גזל השופר אף כי תקע בו שלא ידע חבירו אין גזל בקול ואין באי' הנאה משום קול ולמה לא יצא וזה כוונת הרמב' במ"ש אפי' לא נגע בו ולא הגבוהו דהיינו ל' מ"מ דקאמר נמצא ד' לעזר היא רק מפ' ד' רי יוסי שאמר יום תרועה מ"מ והרמב"ם בנופת צוף דברי' העתיק בקוצר תוכן ד' שני' ולא כד' הראב"ד דכ' חד מלתא באפי' נפשי' קאמר ולזה נתכוין רש"י למה במ' ר"ה שקדמה לא תנן שופר הגזול פסול ובלולב תנן וכ' רש"י בקוצר דבלולב כ' ולקחתם לכם לקוחה בעי' ולכם בעי' ולהכי הגזול פסול משא"כ בשופר דלא בעי' לקוחה לא בעי' לכם בשופר כלל וכמ"ש ובזה נבין ד' ר"י בר נחמני דמאחר דלית לי' מה"בע למה לא פליג אדר"י בתרתי חדא ביום שני כדקאמר ואידך אפי' ביום ראשון לאחר יאוש דאפי' תימא דס"ל יאוש לא קני מ"מ הו"ל שינוי השם וכמ"ש תוס' עלי' דר"י דהא קניא ביאוש היינו עם שינוי השם אלא דיש להשיב התם בקרבן שייך שינוי השם א"נ שינוי רשות אבל בלולב מסקי' לקמן מעיקרי נמי הושענ' קרי לי' וי"ל דל"ד אאסא קאמר הכי כ"א על כל ד' מיני' וכ"נ ד' הכ"מ נביא דבריו בסמוך אמנם א"צ לכל זה כ"א גם ר"י בר נחמני יליף מקרא דרשב"י מה"בע ולא פליג בקרבן וה"ה בלולב דומיא דקרבן והענין בקרבן ובלולב ביו"ט ראשון דבעי' לכם נמצא דרק ע"י שגזלו רוצה לצאת ידי המצוה הו"ל מהב"ע משא"כ לולב ביו"ט שני דלא בעי' לכם ואולי לא גזלי כ"א שאלו ג"כ היה יוצא בו ל"ש דמתוך יוצא בשאול יוצא בגזול ואין כאן מה"בע ושפיר עבד הרמב"ם דלא מחלק בין לפני יאוש ובין לאחר יאוש ביו"ט ראשון וא"צ לתו' הכ"מ דהרמב' לטעמי' דס"ל יאוש לא קני ונ"מ דלד' הכ"מ גזל לולב ושפהו דקניא בשינוי מעשה יצא אפי' ביו"ט ראשון ולמ"ש לא יצא כלל ותימא על בעל קרבן העדה בשיורי קרבן בירושלמי שכ' דגזל לולב ושפהו ליכא מ"ד דיוצא בו ונעלם לפום רהיטא ממנו ד' המחבר תרמ"ט הנ"ל כ' בהדיא דיצא:

ועתה נבא לסוף ד' הירשלמי הנ"ל גזל לולב מכאן והדס מכאן וערבה מכאן ואגדן נישמעינה מן הדא ותלי לה בסוכה גזולה ופי' הקרבן עדה דמפ' אי אגד חשוב שינוי

מעש' משום דקיי"ל לולב א"צ אגד וא"כ הוה הירשלמי מהפך להיפך מש"ס דידן ש"ס דידן מסיק דאפי' למ"ד צריך אגד לא הוה שינוי מעשה משום דחוזר לברייתו וזה דוחק ותו אמאי נקט הירושלמי שגזל כל האגד ותו אמאי נקט דגזל מתלתא ולזה נ' דהירשלמי משום שינוי השם קאתו עלה דלאחר שכ' אבל גזל ושפהו כשר בין בשופר למאן דפסול בין בלולב לכ"ע וכד' המחבר החל אח"כ לחקור על שינוי השם ופשיטא להירשלמי דאם לא גזל רק מין א' וודאי שייך שינוי השם מעיקרא לולב והשתא הושענא ואם גזל כל התלתא מינים מאיש א' הרי גזל הושענא ולא לולב שוב ל"ש שינוי השם כי קמבעי לי' דגזל מתלתא ב"א נמצא דלא גזל הושענא כחדא ומ"מ כל הושענא גזילה בידו ואהא מבעי' ליה אי קנה בשינוי השם והתרצן בא עליו מדרך אחר ומדמה לה לסוכה גזילה:

ואגב אורחא נבאר בע"ה ד' הרמב"ם ה חמץ ומצה פ"ו שכ' אין אדם יוצא י"ח באכילת מצה שאסורה לו וכ' בהדיא או שגזלה וכ' ה"ה שלמד כן מהירושלמי פ"ק דחלה ה' ט' תני מצה גזילה אסור לברך עליו א"ר אושעי' על שם וביצע ברך נאץ ה' הדא דתימא בתחלה אבל בסוף דמים חייב לו ור' יונה אמר אין עבירה מצוה ור' יוסי אמר אין מצוה עבירה א"ר אילא אלה המצות אם עשוי' כמצותן הרי הן מצות ואם לאו אינן מצות ע"כ הירשלמי וכ' ה"ה אבל ראיתי מי שכתב ממה שאמרו אבל בסוף דמים הוא חייב לו ש"מ גזילה יוצא בה בדיעבד דהא לא כ' מצתכם וסוף הירשלמי אינו נ' כן אלא לא יצא והוא שגזל מצה אבל גזל חוטים או קמח ועשאו פת וודאי יוצא שקנאן בשינוי ודמים לבד הוא חייב לו כך נ"ל:

ומד' ה"ה אתה למד דמפ' אבל בסוף דמים היא חייב לו לענין מצה דיצא ולא כמו שפי' הר"א פולדא בירשלמי שם דקאי לענין ב"המז ואמנם ד' ה"ה צ"ע דבפסחי' ל"ח מבואר דילפי' ממצה לחם לחם מחלה דבעי' משלכם וכ"כ הרא"ש ומ"הט כ' הרמב"ם דאין יוצאי' במצה גזולה וד' ה"ה צ"ע ונבא לבאר מ"ש ה"ה דבסוף דמים הוא חייב לו פי' שיצא ואימת יצא אמנם ממה דסמוך לה מבואר הפי' דבסוף הכוונ' לאחר שלעסה וזה נקרא שינוי נמצא דבשעת בליעה שהוא עיקר המצוה כבר קנאו בשינוי ואינו חייב אלא דמים וע"ז כ' ה"ה דמסוף ד' הירושלמי מ' דלא קיי"ל כן דהיינו דאמרי' התם אין מצוה עבירה ואין עבירה מצוה וסיים ה"ה אבל גזל חיטים וטחנן וודאי יצא:

ונבאר הפלוגתא אין עברה מצוה ר"ל מ"ד זה ס"ל כיון שעכ"פ ע"י גזילה בא לידי מצוה זו אף שעכשיו קנאה בשינוי אין עבירה מצוה ואידך מ"ד פלוג ואמר בשלמא בקרבן דע"י שהקדשה קונה אותה בשינוי השם שייך מצוה הבאה בעבירה וה"ה כאן במצה

שע"י שלעסה לקיים המצוה רוצה לקנותו גם כן משא"כ גזל לולב ושפהו דקנאו קודם המצוה ל"ש מצוה הבאה בעבירה וז"ש אין מצוה עבירה:

רש"י ד"ה ויבש הכריחו לזה מהי דקאמר הש"ס בשלמ' יבש הדר בעי' וליכא והיכא דקאמר הש"ס בשלמא ידוע שהי' ק' ג"כ קצת והיינו משום דהדר לא כ' כ"א ביום ראשון ומ"מ מסיק הדר בעי' ר"ל משום זה אלי ואנוהו:

והנה התוס' היק' אד' רש"י ואף דלמסקנא הוסכמו לד' רש"י דביו"ט שני הטעם משום זה אלי היינו דמשום דכ' זה אלי ועשאו רז"ל יו"ט שני דרבנן כעין דאוריי' דבעי' הדר משא"כ דמד' רש"י מ' דהדר לא כ' כ"א באתרוג שפיר קו' להו:

ויש להביא ראי' לד' רש"י דלקמן פליגי ר"י ורבנן אי בעי' בשאר מינים הדר והנה במ' גיטין כ' פליגי ר"י ורבנן בנתכוון לכתוב השם והטיל ד' לר"י מעבור עליו קולמוס ולרבנן פסול אלמא ר"י ורבנן פליגי בזה אלי ואנוהו או פסול או לא ומה שהק' תוס' מאגד לקמן יש לחלק דהנה נוי סוכה מקרי הוקצה למצותי וע"כ ג"כ משום דהנוי מצוה משום דכ' זה אלו ואנוהו ואטו סכה בלא נוי פסולה וכ"כ האגד בלולב אבל המצוה עצמה דומה לס"ת הנ"ל בהא שפיר פליגי אי פסול או לא:

קפסיק ותני כ' רש"י פסול נ' דעתו דקושי' הש"ס הי' דלכאורה מתני' משנה יתירה דהרי תנן לקמן בהדיא שאין אדם יוצא ביום ראשון בלולבו של חבירו וממילא גזול בכלל א"וו משום דבעי למתני פסול כלומר כל ז' תנן:

בשלמא יבש אכפל רש"י לאשמעינן דעתו דבמקדש אין חילוק בין יום ראשון וכולה שקלה וטרי' איו"ט שני דרבנן קאי וה"ק הנה חסר כשר ביום שני דרבנן ומ"ש יבש דפסול ומ"מ י"ל דבעי' זה אלי ואנוהו אפי' במצוה דרבנן והיינו ל' בשלמא דק' הש"ס:

אלא גזול בשלמא יו"ט ראשון ר"ל כמו כן לכאור' גם ביו"ט ראשון אם לאחר שיצא בו החזירו לבעלי' יהי' יוצא למפרע דניחא לי' לאינש דלעבד מצוה בממונ' אבל כבר בארנו דמאחר דבעי' לכם משלכם וא"כ בשעתי' דעביד מצוה לא בממונא עביד י"ל דלא שייך ניחא לי' לאינש:

אלא ביו"ט שני אמאי לא כתב רש"י מהי"ת למפסלא בא ליישב ל' לא דקאמר הש"ס דר"ל הרי פשיט' דכשר:

גזול דומי' דפסח דאי ס"ד י"ל תקנת' הו"ל לקרא למסמך חולה לגזול ולא לפסח ומ"ט כ' רש"י ואפי' שמעי' לי' דמייאש ר"ל דלכאורה רשב"י לטעמי' דרש דס"ל סתם גזילה יאוש בעלים ואמנם א"כ מנ"ל לר"ש למדרש מצוה הבאה בעבירה נימא אפכא דמהאי קרא

מוכח דלא אמרי' סתם גזולה יאוש בעלים וע"ז כ' רש"י דא"כ אי שמעי' דמייאש באמת מהני ותו לא הוה דומי' דפסח דלית לי' תקנתא כלל א"וו אפי' שמעי' דמיאש לא מהני: **וכ**' עוד רש"י ואע"ג דלענין מקני מבוא' מדבריו דמפ' כפשוטו דקניא ביאוש וכד' ר"ת והנה לרשב"י א"ש דמדקאמר של גזלן מחשבה מטמאתן ש"מ דיאוש קני ס"ל אבל ר"י היכי יליף מני' הא איהי קאמר חיובי' אפי' לאחר יאוש וא"כ ס"ל דיאוש לא קני דאי קני שלו הי' טובח נ' לד' רש"י דר"י מחלק בין גנב לגזלן גזול מסתבר למילף מאבדה דיאוש מהני אמנם בגנב דק' סתם גניבה יאוש בעלי' וא"כ תשלומי ד' וה' היכי משכחת לה א"וו גלתה תורה בזה כי בגניבה לא מהני יאוש:

והנה פי' ד' ר"י הוא עד"ז דלכאורה הייתי אומר דמשו"ה לא מתקבל קרבן גזול משום דבעמוד והשב קאי וא"כ אין ראי' ללולב ביו"ט שני דלאחר שיצא בו יכול להשיבו אמנם מאחר דקניא ביאוש וחל שפיר על הקרבן שם הקדש ואם ישיבנו לא יקבלו מידו דלמה הוא לו מאחר שהוא הקדש ומ"מ פסלו רחמנא משום דבא לידו באיסור וה"ה ללולב ביו"ט שני שבא לידו באיסור מ"ש:

שונא גזל בעולה הא דלא אקדים רשב"י קרא דישעי' דקדם טובא למלאכי הוא מבואר עפ"י ד' הרמב' פ"ו מאי' מזבח שכ' דהאי קרא מיירי קודם יאוש ודלא תק' לך א"כ לא חל שם עולה כ' הרמב"ם דבאמת אצ"ל שאינו מתקבל דהו"ל חולין בעזרה אלא בא לאשמעינן שהשי"ת שונא לזה שמביא גזל לעולה וקאי אגזלן וכ"ז משום דהרמב"ם פסיק כריב"נ דלא דרשי' גזול דומיא דפסח אבל רשב"י מאחר שהביא קרא דוהבאתם דמני' ילפי' למהב"ע א"כ מפ' קרא דשונא גזל בעולה אעולה ולא אגזלן:

אתמר נמי כ' רש"י דטעמי' דמתני' ביו"ט שני וכו' כוונתו דלא תימא ר' אמי ביו"ט ראשון מיירי ולאחר יאוש ולעולם ביו"ט שני מדרבנן מודה לריב"נ לזה כ' רש"י מ"ש וכ"ת באמת מנ"ל וי"ל דל"ל למימר יבש פסול מפני שהוא הדר אטו אנן לא ידעי' מ"ט יבש פסול א"וו איו"ט שני קאי דאף דהוה דרבנן בעי' הידור וא"כ ה"ה בגזול ביו"ט שני קאמר:

תוס' ד"ה דהו"ל מהב"ע משום שאול איצטרכא כוונת דברי' דע"כ צ"ל דגזול אגב סרכא דשאיל נקט דאלת"ה הרי לאחר יאוש הוה לכם וא"כ יוצא א"וו קרא אשאול דווקא קאי: **וע**"ז כ' וכ"ת דשמעתין דרבנן קאמר וכמ"ש תוס' לעיל ט' ע"א דקרא גבי קרבן דווקא כ' ולקמן מדאורייי' קאמר לא היא ע"כ מהב"ע בכל המצות דאוריי' ומ"מ צ"ע מנ"ל למילף מהתם דדאורייי' קאמר ונ' דאביי דייק התם דהא דראב"י דשינוי אינו קונה ורבא דחה ואמר משום מהב"ע ואטו אביי לא ידע להאי דרשב"י א"וו באמת בהא פליגי אביי ס"ל שאר מצות דרבנן וא"כ ידי הפרש' חלה יצא מה"ת ולמה נקרא מנאץ הואיל ועבר אדרבנן

ורבא השיב לו דמהב"ע דאורייתא והפרשתו באי' לאו הפרשה ואין זה אלא מנאץ, ומ"מ מבוא' מד' תוס' דמפ' לענין ברכות חלה לא לענין ברכת הנהני' והביא דברי' הרא"ש בשמעתין ובפ' שלשה שאכלו מס' הרא"ש לענין ברכת הנהני' עיי"ש וצ"ע וכבר עוררתי בזה בשמעתין:

באו"ד תיפוק לי' וכו' וק' הא הש"ס בא לפ' מתני' גם למאן דלית לי' מהב"ע וכ"ת תוס' לטעמייה' שכ' לקמן דבדאו' כ"ע ס"ל מהב"ע עכ"פ נ"מ מכתותו לענין יו"ט שני לריב"נ ונרא' כוונת תוס' דעכ"פ הו"ל להש"ס לפ' לר"י משום מהב"ע דלא תידוק מנה דקיי"ל כריב"נ. ותו אמאי שרינן וכ"ת התם לרבא וביו"ט שני קאי ורבא כריב"נ ס"ל כדמסקי' הבא לתרץ קו' רנב"י אי דרבא ביו"ט שני הו"ל לגמ' לפ' באשרה דלאו דמשה וביו"ט שני א"וו אפי' ביו"ט א' מכשיר:

וי"ס ע' ברא"ש שהביאם לזה משום דס"ל אתרוג אין לו שיעור והן הן ד' תוס' וכ' וגי' משובשת היא דאי שייך באתרוג מהב"ע גם בלולב שייך ול"ל בלולב מכתת שיעורי' וכ"ת משום דריב"נ קאמר הכי א"כ אטו ריב"נ באתרוג של אשרה מכשיר ביו"ט שני ונ' לתרץ דבלולב לא שייך מהב"ע וכן בהדס וכן בערב' דתדקצץ לי' מהאילן נתבטל הע"א אם קצצו ע"י גוי כדאמר להו ר"ה לאוונכרי דליקצצו אנהו ואחרי שנתבטל דיו שלא יטיל לכתחלה משום דמאיס אלא באשרה דמשה מיירי דלא מהני ביטל וא"כ א"צ למהב"ע כ"א מטעם מכתת כתותי משא"כ באתרוג דא"נ קצץ לי' לא נתבטל בכך שפיר הו"ל מהב"ע אפי' באשרה דלאו דמשה ושפיר קאמר הש"ס הטעם משום מהב"ע, ועיי' בזה לקמן תוס' ד"ה באשרה דמשה והנה ראיתי בהשגת הראב"ד על הרז"ה שנדפסו בפ"ב בצד הרי"ף קסבר דבאתרוג קרי לי' מהב"ע משום דנהנה מן הריח וצ"ע א"כ גם בהדס הול"ל ה"ט והנה הכ"מ דחה ד' ה"ה שכ' דגי' הרמב"ם הי' משום דהו"ל מהב"ע והא הרמב' פסק כריב"נ ואין לדחות דהרמב"ם ס"ל כד' תוס' דבדאוריי' לכ"ע אמרי' מהב"ע א"כ הו"ל להרמב"ם לאכשורי ביו"ט שני דרבנן מיהת כמו שהכשיר גזול נחזור לד' התוס' מה שהקשו ממצה של טבל דהנה בפסחי' ל"ח שם הקשו תוס' ג"כ בלחם לחם למפסל מצה שאינו שלו סגי ובל תאכל טבל ל"ל ותי' דנ"מ אם אכל יותר מכזית שהי' יכול להפריש לכהן ולוי חלקם ויקרא שלו ואצטריך בל תאכל טבל וא"כ למ"ש כאן דמהב"ע לא שייך כ"א אם אי אפשר לעשות המצוה בלא העבירה ומאחר דע"כ קרא כה"ג מיירי וכמ"ש תוס' הנ"ל מאי ק' להו תו הכי ואפשר דעתם דמ"מ המצוה נעשה בזית ראשון שבלע ובזית זה וודאי שייך מהב"ע וצ"ע דלמא בלע הכל בב"א:

ואמנם הרש"א הקשה מאחר דהסכימו כאן דמהב"ע דאורייי' תיק' לה קו' תוס' לעיל דף ט' מסוכה גזולה ונ' ד' תוס' דמשכחת סכה גזולה בלא מהב"ע כגון שהקים ראובן סכה בחצר שמעון שלא מדעתו והוציאו מסכתו זאת נמצא דעבירה אין כאן דלמה לי' לראובן להקים בחצר שמעון סכה שלא מדעתו וסכה גזולה מ"מ הוה וכגי' מג"א בתוס' לקמן ל"א שעשה שלא מדעתו:

נחזור לד' הרמב"ם שסתם דאשרה פסול כל ז' ולא חולק בין אשרה לאשרה נ' דמאחר דבהי' ע"א כ' הרמב"ם דאם קצץ הגוי מאשרה לצורכו ולא לצורך האשרה בטלה א"כ הרי ע"י קציצה הלולב הדס וערבה נתבטלה האשרה וש"מ דמיירי כאן באשרה דלא מהני בה ביטול כמבואר בה' ע"א ושפיר סמך הרמב"ם על המבין וקיצר כאן דממילא ידענא דמיירי כאן באשרה דלא מהני בה ביטול:

תוס' ד"ה מכם הקשה רש"א מאי מק' תוס' מקרבנו התם לאחר יאוש הכא לפני יאוש ונ' דב' קושי' הראשונות קו' א' הנה וה"ק דמדאמרי' לפני ייאוש ל"ל קרא ע"כ גם מכם אצטריך לאחר יאוש ותרי קראי ל"ל:

ובענין קו' ג' של תוס' יש לתרץ עפ"י מ"ש רש"י ר"פ ויקרא דמתיבת אדם דרשי' מה א"ה לא הקריב מן הגזל ואפשר משום דמפ' רש"י סוגי' דשמעתין עד"ז הביא המדרש הזה ר"פ ויקרא:

תוס' ד"ה מתוך שיצא בשאול סבור הייתי לומר דקש' להו לתוס' למה לא מפליג ריב"נ גם ביום ראשון בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אלא ש"מ ביו"ט ראשון דאוריי' מודה אלא א"כ קש' טובא מאי תי' רבא ס"ד סתם גזילה יאוש בעלי' הרי ביו"ט ראשון לא מהני יאוש וע"כ צ"ל דד' תוס' אזלא בשטת ר"ת דאי יאוש קני ל"ש מהב"ע ודקאמר רבא סתם גזילה ה"ה אשמעי' דמייאש לא מהני דלא כשיטת רש"י דאי שמעי' דמייאש מהני. אא"כ מאי דחקו לתוס' לחלק כן ונ' דק' להו מאי מק' כלל רנב"י הרי גזיל אפי' לאחר יאוש מ' ושפיר אשמעי' מתני' בגזול רבות' טפי א"וו מ' לי' לרנב"י מדלא מפליג ריב"נ גם ביו"ט ראשון ש"מ דס"ל בדאורייתא אמרינן מהב"ע ומשום דיאוש לא קנה א"כ לינקוט שאול א"וו ביו"ט שני מיירי ודחה רבא דהא גופא קמ"ל דלא אמרי' קניא ביאוש:

אמנם להרמב' דפסק יאוש לא קנה צ"ל דאמת דמתני' ילפי' מדלא נקט שאול ש"מ דאשמעי' גזול אפי' לאחר יאוש וטעמי' משום דיאוש לא קנה. ואמנם אין לפ' דמה שפסק הרמב' יאוש לא מהני משום דבדאוריי' קיי"ל מהב"ע וכד' תוס' דא"כ הו"ל להרמב"ם לפרש דבמקדש בכ"ג פסול דבמקדש הוה דאוריי':

ואמנם הר"ן הק' אדרב' הואיל המצוה דרבנן והעבירה דאוריית' מסתבר טפי לומר מהב"ע ונ' כוונת תוס' דבשלמא מצוה דאוריית' כיון שעשאה ע"י עבירה הרי הוא כאילו לא עשה משא"כ דרבנן דהו"ל מלא תסור וכיון שעכ"פ קיים המצוה לא עבר על לא תסור אפי' הי' בצדה עבירה. ומסוגיא זו נתיישב לי דבברכות כדמייתי הש"ס דר"א שחרר עבדו להשלים עשרה ומשני מצוה שאני הדר פריך מהב"ע היא ובגיטין פרק השולח לא מק' דהתם אליבא דשמואל ושמואל לית לי' מהב"בע ואפי' למ"ש תוס' בשמעתין לחלק בין דרבנן גם תפלה דרבנן אם לא נפרש בפ' זכור היה כמו שצדד הרא"ש:

רש"י להנהו אוונכרי דמזבני הדסים למיגד להושענא י"ל דרש"י בא ליישב למ"ש רש"י לקמן לחד פירושו דטעמא דר"ה משום אמאי כולה שתא לא הזהירם כשלוקחים להרוח שיקצצו העכו"ם שיוכלו הם לברך ולזה כ' רש"י דכולה שתא כבר ידעו דאסור לברך אם לא קצץ הגוי אבל מאחר דהדס זה להושענה קאי יסמכו אשינוי השם כקושי' הש"ס לקמן לכך הוזקק לומר להו והנה כ' רש"י דגם לולבי' מוכרין אוונכרי ולמה דווקא באסא דהיינו הדס אמר להו בשלמא אאתרוג מאחר שנהגו תרומה בבבל הניחו לגוי לקצץ שיפטור מרוח הנכרי אבל בלולב מ"ט ואולי לולבים ואתרוגים היא מביאים הגוים לשוק למכור וכן מצינו בעירובין שהביאו אסא לבני גננא ביו"ט פ' בכל מערבין אבל הדס מאחר שיש הדס שוטה ע"כ הולכין האוונכרי אצל הגנן לברר ובנקל הם יחתכוהו ומה גם דלאחרים יכולים לחתוך לכך הזהירם ר"ה וזה מרומז ג"כ במ"ש רש"י למיגד להושענא. ואמנם א"צ לומר אפי' למסקנא דלדדהו דווקא אזהיר להו כ"א מאחר שדרך המוכרי' למכור לקנה את אשר יברר והיא לעצמו מסתפק בנותר ואולי יגיע לידו מאותן שקצצו בעצמן לפיכך נתן להם עצה שלא יקצצו כלל:

גזלני ארעא מישראל כך גי' רש"י ואם הם ד' ר"ה י"ל דס"ל גזל גוי מותר ואם הש"ס הוסיף זה הוא דלא תידוק מנה דס"ל לר"ה גזל עכו"ם אסור. ויע"ל דבנכרי לא מייאש דסמך עצמו למחר יגבר עליו ויוציא מידו:

ויל"ד הרי ב"נ מצווה על הגזל ומאחר דהקוצן הוא הגזלן היאיך רשאי לומר לו קצוץ הרי עבר אלפני עור וי"ל דבעי' תרי עברי דנהרא דווק' והכא שהעכו"ם מחזיק בקרקע שלו לא שייך לפני עור א"נ כיון שהגוי אומר דהיא שלו מאבותי' ולא גזלה נהי דלענין מצוה לא סמכי' עלי' מ"מ לענין לפני עור מהני:

ולמ"ש הראב"ד בהשנותי' על הרז"ה הנדפס בפ"ב אצל הרי"ף דל"ש כאן מהב"ע דמאי עבירה יש כאן צ' כוונתו כיון שעכ"פ הבעלים נתייאשו מקרקע זו ויאוש הרי מהני גם גבי קרקע, והו"ל כהפקירה בעלי' אלא דקרא כ' דיאוש לא מהני בקרקע לזכות בה אבל

גזילה עכ"פ לא שייך. וד' רש"י בלישנא קמא ג"כ כהראב"ד ולי"ב ס"ל דכיון דהיאוש לא מהני הדר הו"ל מצוה באה בעבירה כמו קודם יאוש במטלטלי' ובדברי' אלו יש שוב ליישב מ"ט דווקא בהדס אמר להו ולא בלולב ואתרוג דארז"ל מלכא אמר מאן דיהב טסקא ליכול ארעא נמצא דכל הקרקעות שמגדלי' בהם פירות למלכא ל"ש בה גזולה משא"כ גונה שיגדלי' בה הדס וכיו"ב ואין פורמי' ממנו טסקא שמה שייך קרקע גזולה:

וכ' רש"י קרקע אינה נגזלת מקרא ילפי' דאי לאו מקרא כיון דיאוש מטע' הפקר הרי הפקר שייך גם בקרקע:

ויע"ל דצידוד רש"י הוה אי ר"ה כאביי ס"ל דטעמי' דראב"י משום שינוי אינו קונה אבל למהב"בע לא חיישי' בברכה או דלמא כרבא ס"ל דטעמי' דראב"י משום מהב"ע וה"נ היינו טעמי':

והנה המג"א תרמ"ט פשיטא לי' דבדעיבד יוצא נ' טעמו דאי ס"ד דמחזקי' לי' לגזלן גמור הרי עברי' אלפני עור אם נצוה לגוי לתלשו אלא ע"כ לכתחלה הוא דלא סמכי' אדבורי' למתלש אנן אבל דיעבד מיהת סמכי' אדבורי' דגוי שאין בה משום גזל:

ויש לתמוה אהרמב"ם והטור שלא הביאו הא דרב הונא וכן המחבר לא הביאו כ"א הרמ"א בשם הג"א ותשו' הרשב"א וג' דס"ל דבזה"ז ארעא לטסקא משתעבד ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ערעה וכ"כ בזה לעיל דר"ה דווקא באסא קאמר דלא הוי פירי ולא משלמא טסקא מנה וצ"ע

וראיתי בתשו' הרשב"א והוא תשובה מר' יואל הלוי וכי שם דאפי' גזל גוי מגוי אסו' נ' שכ"כ לאפוקי מד' הראב"ד שכ' דלא שייך כאן מהב"ע מ' לכאור' דה"ט דעבירות גוי שגזל הקרקע לא מחשב עבירה ולא כמ"ש לעיל לפ' ד' הראב"ד וכלפי זה כ' דגזל גוי מגוי עבירה גמורה אלא בקרקע ל"ש גזול והתולש הוא הגוזל:

רש"י ד"ה ושינו רשות בידן דלדידן לא הוה מהב"בע כ"כ דלא תידוק מקושי' זאת דאין הטעם משום מהב"ע דעברה ל"ש כאן וכס' הראב"ד הנ"ל דאי שייך עבירה למה לי' לר"ה ליעצונהי דלעיבדי עבירה לזה כ' דבענין עבירה אי בעי ר"ה לימפרשינהו לדרוש להו בשאר ימות השנה דלא לקצץ ישראל פירות וכיו"ב מקרקע גוי אלא הכי לענין לצאת בו דריש ושפי' מק' הש"ס:

בהושענא דאוונכרי גופיי' כ"כ לעיל דמ"מ מה"ט צוה שלא ליקצוצן כלל כדי שיצאו באותן שישארו בידם אבל רש"י לא פי' כן כ"א דייק בהני שקוני' לצורך עצמן נראה דעתו דהא גופא דלא ניחא להש"ס דר"ה בא למונעם מעבירה נ' דמאחר דדרך הני אוונכרי שקינין מן העכו"ם אלני אסא הן יהיה עליהם הרבה או מעט בזול אבל אם יקחו בד בבד

יעלה עלי' השער לא מחמרינן עלי' כלל אמנ' באותן ג' בדם לצורך עצמן ע"כ צריכין ליקר אבל רק באותן ג' בדים לא זולת:

והק' תוס' אמאי לא פריך הש"ס הקו' ולקניי' בשינוי השם אמתני' יל"ד אמאי לא מקשה גם אשינוי מעשה דמק' הש"ס תחלה ונ' דבשלמא הא דשינוי מעשה ל"ק להו דלמא מתני' כמ"ד לולב א"צ אגד אבל משינוי השם ק' להו. אבל תי' צ"ע דהרי מתני' תנן לולב לחוד וכן הדס וכן ערבה ואי באגודה מיירי למה לא כללינהו ונ' דלכאורה א"צ לומר שגזל כל האגד כ"א חשוך האגד גול לחד מינייהו מ"מ כבר הו"ל הושענא וליכא שינוי השם. ומשינוי מעשה בלא"ה לא ק' דמתני' דפוסל ביבש דלא כר"י ור"י הוא דס"ל לולב צריך אגד:

תוס' ד"ה כי גזזי אוונכרי הא דל"ק להו לעיל בדר"ה י"ל דגוי מגוי וודאי מיאש ולא הו"ל שלא מדעת אבל אי ידע דהישראל גזל במה שקצץ מי יימר דמייאש:

והנה מסוגיא זו מוכח דשינוי מעשה גם בגזלן מהני ואולי גם יאוש דווקא ועמ"ש לעיל בענין זה:

מס' סוכה פ' לולב הגזול

רש"י במתני' לולב כוונתו אף דמברכין על נטילת לולב וכל המינים בכלל הכא ע"כ בלולב לחוד משתעי מדתני הדס וערבה באפי נפשי' והטעם נ' דבכל מין יש פסולין מה שאין בשאר דוק ותשכח:

רש"י ד"ה גזול דכ' ולקחתם לכאורה מה דחקו לרש"י להכניס עצמו בפלוגתא אי טעמא משום לכם ואמנם רש"י קשה לי' אי בעי תנא לאשמעינן מהב"ע לאשמעינן גבי סוכה וכיו"ב א"וו משום דבלולב כתיב קרא בהדיא לכם משלכם ואתי תנא לאשמעינן דאפילו דאיתא לכם גזול פסול משום מהב"ע:

רש"י ד"ה קפסיק ותני פסול נ' כוונתו דהא דלא קצר התנא לולב שאינו שלו והוה גם שאול בכלל היינו משום דבעי למתני' ל' פסול ופסול ל"ש כ"א אי פסול כל שבעה א"כ ע"כ דפסול כל שבעה:

רש"י ד"ה ל"ש פשיטא לי' לרש"י לפ' דיו"ט שני בז"הז קאמר הש"ס וה"ט דבשלמא אי י"ט שני בז"ה בהדי' תנן לקמן גבי מוליכין לולביהם לבי"הכנ דהיינו בגבולין וממילא לאחר חורבן דבזמן הבית לא הי' לולב בגבולין ותנן ובשאר ימים אדם יוצא אלא אי בזמן המקדש מאי פשיטא למק' דבשאר ימים לא בעי לכם:

רש"י ד"ה בשלמא יבש כוונתו דהא דמק' בל' בשלמא היינו דבאמת גם יש לתמו' שגם ביו"ט שני דרבנן פסלי' יבש ומ"מ י"ל דאפילו מצוה דרבנן ראויה שתהא מהודרת משום זה אלי והיינו דפי' רש"י במתני' וטעמ' דיבש משום זה אלי משום דמתני' גם ביו"ט שני מיירי:

רש"י ד"ה אמאי לא מה"ת למפסלי' כוונת רש"י דלענין ברכה וודאי לא שייך לחלק בין יו"ט ראשון לשני דהו"ל בוצע ברך וכמ"ש הרא"ש אבל משום ברכה ל"ש ל' פסול:

תוס' ד"ה קפסיק ומיהו בירושלמי עד רובו מצד אחד נ' דהא דמייתי תוס' להא ולהוכיח כי אחזית קאי הירושלמי וא"כ חזית לד' הירושלמי לאו משום הדר כ"א דהוה לי' כחסר ועז"כ דלא מסתבר דבחסר פוסל אפי' כל שהו היכא דפוסל ואמאי בעי בחזית רובו:

תוס' ד"ה בעי' הדר וליכ' בסו"ד לכך נ' ולולי דבריה' הייתי אומר דמאחר דמולקחתם דרשי' ג' דרשות ביו"ט ראשון שהוא דאוריי' בעי' כל תלתא דהי מנייהו מפקת אבל ביו"ט שני דרבנן כיון דמקיים ולקחתם על ב' פנים דהיינו כל ד' מנים ולקיחה לכל אחד שוב אמרי' לגבי חסר ס' דרבנן לקולא:

רש"י ד"ה והבאת' גזול דאוסר להביא בעי ליישב עכ"פ מ"ל דגם בדרבנן אמרי' מהב"ע דלמא כדרשב"נ לזה כ' רש"י כיון דאוסר הכתוב להבא מצוה בעבירה דבדרבנן ג"כ האיסור במקומו עומד:

רש"י ד"ה אף גזול דשמעי' לי' דמייאש נ' לפ' דלקמן קאמר ורבא ס"ד סתם גזילה ייאוש בעלים וא"כ לר' שמעון דס"ל סתם גזילה ייאוש בעלים ממילא ידעי' דוהבאתם גזול היינו לאחר ייאוש ור"י דאמר גזול דומי' דפסח משום דבעי לאוקמי מתני' דידן כרבנן וא"כ הא דקאמר לאחר ייאוש דשמענא לי' דמייאש:

תוס' ד"ה משום והפריש ממנה חלה נ' דמברכ' הנהני לא ק' לי' דמ' דבימי דוד המע"ה עדן לא נתקנה אבל חלה דהיינו ברכת המצות כ"כ בשמואל כי הוא יברך הזבח ושפיר קאמר דהע"ה ובוצע ברך:

באו"ד תיפק לי' צ"ע דלמא רשב"נ דלית לי' ביו"ט שני מהב"ע וא"כ הו"ל גם של אשרה כשר ביו"ט שני קאמר הש"ס כתותי מכתת דליהוי פסול גם ביו"ט שני:

גמ' מתוך שיוצא בשאול לולי ד' תוס' יל"פ עד"ז מאחר דכ' תוס' דמהב"ע לא שייך כ"א היכי דעביר' מסייע להמצוה כמו גזול דאי לא גזול לא הוה לי' לולב ואמנם כ"מ ששאול כשר כמו בשאר ימים קיימ"ל דנוטל לולב חבירו שלא מדעתו וא"כ בקל הי' יכול לצאת בשאול בלא גזל ולא שייך מהב"ע משא"כ בראשון דלא מהני שואל שלא מדעת הו"ל גזול שפיר מהב"ע:

גמ' אילימא ביו"ט ראשון ק' כל האריכו' הלזה ל"ל הא רשב"נ גופא קאמר דדוקא בשני יוצא בשאול ונ' דהמג"א סי' תרנ"ח הביא ד' הרא"ש דס"ל גם ביו"ט ראשון מהני השאילו לצאת בו כמו בטבעת קידושין וד' ש"פ דטבעת שאלה אנן סהדי דכוונתו הי' לאופן המועיל אלא שהי' סבר דסגי בשאלה אבל בלולב כ' לכם נרא' כוונתו דלא שייך אנן סהדי אלא שנתן לו זכות גמור אבל לא במתנ' ע"מ להחזיר דצריך שוב להקנותו לבעלי' דלמא לא ידע לאקנויי כ"א עשאו שותף ובקידושין וכן בציצית מהני שותפות אבל באתרוג ממעטי' מלכם גם שותפות כמ"ש תוס' לעיל פ' הישן אינו יוצא בו והיינו דקאמר רנב"י וכ"ת לעולם ביו"ט ראשון ובהשאילו לצאת בו וכה"ג שאול כשר גם ביו"ט ראשון וכד' הרא"ש לא היא דבעי' דידי' לחודא והשאילו לצאת לא הוה דידי לחודי':

רש"י ד"ה אוונכרי י"ל דק' לי' לרש"י למה לא מקש' הש"ס מיד וליקנינהו בשינוי השם ומאי שייכות בזה לתירוצא דאוונכרי גופייהו דווקא לזה כ' רש"י הם תגרי כל דבר וכל השנה ג"כ מוכסי' הדסים להריח ויוכל להיות שהזהירם שלא יהיה בצע ברך ואמנם אין כאן לא שינוי מעשה ולא שינוי השם וכדמשני באוונכרי גופייהו מנא ידע שמואל שלוקחין לעצמן אלא ש"מ דבהושענא קאי שפיר מק' משינוי השם ושינוי מעש'. וזה ג"כ כוונת רש"י דמ"ש כשתקנו הדם לאגד דאל"כ לא שייך לא שינוי מעש' ולא שינוי שם ולא מק' הש"ס מידי:

רש"י ד"ה ליגנזו צ"ל הרי הש"ס קאמר בהדיא ויהבו לכו ונ' משום דרש"י מפ' גזלני ארעתא מישראל ס"ד דמפ' כן משום דגזל גוי מותר וא"כ יהבו לכו ל"ד כ"א אפי' לוקחי' מעצמן כשר דהו"ל גזל לזה כתב דלא היא גזל גוי אסור ויהבו לכו דווקא ומה שפי' רש"י ארעתא דישראל היינו דאי דגוי בדיניהם דייני' להו והדיני' ייאוש קונה בקרקע:

ל' ע"ב רש"י ד"ה וקרקע תו"ד רש"י נ' י"ל ר"ה לית לי' מהב"ע וטעמא דבעי' שינוי רשות משום לכם וס"ל ייאוש לא קני וי"ל ס"ל ייאוש קני ומשום מהב"ע בעי' שינוי ועיי' רש"א דרש"י פליג אתוס' לעיל ואמנם צ"ל דהש"ס ג"כ מס' לי' טעמי' דר"ה מאי היא ומש"ה פריך וליקנינהו בשינוי השם אלא ש"מ משום דאית לי' מהב"ע והמצוה גורמת השינוי השם ודחה הש"ס דשינוי השם דהושענה לאו מלתא היא ועד"ז יש ליישב שוב ד' רש"י במתני' לולב כף של תמרים דהתוס' סד"ה ולקניי' בשינוי השם כ' דהא דלא פריך אמתניתן היינו די"ל דמיירי מתני' בלולב אגוד וכ"ז תוס' לטעמיי' דס"ל דשינוי השם מהני אפי' אי אית לן מהב"ע ואמנם רש"י דלא ס"ל כן וס"ל דקו' הש"ס ע"ד לימא דר"ה אית לי' מצוה הב"ע ואנן דאית לן אפי' בלולב לבד פסול משום מהב"ע:

רש"י ד"ה בידן ולדידן לאו מהב"ע לכאורה שפת יתר הוא ונ' כוונת רש"י דל"ת בשלמא אם הגוי גזל סגי בלכם ולזה מהני רשות אבל אי ישראל הו"ל עביר' ואין עבירה דישראל ע"ז כתב רש"י לדידן דלא עבדי' עבירה ליכא מהב"ע כיון דאיכא שינוי רשות:

ל"א ע"א רש"י ד"ה אבל גזל עצים פי' ד' רש"י דאי לאחר יאוש דמהני שינוי השם ומעשה אפי' חוזר לבריית' קנה אפי' מדאורייי' ואי לפני ייאוש מדרבנן מיהת קנה ומ"מ ק' לי' לרש"י דהו"ל להש"ס לפרש ההוא לך למעוטי גזולה במאי מיירי וע"ז כתב רש"י דאיכא בראש העגלה או בראש הספינה דשייך בה גזולה שפיר ולהכי שתיק ומיושב קצת קו' התוס' עד"ז:

גמ' ממאי פי' דלמא בגזל עצים פליגי ור"א שמותי וס"ל כשמאי דמקעקע כל הבירה והו"ל אבל גזולה כב"ה ואין לו אלא דמי עצים וע"ז דחה דכ"ע אית להו דבי"ה דאין לו אלא דמי עצים:

רשי' ד"ה לאבוה לאברהם אבינו והריטב"א פי' כפשוטו וי"ל דלפי' רש"י בחומש לך לך שם הי' אליעזר לבדו שמו בגימ' שי"ח ורצה לרמז להם שעוברים על ד' ר"א דפוסל סוכה גזולה וקסברא דבגזל עצים פליגי ואמרה אליעזר לבד הי' בכחו להציל לא"א ע"ה גם אתם תחושו ע"ד ר"א דפוסל ואמר ר"נ פעותא היא דגם ר"א מודה בגזל עצים כבי"ה:

רש"י ד"ה מפני תקנת מריש הוה ק' לרש"י על תירץ הש"ס הרי בהדי' תנן בגיטין המריש הגזול לזה כ' רש"י התם בירה והכא סוכה:

גמ' יבש פסול ור"י מכשיר י"לד דבסוכה שהיא גבוה תנן ר"י מכשיר ובתחת המטה אר"י נוהגין היינו וכו' וביבש שבק תנא דידן לר"י ונ' מזה ראיה לפי' רש"י שפי' במשנתינו טעם דיבש פסול משום זה אלי והנה במסקנא אמרי' דר"י אפי' באתרוג לית לי' הדר דבעי' הדר להדר באילנו וק' לרבנן מנ"ל דהדר היינו אתרוג וצ"ל דבאמת טעמא דרבנן משום זה אלי ומעתה רבנן לטעמיי' דס"ל גבי נתכוין לכתוב את השם אין השם מן המובחר משום זה אלי ור"י ס"ל מעביר עליו קולמוס וא"כ ל"ד הכא שייך פלוגתיי' כ"א ה"ה בשאר מצות ומה"ט שבק תנא דידן לדר"י דלא תימא דהכא דווקא משום הדר הוה פלוגתייהו:

רש"י ד"ה לא מקשינן עיי' תוס' ועכ"פ ד' רש"י תמוהי' שכתב חוץ מק"ו וכי מה מצינו לא ניתן לדרוש אתמהה

ולולי ד' רש"י י"ל דמדכתי' כפות ת בלא וי"ו ילפינן דהני תלתא לחוד ואתרוג לחו' וכ"ז למאן דס"ל א"צ אגוד אבל לר"י דס"ל צריך אגד ואטו נימא דיאגוד האתרוג בתוך האגודה אלא לאו ש"מ מדלא כתיב 'וכפותי' אלא 'כפות'' דלא מקשי' לענין הדר לולב לאתרוג:

גמ' ובלולב לא בעי הדר, מ' דלרבא מקשה וק' הלא אברייתא גופא איכא להק' ונ' דבלא רבא הייתי אומר דרבנן פסלי משום הדר ור"י לית ליה הדר כלל אמנם מטעם זה אלי מודה לכתחילה מיהת ופסול לא שייך ובלולב לכתחלה הוא דקאמר יאגדנו אבל לרבא דמסיק דגם ר"י אית לי' הדר אלא דלא מקיש לולב אמאי קאמר יאגדנו:

רש"י ד"ה אבל אתרוג הנה כוונת דבריו דבמסקנא אמרינן דר"מ לא דרש הדר כלל ולרבא גם ר"י דרש הדר אבל יל"ד למה נקט רש"י דרשא דבן עזאי לקמן ולא נקט דרשא דהדר באלנו דנקט הש"ס לקמן ונ' דק' לי' לרש"י אהש"ס לקמן למה נקט דרשא דר' אבהו דהוא אמורא ולא קאמר ר"י ס"ל כבן עזאי אלא דסבר הש"ס דלבן עזאי דדרש אל תקרי הדר אלא אידור מ"מ כיון דהדר כ' בהדי' בעי' הדר משא"כ לר' אבהו דדרש הדר באלנו אית לי' לר"י דלא כתיב הדר כלל כ"א הדר ר"ל באלנו ולפי"ז י"ל דלרבא באמת ר"י כב"ע ס"ל ותרתי ש"מ וע"ז כ' רש"י דלא צריכא לכך כ"א לרבא דרש ר"י הדר כמשמעו:

רש"י ד"ה אין אין אוגדין האי לולב וגו' נ' דנ"מ דסוב ועקרא דדקלא ל"ד כ"א ה"ה ענפי הדס וערבה:

תוס' ד"ה ולא מצא ויש לדחות כוונתם דאדרבה ל"מ בפסול וודאי שייך אתי למסרך אפי' בפריש ורמון שייך ג"כ אתי למסרך:

גמ' אין שעת הדחק ראיה לכאורה ע"כ דהיו מברכין ג"כ דאי לא מברכי מאי מייתי ר"י שוב ראי' ואמאי מברכי כיון שהוא פסול מה"ת ונ' דס"ל לרבנן דהדר הוה מצוה בפני עצמה אבל לא מקיים מצות הדר כגון בשעת הדחק אמרי' דמ"מ יקיים מצות אתרוג ומשמע בריטב"א שחילק כמו כן בין פסול דהדר לשאר פסולי':

גמ' לאו משום דבעי הדר יל"ד וכי ר"מ ל"ל הדר וצ"ל דבהא פליגי ר"מ ס"ל דירוק וכאגוז הוה הדר ור"י ס"ל לא הוה הדר:

שם דלא גמר פירא וק' וכי לר"מ לא בעינן גמר פירא ונ' דיל"ד למה חלק התנא ככרתי וקטן לתרי בבות אלא וודאי לאורויי במ"פ ר"ת ור"י דתרי סימנא ואיכא שהוא נגמר המראה והגידול וס"ל לר"מ דאם יש לו מראה שעוה אפי' כאגוז כשר ואם הוא כביצה אפילו ככרתי כשר דבחד סימנא סגי ור"י אית ליה דתרתי סימני בעי:

שם הדר באלנו י"ל דר"י ס"ל יש אם למסורה והדר דהיינו באילנו הוא דכתיב דאל"ה אתרוג מנ"ל ורבנן יש אם למסור' דבעי' אתרוג ולמקרא דבעי הדר:

וכ' הריטב"א דמה שאנו תוקעין ב"פ כיון דהוה משום ספק לא שייך בל תוסיף ואף דגבי מתן ד' קרינן ב"ת אף דהוה משים ספק התם ידעי' דוודאי שיש כאן מתן א' ואיכא וודאי בל תוסיף:

מתני' תוס' ד"ה לולב יבש מכפות תמרים ביישוב ד' רש"י ויש להוסיף קצת ע"ד שכת' הריטב"א לקמן לא מק' משום דהלולב עץ בעלמ' ולא שייך גבי' ל' הדר ואמנם אחר דעכ"פ זה אלי ואנוהו שייך גם בלולב שוב מקשינן גם לענין הדר. ונ' דמ"ש תוס' אח"כ והאי יבש וכו' הכוונה דאלו לד' רש"י וודאי בעי' מראה לולב דזה בכלל התנאה אבל מאחר דהטע' משום מדמעטין דומי' דאתרוג דווקא יבש ממש ולא כמוש א"כ דאתרוג בלחות תליא מלתא אבל בלולב מאי הוא:

רש"י במתני' של אשרה אילן שעובדין אותו לאפוקי אם יש תחתיו ע"א:

וכתב עוד בגמר' מפ' טעמא יל"ד מאחר דכתב רש"י בעיר הנדחת הטעם וה"ט דאשרה למאי הל' כ' הגמר' מפ' טעמא ונ' דרש"י בא ליישב מאחר דניחא למש"ס הא דאמר בלולב של ע"א אם נטל כשר וע"כ משום דהיינו של עץ"ז א"כ מאי קש' ליה ממתני' נימא כפשוטו מתני' בשל ישראל אמנם מ' להש"ס אם בשל ישראל היינו עיר הנדחת ותרתי ל"ל א"וו בשל נכרי וק' לרבא ומשני אין בשל נכרי אבל באשרה דמשה דהיא של נכרי אלא דנאסרה ע"י העגל וז"ש רש"י ושל אשרה אפי' של נכרי ומ"מ פסול ובגמרא מפ' טעמא דמיירי באשרה דמשה:

שם רש"י ד"ה מצות לאו ליהנו' ובר"ה ס"פ ראוהו ב"ד הוסיף שלא נתנו המצות ליהנות אלא לעול הכוונה לכאורה נהי דמצוה אינה הנאת הגוף מ"מ אחרי שיודע שוקיל שכר עליה מ"מ נהנה ולזה כ' רש"י דלא ניתנו המצות לעבוד ע"מ לקבל פרס כ"א עבודת עבד ולא נחשדו ישראל ע"כ:

שם באשרה דמשה ולולב צריך שיעור וכבר כ' רש"י כ"ז במתני' אולי כונת רש"י דהש"ס לא משני בע"א של ישראל משום דלא כתיב בי' שריפה ומ' לי' לרש"י דכתותי לא שייך כ"א היכי דמצותו בשריפה:

תוס' ד"ה של אשרה נ' הא דל"ק להו להתוס' אקושי' קמייתא למה לא מקשה מיד ממתני' דידן די"ל דהאי מק' שפיר ידע לחלק בין כיסוי הדם לשופר ולולב אלא דס"ל דאפי' בשל נכרי דלא קאי לשריפה גם כן אם נטל לא יצא וממילא הקשה ממתני' דדומיא דעיר הנדחת קתני דהוה של ישראל אבל מק' בתרא דלא ידע לחלק אהאי הוא דק' לתוס'

בפ' כיסוי הדם שם מכסין בעפר עיר הנדח' כ' רש"י דס"ד בעפר אפרה קאמר נ' דנפק' לי' הכי לרש"י מדקאמר הש"ס לא נצרכה אלא לעפר עפרה ש"מ דעד השתא ס"ד דבאפר מיירי:

רש"י שם ד"ה והא איסו' הנאה דכ' לא ידבק ובעיר הנדחת כתב כוונת רש"י דלא תימא כיון דעיר הנדחת בשריפה וכל הנשרפין אפרן מותר לזה כ' רש"י דלאחר שריפה כתיב ולא ידבק ש"מ דאף לאחר שריפה אסור:

והנה מדקאמר רבא מכסין אפי' לכתחלה נ' דדייק לי' מק' דאף דתניא לא יתקע ע"כ דעיבד נמי לא יצא דאי דיעבד יצא אפי' לכתחלה ומשני לי' אם תקע יצא ומ' לי' דבשופר דתקיעה עצמה הנאה לתוקע כמו שכתב הב"י בשם כל בו גבי מודר משופר ולהכי מק' מלולב מא"ל ולמסקנ' צ"ל דטעמא דמאיס למצוה לכתחל' אבל בעפר עיר הנדחת דאתי מכח שקיים המצוה של שריפה לא שייך מאיס:

אמנם בתוס' שם ד"ה והתניא כ' אפי' את"ל דשרי לכסות בעפר ע"א מ' דבעיר הנדחת פשיטא להו דלא שייך מאיס ומ"ש הרי גם ע"א של ישראל אי שרפה מצוה קעביד ונ' כוונת תוס' דבעיר הנדחת אפי' נכסי צדיקי' נשרפין, וא"כ לא שייך מאיס דלא הוה רק גזיה"כ:

תוס' ד"ה כאשרה דמשה וכן עיי' רש"א ונראה ע"פ מ"ש תוס' ביבמות ק"ד שם דמיירי דעבד גוי לדעת ישראל דאל"ה לא שייך כתותי עי"ש א"כ גם בשופר שייך אשרה דמשה דהיינו גוי שעבד ע"ד ישראל:

ודע דמה שצידדו תוס' ביבמות ק"ד שם אי גם בגניז' שייך כתותי היינו דמל' רש"י מ' דדוקא בעומד לשריפה שייך כתותי וא"כ הטעם משום דעומד לשרוף כשרוף וזה לא שייך בגניזה אבל י"ל הענין דבכ"מ דנתנ' תורה שיעור בעי' דבר חשוב וכל העומד לשרוף בטל חשיבותו והיינו כתותי מ"ש וא"כ האי טעמא שייך בגניבה ג"כ:

באו"ד דלמא מגבי לה נ' דמייתי הך לאפוקי מד' הב"ח דס"ל ע"ז שיש לה בעלי' אינה נקנית בהגבהה ומדאמרי' בע"ז של עכו"ם דלמא מגבי לה ש"מ דלא כב"ח וכבר דחה המג"א דבריו סי' תקפ"ו:

באו"ד קודם דע דקודם ביטול וודאי לא שייך כתותי כדכ' רש"י אלא ד' ר"ת מאחר דלאחר ביטול מאיס לכתחלה קודם ביטול מאיס אפי' דעיבד ובזה יש ליישב קו' תוס' על ר"ת מפ' ראוהו ב"ד דמדאשמעינן רבא דגם לאחר ביטול מאיס לכתחלה ידעי' ממילא דקודם ביטול מאיס אפילו דיעבד אבל בעיר הנדחת דגם נכסי' צדיקים בכלל אין שייך מאיס ס"ד דיצא קמ"ל דלא יצא משום דמכתת שיעורי':

ובענין מה שהק' תוס' על ר"ת ל"ל אשר' דמשה לוקמא בע"א של נכרי וקודם ביטול יש להשיב דא"כ לא מיירי כ"א ביו"ט שני דבראשון בלא"ה פסול משום לכם וע"ע לא שייך תי' רש"א:

ע"א מ"ז ע"א גמ' מי מאיס כלפי גבוה יל"ד תפשוט לי' מדר"י משום רשב"י בר"פ לולב הגזול דיליף מקרבן מהב"בע ללולב וע"כ כיון דמאיס לגבוה ה"ה למצוה וכ"ת התם בי"וט שני במקדש דדמי לקרבן הוא דילפי' מקרא וכיון דבמקדש פסיל אנן זכר למקדש נמי לא שקלי' א"כ ה"נ מ"ש ונ' דאיתא התם ואר"י משום רשב"י מ"ד כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה וההיא למאי צריכא אע"כ למימר דדווקא לענין גזל הוא דילפי' מקרבן אבל לא לשחר פסולים לגבוה והיינו ספיקא דר"ל ללי"ק או דלמא דרשא בעלמא דריש:

והנה הלבוש כ' דאתרוג המורכב פסול משום שנעבדה בו עבירה והקשו עליו א"כ למאי אצטריך קרא למיסר כלאים למזבח תיפק לי' דנעבדה בו עבירה ולכאורה י"ל דהלבוש ה"ק מאחר דבעי' דר"ל לא אפשטא א"כ מספיק' אמרי' כל דמאיס למזבח מאיס נמי למצוה אלא מהי"ת נימא דכלאים מקרי מאיס וע"ז קאמר הלבוש אלמה לא הרי נעבדה בו עבירה אלא דיש להשיב א"כ למה לי' לר"פ למבעי' בעיא דידי' במשתחוה לבהמה ליבעי' לי' בבהמת כלאים אלא ש"מ דכלאים דווקא למזבח נאסר לא זולת:

והנה הא דר"ל לא הציב אבעיתו כר"פ ל"ק דאבעי' דר"פ דווקא אי שינוי לא מהני להתיר ודלמא ר"ל ס"ל שינוי מהני:

והנה לרש"י דס"ל אפי' קידם ביטול ג"כ לולב של ע"א כשר אלא דרבא קאמר לכתחלה לא יתקע ומאי דפשיטא לרבא קמבעי' לי' לר"ל אלא לר"ת דכל קודם ביטול אפי' דיעבד אסור ומדקאמר באידך לשנא כאשרה שבטלה ש"מ בלי"ק בלא בטלה מיירי והיכי משכחת לה ומזה ראיה למ"ש לעיל דלפמ"ש רש"א דגם לר"ת אין הטעם קודם ביטול משום כתותי דהרי לאו לשריפה קאי וכ' דהטעם משום דמאיס וא"כ פי' ד' ר"ת מדלא כפשיט בעי' דר"ל ע"כ קיי"ל דמטעם מאיס אסור ומה"ט אצטריך הש"ס ג"כ לשנויי בלולב של אשרה באשרה דמשה ולא משני קודם ביטול דא"כ תפשיט ממתני' בעי' דר"ל אבל להלכ' גם קודם ביטול אסור:

רש"י ד"ה אשירה בסו"הד דאמרי' במתני' ניטל מה **שהחליף** והוא תמוה לאיזו ענין הביא רש"י סיפ' דמתני' לקמן ונ' דק' לי' לרש"י דע"כ בלא בטלה מעיו"ט מיירי דאי בבטלה מעיו"ט מאי דיחוי שייך ה"ז כעלתה בו תמרה מעיו"ט פ' לולב הגזול שם וא"כ הו"ל נשר מן המחובר ביו"ט ואסור אפי' בטלטול ומאי אבעי' שייך ולזה כתב רש"י דמיירי בגדעו ופסלו דאמרי' נוטל מה שהחליף והאילן לא נאסר כלל ונטל העכו"ם זה מעיו"ט ואמנם נוטל ושורף כ"ז שלא ביטלו וביו"ט ביטלו והיינו בעי' דר"ל דלא שייך למימר דע"י שקצץ נתבטל אדרבא עיקר האי' על מה שנקצץ:

גמ' דיחוי אצל מצות כ' רש"י פ' לולב הגזול דהאיבעי' משום דלגבוה יש דיחוי אם ה"ה למצוה וא"כ שוה אבעי' שנייה לאבעי' קמייתא בהא:

רש"י ד"ה אלא שחזר ונתגלה כתב רש"י לאחר שכסהו הרוח נ' כוונתו דלכאורה מנ"ל לר"י לפרושי מתני' בחזר ונתגלה דלמא אפי' לא חזר ונתגלה דכסוי הרוח לא חשיב כסוי אלא דק' לי' לר"י למה נקט הרוח לינקוט כסהו גוי אלא וודאי משום דמיירי בחזר ונתגלה ובכסהו הרוח שכיח כה"ג אבל לא בכסהו אדם והיינו דהאריך רש"י בענין הא אדחי לי' למימר אף בעומד להתגלות מ"מ ברגע שהיה מכוסה לא היה, מחויב בכיסוי ושפיר שייך אדחי. ודע דהאי אדחי דכסוי ה"פ כיון דבשעה שהיה הדם מכוסה לא היה ראוי' לכסוי אי ס"ד דיש דחוי גם הכא שפיר שייך דחוי ודמי ללולב שהיה נדחה:

גמ' מפשט פשיטא לי' יל"ד ומהי"ת פשיטא לי' כיון דאיכא לפ' לחומרא ונ' דל' חייב לכסות מ' בברכה מדלא תנן כמו בכוי ומכסין את דמו מפני שהוא ספק וא"כ ע"כ לקולא ג"כ אין דיחוי דספק ברכות להקל או דלמא לא דייק ר"פ דמתני' בברכה קאמר ולחומרא קאמר ולא לקולא:

סוכה ל"ג ע"א רש"י ד"ה ועלתה בו תמרה ביו"ט כ' רש"י משנאגד ומאי בעי רש"י בזה נ' דק' ליה לרש"י דע"כ הא דנקט ר"י נקטם מעיו"ט היינו דנדע דדיחוי מעיקרא ג"כ איבעי' לי' ואמנם היה יכול למבעי' נקטם ראשו קודם שנאגד ועלתה בו תמרה משנאגד אבל זה שייך דווקא למ"ד לולב צריך אגד דלמ"ד א"צ אגד אמרי' לקמן אגד הזמנה בעלמא ור"י אליבא דכ"ע בעי למבעי ונקט נקטם ראשו מעיו"ט אבל משנאגד עלתה בו תמרה וא"כ לכ"ע הוה דחוי למר משום דנאגד ולמר משום יו"ט:

שם ד"ה יש דחוי כ"כ לעיל דרש"י ביאר דהאיבעיא הוה אי מדמי' מצוה לקרבן או לא ולא תימא דס"ל בע"ח נדחין והו"ל דחוי מעיקרו ושפיר מדמי אלא אפי' אין בע"ח נדחין שפיר משחיטתן קמבעי' לי' וכ"ת הא שחוטין הוה נראה ונדחה לזה כ' רש"י דהשת' לא נחתי' לחלק בין דחוי מעיקרו לנ' ונדחה ושניים כאחד קמבעי' לי':

רש"י ד"ה כסהו אדם ר"ל דכסהו פטור מיירי אפי' כסהו גוי ומהא דייק ר"י דע"כ כסהו הרוח בחזר ונתגלה כדרך כסהו הרוח דאלת"ה גם בכסהו גוי יהיה חייב וכמ"ש לעיל. וזה שכ' רש"י ד"ה כיון דאדחי אדחי לעולם כוונת דבריו דאפי' תימא דלא שייך כיסוי אחר כיסוי מ"מ יהא חייב לגלות ע"י מפוח שיוכל לכסות אח"כ ומדקאמר ר"י חזר ונתגלה ש"מ דנתגלה מעצמו דווקא חייב אבל הוא אינו מחייב לגלות וא"כ ע"כ אדחי מכסוי ונימא אדחי לעולם:

פרק לולב הגזול בענין דחוי וכתותי.

רש"י ד"ה דר"פ לא ניחא לי' לרש"י לפרש דר"פ מס' לי' דמדקאמר זאת אומרת אין דחוי וודאי מ' דאפי' לקולא קאמר אבל ר"י מס' לי' בפי' דברי התנא דדייק מני ר' יוחנן דבעי חזר ונתגלה אם לא התנא מס' לי' ולחומרא קאמר:

רש"י ד"ה לא אמרי' בסו"ד יש דיחוי או אין דיחוי נ' כוונת רש"י דלא תימא כיון דס' מיהו הוה נימא אוקי אחזקתו שהיה כשר קודם שנקטם ועכשו ג"כ עלתה בו תמרה לזה כ' רש"י דס' כזה לא מהני דבמצוה לא אמרי' דיצא מספק דהו"ל אינו יודע אם פרעתיך כמ"ש החיות דעת:

גמ' תיקו ואח"ז מייתי לימא כתנאי נ' דלכאורה עפ"י פשוט יש לדחות האי לימא כתנאי דלמאי דקיי"ל כרבא דמלתא דקאמר רחמנא לא תעביד ואי עביד לא מהני ואפי' באי' דרבנן אמרינן בכתובות כיון דאמור רבנן לא לזבין לא הוה זבינא וכתב מהרי"ט דהיינו דווקא אם ע"י דנימא לא מהני בטלה העבירה דעבד ומיישב בזה שוחט בשבת דשחיטתו כשירה וא"כ י"ל דטעמא דמאן דפסול דע"י דפסלי' לי' בטל התיקון ולא עביד איסורא ומדלא קאמר הש"ס הכי ש"מ דסוגי' דלימא כתנאי כאביי אזלא דס"ל אי עביד מהני ואמנם לדידן דקיי"ל כרבא שפיר מסקי' תיקו. וכ"ת אמאי באמת לרבא אם מעיטן ביו"ט כשר י"ל דדווקא אם ליקטן לאכילה ואית לי' הושענא אחריתא דלא עביד בה עבירה ומ"מ לכתחלה לא שרי' לי' משום גזירה דלמא לא תיהוי לי' אחריתא:

רש"י ד"ה הא מעטן ביו"ט כשר אע"ג דנאגד כבר כוונת רש"י משום דקרי' לי' נ' ונדחה והיינו משום שהוא ביו"ט ודלמא מיירי קודם שנאגד ואכתי הו"ל דיחוי מעיקרו וכ"ת הרי מסקי' לעיל דתנא דידן ס"ל לולב א"צ אגד היינו היכי דלא נפשיט בעין אבל לעולם י"ל ג"כ דס"ל דצריך אגד ותפשיט בעין לזה כתב רש"י דעכ"פ ע"כ מיירי שנאגד כבר דהרי ביו"ט אסור לאגדו:

רש"י ד"ה תפשוט ד' רש"י צריכין ביאור שהביא דוגמא דאי אמרת דיחוי מעיקרו הוה דיחוי א"כ כל קרבן הוה דיחוי מעיקרו דהו"ל מעיקרו מחוסר זמן ותפשוט דדיחוי מעיקרו לא הוה דיחוי ותו שהרי בס"פ מי שהיה אמרי' שם ש"מ בע"ח נדחין ודיחוי מעיקרא הוה דיחוי וק' ממחוסר זמן א"וו רש"י לא בא כ"א ליישב מאין עלה על דעת לחלק בין מעיקרא לנ' ונדחה וכ' רש"י משום דמצינו כן במחוסר זמן אלא דיש לחלק דהתם אכתי לא הגיע זמן מצותו ואמנם היינו דמס' לן לדידן אי נחלק ונימא דכה"ג לא הוה אפי' דיחוי מעיקר' או דלמא באמת מהתם נילף דדיחוי מעיקרא לא הוה דיחוי:

תוס' ד"ה ונקטם לא לגמרי דמי עיין בר"ן הפי':

באו"ד אעפ"י שיש בידו לתקן ויש לחלק שמא עד שיתקן יקרש הדם ויפסל:
תוס' סוד"ה באשרה דמשה ואע"ג דלא דמי נ' כוונתם דהתם היה בידו לתתו מתחלת יו"ט במתנה:
ומ"מ מסקי דלא ניחשיב דיחוי מחמת שאין שלו כוונתם דאלת"ה ל"ל למנקט ע"ז שבטלה לינקוט לולב הגזול ביו"ט ראשון ואחר הגזילה נתנו לו במתנה אי שייך דיחוי אלא ש"מ דדווקא בע"ז שייך למבעי:
באו"ד ונ' לפ' דע דפי' זה אינו לפי' דברי רש"י דרש"י כפל בכמה מקומות דשל ע"ז יצא משום דביטול מהני ש"מ דאפי' באסורה להדיוט קאמר לדינא:
והנה מ"ש תוס' דבע"ז שרי להדיוט מבואר מדברי' דמשום יו"ט ראשון כ' כן אבל מ"ש דאשרה דמשה היינו שנטעו מתחלה לכך אלא דהיא של ישראל ולכך אפי' דיעבד לא יצא ואם היא של גוי ובטלה איבעי' לן התם וא"כ הא דשופר של ע"ז יצא היינו לאחר ביטול ול"ג מצות לאו ליהנות ניתנו ומבעין לא מפשטן משום דלא הוה נטעה מתחלה לכך אמנם סוגי' דכסוי הדם יק' דאמרי' בשופר לא יצא וקודם ביטול לא מיירי דהא אסור להדיוט וע"כ לאחר ביטול וש"מ דביטול לא מהני וכ"ת לעולם קודם ביטול והא גופא אשמעי' דהיכי דאסורי להדיוט לא יצא אף דשייך ביטול וא"כ לולב ג"כ כה"ג מיירי ולמאי הל' אצטריך בשמעתין אשרה דמשה דהיינו ע"ז של ישראל וצ"ע:
מתני' ר"פ נקטם ראשו כ' רש"י משום הדר הוא פסול ולכאורה הו"ל לפרושי משום חסר כדאמרי' בגמ' לקמן לא נוטל דווקא משום דחסר ונ' דעת רש"י דבאמת בהא פליגי לקמן מ"ד ניטל ה"ה נחלקה ס"ל דטעמא משום הדר וה"ה נחלקה אין זה הדר ומ"ד ניטל דווקא ס"ל טעמא משום חסר ומדקיי"ל כמ"ד ה"ה נחלקה ש"מ דטעמא משום הדר וה"פ דבנקטם ראשו טעמא משום הדר:
והנה רש"י כתב לקמן דבנחלקה התיומת בעי' עד השדרה נ' דטעמיה מאחר דקיי"ל נחלקה התיומת פסול ואם נקטם ראשו ממילא נחלקה ולמה לי' לתנא למתני נקטם ראשו נתני נחלקה התיומת פסול וממילא ידענא דנקטם ראשו פסול אלא ש"מ דנחלקה בעי' עד השדרה דווקא:
ועד"ז נבין ל' הש"ס לקמן מאי לאו ה"ה נחלקה ומהי"ת נימא דניטל לאו דווקא אלא ה"ט דק' לי' אי ס"ד ניטל דווקא היינו מתני' א"וו דפי' ניטל שניטל העלה הא' מחבירו והיינו נחלקה:
אא"כ יקשה למאן דדחי ואמר לא ניטל דווקא א"כ היינו מתני' וצ"ל ע"ד שכתב הרא"ש לחלק בין נחלק מתחלת ברייתו לבין נחלק אח"כ א"כ למאן דדחי ניטל היינו שניטל

מתחלת ברייתו והיינו דאשמעינן ריב"ל אף דבמתני' קתני נקטם אח"כ ל"ד נקטם אח"כ ה"ה ניטל מתחלת ברייתו ויש עד"ז ראיה לד' הרשב"א שחולק בה' טריפות על הרמב"ם שמחלק בין ניטל דהיינו אח"כ לחסר דהיינו חסר מעיקרא וע"ד שכ' שייך ניטל אף מתחלת ברייתו:

ויל"ד בשלמא ריב"ל דאמר נחלקה התיומת פסול ללי"ב הכי גמירא לי' אלא לר"פ דתבעי' לי' מהיכן עלה על דעתו למבעי ונ' דר"פ אשינויי דשני לעיל קאי דסדוק פסול היינו דעביד כי הימנק אי ל' זה דווקא דבעי' הסדק מפולש כסדוק של הימנק או הימנק לאו דווקא וה"ה בנחלק כ"ש עד השדרה פסול והיינו הימנק שיהא הסדק במשך שיכול להרחיבו עד כי הימנק:

ונחלקו ה"ה והכ"מ בפי' ד' הרמב"ם שכ' היו עליו א' א' פסול וד' ה"ה דהיינו ניטלה התיומת לפ' הרמב"ם והכ"מ כתב דזה פי' הרמב"ם בענין לולבא דסליק בחד הוצא והסכים הלח"מ עם הכ"מ ולי צ"ע דאם אין זה פי' ניטל התיומת אי זו פי' היה להרמב"ם לפירושו בענין תיומת בניטל אטו נפ' דניטל מכל או מרוב עלין רק הענין דמתייס להו וצ"ע:

רש"י נסדק ראשו העלין ר"ל דלא תקשה מנחלקה התיומת דהתם עד השדרה והכא בראשי העלין:

ל"ב ע"א תוס' ד"ה כפת כתיב וצריך טעמ' ובפסחי' ל"ו כ' משום דכתיב באתרוג פרי עץ הדר וק' א"כ גם הדס וערבה לא ניטל כ"א אחד ונ' כוונתם דר"ע באמת קאמר כשם שאתרוג אחד כך לולב הדס וערבה ואנן הדס וערבה לא מקשינן אבל בלולב דכתיב כפת חסר וכף לא מצי למכתב כדאמרינן דס"ד כף של תמרה ש"מ לאקושי לולב לאתרוג אתא:

במתני' ציני הר הברזל עיי' רש"י לכאורה דבריו נגד ד' אביי לקמן דבעי ראשו של זה מגיע לעיקרו של זה ואמנם המעיין בד' רש"י לקמן בשמעתין דאביר מיירי שלא יהיה הלולב קרח בין עלה ועלה וכוונת רש"י שהעלין באורך המה מרוחקים קצת זה מזה ולכך אין כל הלולב מכוסה בעלין:

ל"ב ע"ב רש"י שיהא לולב יוצא הק' רש"ל מה הוצרך רש"י לזה הרי תנן טעמא משום הנענוע ונ' דרש"ל ס"ל דניענוע היינו כסכוס ושפיר הק' אבל ד' רש"י כי דהולכה וההבאה היא הניענוע וא"כ לאיזו ענין צריך גובה טפח ולזה כתב רש"י מ"ש:

ונ' דשיערו בטפח משום דצריך להחזיק הלולב למטה בידו וחסרה לי' טפח וצריך להשלימו למעלה מגבה:

גמ' אימא וכדי לנענע נ' לפ' כיון דאכתי לא אדכר תנא דבעי' נענע ל"ש לומר כדי לנענע משא"כ אי גרסי' וכדי לנענע בשיעורא בעלמא עסיק תנא:

גמ' מאי לאו בהדי עלין נ' דק' לי' להמק' אמאי שינה ברייתא מל' המשנה אלא וודאי דל' המתני' דתנן לנענע בו מלת בו יתיר א"וו לאורויי כר' יוחנן דבעי' עוצומו של לולב ובאה הברייתא להוציא מזה וקאמר שלשה וארבעה לאשמעי' בהדי' עלין ולמסקנא משום סיפא דר"ט אצטריך:

ובזה נבין ד' רש"י שכתב ותיובתא דר"י וכי לא ידעי' דאדר"י מקשי' אמנם לולא ר"י לא בא כ"א לפרושי מתני' אדרבה ברייתא מסעייתא לי' וכמ"ש דהברייתא הבינה דלישנא דמתני' מורה כר"י אמנם ר"י הלכה קאמר ושפיר קאמר ותיובתא דר"י:

תוס' ד"ה צא מהן דטפח דלולב אינו שוה ונ' דזה כוונת ה"ה שכ' דדברי הרי"ף והרמב"ם דר"י גם בהא דהלכה כר"ט פליג אדשמואל ונתקשה הלח"מ בדבריו ולד' התוס' מ"ל מאחר דברייתא זאת דנדה אתיא כר"י מדתנא שדרו של לולב ותנא האי טפח בהדי אינך טפחים שם דגם בהא פליגא אדשמואל:

הדס הגזול יש ליישב קצת דאצטריך בכולהו למתני עוד הפעם דלמאי דמסקי' לר"י דגזול פסול ילפי' ביו"ט שני משום מהב"ע ומצינו לראב"י גבי חלה דקאמר דהוה בוצע בירך וסד"א דדווקא בלולב דמדכר ללולב בהדי' על נטילת לולב אבל בהדס דלא מדכרי' ליכא משום בוצע בירך קמ"ל דל"ש:

ד"ה ויבש הנה הראב"ד הביא ראיה מיבש דהדס דע"כ לא הוה נפרך בצפורן דאסא נפרך אם נותנו למים חוזר ונעשה לח וע"כ משכלה מראה ירקות ואמנ' לד' תוס' לעיל במתני' צריך לחלק בין הדס ללולב ב וע"כ תני תרווייהו וס' הראב"ד תנא סיפא לגלוי רישא ובערבה י"ל דתנא גזולה י"ל דלא תימא דלא קפיד אינש עלה והוה כהפקר ואין בה גזל:

ושל אשרה הנה סתם אשרה היא אילן גבוה ובדקל וכן בערבה הוה הוא משא"כ בהדס אין דרך לנוטעה אשרה אבל עושין ממנה נוי לע"ז כדתנן בע"ז מעוטרות ביורד והדס ומדשבק תנא דבר ההוה ותנא דבר שאינו הוה וש"מ דדווקא באשירה דהיינו אשירה שעומד לשריפה הוא דפסול אבל של נוי ע"ז כיון דאי' לי' ביטול יוצא דיעבד אפי' קודם ביטול וכד' רש"י ועיר הנדחת לדומיא ונקטם ראשו לד' הפוסקים דהיינו קטומי' דלקמן אצטריך למתני להוציא ממאן דמכשר ולד' הראב"ד דנקטם ראשו לכ"ע פסול הא גופא אצטריך דלא ליחליף בקטומין:

נפרצו עלי' לד' הרא"ש דבלולב הפי' כד' התוס' שנחלקה תיומת העלין והיינו כי חופיא וה"פ נשרו וא"כ שפיר אצטריך למתניי' וז"נ כוונת רש"י שכ' נשרו ר"ל דבהדס וודאי פי' נשרו וא"כ מ' דה"ה בלולב ה"פ:

ודלא תנן כמו בערבה לקמן דנשרו מקצת עליו כשיר' והיינו משום דבהדס בעבות תליא מלתא וכדמסקי' בברייתא:

רש"י ד"ה האמת והשלם כוונת רש"י ליישב קו' תוס' לעיל גבי כופרא דדווקא גבי סם המות שייך זה ועיי' רש"א דבפסחי' הק' תוס' א"כ אמאי כשר הירדוף למרור ונ' ד' תוס' בשמעתין דכוונת רש"י מאחר דלולב בא לרצות אין קטיגור סם המות נעשה סניגור משא"כ במרור:

ראב"י אומר עיי' בריטב"א שמחק גי' שלפנינו דל"ש בהדס עצו ופריו ונ' להביא ראיה לגרסתינו דתנא עבות כשר ומאי קמ"ל פשיטא ולגי' אתיא למימר דאפי' ראב"י דדרש עצו ופרי' מודה דבעי' עבות ודהדר תנא שאינו עבות פסול היינו דס"ד אם הענף היה עבות אף שנשרו העלין אח"כ כשר וע"ד שכתב הריטב"א בשם רא"ה קמ"ל דשאינו עבות אף שהענף היה מתחלה עבות פסול.

יבשו רוב עליו והרמב"ם השמיט הך ברית' וכ' הכפות תמרים מאחר שהביא הרמב"ם דבנשרו רוב עליו סגי בקן אחד כ"ש יבשו ודברי' תמוהים דהתם בכל קן קאמר ובאסא מצראה וכמ"ש ה"ה משא"כ ביבשו:

זה אלי ואנוהו עיי' רש"י בסוף הסוגי' לקמן דעתו דבעי' מה"ט גם לרבנן קשר גמור וכ"ה בהג"א ואמנם אין המנהג כדברי' ונ' בנסביר מאי ואנוהו שייך בקשירה זאת ונ' דאינו דומה מרצה במצוה אחת למרצה בג' מצות וא"כ דיו שיהיו באגודה אחת אבל קשירה גמורה לא בעי' ואמנם לק' דאמרי' כאגודת ירק דהוה קצת דרך בזיון הוא דבחול לא. ויל"פ לר"י דיליף לקיחה הרי גבי ולקחתם לכם כתיב פרי עץ הדר ופרי עץ הדר וודאי אינו באגודה לכ"ע וצ"ל דכיון דכ' קרא כפות תמרים וענף ע"ע וערבי נחל כולם בויו ש"מ דבא להורות דגזי"ש דלקיחה אהני קאי ולא אפרי עץ הדר דהרי אינו באגודה:

ד"ה אבל בב' וג' מקומות כשר לכאורה הסברא דכשהם במקום א' ני כעץ פרי והתורה אמרה עץ עבות אבל בב' או ג' מקומות שפיר מחזי יותר לעץ עבות מלעץ פרי:

דף ל"ג ע"ב תוס' ד"ה שנים ושלשה יל"פ דרבא ה"ק הא דר"ח צריכא לאידך דר"ח דדווקא שחורות פוסלין ומשו"ה כשהם במקום א' הם כולם שחורים ופוסלין אבל כשהם בב' וג' מקומות אם הם שחורים במקום א' הם ירוקים במקום אחר ולכך אינם פסולין:

אמר ר"פ ד' ר"פ צריכין ביאור כיון דאמר רב דבעי' מיני דהדס פשיטא דאדומות פוסלין דלאו מיני דהדס נינהו ותו למאי אצטריך ר"פ לדר"ח הא בלא ר"ח ג"כ מוכח וכמ"ש ותו מר"ח מאי ראיה מייתי ר"ח שחור אדום הוא דקאמר אבל אדום שחור הוא ונ' דר"פ ק' לי' דדיוקי' דרב סותרי' זה את זה ברישא קאמר אלא שחורות מ' אדומות אינם פוסלין ואח"ז קאמר דירוקות דווקא בעינן וע"ז ק' ר"פ דסיפא ע"כ דווקא ורב לא קאמר בהדיא אדומות פוסלין משום דס"ד אדומות מקרי ענבים עדן ופוסלין אבל שחורות שכבר שזפתם השמש ואינם ראוי' לאכילה תו לא פסלי לזה נקט רב שחורות אבל טעמא דפסלי משום דכשהיו אדומות כבר היו פוסלין והאי שחור אדום הוא אלא שלקה וע"י לקיותו לא יהא פסול החוזר להכשירו:

רש"י ד"ה גזולה ויבשה דלכם אכולהו קאי וכ' הכפ"ת דרש"י כ"כ לאפוקי מערבה שבמקדש וק' הא מטעם מהב"ע פסולה וי"ל ע"ד שכ' לעיל דס"ד ערבה לא קפדי בה אינשא ל"ש גזולה לזה כ' רש"י דמ"מ לא הוה לכם ואמנם מדציין רש"י גזולה ויבישה נ' כוונת רש"י דלא תימא דבערבה לא שייך הדר לא היא כשם שלכם קאי אכולהו ד' כך הדר אכולהו ד' אלא שצ"ע ברש"י ריש פרקין:

של אשרה ועיר הנדחת נ' דעיר הנדחת אצטריך לתנא דס"ד מדכ' ואת כל שללה תקבוץ ושרפת ערבה אינה בכלל שללה קמ"ל:

נקטם ראשה אצטריך דלא מהני עלתה בה תמרה כמו בהדס:

נפרצו עליו ס"ד בהדס דכתיב ענף עץ פסול נשרו אבל לא בערבה קמ"ל דאפי' בערבה:

כמושה עיי' בר"ן ויע"ל דס"ד כמושה בערבה כיבש דמי קמ"ל:

דף ל"ד ע"א ערבתא חלפתא עיי' רש"י ובשבת ספ"ב הגי' ערבה צפצפה ואמנם ש"ס דשמעתין נ' דגרס בכיון חלפתא דבין ערבה לצפצפה לא שייך כ"כ למטעי אבל חלפתא תרי הוה חלפא גולי דומה ושאר חלפי דומה למסר והיה קרי מתחלה לחלפי גולי ערבה לומר שהיא כשירה ולדומה למסר קראו חלפתא ואח"כ החליפו הענין ופסלו את הכשר והכשירו את הפסול:

תוס' ד"ה בית הכוסות למאן דחייש לס' דרוסה ובמ' שבת שם כ' דאפי' למאן דלא חייש יש להטריף משום דמחט גרע מקוץ וכאן השמיטו זה ונ' דהא תלי' בפי' דשמא הבריא דאי אמרי' נתרפא אין לחלק בין מחט לקוץ ואי אמרי' ניקב אז יש לחלק אא"כ ק' מ"ש תוס' שבת שם לבסוף דבנשחטה סמוך לשחיטה ל"ש שמא הבריא התינח אם הבריא פי' נתרפא אבל אם פי' ניקב מה לי סמוך לשחיטה או לאו סמוך וצ"ע:

ל"ד ע"ב רש"י ד"ה ר' טרפין דלא בעי הדר בהדס וק' א"כ למה פוסל יבש ונ' דק' לי' לרש"י למה לא פליג ר"ט גם בלולב א"וו הענין לולב דכ' בהדי' בקרא מקשי' לאתרוג ובעי הדר ונקטם ראשו לאו הדר הוא משא"כ הדס דענף עץ עבות כ' ולא הדס י"ל דבעבות דהיינו העלין הוא דבעי' וענביו מרובין ויבשו ונפרצו פסול אבל נקטם ראשו של הדס והדס לא כ' בקרא לא בעי ר"ט הדר ולפי"ז בערבה דכתיב בהדי' בקרא ר"ט מודה דנקטם פסול:

תוס' ד"ה ענף עץ י"ל דר"כ ואמימר דפליגו לעיל בהדס שוטה בהא פליגי דלכאורה יק' למאי אצטריך קרא לסי' בתוך סי' לימא הדס א"וו משום הדס שוטה דייק למימר עבות ואמנם למאן דבעי ענף חד לתלתא הדסי' א"כ אצטריך קרא לגופי' י"ל דגם הדס שוטה כשר:

בסוה"ד מדרשא דעץ ואכתי יק' עכ"פ שנים לבעי וצ"ל הדר לגופי' אצטריך וא"כ מעיקרא אמאי לא מק' תוס' משנים ומק' משלש ונ' דד' תוס' האלו המה מן הקו' על רש"י וכוונתם דלד' רש"י יק' דגם באתרוג נדרוש כן וע"כ צ"ל דלגופי' אתא וה"ה בהדס ולזה קיצרו בדבריהם:

ואמנם לא ביארו תוס' תלתא מנ"ל וצ"ל דגמ' גמירא לי' לר' ישמעאל אבל דווקא בהדס אבל בערבה מודו תוס' דערבי שתים מדק' לעיל לר' ישמעאל של בעל מנ"ל:

תוס' ד"ה ערבי כוונת דבריהם דמאחר דלא כתיב בקרא בהדיא ג' הדסים וב' ערבות ל"ש בל תוסיף וא"כ בלולב דכתיב כפת מודו תוס' דשני לולבים הוה בל תוסיף ובזה מיושב קו' ה"ה מ"ש משני זוגות תפילין דאיכא בל תוסיף דהתם אות אחד אמר הכ' ולא שני אותות:

רש"י ד"ה הלכה כר"ט להקל דקטים כשר כוונתו דלאו למבעי תלתא קאמר דא"כ מ"פ הש"ס ולדרוש כר"ע אלא להקל דקטום כשר וע"ז מקשה הש"ס דנהי דלא דרש כר"ט משום ואנוהו כמ"ש תוס' אבל בחד דלא קטים הו"מ למדרש:

סוגי' דלולב של אשרה במה"ב.:

יל"ד למה לי' לתנא למינקט אשרה וגם עיר הנדחת למנקט אשר' ועיר הנדחת ממיל' ידעי' וצ"ל דהיינו דאמרי' בגמ' דיקא נמי מדקתני תרווייהו דלא רצה למתני אשרה דס"ד אפילו אשרה של גוי דל"ש כתותי מכתת קמ"ל דדומיא דעיר הנדחת דאיכא מכתת וזה לד' רש"י דבעי' מכתת ולד' ר"ת דלא בעי מכתת ה"פ ס"ד אשרה אפי' לאחר ביטול אסורה קמ"ל דדווק' קודם ביטול דומיא דעיר הנדחת דלא שייך ביטול אא"כ מאי מבעי' לר"ל בפ' כל הצלמים אי אשרה שאינה אסורה להדיוט לולב מאיס למצוה הרי בעי' דומי'

דעיר הנדחת וצ"ל דאיבעי' דר"ל אלכתחלה קאי וידע להא דרבא דדיעבד יצא אלא מ"מ מספק לי' לענין לכתחלה בין לרש"י דרבא קודם ביטול מיירי בין לר"ת דרבא לאחר ביטול מיירי וכ"ז ללי"ב אבל לר' דימי דאמר אשרה שבטלה קמבעי' לי' אי יש דיחוי ולר"ת ניחא דכיון דקודם ביטול פסול' לאחר ביטול מהו אבל לד' רש"י כיון דגם קודם דעבד כשרה מה דיחוי שייך וכמו שכ' תוס' והריטב"א ונרא' דבאמת קציצת הלולב מן הדקל הוא הביטול ואמנם אלו קצצה ישראל הו"ל ע"ז של ישראל שוב תהא פסולה שפיר מקרי דיחוי אפילו בטלה הגוי וקצצה וכ"כ לעיל דרש"י בע"ז רמז לן דא"צ לפ' שקצצו ביו"ט ונ"מ לענין יו"ט שני כ"א שגדעו ופסלה ואי מבטל להאי פסלא ביו"ט יצא בו ולמ"ש כאן צ"ל דבקצצו ביו"ט ולענין יו"ט שלאחריו מבעי' לי' א"נ שקצצו בחו"המ. אמנם הרמב"ם כתב לולב של אשרה אע"פ שבטלה לאשרה מלעבוד אותה אסורה ר"ל בזה ל"מ קצץ הלולב מהאשרה לנאותה וודאי דאסורה אפי' קצץ לבטל עי"ז האשרה ג"כ והמובחר ביישוב דבריו דהיינו בעי' דר"ל אליבא דרב דימי וכיון דלא אפשט' נקטי' לחומר' אלא שק' הרי הרמב' פסק בשופר ולולב של ע"ז דיעבד יצא ולא כ' דבעי' ביטול א"כ מ' דס"ל כד' רש"י דאפי' קודם ביטול יצא ומה בין אשרה ללולב של ע"ז וה"ה יישב זה לפי גרסתו וכן הכ"מ האריך בזה וגם יק' למה לא כ' הרמב"ם שבטלה ביו"ט ותי' הלח"מ בהל' שופר בענין זה דוחק הוא בשלמ' רב דימי דנקט לי דיחוי דשפיר אבל הרמב"ם שסתם דברי קש' למה לא ביאר ונ' ד' הרמב"ם דהא דרב דימי הדר בי' מלי"ק היינו דבאמת וק' ללי"ק ל"ל למימר דר"ל דווקא באילן המותר קמבעי' לי' למה לא נימא דלאחר ביטול הוא דמבעי' לי' וצ"ל דק' להאי לישנא למה לי' לר"ל למנקט המשתחוו' לדקל דווקא לינקט לולב של ע"ז כדנקט רבא א"וו דבדקל שלא נאסר קמבעי' לי' וע"ז אתא רב דימי לעולם בדקל שנאסר דווקא מבעי' לי' ובלולב של ע"ז פשיטא ליה כדרבא דאפי' בלא ביטול לכתחלה לא יטול ודיעבד יצא אמנם באשרה שנאסרה הוא דמבעי' לי' דילפי' רבנן מאשיריהם תשרפון באש ומהאי קרא ג"כ דרשי' דנכרי שעבד לד' ישראל לא מהני ביטול והנה ע"כ מתני' דלולב הגזול דתנן דומי' דעיר הנדחת באשרה דמשה מיירי אבל מבעי' לר"ל מאי הוא אשרה דמשה אי דווק' דהוה מעשה דפלחי לד' ישראל או דלמא כל אשרה שנאסרה מואשיריהם תשרפון באש אף דמהני ביטול להדיוט כיון דעד שבא גוי ובטלה היינו מצווין עליו בעשה דאשיריה' תשרפון באש שוב נפסלה למצוה לעולם מטעם דיחוי או דלמא כיון דהשתא לאחר ביטול מותרת להדיוט ויצאה מואשיריהם תשרפון באש גם למצוה אין דיחוי. נמצא דמאחר דבעין לא מפשט' לולב של אשרה שנאסר' אפי' לאחר ביטול פסולה אבל בשל ע"ז פסק כרבא. ועד"ז יש לבאר

ד' רש"י במתני' שכתב לולב של אשרה בגמ' מפי טעמא וכ' לעיל דיש לדקדק הרי גלה רש"י הטעם לקמן בסמוך בעיר הנדחת והיא היא אמנם רש"י דלסבר' המק' דלא הוה מחלק בין אשרה ללולב של ע"ז באמת אפי' בלולב של ע"ז של גוי לא יצא אף דל"ש כתותי ולמסקנא דאשרה היינו אשרה דמשה דווק' הוא דנחתי לחלק בין של ישראל לשל גוי וז"ש רש"י בגמ' מפי טעמ':

רש"י במתני' ד"ה ושל עיר הנדחת בסו"ד ולולב בעי שיעורא ד' טפחים כדלקמן ודבריו צריכין ביאור הרי ג' טפחים בהדי תנן במתני' ומה לי ג' או ד' דהרי בהדס וערבה סגי בג' ואמרי כתותי ונ' כוונת רש"י משו' דבמתני' תנן ג' טפחים כדי לנענע מ' דהעיקר משום הנענוע דאינו ניכר בלולב פחות מג' וא"נ י"ל נהי דכשרוף דמי מ"מ חזי לנענוע ומה כתותי שייך לזה כ' רש"י דהאי כדי לנענעו פי' וכדי לנענע דהיינו ד' טפחי' כדלקמן ושפיר שייך כתותי:

גמ' והאמר רבא הנה לפי' ר"ת דרבא לאחר ביטול מיירי שפיר מק' הש"ס הרי הלולב כשקצץ מן האשר' נתבטל וכמ"ש התוס' לפנינו ואמאי פסול ומשני באשרה דמשה ללא מהני ביטול אבל לרש"י דרבא קודם ביטול איירי מאי מקש' נימא מתני' מיירי שקצצו ישראל דלא מהני ביטול דידי' ונ' דגם לרש"י מק' ע"ד הנ"ל השתא קודם ביטול קאמר רבא משום דיכול להתבטל אם נטל יצא באשרה דסתמא תנן דמ' אפי' נקצץ הלולב ע"י גוי ואמאי פסול:

והנה הרמב"ם אחר שפסל לולב של אשירה כתב סתם לולב של ע"ז אם נטל יצא וכ"כ בשופר אם תקע יצא וא"כ הך סוגי' דסוף כיסוי הדם דתניא בהדיא לא יצא הרמב"ם במאי מוקי לה ונ' דק' לי' להרמב"ם קו' התוס' אמאי לא משני הש"ס מתני' ביו"ט ראשון דבשל גוי אינו יוצא משום דבעי' לכם ואי זכה בה הו"ל של ישראל ורבא ביו"ט שני מיירי א"וו מ' להש"ס דרבא לית לי' כהך ברייתא דכיסוי הדם וס"ל דאפי' בשל ישראל כתותי ל"ד לד' רש"י הא אינו טעון שריפה כ"א גניזה ונקט הש"ס אליבא דהרמב"ם הך קו' למסקנא ודווק' באשרה שנטעו מתחלה לכך הוא דלא יצא משא"כ בשל ע"ז אפי' של ישראל:

רש"י ד"ה לולב של ע"א כתב כן דלא תימא דהמקש' מ' לי' דלולב של ע"א היינו של אשרה:

שם ד"ה באשרה דמשה הנה לפי פי' זה נראה דוחק דמתני' מיירי שהי' לעולמים שהיו לפנינו ואמת די"ל דל"ד אשרה דמשה אלא ה"ה אם נטע גוי בזה"ז אשרה לד' ישראל אלא א"כ בקיצור הו"ל לשנויי בע"א של ישראל וכבר כ' לעיל דלא רצה הש"ס לשנויי הכי

דא"כ היינו עיר הנדחת וגם לי' רש"י לא מ' כן ונראה דדבר זה הוא מחלוקת ר"ל בפ' כל הצלמים בלי"ק ור"ד בלי"ב דלי"ק ס"ל דדווקא אשרה דמשה וכיו"ב שעבדה לד' ישראל הוא דפסלה מתני' הא אשרה דמהני לה ביטול כשרה דיעבד ופסולה לכתחלה וכדרבא דלולב של ע"א לא יטול פי' רש"י דמאיס לגבוה ואם נטל כשר וכ"ז פשיטא לר"ל וכפי' רש"י דאפי' קודם ביטול כשר דיעבד וממיל' ל"ש למבעי אי לאחר ביטול יש דיחוי כיון דדיעבד כשר לא שייך דיחוי וכי איבעי לי' היכא דלא חל אי' ע"א כלל להדיוט ומ"מ אסור לגבוה וה"ה למצו' או לא מדמי' מצוה לגבוה ודווקא היכא דחל אי' ע"א להדיוט הוא דמאיס למצוה וכדרבא לא זולת אמנם ר"ד ס"ל כיון דמקרא דאשיריהם תשרפון באש ילפי' דנטעו מתחלה לכך אסור א"כ כל נטעו מתחלה לכך כ"ז שלא שלא בטלה בעשה דשריפה קאי ופסול אפילו דיעבד ולאחר שבטלו מבעי' לן אי יש דיחוי:

ופלוגתייהו נ' במה דדייקא דומי' דעיר הנדחת דר"ל בלי"ק דייק מה עיר הנדחת לית לה תקנת' אף אשרה דלית לה תקנתא ור"ד דייק מה עיר הנדחת דלשרפה קאי אף כל דלשריפה קאי וזה ג"כ כוונת רש"י דכ' שכ' ואשריהם תשרפון באש וכתותי מכתת שיעורי' כמומר משא"כ בלולב של ע"א של גוי דמהני ביטול לא שייך כתותי:

כ"כ לעיל דפשט ד' הרמב"ם כרש"י אלא שמפריז עוד יותר להכשיר דיעבד אפי' ע"א של ישראל והקש' תלמיד א' א"כ למה פסק הרמב"ם בהל' פרה אדומה דאזוב של ע"ז פסול להזאה והרי כ' הר"ש שם פי"א ממס' פרה דהטע' משום כתותי ונר' ד' הרמב"ם מאחר דע"ז מטמא כנדה שוב פסול להזאה ככל מזוב טמא ותרומה דתנן התם ל"ד וכמ"ש המפ' דה"ה חולין טמאים:

תוס' ד"ה של אשרה כ"כ במה"ק דעדיפ' הו"ל להתוס' להק' מעיר הנדחת דמתני' אעיר הנדחת וגם ל"ש תי' תוס' דאזיל בתר דמק' מבריי' והא גופא קשי' ברייתא ל"ל ונ' דד' תוס' דמלולב של עיר הנדחת לא ק' למק' דידע דטעמ' משום כתותי מכתת שיעורי' אבל מלולב של ע"ז דמ' אפי' של גוי דל"ש כתותי וכד' רש"י הוא דק' לי' אעפ"כ פסול דיעבד ש"מ משום דמאיס למצוה וה"ה לכיסוי וכ"ת א"כ גם למאי דמשני דאם נטל יצא אבל לכתחלה לא הרי רבא קאמר לכתחלה מכסין כ"כ לעיל דלכתחלה לא משום דכבוד הוא לע"ז וזה לא שייך בכיסוי וכמ"ש שם משא"כ אי אפי' דיעבד לא יצא ולמסקנ' מוקי לה בע"ז של ישראל ואמנם מאחר דס"ד בלולב דע"ז היינו דגוי א"כ גם לולב של אשרה אפילו דגוי הו"ל להק' ממתני' דידן:

באו"ד דומי' דעיר הנדחת יל"ד ד' התרצן שפיר יישבו התוס' אבל ד' המק' אכתי דלא ידע מדומי' מה עלה ע"ד להק' ולא יישב לעצמו דמתני' ביו"ט ראשון דע"כ מודה רבא ונ'

דהמק' הק' קושי' להלכה דקיי"ל כר"י דמתני' בלולב הגזול מיירי אפי' ביו"ט שני ושפיר הק' אבל התרצן הו"ל לשנויי רבא לטעמי' דמתרץ לעיל ד' רשב"נ וא"כ מ' דכוותי' ס"ל וע"כ כ' התוס' דהתרצן מדומיא דעיר הנדחת מ' ליה דמתניתן אף ביו"ט שני קאמר:

באו"ד ור"ת מפ' הנה מד' רש"א מבואר דלד' ר"ת בקודם ביטול לאו משום משום כתותי אתיא וכ"כ במה"ק דאולי מטעם מאיס אתי' עלה והי' אפשר עוד לומר מטעם רוצה בקיומו אתיא אבל מה נעשה כי ד' רש"א תמוהים דמה שהביא לר"ת לחלוק על רש"י הוא סוגיא דסוף כיסוי הדם דלרש"י עיקר חסר מן הספר והו"ל להש"ס למימר הב"ע בע"ז של ישראל אלא ש"מ דאפי' בשל נכרי לא יצא והרי התם קאמר הש"ס בהדי' דהטעם משום כתותי מכתת שיעורי' וצ"ל ד' ר"ת דנהי דאין הישראל מצוה לחזור אחר הע"ז שביד הגוי מ"מ כשבאת לידו חייב לבערה והאיך הוא נוטלה לצאת בה והא כתותי מכתת שיעורא כיון שבידו לבערה:

באו"ד ואפי' את"ל מ' דלמסקנא ס"ל לתוס' דרבא דווקא באפר עיר הנדחת קאמר והסבר דבע"ז שייך מאיס למצוה משא"כ בעיר הנדחת שללה נשרף בגז"הכ ורוב שללה לאו דע"ז הוה:

והש"ס דפריך התם מע"א לעיר הנדחת היינו אי אפי' דיעבד לא יצא בע"א וע"כ לאו משום מאיס הוא אלא משום דאסור בהנאה לפום סברא דהשתא:

באו"ד לא דמי כסוי לחליצה אין לפ' דכוונת תוס' בכסוי ל"ש מאיס משום דכבר נשרף ואין כאן אלא אפר משא"כ בחליצה שהסנדל של ע"א הוא דא"כ הו"ל לתוס' למימר לא דמי אפר לסנדל ודבאמת לא כ' תוס' הכי משום בעי' דר"פ בפרק כל הצלמים צמרה מהו לתכלת והרי התם הצמר גופי' רק שיורי הבהמה ולאחר ניפוץ וטוויה וצביעה מבעי' לי' אי מאיס ש"מ דפי' מאיס היינו שהוא מעלה גדולה לע"א שמשמשי' ממנה למצוה ואהא גופא קאמרי תוס' דבכסוי ל"ש זה דהרי מלכלך לה טובא בדם וכמ"ש במה"ק:

באו"ד והא דמפליג ד' תוס' בשמעתין דלרש"י ניחא דמה לי ע"א של ישראל שאין לה ביטול ומה לי תקרובות ע"ז שאין לו ביטול ולזה הק' תוס' דווקא לר"ת ובמק"א באמת הקשו גם לד' רש"י ולמ"ש לעיל דד' הרמב"ם דגם בע"א של ישראל יצא יש לו ראיה מזה מדלא מחלק בחליצה בע"א גופי' בין של עכו"ם לבין של ישראל אלא דהא גופא קשיא מ"ש תקרובות דפסול לחליצה וכבר הק' זה בס' כפות תמרים ותי' שם נ' דוחק טובא ונ' דהיינו משום דקרייי' הפסוק זבחי מתים כלומר דבר שאינו חי כלל וכלמתים דמי וא"כ גם למצוה פסול:

ואמנם הק' עוד בספר כפות תמרים מד' הרמב"ם הל' ציצית שכתב המשתחוה לבהמה צמרה פסול לציצית והנה המג"א סי' תקפ"ו כ' באמת כי ר"ל פסיל לכתחלה ויש לרמז דבריו בדברי הרמב"ם שכ' תחלה ולא בגזל ולא בעיר הנדחת ולא בקדשים ואם עשה פסול ואח"ז כתב המשתחוה לבהמה צמרה פסול ולא כייל להא בהדי קמייתי היינו דבקמייתי קאמר אם עשה פסול אפי' דיעבד וכאן כ' רק פסיל לכתחלה:

אמנם לולי דמסתפינא הייתי אומר דכולא מלתא דפשיטא לי' להרמב"ם דבאשרה אפי' בטלה פסול נפקא לי' מהך בעי' דר"פ דהרי בע"ח אינו נאסר להדיוט כלל ואעפי"כ מס' לר"פ אשרה שנאסרה להדיוט לא כ"ש דלא מהני לה ביטול ומעתה סברת הרמב"ם אפכא נעבד שמותר להדיוט ואעפי"כ אסרה הכ' לגבוה וא"כ לאו משום אי' הנאה נאסרה אלא משום דמאיסה וה"ה במחובר דכוותא אף שפקע אי' הנאה נאסר משום מאיס אבל בע"א הטעם משום אי' הנאה וכיון דמצות לאו ליהנות ניתנו יצא דיעבד ודיו למאסה לכתחלה וכ"ת א"כ גם בשופר הו"ל להרמב"ם להביא המשתחוה לבהמה קרנה פסול לשופר א"כ תקשה לך דהו"ל להביא שופר של תקרובות ע"ז וע"כ אתה אומר משום דבגמ' לענין חליצה אתמר הביאה הרמב"ם לענין חליצה וסמך עלה בה' שופר ה"נ לענין ציצית אתמר בהדיא והביאה הרמב"ם וסמך עלה בה' שופר:

שם באו"ד ובההיא דראוהו ב"ד כ"כ במה"ק מדוע לא ק' להו לפי' רש"י דהיינו מה לי ע"א של ישראל מה לי עיר הנדחת ויש להוסיף דל"מ ע"א של ישראל דאיכא תרתי מאיס וכתותי מכתת אפי' עיר הנדחת דלא שייך מאיס משום כתותי לחוד לא יצא ואמנם עד"ז יש ליישב ג"כ קו' תוס' על ר"ת דלישמעי' ע"א קודם ביטול ליכא רבותא כ"כ דאם גם לאחר ביטול פסול לכתחלה מטעם מאיס כ"ש דמקמי ביטול דפסול אפי' דיעבד מטעם מאיס אבל בעיר הנדחת דל"ש מאיס לא ידענא קמ"ל אפי' עיר הנדחת:

באו"ד וע"כ צריך לאוקמי לאחר ביטול כוונתם ליישב קו' תוס' בר"ה לגירסא דגרסי ר' יהודא הא בשופר של שלמי' אמר ר"י דלא יצא ואמאי בע"א יצא וע"ז כתבו דע"כ מיירי בע"ז לאחר ביטול:

בענין כתותי מכתת שיעורא ס"פ כסוי הדם.

רש"י ד"ה מכסין בעפר עיר הנדחת כ"כ במה"ק דרש"י כ"כ משום דאמרי' לא נצרכא אלא לעפר עפרה מ' דעד השתא ס"ד דבאפר עפרה עסקי' ועדן יל"ד דהו"ל לרש"י למימר קס"ד אפי' בעפר אפרה ול' לרש"י מ' דס"ד רק בעפר אפרה ומנ"ל לרש"י הא ונ' דק' לי' לרש"י הרי הכ' ולא ידבק בידך קאי רק אכל שללה ואין עפר עפרה בכלל שללה ומהי"ת

נימא דעפר עפרה אסור ולזה כ' רש"י דבאמת ס"ד דרק בעפר עפרה מיירי וכ"ת א"כ למסקנא יק' ל"ל קרא דואת כל שללה תקבוץ להתיר עפר עפרה מהי"ת למיסר י"ל מקרא דוהיתה תל עולם לא תבנה עוד ש"מ דגם עפרה אסור ואצטריך תקבוץ שפיר להתיר עפר עפרה וכי תימא היאיך ס"ד למיסר עפרה הרי דרשי' לא תבנה אבל אתה עושה אותה גנות ופרדסים היינו לבתר דילפי' היתר מתקבוץ ש"מ דאבנין דווקא קפיד קרא:

רש"י ד"ה והא אי' בסוה"ד ובעיר הנדחת נ' משום דדרשי' פ' כל הצלמים שם האי קרא אע"ז כ' רש"י דבאמת בעיר הנדחת אבל מדכ' קרא ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וכ' בע"א ולא תביא תועבה אל ביתיך ועי"ז תהיה ע"ז של ישראל והיית חרם כמהו וסיים קרא כי חרם הוא וממילא ילפי' מעיר הנדחת אבל עיקר קרא בעיר הנדחת כתיב:

ויל"ד אטו לא ידע המק' דאיכא מ"ד דס"ל מצות לאו ליהנות ניתנו ונ' דהמק' הוה מחלק בין מצוה דלא מחסרי' מידי כלולב ושופר וחליצה דלאחר שנעשו המצות האלו הרי הן באיתנן ולא חסרו מידי וא"כ אפי' היה קונה הדברים משלו היה יכול לאחר מצותן לעשות בהם מה שלבו חפץ משא"כ עפר כסוי אשר מחמת לכלוך הדם נפסד העפר לגמרי וכה"ג לא שייך לאו ליהנות ניתנו דהרי מרויח עפרו והתורה אמרה ולא ידבק בידך מאומה ואמנם כ"ז אם צריך להביא עפר משלו אבל מאחר דמסקי' דעפר עפרה התירה תורה שוב קאמר רבא שפיר דגם כאן שייך לאו ליהנות ניתנו:

רש"י ד"ה ורבא אמר בסו"ד נ' כוונת רש"י דוודאי אם גם בעת עשיית המצוה כוונת העושה רק לקיים גזירת המלך מ"מ לאחר שקיים המצוה נהנה בתקנות השכר שיגיע לו אבל זה דומה למאי דאמרי' בכתובות תחלתה באונס וסופה ברצון מותר דלבסוף יצרה אלבשה וה"נ דכוותא לטעם מ"ד ליהנות ניתנו משום דוודאי יהנה לבסוף ומעתה היינו דקאמר רבא פ' ראוהו ב"ד לכתחלה לא יתקע והיינו דמיחת נפשי' לאיסורא ומ"מ דיעבד יצא כדאמרן:

וי"ל דזה כוונת המק' לא. יתקע מאי לאו אם תקע לא יצא ר"ל דכיון דאמרת לכתחלה ש"מ משום הנאה דלבסוף הוא וא"כ אפי' דיעבד מ' דלא יצא.

ועד"ז נבא לבאר בעז"ה כיון דכבר אשמעי' ברייתא האי דינא בשופר למה זה אשמעי' שנית בלולב אמנם אי אשמעי' בשופר לחוד הו"א ה"ט משום דהתקיעה הנאה היא לו כמ"ש הכל בו גבי המודר הנאה משופר קמ"ל דגם בלולב דינא הכי וע"כ הטעם משום הנאת המצוה וא"כ אפי' דיעבד לא יצא וכ"ת בלולב ביו"ט ראשון מיירי ומשום לכם הא דומיא דשופר תני ובשופר לא בעי' לכם ואצטריך שופר ואצטריך לולב:

תוס' ד"ה והתניא ניחא ליה לאתויי נ' כוונתם דמתני' דסוכה י"ל דביו"ט ראשון מיירי ומשום לכם אבל בהך ברייתא דתנא ג"כ שופר ע"כ מוכח דלאו משום לכם הוה טעמא: **קיצור** שאר ד' תוס' עם קצת הוספה דבפ' ראוהו ב"ד דקאמר רבא בשל ע"ז יצא מ"מ לא פריך התם מברייתא דהכא כיון דרבא קאמר בפי' דבעיר הנדחת לא יצא משום כתותי מכתת שיעורא אנן ידעי' דבע"ז מיירי רבא היכי דל"ש כתותי לרש"י כדאי' לי' ולר"ת כדאית לי' ובסוכה ל"פ הש"ס אדרבא מברייתא דהכא דידע לתרץ רבא ביו"ט שני ובברייתא ביו"ט ראשון משא"כ ממתני' פריך שפיר כד' תוס' דדומיא דעיר הנדחת תנן דל"ש ביו"ט ראשון ל"ש ביו"ט שני שפיר פריך:

ע"ז מ"ז ע"א המשתחוה לדקל ל' זה קשה להולמו דקל הנעבד הו"ל למימר דל' המשתחוה מ' שישראל זה שהשתחוה מבקש לולב מדקל זה ונ' שזה שהביא להש"ס בליק לפ' דר"ל באילן שלא נאסר להדיוט קמבעי' ולמ"ד ילפי' מחובר מבע"ח דלמה נקט ר"ל לישנא כזה אלא וודאי בא להורות דמיירי בנעבד מישראל ודקל של ישראל שאין לו ביטול ואבעיא דידי' משום דנטעו ולבסוף עבדו ולרבנן ואמנם ר"ד פליג דמעולם לא אמר ר"ל ל' זה כ"א אדרבה אשרה שבטלה קמבעי לי'

ויע"ל מאחר דשופר כ' בקרא מקמא לולב למה לא איבעי' לי' לר"ל המשתחוה לבהמה דלא נאסרה קרנה מהו לשופר ואמנם י"ל אי הוה מבעי' לי' בע"ח דאסרה הכ' בהדי' לגבוה אכתי לא ידענו במחובר מה ס"ל לר"ל אי ילפי' מנעבד לכך איבעי' לי' מחובר וכ"ש נעבד דבע"ח דכ' בקרא:

אמנם ר"ד פשיטא לי' דר"ל לא איבעי' לי' כ"א היכ' דחל האיסור להדיוט וא"כ מ' דבלגבוה לחוד לא תליא מלתא ולפי"ז המשתחוה לבהמה צמרה כשר לציצית והרמב"ם פסק הכא כר"ד בלולב ובהל' ציצית כר"פ דצמרה פסול וצ"ל ד' הרמב"ם דר"ד לא פליג כ"א במחובר דתרתי לא אמרינן למילף מחובר לגבוה מבע"ח הנעבד ולומר ג"כ דמחובר פסול למצוה כמו לגבוה כולי האי לא אמרי' אבל בבע"ח דכ' בתורה דפסול לגבוה מודה דה"ה פסול למצוה:.

גמ' דאפי' להדיוט אסירא יל"ד ומה לי אם אסורה להדיוט הרי מצות לאו ליהנת ניתנו וצ"ל דכיון דאסור בהנאה אין בו דין ממון לר"ת אפי' של גוי דאין ביד ישראל לבטל ולרש"י בשל גוי דלמא מתרמי לו גוי וכפה לי' לבטל דקיי"ל גוי מבטל ע"ז בע"כ אבל בשל ישראל דמיירי ר"ל כמ"ש מדנקט ל' המשתחוה וודאי אין לו דין ממון והיה מזה ראיה לד' התוס' פ' לולב הגזול שכ' בסוגי' דאתרוג של ערלה דבלולב לכ"ע בעי' דין ממון ואמנם הרמב"ם שסתם וכ' אפי' ע"ז של ישראל יצא ע"כ ס"ל כדכ' מג"א סי' תרמ"ט

דאדרב' בלולב לא בעי' לכם דכיון דל"ש ביה היתר אכילה גם דין ממון לא בעי' אא"כ ק' מה מק' הש"ס דאפי' להדיוט אסירא וכ"ת גם לד' תוס' יקשה למה צריך בסוף כסוי הדם לכתותי לימא משום לכם ה"ט דתינח בלולב בשופר מא"ל. ובד' תוס' אלו מיושב ג"כ קו' תוס' ע"ז של ישראל הרי טעינה גניזה ומה כתותי שייך תינח בשופר וחליצה דלא בעי' לכם אבל בלולב י"ל משום דין ממון:

הדרן למ"ש דעכ"פ ויק' לד' הרמב"ם מאי קאמר דאפי' להדיוט אסורא הרי ע"ז אסירא להדיוט ומ"מ בלולב של ע"ז יצא וצ"ע ונ' לד' הרמב"ם דקו' הש"ס היה כיון דאסירא להדיוט א"כ היינו מתני' דלולב של אשרה פסול ומה מבעי' לי' לר"ל:

תוס' ד"ה ואליבא דריב"י ניחא לי' למבעי' אליבא דרבנן פי' דנהי דפליגי אריב"י לענין איסור להדיוט לגבוה ולמצוה י"ל דמודו:

תוס' ד"ה מי מאיס עיי' רש"א ומהר"ם לובלין דחה ד' רש"א ונ' כוונת התוס' כיון דרבא לא מיירי כ"א קודם ביטול הו"מ ר"ל למבעי אי לאחר ביטול מ"מ מאיס לכתחלה או לא אלא דעדיפא מני מבעי' ליה אי אפי' היכי דלא נאסור כלל רק שנעבד אי לא מאיס לכתחלה:

רש"י ד"ה באשרה שבטלה כבר יישבתי ד' רש"י התמוהים במה"ק אבל י"ל כוונת רש"י דק' לי' לשנא דר"ד באשרה שבטלה הא כיון שקצץ הלולב מן האשרה ע"כ נתבטל וע"ז כ' רש"י דמיירי בגדעו ופסלו דנוטל ושורף מה שהחליף אם לא ביטל ומבעי' לי' אם ביטל מהו:

רש"י ד"ה יש דיחוי הואיל ונדחה בעודו אשרה נ' דרש"י בא ליישב לשיטתו מאי דיחוי שייך הא לולב של ע"ז אפי' קודם ביטול דיעבד יצא ולזה דייק רש"י בעודו אשרה ר"ל דרבא בע"ז דווקא קאמר דל"ש לשריפה קאי אבל באשרה דלרבנן ילפי' לה מואשיריהם תשרפון באש א"כ בעודו אשרה לשריפה קאי גם רבא מודה דפסול אפי' דיעבד:

ודייק רש"י ידחה עולמית כלומר דאפי' דיעבד לא יצא ולא כד' תוס' וע"ז סיים רש"י או אין דיחוי ומשתריי' ול' ומשתריי' קש' וכשירה הו"ל למימר אמנם כלפי שכתב רש"י דאי יש דיחוי אפי' דיעבד לא יצא כ' רש"י דאי אין דיחוי אפי' לכתחלה מותר לטלה והיינו ומשתריי' שכ' רש"י והשתא למ"ש מבואר ד' רש"י דאפי' בטלה מעיו"ט קמבעי לי' וכמ"ש לעיל בד' הרמב"ם:

גמ' דר"פ גופי' ספוקי מס' לי' כ"כ במ"הק דר"פ דייק למלתי' מדתנן סתם חייב לכסות ולא תנן מספק כמה דתנן גבי כוי אלא ש"מ דהכא וודאי הוה ויש לדחות דהתם תנן הכי משום דבעי למתני אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שוחטו אין מכסין את דמו אמנם הא תליא בטעמא דאין מכסין את דמו דאי טעמא משום דאפר כירה אינו מוכן לספק א"כ

ה"ה בספיקא דידן אם חייב רק לכסות מספק משא"כ אם הטעם משום התרת חלבו זה לא שייך כאן והיינו בדר"פ גופי' מספ' לי' מאי ס"ל אי משום התרת חלבו וא"כ אין ראיה דמתני' וודאי יתיר לכסות ואמנם אי ס"ל לר"פ טעמא דאפר כירה אין מוכן לספק שפיר יש לדייק דאין דיחוי:

רש"י ד"ה ל"ש לקולא כוונת רש"י ליישב ל"ל להש"ס לארוכי בלישנא כולי האי לימא או דלמא אפילו לקולא לזה כ' רש"י דהא פשיטא להש"ס מדרבנן חייב לכסות דאפי' לברך ג"כ צריך אפי' אי ספק היה ול"ד לכוי שלא הי' לו מעולם חזקת חיוב משא"כ הכא דה"ל חזקת חיוב וז"ש רש"י דלקולא לא קאי כ"א אאשירה אבל לענין כיסוי אין נ"מ כלל:

סוכה ל"ג ע"א רש"י ד"ה ועלתה בו תמרה ביו"ט משנאגד ר"ל כיון דמיירי ביו"ט ממילא ע"כ נאגד ש"מ דר"י פשיטא לי' דלדידן קיימ"ל דרק מצוה לאוגדו לכתחלה וממילא ל"ש תעשה ולא מן העשוי ומה שסיים רש"י דבתלוש נמי וכו' כוונתו דלכאורה התמרה כבר עלתה נצה במחובר אלא שלא הי' ניכר וא"כ הו"ל כלא נקטם כלל וע"ז כ' רש"י דלא כ"א הכל נעשה בתלוש:

ד"ה יש דיחוי י"ל דק' לי' לרש"י למה לא קאמר הש"ס היינו בעיא דר"ד כדאמר התם עלה דר"פ ולזה קאמר רש"י דר"ד במחובר מבעי לי' ודמי לבע"ח ואי בע"ח אינן נדחין ליתא לבעיא דר"ד ור"י מבעי לי' בתלוש דדמי לשחוטין דלכ"ע יש דיחוי. ומה שסיים רש"י והשתא דייק ר"ל דהא דקאמרינן הכא תיקו היינו משי דלא ידעי' לחלק אבל במסקנא לקמן אמרינן דיחיו מעיקרא תפשוט:

רש"י ד"ה כסהו אדם ר"ל נכרי דלא עביד אלא כמתעסק ואעפי"כ חזר ונתגלה פטור ובכסהו הרוח חייב וצריך ביאור טעמא מאי:

א"נ י"ל כוונת רש"י דאין לפרש דכסהו קאי אשוחט ולכך פטור מלכסות אבל בנכרי וכיו"ב אם כסהו חייב לכסות דא"כ למה נקט כסהו הרוח לינקט כסהו גוי וכיו"ב א"וו דכסהו דרישא אפי' אדם במ' ר"ל אדם יהיה מי שיהיה:

רש"י ד"ה הואיל כוונת רש"י דאי לא אמר ר"י כ"א כסהו ונתגלה חייב לכסות הייתי אומר אבל לא חזר ונתגלה פטור ומיהא אם כסה מהני אפי' אם יתגל' אח"כ וא"כ לא שייך למימר בכה"ג אדחי ולזה כ' רש"י מדקאמר ר"י אבל לא חזר ונתגלה פטור ש"מ דר"ל אפי' כסה לא הועיל כלום וא"כ שפיר אדחי:

רש"י ד"ה או דלמא מס' בסו"הד או דלמא אין דיחוי כ"כ במה"ק דדבריו אלה קשה להולמם, ונ' כוונת רש"י דאף דשמואל פסק לקמן כר"ט דקטומים כשרים לר"י אפי'

לס"ס לא נקטי' דר"ט דס' יש דיחוי או אין דיחוי וס' אי הל' כר"ט דכה"ג חשיב הש"ך סי' נ"ז לס"ס גמור ולר"י פשיטא לי' דהל' כר"ע מחבירו וקטום פסול ובזה בא רש"י ליישב למה לא קאמר ר"י בהדיא הך דר"פ מאי היא פשיט' לי' או מס' לי' אא"כ הייתי אומר דבנקטם לכ"הפ ס"ס חשיב קמ"ל:

רש"י ד"ה אלא בתר דאגדיה בסו"הד ולא הוה דיחוי אא"כ נראה ביו"ט וצ"ע מאחר דהשתא ס"ל לולב צריך אגד למה לא יהא שייך נראה ונדחה אם אשחור בתר דאגדיה אפי' מעיו"ט ונ' דק' ליה לרש"י למה לא מהדר הש"ס למימר גם כאן דאשחור אימת כדלקמן אלא ש"מ דאפי' אשחור בתר דאגדיה לא מקרי נראה ונדחה אלא ש"מ דמעיו"ט לא שייך למקרי נראה ונדחה והטעם משום שיכול להתיר אגודו והו"ל כדיחוי מעיקר' אי אגוד ליה מחדש:

רש"י ד"ה הא מעטינהו בתר דנאגד כ"כ במ"הק לייש' ד' רש"י אלו וכעת נ' דקשה ליה לרש"י דלשנא דקאמר הש"ס הא עבר ולקטן כשר מ' אפי' במזיד ואמאי שרינן לי' ליהנות ממלאכת יו"ט וע"כ צ"ל דמיירי בלקטן לאכילה ואית לי' הושענא אחריתא וא"כ אין ממעטין כה"ג ביו"ט וצ"ל דנהי דאית ליה אחריתא כיון שכבר אגדו לזה אם אתה מכשירו וודאי לא יקח להושענא כ"א זאת ונ' מיהת כמתקן:

גמ' דאשחור אימת יל"ד מאחר דנראה ונדחה מסתבר דגרע מדחוי מעיקרא למאי נ"מ האריך הש"ס בפלפול זה לימא בקיצור אי דאשחו' מעי"ט דחוי מעיקר' היא אי דאשחור ביו"ט נראה ונדחה הוא ול' אלא לאו דאשחור ביו"ט כיון דביו"ט עוד גרוע דהא נראה ונדח' הוא צע"ג. ונ' ליישב דה"ק הש"ס ר' ירמי' דלא פשיט איבעי' ממתני' ע"כ טעמיה כמ"ש תוס' דבמתני' שאני משום דבידו לתקן וא"כ בדחוי מעיקרא הוא די"ל דמהני הא דבידו ונפקא לי' לר"י הך סברי' משום דמוקי מתני' בנראה ונדח' והתם וודאי אינו חוזר ונראה וע"כ משו' דמקרי בידו וכמ"ש תוס' ואמנ' אי הך סברי' דבידו כה"ג דמיירי מ"מ מהני בנראה ונדחה מסתבר דבדחוי מעיקרו גם בידו לא אצטריך. ועיי' עוד במ"הק מש"כ בדברי כאן:

תוס' סוד"ה נקטם הו"מ לדחויי י"ל דלהכי לא דחה הש"ס כן משום דהך סברא לא מהני כ"א בדחוי מעיקרא אבל לא באשחור ביו"ט ואמנם ראב"צ דפוסל בכל גוונא וממילא מ' דרבנן מכשרי בכל גוונא:

ל"א ע"ב תוס' סוד"ה של אשירה הנה לעולם י"ל לד' רש"י מקרי דחוי משום דביו"ט ראשון לא חזי ומ"ש תוס' דבעי' איסור ע"א דווקא אדרבא בשלמא בלולב הגזול ל"ש נדחה משום שאינו שלו דעכ"פ לבעלי' ישראל חזי אבל הכא ע"כ צ"ל של נכרים דבשל

ישראל אמרי' כתותי מכתת וכיון דא"א לצאת ביו"ט ראשון משו' אי' ע"ז שפיר הוה דיחוי. והנה הפי' בתרא דמסקי תוס' הכא יל"ד אמאי לא קאמר הש"ס בדרבא בנטעו ולבסוף עבדו והשיב תלמיד א' דמאחר דלד' תוס' נטעו מתחל' לכך ממילא ידעי' דרבא לא מיירי כה"ג. ואמנם יק' למה נקט רבא לולב של ע"ז ולא מפ' דבאשרה שנטעו ולבסוף עבדו איירי י"ל משום דרבא קאמר הני תלת מילי בלולב ובשופר ובסנדל של חליצה ובאינך תרתי ל"ש האי לשנא כ"א הטעם משום דבע"ח אינו נאסר קיצר רבא גם בלולב ולא קאמר כ"א של ע"ז. ואכתי י"לד למה קאמר הש"ס בע"ז שם עלי' דר"פ אי לציצית היינו דר"ל ור"ל ג"כ מס' לי' ולמה לא קאמר היינו דרבא דפשיט בין אלכתחלה בין אדיעבד וצ"ע ואמנם מיבמות יקשה דהתם נקט רבא סנדל המוחלט וע"ז כהדדי ובמוחלט מיירי באסור בהנאה ונהי דהחליצה כשירה כמ"ש רש"י משום דמ"מ אקרי בגד עכ"פ מ' דגם בע"ז דאסור בהנאה מיירי וצ"ל דאדרבא כיון דמודה רבא דבעי' אקרי בגד ע"כ לא מיירי באופן דדומה לפחות למוחלט והיינו נעבד שלא נאסר כלל. ואמנם הכ"מ בפ"ח מלולב ר"ל דבחליצה לא בעי שיעורא וכבר הקשיתי עליו מאתרוג דדמי לגמרי לסנדל של חליצה אבל יותר מזה ק' א"כ אמאי סנדל של תקרובת ע"ז ושל עיר הנדחת חליצתו חליצה ובעיר הנדחת בהדיא מסקי' סוף כיסוי הדם דדווקא מה"ט דבעין שיעורא פסול עיר הנדחת אבל לכסות דלא בעי' שיעורא כשר עפר הנדחת א"כ אמאי בחליצה פסול וצע"ג:

סוכה ל"ד ע"ב

מתני' אתרוג הגזול והיבש פסול נ' דאיידי יבש תנא גזול ויבש אצטרי' משום דשיעור יבשות באתרוג הוא כל שאין בו לכלוכית כלל:

של אשרה וכו' למאן דס"ל באתרוג לא שייך כתותי נקט תנא אשרה ועי"נ לאשמעי' דאעפי"כ פסול משום מהב"ע ולד' תוס' וש"פ דגם באתרוג שייך כתותי אשמעי' הא גופא ועיי' ברא"ש במה שפלפל עם החולקי' ונ' פי' דבריו די"ל דגם אינהו ס"ל דמטעמא דמנכרא לקיחתא שייך כתותי אמנם ס"ל טעמא דבעי' מנכרא לקיחתא הוא משום דבעי' לקיחה תמה וא"כ ביום שני כשר ואצטרי' טעמ' דמהב"ע וע"ז כתב הרא"ש מדפסלי' פלפלין משום דבעי' מנכרא לקיחתא ש"מ דמצ"ע פסול וא"כ כל ז' שייך כתותי:

והנה קו' הש"ס לקמן מ"ט מ' כהחולקין דל"ש בערל' כתותי וכ"נ מל' רש"י שכ' על ערלה בגמר' מפ' טעמא למימרא דכתותי לא שייך באתרוג ומהב"ע לא שייך בערלה ומ"מ פסול מטעמא דמפ' בגמ'. וכ"ת לפי' הראב"ד בענין מהב"ע אכתי גם לערלה ידעי'

טעמא י"ל דבערלה לא אסרה תורה כ"א הנאת אכילה והדומ' לה אבל לא הנאת הריח משא"כ באשרה ועי"נ דכ' לא ידבק בידך מאומה גם ריח בכלל:

תוס' ד"ה לפי וי"ל דוודאי וכו' עיי' רש"א והקושיא עצומה ונ' דלד' רש"י בפסחים במתני' דכיצד מפרישין דכהן מותר להאכיל לבהמתו תרומה טמאה לא שייך בתרומה טמאה כתותי:

באו"ד דנ"מ לענין מע"ש י"ל דמע"ש לאו דווקא דהרי עיקר פלוגתייהו בערלה כ"א בנטע רבעי שהוא בכלל ערלה כדתנן התם דמ' ערלה ערלה מעלה את הערלה וחדא מנייהו נטע רבעי' ומדלא קאמר הש"ס נטע רבעי' ה"ט משום דאיכא למאן דתני כרם רבעי' ולא נטע נקיט שפיר טובא מע"ש בירושלים דהוא אליב' דכ"ע:

ועיי' מג"א סי' תרמ"ט שנחלק אד' תוס' דבלולב הדס וערבה לכ"ע לא בעי דין דין ממון ונסתייע מד' הרמב"ם והמחבר וסבור הייתי לומר דהרמב"ם אזיל בשטת הריטב"א דהיתר אכילה היינו כתותי אבל אחר שפסל הרמב"ם גם אתרוג של טבל ש"מ דכד' המג"א ס"ל:

רש"י ד"ה אינה יוצא בה נ' דד' רש"י דדווקא למצוה דבערב תאכלו מצות לא יצא דעלה קאי לחם עוני דז' ימים ליתנהו מדכ' ששת ימים ולא נשתייר כ"א בערב תאכלו מצות אבל לפסח דכ' על מצות ומרורים התם לא בעי' לכם וצ"ע:

רש"י ד"ה פטורה מן החלה כוונת דבריו דלכאור' מאי אשמעי' רב אסי הרי ילפי' מעריסותיכם ולא הקדש לזה כ' רש"י דבהקדש ליכא היתר אכילה קודם פדיון משא"כ כאן יש היתר אכילה וזה ג"כ כוונת הש"ס לקמן מדבהא פליגי ר"ל דגלי לן קרא ש"מ דכה"ג לאו בכלל הקדש הוה ובחלה הוא דכ' מיעוטא ולמסקנא באמת דרשי' חד מיעוטא לעיסת גוי כמ"ש תוס' ואמרי' מדבהא פליגי בהא נמי פליגי. ועד"ז נ' לי' בשלמא דאמר ר"פ ר"ל באמת גם בחלה ק' הא יש בה הית' אכילה ולמה לא נקרא לכם. ועיי' בחי' ריטב"א:

תוס' ד"ה אתיא לחם בלא רב אסי ל"ק להו דדלמא לא בעי' במצה לכם אבל למאי צריכא למתני' דדמאי הרי טבל אין בו היתר אכילה ולכ"ע לא הוה לכם וצ"ל דדלמא ע"י דמצי מפריש ממק"א מקרי לכם וכד' הרמב"ן בר"ן במתני':

ואמנם משכ"כ הר"ן דטעמא דבי"ש בדמאי ג"כ משו' שותפין ק' אטו בדמאי צריך לתת לכהן תרומ' מעשר במתנה יש בידו למכור לכהן ומאי שותפין שייך וצ"ע. וקוש' זאת יק' גם לד' תוס' דילפי' מדמאי לטבל ולא מסקי בתרומה טמאה של דמאי:

ובמ"ש הר"ן דלא כתוס' כ"א דמע"ש בגבולין לרבנן יוצאין בו משום דל"ש ממון גבוה מובנים בזה ד' ריטב"א שכתב דלרבנן לא אצטריך במצה לחם לחם וקשה ממעשר שני בגבולין וש"מ דהריטב"א כר"ן ס"ל בענין זה.

ויעי"ל דכי היכי דדרשי' במצה של טבל יצא זה שיש בה משום בל תאכל טבל דרשי' כמו כן במע"ש בגבולין יצא זה שיש בו משום לא תוכל לאכול בשעריך אבל רש"י במתני' פסיק דחוץ לירושלים לא יטול דבעי' היתר אכילה וד' תוס' לקמן דתליא ג"כ בפלוגתא דר"מ ורבנן:

ל"ה ע"ב של תרומה טמאה דלית בה היתר אכילה הנה לרש"י היתר אכילה כמשמעו ולריטב"א היינו כתותי אבל לד' תוס' דבתרומה טמאה טעמא משום כתותי ואמאי לא קאמר הטעם מכתותי וצריך לדחוק מאחר דתרומה טהורה בהיתר אכילה תליא נקט גם בתרומה טמאה היתר אכילה:

רש"י ד"ה היתר אכילה והרמב"ם הל' לולב כ' שאותו אתרוג אסור באכילה כלומר דבהית' האתרוג ולא בהית' בעלים:

וכ' רש"י שלקחו מכהן דמתרומה דידן הרי צריך ליתנה לכהן ואין כאן לכם:

מאי טעמא דבי"ה לד' הריטב"א מיירי בתרומ' טמא' של דמאי וא"כ שייך כתותי ודייק הריטב"א מזה דאפי' תרומה טמאה של דמאי מותר לעניים וי"ל מטע' הואיל ואי בעי מתשיל אתי עלה ואז שרי לענים ולבי"ש כיון דס"ל דמאי אסור לענייי' אסור לשאול עליו ביו"ט:

ל"ו ע"א תוס' ד"ה הא בכולה והק' תלמיד אחד דרש"י בעצמו כ' לקמן נקלף תנינא מגלודה ונ' ד' רש"י דמדבעי' לי' לרב ש"מ לית לי' דרבא וא"כ תנינא נקלף פסול. וכ' הריטב"א דפי' רש"י נכון יותר נ' טעמו משו' דל' אגלד כאהינא מ' כולה דאם לא אגלד כולה אינו דומה לאהינא שהיא כולה אדומה:

רש"י ד"ה ה"ג נקלף מבואר מדבריו דעת הריטב"א דמדבכולה תנן בלא וי"ו ובניקב בוי"ו ש"מ דחד' מלתא ולהריטב"א היה לו גירסא אחרת ברש"י אבל לדינא ד' רש"י כמ"ש הריטב"א ומבואר ג"כ בד' רש"י דגרס וחסר בוי"ו דלא כמ"ש ה"ה בשם רש"י:

מתני' ניקב ולא חסר עיין ר"ן שסיפא תנא לגלויי ריש' דלא תימא ניקב וחסר חדא מלתא הוא. ויע"ל דתנא דברייתי' בא ג"כ ליישב משנה יתירה ולהכי קאמר דהא דניקב ולא חסר כ"ש כשר היינו בנקב שאינו מפולש ושהנקב כ"ש ואניקב קאי כ"ש בניקב כ"ש הוא דלא חסר כשר הא ניקב נקב מפולש אפי' בלא חסר פסול:

ל"ו ע"א רש"י ד"ה ניקב תניא קרום של מוח אף דנקובת הוושט מתני' ברישא שאני התם דלמ"א נבילה הוה ורבה סי' טרפ' קאמר. א"נ משו' דבמוח בניקב עלאה ג"כ טריפה והכי תנן דבעי חסר כ"ש:

התיום נ' דפסול משום פרי אחד וידעי' פרי אחד דלא נקטינן פלפלין אבל למאן דדריש לעיל קרא אחרינא י"נ שפיר דתיום כשר:

גמ' מאי לאו תפוח סרוח אפשר דמאחר זה הביא הרב אלפס ברייתא דתפוח סרוח ופשטא דמלתא דחדא מלתא הוא לא אצטריך שוב להביא בעיא דרבה ועיי' ברא"ש. ויש לתמוה על הרמב"ם שלא הביא נסדק:

דומה לכושי וע' רש"י וא"ש הא לן והא להו משוי דלא שכיח לן כושי יאמרו שהוא נדמה ויכשירו גם הנדמה אבל לפי' הרי"ף דדומה לאדם כושי צ"ע מ"ש לן ומ"ש לה

אתרוג הבוסר עיי' רש"י ותוס' ועכ"פ צ"ע מנ"ל לרש"י לפ' כן ונ' לבאר דבלא"ה יק' לרש"י הרי ר"מ ור"י מודו תרווייהו דפחות מאגוז פסול וע"כ צ"ל כדכ' תוס' לעיל דבוסר היינו סופו לגדל אם היה נשאר באילן ובהאי פליגי ר"מ ורבנן ופלוגתא דר"מ ור"י באין סופו לגדל ומ"מ ד' תוס' דגם בסופו לגדל בעי' למר כדאית לי' מדתנן סתמא שיעור אתרוג הקטן אמנם רש"י ס"ל מאחר דנחתי' ע"כ לחלק בין סופו לגדל נוכל לומר דאם סופו ליגדל אפי' פחות מאגוז כשר ומ' לי' לרש"י הכי דק' ליה ל"ל למימר דבגמר פירא פליגא וע"כ נחתי' לחלק לימא במנכרא לקיחתו פליגי למר כאגוז ולמר כביצה אלא ש"מ דבכלל אתרוג הוא כפול הלבן ואעפי"כ מכשרי רבנן ולא פסלי משום דלא מנכרא מלתא:

ל"ו ע"ב רש"י ד"ה כאגוז וילד"ק דא"כ הכא פליגי לר"מ לא יהא גדול והתם פליגי דר"מ סבר א"צ שיהא גדול ונ' דדחקו לרש"י דלא מסתבר דקטן יהא חסרון בקינוח אלא ש"מ דבגדול פליגי:

גמ' ואתרוגו על כתיפו ע' בריטב"א ור"ן שהיה נוטל הלולב תחלה ואח"כ הניחו ונטל האתרוג וק' בנינועי' מה היה עושה וצ"ל דלנענועים היה לו אתרוג אחר קטן ממנו ונ' דהיינו דאהדרו לי' רבנן מה דעתך לברכ' אתה בוחר בגדול כ"כ משו' הדר אדרב, אין זה הדר והנה הרי"ף הביא לי"ק דרב וכ' עלה ולית הל' כוותי' וכ' הג"א הטעם דלי"ב עיקר וא"כ היה לו להרי"ף להביא לשנא בתרא ונ' דאי מל' בתרא זה הדר מ' דהדר עכ"פ בעי' אלא דחסר הדר הוא אבל ד' הרי"ף כהרמב"ם דלא בעי' הדר כל ז' כמו חסר דביום הראשון אכלהו קאי ולכך לא כ' כ"א דאין הל' כלי"ק:

גמ' אמר רבא תו"ד רבא דאי טעמא דר"י משום הדר לא יאגוד בסיב ועקרא דדקלא אבל א"כ מה מק' לי' ר"מ מגימונות של זהב א"וו משום בל תוסיף טעמ' ולבל תוסיף בעי'

דרך גדילתן אבל אם האגד מן המצוה היינו דרך גדילתן ואמנם אם הוא כבר אגוד ואוגדו רק לנוי כיון דאינו דרך גדילתן לא שייך בל תוסיף:

תוס' ד"ה דסיב עיי' ספ"ב דעירובין כ' תוס' תרי מיני סיב דדקלא יש עיי"ש:

לולב אינו נוהג לכאורה היה יכיל לומר ומה לולב שאינו נוהג אלא יום א' וכ' ואפשר דאדרבא משום שאינו נוהג אלא יום א' וליום א' בקל ישכח ד' מיני' או יקנה א' מחבירו במתנה ע"מ להחזיר כמעש' דר"ג:

תוס' ד"ה כל דין י"ל דבחמץ דעובר בבל יראה ואם לא ימצא עצים לשורפו ע"כ יבערנו ע"י שיטילו לים שלא יעבור בבל יראה א"כ הוא מפסיד רק מצות עשה דתשביתו משא"כ בסוכה אם לא ימצא ד' מינים יאכל כל ז' חוץ לסיכה

ל"ז ע"א תוס' ד"ה כי היכי ועיי' רש"א דל קושטא קאמרי ונ' משום דל' מגדלי בי' ריש גלותא היה אפשר לפ' דבדבי ריש גלותא היה אוגדין בגימונות של זהב דהיינו שלא במינו להכי קאמר להו רבה וע"ז כ' התוס' דלא היא דרבה אפי' במינו ר"ל דחוצן:

באו"ד והא דאמר ובדברי' מיושב דבסוף זבחים עלה דהא דהמקריב בשר ואימורי פריך הש"ס והא הוה חציצה ומתרץ שמואל כשהפכו ור"י הא מני ר"ש ורב מסיק דמין במינו אינו חוצץ והרי ממתני' דבכורות ע"כ מוכח דמין במינו אינו חוצץ ולד' תוס' משם אין ראי'

ויש לעורר לכאורה דאביי קאמר בפ' ב"מ כל מילי דמר עביד כרב לבר מתלת והא רב ס"ל דמב"מ אינו חוצן ורבה לית לי' הכא דרב ואמנם אביי לא מיירי אלא בפלוגתא דרב ושמואל משא"כ התם גם ר"י פליג אדרב:

רש"י ד"ה אלא ש"מ ולכאורה כיון דא"א להזות בענין אחר אמאי אצטריך למתני ואמנם למאי דדחי הש"ס משום דחברי' א"ש דאשמעי' אע"ג דבשעת הזאה ע"כ אוחז באזוב הוה חבורו חבור ונ' דגם רבא קיבל תי' זה ומק' בתר הכי משפופרת וטעמא דרבה דלולב שאנו דבעי' לקיחה תמה דכ' ולקחתם ונ' דמה"ט מקש' לי' רבא ממתני' דפ' י"ב דפרה תחלה לראות אם ישנה לי' לולב שאני וכיון דלא שני לי' הכי מק' מפ' ו' דפרה:

א"נ דקו' שנייי' עיקרה מנתינה וכמ"ש הריטב"א ניחא לי' למפרך תחלה מלקיחה אלקיחה ומדדחי לי' ע"כ פריך מנתינה אלקיחה:

ל"ז ע"ב ואמר רבה לא ליגוז נ' דרבה לא זו אף זו קאמר לא מבעי' הדס וערבה וודאי הוה חציצה אפי' הוצי לולב ג"כ הוה חציצה ומה"ט הרי"ף השמיט הך בתריי' דידעי' לה שפיר מקמייתא:

ל"ז ע"ב רש"י ד"ה אסור להריח בו כבר עמדנו לעיל בסוגי' דלהרצות מעות ע"ד רש"י אלו דבא להוציא ומד' הרמב"ן במלחמות דס"ל דכל מוקצה למצותו הוא משום ביזוי מצוה דק' לי' לרש"י א"כ דגם בריח שייך ביזוי מצוה למה אתרוג מותר להריח בו א"וו טעמא משום דגמרי' מעצי סוכה וכ"ת אכתי ק' הא כולן דחל ש"ש למה יהא מות' להריח הרי ריח לא נהני' ורק לא מועלין וי"ל באמת אינו בודל מהנ"ל דלא ליחול ש"ש אלא דצ"ל אינו בודל ואמנם באתרוג דלאכילה קאי דווקא לאכילה צריך אינו בודל אבל בריח אנן סהדי דלא אקצייי' וכאילו אמר אינו בודל והיינו ג"כ ל' אקצייה' דאמרי' וכ"ת א"כ טעמא דביזוי מצוה ל"ל צ"ל דמעצי סוכה ליכא למילף כ"א דומיא דעצי סוכה דהיה גוף המצוה ולא נוי סוכה דלא הוה גוף המצוה תדע דלא אבעי' להו אתרוג והדס מהו להסתפק א"וו דדבר שהוא שייך לגוף המצוה לא מבעי לי' דילפי' מעצי סוכה ומתוך דברינו נתיישב קו' תוס' ד"ה אבוהון למה לא קאמר אבוהון עצי סוכה דמה שאינו גוף המצוה אין למילף מעצי סוכה:

גמ' הדס במחובר הענין דכל אילן גזרו רבנן להשתמש בו משום יעלה ויתלוש אבל נגיעה לא אסרו ואמר רבה דגם ריח שרי כמו נגיעה אלא דבאתרוג הריח אסור שמא עי"ז יתאווה לאכילה ויתלוש משא"כ בהדס:

לולב בימין הק' המג"א למה לא קאמר משום דמברכין עליו וצריך ימין ולכאורה הא ל"ק כי מאן לימא לן דמברכין על נטילת לולב דלמא ה"ט משום דנוטלו בימין וצריך טעם למה נוטלו בימין אבל הא קשה ר' זריקא מאי מבעי לי' למה מברכין על לולב משום דנוטלו בימין ונ' נדקדק ל' אלא דקאמר ר' זריקא שהוא שפת יתר א"וו ה"ק היכא דנוטלן בהדדי ועביד כרבה ל"ק לן חבל מאחר דקיימ"ל א"צ אגד ויכול ליטלן אחד א' ואעפי"כ מברך על לולב ומ"ט ואמנם מד' הרמב"ם יש ללמוד תי' אחר שכ' ומברך על נטילת לולב אחר שכולן סמוכין לפניו ואח"כ מברך פי' דבעי' עובר לעשייתן ול' עובר תרתי מ' ל' קודם ומש"ה כ' ואח"כ יברך ול' תוכף ומש"ה כ' כיון שסמוכין לפני' וא"כ בשעת ברכה עדן מונחין לפניו ושפיר פריך ר' זריקא ובלח"מ הבין דמ"ש הרמב"ם מפני שסמוכין הוא הטעם לברכת נטילת לולב ונתקש' בדבר ולבסוף נדחק. ואמנם בהג"ה מיי' ימצא שפיר ד' הרמב"ם כמ"ש:

מפני שהיא גבוה ע' רש"י ולדבריו ק' מאי מק' גבוה בשיעור עכ"פ הוה לולב ולולי ד' רש"י ה"ק מפני שהוא גבוה וניכר על מה מברך ופריך כיון דאתרוג מוקדם בקרא לכל הד' מינים נברך עליו והאי דלא חזי לי' נגבינהו ונחזינהו ומשני שגבוה במינו ר"ל שגבה יותר מכל הד' מינים:

והנה בכפות תמרים הביא קו' בשם מהר"י סגל למה לענין ברכה לא אמרי' הכי ואומרין מוקד' בפסוק מוקדם לברכה ונ' דהתם מדהדר וכ' קרא ארץ בתרא לאקדומי זתי' לשעורה, ותמרים לתאנה שוב לאו בדידן קאי למימר תמרים חשובי הואיל וגבוהין:

מתניתן היכן היו מנענ' יל"ד ל' היו ונ' דבאמת הך מתניתן קאי אדבתרא דקאמר ר"מ דאנשי ירושלים היו אוגדין לולביהן בגימוני' של זהב ואף דר"מ ס"ל לולב א"צ אגד מ"מ משום זה אלי היו אוגדין ואמנ' מאחר דלולב א"צ אגד ויכול ליטל כ"א מהד' מינים מאי זה אלי שייך אבל התינח בשעת ברכ' אבל לנענועי צריך ע"כ הד' מינים ביחד והיו אוגדין אותו לנענע משום זה אלי והיכן היו אנשי ירושלים מנענעים:

א"נ י"ל דטעמא דבי"ה שלא הי' מנענים בהצליחה נא דמאחר דלולב לא בא כ"א לעצור רוחות וטללים רעים בשלמא הושיעה נא א"ש אבל הצליחה נא מה הצלחה שייך בהעדר ואמנם בי"ש ס"ל דלולב בא ג"כ לרצות על המים ובי"ה ס"ל דלרצות על המים בנסוך המים סגי כדאמרי' פ"ק דר"ה נסכו לפני המים בחג כדי שאברך לכם גשמי השנה ובי"ש בזמן שביהמ"ק הי' קיים מודה שלא היו מנענעים רק בהושיעה נא והיינו היכן היו מנענעים בזמן שביה"מק היה קיים שהיה די בניסוך המים לרצות על המים אבל עכשיו לאחר חורבן סברי בי"ש דגם בהצליחה נא מנענעים וא"ש בזה דבכ"מ הקדימו ב"ה עצמם ד' בי"ש לדבריו וכאן נשנו ד' בי"ה קודם ולמ"ש א"ש דברישא גם בי"ש מודה ואמנם י"ל דבי"ש ובי"ה בהא גופא פליגי בי"ש ובי"ה ב"ש סברי טעמא דנענוע משום למי שד' רוחות שלו וא"כ מה לי הושיעה נא מה לי הצליחה נא ובי"ה סברי כדי לעצור רוחות רעים וטללים א"כ ל"ש כן בהצליחה לא:

ל"ח ע"א אמר רבא וכן ללולב עיי' רש"י וי"ל דגם אשיורי מצוה קאי רבא וגם נענעי' מקרי שיור מדאגבי' נפק בי':

שם רש"א גירי ולמ"ש הרא"ש כי הלולב הוא האות דדידן נצח ממילא הוא גירי בעיני':

ל"ח ע"א מתני' מי שבא בדרך למסקנא נקט תנא כולי האי או דנדע ביו"ט שני איירי ובמ"ש הריטב"א לקמן אבל בס"ד דביו"ט ראשון מיירי מא בעי תנא בהא בקיצור הו"ל למתני שכח ואכל מפסיק כדתנן גבי ק"ש בפ"ק דשבת ונ' בנדקדק עוד ל' ליטול דתנן ומי לא סגי למתנא ואין בידו לולב א"וו תנא תרתי קמ"ל אשמעי' דביתו יטול על שלחנו ואשמעי' ג"כ דווקא בביתו אבל בדרך כיון שאין בידו לולב מותר אבל דווקא אם אינו יכול להשיג לולב אפילו במתנה ע"מ להחזיר דהיינו שאין לולב מצוי באותו דרך אבל אם לולב מצוי אלא דניח' לי' למעבד מצוה במומנא אינו רוצה לברך על של אחרי' לא שרי' לאכול קודם, והיינו ליטל דתנן ר"ל שאינו יכול ליטל כלל לא זולת:

ד"א נ' בנבאר קו' רבא לקמן הא דאורייתא ומנא חזי רבא דמתני' ביו"ט ראשון אמנם קו' לי' מאי מק' רב ספרא לימא מתני' בהתחיל באיסור ומתני' דשבת בהתחיל בהיתר אלא ש"מ דמ' לר"ס דגם מתני' בהתחיל בהית' מיירי וה"ד דמתני' ביו"ט ראשון וכ"ת דרך היכי משכחת בה כגון שבא בספינה וה"פ אף דבדרך כיון שאין לו לולב רשאי לאכול בספינה כשיבא לביתו כיון שנכנס לגבול עירו נוטל על שלחנו שבתוך הספינ' ושפיר מיירי בהתחיל בהיתר ואמנם כ"ז משום דר"ס מוקי לה ביו"ט ושפיר קאמר רבא להא דאוריי':

ד"א ביישוב ד' רבא במ"ש רש"י ליכא שעות שתמשך סעודתו עד שתמשך כוונת דבריו דלא תימא ר"ס מוקי למתני' שבא לביתו סמוך לחשיכה דהא היכי רמיזא לכשיבא לביתו תנן סתמא מ' אפי' בצהרי' א"וו משום סעודת יו"ט נגעי בה דדרכה לימשך עד שתחשך וא"כ ע"כ ביו"ט ממש מוקי לה וא"כ היא דרבנן:

לא נטל שחרית ע' לפניו בד' ר' זירא ביאור רבא זאת:

תוס' ד"ה הא דאוריי' ומק' ומשני כוונת דבריו אין לפ' כפי' רש"י נזיר שם דבאמת מושבע ועומד ולא חל נזירות דא"כ מאי משני באומר שבועה שלא אשתה אכתי ק' הא אין נזירות חלה וכמו שהיק' תוס' נזיר שם אד' רש"י:

בסוה"ד ועוד נ' דהאי ועוד קאי אתי' קתא ולא רצו תוס' לסמוך על סברא זאת לחוד ועשו אותה הסברא לסנוף וכן מבואר בריטב"א שתי' דהתם בהתחיל בהיתר והביא ג"כ סברא זאת של תוס' לסניף ונ' דהריטב"א לא רצה ג"כ לסמוך דהתם בהתחיל בהית' דא"כ מפסיקין לק"ש דמ' שבת בהתחיל באיסור דווקא ולא מסתבר וכמ"ש הר"ן בזה.

גמ' אלא הא ק' לא נטל שחרית יל"ד דלמא רישא ביו"ט ראשון דאוריי' וסיפא ביו"ט שני דרבנן ונ' דא"כ יק' מהא דתנן ואם התחילו אין מפסיקין אלמא כל בדרבנן אין מפסיקין ומתני' דידן אמאי תני שכל היום כשר ללולב הרי בכל התירה דינא הכי א"וו דגם סיפא בדאוריי' ולפי זה לא שבשי' לקו' ר"ס כ"א ר"ס באמת הביא מתני' דשבת אבל מכח האי מתני' מק' הבא רישא לסיפא

רש"י ד"ה מצוה לאפסוקי שמא ישכח ויפשע ק' ישכח איננו ויפשע ונ"ל דרש"י בא לבאר מאי אשמעי' תנא בהך סיפא מהי"ת לא יטול בין הערבי' אמנם מאחר דמצוה לאפסוקי אי לא פסיק ושכח הוה פושע וס"ד דקנסוה רבנן דלא יטול שוב כמו מ"ד בקידוש אם טעם אינו מקדש, ובק"ש נסתפקו בניו של ר"ג ברכות או רבנן קנסוה משום שעבר על הסייג קמ"ל דכל היום כשר ללולב:

תוס' ד"ה מדקתני יל"ד אי בתוך התחום למה לו לתקוע שופר קודם הנץ החמה לכתחלה הרי גם החכם יהיה לו שופר ולמ"ש הריטב"א דמיירי ע"י בורגנין א"ש טפי דאדאתא להתם כבר יעבור זמן תני"ש:

מתני' עבד אי אשה מכאן הוק' תוס' ברכות פ"ג אד' רש"י שכ' שם דבמצוה דלאו דאוריי' ל"ש מ"ע שהזמ"ג דהרי הלל לאו דאוריי' ועבד ואשה פטורין משום מצע שהז"ג ונ' ד' רש"י אתרי דאמרי' פ' ע"פ כי הנביאים תקנוהו הו"ל כעין דאוריי'

ויל"ד תחלה הו"ל למתני אם גדול מקרא אותו ואח"כ עבד או עשה ונ' דמאחר דקיי"ל שומע כעונה גם הללוי' א"צ לגבי גדול אלא שהצריכו לומר לכתחלה הללוי' אבל באשה יעבד הרבותא דאינם מוציאי' כלל ולכך אקדמי' להא בבא:

רש"י ד"ה ותבא לי מאירה ע' תוס' ונ' ד' רש"י דאי להקרות אותו בחר בהם הרי גם ביחידות יכול לעשות כן אבל היא בחר בהם להיות שלוחי' וע"ז תבא לו מארה:

ואמנם בגמ' לקמן לא כ' רש"י כ"א טעם שלא למד ונ' דק' לי' לרש"י למה לא פשט הש"ס בברכות האבעי' או נשים חייבת בדאוריי' בב"המז מהא דתנן ותבא לו מארה וע"ז כ' רש"י דמאירה היינו בשביל שלא למד וליכא למיפשט מידי:

ל"ח ע"ב גמ' שמע ולא ענה יל"ד תפשיט לי' מקריאת מגילה דע"כ שומע כעונה ונ' דהכי קמבעי' היכא דמצוה לענות מי אמרינן דלא יצא בשמיעה כ"ז שלא ענה או דלמא העניי' מצוה בפ"ע ובשמיעה לחוד יצא וכ"ת א"כ מאי קפשיט לי' מיאשיה ה"ק מדחזי דיאשי' מעולם לא קרא והכ' קורא לשמיעה ש"מ למילף דשומע כעונה:

תוס' ד"ה אמר רבא וביבמות כ' ויש לחלק נ' כוונתם בנבאר תחלה ד' רש"י כאן ד"ה לא לימא דמחזי כמוצא שם שמים לבטלה. ולכאורה אין לצורך לפ' כן כ"א אם אומר כהדדי הפי' הבא בשם ה' הוא ברוך ואם אמר ברוך הבא ואח"כ בשם ה' ברכנוכם הפי' ברוך כל הבא בשם ה' ברכנוכם מבית ה' ואמנם ק' לי' לרש"י מאי קאמר אסוקי מלתא היא הרי מ"מ הפי' אינה כדבריו א"וו לענין הא כ"ע מידי דאסיקי מלתא והכא טעמי' דרבא דמחזי כמוציא שם שמים לבטלה וא"כ ביבמה שפיר מודה רבא וכן ביהא שמי' רבא צודדו תוס' ריש ברכות אם אין הפי' יהא שם יה רבא ופשטו לה תוס' משמעתא דהתם והאומר יהא שמי' רבא והדר מברך נ' דמפ' כפי' התוס' בס"ד ומה"ט קפיד רבא משא"כ ביבמי מודה דהרי עומדת לפנינו לחלוץ:

מאי א' דהאי עובר הנה פשיטא דר"י ע"כ לישנא דאקדומא קאמר מדקאמר כל המצות ואי לפניו שפיר אלא אי לאחריו קאמר אטו כל המצות מברך לאחרי' אמנם היכן מצינו ל' עובר דפתמא מ' כ"א שעובר לפני חבירו וי"ל דהפי' אחר שעברו המצות מברך וי"ל

הברכה לעבור לפני המצוה ומייתי מיעבר את הכושי דמוכח שם שאחימעץ אמנם מהוא עבר לפני' דלמא יעקב עבר לפני בניו למען לא יראו מעשיו אלא דמ"מ קרא מוכח שיעקב קדם:

ובפסחי' שם מפקי' חוץ מטבילה ופי' רש"י בבעל קרי מיירי ותוס' דחו דב"ק חזי לברך דקיי"ל כריב"ב וק' או כריב"ב ברכה לב"ק למה:

ל"ט ע"א רש"י במתני' לפי שאין רשאי בגמ' מפ' טעמ' ויש לשאול אמאי לא מק' הש"ס מיד מ"ט ונ' דמ' להש"ס טעמא משום לאכלה ולא לסחורה ואמנם מק' אם לא רצה מאי ומשני מבליעו ומק' הש"ס מה הועילו לן בהא דמבליעו הרי האי על המוכר והמוכר מ"מ כוונתו על דמי האתרוג אלא דאין הלוקח פושע בדבר וליתב לי' בהדיא הרי על הלוקח אין איסר:

ל"ט ע"א ומשני דהטעם משום דאין מוסרין והאי' על הלוקח וכיון דהלוקח מבליע לא עביד שוב איסר' וכ"ז לפי פשיטא אבל התוס' כ' דבאמת הקו' וליתר לי' ר"ל הא אין שייך לאכלה ולא לסחורה כה"ג וא"כ לפרוך אמתני' מ"ט וצ"ל דהמ"ק הכי מק' ולמאי דמ' ממתני' דכה"ג שייך לאכלה ולא לסחורה א"כ לא רצה מאי ובתר דמשני לי' מבליעו הדר מק' לי' למה לך כולו האי הא לא שייך כה"ג לאכלה ולא לסחורה:

תוס' ד"ה הלוקח ונ' דגם רש"י לא נעלמו ממנו ד' תוס' אלא דק' לי' אי לא גרסינן בהדיא מע"ה א"כ מסתבר לאוקמא מתני' בשני' חברי' מבאחד חבר ואחד ע"ה ולוקמא בשני חברי' והטעם כדס"ד משום לאכלה ולא לסחורה ולא תק' לא רצה מאי דבחבר ל"ש קו' זו א"וו מע"ה גרסי':

תוס' ד"ה שאין מוסרין ונ' דגם רש"י בעצמו הרי הביא לקמן ד' תוס' ונ' כוונתו בזה דק' לי' אמאי לא פריך הש"ס מיד א"ה לולב נמי א"וו דמ' להש"ס דהטעם דאין מוסרין היא משום בירור וכמ"ש רש"י בזה לא שייך בלולב אבל למסקנא באמת הטעם כמ"ש תוס' ושפיר פריך לקמן:

רש"י ד"ה ואם מסר ששכח כוונת רש"י דאמאי לא משני כדפריך לא רצה דמחללין על פירות א"וו דיעבד דווקא מהני אבל לא לכתחלה ולזה כ' רש"י דר"ל ששכח ומסר:

גמ' ובא ואוכלן נ' הכוונה דפירות שבועות דרך לאוכלן בקדושות שבועות ובודל מהן אבל אילי הפירות שהן משלו וע"ע לא בדיל מהם יבא מהר לאוכלן שלא יכשל בהם:

ל"ט ע"ב תוס' ד"ה בד"א הנה רש"י כ' בפי' דהטעם משום דהוא חשיד שהרי שומר שדהו ואמנם ל' הברייתא ק' טובא דהו"ל למימר מן המופקר ולא מן המשומר ונ' ד' רש"י דתרתי בעי האי גברא בחזקת חשוד שהרי שמר שדהו ומ"מ י"ל דלמא אכתי יקיים

ואכלו אביונו עמך ואמנם הפירות ג"כ יש בהם קצת חזקת הואיל ומן המשומר באו וכה"ג דווקא גזרי דאפי' בכחצי איסר אין לוקחין:

מתיב רב ששת ע' רש"י וצ"ע מעיקר' מאי סבר ולבסוף מאי סבר ונ' דרש"י כ' הקו' הי' מל' ונקחין מכל אדם הכוונ' דהו"ל למתני ונקחין מע"ה מאי כל אדם א"וו ר"ל כשם שמחבר קונין אפי' ביותר ממזון ג' סעודות ה"ה מחבר ואח"כ משני דהני מיני' דקחשיב תנא המה מיני' שאין קוני' מהן אלא לצורך המזון הנצרך לפי שעה שהרי מצוין בכ"מ והיינו דקאמר בכדי מן שני וה"ט שינה בלשונו:

ועד"ז יש ליישב הקו' א"ה לולב וכ' רש"י אלעיל קאי ואמאי המתין עד השתא אמנם ס"ד דלולב דבר שאין מקפידין עליו וכה"ג קונים אפי' ביותר מג' סעודות ול"ק כלל ולבתר דמשני דאפי' כה"ג דווקא בכדי מן פריך א"ה לולב נמי:

מ' ע"ב אלא דרך מקח ולמסקנה גם ר"י מודה בפירי ראשון ונ' דה"ט דמאחר דפירי ראשון אינו יוצא מקדושת שבועות לא שייך בין לי חלול דבחויל ע"כ נתחלל:

ולמסקנא ג"כ לא אצטריך האי סמיכין לר"י משום דר"י ב"ח כ"א אפירו' ראשון קאי:

מ"א ע"א מקדש שבעה כ' רש"י דכ' ושמחתם לפני ה' אלקי' כ' רש"י זה להביא ראיה לשטתו דבמדינ' היינו ירושלים אמנם ראי' הרמב"ם דירושלים קרוי מקדש ממע"ש דכ' ושמחתם לפני ה' אלקיך וכל ירושלי' בכלל ואמנם ממתני' דפי לולב וערבה דתנן כל העם מוליכין לולבי' להר הבית מ' כרש"י דלהרמב"ם מה ענין הר הבית ללולב ואף דביו"ט ראשון מיירי מ"מ היו מהדרין גם ביו"ט ראשון לקיים מצות ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים אכן להרמב"ם ק' וצ"ל משום שמא יעברנו ניתקן כן דעי"ז שמע"ש יוליכו לולבי' להר הבית לא יבא לשמא ועברנו בשבת ומ"מ נ' דה"ט דבר"ה הביא הר"ב גם פי' הרמב"ם ובשמעתין פי' רק כרש"י ועמד ע"ז בתוי"ט דקו' הנ"ל הביא לזה:

וכ' עוד רש"י ולא בגבולין נ' כוונת רש"י דבזמן המקדש לא ראו חכמי' לתקן ג"כ בגבולין דמחזי כבל תוסיף דאמר קרא לפני ה' ולא בגבולין אבל אחר החורבן דליכא מ"ע מ"הת כלל כל שבעה ל"ש ב"ת:

רש"י ד"ה דחמיסר וה"ה לפניו כ"כ דלא תק' מבניץ ביו"ט עד לקמן דחמיסר דווקא:

גמ' דכ' כי אעלה יל"ד בסיפא דקרא דורש אין לה הנה סגי ונ' דאדרבא מרישא ילפי' דארז"ל אין בן דוד בא עד שיתיאשו מן הגאולה לה"ק קרא כי אעלה ארוכה לך אף שאתה מתייאש מן הגאולה אדרב' ממכותך זאת מחטא זה שאתה מתייאש ארפאך עי"ז יבא רפואתך וביאר אח"כ המכה מה היא כי נדתה קרא לך ציון היא דורש אין לה ומכלל דבעי דרושה:

גמ' מפני שאין ב"ד מתעצלין יל"ד דלמא לא יהא מיד ב"ד בירושלים ונ' דעכ"פ בדורו של ריב"ז היה ב"ד ול"ל לתקוני בזמנו שיהא כל היום אסור:

דאבני בליליא ואי נקצר ביום כשר יקצרוהו ביום וממילא לא יגמרו עד חצות ואי נקצר ביום פסול אימא לך שיבנה סמוך לשקיעת החמה וג"כ לא יגמר עד אור היום:

מ"א ע"א מפני שאמרו חכמי' יל"ד הא דאוריי' היא ומאי אמרי חכמי' ונ' דבאמת גם בסוכה כ' לך וילפי' מאזרח דמ"מ שאולה כשר ולך למעוטי גזולה וא"כ למה לא נילף לולב מסוכה ונימא דלכם ג"כ רק למעוטי גזילה ומ"מ לא אמרי' הכי וטעמא מאי דבלולב לא כ' לכם כ"א בראשון ואי אמרת דלכם למעוטי גזילה א"כ בשאר ימות החג גם גזול כשר ושוב לא הוה דומיא דסוכה דכל ז' גזל פסול וב"ש בראשון אין אדם יוצא בשל חבירו אפי' בשאול ובשאר ימות החג יוצא בשל חבירו דהיינו שאול:

מה"מ יל"ד מנלן הו"ל למימר ותו למה לא מק' זה ר"פ לולב הגזול ותו הרי תנן אמרו חכמי' ומאי מה"מ דקאמר ונ' דלמ"ש במתני' דאמרו חכמי' קאי בין אשאול בין אגזול שייך שפיר מה"מ ל' רבים וז"ש רש"י מה"מ דאין אדם יוצא בלולבו של חבירו כלומר בין אשאול בין אגזול ומייתי דת"ר ולקחתם שתהא לקיחה לכ"א והנה בסכה כ' תורה כל האזרח בישראל ישבו בסוכות ללמדך שכל ישראל יוצאין בסכה א' ובלולב גלו קרא להיפך לקיחה לכ"א ש"מ דלא ילפי' לולב מסכה וז"ש רש"י לכם משלכם מ' כלומר דמאחר דבעי' לקיחה לכ"א ליכא למדרש לכם להיפך וכל ישראל יוצאי' בלולב אחד אלא ש"מ דמשלכם מ' כלומר להוציא גם שאול:

ומתוך דברינו יתישב קצת קו' תוס' ריש פרקין הרי מלקחתם דרשי' לקיחה תמה ודווקא ביום ראשון ולקיחה לכ"א בעי' כל ז' והיינו כיון דגלי רחמנ' דלולב צריך לכ"א להוציא עצמו מה לי יום ראשון מה לי יום שני במקדש:

כדרבא ונ' לבאר אי קיי"ל כר"מ דבעי' דיני תנאי וא"כ הו"ל תנאי ומעשה בדבר אחד ותנאי בטל ומעשה קיים ואמאי לא החזירו לא יצא וע"כ משום דע"מ כמעכשיו ואין התנאי סותר המעשה ולא מקרי תנאי ומעשה בדבר אחד והיינו רבותא דרבא והיינו רבותא דברייתא דידן ואי לא קיי"ל כר"מ א"כ וודאי צ"ל דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דאל"כ אמאי יצא הרי לא קנאו עד אחר קיום התנאי ושוב היינו רבותא בתרתי רבותא דהחזירו יצא משום דקנה לי' מעכשיו ורבותא דלא החזירו לא יצא ואי לא קיי"ל ע"מ כאומר מעכשיו ע"כ הך ברייתא מיירי שאמר בפי' מעכשיו וכ"ת א"כ מאי רבותא הא גופא שמעי' דמקרי כה"ג לכם ועד"ז יתפרשו ד' תוס' פ' מי שאחזו די"ל דגם רבא מיירי במעכשיו וא"כ מאי רבותא דרבא וצ"ל דאשמעי' דמקרי לכם כמ"ש:

ודע דמ"ש תוס' בשמעתין דהל' אינו מדוקדק לטעמיי' דס"ל אפילו בע"מ בעינן דינו תנאי אבל לד' הראשונים דבע"מ לא בעי' דיני תנאי שפיר הל' מדוקדק:

להודיעך כמה מצות חביבות ר"ל שהיו משיגי' לולב בפחות יותר מזה ומשום שזה היה הדר לקחו באלף זוז דאי ס"ד שלא היו נמצא בפחות מאי רבותא דר"ג הרי חומש לכה"פ היה צריך לבזבז על מצוה עוברת וכמ"ש רמ"א בה' לולב ואטו אלף זוז היה יותר מחומש נכסיו של ר"ג:

תוס' ד"ה ואמר שמואל לכאורה י"ל דאי לאו דשמואל הייתי אומר אדרבא משום דטרוד בתפילה אלי יפלו הס"ת והתפילין מידו ואמנם בלולב דאין בו קדוש' לא אכפת לן ולזה מייתי דשמואל דהטעם דמטריד מתפילה וה"נ מ"ש:

ביד עבדו וכו' נ' דתנא הכי שלא מסרו הלולב לזר דלמא יפשע בי' ודווקא לבנו עבדו ושליחו המיוחד לו והי' נ' דאהא מק' הש"ס מאי קמ"ל דאילו ברישא הא קמ"ל דלא מטריד מתפלה וא"ש דמשני כמה היו זריזין במצות וברישא מאי זריזין שייך אבל אסיפא א"ש ע"ד שכ':

שם במתני' ר"י אומר שם יל"ד ל' ר"י אומר דמ' דקאי אלעיל מני' ונ' דר"י בא ליישב קו' תוס' מאי טעמא בשופר אף דהוה דאוריי' גזרו שמא יעברנו ולולב לא גזרו וקאמר ר"י דבשופר דלא בעי' לכם ואם רוצה ללכת אצל בקי למה לו ליקח שופרו דווקא עמו א"כ לא מקרי לענין טריד אתי לחיוב חטאת לפיכך גזרי אבל בלולב דבעי' לכם שפיר טריד בלולב עצמו ולא אתי לידי חיוב חטאת לא גזרו:

וע' בריטב"א שהביא מגמ' פסחי' דבז"הז ל"ש דר"י והתימא על הרמב' ה' שגגות שהביא להא דר"י סתמא ולא נתעוררו נושאי כליו בזה:

מדאגבהא נפיק בה יל"ד מה ענין קו' זו לאביי הלא על ר"י עכ"פ איכא לאקשויי וצ"ל דבלא אביי הייתי אומר דאף לדידן יצא בו האי גברא מדאגבהא אבל האי גברא סבר דעיקר מצוה הנענועי' לפי מחשבתו מקרי טריד משא"כ לאביי דקאמר בדידן תלא מלתא שפיר מק':

ואמנם מש"כ תוס' והראשוני' דקו' לא היה כ"א משום דאביי ס"ל מצות אצ"כ וא"כ לר"י לק"מ דאיהו ס"ל פ' ערבי פסחי' גבי אוכלן בלא מתכוין דמצוה צריכין כוונה וא"כ רק לאביי ק' ולא לר"י:

בשהפכי הביא הריטב"א פי' י"מ שלקח לולב בשמאל והשיג עלי' הריטב"א ונ' דהני י"מ ק' להו לישנו בשנתכוון שלא לצאת מהי"ת נימא דהוא בקי כ"כ שנתכוין שלא לצאת אמנם אי' חזי' דנטל לולב בשמאל שלא כדרך כל הארץ ש"מ דשלא לצאת נתכוין:

ואמנם ד' רש"י והראשוני' שנטלו שלא כדרך גדילתו וע' בריטב"א ונבאר קצת דההוא גברא בעי לברוכי אלולב ואמנם לא ידע דרך הנענועי' בשעת ברכה ולכך נוטלו בלא ברכה:

ואמנם ידע ג"כ דברכות אינן מעכבת ולכך הפכו שלא יהא חייב בברכה וזה לא ניחא לרבא דנימא שהוא בקי בדיני לולב אף שאינו יודע לנענע לכך קאמר רבא דאינו יודע רק אשר אם לקחו בכלי שהלולב נתון בו במים וודאי לא יצא דאין זה לקיחה וסתמא מי שאינו יודע עושה כן ושפיר מקרי טרוד במצוה:

אומר היה ר' יוסי נ' דעיקר רבותא דר"ה דלא תימא מדנקט ר' יוסי טעה ועשה מצוה מכלל דבלא עשה מצוה חייב וכר"א דס"ל במל שלאחר השבת בשבת דחייב לא היא כי אומר היה ר' יוסי אפילו לא עשה מצוה פטור וכר"י דאי ר' יוסי כר"א הייתי אומר דהל' כר"א דר' יוסי נימוקו עמו:

אמנם ד' תוס' דאפלוגתא דר"י ור"ל בפסחי' שם קאי אמנם למאן דגריס מצוה דרמי עלי' א"ש טפי דאין זה ענין לדר"א ור"י דהתם שפיר רמי עלי':

ואמנם יש לחלק בענין אחר דהתם גבי חטאת עוף כ' ולא יבדיל ודי בסי' א' וא"כ ס"ד דהוה קריב למזיד וע"ז פי' רש"י גבי תמיד שאינו מבוקר ונ' דבאמת מה"ט לא פי' רש"י בין אגפיי' ע"ד שפי' הריטב"א דבשלמא לרש"י שמצאו במקום חטאת העוף ולא עלה על דעתו לבדוק אבל להריטב"א שמצאו ביני ביני וקרוב למזיד הוא דה"ל למבדקו לא א"ש:

מ"ב ע"א מקבלת אשה יל"ד מיד בנה ומיד בעלה ל"ל ונ' דלמ"ש רש"י דמשום דלבעלה לא הוה מוקצה גם לדידה שרי בטלטול ס"ד דווקא בעלה שהכנתו הכנה אבל בנה הקטן שהגיע לחינוך אין הכנתו מועלת שתהא האשה שרי לטלטלי קמ"ל דאפי' הכי שרי אלא דא"כ אפכא הו"ל למתני מיד בעלה ומיד בנה ונ' דמשום מחזירתו למים תנא הכי דל"מ מיד בנה שאינו יודע להחזירו למים שאין בו דעת וודאי שריא היא להחזירו אפי' של בעלה שיוכל בעצמו להחזירו ג"כ שרי:

היודע לנענע כ' המג"א להוליך ולהביא וכו' ויל"ד ממ"נ אם מלמדין אותו למה לא יודע ואם אין מלמדין אותו מנא ידעי ונ' לפ' דיודע למי מנענעין כמו בפ"ג שאכלו קטן היודע למי מברכין וזה ע"ד שאמרו למי מוליך ומביא למי שד' רוחות שלו וכו':

אביו ליקח לו תפילין עי' תוס' ריש ערכין מ"ש ליישב למה לא נקט גם בלולב וציצית לזה ולי נ' דלא נקט בלולב וציצית אביו לוקח משום דגם ב"ד חייבין היכא דאין אב אבל בתפילין הרי יוצא בתפילין שאולין אבל רק בשעת ק"ש שייך שאולין משא"כ אם רוצה אביו לחנכו שילך כל היום בתפילין צריך ליקח לו תפילין ולזה נ' דפי' רש"י לשמור

שלא ילך בהם לבית הכסא והר"ן כ' לישמור בנקיות פ' שלא יפיח בהם וזה שייך אף בק"ש ורש"י רצה לתת טעם למה יקח לו תפילין ולא סגי לי' בשאולין לזה רמז רש"י דמיירי שילך בהם כל היום והיינו לישמור שלא ילך בהם לבית הכסא:

תורה מאי הוא ונ' דלא סגי בק"ש לקבל עול מלכות שמים שלא יפנה לד' האפיקורסים דאומרי' דדי בקבלת עול מ"ש ואח"כ יכבד הבורא באיזו דרך שירצה ע"י בכוזרי בתחלתו ד' הפילוסוף ולזה מקדימין לו תורה דהיינו תרי"א מצות צוה לנו משה לבד משתים ששמענו מפי הגבורה ועל זה אנו מקבלין עול מ"ש:

ברה"י ס' טמא ורש"י מהפך הגי' בר"ה טהור תחלה ונ' טעמא דבר"ה טהור פשיטא אחזקתו אוקמיה אבל ברה"י טמא עיקר רבותא דהל' גמירא לה מסוטה ונקט ר"ה טהור דאוקמי' אחזקה ומ"מ ברה"י טמא דהל' גמירא לה:

תוס' ד"ה היודע לשחוט כ' הכ"מ דגם ד' הרמב"ם כד' תוס' ולכך השמיט לכולא מלתא ודבריו צ"ע דעכ"פ היה לו להביא דבעי יודע לאמן ידי' ואפשר דכולא מלתא דבעי' לאמן ידי' היא משום בל תשחית דוודאי ינבל:

וד' הריטב"א דקטן נאמן להעיד על הגוי שמסרו בידו בשר כשר וכיו"ב שלא נגע ולא החליף והר"ן חולק לאמור כי על הגוי אינו נאמן ולולי דמסתפינא הייתי אומר כי לאחלופי נאמן אבל אם נושא יין שאיסו' במגע מעתבר דאינו נאמן דבקל הגוי נוגע ולאו אדעת דקטן:

הדרן עלך פ' לולב הגזול והיבש. בעזר צור ישראל ימים מייבש. ונתחיל לבאר פ' לולב וערבה בעזר אוהב עמו ישראל באהבה רבה.

אמאי טלטול באלמא הוא יל"ד למאי דלא ידע הש"ס טעמ' הו"ל להק' מה לי יום ראשון מה לי שאר ימים אי איכא איסור אפי' ראשון נמי לא ואי ליכא איסורא אפי' שאר ימים נמי ונ' דהמקשה ידע מברייתא לקמן דדריש ביום אפי' בשבת הראשון ראשון דחי שבת ולא שאר ימים אלא דאהך ברייתא גופא קשה מכדי טלטול בעלמא היא והיינו דמק' הש"ס:

טלטול בעלמ' היא לכאור' יל"ד הרי גם טלטול אין כאן דמאחר דמצות היום בלולב למה לא יהא מוכן ואמנם למ"ש המג"א בשם הירושלמי הניח על גבי קרקע אסור לטלטלו דהוקצה למציתו וכיון שעברה מצותו הדר לאיסורה אלא שהמג"א הקש' הרי אין מוקצה לחצי שבת ונ' דרש"י בשמעתין בא ליישב זה וז"ש הלולב הרי היא כעצים ר"ל עד שנעשה בו המצוה הרי הוא כעץ בעלמא ובזמן מצותו לחוד נפיק מתורת מוקצה ואחר שעברה מצותו חוזר להיות מוקצה כעצים דעלמא:

וסיים רש"י מה סייג לתורה מצאו ר"ל דאי איכא חששא שיבא לאי' דאוריי' בטלו מפני זה אפילו מצוה דאוריי' וע' בריטב"א מ"ש בזה נ' כוונתו דלא תיק' ממה שאמרו שופר אין מפקחין עליו הגל דהתם מטלטל מוקצה חוץ למצוה דהיינו האבני' משא"כ הכא שמטלטל הלולב עצמו שמצותו כהיום:

וי"לד דמאחר שתקנו בראשון שחל בשבת שיהיו מעלי' לולבין מע"ש למה לא היניחו זה גם בשאר ימים שחלו בשבת ונ' דאם חל ליו"ט ראשון בשבת הכל יודעי' שיהא מעלין לולביה' משא"כ אם יו"ט ראשון בחול וכ"א הלך עם לולבו ביו"ט להר הבית גם ביום שני או שלישי שיחול בשבת ילכו ג"כ עם הלולב.

ועוד יל"ד לבי"ש דאמרי אין מוציאין את הלולב לר"ה ביו"ט מ"ש שבת שהיו מוליכין מע"ש משאר יו"ט ראשון וצ"ל דמודה בי"ש במקדש מאחר המצוה לפני ד', אלקיכם ואי אפשר כ"א דרך ר"ה שפיר שרי אלא דהא תינח לד' רש"י דמקדש מקדש ממש אבל לד' הרמב"ם דגם ירושלים בכלל מקדש הדרא קו' לדוכתא:

שמא יטלנו בידו נ' דלהכי נקט בידו דס"ד דמיירי שיטול הלולב לברך עלי' וכיון שרוא' שאינו בקי נושאו אצל בקי ללמוד וכה"ג הוה נמלך ופטור לזה קאמר שמא יטלנו בידו וילך שיטלנו בידו מיד ע"מ לילך ומשו"ה חייב:

וי"לד הא בשאר ימים עסקי' א"כ כבר למד ביום ראשון ומאי ילמוד עוד וי"ל דמיירי שביום ראשון דמצותו בגבולין קיים המצוה בביתו וכיו"ב וכסבור כשהולך ביום ב' למקדש דשם מנענעי' ע"ד אחר וגם דמאחר דביום ראשון המצוה ולקחתם ובמקדש ושמחתם סבור שמברכין ברכה אחרת וז"ש רש"י נענועי' או ברכה:

רש"י ד"ה שמא יעברינו כבר העירותי בס' לקוטי חבר ע"ד רש"י בענין גינה וקרפף מה"ת כרמלי' הוה ובאמת מה"ת ר"הי גמור הוא דזורק לתוכו חייב וצ"ע:

שמא יעברנו עי' רש"י ותוס' ויש לדקדק הא עכ"פ ילך אצל בקי עם הלולב ויעשה הכנסה ומה לו הוצאה או הכנסה ונ' דבס' בעת הליכתו כל הפוגע יזכרנו שהוא שבת ולא ילך אצל בקי שוב אבל העברה כבר עבד לה ובענין קושי' תוס' נ' דוודאי אין סברא שהיה הלולב מע"ש בר"הר דהתם לאו עבדתי' אלא אנן הכי קאמרינן הוא נטל הלולב לצאת בביתו וכיון שרואה שאינו בקי נמלך ללכת ופטור משום הוצאה ואמנם כשעוקר רגליו מרה"י כבר דעתו ללכת אצל בקי וא"כ לענין העברה לא נמלך הוה :

הא תקינו לו בביתו עי' רש"י כוונתו דבביתו שייך ג"כ שמא יעברנו מ"מ במקדש מתוך שלא היתרתי לו אלא בביתו זכור הוא:

תוס' ד"ה הא תקינו ד' התוס' צריכין עי' דמאחר דכ' התוס' בר"ה ר"פ יו"ט דפי' במקדש אבל לא במדינה גם ירושלים בכלל מדינה וא"כ אין כאן בירושלים מצוה כלל כדפי' רש"י פרק לולב הגזול ומאי אהני לי' בביתו וא"נ דתוס' בשמעתי' ס"ל בלולב כד' הרמב"ם דירושלים בכלל מקדש שוב הו"ל לפרושי ונ' דקו' תוס' היה למה לא תקנו רבנן לפחות כשחל אחד משאר ימים בשבת שיטול כל א' בביתו לזכר דהאי קרא ושמחתם שבעת ימים כי היכי דתיקון ריב"ז לאחר חורבן ועל זה תי' שפיר דבאמת גם בביתו שייך שמא יעברנו אלא בראשון הוה דאוריי' סומכו אהא דבביתו לא שייך שמא יעברנו אבל דלתקנו רבנן מלתא דמצו אתי ביה לידו תקלה לא ובזה מובני' ד' תוס' בתי' שכ' דראשון הוה דאוריי' ר"ל בגבולין דבמקדש הכל דאוריי' ולמה שכתבתי אתא שפיר דקו' לא הי' אלא דלתקנו רבנן:

אמנם ד' הריטב"א בזה מוקשים שכ' דמן התורה הוה כל ב' מילי כא' למימר דאזיל בשיטת הרמב"ם דירושלים בכלל מקדש הרי בהדיא כת' הריטב"א פרק לולב הגזול שם שירושלים אינה מקדש וצ"ע:

אמנם לפי' הרמב"ם דמפרש שירושלים בכלל מקדש וא"כ למאי דמשני תקנו לי' בביתו וודאי ק' טובא אמאי לולב וערבה ששה ושבעה הו"ל לתקונו דמיום ראשון ואילך יטול כ"א בירושלים בביתו ויקיים מצוה דאורייתא ולשמא יעברנו ליכא למיחש וצ"ל לד' הרמב"ם דכבר עוררנו לעיל פ' לולב הגזול לד' הרמב"ם דסבר דגם בירושלים יוצא למה עלו כלל להר הבית ונ' דמאחר דעלו שם בראשון להראות פניו בעזרה באו לראות גם בלולבי' כדאמרינן אבא מצלי בהו אבל זה לא עשו רק פ"א ואם אתה אוסרו בראשון אף נזכר שהוא שבת ולא יעברנו אבל בשאר ימים דרכן ליטול בביתם אין כאן מלתא דתמיהא שיזכרו את השבת:.

ראשון דאיתא מ"הת בגבולין וסיים רש"י בגמר יבמות דבשב וא"ת לא שייך עיקר מה"ת ומדוע כתב רש"י זה בסוף ולא מיד בראש הסוגי' ונ' ד' רש"י דגם בעיניו נ' דוחק פירושו דמשו' דאינה בגבולין הוה חשיב ולכאורה הי' אפשר משום דראשון גם בגבולין נוהג שבקוהו אף במקדש ולא דאגו על מתני' לעקור דאין בו עקירה כיון דששה ימים ות"מ נוהג משא"כ אם יגזרו אף בראשון נ' כעוקר מ"הת ודחה רש"י פי' זה משום גמ' דיבמות דבשב וא"ת אין כאן עוקר. ואמנם לולי ד' רש"י הייתי מפי עד"ז דמאחר דבביתו דליכא חשש כולי האי א"כ בגבולין דנוטלן בביתו לא גזרו ואם בגבולין יהי' נוטלין ובמקדש לא יטלו זה גנאי למקדש ולכך גם במקדש עקרוהו וע' בריטב"א:

לא ידעי' בקיבועא יל"פ דמה"ט אין כאן חשיבות כיון דלא הוה כ"א ספק ויע"ל דבאמת איכא בלולב אי' טלטול אלא דבמקום חובת היום לא שייך כמ"ש הריטבא אבל מאחר דלא הוה כ"א ספק לספיקי' לא התירו אי' טלטול:

גמ' לדידן אה"נ ובמסקנא מסקי' דאינהו נמי לא דחי וק' ונחזי היכי עבדו ונ' דבימי רב אשי שסידר הש"ס שוב לא קדשו בא"י עפ"י ראיה והי' דינם כמו לדידן והשו"ט לא הי' כ"א אודות ראשונים כשהיו מקדשין ע"פ ראי':

תוס' ד"ה אנהו ידעי יל"ד מאחר דקמו על סוגי' דידן מ"ט בלולב הוה דחו ובשופר אפי' בירושלים שהי' בקיאים בעיבור ירחא אפי' בר"ה לא דחו כי כן מסקנת תוס' בר"ה שם, ואמאי הציעו תחלה מסקנ' דלקמן וי"ל שכ' כן דמה"ט לא כ' כ"א וא"ת דמאחר דאין המסקנא כן לא אכפת להש"ס לדחות ממתני' דר"ה ויע"ל דמשום קו' שניי' הציעו דלאחר חורבן לולב חמיר ובימי הבית שופר חמיר:

באו"ד וי"ל נ' פי' דבריה' דשמא יעבירנו י"ל דטעה מאחר דהניחו לו בשבת ע"כ מצוה זאת דוחה גם ההוצאה דוחה ושנית מחמת בהולו וע"ז כתב תוס' בלולב ל"ש טעות זה דאינו אלא טלטול משא"כ בשופר דדומה למלאכה יש לחוש גם לטעות זה, ולזה החמירו יותר:

הק' הריטב"א אד תוס' מגילה שכ' דבמילה לא גזרו שמא יעברנו משום שאין הכל טרדון אלא אבי הבן הרי בהזאה ג"כ הטמא לבדו הוא דטרוד ונ' דנהי דאין הכל טרודין בהזאה מ"מ הכל טרודין בקרבן פסח משא"כ במילה דאין טרדה כלל כ"א לאבי הבן. ומצאתי כזאת בר"ן בשמעתין:

רש"י ד"ה ביום אפי' בשבת דביום מי יום כל שהוא וקרא יתירא הנה הקרא וודאי יתירא דאל"כ לא הוה מק' הש"ס ורבנן האי ביום מאי עביד לי' אבל מה בעי רש"י במ"ש דביום מ' כל שהוא ונ' כוונתו דרבנן דרשי לי' ביום ולא בלילה ור"א יליף להא בלילה מושמחתם שבעת ימים ולא לילות ואף דיש לדחות מקדש שאני דכתיב ביום צוות ולא בלילה ולמה לא דריש לי' ר"א טפי כפשוטו לזה כ' רש"י דביום אפי' בשבת ג"כ סובל פשטא דקרא דמ' כל שהוא יום:

ראשון אפי' בגבולין ע' רש"י דלאו מרבויא דרשי' וי"לד למה לא הרי הו"ל למכתב ולקחת' ושמחת' שבעת ימים א"וו לייתירא דגבולין אתא ונ' ד' רש"י דאיכא למימר דאצטריך ראשון למימר דבראשון הוא דבעי' לכם ולא בשאר ימים תדע דלרבנן דלא דרשי אפי' בשבת ה' דהראשון ל"ל א"וו אלכם אצטרי' הראשון בעי' לכם:

רש"י ד"ה טלטול בעלמא דרבנן לכאור' בזה סגי ומאי בעי רש"י במ"ש ועדן לא נאסר ונ' דבא לרמז לחי' הט"ז בהל' שופר שכן דבמילה לא גזרו חכמי' משום שכ' בהדי' ביום אפי' בשבת וכ"הג אין כח ביד חכמים לעקור וא"כ דלמא ה"נ מש"ה כ' תורה ביום שלא יהא ביד חכמים לעקור אמנם מאחר שענין זה עדן לא נולד למה נפיק קרא להכי ולא נדרוש טפי ביום ולא בלילה:

תוס' ד"ה וסוכה גופה מנ"ל בסו"ד קשה לולי דבריא' י"ל דמאחר דילפי' דסוכה נוהג בין ביום בין בלילה שייך למדרש תשבו כעין תדורו אבל אי ס"ד דסוכה אינה נוהגת אלא ביום א"כ לא שייך כעין תדורו דדירה בין ביום בין בלילה:

תוס' ד"ה תשבו תשבו וצ"ע האיך הי' להם אפש' לעמוד ז' ימים בלי שינה וצ"ל כדמתרץ הש"ס לקמן פ' החליל על ריב"ח דמנענעי אברכי דהדדי בעמידה ע"י סמיכה וכה"ג גם בעזרה הי' מותר דישיבה דווקא אסור:

מ"ג ע"ב וכבשים תחת אבנים עי' רש"א וי"לד ע"ד אם נפל גל על שופר ביו"ט והא מותר לפנותו ואנן סתמ' תנן והעיק' כד' הריטבא טלטול מצוה עצמה מות' שכך גזרה תורה אבל טלטול מוקצה לצורך המצו' אסור:

מ"ד ע"א ד"ה דלא עבדי' שבעה בסו"הד לכאור' מס"פ בכל מערבין הו"ל לרש"י לאתויי דראב"צ התענה בט"ב וע"כ דלאחר חורבן הוה אמנם אכתי גם בימי הבית הוה ואמנם אייבי אם גם אבוה דרב הוה פסחי' פ"ק אבל בזמן הבית לא היה:

גמ' לולב דאית ליה עיקר מיהת בגבולין י"לפ על ב' פנים. הא' מאחר דקרא סתר אהדדי ברישא דקרא כתב ולקחתם ביום הראשון ובסיפא שבעת ימים וע"כ מקדש ז' עבדי' זכר למקדש דנדע פי' דקרא. האופן הב' מאחר דליכא ערבה מ"הת אלא בצד המזבח ל"ש זכר בגבולין:

תוס' ד"ה כהני' לכאורה בעלי מומין שאין להם תקנה לעבודה אחרת הניחו להם מיהת מצות הקפה אבל פרועי ראש לשקלי' לשערי ולא ליהוי פרוע ראש אמאי נתיר לו:

ומ"מ יש לתמוה מסוגיא זאת על הרמב"ם הביאו הברטנור' ספ"ק דכלים דס"ל דבע"מ בין האולם ולמזבח מדאורייי' אסירי ולמה שבקו להו הקפה ואלי ד' הרמב"ם דהיינו פלוגתי' דר"ל ור"י ר"ל ס"ל מדאורייי' ומה"ט פליג עלי' וזה היא סברת הש"ס שלא הבינו קו' ר"י משום דהש"ס הוה מ' לי' דלא הוה כ"א דרבנן ומאי ק' ל' לר"י:

תוס' ד"ה א"ל אפשר להו לזקוף מ' לתוס' דמצד אחר יכולין להתקרב אל המזבח אבל הריטב"א הביא שהיו זקופין בעזרה ולד' הרמב"ם דמרא דלא יקרב נפקא לי' וודאי מ' כהריטב"א:

בסוה"ד עי' רש"א ויש ליישׁ' בדוחק אילי כוונתו דאבא שאול ס"ל בזקיפה ולא בנטילה ואנן דאמרי' בנטילה ס"ל כרבנן דאבא שאול:

רש"י ד"ה יסוד נביאי' חגי זכרי' וכו' כ"כ משום דהש"ס מדלכין אמרי' וע"כ מחכמי בבל היה ומיושב בזה קו' תוס' ממנצפך דהתם נביאים ראשוני' הי' ואין זה ענין לדלהון הוא:

תסתיים נ' דמשום דאכתי יש להשיב דהני מ"ד דפליגי ס"ל דגם ר' אבהו אמר מנהג נביאים לזה מייתי הש"ס דר' אבהו אמר וחזרו ויסדום ש"מ דיסוד נביאים הוא:

תוס' ד"ה כאן במקדש אין בהם ציוי והק' הר"ן מעל אכילת מצה בליל ב' של פסח ואלו ד' תוס' דמאחר דכי שבעת ימים תאכל מצות נהי דקי"ל שבעה רשות מ"מ האוכל מצה מקיים מצוה וכן שמעתי מפי מורי בשם החזקוני אכן מעל אכילת מרור בליל ב' קשה ויש לומר דכיון מרור בזה"ז דרבנן וכשם שתקנו לברך בליל א' תקנו ג"כ בליל ב':

מ"ד ע"ב רש"י וכי לייבשן דבריו תמוהים וכי בלילה א' יהיו יבש ונ' דק' לרש"י מ"פ הש"ס דמשו"ה תנא תנא על הגג דהאצטבאות היו לישם שם א"וו דקו' הש"ס דלמא יהיו יבש וע"ז אמר רחבה דלא תקשה לך הא אצטבאות היו צריכין לישיבה סטיו כפול היה והחיצונות לישיבה ועל הפנימיות נתנו הלולבין:

מ"ח ע"א מקום קלניא אולי משום דרוב עכו"ם גזלני ארעתא וקרקע אינה נגזלת בחרו מקום שלא הי' להם בעלים:

מ"ח ע"ב גמ' עומדים דרך גדילתן נ' דמאחר דקרשי המשכן היו משולבות ושילוב מתקיים יותר בקרשי' שוכבי' לרחבן מבעומדין ואעפי"כ צוה הכ' עומדי' ש"מ משום דרך גדילתן:

יכולנו לפטור את העולם נראה דה"פ דכ' כי זה כל האדם וד' רז"ל במ' ברכות כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה ואם הי' רשב"י רוצה ליהנות מאנשי העולם היו כולם פטורים בזכותו ואחרי כי כל דור מכין לדור הבא אחרי' אפי' על הדורות הראשוני' היו מגיע זכותו:

גמ' הא דעיילו בבר כ"כ במק"א דיש צדיקי' שמשלימים נפשם בחיותם עד שישיגו מיד לאחר מותם תכלית השלימות ויש שאין עולין מיד כ"א לאחר זמן ע"י בניהם ותלמידיהם ועל הראשונים אמר רשב"י אם שנים הם אני ובני הם ול' בר מל' מה ברי:

סוכה דלא מפסקי יל"ד א"כ בק"הת לא נברך כ"א פ"א דכ' והגית בו יומם ולילה וצ"ל דעכ"פ בשעת פטור משא"כ בסוכה:

מ"ו ע"א מקדים ועייל לבית הכסא פי' שלא יגרום ברכה שא"צ:

תוס' ד"ה כל אימת אם מברכי' לשמור חקיו ע' בר"ן ובפשיטות הו"ל להק' דהא קיי"ל לילה זמן תפילין ובחקת הפסח הכ' מדבר:
תוס' ד"ה העושה סוכה ע' רש"ל ורש"א ועיי' קרבן עדה בירושלמי פה שדחה ד' רש"י:
תוס' ד"ה הרואה ע' רש"ל ורש"א ומרואה פרי חדש כמו כן יש להק' על רש"ל:
רב כהנא מס' להו י"לפ דטעמא דתנא דבריית' כדר"י לקמן דמברך על כל מצוה בפ"ע אי מברך ליה בקידושא מ' דמברך שהחיינו איו"ט ולא מנכר דמברך אמצות סוכה משא"כ אם מברך בשעת עשיי' ורב כהנא מס' לי' כולא אכסא ור"ל דאף ברכת לישב בסוכה שהי' מן הדין לברך בשעת כניסתו הוה מס' לי' אכסא ואח"כ שהחיינו וממילא נדע דקאי גם אסוכה:
מ"ו ע"ב מאי לאו ה"ה לגדולים הנה לפי' הי"מ ה"ק אי לאו דחזו קטנים לגדולים דאכלו לא היו הקטנים אוכלים אלא דהגדולים אכלו בביתם והקטנים בעזרה אבל לפי' רש"י ק"ק ומה"ט מייתי רש"י כאן הי"מ ויש לדייק מדבריו דללי"ב גם לפי' רש"י א"ש וע"ז הקשה התוס' דהו"ל למימר בלי"ב מאי לאו ה"ה דגדולי ודתנוקות:
תוס' ד"ה אתרוג בשביעי ר' חנינא מטביל מבואר דפשיטא להו דאין חילוק בין טעימה לאכילה:
גמ' לא ליקנו אינש הרי"ף השמיט דר"ז ונ' דסמך לו אהא דהביא ס"פ לולב הגזול קטן היודע לנענע אביו חייב ליקח לו לולב ולמה יקח לו הרי יכול להקנותו שלו א"וו משום דלא ליקני ביו"ט ולאחר שיצא בו י"ל דלמא יבא אחר שלא יצא עדן ויהי' יוכל להקנות לו אם לא יקניי' לינוקא:
וע' לח"מ דהרמב"ם פליג אד' הר"ן וצ"ע דהרי יוכל למוכרו לו ויהא הקנין ג"כ דרבנן:
שם שמיני ס' שביעי ע' רש"י ותוס' דאתרוג לחודא קאי דבסוכה כיון דקיי"ל מיתב ותבי' גם בשמיני ס' שבועי ביה"ש בעי למיתב בגוה וממילא אתקצי לביה"ש ואין לפוטרו מטעם ס"ס שמא שמיני ושמא הוא כבר ליל תשיעי דשם אונס חד היא אם הזמן חיובא או פטור:
רש"י ד"ה ושמיני לברכה יל"ד דבקידוש אם אין ש"ע קידוש ל"ל וצ"ל דס"ד כיון דאומר בקידוש ש"ע לא ליתב בסוכה משום זלזול קמ"ל:
גמ' ברוכי נמי מברכינן ע' הג"א דאי לאו דלא מברכין הו"ל בל תוסיף וק' לרב וצ"ל דבימי רב הוו מקדשי' ע"פ ראי' וע"כ מדאורייי צריך מס' לאכול בסוכה:
ואמנם הריטב"א כ' עלי' דר"י בלי"ב דר"י לדידן דבקיאי' בקבוע דירחי קאמר צ"ע דבימי ר"י עדן קדשו ע"פ ראי':

גמ' גמירי דמאפר קאתי וצ"ע הא בלילה ראשונה ע"כ אכלי בסוכה וצ"ל דלא עשו סוכה מפני הגנבים ואפי' בלילה ראשונה פטורי והי' ראי' מכאן דלענין מצטער אין חילוק בין לילה ראשונה לשאר לילות:

מ"ז ע"א גמ' שהרי מתמעטי' יש להסביר דאלי' וכבשים הקפידה תורה שיהיו בחג הסכות דווקא סכום זה אהלל בפרים כיון דלמחר אפי' לכתחלה יספיק המנין הפחות גם היום ע"כ בשעת הדחק כשר:

תוס' ד"ה לינה דלא אסיק אדעתי' מ' בלאו משום כוס נמי לא אסיק אדעתי' וטעמא דבשלמא לינה משכחת שאין הכהן פנוי ונדחה מיום ליום אבל זמן מהי"ת לא יברך בזמנו:

מ"ז ע"ב רש"י ד"ה מניין לפסח שני נ' דבא רש"י באריכות דבריו ליישב למסקנא מ"ש פסח שני משמיני עצרת ולזה ביאר רש"י שמיני עצרת הוא יו"ט לכל ישראל משא"כ פסח שני היא רק לטמאי':

ועד"ז ביאר במסקנא עוד דממעטינן פסח שני דבפסח הכ' מדבר וכ' עוד ולא שמיני עצרת ושבועות וק' שבועות מאן דכר שמי' אמנם בא לתרץ דאי נמעט שמיני עצרת משום שהיא יום אחד א"כ גם שבועות נמעט וזה אי אפשר דהקיש הכ' לחג המצות:

רש"י ד"ה ופנות בבקר פסח שני אינו אסור בחמץ ר"ל אף ששת ימי' תאכל מצות ל"ד אבל אכילת חמץ מיהת כל ששת משא"כ פסח שני מצה וחמץ עמו בבית:

מ"ח ע"א מתני' סוכה שבעה כיצד נ' דכלפי שאמר ר"א י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה ס"ד דגמר מלאכול הסעודה הי"ד יתיר סוכותו קמ"ל דלא וטעמא מאי כ' רש"י שעדין יש לו לישן אפי' ביום שינת עראי ולשנן בסוכתו וכ"ז לר"א אבל לדידן אי מקלע לי' אפי' ביה"ש עוד סעודה צריך לאכול בתורה:

רש"י ד"ה מפני כבוד יו"ט כוונת רש"י דלא תימא דשרי להוריד כלי' תנן לא היא כ"א מצוה להוריד כליו ובזה מובני' ד' הש"ס בס"ד אין לו כלים ומאי מבעי' לי'. אמנם מבעי' לי' במה יקיים כבוד יו"ט ע"כ ברחיצה ולבישה וא"כ גם כי אית לי' כלי' לא מחייב להוריד כלי':

וע' בריטב"א שכ' דאפי' לא מפסלא הסוכה במאנא מיכלא לא גרע מהוריד כלים ודברי' תמוהי' הם הורדת כלים דמתני' מיירי במי שאינו אוכל בשמיני בסכה והורדת כלים דגמ' מיירי במי שאוכל:

מתני' מן השילוח רש"י מעיין סמוך לירושלים נ' שכ' כן לאפוקי ממ"ש תוס' דקו' מה"ת קאי אשילוח דכיון דשילוח הוה קרוב לירושלים מהי"ת ילכו לשאוב במקום אחר:

מ"ח ע"ב חד שמי' ששון וחד שמחה נ' דששון היינו שמחה מרובה אבל אין לה משך זמן והיינו הרשע ששמח ביותר ברשעו אבל כולו מלא חרטות ושמחה אינה מריבה כ"כ אבל היא תמידית והיינו הרשעי' שאין להם חרטה וא"ל ששון דאם גם הששון לא יתמיד יבא אחריו שמחה ושמחה אמר דמתחלה צריך להיות שמחה ואח"ז יעלה לששון וא"ל ששון לשמחה כי ע"י שמחתו ברשעו ילמדו יראו ה' לשמוח בתורה ומע"ט וכמ"ש החו"ה ושמחה אמר לששון בעת יהא מפלתו ויראו מה בסופו הכל ירוצו ללמוד תורה שנמשלה למים והיינו ושאבתם מים בששון:

תוס' ד"ה כעין חוטמין דלמא מנקב הספלי' יורדי' לשיתין נ' דק' לי' לרש"י למאי הל' תנן כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת פשיטא א"וו דמהחוטמין ירדו המים למזבח וממילא מכבין אש של המערכה וס"ד דדווקא ביין דכ' בתמיד דרשי' במועדו אפי' בשבת אבל ניסוך המים דמתיבת מים דרשי' או הל"מ ס"ד דלא דרשי' לענין כבוי במועדו קמ"ל דל"ש:

תוס' ד"ה שהיין והמים המגילי' בסו"ד אבל לפי המסקנ' לר' נחמי' היא אבל לת"ק דר' נחמי' א"צ לזה:

גמ' אתא לאשחורי נ' דפי' דר' יהודה היא עד"ז דאם היו של כסף והיו שחורין מפני היין הוה גרוע מאוד משא"כ עכשיו שהם של סיד וא"נ אשחורו מ"מ והא דומין לשל כסף:

מתני' חבית של זהב ואף דהי' די בצלוחי' לקחו חבית שלא היה חבית כלי שרת שידעו שאינה מקודשת:

מ"ט ע"א ר"י בר"י אומר אף הסובב דכ' כרכוב המזבח ונ' דטעמא דרבנן דלא ילפי' מקדש ממשכן:

גמ' שיתין משמת ימי בראשית יש רמז בזה לשתין מס' שיש במשניות דמימי בראשית נבראו ואמר אח"כ ברא שיתין היינו שיתא סדרי משנה:

מ"ט ע"ב פעמיך בנעלים ר"ל אם כל השנה פעמיך בנעלים שאינו ממהר לצאת מביתו ובכ"ז ברגל יבא לראות היינו יחפי' ורש"י פי' בנעלים בעלית רגלים כלומר לדרך רחוק צריך מנעלים:

חמוקי פי' מרן בשם הקדוש מהר"ש אסטערפאלי דחמוקי ר"ת חסורי מחסרי והכי קתני ודתנן עד"ז היינו חמוקי דקרא:

אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה כ' מהר"ל מפראג בס' נתיבות עולם דצדקה נקראת בבחינת המקבל וחסד בבחינת הנותן וקאמר דאין הקב"ה משלם הצדקה כי לפעמי' המקבל אינו ראוי ומ"מ משלם הש"י לפי בחינת הנותן והיינו לפי חסד:

ד"ה ללמדה זו תורה של חסד שמחסר עצמו למען ילמוד עם התלמידי':
הדרן עלך פי' לולב וערבה. בעזר צור דגול מרבבה ונתחיל לבאר פ' החליל חמשה את כל אשר חפץ עושה.
רש"י ד"ה בית השואבה כל שמחה זו אינה אלא בשביל ניסוך המים ומ"מ קרי לה שמחת בית השואבה ע"ש דכ' ושאבתם מים בששון:
ומ"מ ל' בית השואבה ק' להולמו שמחת השואבה הול"ל ונ' דלילה לאו זמן עבודה ובכל לילה היה המקדש נעול כדתנן במ' מדות ומס' תמיד והלילה הזאת היתה נקראת המקדש בית השואבה כי לשמחה זאת היה כל הקיבוץ שם:
רש"י ד"ה שאינו דוחה בא ליישב קו' תוס' ד"ה החליל ומפ' רש"י דבהא דתנן שאינו דוחה לא שבת ולא יו"ט וכיון דיו"ט אינו דוחה שבת דתנן ל"ל א"וו לפ' חמשה וששה כיצד:
גמ' משמת ימי בראשי' הנה גם נסכי היין היו יורדין לשיתין אבל על נסיך המים כרת הש"י ברית כשהבדיל המים העליונים מן התחתוני' ובעת שירדו המים לתהום נתקיים הברית ונ' דהיינו פי' דקרא בשעת החורבן תהום אל תהום כלומר כל המים התחתוני' קוראי' לקול צנוריך ר"ל השיתין מקוננו כל משבריך עלי עברי ע"י החורבן התהום אינו מקבל חלקו:
גמ' דנין אפשר הנה ר"מ ורבנן פ"ק דחליל ג"כ לכאורה בהא פליגי לרב אשי דאמר דילפי' רוב משחיטה עצמה ור"מ סבר אין דנין אפשר משאי אפשר וחייש למעוטי ולפי"ז ריב"י כרבנן ורב כר"מ אמנם לפי' רש"י חולין רוב שאנו דבאמת כ' אחרי רבים להטות אלא שהיינו מחלקי' בין איתא קמן בין ליתא קמן וילפי' משחיטה דלא נחלק:
גמ' מפורש של מתכות אבל אין לומר של זהב דסכין של שחיטה א"א לעשותו של זהב:
נ"א ע"א רש"י ד"ה כתנאי נ' דק' לי' לרש"י הא רב יוסף נמי קאמר דפליגי תנאי בהא אמנם מאחר דהש"ס דחה ואמר דכ"ע עיקר שירה או דכ"ע עיקר שירה בפה קאמר השתא דבהוא הדין עם רב יוסף דפליגי תנאי בהא מלתא:
נ"א ע"א גמרא שמחה יתירה נמי דוחה כ' הריטב"א דהכוונה דכיון דלא הוה אלא שמחה יתירה לא גזרי' דיתקנן כלי שור וצ"ע מאי קאמר דנקט שיר של שואבה דאפ"ה ס"ל לריב"י דדוחה אדרבא איכא למימר דשל קרבן אינו דוחה:
רש"י ד"ה ה"ג בסו"ד ובחליל אין איסור מלאכה כוונתו כיון דליכא אלא גזירה גם בשמחה יתירה לא גזרי:

תוס' ד"ה כתנאי ובירושלמי נ' דירושלמי ק' לי' קו' תוס' כיון דעיקר שירה בפה ולמה ידחה שבת ומשני ריב"י היא דאפי' בשמחה יתירא קאמר דדחי וי"ט ובשיר של קרבן אפי' בשבת לא גזרו:

מתניתין מי שלא ראה מי שלא שמת הל"ל ונ' דאדרבי הא דשמחה אינה שמחה כמ"ש שלמה ע"פ גם בשחוק כי כ"א מקנא בחבירו אבל כאן רואי שמחת החסדים ואנשי מעשה והיו שמחין:

רש"י ד"ה ה"ה מפקיעין שהיו של צבור דלא תק' לך הא אין מורידין בקדש ובגד כהונה נותנו לעבודת חובה והיאך משתמשין בהם לשמחה יתירה לזה כ' רש"י דשל צבור היו ולב ב"ד מתנה עליו:

תוס' ד"ה מבלאי תימא דלא חשוב כתונת והתוי"ט הק' גם ממצנפת ונ' דדרש"י ועשה להם מכנסי בד במ' נדה אר"פ מכנסי אסורי משום חימום והרהור עבירה אבל בכהני' האבנט שהיה מפסיק בין לבו לערוה הי' מצילים מן החטא וע"ז היה מרמז שהיה עושין מהם פתילות ע"ד אור זרוע לצדיק ולכך היו נוטלין כ"א אבנט ומכנסים:

וממתני' ראי' למ"ד דאבנטו של כ"ג ביו"הכ של בד היה אבנטו של כהן הדיוט:

ע"ב רש"י ד"ה באבוקות כוונתם היה להראות כי גם החסידים יודעי' משעשועי עו"הז אלא שבוחרים בתורה ומע"ט:

תוס' ד"ה שעלו הלוים משום דמל' רש"י שדוכן לוים היה אצל המזבח ושם אין מקום ללוים שלא היו רשאי' לבא שמה לכך כ' תוס' כי היה בין עזרת כהנים לעזרת ישראל:

נ"ב גמ' לצדיקי נדמה להם כהר כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול ולרשעי כחוט השער' שאלו לא עברו עביר' ראשונה שהיתה כחוט השערה כדמפ' רב אם יבאו לידי:

נ"ג ע"ב למעלה עשירית וכו' נרא' משום דהני מעלות כנגד ט"ו שיר מעלות מבעי' לי' אי קאי אעשרה והמעלה כנגד בשוב ה' את שיבת ציון אי קאי אחמשה והמעלה שיר המעלות ממעקים:

רש"י ד"ה בחד בשבא נ' דבאמת מחד בשבא אין ראי' דליכא אלא מתיא אבל ירקא ליכא משא"כ בע"ש דאיכא ירקא אמנם עיקר קו' הש"ס הי' מתוקעין ולא מבדילין א"כ ש"מ דחל יוהכ בע"ש:

שם שהיו פורעין משום דאיו משום שהשתחוו לשמש היכל מאי ענינו אלא ע"כ שבאו להיכל ופורעין:

שם הכי אמרי ולפ"ז רבנן לדינא לא פליגי כ"א כך הי' קבלה בידם:

גמ' אין בין עצרת לעצרת כלומר דלדידן השתא אין עצרת דלא בד"ו פסח משום דאנן עברי' חשוון וכסליו אבל בימיו היו מעברי' אלול כמ"ש רש"י ולא אד"ו ראש היו מקיימין אבל לא בד"ו פסח לא אכפת להו ואמרי אחרי' כשם שלא היה בין עצרת לעצרת אלא ד' מים דמשום פסח לא גזרי כך אין בין ר"ה לר"ה ולא אמרי' לא אד"ו ראש ובהכי מתושבי' לן קו' אלימתא דהכי נקטינן דמתני' דלא כאחרי' ובסוף פרקין תנן ובעצרת אומר לו הילך חמץ א"כ חל עצרת בשבת והיינו כאחרי' ולמ"ש א"ש דהיה מעבירין אחר העצרת ובעצרת היה על בשבת לומר הילך חמץ הילך מצה, גמ' מיתיבי יל"ד מאי טעמא הפסיק הש"ס בהך שמעתא דלעיל ובתר הכי מסיק תיובתא לר' אחא ונ' דבזה יש רמז לד' רש"א בד' תוס' ד"ה אי משום ע"פ דמאחר דבמסקנא ליתא לדר' אחא ע"כ מתני' ר"י היא ולזה גמר הש"ס שמעתא דלעיל וביאר בזה דהשו"ט הי' למסקנא ע"כ מתני' ר"י:

תוס' ד"ה ואמאי תדיר עיי' מג"א הל' חנוכה מ"ש בזה ונ' לתירץ קו' תוס' דבשלמ' אי דחי' של ר"ח לגמרי הרואה יאמר דוודאי אין היום ר"ח ולא מהני היכירא דר"י באיברי תמיד אבל אי אמרי' שיר של חדש אי מקדמי' לי' ששום היכירא ועברי' אתדיר קודם שפיר קשה הא איכא היכירא אחרינא:

ד"ה בחמישי הסירותי לכאורה אם חל החמישי ביום ה' בשבוע דבלא"ה אמרו הסירותי מאי עבדי ולא ק' מידי מאחר דחל חמישי בה' בשבת חל יום א' בשבת והיו אומרים בחמישי בינו בוערים בעם:

ד"ה בעצרת אומר לו עי' רש"י ולא רצה לפ' כדי שידע איזו מהם יאכל תחלה דתדיר קודם מאחר דאנן קיי"ל כרב דחיובא דיומא עדיף לא מ' לי' לרש"י שיהא גם לענין אכילה חיובא דיומא עדיף למיכל תחלה:

רש"י ד"ה הנכנסין חולקין בצפון לכאור' למ"ד דבילגה חולקת בדרום משו' שמשמרת' שוהה לכך הנכנסין חולקין בצפון להראות שלא שהו אא"כ ביוצאין מא"ל:

ד"ה בשכר הגפת דלתות ולא מקרי שכר שבת דמצוה בעלמ' נקטי להו דאכילת לחם הפנים מצוה ואולי יש להביא ראיה מכאן דמותר ללוה לכבד למלוה בבי"הכנ ביה"כ דמצוה ליכא בי' משום רבית:

ד"ה חולקי' במוספין נ' דר"י סבירא לי' להכי פליג ר"י על ר"י משום שכר הגפת דלתות נוטלין הערת ולמסקנא ליתא משום שכר שבת:

גמ' חיובא דיומא עדיף נ' להסביר ע"ד דקיי"ל טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים הראשונה לחיובא דערבית שהוא זמנה והשני' לתשלומין ואם התפלל ראשונה לתשלומין צריך להתפלל עוד ב' תפלות הרי דחיובא דיומא קדים וה"נ אלו היה מחדש

בסוכתו העשוי' דבר מעיו"ט היה מברך בעיו"ט זמן נמצא דהזמן עכשיו הי' תשלומין דעיו"ט הלכך סוכה עדיף

רב כבי"ש אף דבי"ש תרי טעמי אמרו מ"מ על הטעם הראשון שפי' דחי ב"ה היין גורם לקידוש שתיאמר ולא נשאר כ"א טעם שני אלמא בטעמי' די לדחות תדיר וה"נ טעם חיוב' דיומא סגי ודחויי תדיר ורבב"ח כבי"ה ר"ל דטעם הראשון שהשיב בי"ה לא היה אלא דלא ליהוי וגבי תדיר תרי טעמי' ועכשיו שאינו אלא חדא תדו' עדיף וה"נ תדיר עדיף:

אנא דאמרי' אפי' לב"ה דהתם דווקא כיון דדחו ב"ה הך סברא היום גורם ליין ולא נשאר כ"א וכבר קידש היום בטעם חלוש כזה תדיר עדיף משא"כ בטעם דידי דחיובא דיומא עדיף מתדיר:

ורבב"ח א"ל אנא דאמרי אפי' כבי"ש לכאורה שפת יתר הוא דאטו כבי"ש צריך לתירוצו ונראה דהכוונה דהרי אילו לא הי לבי"ה עוד טעמי' לא הוו אמרי תדיר עדיף וע"ז השיב רבב"ח דאדרב' אי לאו טעמי' דהיום גורם ליין גם בי"ש הוו ס"ל תדיר עדיף והוצרכו בי"ה לסלק טעמי' זה ע"י היין גורם לקידוש וממילא תדיר עדיף:

רש"י ד"ה דחמץ עיקר פי' דבריו דעיקר מצות לחם הפנים לערכו על השלחן וחילק לחם הפנים הוה כשאר אכילת קדשים דלא מעכבא משא"כ שתי הלחם כל עבודת התנופה והחילק עיקר עבודת היום הוא:

דרש רב נחמן לא כד' רב יל"פ משום דרב סמוך נפשי' אמאי דאמר אבא שאול הילך חמץ לזה דרש ר"נ דמאבא שאול אין ראיה דהתם דווקא משום דאי לאו חמץ דשתי הלחם כלומר שהיום זה עצרת לא יהבי' לי' מצה לחה"פ משא"כ בסוכה אף אי לא סיכה לא אמרי' זמן:

ואמנם בעיקרי' דמלתא דקאמר הש"ס חמץ עיקר י"ל דתנא מול משמורת האחרות קא' כדתנן בג' פרקי' כל המשמורת שוות בחילוק לחם הפנים וא"כ החמץ לגבם עיקר שהיא מאמורי הרגל ומצה להה"פ טפל ואגב. וד' רש"י נ' כיון דלמשמר הקבוע שייך שפיר הילך מצה דאצלם גם מצה מוקר כדתנן הנכנס והיוצא נוטלין כ"א שש שוב אמרינן כן לכל המשמורות:

בענין מי שבא בדרך פ' לולב הגזול תחלת הקי' תרמ"ז ולסיומא דמס' סוכה בע"ח.

מי שבא בדרך וכו' ל' המשנה ק' מאד מאחר דלא בא האלא לאשמעי' דמפסיק בקיצור היו יכול למתני שכח ואכל קודם נטילת לולב מפסיק ובשלמא למסקנא נקט מי שבא בדרך דנדע דביו"ט מיירי ואעפי"כ מפסיק אבל לס"ד קו' וגם למסקנא ל' המשנה צריך ביאר לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו וכן ל' ולא הי' בידו לולב ליטול ונרא' דהך משנה

קאי אמתני' דלעיל מלפ' דתנן הי' מנעני' דש"מ עיקר מצות לולב בשעת ההלל לנענע בו וזה ג"כ עיקר הטעם בהא דתני קטן היודע לנענע אביו חייב ליקח לו לולב כלומר כ"ז שאינו יודע לנענע יוכל לצאת בלולב אביו אחר שיצא בו אביו אבל משיודע לנענע אביו חייב לקנות לו לולב למען יקיים מצוה כתקנה. ואמנם ס"ד מי שלא הי' לו לולב בשעת הלל אין מצות לולב חשובה שוב כ"כ דהוה כמו חצי דבר ואין צריך להפסיק סעודתו ולזה אשמעי' מי שבא בדרך ולא הי' בידו לולב ליטול ר"ל בשעת ההלל שאז עיקר מצות לולב וממיל' קרא הלל בלא לולב אעפי"כ כשיכנס לביתו וישכח ויאכל צריך להפסיק ויטול על שלחנו אף שאינו קירא ההלל, וזה ל' על שלחנו כלומר נוטל ותו לא מידי ואינו קורא ההלל ומכ"ש דהפשט זה נראה למסקנא דתנן מי שבא בדרך לאשמעי' דביו"ט שני מיירי וביו"ט שני הלולב רק זכר למקדש ובשלמא ביו"ט ראשון המצוה ולקחתם הנטילה בעצמה מצוה אפי' בלא קריאת ההלל אבל בשאר ימים דהוה זכר למקדש ובמקדש כ' ולקחתם ושמחתם לפני ה' אלקיכם דהיינו קריאת הלל ס"ד מאחר דכבר קרא ההלל אין בנטילה לבדה זכר למקדש ולא יפסיק קמ"ל:

ואמנם הס"ד והמסקנא נ' דבהא פליגי דבס"ד קש' לן לישנא דמי שבא בדרך הו"ל למתני מי שהלך בדרך אלא ש"מ ביו"ט מיירי דל"ש הלך אבל בא וודאי שייך כגון שנתעכב ע"י אונס ולמסקנ' אמרי' דל"מ הלך דלא הי' רשות לילך קודם שיטיל לולב כדתניא השכים לצאת מביאי' לו לולב מנענע והוה פשיעה מעיקרא פשיטא דצריך להפסיק אפי' בא בדרך ולא הלך מביתו לאיסור אלא שבכל הדרך לא תזדמן לו לולב אפ"ה צריך לפסוק:

רש"י ד"ה לכשיבא לביתו כוונת דבריו דלא תימא ד' המשנה פירושו דמותר לכתחלה להסב על שלחנו רק שיפסיק באמצע לזה פי' רש"י דלא הוא דמתני' בשכח מיירי ואעפי"כ מפסיק ומכ"ש דלא יתחיל לאכול קודם נטילה:

מתניתן לא נטל שחרית יש לתמוה פשיטא דיטול בין הערבים אטו בקר כ' בלולב ונראה דמאחר דמסקי' דהא דתנן דמפסיק היינו דליכא שהות ומאחר דזמן לולב כל היום וזמן סעודה בד' שעות דזמן סעוד' לכל היא האיך נוטל על שלחנו הא איכא שהות אלא תידק דאפי' איכא שהות מפסיק קמ"ל תנא לא נטל שחרית יטול בין הערבי' שכל היום וכו' וכ"ת קש' הא זמן סעודה בד' אדרבא מה"ט נקט תנא מי שבא בדרך כלומר שבא בין הערבים ואז ליכא שהות וכה"ג הוא דמפסיק ולא זולת:

רש"י ד"ה הא בדאיכא שהות בסו"ד מבואר מדבריו דאין ר"ל ליכא שהות שהמשיך כ"א דחיישי' שתמשך סעודתו וי"לד למאי דמסקי' דמתני' דידן ע"כ מדקתני שבא בדרך ביו"ט שני עסקי' א"כ למ"ד התם בשבת דולא לאכול מיירי בסעודה גדולה ואמאי נגזור שמא

תמשיך ואולי דס"ל להאי מ"ד הא דאורייתא הא דרבנן וכ"ת ביו"ט שני מאי דאוריית' שייך כיון דאיכא לולב דאוריי' וצריך להפסיק אי אמרת ביו"ט שני א"צ להפסיק הו"ל זולת לגבי שני משא"כ בתפלה דאין כאן תפלה דאוריי'

הא דאוריי' יל"ד נהי דרבא לא דייק מל' שבא בדרך דמיירי ביו"ט שני מ"מ הת ביו"ט ראשון ונראה למ"ש דרבותא דמתני' דאף שקרא ההלל חייב להפסיק בלולב ומ' לי' לרבא דתינח ביו"ש ראשון דהעיקר לקיח' הלולב אבל ביו"ט לא מסתבר שיפסיק משום נטילת לולב לחוד:

תוס' ד"ה מאי קו' יל"ד מאי ענין קו' תוס' ע"ד רבא הלא על מתני' דשבת דתנן מפסיקין לק"ש דהיינו משום שהוא דאורייתא וגו' יש להם להק' ואילו דלמא שאני ק"ש שהוא קבלה עול מ"ש אבל עוד יש לדקדק דלמא רבא ה"ק מנ"ל לר"ס לחלק בין איכא שהות לליכ' דלמא מתני' ר"י היא דס"ל כל דאורייתא צריך להפסיק וגו' דלמא רב רב ספרא משני הכי למוקמי מתני' אליב' דר' יוסי דהל' כוותי' ואמנם נ' ליישב קו' התוס' דמדלא מחלק רב ספרא בין התחיל באי' להתחיל בהיתר ש"מ דס"ל דמתני' דשבת ואם התחיל אין מפסיקין בהתחיל באי' נמי מיירי וא"כ דלמא עכ"פ בדאורייתא בהתחיל באי' מפסיקין ובקידוש בהתחיל בהיתר דקאמר ר' יוסי:

בסו"ד לפי שעוסק בסעודת שבת בר"פ ע"פ ביארו דבריו דהך סעודה עולה לשבת ומזכיר שבת בביה"מ ולולי דמסתפינ' הייתי אומר דבמה שמזכיר רצה בב"הת כבר יצא ידי קידוש דאוריי' דמדאוריי' בהזכרה בעלמ' סגי ועי' בזה מג"א סי' תפ"ז וסי' רס"ח:

והנה דלא מ' לרבא כתי' דר"ז מצוה לאפסוקי כבר יושב רש"י במה שכ' דכל היום כשר ללולב ר"ל דמ' לי' לרבא דהך שכל היום שהיא משנה יתירא לתרוצי אתא מ"ט אין מפסיקין משום שכל היום כשר ללולב אבל לפי"ז יק' מאי דחי ר"ז אכתי הך סיפא ל"ל וצ"ל דר"ז מפ' דהך סיפא אירישא קאי דתנן נוטלו על שלחנו למימרא דמפסיק וטעמי' מאי מ"ש ממנחה דתנן אין מפסיקין ומתרצינן דמתני' ה"ט דמפסיקין משום דכל היום כשר ללולב ומאחר דכולא יומא זמני' אתא למופשיע אא"כ ק' קו' תוס' ל"ל לי"ב לשנוי הא דאיכא שהות הא בלא"ה יש חילוק משום דכולי יומא זמני' היא ונ' דבסיפא בשבת שם תנן מפסיקין לק"ש ואין מפסקי' לתפלה ומק' הש"ס הא תנא לי' רישא ומשני סיפא אתאן לחבריא העוסקים בתורה ואמנם הש"ס מתרץ כן להו דס"ל תפילת ערבות רשות וע"כ לא חמור ממנחה אבל למ"ד חובה מתני' כפשטא אתיא למימר דאפי' בתפלת ערבית דכולא לוליא זמני' אין מפסיקין והכי הוא מפ' ר"ס אליבא דר"ז למתני' דשבת

וא"כ ש"מ דאפי' היכי דכולא לולא זמני' אין מפסיקין ואמאי בלולב משום דכולא יומא זמני' מפסיקין אע"כ כאן בליכא שהות כאן דאיכא שהות:

תוס' ד"ה יו"ט שני א"כ האי טעמי' הו"ל התם וק' למה באמת לא אמר הש"ס הא טעמא דהרי תניא ריש ברכות לא יאמר אדם אוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קמעא ואח"כ אקרא ק"ש ונמצא שינה חוטפתו ואמאי לא משני בשבת ג"כ הכי ונ' דבאמת היינו תי' קמא דהתם שכיכי שיכרות וזה ג"כ כוונת הברייי' הנ"ל אשתה קמעא ונמצא שינה חוטפתו ר"ל ע"י שתייתו:

גמ' מדקתני מי שבא בדרך ולא הוה בידו לולב וי"ל האי אין בידו לולב למה לי' נ' דהש"ס בא ליישב קו' תוס' הרי ג"כ ביו"ט מצינו ל' דרך ואמנם הכי ע"כ לא בא אלא לומר למה לא היה בידו לולב משום שהי' בא בדרך וא"כ ואין בידו לולב למה לי' אלא ש"מ דלהכי תנן למיהוי שפת יתר ונשמע מנה דבדרך רחוק' קאמר וע"כ ביו"ט שני איירי:

תוס' ד"ה מדקתני דהיכא דליכא למוטעה לכאורה כוונתם כיון דתלן שופר ותקוע ע"כ ביו"ט ראשון איירי אמנם י"ל כפשוטו דהתם מאי טעות שייך אבל בשמעתין אתי למוטעה ולמימר דגם בדרבנן מפסיקין:

ולמאי דמסקין הכי דמתני' ביו"ט שני א"ש דלא תנן לה גבי שופר מי שבא בדרך ולא היה בידו שופר דבשופר ל"ש יו"ט שני אבל לרבא דמ' לי' מתני' ביו"ט ראשון ק' למה לא תנן לה בר"ה וצ"ל כמ"ש לעיל דעיקר רבותא כאן דאף דכבר קרא הלל מפסיק ללולב:

והנה הר"ן תי' על קו' תוס' דבקודש שאנו דהתחיל בהיתר והריטב"א שילב תי' התוס' עם תי' הר"ן נ' דעתו דר"י גופא קאמר דאוכל והולך עד שתחשך הרי דלא מחלק בין התחיל באיסר וע"כ לר"י מסקי' לתי' התוס' ואמנם אנן פסקי' רק להפסקה כר"י וה"ט דס"ל תרתי בעי' התחיל בהיתר וטרוד בסעודת שבת:

וכ' הר"ן דפשיטא להש"ס אין מפסיקין אפי' התחיל באי' ולא פי' מנ"ל להש"ס הא ונ' דממ"ד סעודה קטנה יליף לה והתם אי בהתחיל בהיתר קמיירי פשיט' דאין הפוסקין דהרי עד שיגיע זמן אי' כבר סעד סעודתו אלא ש"מ אפי' התחיל באי' מיי' מתני':

והנה הרא"ש תמה על הרי"ף שהביא המשנה בצורתה והשמיט כולה שו"ט ולולי היה הרי"ף פוסק כמ"ד סעודה גדולה הוה אתי שפיר דלמ"ד סעודה גדולה כ"כ למיל דע"כ צריך לחלק בין התחיל באי' בין התחיל בהיתר ולק"מ ממנחה, אבל הרי"ף פסק בשבת שם כמ"ד סעוד' הקטנה וק' טובא קו' הרא"ש ונ' ד' הרי"ף דק' לי' קו' התוס' הא בלולב כיון דכולא יומא זמני' גרע ותו' תוס' לא ניחא לרי"ף ומ' לי' דסוגי' דהכא לתי' קמא

דשבת שם מנחה לא שכיחא שיכרות ואמנם הרי"ף הביא שם לדינא ב' התי' ולתי' בתרא לק"מ דמה"ט תנן שכל היום כשר ללולב למימר מה"ט צריך להפסיק:

אבל עדין ד' הרמב"ם סתומי' שפסק דאפי בק"ש אין מפסיקין לאכילה ותי' הכ"מ דהרמב"ם מפ' מאי דתנן מפסוקין לק"ש בחבוריא העוסקים בתורה ויש קצת להוסיף על דבריו דק' לי' להרמב"ם מ"פ הש"ס הא תנא לי' רישא רישא דבמנחה דקביעי' לי' זמני' וסיפא דתנא תפילה בהדי ק"ש במעריב דכולה לילה זמני' אלא ש"מ דלאו אמנחה ק' לי' להש"ס כ"א אחר דתנן מפסוקין לק"ש תידוק מינה דאין מפסיקין לת"ע דתרוויי' כולה לולא זמני' ולתנא מפסיקין לתפלה וק"ש מכ"ש ידענא לילה ש"מ דגם לת"ע אין מפסיקין ומשני כולא סיפא לחבוריא העוסקים בתורה עסקי' ודווקא לק"ש מפסיקי' מטעם שכ' הכ"מ אבל לתפילה אין מפסיקין וע"ז מייתי דתניא חבריא שהי' עוסקים בתורה ומדשבק תנא לכל הני דרישא ונקט בסיפא בחבריא העוסקים ש"מ דבכולהו אינך לא שנא לי' בין ק"ש לתפלה:

בע"ה סיומא למס' סוכה ל"ג באומר תרמ"ז.

מתני' שלהי סוכה הנכנסין חולקין בצפון והיוצאי' בדרום ובג' ת"ר הנכנסי' חולקין בצפון כדי שיראו שהן נכנסין והיוצאי' חולקי' בדרום כדי שיראו שהם יוצאי' נ' לפ' דאמרי' במ' יומא הרוצה להעשיר יצפין את עצמו להחכים ידרים את עצמו וסימנך משלחן שהיה משפיע עושר בצפון מנורה שהיתה משפיע חכמה בדרום ואמר הכ' ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך ברך ה' חילו וילפי' מזה כי הקטורת היתה מעשרת ומה"ט לא שנה בה כהן מעולם וקטורת הוא העוקר אבל פשטא דקרא קאי גם על וכליל על מזבחך ומעתה כשהכהנים נכנסי' מחשבתם לזכות לעושר ע"י עבודתם אבל שבתם בבית ה' יקיים בהם אשרי תבחר ותקרב ישכון חצירך נשבעה מטוב ביתך קדוש היכליך מיחזה בנועם ה' ולזה בצאתו לא יבקש עוד עושר כ"א חכמה והיינו הנכנסי' חולקי' בצפון כי עדן מצפונים עצמם לזכות לעושר וחולקי' בצפון מקום השלחן בצפון שידעו שהם נכנסי' והיוצאי' בדרום מקום המנורה כי בעת שיוצאי ובקשו חכמה ולא עושר והיינו שיראו שהם יוצאי' והאיך קני השלימות הנפש במשך היותם בבית ה':

אא"כ מה זה דסיים תנא דידן בלגה לעולם חולקת בדרום דאמרי' בגמ' תרי טעמי' חד אמר שדרסה אשה ממשמר בלגה על המזבח ואמרה עד מתי עתה מכלה ממונם של ישראל וח"א משמרתה שהה לבא והשתא לולא האמינו בני בלגה כי עבודת המקדש מעשיר לא קראי על המזבח עד מתי אתה מכלה ממונם של ישראל וכן לא היו שוהים

כי כשהאדם הולך להרויח עושר לא ואחר כמ' שלמה בשירו אשר לשלמה משכימי קום מאחרי שבת וע"כ חסרה אמונות זו אצלם ע"כ לא הניחם מעולם לחלוק בצפון כי מי שאינו מאמין בענין לא ישיגנו כמה דתנן ואלו שאין להם חלק לעו"הב אומר אין תחיית המתים ואמרי' עלה תנא היא כפר בתחיות המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתח"מ וה"נ דכוותא והיה המשמר לעולם חולק בדרום ואמנם פן יטעו העולם ויאמרו מעליותא היא לגבייי' אשר מיד בהכנסם יבינו תכליתם ולכך חולקין בדרום לזאת קנסוהו כמו כן שיהיה טבעתה קבוע וחלונה סתימה שתהא צריכה להשתמש בשל אחרים והאחרים ישפיע עליהם מחלקם במקדש והיינו טוב לצדיק טוב לשכינו והנה בתחלת המס' נחלקו ת"ק ור"י אי סוכה דירת ארעי בעי' והכי ס"ל לת"ק ולזה אמר סוכה שהיא גבוה למעלה מכ' אמה פסולה ור"י מכשיר דס"ל סוכה דירת קבע בעי' וכוונת ת"ק דכשם שהכהנו' שעמדו שבוע א' בבי"המק כשיוצי' חולקי' בדרום לומר כל קנינו העו"הז הבל המה מרבה נכסי' מרבה דאגה אבל מרבה חכמה שהיא בדרום מרבה חיים ככ' כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים כן אנחנו ב"י לאחר שזכינו לחוג את ר"ה ואחריו ימים הקדושים ובאחרונה יום צום כפור נשים כמו כן אל לבינו אף כי נתקיים בנו באספך מגרנך ומיקבך לא נבטח על כזאת וכמאמר דהע"ה על תהבלו חיל כי ינוב אל תשיתו לב והיינו חג הסכות תעשה לך באספך וגרנך ומיקביך צא מדירת קבע ושב בדירת עראי זה ד' ת"ק אמנם ר"י דעתי' כי הסוכה מצד עצמה אחרי כי און לה גג דירתה עראי והיא רק לצל יומם מחרב אבל לא למחסה ומסתיר מזרם וממטר ואם הוא עשויה מבפנים כמו כן עראי נראה כאלו המקיים מתאבל על שיחוג חגו בדירת עראי כזאת ולזה קאמר ר"י אדרבה אף שהוא דירת עראי ישמח האדם בתוכה ויתקנה בגובה וכיו"ב כאילו הוא דירת קבע ואמנם יש בד' ת"ק עוד ענין אחר אמר הכ' על הבי"המק העבר ויהי בשלם סכו ומענתו בצוין הענין הבי"המק שהיה בנוי ע"י אדם אמר עליו הש"י כי על אפי ועל חמתי היה לי הבית הזה ומאת הבנאו נגזר עליו החרבן והיה רק דירת עראי לא כן הבית העתיד להבנות ב"ב שנ' עלי' מקדש ה' כוננו ידיך ואמר בו ה' ימלוך לעולם ועד וזה מ' עמוס ביום ההוא אקים את סכת דוד הנפלת אף שהיה בי"המק עד' קים בימי עמוס קראו סכת דוד כלומר כי אדם בנאו ועי"ז הוא נופלת ואמר הכ' ונקיתי דמם לא נקיתי וה' שוכן בציון הכוונה דאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק וע"ז אמר עובדיה ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו ואז והיתה לה' המלוכה וז"ש ונקיתי דמם לא נקיתי דהיינו מלחמה לה' בעמלק ואז וה' שוכן בציון וז"ש ויהי בשלם בירושלים היה רק סכו דרת עראי שנותשין אותה אבל ומעונתו דירתו הקבועה תהיה בציון בעת שיתקיים וה' שוכן

בציון והנה עד אשר יבנה ה' ביתו דיו לעבד להיות כרבו אף סוכתינו ראוי להיות דירת עראי והנה נראה רמז גדול למנינו אמר דניאל והאר פניך על מקדשך השמם למען אד' והק' בגמ' מ' ברכות למענך מבעי לי' ואמנם בעת יבנה ה' ביתו שיאר פני' על מקדשו יתקיים ה' אחד ושמו אחד ופי' בגמ' אלו עוברי' דבז"הז לא כשנכתב נקרא נכתב י"ה ונקרא אחד משא"כ לע"ל והיינו למען אדני שלא יקראיך עוד בשם המשותף גם לבו"ד כ"א בשמך יקראיך והנה בכתבי קדש כ' סכה חסר ויו ובש"ס היא מלא וי"ל מחחיל בס' ומסיים בה' שיהיא כי גמ' של שם א"ד ובאמצע כ' ויו היא יה"ה ית' וכה יהיה לע"ל בב"א:

ליקוטי חבר הערה בן חיים

בע"ה הערות על כתב סופר חלק או"ח.

סי' א, ד"ה ולקיים דברינו עיבוד לשמה מעור דכותבין צ"ע מ"ש משאר הכתב ואולי משום שהוא מעור הבית עצמו:

שם ד"ה עיי"ל רק בהל' ציצית י"ל ה"ט משום דר"ח לא קאמר למלתי' רק למ"ד לולב צריך אגד ואנן קיימ"ל דלולב א"צ אגד:

שם ד"ה תבנא לדין וכ"ש לאגוד לכאורה למאי דקיי"ל לולב א"צ אגד לא אמר ר"ת למלתי' כלל בלולב:

סי' ג' ד"ה שוב ראיתי דמעשה עצמו מוכיח צ"ע כיון דטעמא דנכרי פסול משום דאדעתא דנפשי' עביד לא עדיפת הך עשיי' מכתיבת גט דוודאי המעשה מוכיח ולא מהני:

סי' ה' ד"ה ואחר שהעמדנו והוא עפ"י דברינו בחי' לגיטין כתבנו דד' הרמב"ם כרש"י ומ"ד יגנז כשמואל ס"ל דאמר בפ' התערובת דבע"א ל"מ ס"ס ואנן דלא קיי"ל כשמואל קיי"ל כמ"ד קורין בו מטעם ס"ס:

סי' י' ד"ה והנה לכאורה דאתי ספק עשה לכאורה גם לד' הרמב"ם ליכא אי' אם מניח משום ספק כמו ישן בשמיני בסוכה לדידן:

שם ד"ה לפי"ז בס' יו"ט דלא אמרינן כה"ג ס' דרבנן לקולא וכ"כ הר"ן פ' ערבי פסחים גבי הסיבה:

שם ד"ה המורם מדברינו לעשות מלאכה ולד' החות דעת דבס' מ"ע מודה הרמב"ם א"כ הרי גם יו"ט עשה:

באו"ד ויבתר בראשון י"ל כיון דרוב שנים לא הי' אלול מעובר וסמכו ע"ז לענין יו"הכ גם לענין תפילין יוכל לסמוך בראשון בר"ה וסוכות ארוב זה:

שם ד"ה אלא דק' בש"ס פ' במה מדליקין משמע דלעולם לא הי' יו"ט שני כ"א דרבנן ומטעמא שכ' לעיל ואולי גם באדר היה רוב כזה:

סי' י"ב ד"ה ומן הטוב וכנ"ל פשוט לכאורה אכ"ל לכוין לצאת על תנאי אם מחויב לברך:

סי' י"ד דבור קמא ודוחה לל"ת צ"ע אטו העשה לברך העשה הוא להזכיר יצי"מ:

שם ד"ה ויש לעי' ס' חיוב דאוריית' גם כאן צ"ע כהנ"ל:

שם ד"ה ויש מקום אתי לר' יוסי לשטתו וצ"ע אי ר' יוסי בכל מצות ס"ל צריך כוונה מאי מק' הש"ס פ' לולב הגזול על ר' יוסי הא מדאגבי' נפק בי' ולכאורה י"ל במדי דאכילה דווקא קאמר ר' יוסי פסחים שם דבלא כוונה לא עביד ומיושב קו' הט"א שפיר:

סי' ל"א ד"ה ואגב אומר בגמר' ר"ה כפאו ואכל מצה יצא כפאו מאן אילימא כפאו שד התניא כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכ"ד ולימא שאכל חצי זית כשהי' נכפה ובכא"פ נתרפא ואכל חצי זית שני אלא שי"ל דאכולא שטיתו לא חשיבא אכילה כלל:

סי' ל"ב ד"ה והנה מלבד דין אמת מסברא אבל כי מוקד ראי' הס"ח מוהשקות את העדה ואת בעירם וע' לקמן בד' המחבר:

סי' ל"ג ד"ה הנה איסור זה דבר האסור באכילה וד' רש"י פ' אלו עוברין במתני' כיצד מפרישין מבואר דתרומה טמאה מותר להאכילה לבהמה אלא דהתם אסור להאכילה לנכרי ודמי לבכור שנטרף:

באו"ד דל"הנ נבה וגו' רש"י פ' משפטים ע"פ לכלב תשליכון שכ' אף הוא ככלב אלא שהכלב חשוב ממנו כוונת רש"י על מ"ש בפ' ראה או מכור לנכרי גבי נבילי וקאי רש"י בשטת ר"ג דדרש מיניה או מכיר מ"מ דאין חילק בין נבילה לטריפה:

סי' ל"ט ד"ה ולכאורה ראיה ברורה מרב ששת בפרק הרואה שהי' סגי נהור ולא שייך גבי' אם יזכה יבחין ואפ"ה ביטל תלמודו לקבל מלך או"ה:

שם ד"ה היוצא לנו למחול על כבודם וכ"מ סוף מסכ' ביכורי' אפי' אנריפס המלך נוטל הסל על כתיפו:

סי' ל"ח ד"ה והנה כהגהת האמוראי' עיקר ויש להביא ראיה מההוא קצב פ' כל כתבי שזכה לעושר גדול על שכל בהמה נאה שבאה לידו הוה מכינה לשבת:

סי' מ"א ד"ה ויש להקשות ואין בזה חה"ש ויש ראיה לזה מפ' ר' ישמאל בע"א דפשיטא לן דנכרים אמרו ישראל לא משמר שבתא:

שם ד"ה ויש לעיין בין קבלות ואריסות צ"ע דהרי רואה הנכרי שהישראלי' מניחן לקצור שדותם בשוי"ט באריסות וקבלנות מלתא דלדדהו אסור ואולי באמת מהך מלתא יצא להם דאמרו ישראל לא משמרי שבתא:

סי' מ"ד ד"ה ולדידי נ' ולכן גם חוץ לתחום דעכ"פ חוץ לבי תחומי דלא שייך עירוב יהי' מותר ואטו לא שכיח שלא ידורו ישראל אפי' חוץ לב' תחומין ואולי בא"י בזמן ההוא מיירי ואז לא הוה שכיח:

סי' מ"ו ס"ו ד"ה ואשר אני אחזה וצ"ע הא גבי שבת עכ"פ גם באשה מצווה ותו נהי דאינה מצוה מ"מ למ"ד נשים סומכות רשות ומברכת עלי' שפיר שייך שתזכה בעצמה ולא שיזכה חבירך:

סי' מ"ט ד"ה ולולי דברי' אלא בל"ת לחוד צ"ע הא כ' ושמרת לעשות ובסוגיא דכבתה אמרי' היכן צונו מלא תסור וכ' רש"י מלא תסור נאמר כוונתו דלא תסור לא הי' מ"ע לברך כ"א אסיפא דקרא סמוך ושמרת לעשות דהיינו מ"ע:

סי' נ' ד"ה ואחר הדברים לקנות מן הפונדקי ואני לא אבין למה נותן למי שמבשל בשבת חזקת ישראל לאכול ממאכלים ואי מיירי שמניח לבשל ע"י גוי שוב עלינו לידון משום פליטת בישול נכרי וליתא לחולק הנ"ל אא"כ נסמוך אד' הפוסקים דשפ' גויים העושים בבית ישראל אין בהם משום בישול נכרים ואמנם קיצר ל' המחבר נ' דאפי' ע"י ישראל וצ"ע:

סי' נ"א ד"ה והנה הגם לא ידעתי היכן מבואר איסור לכתוב נביאי' מגילות ובכתובי' הרי בכל הסידורי' נדפסו מימורים יחידים ואמנם נ' בביאור דהמחבר מספרא דאפטרתא גמור ויש לדחות התם משום דמדלג מנביא לנביא:

סי' נ"ד ד"ה וצ"ל דהמחבר צ"ע א"כ למה פסק המחב' השוחט בשבת וביוה"כ שחיטתו כשירה ומ' דומי' דיו"הכ דאפי' במזיד שחיטתו כשירה ואי מקלקל בחבורה חייב א"כ בתחלת שחיטת שבת נעשה מומר וסוף שחיטתו פסול וכמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה חולין שם ובחי' ר"ן שם דחה ד' הרמב"ם דמקקלקל בחבורה פטור אמנם אי ס"ל חייב ד' הרמב"ם שרירין וקיימי':

סי' נ"ז ד"ה אלא דמשמעות עונש על ידו צ"ע הא קרא כ' ולא תשא עליו חטא ותרגם אונקלוס ולא תקבל על דליה חובה אם מקיים הוכיח תוכיח ואם לאו מקבל:

סי' ס"ד דבור קמא אי' דאוריית' למפרע וצ"ע מאחר דקיי"ל אין בנין וסתירה בכלים כ"א לעשות כלי אסור משים מכה בפטיש ומה מכה בפטיש שייך בתיקון דלא הוי אב מלאכה:

סי' ס"ה ד"ה ראיתי דמתוך בהוצאה צ"ע דגם בהוצאה כ' לא תוציאו משא ביום השבת וע' בלח"מ פ"א מהל' יו"ט מ"ש בזה:

שם סי' ס"ה ד"ה והנלע"ד צורך קצת לכאורה גם בנר בטלה יש צורך קצת כגון משום שמחה יתירה דלאו בשופטני עסקי' דשרגא בטיהרא מאי אהני להו:

סי' ס"ז דזה אלא דצ"ע כל שאפשר מאתמול אולי מיירי היכי שלא נזדמנו לו אבנים כאילו מעיו"ט:

סי' ס"ט ד"ה ולכן והנה ריש ביצה קאמר רבה משום הכנה וגזירה יו"ט דעלמא אטו יו"ט אחר השבת ור' יוסף פליג ואמר משום פירות הנושרין והנה בהכנה גופא דתניא בהדיא וודאי לא פליג רב יוסף אלא כי קושין דלא ניחא לי' לגזור יו"ט בעלמא ומכ"ש דלא גזור יו"ט אטו שבת:

שם ד"ה והנה הרא"ש ולר"ז כמו באב הטומאה י"ל מאחר דמסקי' תקלה מצמו תנאי הוא פ' הגוזל ומאכיל י"ל דבריי' אתיא כמ"ד חיישי' לתקלה ור"ז מחלק בין אי' מרובה ושאר אמוראי לא מחלקי וא"ש דלא מקש' הש"ס מהך בריי' אאידך אמוראי:

סי' ע"ז ד"ה הנה הרי"ף לאיברים עומדת לכאור' בעוף שצלאו כא' לכ"ע לאו לאיברים עומדת:

שם ד"ה וטוש"ע אסור לשחוט ואמנם הב"י מביא ד' מג"א דמיירי מסתמא בבהמה דצריך בדיקת הריאה וע"ז כ' דטריפות מצויות כמו כשירות אבל בעופות דא"צ בדיקה לא קאמר ש"מ דלא מחלק בין בהמה לעוף:

סי' ע"ז דבור קמא בשעה שמצרפין יש לעיי' אם יכול לצרוף עבד אחר השחרור אם אינו מטבילו לשם גירות דטבילה ראשונה לשם עבדות היה ואם איתא ליתא להאמור בד' המחבר:

סי' ע"ד ד"ה ומצאני בזה הנאה גופנית אולי משום דבמצוה דיומא אסור לא כיון עד שיקיים המצוה:

סי' ע"ו ד"ה המורם לא ילפי' ויש לעיין למ"ד מקוששש מעביר ד"א בר"הר הי' א"כ הוה בכלל מחיובו סקילה בשבת וממיל' ביו"הכ ענוש כרת כפשטא דמתני' דמגיל' סי' ע"ט ד"ה אלו דברים ג"כ מפני א"מ ומתיישב עד"ז מאחר דהביא הרי"ף קרא וא"כ הוה דאורייתא למה מביא עוד פ"ו שהוא דרבנן בשלמא טורח י"ל דנ"מ לענין סעודה ובמחזיר גרושתו אבל לד' המחבר כאן א"ש אא"כ לא הוצרך הרי"ף להביא הירושלמי בטעמא דפ"ו סגי אלא דק' א"כ גם הנשואין יהי' אסור:

סי' פ"ו ד"פ ולענין מבטלן איסור דאסור לבטל לכאור' תלוי' בפלוגתא בבכורות רבה מבטל לה ברוב אי קאי דווקא אטומאה או אתרומה דאי תרומ' דאוריי' אסור לבטל גם בדרבנן לא מזלזלי' כולו האי:

סי' פ"א ד"ה והא נ"ל וכי גרע י"ל כיון דלא ידע לא עבר אלא תסור ולא עביד אסורא:
סי' פ"ב ד"ה ונ"ל דרמב"ם י"ל דשיל"מ בטל עע"א פרק השוכר דקאמר ר"י טבל במשהו משום כהיתירו כך איסורו ולא קאמר משום שיל"מ ועי' תוס' שם:
סי' פ"ד ד"ה שבתי וראיתו חמצו ש"נ צ"ע הא תנו לה ישראל שהלוה לנכרי על חמצו אח"הפ אסור בהנאה:
סי' פ"ה ד"ה היוצא לנו כמסקנת י"א וצ"ע פ' משילין דמתרץ רבא תי' אחר מ' דלא ס"ל כר"א:
סי' פ"ו ד"ה אבל יש שיעור שלם יש לדמות זה למאי דאבעי' לן בזבחים תמידין של היום ומוספין של מחר הי מנייהו קדם:
שם ד"ה ולא ידעתי גם הילל מאחר דהילל ס"ל מצות אין מבטלות זא"ז ואמנם אי מרור א"צ כזית ממילא בטל לכאורה:
סי' פ"ח ד"ה ומה שתי' עוד או טריפות דרבנן צ"ע טריפות דרבנן הויא ואילו די' ר"ל ס' טריפות דעל ס' טריפה קאי ולד' הרמב"ם דס' דאורייתא רק מדרבנן אסור:
סי' צ"ה ד"ה עוד לכאורה דבר זה תלא בפלוגתא שבמשנה למלך הל' יסודי התורה אי לי אכילה זו פי' כ"ש אלא הל"מ אפקא אכזית לרבנן למלקות ולר"ש לקרבן וא"כ במצוה כדקאי קאי אבל אי ל' אכילה הוה כזית ואמנם ר"ש אסור מן התורה ואתיא הל"מ דאכיל' בעי' למלקות וה"ה באכילת מצוה ועיי' לקמן בד' המחבר:
סי' צ"ח ד"ה ויש להוסיף דוק' ביט"ש אא"כ גם איט"ש פליג שמואל וצ"ע:
סי' צ"ט ד"ה ובאמת הרמב"ם צ"ע דהרמב"ם ס"ל דנכפה היינו חולי הידוע ועובר לשעתו ולא כדנקט הש"ס שכפאו שד:
באו"ד איירי בחרשת צ"ע דחרשת אינה שומעת ומ"הט אינה מדברת ואם היתה עתים חלום היתה מדברת:
סי' ק' ד"ה וכ' הר"ן ולא כ' טעם וע' בירושלמי פ' בתרא דתענית דאין נפשו של אדם חוזרת כשמפסיק מבעו"י עד מ' יום ומ"הט לא גזרו בי"ז בתמוז שאין ממנו מ' יום לט"ב וכן בצו"ג משום יו"הכ ולא רצו שוב להחמיר בי' טבת לחוד:
סי' ק' שם ד"ה ואיידי דאיירי במהרש"ל צ"ל מהר"ם לובלין:
סי' ק"ג ד"ה ולפי"ז ק' הלא לזמן מרובה ואמנ' בתרנגולת ס' טריפה לא חיישי' לתקלה ש"מ דכ"א יום לאו זמן מרובה וצ"ע:
סי' ק"ז ד"ה ואחר צ"ע בס' המוצא תפילין בעירובין הרי תפילין לא עדיף מלולב ואמנם לקמן אות י"ב עמד המחבר ע"ז:

סי' ק"ח דבור קמא משום שנהנית ובספ"ק דברכות גבי בדחמרא ואמנם הנודר מן המעין טובל לכתחלה בימות הגשמים אף דאוכל תרומה ע"י טבילה זאת:

סי' קי"א ד"ה אלא דטעמא ונ' דבב"ח וכלאי הכרם דלא כ' בהו אכילה אלא ש"מ לחייב עלי' גם שלא כדרך הנאתן אבל בא"הנ אי הוי כ' אכילה ה"א בכזית תלי' מלתא:

שם ד"ה ואחר שבינותי ולא בשארי אי' י"ל משום דבא"הנ גם ר"י מודה דהנאת מעים בעי' נקט לה בא"הנ גם לר"י אבל בשאר איסורי' לר"י אם נהנה גרונו ע"י שחזר ופלט חייב:

שם ד"ה והנה דעת י"א בחולה שאב"ס צ"ע דהרי התירו אמירה לגוי בשבת בחולה שאב"ס וע' ב"י יו"ד סימן קכ"ג תשובת רשב"א לענין מרחץ בסתם יינם:

שם ד"ה והנה אולי י"ל דאי ב"בח נטל"פ ליכא למילף מבב"ח טעם כעיקר:

סי' קי"ב דיבור קמא מנ"ל בפשיטות צ"ע מביצה ר"פ המביא דהא תיו"הכ דאורייי' והני נשי וכו' ובגוף הענין הנה חד מ"ד נפקא לי' פ' יו"הכ מבתשעה לחדש ואידך מפיק לי' דכל האוכל בתשעי ואי"כ כי היכא להא דתו"יהכ איתא בנשא מגמ' ביצה הה"נ מצוה דאוכל בתשיעי מ"ש וצ"ע:

סי' קי"ד ד"ה אבל זאת יותר מכד"פ ע' ח"ס בהג"ה לשו"ע או"ח דשיעור אכ"פ ט' מינוטען ושיעור תוס' אין לנו כ"כ וצ"ע:

סי' קט"ז ד"ה וגם להתי' ביום א' לאו דווק' דלא אד"ו ראש:

סי' קי"ח ד"ה וי"ל והלל דהוא דאו' ל"ד דהלל ודאי דרבנן:

שם ד"ה והנה בסוגי' חיוב פת בשבת צ"ע דבשבת ליכ' מאן דפליג דלחם משנה כתיב:

סי' קי"ט דבור קמא נוטל שכר שליחות הנה אמרו שם הולכי דרכים ביום סטורי' ביום וע"כ לחפצם וע"ז אמרו שלוחי מצוה פטורים ואי בשלוחי מצוה יש לחלק לפלוג ולתני בדידי':

סי' ק"כ ד"ה ואחר הוצעה זו דמנהג אבותינו צ"ע דבימי רב עדן קדשו עפ"י ראי' וקו"ל ספק דאורייי':

סי' קכ"ו ד"ה אמנם כן והוא גוזלו וצ"ע אם הוא שאול בידו במאי גזלה:

סי' קכ"ז ד"ה ומ"ש עוד שם סוף כל סוף ואמנם גם לענין צדיקי' אין הקב"ה מביא תקלה כ' תוס' לחלק כה"ג:

סי' קכ"ח ד"ה שבתי וראיתי שיהיה קנוי לזה עיי' חי' רשב"א גיטין סוגי' דפרוזבל ד"ה אמר רבא וצ"ע:

סי' קל"ז ד"ה ותחלה אומר אני דיהיה דומיא דמנורה י"ל דאי דומיא דמנורה נימא דבעי' שמן זית זך דומי' דמנורה ומניין לנו שמן כזה שמגרגרו בראש הזית לכל ישראל וע"כ דלענין שמן לא שייך דומיא דמנורה ולק"מ:

סי' קל"ה ד"ה ומ"מ מנ"ל אי מדרבנן הוה הנענועים

הערה שנית בדברי הרמב"ן על החומש.

פ' בראשית.

בד"ה ישרצו המים ולמה לא יקרא כנ"ל:
בד"ה ויפח באפיו ואם כן יאמר הכתוב כצ"ל:
שם בד"ה ביום אכלך כמו שפירשנו אצל וירא אלהי' כצ"ל:
שם בד"ה אשר יקרא לו האדם יקרא לו אלקים לנפש חיה כצ"ל:
בד"ה ולאדם לא מצא והפלת השמות היא הבדלת:
שם בסו"הד לקחה זאת כוונתו על ספירת יסוד:

פ' נח.

בד"ה דמכם לנפשותיכם אם הדרישה כמשמעה ברמב' פרק ב' מהלכת רוצח דקאי אמשסה חיה באדם שחייב מיתה בידי שמים:
שם וכנען ילד בסו"הד צ"ע דעל העבד נאמר לא תחי' כל נשמה ועיין רמב"ן פ' שופטים ויש ליישב:

פ' לך לך.

בד"ה ויאמר אד' אלקים שכבר נאמר על פי ד' ס"ע זה הי' קודם לתחלת הפי':
בד"ה ויצחק עד ימלא שחוק פיו כצ"ל:
בד"ה הלבן מאה ולכך לא אמר כן כצ"ל:

פ' וירא.

בד"ה ודע והבן עד ומה נכבדו דברי רבותינו ומקרא מלא היא בהושע מימי הגבעה חטאת ישראל שם עמדו לא תשיגים בגבעה מלחמה על בני עלוה:
שם בד"ה והאלקים נסה בסו"הד לטובת המנסה ויקש' על זה מהכתוב למען ענותך לנסותך לדעת ושם לא הי' לטובה:.
בלולב לא שייך לקרותם חיוב ואעפי"כ כ' תוס' דמשום הנענועים מקרי מצוה שיש לה משך זמן:

סי' קל"ח ד"ה ואחר עיין של תורה הם צ"ע אטו בהמ"ז על הכוס דאוריי' ואי גם קידוש על היין דרבנן כד תוס' הו"ל תרתי דרבנן:
סי' קמ"א דבור קמא לזכות בו משום משלוח מנות נ' להסביר דבמשלוח מנות כ' איש לרעהו והמשלח היה עניו וקרא אותו רעהו והמקבל נ' לו כיוהרא שיקרא רעהו של המשלח ולכך לא רצה לקבל ומשום אין מסרבין לגדול קיבל לשם מתנות לאביונים:

פ' חיי שרה.

בד"ה ויהיו חיי' שרה ועשה תשובה ואמנ' ד' רז"ל במס' ר"ה ושנות חיים יוסיפו לך אלו שנותיו שמתהפכין מרע' לטובה פי' ע"י תשובה זדונות נעשו זכיות:
בד"ה ותשב רבקה בסו"הד המים מעל לרקיע ולא כן דעת רש"י שם:

פ' ויצא.

בד"ה מלא שבוע ואחר כן אמר לו לבן צ"ע האי לר היה בביתו יותר מכ' שנים:
שם בד"ה ביום השלישי את אחיו לגזז צאנו צ"ע מאין ידע כי לקחו מביתו התרפים אולי המגיד שהגיד לו הבריחה הגיד לו גם זאת:

פ' בשלח.

בד"ה וישמע ישראל חישב לקחת שני חלקים ע' רמב"ן תולדות על פי' ויבא עשיו וצ"ע:

פ' ויחי

בד"ה האלקים אשר התהלכו לא נתייחד לו המדה על שובו צ"ע:
שם בד"ה שמעון ולוי מן ותבט עינו בשורי צ"ע ונרא' כוונתו ר"ל דאונקלוס תרגם שור תל חומה ומל' שונא והיינו מלשון שור:

פ' וארא:

פ' ראשון כי "הבית" באל שדי מושכת כצ"ל:
שם באו"ד ועל הארץ הראך:

פ' בא.

בד"ה גם אתה תתן זבח רשעים ויע"ל כי כל צאנם הי' ע"ז ומה שכתוב וקחו דע"י מכירה נתבטל ומתנה אפשר דלא מהני משום דנתנו להקרוב:

בד"ה על מצות ומרורים המצוה במצה וראיה לדברי רמב"ן דבפסח שני כתיב על מצות ומרורים דב' באו
שם בד"ה אעש' שפטי' בסוה"ד אדבר עליו בפ' אמור ע"ש:
שם ד"ה ותושב קשה על הראשונים נר' משום דעל פי ופי' רמב"ן יהי' חשבון לבריאת עולם שאנו מקובלים מקולקל כי נצטריך להוסיף שלושים שנה:
שם וטעם קדש לא נעשה פסח כי אם בחודש אביב כצ"ל:
שם בד"ה ועתה אומר לך ממנה שכ' למען תזכור נר' שהביא פי' זה משום דרשה דכל אף הלילות אבל עיקר המצות עשה היא זכור את יום הזה:

פ' בשלח.

בד"ה מי כמוך בסו"הד ידמה לה' בבני אלים כצ"ל:
שם בד"ה וטעם ויריהו ואם כן אמר וירהו כי לא הי' נמצא כצ"ל:
באו"ד שלא מצאתי לשון מורה כצ"ל:
שם בד"ה למען אנסנו וכמו כן אמר להם כצ"ל:
באו"ד כי הי' יכול להוליכם כצ"ל:
בד"ה כי יד על כס יה והענין כי כאשר יהי' מלך בישראל וכן הוא בגמ' סנהדרין כ' ע"ב ע"ש:

פ' יתרו

בריש הפ' בסו"הד ובני קני חתן משה עלי מעיר התמרי' כצ"ל:
שם בד"ה ויהי ממחרת שיתרו עדן לא ידע השם צ"ע הרי אמר כי גדול ה' ברוך ה':
שם בד"ה לא יהי' לך שהוחל זה בדור הפלגה ולכאור' גם שם האומת לא הי' בדור הפלגה ונתחלקה לעמים ולא משמע כן מדברי הרמב"ן שכתוב לעיל:
שם בד"ה פוקד עון אבות בסו"הד והסוד הנסתר כנלפע"ד כוונתו על סוד הגלגול:
שם בד"ה זכור את יום שכל מקום שנאמר השמר עיין רמב"ן פ' משפטי' בפ' ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו:
שם בד"ה וכל העם רואים מצפים ומתייצבים עיין פ' וזאת הברכה על פסוק ד' חסוני בו:

פ' משפטים.

בד"ה ויצאה אשתו עמו הוא לקח מעשה ידיהם צ"ע קצת קדושין כ"כ ע"א אבל תעביד ואיכול קמ"ל משמע קצת דמעשה ידה לעצמה:

שם בד"ה באבן וחבשין אותו כצ"ל:
שם בד"ה ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו עי' פ' יתרו מ"ש רמב"ן בפ' זכור את וצ"ע:

פ' תצוה.

בד"ה מעיל הקשור אצל הציץ כצ"ל:

פ' כי תשא.

בד"ה על זר על בשר לא יסך כצ"ל:
ד"ה קח לך צפורן היוצא מן הים עי' כריתות ו' ע"ב שהוא גדולי קרקע וצ"ע:
בד"ה אך את שבתותי תשמורו בענין מלאכת המשכן עי' רמב"ן פ' אמר פ' אך בעשור לחדש וצ"ע:

פ' ויקהל

בד"ה ויעשו כל חכם לב אין במעשהו אומנת אבל בכפורת עם הכרובים מקשה הי' אומנת גדול:
שם בד"ה במראות הצובעות ולשמוע דברי המצות כצ"ל:

פ' ויקרא

בד"ה עולה לשם עולה לשם הנכבד זה כבד להם צ"ע הא כתיב הן נזבח את תועבת מצרים לעינהם ולא יסקלינו:
שם בד"ה כל המנחה להביא המנחה חמץ עיין מה שכתו' רמב"ן פ' אמר על חמץ תאפנה:
שם בד"ה ואם לא תגיע ידו מפני שאינן חייבי כריתות הק' הרב מו"ה יוסף העניג מנייטרא העלם קדש מאי איכא למימר למאן דמחייב וקיי"ל הכי ובאמת הרמב"ן שחטא בהעלמת טומאה נקט והענין דמאן דפלג בהעלמת קדיש חישב לי' מתעסק דפטר לגמרי א"כ אדרבה חומרא החמירה התורה כאן ובטומאה וכ"ת אכל קדיש מאכ"ל הרי באכילה מתעסק חייב אפשר דווקא על המאכל ולא על האוכל:

פ' צו.

בד"ה אשר תזבח בערב אלא ליום ולילה אף סופו כן כצ"ל:
ב"ד שעיר חטאת ולא קסבר אנינות לילה דאורייתא כצ"ל:

פ' שמיני.

שם בד"ה כל מפרסת פרסה בשאר בהמה טמאה מקל וחומר לשון זה מסייע לתרץ המזרחי דהכי שאני שיש כאן עשה וכן כתב ה"ה:
שם בד"ה והנה טעם איסור והשאר כולם ישרצו ר"ל החיות:

פ' תזריע.

את משה ואת אהרן בסוה"ד כל אחד חליו לכהן צ"ע בזב כהן מאי עבודתו:

פ' אחרי

בד"ה והרב אמרה שארה הנה אבל שתי אחיות אינו מיושבת בזה דלאחר מתת הראשונה השני מותרת ועיין מ"ש רמב"ן לקמן ד"ה לצרור:
שם בד"ה למוליך שברא הקב"ה בעבורו עיין גמ' ורש"י סוף חגיגה:
שם בד"ה ותטמא הארץ בשעת ביאתן לארץ צ"ע דכשאמר ועקב זה כבר הי' שנה וחצי בארץ:
סוף הפ' מפני שאמרו ויע"ל מפני שמטריח כלפי מעלה לציר צורת ממזרים:

פ' קדושים.

בד"ה ובגד כלאים וטעם כלאים הבגדים עיי' תנחומא פ' בראשית בענין קין והבל טעם אחר:
שם בד"ה וטעם המצוה הזאת ואמת הדבר עוד בטעם שני א"ש גם למ"ד כרם רביעי משא"כ לטעם ראשון כצ"ל:

פ' אמור.

בד"ה ומן המקדש לפי שהוא אינו מטמא לקרובים כצ"ל:
באו"ד אין מן המקדש לא יצא כצ"ל:

פ' בהר

בד"ה יובל היא יוביל יובילו שי למורא:
בד"ה אל תונו כי על כל פנים תשיבנו כצ"ל:

פ' במדבר.

פתיחה לרמב"ן בלתי קצת מצות בפ' נשא ברכת כהני' סוטה נזיר:
חלה מקושש ציצית:
כל מתנות כהונה ותרומת מעשר:
מוספי שבת ויו"ט הלכות נחלה:
נדרים וגיעולי נכרים:
נחלת וערי מקלט:
שם בד"ה ויתילדו במנין השני וכן ברבות פי זו:
שם בד"ה וטעם וידבר גרשון שהוא הבכור וכצ"ל:

פ' נשא

בד"ה ואיש את קדשיו בסו"הד אבל לא הוצרך הכתוב כצ"ל:
שם בד"ה יביד כהן בסוה"ד מום ברכום כצ"ל:
שם באו"ד כי מי סמוך ר"ל כי המרים מלשון כי מרותם וזה דחה רמב"ן ועיין:
שם בד"ה ויקריבו ולפרט קרבניהם כצ"ל:
שם בד"ה סולת בלולה ותורה החת להם חוץ מזריקה ואלי לא הביאו כי אם נגד קרבנות צבור ולא מצינו אשם צבור:

פ' בהעלותך.

בד"ה במראה אליו אתודע בסו"הד וכן הטעם במה שנאמר וכצ"ל:
ד"ה ועבודה לא יעבוד אבל לנעילת שערים צ"ע דפ"א ביקש ריב"ח לסייע לר"י ב"ג בנעילת שערים וא"ל חזור בך:

פ' שולח.

בריש הפסוק ויבואו בני ישראל אל משה כצ"ל:
שם בד"ה וטעם ויבכו מפ' וטפכם ואמנם נראה כמו שכ' הרמב"ן לקמן מפ' וכל מנאצי לא יראוה:
שם לעיל בד"ה מטעם ויוציאו שאין המניעה מכלום כצ"ל:

פ' קרח

בריש הפ' מה מחשבה יקח כצ"ל:

שם בד"ה וטעם ויקהל היו מתחלה כל ישראל צ"ע א"כ מאי הקדשתו אותם לי דכ' גבי בכורים בפ' בהעלתך:

פ' בלק.

בד"ה וזקני מדין הדר מלכות כצ"ל:
בד"ה ותרא האתון תגיע למעלות הנבואה צ"ע ממנח ואשתו:
שם בד"ה וטעם וישם בעבור אמרו צ"ע שזה נאמר בנבואת האחרונות ושם לא נאמר וישם ד' דבר גם יתכן שאמר זה על נביאתו בביתו:

פ' פנחס.

בד"ה וצוית אותו וגרם בהם התפקרת:

פ' מטות.

בד"ה וידבר משה מלבד אלה הדברים:
שם בד"ה וכל אשר לא יבא ולא לקחו את ארצם עיין הל' מלכים לרמב"ם דפליג על דברי רמב"ן אלו:
באו"ד וטומאה הותרה בציבור עיין לקוטי חבר חלק רביעי מה שהקשה על דברי רמב"ן אלה וכעת נראה דכוונת הרמב"ן על הכ' ואתם חנו מחוץ למחנה:
שם בד"ה וטעם ויתן משה ואילו הי' עדין מכיר קיים וכן הוא להדי' במס' ב"ב קכ"א ועיין שם:

פ' דברים:

בפתיחה לס' דברים ומצות יבום צ"ע דהרי מצינו ביהוד' בא אל אשת אחיך וייבם אותה והרי זה דומה לגיד הנשה:

פ' ואתחנן

בד"ה וד' התאנף באש אוכלת כצ"ל:
שם בד"ה והרב אמר בספר המורה והביא לזכור חסדו הגדול:
שם באו"ד כי יכנס בכלל חמדה כצ"ל:
שם בד"ה לא תנסו כאשר אמרו אלי כצ"ל:
שם בד"ה בעת ההיא בחר הגדגד כצ"ל:

שם ד"ה בא"ד והעל אותו הר ההר כצ"ל:
ד"ה כי יגורתי שעשה בהם מעשי הסוטות ואולי משום דלאותו הדור שהי' אז פחות מעשרים לא השקה:

פ' ראה:

בד"ה וטעם וזבחת זבוחין כאשר צוה צ"ע דמתעסק בקדשים פסול ובחולין כשר:
שם בד"ה וטעם אך ובל ינסה המעשה כצ"ל:

פ' שופטים.

בד"ה צדק צדק זו מדת מלכותו וכל זמן שיש דין למטה אין דין למעלה:
שם בא"ד תשפוט אתה כצ"ל:
בד"ה ימין ושמאל כענין ר' יהושע עם ר"ג צ"ע א"כ למה הוצרך שם לדרשה אחרת וי"ל דקרא דהכא לשכת הגזית דווקא:
שם וטעם אשר יבחר מאת האלקים היא לו כצ"ל:

פ' כי תבא:

בד"ה היום הזה כבר השלמתי לך הכל צ"ע עדיין חסר פ' התשובה ופ' הקהל אמנם נראה דפ' הקהל עדיין נצטוה:

פ' נצבים.

ד"ה והתברך בלבבו ועשו להם עצבים כצ"ל:

פ' האזינו.

בד"ה כעסוני בהבליהם בגוי נבל אדם שהוא נבל:

פ' וזאת הברכה.

בד"ה וזרח משעיר ידע וכתך כצ"ל:
בד"ה אף חובב הם הלוים כ"ל:
שם ד"ה יחי ראובן מברכת שאר השבטים לא מצינו שנטל נחלה רק משבט יהודה ולכך כללו ביהודה:

סוגי' דמי פירות מה"ב.

יל"ד ר"פ שהיה תלמיד לרבא אטו לא ידע דמי פירות אין מחמצין שהוצרך לחדש לו דרשה חדשה כדי לפ' ד' ר"ל ונ' דר"פ ק' ליה למה לי' לר"ל להאריך בלשנא ולומר יין שמן ודבש ואמאי לא קאמר בקיצור עיסה שנילושה במי פירות א"וו ר"ל בנתן בה מים איירי דבאמת מחמיץ אמנם אם לשה ביין שמן ודבש הו"ל מצה עשירה ואין חייבין על חמיצה כרת משא"כ בשאר מי פירות הוה ס"ל לר"פ כד' הרמב' דבמי פירות אחירים עם מים יוצא בה דאין זו מצה עשירה והוה מסיי' ליה מר"פ לד' הרמב"ם ואמנם למסקנא דמסקנ' טעמא דר"ל משום דמי פירות אין מחמצין צ"ל הא דנקט ר"ל יין שמן ודבש שלא נטעה לומר דר"ע דיליף לקמן מלחם עוני פרט לנילושה ביין שמן ודבש בלא נתן בה מים איירי אבל אם נתן בה מים גם מצה עשירה לא הוה וכד' מהר"ל מפראג במג"א סי' תמ"א להכי קאמר דביין שמן ודבש בלא מים בלא"ה לא יצא משום דאינו בא לידי חימוץ ואדרבא דווקא ע"י מים הוא דאצטריך לחם עיני פרט למצה עשירה והיינו דנקט ר"ל יין שמן ודבש משום דקאי אדר"ע ולפרושי ד' ר"ע אתא:

אין חייבין על חמיצה כרת מ' דהוה נוקשא וק' לד' הפוסקים החולקי' על רש"י דס"ל הכי ונ' דבלא"ה יל"ד כיון דאינו בא לידי חימוץ אמאי קאמר ר"ל אין חייבין על חמוצו כרת וי"ל דעכ"פ עולה בנפוחה אלא דנפח זה אין זה חמוץ אלא סרחון כדא"ל רבנן לר"י ב"נ באורז ודוחן אמנם י"ל דה"פ ד' ר"ל העיסה שנילושה ביין שמן ודבש אפי' הובאה אח"כ ע"י קיטוף מים לחימוץ כיון שעיקר העיסה נילושה במי פירות שוב אין חייבין על חימוצה כרת דלחמץ גמור אינו מגיע:

ועד"ז יש להסביר לקמן הפלוגתא אי קיטיף שרי במי פירות אי לאו דמאן דאסר ס"ל ע"י קיטיף זה הוא ממהר להחמיץ ואסר ומאן דשרי כיון דלחמץ גמור לא מייתי קיטיף מים ע"י מי פירות ה"ה דקיטיף מי פירות לא מייתי המים שיהי' ממהרין להחמיץ:

ועוררני צורבא מרבנן אי כי רש"י רמז לדברינו במה שכ' ולא נתן בה מים ר"ל זה בעיסה לא נתן אבל ע"ג היה מקטף במים ואעפי"כ אין חייבין על חימוצו כרת כיון דקיטוף אינו אלא דבר מועט לא יצא מתורת נוקשה:

הנה מה שהביא לרש"י לפ' דגם מי פירות לחוד נוקשה מיהא הוה מבואר לקמן בד' ר"ג שאמר תאכל ביאר רש"י דעכ"פ נוקשה הוה ולא ניחא לרש"י לפ' דהתם במי פירות עם מים דא"כ אפי' נילוש בתערובת מי פירות עם מים לרבנן תואכל לפי גי' רש"י והיאך יתכן דאם בתערובות ממש תאכל דנימא בקיטיף ג"כ אסור אם הלישה רק לכתחילה אסורה למה לא יהי' קיטוף מותר אפי' לכתחלה אמנם כ"ז לגי' רש"י דגרס בד' חכמי

תואכל אבל לגי' הרי"ף דגרס וחכ"א תיאפה מיד אין ראי' דרבנן ל"פ כ"א שיכול למהר לאפותה בדיעבד קודם שתחמיץ אבל לכתחלה אפי' קיטוף אסור:

רש"י ד"ה ביין שמן ולא נתן זה מים הישמיט רש"י דבש ונ' כוונתו לד' המחבר סי' ס"ב דאף דמים ומי פירות ממהרין להחמיץ המים שנופלים בעת הבציר ליין אינו מזיק והיינו דכ' רש"י ולא נתן בה מים פי' בעיסה ואף דביין וה"ה בשמן נופלים מים בעת הבציר אלו המים כבר נשתנו ואין מחמצין:

וכ' רש"י אין חייבין על חמוצי כרת דמי פירות אין מחמצין וצריך ביאור מה דחק ליה לרש"י לפרושי' מיד כמסקנא ונ' דרש"י בא למימר דבאמת מקו' דמק' אברייי' הוה יכול לתרוצי הא מני ר' יוסי הוא דס"ל יוצאין במצה עשירה ואין כאן היקש אלא משום דבלא"ה ליכא לפרישא כר"ה דמדקאמר ר"ל אין חייבין כרת מ' דניקשה מיהא הוה וכד' רש"י והיינו אי טעמא דר"ל משום מי פירות אין מחמצין אבל לר"פ מידי כרת כ' בהאי קרא דהיקישא:

ויש לעורר אטו לא שמע ר"פ הא דאמר ר"ל במנחות אומר היה ר' יוסי מנחת נסכים מגבלה במים אלמא דפשיטא לי' לר"ל דמי פירות אין מחמצין ואמנם לד' הראשני' יש ליישב שפיר דאדרבא ק' לי' לר"פ כיון דכבר אשמעי' ר"ל דמי פירות אין מחמצין א"כ הכא מאי חידוש אכא ולזה דייק ר"פ דהכא במי פירות עם מים אייריי דבא לידי חימוץ ואעפי"כ אינו חייב כר משום דהוי"ל מצה עשירה וכמסקנת מג"א סי' תמ"א דגם מים הוה מצה עשירה ואמנם דיו אם נפטרי' מכרת בהאי היקישה אבל למימר דאפי' בכלל כל מחמצת לא תאכלו לא הוה לא מסתבר ולמסקנא דחה לי' הש"ס דלעולם משום מי פירות טעמא דר"ל ובא לאשמעי' דבלישה תליא מלתא התם במנחת נסכי' אם תהא ראוי לחימוץ צריך לגבלה במים וכשמוסיף השמן המרובה אח"כ בא לידי חימוץ אבל אם נולישה בשמן ואח"כ נתן בה מעט מים לא היה חמץ גמור והיינו דאשמעי' הכא דעיסה שנילישה ביין ושמן ודבש אף דהוסיף בה אח"כ מעט מים לקטף וכיו"ב שוב אין חייבין על חימוצי כרת וכרת הוא דלא הא נוקשא הוה אפי' במעט מים ומיושב דקדוק רש"י לד' הראשונים וכד' ר"ת ועדן עלינו ליישב קו' תוס' לד' רש"י מהא דר"ל דאומר הי' ר' יוסי וי"ל לד' רש"י דהנה ר' יוסי ור"ע נחלקו התם בענין מנחת נסכים ולמסקנ' ר"ע ס"ל מנחת נסכים לחימוץ וסד"א דבנקשה ג"כ סגי ואצטריך ר"ל למימר דבמנחת בעי' חמץ גמור וטעמא מאי דס"ל לר"ל דנוקשה לא הוה כ"א דרבנן וכ"כ תוס' במנחות נ"ד ע"ב עיי"ש ומעתה במנחות קאמר ר"ל דדווקא משום דמגבלה במים הוא דרבי קרא והכא אשמעי' דמי פירות לא הוה אלא נוקשה ודלא תימא דבתר דמפכי' לר' יוסי לר"ע וקיי"ל

הל' כר"ע מחבירו וס"ד דנוקשה דאורייי' לכ"ע ומדלקי עליו חמץ הוא קמ"ל ר"ל דהתם במגבלה במים עסקי' אבל נוקשה דרבנן לא מהני:

ואמנם ר"פ ק"ל תרתי למה לי א"וו הכא במי פירות עם מים מיירי ומ"ש רש"י ולא נתן מים הייני למסקנא:

מצה עשירה כ' רש"י וכ' לחם עוני נ' כוונת רש"י ליישב הא מצה עשירה ליתא כ"א בלילה הראשונ' ומנ"ל לר"פ למדרש דכל שבעה לא מקרי חמץ אלא דבאמת אפכא ק' לכ"ע שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני אטו שבעת ימי' אסור לאכול מצה עשירה א"וו ה"פ דקרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים והדר קרא וכ' תאכל עליו ר"ל על הפסח מצות לחם עוני והיינו דדרוש ר"ע המצות שאוכל על הפסח יהיה לחם עוני ואתא ר"פ וקאמר דמשו"ה כ' הכא ג"כ קרא דחמץ למימרא דכל שאינו יוצא בו ידי מצה אינו חייב על חימוצו והיינו דכ' רש"י דלחם עוני כ' ר"ל דמ' תרתי עני ועונין עליו ושבעת ימים אחמץ קאי לא זולת:

ועד"ז נתיישב לנו ק' עצומה לר"י הגלילי דלא דריש מעוני שעונין עליו דברים הרבה אטו לדידי' כל ז' אסור לאכול מצה של מעשר שני ולמ"ש א"ש דההוא שבעת ומי' בין לר"ע בין לר' יוסי אחמץ קאי ומצה ממילא נפקא לר' יוסי שלא יהא של מע"ש ולר"ע שלא יהיה עשירה:

רש"י ד"ה אינו יוצא ידי מצה דלאו דרך אכילה קאכיל לה ובפ' העור והרוטב קאמר הש"ס משום דלחם עוני כ' והק' תוס' למה לא אמר דאכילה כ' בה פי' כדאמר גבי חמץ דאי לאו דכ' נפש לרבות שותה היה פטור משום דאכילה כ' ויש לתרץ דבתר דגלי קרא דשותה מיקרא אכילה גבי חמץ למה לא נילף גם לענין מצה וע"ז קאמר הש"ס דבמצה כ' לחם עוני והמחהו לא מיקרי לחם ואף דהש"ס קאמר הא בס"ד אין זה ק' דשקלא וטריא היא דהוה וקאמר הש"ס לתרוצי גם למסקנא אלא דעל רש"י מלבד דק' דשביק ד' הש"ס קו' עוד אטו במצה דרך אכילה בעי' הרי בלע מצה יצא ונ' לתרץ קו' ראשונה דלכאורה יל"ד בגמ' דחולין לחם לחודא הו"ל להזכיר לאיזו ענין נקט לחם עוני אמנם באמת ממלת לחם אין להקשות מאומה דלחם נקרא כל מידי דמיכל ככל לחם אלקיו וקאי אבשר קדשים וכמו שביאר רש"י בענין זה אלא משום דכ' בצידו עוני ולחם עוני וודאי לא קאי אלא אלחם ואמנ' מאחר דבשמעתין דרשי' האי עוני למצה עשירה וכיון דלא הוה מצה עשירה י"ל דהוה בכלל לחם אפי' המחהו ולזה כ' רש"י דאינו יוצא בו משום דלא אכלן דרך אכילה כוונת רש"י דנהו דבחמץ חייב לא בא הכ' לומר דשתיי'

מקרי אכילה כ"א דגם אשתיה חייב ובחמץ הוא דרבו קרא לחיובא ולא במצה ואמנם מאחר דדרשי' היקישה כדאמר ר"פ ג"כ אין לחלק כלל חמץ ממצה:

והנה בברכות פ' כ"מ גבי אבל לא במבושל כ' רש"י דלא מקרי לחם התם בס"ד כ' רש"י כן דבעי' למילף דשלקות לאו במלתייהו קיימי' אבל לא למסקנא דבמסקנא הטעם דבעי טעם מצה:

משום דהו"ל מי פירות ל' זה שפת יתר אטו לא ידעי' דמי פירות נינהו ובקיצור הו"ל למימר משום דמי פירות אין מחמצין ונ' דרב אידי בעי ליגלו מה היה טעותו' דר"פ והנה המג"א רסי' תס"ב הביא הש"ג שכ' כל דבר חמוץ מחמיץ והמג"א דחה דבריו ומ' לי' לרב אידו דעד"ז הוה טעותי דר"פ דבשלמא שמן ודבש מי פירות נינהו אבל יין שרוב פעמים יש בו חמיצות למה לא יחמיץ א"וו טעמא דר"ל משום מצה עשירה וע"ז מסיק רב אידי לא היא כ"א דכולהו תלתא אפי' שיש בו חימוץ ה"ל מי פירות ומי פירות אין מחמצין וכמסקנת מג"א שם:

ל"ט ע"ב ותיקא שרי והתניא אסור כאן במשחא ומלחא כאן במיא ומלחא וכ' רש"י דמשחא ומלחא מי פירות נינהו ואין מחמצין ולפ"ש רש"י לעיל דנוקשא מיהא הוה צ"ל כיון דאין מי פירות בלא מים עושין חמץ גמור א"כ שוב שייך בהו שמירה והיינו פלוגתא דר"ג דאמר תשרף דס"ל לד' רש"י דאפי' בלא מים לא מהני בהו שמורה ודבי ר' שילא דאמרו ותיקא שרי כחכמי' דאמרי תיאכל דמהני בהו שמירה וה"נ ביחש בה בכף קודם שימור חימוץ ודווקא במשחא ומלחא ולא אמרי' דמלחא דין מים יש לו כ"א מלתא הוה מי פירות ולהכי במיא ומלחא דהוה מים עם מי פירות אסור דממהרין להחמיץ ולא מהני בהו שמירה ואפשר מה"ט לא מק' תוס' בפסחי' מותיקא כמשהק' במנחות לד' רש"י דמ' לפ' ליישב ע"ד שכ':

גמ' חדא נמי וד' אביי י"ל דבחדא אמרי' איידי דטרוד למפלט לא בלע אבל בתרתי דלמא חדא סבר נייחא מלמפלט ושפיר בלעא:

אלא אמר רבא מי פירות נינהו יל"ד דבקיצור הו"ל למימר מי פירות אין מחמצין ומזה נ' דטעמא דאביי ע"ד שכ' המג"א גבי זיעת החומה דאפי' בחומה של עצים יש לחוש דהזיעה באה מהמים שקיבלו העצים במחובר והיינו חששא דאביי בשבלי ג"כ ואהא קאמר רבא כיון דעכ"פ ספק מיהא הוה הו"ל ס"ס דלמא לא בלע כלל וא"כ בלע דלמא מי פירות נינהו ואתא שפיר אפי' לרשי' דמי פירות לחוד נוקשא מיהא הוה היינו דווקא במי פירות מרובין כעיסה שנילושה במי פירות אבל בדבר מועט קיי"ל כת"ק דאעפ"י שאין לשון בו מקטפין בו דקיטף מועט אפי' נוקשה לא עביד אפי' בעיסה שנילושה עם

מים כ"ש הכה דחוה דבר מועט בלא מים אפי' מאן דפליג בקיטף ס"ל לרבא דמודה הכא ואתא בזה שפיר ג"כ דלא מק' תוס' בפסחי' מד' רבא אילו אמנם מחצבא דאבשונה הוא דק' להו דהו"ל מרובי' וי"ל דבאבישינא טעמא דרבא כיון דמי פירות וודאי איכא בהני חיטי מחזקי' לכל המים למי פירות ולא חיישי' למים שבלע במחובר והיינו דקאמר מי פירות נינהו ומי פירות אין מחמצין ולרש"י עכ"פ הני מיא לא עדיפי מקיטף ועוד שהחטין דמדינא דגמ' אפי' לתיתה שרי בהו מי פירות כי הני לא עדיפי מלתיתא:

ודווקא אביי דחש למים גמורי' שבלעי במחובר הו דאסור דמים גמורי' עם מי פירות דנפקי ג"כ מהני חיטי גרעי מלתית א אבל לרבא א"ש:

מנחות כ"ג ע"א תוס' ד"ה אלא דר"מ לר"מ בסו"ד אלא רחב"ג סבר דחמץ גמור הוא יל"ד במאי עסקי' הך דתפוח שרסקו אי בעיסה שנילושה במים ונתן בה אח"כ התפוח למה יאסר משום דבר המעמיד הא ה"ל זה וזה גורם כמו שאור של חולין ושל תרומה ואי שהחמיצה בתפוח זה לחוד אטו איכא למ"ד וד' תוס' דס"ל מי פירות לחוד הוה חמץ גמור אלא דקו' זאת יש להק' לד' תוס' אפי' אי לא הוה אלא נוקשה א"כ ע"כ צ"ל דמי פירות לחוד נוקשה מיהא הוה דאי עם מים הוה זוז"ג ואולי אפשר לתרץ ע"ד שכן תוס' ס"פ משילין דמים ומלח לגבי עיסה חשוב מין במינו ובדבר שאין לו מתירין חד בתרי בטל והכא ג"כ מיירי דמיא מיעוטי הוה ומי תפוח רובא ובטלו מיא לגבי מי תפיח והו"ל חד גורם וצ"ע:

ובמתני' פ"י דתרמות שם תנן ור"י מתיר וקאמר עלה בירושלמי דר"י לטעמי' דאמר פ' כירה ולא יפקיענה בסודרין ור"י מתיר כי היכי דהתם אין תבשיל ברור ה"נ אין חמוצו ברור והק' הר"ש ע"כ לפ' ר"מ ור"י אלא איניקשה דאורייי' אי דרבנן אבל אסור מיהת הוה לכ"ע אטו נימא דר"י מתיר נוקשה בפסח ומסיי' לולי ד' הירושלמי הנ"ל היינו אומרי' דלאו לכל מילי קאמר ר' יוסי נ' פי' ד' אר"ש דנימא דר"י לית לי' דבר המעמיד אפי' באלף לא בטל ולאו משום דלית ליה נוקשה מתיר אבל לד' הירשלמי דקאמר אין חמוצו ברור קי והנה בקרבן העדה תי' על קו' הר"ש דר"י ס"ל מי פירות אין מחמצין כלל אמנם תינח לד' רש"י דמשום מי פרות לחוד בלא מים אתי' עלה אבל לד' התוס' לרוב הפוסקי' דע"כ גם ת"ק לא מיירי בלי מים כ"א בהדי מים ובהדי מים ליכא למ"ד דאפי' נוקשה לא הוה:

והנה צל"ע מסוגי' זו ע"ד הרמב"ם פ"ה מחמץ דאי' לי' דלא כרש"י ודלא כר"ת כ"א מי פירות בלא מים אפי' נוקשא לא הוה ובהדי מים חמץ גמור הוה א"כ הך דתפוח שריסקה שהביאה הרמב' להל' פט"ו מה' תרומות במאי מיירי אי בלא מים אפי' נוקשה לא הוה ואי בהדי מים מאי קאמר הש"ס אפי' תימא רבנן נוקשה מיהא הוה הא בהדי מים חמץ

גמור הוה וצע"ג והדוחק מביא אותנו לפ' דד' הרמב"ם אם נתערב שום מים עם מי פירות וודאי הוה חמץ גמור אבל אם העיסה נלושה במים לבד וטרם שחמצה נתן בה מי פירות והחמיצה כה"ג נוקשה הוא דהוה חמץ גמור לא הוה והייני דתנן תפוח שרסקו ונתנו לתוך העיסה פי' שהעיסה כבר נילושה ואח"כ ריסק לתוכה תפוח וכה"ג לרחב"ג הוה חמץ גמור ולרבנן דקיי"ל כותיי' הוה נוקשה ומה שלא ביאר הרמב' ענין זה כאן צריך לומר דהרמב' סמך עצמו על מה שהביא להך מתני' דתפוח שרסקה דממילא שמעת מנה דכה"ג נוקשה מיהתי הוה וכמ"ש:

ולדברנו א"א צריכין לד' ה"ה שכ' דלד' הרמב' אין חייבין על חימיצו כרת לאו דווקא דאפי' מלקי לא לקי כ"א ד' הרמב' דכי היכי בעיסה שנילושה במים וריסק לתוכה מי תפוחין הוה נוקשה ה"ה עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש וכיו"ב אף שנתן לתוכה מעט מים כיון שלא נתערב המי פירות עם המים כרת הוא דלא מיחייב הא נוקשה הוה:

והנה הרא"ש כ' דמהך דתפוח מוכח דנוקשה פסול למנחות ונ' פי' דבריו דבשלמא אי נוקשה פסול למנחות א"כ מה"ת חמץ אקרי ושפיר אוסרות בחימוצה בתרומה משא"כ אי במנחות לא לקי עלה מאי קאמר הש"ס נוקשה מיהא הוה הא נוקשה לאו חמץ הוה:

בתוס' פסחים ל"ה ע"ב שהשעורין שורין במים ויל"ד דעיקר חסר מן הספר ולולי דברי הייתי אומר מעיקרא הי' עושין חומץ רק מן התמד שהוא מים ע"ג שמרי' והיה החומץ עם השמרי' חמץ גמור אלא לאחר שהחמוץ היין מחויב במעשר לחומרא שחזקתו מן היין אבל לא לקולא לענין חמץ:

באו"ד ובמי בצי' נ' דרשא נסתפק אם לא הוה חמץ גמור משום שעולה יותר ור"ת פשיטא לי' דאפי' נוקשה לא הוה ולא חשש לממהר להחמיץ ומ"ש דהו"ל מצה ר"ל בכלל מצה עשירה אבל עיקר מצה עשירה י"ל שהוא עם מים דבלא מים לא אצטריך לחם עוני:

ל"ו ע"א שנילושה ביין ושמן ודבש ד' הרמב' דדוקא יין ושמן ודבש וחלב אבל שאר מי פירות הוה מצה עשירה וה"ה הביא ד' הרמב"ם דבמי פירות בלא מים מטעם אחר אינו יוצא משום דאינו בא לידי חימוץ והו"ל כאורז ודוחן וד' הרמב' צריכין לעיין ממתני' פ"ב דחלה דתנן עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ואמאי חייבת בחלה הא לא מקרי לחם דהרי גם גבי מצה וחלה ילפי' לחם לחם ממצה לענין אורז ודוחן ומ"פ ואמנם לכאורה אפכא יש לדייק מאחר דלענין חלה מקרי לחם גם לענין מצה מקרי לחם ועושר לא שייך כ"א ביין שמן ודבש וכד' הרמב' פ"ו מחמץ ומה"ט לא נקט ר"ע כ"א יין שמן ודבש ואמנם למ"ד בירושלמי חלה שם דאין מחייבין לחלה אלא ז' משקין לבד ומ' שם דכ"ע ס"ל כי הך סברא וודאי א"ש דנקט ר"ע דווקא יין שמן ודבש דלהכי אצטרך לחם

עוני וחלב לא נקט משום דלא שרי כ"א כעין תורא וטל ודם לא שכיח למילש בהו ואמנם ד' הרמב"ם צ"ע שם והכ"מ הקש' ג"כ אד' הרמב' דבפ"ה כ' דביום ראשון אין לשון כ"א במים בלבד ובפ"ו כ' דאם לשה במי פירות יוצא בה י"ח ונ' דנהי דהרמב' בה' חלה פסק כסת' מתני' דפ"ב דחלה הייני לחומרא ע"ד צדק משלך ותן לו דדרשי' בפ' ראשית הגז מ"מ מס' לי' להרמב' מאחר דבירושלמי אפליגו בשאר מי פירות דלמא הל' כמ"ד דבשאר מי פירות לא מקרי לחם לענין חלה דלמא גם לענין מצה לא מקרי לחם ומעתה בפ"ב שכ' אין לשון אלא במים לבד ר"ל ולא בשאר מי פירות משום דאולי לא אקרי לחם וביין שמן משום מצה עשירה אמנם בפ"ו מיירי במי פירות עם מים שפיר ס' דדוקא ביין שמן ודבש הוה מצה עשירה אבל בשאר מי פירות עם מים עכ"פ יצא דעשירה לא שייך וודאי גם מים מקרי לתם. ועכ"פ ד' הרמב' צ"ע:

רש"י ד"ה מי כתיב עוני עני כ' לכאור' הפי' מי כ' אינו בא' הרי כ' בע' ורש"י לא פי' כן כ"א מי כ' עוני מלא הרי חסר כ' ונ' דדחקו לרש"י לפ' כן דאי משום דלא כ' בא' מה השיב ר"י הגלילי מי כ' עני עוני כ' עדן ק' לדידי' הרי לא כ' בא' א"וו ר"ע הביא ראי' מדלא כ' עיני מלא ויו וע"ז השיב ר"י הגלילי לדידך מי ניחא מי כ' עני עוני כ':

והנה מה דאצטריך ר"ע למצות מצות ריבה היינו דלמא ילפי' תרוויי' למעוטי וע"ז קאמר א' מהם עכ"פ נרבה מצות מצות ריבה ומסתברא טפי לרבויי מעושר מדלא כ' מלא ויו:

ואמנם בד' ריה"ג יש לספק אם מודה במצה עשירה דאין יוצאין וממעט חדא עקרי וחדא מכ' או דלמא פליג במצה עשירה ג"כ ומרבה ממצות מצות למצה עשירה והכי מ' מדלא פריך הש"ס וריה"ג האי מצות מצות מאי עביד לי':

ואמנם י"ל דר"י הגלילי מבעי' לי' להא ריבוי דלא תימא כל ז' ימים אסור לאכול מצה של מע"ש ואמנם הא דלא דריש ריה"ג לחם עוני שעונין עליו כר"ע כ"כ לעיל דכ' קרא אחרינא בעבור זה ולכ"ע למסקנא באמת מלחם שעונין עליו ולפי' דהאי לא יהי' מצה עשירה אבל כל ז' ימים יאכל אפי' מצה עשירה ואמנם בס"ד הוה ס"ל מדמפיק ר"ע מצות מצות ריבה למע"ש א"כ מצה עשירה אסורה כל ז' וכ"ת א"כ עונין עלי' ל"ל הא כ' בעבור זה כבר ישב זה רש"י במ"ש שעונין עליו דברי' הרבה הגדה והלל כלומר להגדה הוא דאי' לן קרא אבל להלל אצטריך שעונין עליו שגם הלל יאמרו על המצות:

אין לשון ביין שמן ודבש אפשר דהני דווקא ממהרי להחמיץ לרש"י בלי מים ולר"ת עם מים אבל שאר מי פירות לא ולא אמר ר"ג בהו ישרף:

והקש' רש"א למה לא פריק הש"ס ממצה של טבל ותי' רש"א עולה שפיר להבריי' דמוקמא כר"ש אבל במתני' הרי תנן ג"כ מצה של טבל וכי רבנן פליגי אמתני' ונ' דתוס'

הק' לר"ש גופי' ל"ל קרא הא בעי' לכם במצה וטבל לא מקרי לכם ותי' דנ"מ לענין אם אכל יותר מכשיעור ובטבל של כהן ומעתה טעמא דמתני' י"ל משום לכם ובשל כהן וביותר מכשיעור באמת יוצא ור"ש הוא דלטעמא יליף מקרא לומר דגם כה"ג אינו יוצא ואמנם כן שיב לק"מ כיון דאיכא טבל דיוצא בו ידו מצה שוב חייב על כל טבל משום חמץ:

רש"י ד"ה אין לשון ובמועד קאמר יל"ד הרי ר"ג כבי"ה וודאי ס"ל דאי' ליה מתיך ולמאן דאי' לי' מתוך הרי מותר לשרפו ביו"ט כדאמרינן לעיל ה' ע"ב דר"ע לית ליה מתוך ומכ"ש דק' לד' רש"י דס"ל דאפי' צורך קצת לא בעי' מדאוריי' ונ' דד' רש"י דהא דלא מבערי' חמץ ביו"ט היינו משום דלא עבר עליו דמשהה ע"מ לבערו דבל יראה נותק לעשה דתשביתו:

א"נ י"ל דלהכי סמך רש"י וכ' ור"ל דאמר לעיל כלומר כלומר דא"נ תאמר דעשה דתשביתו מקרי הבער' לצורך מטעם מתוך כיון דתשביתו דווקא בחמץ גמור כ' אבל לא בנוקשה והכא עכ"פ טפי מנוקשה לא הוה א"כ הו"ל לגמרי שלא לצורך:

רש"א ד"ה שבתי היתה יל"ד דאמרי' בסוכ' דר' אלעאי שבא לקבל פני ר"א בסוכות וא"ל אין אתה משובתי הרגל ואמאי לא אמר כן לר"ע ג"כ ונ' לולי ד' רש"י לפ' שר"ע היה דר במקום ר"א ור"י והוה מדרך התלמידים לשמש לפניו בכל שבת תלמיד אחר וז"ש שבתי היתה:

עוי"לד הרי ר"ע דפליג עם רי"הג ע"כ ביומא קמא פליגי דרי"הג ע"כ רק אקמא קאמ' דאנן יוצאין במעשר שני ומאי ס"ד להק' דלמא הכי בשבעת הימים ונ' דר"ע קאי אקרא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות ומאי שבעת ימים דקאמר א"וו ה"ק כל שבא לידי חימוץ שאתה יוכל לשמרו ממנו אתה אוכל ממנה מצה ז' ימים אבל יין שמן ודבש שממהר להחמיץ לא תאכל ממנו מצה וא"כ מ' דכל ז' אסיר ומשני ר"ע אלחם עוני סמך לחם שעונין עליו הוא דיין שו"ד לא אבל שאר מצית שרי:

והנה הרמב' בפ"ה כשכ' הדין דמי פירות אין מחמיצין כלל כל מי פירות ובפ"ו גבי מצה עשירה לא הזכיר אלא יין ושמן וחלב וכתב ה"ה דס"ל דבשאר מי פירות לא מקרי מצה עשירה ואמנם אכתי אמאי שייר דבש דאיתא בגמ' בהדי' ונ' דהרמב"ם ס"ל דדבש ומי פירו' אינו מחמיץ אפילו דבש תמרים בכלל אע"ג דקרא לה בפ' כ"מ זיעא בעלמא אבל לענין מצה עשירה דבש דבורים דווקא ולא רצה להאריך והשמיט דבש לגמרי:

ותימא על הב"י שכ' בשם ה"ה דעיסה הנילושה ביין שמן ודבש אין יוצאין בה בלי מים ע' בה"ה שכ"כ לענין שאר מי פירות אבל יין שמן ודבש אדרב' עם מים אין יוצאין בה משום מצה עשירה ובלא מים פשיטא דלא יצא בה:

ומה שכ' בשם הכל בו דריב"ל בלא מים מיירי ומשו' מצה עשירה:

בענין ביזוי מצוה:

שבת כ"ז אמריתא קמא דשמואל אמר וכי נר קדושה יש בו יל"ד הלא רב אמר ג"כ אסור להשתמש לאורה ושמואל שתק לי' בההיא ומ"ש הכא דק' לי' ונ' דרש"י יישב זה לעיל ד"ה אסור להשתמש כ' רש"י שיהי' ניכר שהוא נר מצוה כוונתו כיון דרב קאמר דאסור להשתמש לאורה מ' בין תשמיש קדש או תשמיש חול ושפיר ידעי' טעמא מאי שיהי' ניכר וכ' אבל רב אסי דקאמר להרצות מעות דהיינו תשמיש חול ומ' דקדש שרי א"כ אין הטעם משום היכר וע"ז מק' שמואל וכי נר קדושה יש בו וכן הוא די רז"ה בס' המאור דלרב ל"ק לי' מטעם שכ' דאסור בכל תשמיש אלא דהרז"ה מפ' טעמא דדינו כמנורה וכן ד' הר"ן ואמנם הרמב"ן והרשב"א והרא"ש מפ' בענין אחר וע' בהם:

מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו יל"ד וכי עפר קדושה יש בו הו"ל למימר ותו בשלומא התם דם כסה ברגל וודאי הוה ביזוי מצוה אבל הכא מאי בזיון הוה אם מרצה מעות לאורה ונ' דרב יוסף ק' לי' בהך ברייתא דמסיי' שלא יהי' מצות בזיות עליו מאי ל' מצות דנקט שלא תהא המצוה ר"ל מצות כיסוי הו"ל למימר א"וו תנא ה"ק לגופ' בכיסוי הדם שלא יכסה ברגל לא אצטרך קרא דאטו בשופטני עסקי' שיכסה ברגל דרך בזיון כ"א קרא אשמעי' דצריך לנהוג כבוד במצוות והיינו דקאמר שלא יהיו כל המצות בזויות עליו כ"א ינהג בהם כבוד וא"כ ה"ה הרצאת מעו' לנר חנוכה אינו דרך כבוד ואמנם אי דם שחוטה דאתי ממצות שחיטה קדושה הוה בו י"ל דמשו"ה הקפיד התורה הכ' אבל מאחר דזה אינו ע"כ משום הכסוי מיירי קרא וללמדך שינהג כבוד במצות:

אמנם רש"י מפ' קו' ע"ד אחר שכ' במה ששפך בידו ולא ברגלו כוונתו דאי לא אשמעי' קרא כ"א שלא יכסה ברגל וודאי לא הי' אפשר למילף הרצאות מעות לנ"ח משם אבל התורה הקפידה על ידו ששפך בה דווקא ש"מ דאכבוד דווקא קפיד קרא ולזה בעי' בידו דווקא וש"מ דצריך לנהג כבוד במצות:

מהו להסתפק כל ז' נ' דבאמאי דקאמר כל ז' כוונתו דביו"ט ידע דאסור משום דהוקצה למצותו אבל בח"המ דלא שייך מוקצה קמבעי' לי' וא"ל ריב"ל הרי בחנכה וודאי לא שייך מוקצה ואעפ"כ אסור וע"כ טעמ' משום ביזוי מצוה:

תליא תניא בדלא תניא נ' דטעמא דריב"ל היה דאם יפשוט לו מבריית' יאמר דדוקא במצות דאוריית' שייך ביזוי מצוה אבל לא במצות דרבנן ולהכי קא"ל נ"ח דרבנן וכ"ש נוי סוכה דאורייי' ומ"מ רב יוסף קש' ליה הא מלתא יאמר לו מצוה דארייי' והשתא דא"ל

דרבנן יסבור שהוא דרבנן והיינו דמסיי' רב יוסף אבוהן דכלהו דם ואי משום דיטעה לומר דבדרבנן לא שייך ביזוי מצוה להא קאמר רב יוסף מאברהם דבאברהם כ' עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי ודרשינן משמרתי מצות דרבנן ואמרו שקיים אאע"ה אפי' ע"ת דרבנן והכ' הקדים דרבנן למצות תקים ותורות והואיל דבדרבנן קו' היינו מארי' דאברהם אנו בני אברהם אין יכילי' לטעות וכמ"ש ומ"מ שמואל שהק' י"ל לטעמ' אזיל דס"ל בר"פ לולב הגזל דבדרבנן לא חיישינן למה"ע דהוה ג"כ טעמ' משום ביזוי מצוה וי"ל דפלוגתיי' במי' דאפלוגי אמוראי. לקמן היכן צונו ח"א מלא תסור וח"א שאל אביך דלמ"ד שאל אביך כל דרבנן עשה הוה ושייך ביזוי מצוה משא"כ למ"ד מלא תסור ובל"ת לא שייך בזה מצוה אלא דממ"ש רש"י לקמן לא תסור וגו' מ' דמועשית ככל אשר יורוך נפקא וה"ל ג"כ מ"ע:

רש"י בדלא תניא ממרא דרב אסי אינו רוצה לומר דהרי אמרו דריב"ל היינו דרב אסי דהרי ריב"ל קדם לרב אסי אלא דמדרב אסי משמי' דנפשא קאמר אע"כ לאו בריייתא היא:

סככה כהלכתה מכאן ראי' לד' ר"ח דפי' סדין לנאותו כשר וע"כ אמר תנא אם רק סככה כהלכתה שוב אין הסדינין פוסלים אותו:

והא דנקט תנא כל מיני נוי סוכה ה"ק ל"מ במיני נוי דניכר שהשתא אינה נאה אפי' הרבה עלו נוי לא אמרי' אם הסתפק במיעוט ליכא ביזוי מצוה קמ"ל:

רש"י ד"ה ואם התנה דלא כן דנוי סוכה מ"הת אסור מאי מהני לזה כ' רש"י דהתנאי היא איננו בודל דלא חלה קדושה כלל:

שבת מ"ה רש"י ד"ה הוקצה למצותה הוקצה לאיסורו כוונת דבריו דאי אמרי' הוקצה למצותו בלחוד היה אסור שמן המטפטף אפי' לאחר שכבה מיגו דאתקצאי ואי אמרי' הוקצא לאיסורו לחוד אין חילוק בין יש מצוה בהדלקה דהיינו בלילה בין אין מצוה בהדלקתו דהייני ביום אבל עכשיו דאמרי' הואיל הענין כ"ז שיש מצוה בהדלקה דהיינו בלילה הוקצה כמו כן לאיסורו שיהא אפי' שמן המטפטף אסור אבל ביום שאין מצוה בהדלקה שמן המטפטף מותר ולמסקנה דאמרי' כיון קאמר הכי כיון שהוקצה למצותו הוקצה לכל זמן איסורו אבל רק כ"ז שדולק אבל אם כבה ה"ז מותר:

רש"י סיככה לסוכה נ' כוונתו דרש"י בא לפ' למאי הל' תני סיככה כהלכתה אלא לומר לך דדוקא אם אחר שסככה לשם סוכה תלה בה הנוי אזי הנוי אסור אבל אם תלה הנוי בביתו ופוחת המעזיבה אח"כ אין הנוי אסור שלא תלאה לשם סוכה כלל:

רש"י ד"ה עד מוצאי יו"ט כי מטא חולו של מועד יל"ד הרי על נוי סוכה אנו דנין ומאי סתירה שייך ונ' ד' רש"י דאי הוה שייך בסוכה עצמה סתירה הוה הנוי בטל לגבי סוכה ואסור אגבה אבל כיון דבסוכה גופא לא שייך סתירה מהי"ת יהא הנוי אסור:

ויע"ל דרשי' כ"כ משום דמייתי עלה מסוכת החג לקמן ומאי ראי' סוכה לנוי הרי בסוכה שייך סתירה לזה כ' רש"י דבסוכה ל"ש בחו"מ מיהת סתירה

רש"י ומהך דתני ר' חייא ב"י לולא ד' רש"י י"ל דאי הוה מייתי הש"ס ברייתא בתריי' לחודא הוה שמעי' מנה דאפי' לת"ק דווקא בחג אסורה אבל ביו"ט האחרון מותרת ולזה מייתא ברייתא קמייתא דנדע דלדידן גם ביו"ט אחרון אסורה ודתנא לקמן בחג דווקא משום ר"ש דלית ליה מיגו דאתקצאי ודווקא בחג אסור וכן הוא בתוס' פ' המביא קו' זאת ובשמעתין ויל"ד דלמא בסוכת החג מודה ר"ש משום קרא דמה חג לה' ונ' מזה דאף דכ' קרא לא מתסרא לאחר שנפלה מידי דהוה אקדשי' שנפל בהם מים ואע"ג דהתם ג"כ יפדו כולי האי לא מדמי' ומאחר דר"ש מתיר היינו דווקא לאחר שנפל וכמ"ש רש"י ה"ה ושוין ג"כ מיירי אפי' לאחר שנפלו והתם לא שייך מה חג לה':

ועכ"פ מבואר מד' רש"י בזה דאפי' בחו"המ שייך הוקצה למצותו דלא כמ"ש תוס' לעיל כ"ב והטעם בזה נ' דגילה רש"י פ' לולב הגזול על מה שאמרו הדס של מצוה אסור להריח בו כ' רש"י דילפי' מסוכה דכ' בה חג למימר דחל שם שמים על הסוכה וה"ה בשאר מצות חל ש"ש אמנם למ"ש לעיל דהא דפריך הש"ס מסוכה אשמן והא בסוכה הטעם משום דחל שם שמים והוא קו' תוס' כ"ב ע"א ד"ה סוכה תניא ותרצנו לעיל דמ' לש"ס דברייתא מיירי גם בנפלה וא"כ צ"ל דבנפלה לא חל ש"ש ומאי מוקצא שיב איכא וצ"ל ע"ד שכ' הרמב"ן דמטעם ביזוי מצוה שייך ג"כ הוקצא וא"כ בנפלה שייך ג"כ הוקצה מטעם ביזוי מצוה ודלא כמ"ש תוס' בזה דבנפלה לא שייך ביזוי מצוה אא"כ מאי דוחקי' לרש"י לפ' בהדס משום דחל ש"ש לימא משום ביזוי מצוה ונ' דק' לרש"י אי ס"ד דבריח שייך ביזוי מצוה למה יהי' אתרוג מותר להריח בו א"וו בריח לא שייך ביזוי מצוה וא"כ ע"כ בהדס הטעם משום דחל שם שמים וס"ל דבעי' שיהי' ש"ש ניכר ובהדס בריח ובאתרוג באכילה וכ"ת הא בקדשי' ריח מדרבנן מיהת אסור התם שלא יבא לידי מעילה וזה לא שייך כאן:

והנה ד' הרא"ש דבדפנות ל"ש מה חג וכו' ומ' דגם מוקצה למצותו לא שייך מדדחי הרא"ש ד' הרמב' וצ"ע א"כ למאי דדחי הש"ס דעטרה בקרמי' קאי מן הצד ולמאי הל' תניא ע"כ משום דאסור להסתפק ש"מ דגם במן הצד שייך מוקצה:

ויש לעורר אי ר"י בן בתירה דדרש מה חג לד' לא בא כ"א לפי' ד' ר"ע או מלתא באפי' נפשה קאמר ומד' רש"י פ' המבוא שכ' עלה דר"ע לה' כהקדש מ' דר"ע באפי' נפשי דרש

ופליגו דלר"ע דווקא הסקה אסור אבל שאר הנאות כגון סיכך בהדס מותר וע"ד שהביא הר"ן שם ולריב"ב כל הנאות אסרי' כמו וכן מורה הרמב"ן עיי"ש:

והנה ביאור ד' ר"ת בפ' במה מדליקין ע' רש"י פי המביא שם אבל יק' דאביי ורבא דמפ' דבעי' אינו בודל לא הוה ידעי מביזוי מצוה וצ"ע:

והנה ד' הרמב"ן והר"ן פ' המביא דהוקצה למצותו לא קאי כ"א אשמיני עצרת וק' הא ר"ש לא מודה כ"א בסוכת החג בחג והתם אין הטעם משום מוקצה ומאי דייק הש"ס משם דר"ש אי' ליה מוקצה למצותו:

בענין להרצאת מעות נגד גר חנכה מה"ב.

הנה הרז"ה הק' על הרי"ף שהביא תחילה מלתא דרב דנ"ח אסור להשתמש לאורה והביא ג"כ מלתא דרב אסי והני תרתי לכאורה פליגי דרב אוסר אפי' תשמיש קדושה ורב אסי תשמיש חול דווק' אוסר והרמב"ן והרשב"א והרא"ש תירצו ד' הרי"ף ונ' בנפ' תחילה ד' הרב לעיל מותר להדליק בהן בין בחול בין בשבת קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה ענין ראינו כי במצות נ"ח מאחר שגם העני שבעניי' חייב הקילו בה חכמי' ואמרו נר איש וביתו ומי שידו משגת קצת נר לכל א' וידו משגת ביותר מוסיף והולך כמו כן הקילו חכמי' והיתירו להדליק בשתני' שאין מדליקין בהם בשבת ואמנם משום לא יטה לא רצו לסבור כר"ח לחלק בין בשבת לחול כ"א אמרו בין בשבת בין בחול אסור להשתמש לאורה וממילא לא יבא בשבת לשמא יטה וה"ט דרב דסבר אסור להשתמש לאורה גזירה חול אטו שבת ומשו"ה ניחא ליה לשמואל שפיר ולא הק' אטו נר חנכה קדושה יש בו וא"כ בתשמיש שאין משתמשין בו בשבת כגון הרצאת מעות מותר ואמנם רב אסי קאמר דאפי' הרצאת מעות אסור וא"כ ע"כ אין הטעם משום גזירה חול אטו שבת ואטו נר קדושה יש בו:

והנה רב יוסף הביא ראי' דאסור משום ביזוי מצוה ושמואל טעמא מאי והי' נ' דשמואל לטעמא דמותר להדליק מנר לנר ואמנם התינח אי גם ע"י קינסא מתיר שמואל וזה נ' טעמא דההוא מרבנן לקמן דיתיב וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה ומנ"ל אלא דמאחר דשמעי' לשמואל דאמר וכי נר קדושה יש בו א"כ ע"כ מתיר אפי' ע"י קינסא ולא אפשי' פלוגת' ולמימר דרב אפי' מנר לנר איסר א"וו בקינסא פליגי ועד"ז יובנו ד' רב יוסף דמה ראי' הביא מכסוי הדם ברגל להרצאת מעות לנ"ח אמנם רב יוסף ע"ד שמואל שאמר וכי נר קדושה יש בו והבין רב יוסף דשמואל לטעמא דס"ל מדליקין מנר לנר וע"י קינסא ג"כ מתיר וע"י קינסא שפיר מדמה למכסה ברגל ואמנם רב אדא הבין כל זאת כי

ההיא מרבנן בשטת רב יוסף קאמר למלתי ואמר לא תצותי לי' בקינסה מודה שמואל דאסור דדמו למכסה ברגל ובהרצאת מעות הוא דפליגי דלא מקרי ביזוי מצוה:

בענין היוצא מן הטמא בכורות ה' ע"ב לשבועות תרמ"ז ולסיומא דמס' בכורות

מתני' שנ' ופטר חמור ב"פ יל"ד הא חד אצטריך לגופי' וא"כ ב' דרשות מנ"ל ונ' דא"נ אצטריך לגופי' מ"מ הא כ' ופטר חמור ר"ל הפוטר רחם של חמור א"כ ממילא ידעי' דפרה שילדה חמור לאו היינו פטר חמור וממקרא שני ילפי' דגם הנולד צריך להיות חמור:

וחמור שילדה כמין סוס הא דנקט סוס ולא נקט פרה דומיא דרישא דלא נימא דווקא ילדה מין טהור הוא דפטור דאפי' ילדה מין סוס שהוא טמא דכוותי' ממעטי' דנולד דומיא דיולד מה יולד חמור דווקא אף נולד חמור דווקא:

ועד"ז יתפרש מאי שייכא דהך סיפא מה הן באכילה כאן ועוד ל' הן הרי רק אפרה שילדה קאי אלא משום דלא תידוק דלהכי לא נקט חמור שילדה כמין פרה ה"ט משום דהפרה מותרת באכילה לזה תנן מה הן פרה שילדה חמור הן חמור שילדה:

גמ' ל' ע"א לסימנא בעלמא ויל"ד ליתני סיפא ונדע תרווייהו ונ' דבאמת סיפא לגופא אצטריך למימר חלב טמא טמא חלב טהור טהור ואמנם מדתנו שהיוצא מ' דקאי אריש ואהני מק' הא תו ל"ל וע"ז משני דלסמנא נקטא ואי לא תני אלא סיפא לא ידענא דאתי' גם אחלב לכך נקט רישא וסיפא לסימנא דרישא:

ואצטרך למתני מן הטהור טהור דס"ד כל חלב אסור משום אבר מן החי קמ"ל מן הטהור טהור ועד"ז יש ליישב קו' הרמב"ן פ' שמיני על הרמב' ה' מאכלות אסורות דבשר אדם חי בעשה והק' הרמב"ן א"כ אמאי דם וחלב אדם מותר הרי היוצא מן הטמא טמא אמנם מאחר דכל חלב הוה יוצא מן הטמא דמאבר מן החי קאתי שוב אין חלב בכלל היוצא מן הטמא וה"ה באדם שרי אלא דדם אדם עדן יק' לך דם אדם אמאי מותר ונ' דמאחר דקיי"ל דלא כרחב"ג דאמר דם מן החיי אסור לבני נח כ"א דמותר א"כ ש"מ דגם דם אינו בכלל היוצא מן הטמא ואף דמבני נח לא מציא למילף אבל מאחר דחזי' דחלב שרי רחמנ' לדידן שוב מצי' למילף דם מבני נח:

שם ע"ב הוא טמא ואין היוצא טמא אלא טהור נ' החי' לשני' שלא יבא בעל דין לחלוק ולומר בל"ת ליתא אבל בעל מיהא איתא קמ"ל אלא טהור וק' באמת מנ"ל דלמא באמת קאי באי מיהת ונ' מדכ' טמא הוא לכם והוא דווקא טמא לכם דהיינו לצרכיכם אבל היוצא מן הפרה טהור לכם והייני היתר אכילה ובזה יתיישב לנו מדוע לא מק' הש"ס ור"ש האי טמא היא מאי עביד לי' דגם היא דרש ג"כ האי דרשא להכי אלא מדכ' גמל גמל לאסור היוצא מן הפרה ע"כ באי' קאי וקרא ממלקות הוא דמעטי':

ורבנן מבעי' לי' לאסור חלב יל"ד מאחר דרבנן מקרא ילפי' דחלב טמא אסור א"כ מאי פריך הש"ס לקמן חלב מנ"ל דשרי הרי מדאצטריך קרא למוסר חלב טמא ש"מ דחלב טהור שרי ונ' דהכי ק' להש"ס מאחר דלית לן קרא להתיר חלב טהור נימא דכל חלב אסור וגמל גמל כר"ש לפרה שילדה חמור ולפי"ז קו' הש"ס רק לרבנן דאת לא דרשו אבל לר"ש דדרש גמל גמל לאסור הנולד מן הפרה ומאת חלב טמא באמת מהתם ילפי' דחלב טהור ע"כ שרי:

גמ' חד לאסור עצמו יל"ד לאסור עצמו ל"ל קרא הא כ' את אלה מהם תאכלו כל מפרסת פרסה ומעלה גרה והו"ל להש"ס למימר חד לילקות ונ' דאי מהאי קרא ס"ד דבחד סי' סגי אצטריך הגמל ובהגמל לא סגי דס"ד דמפריס פרסה תליא מלתא כמו בדגי' דבקשקשת תלי' וחזיר שרי ואצטריך גמל וחזיר ולא שבק קרא גם שפן וארנבת:

ועד"ז יש ליישב למה לא מק' הש"ס מיד קו' בתריי' שפן שפן ל"ל ואמנם מאחר דעתה לא ידעי' טעמא דאצטריך קרא לאסור חלב ס"ד דחלב מידי אחרינא אי' בי' וכי היכי דאצטריך תרי קראי לאסור עצמו ה"נ לאסור חלבו אבל בתר דידעי' טעמא משום דחלב טהור גופא חידוש הוא א"כ ל"צ אלא גמל בתריי' לאפוקי מהאי ס"ד א"כ סגי לי' בגמל ושפן וארנבת ל"ל:

כך אקבל שכר על הפרישה הנה רש"י מפ' פירש מכל דרשותיו שהיה דורש לאתם שבתורה והטעם שהי' מתירא אם יהיה כל את שבתורה לדרשא ודרשו ח"ו את ד' אלקיך לשיתוף וע"י שבטל כל דרשת אתים ניצל והיינו דקאמר אקבל שכר על הפרישה וטעמ' דשמעון העמסיני שלא היה דורש כר"ע נ' דרש"י בפ' כל שעה מפ' לרבות ת"ח מורא רבך ודחקי לרש"י לפ' כן דאי תימ' כל ת"ח קאמר א"כ מורא רבך כמורא שמים ל"ל ומ"מ שפיר קאמר ר"ע לרבות ת"ח דהרי אמרי' באבות כבוד חבירך כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים א"כ כל ת"ח בכלל אמנם הר"ע מברטנורה פי' באבות שם דמורא רבך ילפי' מאדוני משה כלאם וא"כ את ה' אלקיך תירא ל"ל ומשו"ה לא דריש שמעון העמסוני כר"ע ור"ע י"ל דס"ל כהרמב"ן בחומש דהתם משום מורה הלכה בפני רבו קאמר יהושע כלאם ושפיר אצטריך את ה' אלקיך

רש"י ד"ה הטמאים אלה לכם בכל השרץ וסיים צירן שומן הדג הנה פתח רש"י בשרצים וסיים בדגים ונראה דבפ' גיד הנשה מסיק הש"ס שאני ציר דזיעה בעלמא והק' תוס' דגם ציר דגים ילפי' מקרא ותירץ דאסמכתא בעלמ' הוה ורש"י מיאן בזה ולא מ' לי' לחלק בין ציר דגים לשאר ציר ומחלק דציר היוצא ע"י מליח' הוה זיעא בעלמא וציר דהכא היינו שומן דאפי' בדגים הוה דאוריי' ומ' לי' לרש"י דעיקר קו' הש"ס מצירן אבל מרוטב

וקיפה לק"מ דהתם משום טע"כ איתא עלה ואכתי דבר שהוא מופרש כחלב לא ידעי' משא"כ משומן שפיר מייתי ראי':

דם נעכר י"להק מזה ע"ד רבי' יונה ברא"ש פ' כיצד מברכין גבי מוסק שאם הניחו בשר נבילה בדבש ונעש' דבש שרי דקודם שנהפך כבר נעשה פרשא ומדמי זה למאי דאמרי' במ' תמורה אפרוח ביצת טריפה שרי' אימת קגבול לכי מסרח ההיא שעתא עפרא בעלמא הוה וא"כ מאי ראי' מחלב למ"ד דם נעכר ונעשה חלב וצ"ל דנעכר הוה כמו קפוי ודם שנקפה נהי דכרת אין בו איסור מיהא הוה:

ומסו"פ אין מעמידין יש להביא ראי' לרבי' יינה דאמרי' דבש של נכרי' מותר באכיל' למאי ניחוש לה אי משום אערובו מסרי סרי פי' רש"י אערובו יין ויין בדבש נו"ט לפגם ודלמא נתערב בו בשר נבילה א"וו דגם האי בתחלה מסרח סרי דהו"ל פרשא בעלמא וכ"ד הר' יונה:

הואיל וליכא מידי דאתי מחי יילד האיכא בצי' וכן הק' הרא"ש בשמעתין וסברת הרא"ש ע"ד שכ' בסמוך ובתוס' פ' א"ט מייתי לה מקרא דלך ולא לכלביך ונ' דמחלק הש"ס בין מידי דאתי מעצמו מחו כמו ביצי' ובין מידי שמושכי' אותו מחי כחלב ובהכי מתיישב לן למה שביק הש"ס לקמן קרא דזבת חלב אדבתרי' ולא יליף מני' מיד קרא דכפול ומשולש באוריית' אלא דלשון זבת מ' שהוא זב מאיליו והוה דומי' דבצים:

ואין להק' הרי אקרא דהטמאים אין מלקות ואיצטרי' גמל למלקות לא היא כיון דאסרה קרא לצירין אהדרא לאי' קמא וכמ"ש תוס' פ' השוכר את הפועל והי' מכאן ראי' לד' תוס' שם:

וחלב דשרי הק' הרי"ט אלגאזי נילף מקרא דויקח חמאה וחלב דאבר מן החי אסור לבני נח והאיך האכיל אברהם אע"ה לאורחים חלב ונ' דהאי תי' א"ש לרבנן דמשום אבר מן החי איתא עלה אבל לר"מ דס"ל דם איסור ובענין קו' הב"י אטו דבש כ' בקרא י"ל דלכאו' ל"ל קרא דזה אשר לא תאכלו להתיר דבש הרי כ' כל דבש לא תקטירו ומדכ' כל ע"כ גם דבש דבורים במ' ואי ס"ד דדבש דבורים אסור קרא ל"ל הא כ' ממשקה ישראל ממותר לישראל א"וו לרבוי אחר רבוי ואינו אלא למעט ומעטי' מקרא קמא דבש שיש לו שם ליווי:

ובענין ק' הד' חמודות על הב"י שכ' דלה"ר אליעזר ה"ה מי רגלי בהמה טהורה אסורי' אמאי מבעי לי' לרב של מי רגלי חמור י"ל דהב"י לא כ"כ אלא ללי"ב דמעטי' כל היוצא מטמא אבל ללי"ק דבעי' מן טמא אין מי רגלי טהורה בכלל דמיא עול מיא נפק ומי רגלי

חמור דעכורי דווקא אסירי. ודע דהרמב"ן גורם גם בלי"ב מן הטמא מינא דטמא ובזה יתיישבו ד' ה"ה עיי"ש.

ובענין קו' הב"י סי' פ"ו על הרמב"ם למה לא אסרו מי רגלי חמור מיהת דגם ללי"ק דרב ששת אסור נ' דהרמב"ם נקט מי רגלים עם עור פניו של חמור וקאמר דהוה פרשא ר"ל מאחר דקיי"ל כר"ה דכל שהוא פרשא מותר לא עדיפי' מי רגלים מעור פניו של חמור וזה עיקר קו' ה"ה על הרמב"ם דמנ"ל דמי רגלי לאו פרשא נינהו ומהא דשתי להו לירוקלא אין ראוי דכמה דברים שאינו בכלל אוכל ולוקחין אותן לרפואה:

וראיתי ברי"ט אלגאזי פלפול הפוסקים אם בשר מן החי מותר לב"נ ויפלא בעיני הא ראב"י אמר אין מזמני' נכרי על בע"מ משום אבר מן החי ובבני מעי' ליכא גידין ועצמות וע"כ משום בשר אסרו:

מלין זעירין לכל גדרי תרח"ם ובו מילי דהספידא על הגאון מו"ה מאיר אבעליס אב"ד בקיצע והמא"הג מו"ה ליב לעפלער אב"ד בסעניץ ואדם יקר מקהלתינו נפטר בעיו"הכ ה' מאכל ווייס.

אחז"ל נסמכה מי"צ ליו"הכ לומר לך מה יו"הכ מכפר כך מי"צ מכפרת ברבות פ' אחרי שם ומנ"ל שיו"הכ מכפר שנ' כי ביום הזה יכפר עליכם וי"לד אם אינו מכפר למה נקרא יוה"כפ ול"ל קרא ונ' כוונת המ' לד' הרמב"ם בה' תשובה כ"ז שבי"המק היה קיים היה השעיר המשתלח מכפר על כל ישראל עכשיו שאין בי"המ עצומו של יום מכפר והיינו דמק' מנ"ל דעצומו של יום מכפר דלמא שעיר המשתלח מכפר ומשני כמ"ש הרמב' שם שכ' כי ביום הזה יכפר מ' שיש עת שאין כפרה אחרת כ"א עצומו של יום ומ"מ יש לדקדק אם הכ' לא בא כ"א ללמוד על מי"צ לאיזו ענין קראם שני בני אהרן ומה ענין בקרבתם לפני ה' וגם ל' בקרבתם בהקרבתם הול"ל ונר' דכ' ובאהרן התאנף ה' מאוד להשמידו פי' רש"י אין השמדה אלא כלוי בנים ואתפלל גם בעד אהרן ותפלתי עשתה מחצה ומתו שני' ונשארו שניים והיינו דכ' אלעזר ואיתמר בניו הנותרים שגם עליהם נגזר המית' והנה יש להתבונן הנה אנחנו רואים כי אחר חטא העגל זכה אהרן לו ולדורותיו לכתר כהונה והאיך יתכן זה עם הכ' התאנף להשמידו ונבאר הנה כוונת אהרן בחטא העגל הוה לטובת ישראל אחרי כי ראה שהרגו לחור היה מתירא אם ילחמו בני ישראל איש את רעהו גם משה בבאו מחר לא יוכל להם כמ"ש במחלקת קרח וישמע משה ויפול על פניו פי' רש"י במחלוקתו של קרח יתרשלו ידיו ואמנם ע"ז שעשה אהרן העגל הי' שלם על ישראל ומשה בבאו לקח העגל וטחן אותו ואין פצה פה כך פי' לנו מרן זי"ע ואמנם ממחשבה לא ידע כ"א הש"י הבוחן כליות ולב אבל בב"ד של מעלה היה רעש גדול וגזרו

על השמדות בניו למען יראו כל העדה מה עלתה בו והתפלל מרע"ה ובחרו להם שני בניו הגדולי' אשר היו שלימים בתכלית השלימות ולא הי' להם מה לעשות עוד בעו"הז כ"ש מרע"ה אני רואה שהם גדולים ממני וממך וע"י מיתתם נתכפר עין אהרן אפילו לפני בי"ד של מעלה ואמנם מה שזכה לגדולה של כתר כהונ' הוא ענין במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד וזה היה מעמד אהרן שהי' המזבח בקרבנותיו נדמה לו לעגל וברח מעל המזבח וכ' הרמבן שזה היה ע"ש וחטאתי נגדי תמיד והיה צורת העגל בכל עת מול עיניו וע"י תשובתו השלימה זכה לאחר כפרה זו לכתר כהונה וזה המשך הכתובים כי גדולת אהרן נמשכה אחרי מות שני בני אהרן לכפר על אביהם אבל תדע כי השני בני אהרן אלו באמת מתו בקרבתם לפניו שהוא בתכלית הקרובה, לפני ה' ולזה כ' בקרבתם ועי"ז נבין ענין בגדי זהב שהי' לובש בחוץ והבגדי לבן בפנים ובכל פעם שהיה מחליף הי' טבילה כי הבגדי זהב העירו על עוון העגל אבל אדרבא ע"י חטא העגל והתשובה אח"כ זכה אהרן לכתר כהונה אמנם אחרי כי מ"מ הוצרך למיתת שני בניו לכפר עליו נשאר קצת רושם בב"ד של מעלה ונצטווה לפשוט הבגדי זהב ולטבול וללבוש בגדי לבן ע"ד כשלג ילבינו נמצא דשפיר הוה חשיבות לכל א' מהבגדים ונימוקו עמו ולכך היה צריך טבילה בין כל א' מהם וה' ירחם עלינו ויבנה בית מקדשו ב"ב א"ס:

דרוש לז' אדר פ' תצוה תרח"ם ציון ובו הספד על המא"הג מו"ה ליב לעפרער אב"ד בסעניין והצדיק חרב המופלג מו"ה משה סג"ל מעיר חדש בירושלים עי"הק והרבני מו"ה איצק לייכטער בנ"ה.

ברבות פ"ז ע"פ ואתה הקרב אליך הה"ד לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי כשאמ' הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך הרע לו אמר לו תורה היתה לי ונתתיה לך שאלמלי היא כבר אבדתי עולמי:

תמן תנינן על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים והנה תורה זאת מה ענינה עבודה למקום וגמי"ח דינים שבין אדם לחבירו וא"כ מה זו שאמר ג' דברים אמנם הענין הוא כך אמר הכ' ומצדיקי הרבי' ככוכבים לעולם ועד וביאר החו"ה אחרי כי חיי אדם קצובי' וטרדת האדם בעו"הז רבה ומה יתרון לאדם בכל עמלו לנפשו הלא מעט מזעיר ואמנם כל זה אם האדם רק לנפשו יעמול אבל המצדיק רבים יש לו יתרון בכל המע"ט שנעשין על ידי פעולתו זה היא לבד הדרך לקנות לו צדה לאחריתו וכן שבח השי"ת את אברהם אבינו עליו השלום במדה זאת ואמר הכ' ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לעשות צדקה ומשפט למען הביא ד' את אשר דיבר עליו

אמר כי א"א ע"ה היה אומר לבניו וביתו הרי אתם רואי' רבות הטרדות עלי ולא נשאר לי זמן לתקן צדה לאחרית ואמנם אם אתם תשמעו בקולי לעשות צדקה ומשפט אז יביא ד' עלי את אשר דיבר עלי ואז אזכה על ידכם לחלקי המתוקן לי בג"ע והנה בעת מ"ת הי' רצון הבורא ית' שמו בהגלות לעם ב"י בכל עת ועת ולגלות להם תוספת התורה והמצוה אבל ישראל נגשו אל משה ובקשו קרב אתה ושמע ואל ידבר עמנו אלקים אמר הש"ית הטיבו את אשר דיברו ונתן שאר התורה ע"י משה רבינו ע"ה והוא למדה לישראל וזכה בחלקו של ישראל והנחיל כזאת לרועי ישראל ע"ע להמרבץ תורה בישראל זוכה לעצמו זכות רבים והנה בשעה שאמר השי"ת למרע"ה כי העבודה ימסר לאהרן אחרי ילמד אותו ה' העבודה הרע למרע"ה כי תכלית העבודה לכפר על כל ישראל והכהנים על ידי עבודתם יגינו על דורם וימליצו טוב על חטאתם אשר חטאו ואמנם מרע"ה אוהב ישראל היה ולא עמד מליץ טוב על ישראל כמותו כמו שאמרו רז"ל במס' סוטה כי הקב"ה ספד עליו מי יקום לי עם מרעים ומי יתיצב לי עם פועלי און כי בדרך הצדיקים ע"י שמעשה החוטא שנוי בעיניהם לעורר ח"ו עוד אף ד' עליהם כמו שכ' ירמיה ויהי' מכשלים לפניך בעת אפך עשה ומה"ט הרע למשה אולי לא תהי' באהרן מדה זאת להמליץ טוב על ישראל ולא יהי' עי"ז עבודתו מגעת לתכלית ואף גם זאת אחרי כי מדה זאת ללמוד זכות על ישראל היא יקרה בעיני ה' הזוכה למדה זאת קונה לו שלימות ביותר כמו שד' רז"ל על גידעון שאמר ואיה כל נפלאותיך ר"ל איה הסתרת פניך בניך חוטאי' ואמר לי' השי"ת לך בכוחך זה ולהסיר דאגה זאת מלב מרע"ה אמר ליה הקב"ה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך לקדשו לכהנו לי הוריהו מדתך זאת הטובה אם יבקש לכפר על עם בני ישראל ילמוד מדתך זאת וימליץ בכל עת ועת טוב על ישראל ואז תהי' עבודתו שלימה ומה יש לך עוד לזעוק על שאתה מפסיד שכר מצוה גדולה כזאת הרי תורה הזאת שלי היתה ודעתו היה ללמוד בעצמי לישראל כמו שיהי' לע"ל והיו עיניך רואות את מוריך ונתתיה לך ויש לך לעלמי עולמים עוד חלק בכל המע"ט שיעשו בני ע"י תורה הזאת ומה יש לך עוד על זה אמר דוד המלך ע"ה אף שהרבה מע"ט לולי תורתך שעשעי ע"י עניי שרבו עלי טרדות לא היה לי יתרון להכין צדה די סיפוקי׃

סיומא כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ק' פשיטא ורצוי לרוב אחיו לדרשו רז"ל ולא לכל אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו מגילה י"א ע"א רבא פתח לה להאי פרשתא מהכא ברבות צדקים ישמח העם זה מרדכי ואסתר דכ' והעיר שושן צהלה ושמחה ובמשול רשע יאנח עם זה המן דכתוב והעיר שושן נבוכה נ' לבאו אמרו רז"ל חייב אינש לבסומה בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי

הענין ארז"ל גדולה היתה הסרת הטבעת של אחשורוש שהחזיר ישראל למוטב ממ"ח נבאים ישבע נביאות שעמדו להם לישראל וא"כ אחרי כי עיקר החזרת חשיבה היתה ע"י גזירות המן למה יהיה ארור אמנם ארז"ל אצל ישראל הקב"ה מחשבה טובה מצטרף למעשה חושב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכ' כאילו עשאה ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרף למעשה חוץ מע"ז אבל באומות העולם גם מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה ומעתה כיון שכוונת המן היה לאבד את כל היהודים נחשב לו מחשבה זאת כאילו עשאה וזה ביאר הפיוט ארור המן אף שגרם תשובה לישראל אבל הוא ביקש לאבדם ואמנם לא תאמר כמו כן כי הגזירה הזאת לבדו החזירו וכל ישראל למוטב לא כן כי אם מרדכי ואסתר שגזרו צום ג' ימים הוא אשר החזיר את ישראל לתשובה וזה אמר הפיוט להמן יגיע רק האובד על מחשבתו הרעה והברכה אל החזרת התשובה יאתה רק למרדכי על כן ברוך מרדכי היהודי והנה בעת שנתיעץ המן עם זרש על אודות מרדכי אמר וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך ומה כוונתו בזה אמנ' ידוע ד' רז"ל כל מקום שנאמר במגילה המלך סתם משמש קודש וחול והנה כששמע המן אשר מרדכי גזר תענית ג' ימים על היהודי' היה דואג פן יחזרו למוטב והוא יצא בקלין אמר וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אנו רואה כי זה מרדכי היהודי יושב בשער מלכו של עולם ועל זה יעצה לו זרש ועשה עץ גבוה נ' אתה למען בעת אשר יתלו את מרדכי עליו ויהיה גלוי כל היהודי' וכראתם מפלת צדוק יסוגו אחור מתשובתם מכל וכל זה היה מגמתה וגלל כן תקנו רז"ל לומר ארורה זרש ואמר הפיוט שהיתה אשת מפחידו וארז"ל מה ראתה אסתר שזמנה את המן ואמרו שלא יאמרו אחות לנו בבית המלך והנה באמת בעת שישמעו ישראל כי אסתר זמנה להמן כפעם בפעם אל משתה המלך נגע עד לבם אם אסתר תחליק כ"כ כבוד לצורר ישראל מה תקוה יש לנו אבל אדרבה עי"ז שבו בתשובה שלימה ובטלו הגזירה למעלה וז"ש אף דארורה זרש שהיתה אשת מפחידו וגם אסתר עשתה ע"ד זה בכל זאת ברוכה אסתר בעדי כי אני חזרתו עי"ז בתשובה שלימה ואמנם טעם כל האמור כי אצל עובדי אלילים מחשבה רעה מצטרפת למעשה ואצל ישראל מחשבה טובה מצטרפת למעשה והיינו כי מחשבת אסתר היתה לטובה ושל המן וזרש לרעה וזה שמסיימים ארורים כל עובד אלילים כי אפי' על המחשבה נענשים ברוכים כל ישראל כי אפי' על מחשבה טובה מקבלין שכר והנה כ' ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד מרדכי עליהם ול' מעמי הארץ מ' אומות שלימות הם מתיהדים אכן ל' מתיהדי' הוא ע"ד מתעשר ואין כל אמר הכ' כי מפחד הי' מקבלים אומות שלימות להיות נספחי' על היהודים כאלו התגיירו ובטחו כי

עד"ז יצילו נפשם אבל באמת לא התנקם מרדכי כלל כ"א מזרע עמלק ממשפחת המן המן לא זולת והיה מסתפק במה שבטלו הגזירה וכל יושבי שושן לא פחדו ולא יראו כ"א היו ששום ושמחים והטעם שראו כי ליהודים היתה אורה זו תורה וששון זו מילה ושמחה זו יו"ט ויקר אלו תפילין והיה עיקר מגמת מרדכי להרים קרן התורה וזה שדרש רבא ברבות צדיקים אם התכלית רק לרבות צדיקים בעולם שמח העם אפי' מי שאינו צדיק ואמנם המן זה מה עשה כ' אגרת אשר מי ימלא לבו להשמיד ולהרג את היהודים וזה ממשלת הרשעים על הצדיקים ולזה כ' העיר שושן נבוכה והטעם כי במשול רשע אם נותן לרשע למשול יאנח העם מעתה זה פי' הכ' הנ"ל כי מרדכי היהודי ואף כי הוה משנה למלך אחשורוש היה רק גדול ליהודים למי שנוהג בדת יהודי ולא הספיק בידם להתגבר על שאר האומות ורוב אחיו הכירו מחשבתו הטובה אבל מיעט אחי' הי' מבקשים לתת להם הורמנה להרוג ולאבד אבל מרדכי היה בכל עת דורש טוב צוה עליהם לעשות טובה גם עם שאר אומות ודובר שלם לכל זרעו היה דובר תמיד שיחי' בשלם עם כל האומות ולא מצא הש"י כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום:

דרוש לז' אב פ' ואתחנן תרמ"ח ובו הספד על הגאון מו"ה יוסף העניג ועל הגאון מו"ה יחזקאל רייך אב"ד בעיר באנאוויטיץ והמאור הגדול מו"ה איצק גליק אב"ד בסמדפעטר והנגיד מו"ה אהרן קעניג בעיר ראב.

ברבות פ' זאת ע"פ ויאמר ה' אלי רב לך זש"ה בתוכחת על עון יסרת איש ותמש מא חמודו ע"י עון אחד שהיה ביד מרע"ה שהוכיח את בניך וא"ל שמעו נא המורים יסרת אותו ואין איש אלא משה שנ' והאיש משה עניו מאוד ותמש כעש חמודו כל חמדה שהיה מתאווה משה לכנס לא"י המסת אותו כעש הזה שנכנס בכלים ומרקיבן ואין חמודו אלא א"י שנ' ואתן לך ארץ חמדה עאכ"ו שאר כל הבריות אך הבל כל אדם סלה:

מבואר מד' המדרש הזה כד' הרמב"ם בחי פרקי' דהחטא של משה היה על שאמר לישראל שהיו נתונים בצרת צמאה המורים ולמדו ישראל מזה שע"כ גם למעלה היא קצף ולא מצינו שקצף ה' ית' לע כזאת והיה זה כעין חליל ה' כלפי מעלה. והרמב"ן הק' עליו הרי קרא כ' ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם ועוד אהרן מה חטא:

ואמנם מד' המ' הנ"ל מבואר כד' הרמב"ם וקרא אחרינא מוכח כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו ומ"מ קו' הרמב"ן במקותה עומדת ולזה נ' לבאר הענין חוץ מדרך הרמב"ם ונאמר דחטא אבותינו במי מריבה היה בכפלים אחרי שראו כי עד מיתת מרים לא חסרו להם מים היה להם לתלות החסרון בהעדר הצדקת ולהספידה כראוי לה כמו שמצינו בדהע"ה שהי' רעב ג' שנים ושאל דהע"ה בה' והשיבו לו על שאול וד' חז"ל שלא נספד כהלכה

ואחרי שספדוהו כ' ויעתר ה, לארץ ולא זו שלא עשו כן כ"א הצו על משה ואהרן בדברים קשים ומה זאת תלונתם בזה על משה ואהרן לעת צרה כזאת ואמנם הענין נ' כי באמת אבותינו הכירו את ערכם והיה מוסכם בדעתם כי בזכות עצמם אי אפשר לעשות להם נסים כאלו וכל מה שיתנוסס נס עליהם היא רק בזכות משה ואהרן וכן ביאר הרמב"ן פ' כי תשא דברי' שאמרו הנה זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו קום עשה לנו אלהים וביאר הרמב"ן שהיו סבורים אחרי שנסתלק משה מאתם לא תגלה השכינה עלי' עוד ובקשו ענין ממוצע שיפעל השראת השכינה ואמנם לעת עתה שהיו משה ואהרן מהלכי' ביניהם ואעפי"כ באו לצרה גדולה הזאת וכמ"ש רש"י דמיתת צמא קשה מהכל וחשבו מ"ט באה עלינו הצרה הזאת ונגמר בדעתם כי ב"ס אירע איזו חטא למשה ואהרן וכשל עוזר ונפל עזור וז"ש להם אם גם אתם עלולים לחטוא' וברגע כלנו בסכנ' למה לא בקשתם מה' ית' שיוליך אותנו בדרך המיוחד ממצרים לא"י דהיינו דרך ארץ פלשתים ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר ואם היה רצון הבורא להוליך אותנו על זה הדרך לא היה לכם לקבל ההנהגה והעלאה ולמה העליתונו אל מקום הרע הזה שאין מים ובכל זאת רחם ה' על עמו ואמנם רצה לגלות להם כי לא בזכות משה ואהרן היה להם עד עתה מים כ"א מימי בראשי' נברא סלע שהולך עמהם ואמנם ע"י החטא שקלקלו במיתת מרים נמנע המעין מלתת מימיו וכמ"ש מימי דהע"ה ע"ד הספידו של שאול וע"ז אמר הש"י למשה ולאהרן הקהילו את הקהל אל פני הסלע ודברת' אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו ודקדק הרמב"ן על ל' מימיו ואמנם באמת זה היה להיות עיקר הדבור אל הסלע לאמור הנה בחטאת ישראל אתה בא למנוע מהם המים אשר ניתנו בך מימי בראשית ואם כי הדין עמך ע"ד שאמר הכ' עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם אבל אין לך רשות לעשות דין לעצמך כמו שארז"ל במ' איכה כי מרע"ה אמר לאחר החורבן ליט שמשא אמאי לא חשכת בעודנא דעאל שנאה לבי מקדשא והשיב השמשא לא בעיני למיפק ומחי לי בשוטין דנורא ואומרי' לי פוק נהיר נהירך וזה הענין ודברתם אל הסלע ומה ידברו ונתן מימין שנתנו לו מימי בראשית ואם היה מרע"ה מדבר ככה היה קידוש ה' גדול בזה כי יבינו אשר לא בזכות משה ואהרן היה להם ע"ע מים כ"א הכל היה מוכן מה' והסלע ביקש קנאתו של מקום על חטאם וניטלה הרשות ממנו ואמנ' מרע"ה שהרגיש הכעס הגדול למעלה כמ"ש הרמב"ן כי כ"מ שנ' וירא כבוד ה' הוא רמז למגיפה ר"ל בא מכלל כעס לכלל טעות ותחת שהיה לו לדבר אל הסלע אמר לישראל אתם סבורים כי אנחנו בזכותינו נוציא אני ואהרן לכם מים וכי זכותינו כל כך להוציא מסלע לכם מורים כמותכם מן הסלע הזה מים ושכח ולא דבר אל הסלע כלל

כ"א הכה אותו פעמים ע"ד אני גוזר עליך כמ' ר"פ בן יאיר חלוק לי מימך ויצאו מים רבים ועי"ז אדרבה נתחזקו ישראל באמונתם כי זכות משה ואהרן גורם כל השפע ואמנם אהרן שלא היה בכעס היה לו להזכיר למשה על הדברים אשר צוהו ה' ית' לדבר אל הסלע וענותנותו לא עשה כן אבל במקום חילול ה' אין חולקין כבוד לרב וקצף ה' על שניהם ואמנם הוינו דאמר הש"י יען לא האמנתם ר"ל הבאתם להאמין בו כי אנו אחונן את אשר אחון אף שאינו הגון וזה היה ע"י שתקדישינו בדבריכם אל הסלע לעיניהם אבל מה שהיה העונש שלא לבא א' לא"י הוא לפי דברינו כי טעות זה שהכל בא ממשה ואהרן ע"י זכיותם היא שגרם להם עין העגל ואם יביאו אותם אל א"י באמונה זאת בהגיע עת סילוקן של הצדיק' האלו שוב יאמרו לעשות להם עגל לאלהים משא"כ אם ושפטם ה' על אשר לא שמרו דבריו אשר צוה לדבר אל הסלע ידעו ענין טעותם ולא יאמינו עוד כי בהעדר משה יצטרכו לאל אחר וז"ש המה מי מרובה אשר רבו בני ישראל את ה' אבל ע"י משפט הנעשה במשה ויקדש בם נודע שתלונתם בטעות היתי' וזה ביאר מ' המ' ע"י שאמר שמעו נא המורים בעת אשר לא נצטוה על ככה וכמ"ש נתקיים בו ותמש כעש חמודו חמדת א"י ועד"ז מבואר מה שאמר משה לישראל ויתעבר ה' בי למענכם ע"י שהייתם מקטני האמונה ואנו לא זכיתו להעלות אתכם ויאמר ה' אלי רב לך:

סיומא בפתוחתא לאיכא רבתי אלו זכיתם הייתם קוראי' במסלה נעלה עכשיו שלא זכותם אתם קוראי' סלה כל אבירי וגו' אמר שהע"ה בשיר השירים כ"י אומרות להש"י הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים פי' רש"י שאנו מקוננין לפניו יתי' אחרי כי אתה רועינו כמ"ש רועה ישראל האזינה ואנחנו צאניך ככ' ואתנה צאני כשם שהרועה לא ינוח צאנו בשדה בצהרים לפי שהחמה מזיקן כך לא היה לך להניחינו ביד זרים אשר על עמך בכל עת יערימו סוד והקב"ה משיב לנו אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי גדיותיך על משכנות הרועים ופי' רש"י אם אתם מבקשין שלא ישלטו בכם שונאיכם החזיקו בדת אבותיכם ולכו בדרך שהלכו בו אבותיכם ואין גלות בא על ישראל כ"א בעת שישנו מנהגי ישראל ומבקשים להדמות לאומות וכן פי' רש"י ס"פ קדושי' ע"פ אני ה' אלקיכם אשר הבדלתי אתכם לי בזמן שאתם מובדלים מהם הרי אתם שלו ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו ובעינינו ראינו כי צרעת האנטיסעמיטיסמוס מבערלין יצא מעיר שהשליכו בני עמינו תו"הק אחרי גוים וזה כוונת המאמר בזמן שאתם זוכים אתם קוראי' במסלה נעלה במסלה שדרכו בו אבותינו נעלה.

אמנם אם אין אנו זוכין אמרו רז"ל י"ח קללות קולל ישעי' את ישראל ולא נתקררה דעתו עד שאמר ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד מאי ירהבו הנער בזקן יבאו בני אדם המנוערים מן המצות וירהבו בזקן המלא מצות כרמון והנקלה בנכבד יבאו בני אדם שחמורות דומת להם כקלות אשר חילול שבת נקל בעיניהם כאכילת אגוזים לפני הו"ר וירהבו במי שקלות דומות בעיניו כחמורות והענין כי הקץ שקבע הש"י בפ' האזינו לביאת גואלינו הוא כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם ואימתי יהיה זה כי אזלת יד ואפס עצור יעזוב הכוונה כאשר יראה הש"י כי הרוצים להחזיק בדקי אמונתינו המה לשחוק בעיני ההמון וכמ"ש רז"ל במ' סוטה ואנשי הגבול ר"ל אנשי הגדר יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו ולא די שלא ישמעו לקול מוכיח אדרב' בגאוה ובוז ילעגו מחללו ש"ק בפרהסיא לאמור אנחנו החכמי' והנבוני' והמאמין בלא תבערו אש בכל מושבותיכ' הוא הפתי והסכל וזה ואפס עצור ועזוב העוצר שיעצרו עוברי עבירה אפס ועזוב בו בושה הוא להם להאמין בתו"הק וזה מ' ישעי' שלא נתקררה דעתו עד שראה קץ הגאולה וזה יהיה כאשר ירהבו יתגאו בני אדם המנוערים מן המצוה על זקן שמלא מצות כרמון לאמור אנו הנבונים ואתה הסכל ויבאו בני אדם שחמורות חילול שבת דומה להם כקלות וירהבו ויתאוו במי שקלות דומות עליו כחמורות וזה יהיה הסוף כמ"ש ישעיה במק"א לכן הנני אוסיף להפליא את העם הזה ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוני' תסתתר יקימו מנהגי' עלי' אשר אין צריכין להתבושש מפניהם לבא לבקר אותם בש"ק והמעלה עשן בפיהם וז"ש המ' בזמן שאין אתם זוכים אתם קוראים סלה כל אבירי ה' בקרבי ואמר ידוע תדע כי לעת שיתקיים סלה כל אבירי שיראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב אז יהי' מועד הגאולה וז"ש קרא עלי מועד המועד שקרא עלי' לגאלוני היא לשבור בחורי ואמר גת דרך ה' לבתולות בת יהודה בת יהודה שאין לה בעל להשמר מפניו אותן ישמחו לשבור בחורי ואמנם המקונן ראה כי כל זה יקיים בנו ועדן לא בא הקץ וע"ז אמר על אלה אני בוכיה עינו עינו יורדה מים כי רחק ממני מנחם משיב נפשי וכבר היו בני שומימים אין גדיים ואין תיישים כי גבר אויב כי שונאי התורה מצאו יד וזה שסיים אח"כ ספרי על זה על כל מה שאירע לאבותינו בעת החורבן היה דוה לביני אבל על אלה חשכו עינינו ומה היא על הר ציון הר תו"הק ששמם שועלים מחבלים כרמים הלכו בו ובכל זאת ואתה ה' לעולם תשב מל' עכב תתעכב השיבנו ה' אליך ואחרי כי אין לנו מנהל קיים אתה בנו והיו עיניך רואות את מוריך ואז ונשובה וביאר כוונתו חדש ימינו כקדם כשם שנגלות לאבותינו על הר סיני בימי קדם:

להקמת מצבת ה' אברהם ברוין מילדי שוראן תושב קיהר יום ה' וישלח תרמ"ו

ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין עי' רש"י ורמב"ן ותמת רחל ותקבר בדרך אפרת היא בית לחם ויצב יעקב מצבה על קבורתה היא מצבת קבורת רחל עד היום כ' ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחנו וגו' ופי' הרמב"ן כ"ז שלא ילדה רחל לא ביקש יעקב שישלחוהו לבן כי יאמר מה תעשה בביתך עם אשתך העקרה אבל כאשר ילדה אמר שלחנו והיה די שיאמר כאשר ילדה רחל את יוסף ל"ל ולזה פי' רש"י דע"י שנולד יוסף לא ייירא יעקב עוד מפני עשיו ע"ד שנ' והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש יק' שוב דהו"ל למימר ויהי כאשר נולד יוסף ילדה רחל ל"ל ונבאר תחלה הכ' בית יעקב אש ובית יוסף להבה הנה יעקב איש האמת היתה מדתו להתהלך לפניו בתימו והרשע ילך לדרכו והיה צופה ומביט כ' שנה כל מעשי לבן אך מדת יוסף כל מה שרואה באחיו' ולא ייטב בעניו היה תביא לאביו והנה מדת יעקב נמשל לאש בלא להבה שלא יזיק לאחרים ומדת יוסף היא להבה כדאי לאכול בלהבה עשו לקש ואמנם מאין בא יוסף למדה זאת הלא מאמו שלקחה את התרפים להפריש אביה מע"ז וזה ענין מאמר שהביא רש"י ויהי' כאשר ילדה רחל את יוסף ידע יעקב כי ע"י מדת רחל יזכה יוסף למדתה שהוא להבה' ולא נתיירא שוב מעשיו והנה גם בנו לאה הודו כי רחל עקרת הבית כי ממנה נתפשטה הלהבה בכל בית ישראל ולזה אמרו במגילת רות כרחל וכלאה אשר בני שתיהן את בית ישראל והנה בלאה כ' ותצא דינה בת לאה כי היתה אתה רכה בטבע ולא תמנע את בתה מלראות בבנות הארץ ואירע מה שאירע וזה שרמז הכ' ותקבר בדרך אפרת הוא בית לחם כי ממנה יצא לחם לכל ישראל והנה עיקר צערה של רחל במיתתה היה שלא תוכל לגדל בנה זה כמו שגדלה בנה הראשון ועל זה קראתה לו בן אוני ואמנם יעקב אמר אחר שלקח הש"י לילד הזה אמו ב"ס נתן בו נשמה קדושה שלא יצטרך להדרכת אמו והנה אמר קהלת לב חכם לימינו וע"ז קרא לו אביו בנימן ר"ל בן ימין ההולך בדרך ימין וכן היה בנימין יש פה ואינו מדבר והיה אחד מהנכנסים חיים לג"ע ולמען יודע כעתיד עם מי הדין ואם עם רחל שדאגה שלא יהיה בנה כיוסף יען מתה או כיעקב שקרא לו בן ימין ויצב יעקב מצבה על קבורתה היא מצבת קבורת רחל עד היום שנודע צדקתה ונבואת יעקב אודות בנה:

הק' בתי' על מה שכתבו רז"ל פ"ב בשבת כשמכניסין אדם לדין אומרים לי נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה והא אמרי' בעלמא אין תחלת דינו של אדם אלא על ד"ת שנ' פוטר מים ראשית מדון ונ' דתנן באבות אם אין תורה אין דרך ארץ אם אין דרך ארץ אין תורה הכוונה דהמדה הראשונה בדרך ארץ היא מדת מודה בטובה ואשר יש בו מדה

זאת יבא מעצמו להודות לבוראי ית' על כל תגמולוהי עליו ואמנ' הדרך להודיע זאת היא התורה מה ד' שואל מעמך והיינו אם אין תורה אין דרך ארץ הלא בלי תורה לא ישלם נשיו לד' ואמנם מי שאין בו דרך ארץ ולא יגמול לאיש חסדו ממילא לא יבא לתורה ולזה שואלין תחלה היה לך דרך ארץ בין אדם לחבירו ואם יאמר לאו אם אין דרך ארץ אין תורה ואם יאמר הוה לי דרך ארץ שואלין אותו קבעת עתים לתורה ואמנם גם שאלה ראשונה על ד"ת היה:

על ברית מילה בהיותי סנדק אצל הילד מרדכי יודה בן ה' טוביה נאטאן פה שוראן עש"ק י"ג כסליו תרמ"ו.

גמ' פ' ראד"ם תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם ישראל בשמחה עדיין עושין בשמחה ואיזו זה מילה שנ' שש אנכי על אמרתיך כמוצא שלל רב ופי' רש"י אמרתיך אמירה יחידי והי' ק' תו הרי גם אבר מן החי לנח הי' אמירה יחידי' ואמנם רש"י לטעמי' שפי' בנפשו דמו זה דם מן החי ולא הוה שוב אמירה יחידי' ויש ליישב בזה ק' הרמב"ן על רש"י בפ' נח שפי' רש"י בנפשו דמו זה דם מ"הח והקשה הרמב"ן דד' יחיד הן דהיינו ד' רחב"ג אבל ד' רש"י מדקרי רשב"ג למילה אמירה יחידה ש"מ דאבר מן החי לנח לאו יחידה הוה כ"א דרחב"ג ומדנקט הש"ס במגילה ע"פ ששון זה מילה ד' רשב"ג ש"מ דכרחב"ג קיימ"ל ואמנם לולי ד' רש"י יל"פ בדנקט ל' כמוצא שלל רב מה ענין מציאה לשלל ושמעתי מפי הגאון ר' שמעון סופר אב"ד בק"ק קראקא כי הפי' באמת המילה היא שלל שנקנית ע"י יסורין אבל מאחר שהולד עוד אין לו הרגשה שלימה וכשיגדל ומוצא עצמו מהול קרי אנפשי' מוצא שלל רב וש"י ואמנם תיבת שלל דמצינו באשת חיל בטח בה. לב בעלה ושלל לא יחסר ל"ל הענין ארז"ל המצפה לשכר אשתו חיו אינם חיים אבל עבדה ומזבנה אשבוחי משבח בה קרא שנ' סדין עשתה ותמכר נ' לפ' דהשי"ת שגזר על האשה והוא ימשל בך הוא תיקן בעולמו שהבעל יפרנס את אשתו ועי"כ תכנע אשתו אבל אם האשה תפרנס בעלה הו"ל עולם הפוך אבל אם הבעל מביא פשתן והאשה עושה סדין מ"מ הבעל הביא הפשתן ולא תתגאה עליו וז"ש באשת חיל בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר כי לא תכחיש טובתו שהביא הפשתן והנה ד' רז"ל לדוד מכתם שהיתה מכתו תמה שנולד מהול והנה לפום רהיטא אין זה מעלה כי זה דומה לרואה קרי ביום הכיפורי' שאמר הש"ית אי אפשי בשימושך וה"נ הקדם השי"ת ע"י האב ומ"מ ד' רז"ל בא גד שנולד מהול וכן ותרא כי טוב הוא שנולד מהול אמנם הענין האיש אשר לו מלאכות אחרי' ויש לו פועלים העושין מלאכתו אם יתן לו אדם חשוב לעשות מלאכה יעמול הוא בעצמו לכבוד הנותן וכן הענין בברית מילה המסור

למוהל ילד שחביב מבטן בענותו ית' יתקנהו בעצמו למען יהי' נכון ואמנם לא יפסיד האב המצוה צוה הש"י להטיף ממנו דם ברית וזה שקרא דהע"ה על עצמו שש אנכי על שצותה להטיף דם ברית מנולד מהול כמוני כמוצא שלל רב כי הלידה שנולד מהול הי' המציאה והטפת דם ברית הוא השלל רב:

דרוש לשבת החנוכה תרמ"ו.

גמ' פ' במה מדליקין והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרי' יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך ובי"ה אומרי' יום ראשון מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר"י בר אבין ור"י בר זבדאי חד אמר טעמא דבי"ש כנגד ימים הנכנסין פ' רש"י העתידין לבא וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין פ' רש"י שיוצאין כבר וזה שעומד בו נמנה עם היוצאין וח"א טעמא דבי"ש כנגד פרי החג פ' רש"י מתמעטין והולכין וטעמא דבי"ה כנגד מעלין בקודש ואין מורידין אמר הכ' נתת ליריאיך נס להתנוסס מפני קושט סלה מלת' קשט מצינו במשלי כ"ב הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת להודיעך קושט אימרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחיך פ' הכ' ע"ד שפ' רש"י בשיר השירים וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים פ' רש"י ענין הכתוב על הוויכוחים שיש לישראל עם מכחישי התורה שהוויכוח יהי' כיין הטוב אשר ימתק לחיך ואח"כ יעלה על המות כן תהי' תשובותיך תשובות המוצאין בעיני ה' חן והיינו הולך לדודי למישרים וגם המכחיש על כרחו יענה אתן והיינו דובב שפתי ישנים וזה כוונת הכתוב במשלי ג"כ כתבתי לך שלישים במועצות ודעת ר"ל ע"ד שכ' החו"ה כי אמרי תו"הק כוללים שלשה ענינים יסודי האמונה אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים פנים בפנים דבר ה' עמכם מתוך האש המצות שבהם יזכה האדם להשלים נפשו הסיפורים אשר כלם מוסר השכל והנה תכלית הקישוט השלישים האלו להודיעך קישוט ר"ל קשט אמרי אמת אשר האמת איננו ערום מבלי לבוש אשר לא יקנה לב השומע כ"א הכל יהי' בתכלית הקישוט אף שהיא אמת למען לא תצטרך לבדות מלבך ענינים אינם אמתיי' כ"א להשיב אמרים אמת לשולחיך עד"ז אמר דהע"ה ג"כ כי תכלית הנסים הגלויים אשר בהם יראי ה' מתנוססים היא רק מפני קושט סלה להראות לבני העולם יופי הדר התורה והירא' והנה זה ענין נס שנעשה במלחמה יוכל המכחיש לטעון כי כבר קרה מקרה כזה שנצחו מועטין את המרובי' אבל הנס שנעש' במנורה שדלק פך שמן שלא היה בו כ"א להדליק יום א' ודלק ח' ימים גם המכחיש על כרחו יודה כי מאת ה' היתה זאת יען היא נפלאת בעינינו ואין זה שום טבעות ומזה נדע כי

זה היום שיצאנו מאפילה לאורה ג"כ עשה ה' ולא בכחינו ונגלה ונשמח' בה' כי לא קבעו ימי חנוכה לאכול ולשתות כ"א להלל ולהודות והנה הב"י הק' למה קבעו חנכה ח' ימים והלא ביום ראשון לא הי' נס שהרי להדליק יום אחד היה פך שמן ונ' כי קו' זו ק' להו לבי"ש וע"ז אמרו כי ביום ראשון מדליק שמנה כלומר מה שדלק פך קטן הלזה שמנה ימים זה הי' עיק' הנס והיינו דאמר כנגד ימים הנכנסין ביום ראשון מדליק מיד מה שדלק שמנה ימים ואמנם די' בי"ה דמאחר שבכל היום היה השמן מתמעט והולך וא ואעפי"כ דלק שמנה ימים נמצא עיקר הנס ביום השמיני שהיה אז מן השמן דבר מועט ודלק כיום ראשון וז"ש מוסיף והולך כנגד ימים היוצאין ואמנ' אידך מ"ד דאמר טעמי' דבי"ש כנגד פרי החג הכוונה ע"ד הכ' תהלים מ"ז אתה האל עושה פלא הודעת בעמים עוזיך והנה תכלית הניסים שאתה עושה המה רק שיכירו העמים עוזך כמ' הכ' ה' עזי ומעזי אליך גוים יבאו ופי' רז"ל במדרש בכל עת שעשית לנו ניסים הגוים הודוך במצרים וגם ערב רב עלה אתם בימי מרדכי ורבים מעמי הארץ מתיהדים וז"ש אתה האל עושה פלא ע"י פלא זה הודעת בעמים עוזיך ואמר גאלת בזרוע עמיך בני יעקב ויוסף סלה ראוך מים הכוונה על האומות שנמשלו למים כמ"ש רש"י בש"הש מים רבים לא יכלו לכבות וכן ביציאת מצרים שמעו עמים ירגזון והיינו ראוך מים יחילו אף ירגזו תהומות האמות החזקי' כמ"ש נמוגו כל יושבי כנען וזה ג"כ ענין הכ' אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים בשעה שהשי"ת אומר קיל ה' אל מים רבים אל הכבוד הרעים ה' אל מים רבי' על אומות רבים והנה המקדש עם השראת השכינה שהי' שם הי' תכליתו למען יתקיים כל גוים אשר עשית יבאו ויכבדו לשמיך כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלקים לבדך אבל לא לצרכינו כ"א גם בעת שונאינו ימשלו בנו אנו אומרים הן הן נוראותיו וז"ש אנחנו עמך וצאן מרעיתיך אנו מאמינים אשר גם בין האומות אתה רועינו כי לולי כן שה אחת בין אלף זאבים אינ' מתקיימות ואנחנו לדור ודור והי' הדור ברוחה או חלילה הפך נספר תהילותיך וזה ענין פרי החג שהי' מכחישי האמת מתממטין והולכין וזה כוונת בי"ש פוחת והולך למען ע"י הנס מכחישי האמונה יהי' מתמעטין ובתחלה צריכין ניסים גדולים לקרבן אל האמת ובסוף מעצמן יכירו. ואמנם ד' ב"ה כי תכלית הניסים כמ"ש הרמב"ן ע"י הנס נודע כי יש אלקי' שופטים בארץ וכל מחייתינו וכל בריאת גופנו וכל מצעדינו הכל נסיי כמ"ש למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך זה מ' בי"ה מעלין בקודש כי בכל יום יהי' בנו אמונה יתירה עד שלא ניצטרך לנס כלל ואין מורידין שלא נאמר אתותינו לא ראינו כי אם על נסיך שבכל יום עמנו ועי"ז יקיים בנו

יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך לפי אשר יחלנו ע"ד שאמר הכי ברוך הגבר אשר יבטח בה' ומה הוא ברכתו והי' ה' מבטחו אמן כי"ר:

שבת פ' נח ור"ח מרחשון תרמ"ו על הברית מילה של הילד דוד בן ה' טוביה ברוין יחי' ביישוב אודווארד.

אלה תולדות נר דקדק רש"י דהו"ל למכתב שם חם ויפת היה בדורותיו כ' רש"י יש דורשין אותו לגנאי וגו' וצ"ע למה נידרוש לגנאי את אלקים כ' רש"י שהיה צריך לסעד לתמכו וכו' אמר הש"י לא"א ע"ה קודם שכרת עמו ברית על המילה התהלך לפני והיה תמים הענין ע"ד שכ' הרמב"ן פ' נצבים ע"פ שורש פורה ראש ולענה כי כ"ז שהאב אין בו ספק באמונתו בה' ובתורתו גם בניו ילכו בדרך תמים ואמר שהע"ה מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו והנה אם האב תמים בעת שימול את בנו ומכניסו בברית מעיד על עצמו כי הוא בתמימותיו הוליד בן זה ויקוה שילך בעקבותיו וזה מכלל ענין המילה ולזה התנה השי"ת עם אברהם להיות תמים והנה נח זה שחי בדור המבול לא היו עתותיו שוות כ"א פעמים בתימות ופעמים בתרעומת לפי הצלחת ומפלת הרשעים אלא שהש"י לא הניח למוט רגליו ומ"מ לפי דעתו בעת אשר הוליד את בניו כך היו בניו א' צדיק וא' רשע וא' בינוני וז"ש אלה בני נח משום שלפעמים הי' צדיק תמים ופעמים רק בדורותיו הי' צדיק ועכ"פ הוצרך סעד שלא יפול ברשת היצר והיינו את האלדים התהלך נח שהיה צריך סעד לתומכו ומ"ה יולד נח שלשה בנים כמו שלשה מיני בנים דהיינו את "שם" שהי' צדיק ואת "חם" שהי' רשע ואת "יפת' שלא הי' צדיק כשם ולא רשע כחם:

לפני תקיעת שופר ר"ה זמר"ת לפ"ק.

בר"ה ט"ו ע"א אמר הקב"ה אמרי לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות מלכיות כדי שתמליכיני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה בשופר הנה ענין השופר אין לפ' שהוא רק לזכר אילו של יצחק דהתנן כל השופרות כשרים חוץ משל פרה וה"ה שור שנקרא קרן ושופר של איל רק מנהגא למעליותא הוה ואמנם הפייטן ביוצר ליום ב' דר"ה פי' הענין כאמרו שפרו מעשיכם וברית לא תופר נאקתכם יאזין שחקים שפר ותיטב לה' משור פר, הענין מכל אלפי בהמות וחיות שברא הקב"ה לא התיר לנו לאכול כ"א מעלי הגרה ומפריסי פרסה והוא אמת כי היוצר הכל עשה בבהמות הטהורות סי' זה למען בנקל נדע להבדיל בין הטהור ובין הטמא כדרך שאנו עושין סימן בין חלבי לבשרי בכלי בישול אבל מדוע זכו סימני' אלו לכך הענין שתים הנה קוראותינו אשר על ידיהם אני סרים מדרך הישר הא' מותרות האכילה כמ' הכ' צדיק אוכל לשובע

נפשו בעת אכילה יתבונן אם על ידי האכילה הזאת לא ישחית נפשו וזאת שנות ע"ד שאמר החובה"ל עמוד בר הלבב אהבת הבדידות כי כ"ז שהאדם מתבודד לא יפער פיו לא בלה"ר השקול כנגד ע"א גילוי עריות וש"ד וספרה לנו התורה הקדושה עד היכן כוחו של לה"ר כי מרים הנביאה שלא ספרה כ"א לאחיה אהרון לאמור כי אחיהם מתחסד ביותר וראה מה עלתה בה וצותה אותנו תו"הק לזכור מעשה זה בכל יום כמ"ש זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים וכן ניצל ע"ו התבודדת מחנופה ומכ"ש מדבר שקר וזה נ' לנו מאז פי' מאמר הש"ס במ' פסחים ימכר אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו פי' לנו חז"ל כי הנעל בגד הרגלים יקרא ככה על שהוא מנעל לרגלים שלא ימהרו ללכת וכן פתח דהע"ה את ספרו אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעי' במקום שמתיעצים למרוד במקום וע"י שלא הלך לא עמד בדרך חטאי' ולא ישב במושב לצים ולזה בחר השי"ת בסימנים אלו לאמור לך כי אף הבהמות אינם טהורות אם יאכלו במרוצה כ"א צריך להיות האכילה קשה עליהם מעלה הגירה אשר כבר נגר וככה לא נהיה על לחמינו כעוט על השלל וכן המה מפריסי פרסה אשר עי"ז ההוליכה קשה עליהם ע"י חולקות הפרסה שוסעת שסע ואמנם הקפידה תורה על שני הסי' וחד ואסרה עלינו בהמות בס"א כי שני הסימנים אנו צריכים והנה ידוע כי המעלה גרה בא' מחסרון השניים העליונים אשר עי"כ לא יוכלו ללעוס אבוסם בפעם א' ומותר הלחה שהיה להתהוות מהם השניים נוצרו מהם הקרנים וע"כ ארז"ל גמלא קרנא בע"י אחרי שהוא מעלה גרה ואין לו שניים העליונים ביקש שיהיה לו קרנים אבל יש לו תרתי נובי תחת זה ועשה כן היוצר יען איננו מפריס פרסה אבל זולת זה תנן כל שיש לו קרנים יש לו טלפו' דהיינו שהוא מפריס נמצא דקרן זה שהוא השופר היא לסי' כ"י בהמה זאת טהורה כי הוא מעלה גירה ומפריס פרסה ולזאת תקע הש"י בעת מתן תו"הק בשופר לאמור אל תהיו כסוס וכפרד לא מעלה גירה ולא מפריס פרסה כ"א היו כבהמות טהורות אשר לא יעטו על האוכל ולא ימהרו בהליכתם וכן בעת יבא משיח צדקינו כ' ומל ה' אלקיך את לבבך יתקע בשופר גדול וגדליתי הוא כי השופר של מ"ת לא תקע יתד נאמן בלבינו אבל שופר של משיח יתקע ילד נאמן ואמנם הפרה ומינה כ"כ הקרן סימן לטהרתם אבל אחרי כי שוב יזיקו בקרן הזה לא בחר הש"י ולזה ארז"ל כל השופרות כשרים חוץ משל פרה שנקרא קרן ושופר הוא ע"ש שפרו שעשיכם וע"ז אמר דהע"ה ותיטב לה' משיר פר מקרן מפריס ופי' רז"ל דקאי על אדה"ר שהקריב שור שהיו קרניו קודמת לפרסותיו כי מעשה בראשית בצביוניו נבראו ויש רמז בענין כי קרניו לא צמחו ממותרות הלוחה כי אם בציביון זה נברא וזה שאמר הפייטן תכלית שופר זה ללמד ממנו מוסר השכל ועי"ז שפרו מעשיכם ולא תפרו

תורה הן במאכלות אסורות הן בדבור פה וזה וברית לא תופר ועי"ז שפיכ' נקו משני אלו נעקתכם ואזון שחקים שפר ותוטב תפלתינו לפניו משור פר שהקריב אדה"ר והן הן דברי' אמר אמרו לפני מלכיות שתקבלן גזירותי עליכם ולא תאמרו אי אפשי בבשר חזר כי אם אפשי ואבי שבשמים גזר עלי ואח"כ זכרונות שיעלה זכרוניכם לפני לטובה ובמה כשלקחו מוסר משופר:

לש"ש פרשת האזינו לפ"ק.

ברבות ר"פ זו ד"א למה לשמים ולארץ א"ר שב"נ למה הדבר דומה לאסטרטיגין ששימש בב' מדינות פליס וקלאונה עשה יו"ט אמר אם קורא אני לאלו אלו כועסין ואם קורא אנו לאלו אלו כועסין מה עשה קרא לאלו ולאלו כך משה היה מן הארץ וגדל בשמים שנ' ויהי שם עם ה' מ' יום אמר אם קורא אני לשמים הארץ רוגזת ואם אני קורא לארץ שמים רוגז' אמר הריני קורא לשניהם לשמים ולארץ, הענין כתיב ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך הכוונ' הנה מן השמים תרד השפע בתחלה ככ' וממגד תבואו' שמש וממגד גרש ירחם וכן המטר והטל ככ' ופתח ה' את השמים לתת מטר ארצך ואומר מטל השמים והכל לתועלת בני אדם ואם ע"י טובת ה' בני אדם בועטים כביכל ית' ה"ז דומה לגזבר הממונה מן המלך לזון עבדיו ובתתו להם מזונותיו המה יחרפו כלפי המלך הלא יחר זה לגזבר המלך והנה ה' הטוב רחמיו על כל מעשיו ואפי' לאינם מאמינים וזה ירע בעיני צבאות השמים ושר העולם שהוא שר הארץ בראותם כי כל השפעתם רק לטובות בני אדם ובני אדם וכעיסו הטוב "המטב בטובה שהשפיע אליהם אבל בעת שיאמרו הגוים ה' מלך ויכבדו לשמו אז ישמחו השמים ותגל הארץ והנה כשם שישמחו השמים ותגל הארץ בעת שיכבדו באו עולם את ה' ע"י הטובה שהשפיעו להם ככה ייטב להם אם יפקידו עליהם אשר ימנעו טובם מעוברי רצונו וכן היא אומר ויגידו שמים צדקו כי אלקים שופט היא סלה אמר כאשר אלקיו שופט הארץ על חטאתי' אזי לא מנעו השמים טובות שנבראו לכך כ"א אדרבה זה טובה יתירה כי עי"ז יגידו צדקו כי טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך ע"י שיסרם במדת משפטי ואומר וגלי שמים עיני וארץ מתקוממה לו השמים וגלו עון בני אדם ע"י מניעת טובם וארץ מתקוממה נעשה כמתקומם לו ר"ל לעצמו כי תשנה גם מה שבטבעה להיכיל כ"א תחת חטה יצא חוח והנה משה שהיה מן הארץ וראה מנהג הארץ בעת נחת רוח לי ית' בעולמו ולהיפך בעת שמכעיסי' לפניו כביכל וגדל בשמים וראה היאך מוסיפין כח בפמליא של מעלה בעת עשות בני אדם משפט וצדק ולהיפך עת יטו בני אדם לדרך רע היאיך תתישין כח

בפמליא של מעלה אמר לשמים ולארץ ידוע תדעו כי אין טובה באה לעולם אלא בשביל ישראל ומטובה זו יינקו כל יושבי חלד ואין לכם להביט שוב ביושבי תבל כלו כי דיו להשי"ת כשישתדלו ישראל לעשות רצוני ית' ואמנם אם עם ב"י ח"ו יחטאו אזי נותן לכם הפקודה למנוע טובתכם מכל וכל כי אין רעה באה לעולם אלא בשביל ישראל וכן הוא אומר הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האמים כי גבר עלינו חסדו אם אנו מכורים תגבורת חסדו ית' כי עכ"פ ואמת ה' לעולם ע"י אמונתינו וזה ענין המאמר דיו הוה למשה לצוות על השמים למנוע המטר והטל כעת יחטאו עם ב"י וכן הוה די אם הארץ היתה מונעת יבולה אבל אלמלא עשה משה כן היה נ' כי הצד השני מן המטיבים לא אכפת להם אם יצמח מטובם נ"ר זוו מורת רוח לפניו ית' ובאמת לא כן הדבר כי שניהם שוין בענין זה לזה אמר האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי כי שניכם מצווים ועומדים למנוע טובתכם בעת יריעו ח"ו עם ב"י ושניכם מצווים להשפיע טובה בעת ייטיבו עם בני ישראל:

סיומא לש"ש תזמר לפ"ק

בגמ' יומא שלהי מכלתין פ"ו ע"ב אר"ל גדולה תשובה שזדוניות נעשה לו כשגגות שנ' שיבה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוניך עון מזיד היא וקרא לה מכשול אינו והאמר ר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות שנ' ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חיה יחיה לא קשיא כאן מאהבה כאן מוראה ונ' לבאר דרוב בני אדם העוזבים ארחות יושר ויטה לבם מדרך התורה ופורקי' עול שבת ויו"ט הביאם לכך מאמר אסף תהילים כי קנאתי בהוללים שלום רשעי' אראה כי אין חרצבות למיתם ובריא אולם ואמר לכן ישוב עמו הלם ומי מלא ר"ל מים שנשפכו ע"י שהיה מלא על גדותם והמים האלו אין בהם חיות וזה המשל לאמרי רוח ימצו למו ואמרו איכה ודע אל ויש דעה בעליון הנה אלה רשעיה ושלוי עולם השגו חיל ואמר ואחשבה לדעת זאת עמל היא בעוני עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם אך בחלקות תשת למו הפלתם למשואות איך היו לשמה כרגע ספי תמו מן בלהות כחלום מהקיץ ה' בעיר צלמם תבזה אמר כי שלות הרשעים היא סבה שיסורו בני אדם מתורת ה' ועבודתו וקו' זו לתרץ בעו"הז הוא עמל ובאמת התירוץ על קושיא זאת כתיב בתורה וידעת כי ה' הוא האל הנאמן ואינו משלם לצדיקים שכר מצותם בעו"הז משום שומר הברית והחסד לאוהביו ולשמרי מצותיו כי כשחטאו ישראל צווח מרע"ה זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב ואמנם משלם לשונאיו לרשע עי' שכר זכיותיו אל פניו להאבידו כתרגם אונקלס שם

ואמר מרע"ה במזמר שיר ליום השבת בפרוח רשעי' כמו עשב ויציצו כל פועלי און הטעם להשמדם עדי עד שלא יהא להם תבועה אחרי מותם מן הטובות שעשו בעו"הז וזה שכתוב אסף ואחשבה ליישב ענין זה בעו"הז לדעת זאת עמל היא כי בעולם הזה אין לדבר זה פתרון כ"א עד אבוא אל מקדשו אל אבינה לאחריתם בעו"הב שם ימצא התי' נכן והאמת כי אחרית רשעים נכרתה והנה בעת יקנא האדם באנשי רשע ויתחיל ללכת בדרכיהם יצליח מעשה שטן שיעלה בידו מקצת טובה אכן מי שעדיין אמונתו יחיה בקרבו יתקיים בו בקרב הימים ואנכי הסתר אסתיר פני ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההיא הלא על כי אין אלקי בקרבו כמו בלבו כי עזבתי אמנתו בחסדו על כן מצאוני הרעות האלה ואז יתאוה לשוב אלה אבל השטן ישואהו לאמר כי אין לו תקוה מפאת שמרד בה' וחילל שבת ששקול כנגד כל התורה כדרך שהשיא דורו של הנביא יחזקאל שאמרו הנה עונותינו אתנו ובם אנחנו נמקים ואיך נחי' עד שנשבע להם השי"ת חי אני נאום ה' אם אחפוץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחי' וזה שקרא הושע הנביא לאנשי דורו שובה ישראל עד ה' אלקיך כלומר מכל עבירות שבידכם כי כ"ז שעבירות בכפנו לא שבנו עד ה' כי עונותינו יבדילו בינינו ובין ה' והמלץ להם למה תקובל תשובותם כי כשלת בעוניך שעלה כ"פ עם עונותיך לך עי"ז נכשלת וזה ענין זדונות נעשה כשגגות אמנם יש בני אדם אשר היתה חסד ה' חופף עליהם גם בעת היו דביקים בה' ובתורתו ולא חסרו טובה אבל נתקיים בהם וישמן ישורון היא המובחרות שבכל השמות שיש לעם ב"י ואעפי"כ ויבעט ושהע"ה יוכיח שכ' בו לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו וכזה אין הקב"ה צריך לייסר בייסורין כ"א בהתיצב לפניו רב חסד שעש' השי"ת עמו הוא מתנחם על רעתו ויאמר לך ה' הצדק' אתה עשית עמנו צדקה ולנו בושת הפנים שעזבתי תורתך ויקוים וחטאתי נגדי ובמה יתקן עוותי עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצוות וז"ש ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה כנגד העונות עליהם חיה יחיה כי זדונותיו הביאו להרבות מצות ומעש"ט ובדין הוא שזדונות נעשין לו כזכיות וזה ענין ישעיה ע"ה בהפטרה ליו"הכ אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני אם תסיר מתוכך מטה הסבה מה שנטית מדרך הישר ומה היתה הסבה שלח אצבע כי באצבעותיך הראית על הרשעים שהשגו חיל ודבר און עי"ז דברת איך ידע אל ואמנם זה לבד לא יושיעך כ"א תשתדל בכל לב לעשות הלאה מעשים טובים ותפק לרעב נפשך לרבר תנחומין על לבו ונפש נענה תשביע ועי"ז יזרח החושך ע"י החושך שהחשך לך אורך ואפלתך שהיה לנגד עיניך יהי' כצהרים כי זדוניתיך יהפכו לך לזכיות ונחך ה' שלא ימעדו עוד רגליך והשביע בצחצחות לעת בצורת לא תבעט כ"א נפשך תשבע ועצמותיך

יחלוץ להיות מאותם אשר נאמר עליהם חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך והיית כגן רוה ואם תהי' כגן רוה שיצליחו דרכיך תהי' כמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו ולא תבעול ברוב טובה ועי"ז תזכה לקיים אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו וז"ש ובנו ממך תרבות עולם בני אדם אשר היו מעותדין להיות כחרבות עולם והישרים שעדן לא מעדה רגלם יראו וישמתו וזה מוסדי דור דור תקימם וקורא לך גודר פרץ תגדור בעד הפרץ שלא יפרצו משובב נתובית ואף אותן שהיו משובבי נתיבות על ידיך לשבת השי"ת ישים חלקינו מהשבים אליו באהבתו ויתקיים בנו ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב א"ס:

ח"א לפני תקי"ש א' דרה"ש תרמ"ו.

גמ' ר"ה אר"י למה תוקעין ומריעין כשהם יושבים ותוקעי' ומריעי' עומדין לערבב השטן והביאו תוס' בשם הירושלמי זמני' קמייתא בהול ולא בהול בתריית' אמר השתא וודאי אתי משיחא הנה מצינו בתוה"ק וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והריעותם בחצוצרות ונושעתם צוה השי"ת חצוצרות ותרועה ואמר בתר הכי וביום שמחתכם ותקעתם בחצוצרות והי' לכם לזכרון הרי חצוצרות ותקיעה אמנם בר"ה נאמר סתם יום תרועה ובא דהע"ה ופי' ע"י אסף תקעו בחדש שופר הרי תקיעה בכתובי' עם שופר ובתורה תרועה ואמנם ילפי' מיובל דבעי' שופר ותקיעה לפני התרועה ואחרי' ונבאר בע"ה הנה החצוצרות מעצמן יוציאו קול נעים אפי' למי שאינו אומן במלאכת הניגון אבל האומן יכול להפך קול הנעים לקול פחד ותרועה וביום שמחתינו ומועדינו כ' עבדו ד' בשמחה בחדש האביב נודה על האביב וביום הביכורים על הקציר ובחג האסיף על האסיף ואם ככה נשמע ע"י החצוצרות שקולם הפשוט נעים יהיה לנו לזכרון ואמנם בעת יגרמו עוונותינו ח"ו שיבא עלינו צר הצורר אזי נהפוך הקול הנעים שבחצוצרות לקול תרועה לאמר עונתיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב אזי בראות ה' כי נכנעו ושוב כ' ונזכרתם ונושעתם אמנם בר"ה אשר כל באי עולם עוברי' לפני' כבני מרון אכן הוא ג"כ יום שהמליך א"הר להש"ית ואמר ה' מלך גאות לבש ונקבע יום זה ליום גינוסיא לפניו ית' לדורות אזי במקהש ה' כ' בחצוצרות וקול שופר הי' תוקעין בחצוצרות כראוי אבל מחמת שהיא יום הדין ואין אומרים בו הלל כי ספרי חיים וס' מתים פתוחים הי' משני' את קול החצוצרות לקול השופר ובמה ע"י שהריעו ואמר הטעם לפיכך נוטלין במקדש חצוצרות כמו כן משום שהיא לפני המלך ה' במקום כבודו ראוי עלינו להראות קצת שמחה ביום זה והנה עם ב"י העובדים הש"י מאהבה ויקר יותר בעיני' שמחת היום

הקדש משליכים יהבם עליו ולא היו תוקעין מעצמן בשופר כ"א בחצוצרות לולי צוה ה' אותם אבל הפחותים בעניני דהאמונה אשר תיקר נפשם בעיני' ויעצבו מפחד יום הדין יותר מאשר ישמחו ביום שמחת מלכינו להם יאה השופר והנה בכל ראשי חדשים היו תוקעין במקדש רק בחצוצרות ומכ"ש שהי' ראוי ליום החג הזה אמנם מאהבת ה' אותנו ויתר על יום שמחתו וצוה יום תרועה יהי' לכם שתשובו בתשובה לפני וז"ש תקעו בחדש זה שופר ולא חצוצרות אף כי עי"ז בכסא ליום חגינו יום חגינו מכוסה יאמר אמת כי חק לישראל על הצדיקים היה תקיעת שופר ולא חצוצרות חק ל' גזירה כי המה שמחים יותר ביום מלכותו ית' יותר מאשר נעצבי' על נפשותם אבל משפט שכלי היא התקיעה לאלקי יעקב להפחותים וכמ"ש והנה' שתי התקיעות א' לפני התרועה וא' לאחר התרוע' יל"פ על ב' פני' התקיעה ראשונה זכר שופר של מ"ת דכ' וקול שופר הולך וחזק וזה לא שייך כ"א בתקיעה ואנו מזכירים לפניו ית' אשר בחר בנו מכל העמים וע"ז שלא שמרנו תורתינו אנו מתחרטי' כי זה ענין התרועה וע"י חרטה הזאת נקוה לשופר של משיח דכי ביה וה' אלקים בשופר יתקע ואמנם יע"ל כי הענין ע"ד שאמר הכ' אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות לולי היינו מסתפקים במה שנותן לנו המשביע לכל חי רצון לא היינו באי' לידי עבירה ותקיע' ראשונה שהיא קיל פשוט מרמז ע"ז ואח"כ התרוע' היא החרטה ואח"כ הסכמה להיות ישר וזה תקיעה שנייה ועדן לא בקשנו על הגאולה שלימה והשטן מסופק אם אנו תוקעי' תקיעה ראשונה על מ"ת ותקיעה אחרונה על שופר של משיח ועד"ז אפשר שיעתיר ה' לבקשתינו ויבא משיח צדקינו או ע"ד השני שכ' ואין דורש לציון בעו"הר ולא יבא עדן אך בשמעו התקיעה פעם שנית אומר כי אם גם התקיעות הראשונות לא היה בהם תקות הגאול' בשניות וודאי תקעו על השופר של משיח וודאי אתי משיחא וכן י"הר א"ס:

דרוש לש"ש פ' האזינו תרמ"ו לפ"ק.

ברבות ר"פ זו הל' אדם שהיה חושש באזנו מה' שיהא מותר לרפאותו בשבת כך שנו חכמים כל שספק נפשות דוחה את השבת וזו מכת אזן אם סכנה היא מרפאים אותו בשבת רבנן אמרי מבקש אתה שלא לחוש באזניך ולא בא' אבריך הטה אזנך לתורה ואתה נוחל חיים מניין שנ' הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם א"ר חנינא בר פפא כל מי שמסיר אזנו משמוע תורה תפלתו נמאסת שנ' מסיר אזנו משמיע תורה גם תפלתו תועבה ד' לי' אמר האזן וגוף כקינק' לכלים שכן הקינק' כמה כלים נותנים עליו ואתה נותן מוגמר תחתיו וכלים מתעשנים כך מאתים וארבעים וח' איברי' שבאדם

הזה ע"י האזן כלם חיין אמר הקב"ה אם תטה אזנך לתורה כשתבא לפטור בד"ת הכל משתתקים לפניך ומהיכן אתה למד ממשה רבינו שע"י שהטה אזנו לתורה בשעה שבא לפתוח בד"ת נשתתקו העליונים והתחתוני' והאזינו דבריו מניין ממה שקרינו בענין האזינו השמים וגו' מהחמשה חושים שחנן הבורא בהם עיקרם וחשיבותם הם שנים ה"ה הראות והשמע אמנם הראות היא חשוב כל כך עד כהחסר ח"ו ממנו אמרו רז"ל עליו סומא חשוב כמת ודעת רי יהודה במ' מגילה פ"ק שאינו מברך יוצר המאורות ור' יוסי פליג משום דאחרי' מוליכין אותו ע"י אור היום וטעמא דר' יוסי הרי גם ע"י אבוקה מוליכין אותו כמו שסיפר ר' יוסי עצמו במשנה שם וד' ר' יוסי דאי לאו אור היום אם הולך באפילה באבוקה לא יבינו שהוא סימא ולא יחזיקו בידו אבל לאור היום וכירוהו ועד"ז יצ"פ הקרא במשלי דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו דהול"ל כבאפלה אמנם הענין ע"ד שאמר שהע"ה במקום אחר היא ימות באין מוסר וברוב אויליתי ישגה ר"ל אחרי כי רואה הרשע עד היכן בא ממעשיו הרעים והיה לו לשום אל לבו מאמר הנביא ודעי וראי כי רע ומר עזבך ד' אלקיך מ"מ אינו מתנחם על רעיתו כ"א אדרבא מתנכל להוסיף עוד על חטאתו פשע עושה מלאכה בחו"הם ואינו מצליח תולה החסרון משום שלא עשה מלאכה גם ביום טוב ואח"כ גם בשבת וכש"כ רש"י דנסמך שבת אצל מועדות כדי לומר לך המחלל יו"ט כאלו חלל שבתות כי בוודאי יבא גם למדה זו וז"ש הוא ימות באין מוסר כלומר לא יקח מוסר וברוב אילתו חלף שהיה לו להיטיב דרכיו יתנכל עוד להשחית והנה גם ביום יכשל האדם לפעמי' אבל אחרי כי רואה במה נכשל יזהר פעם אחר מה שאין כן באפילה אם אדם נכשל יסיר מדרך זה וילך בדרך רע עוד מזה וז"ש דרך רשעים כאפילה כי ע"י האפילה לא ידעו כמה יכשלו כן ע"י דרך הרשעים לא ידעו במה יכשלו וזה ג"כ הכוונה במה שאמר ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום ר"ל באור נוגה עמוד השחר שעדין אינו רואה היטב אבל אם יכשל עכ"פ ידע במה יכשל ויהא נזהר עד שלא יכשל כלל וכן בצדיקי' דרשו רז"ל ע"פ והמכשלה הזאת תחת ידך אין אדם עומד על ד"ת עד שיכשל בהם ואח"כ אחר שידע במה נכשל ידע להזהר שלא יכשל עוד והיינו הולך ואור עד נכון היום ואחר הראות היא השמע והחילוק בין מתת הראות למתת השמע כי ע"י מתת הראות אם אין מקיר האדם משחת לתור אחר יצרו הרע לא יבא רעה על ידי הראות מצד עצמו לא כן השמע אשר אמרו עליו רז"ל האזן נכוית תחלה לאיברים ר"ל לולי השמע לא נטה אדם מעולם על הדרך אשר הורהו הבורא ית' בתו"הק אמנם ע"י שיכנסו דברי מינות ודברי פיתוי באזניו בתחלה יטה אזן להסתפק בתורה שבע"פ ואח"כ בתורה שבכתב עד שיכפר בעשרת הדברות

ומתן תורה ובתחלה יעשה מלאכ' ע"י בהמתו ולבסוף יבעיר הציגארי בפיו בעצמו והנה כשם שאם יחטא האדם ע"י אכילה גסה על מעיו או ע"י הקרירות על הריאה ירגיש בגופו החסרון כך בתחלת החטא בנפשו ירגיש חרדת הנפש בקרבו לאמור מה עשיתי ואמנם כשם שאם מרגיש החסרון במעים או בריאה ימהר לדרוש אצל רופא מומחה ככה על האדם בהרגישו חרדת נפשו על חטאו ללכת אצל חכמים למען ישוב למוסרו ואיתנו הראשונה ואם לא יעשה כן ילך כמו שארז"ל עבירה גוררת עבירה וז"ש אזן שומעת תוכחת חיים כאשר האזן תשמע התוכחה מלבו הסמוך לו כאשר היא בטבע החיים ואז מיד בלי איחור בקרב חכמים תלין וז"ש הכ' הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם אמנם העומד להתפלל חנינו מאתך דעה בינה והשכל ולמען לא אחטא לך החזירני בתשובה שלימה לפניך ולא ילך אל חכמים לשמוע מוסר השכל הוא כהולך אל רופא לאמר הנה חטאתי בגופי ע"י מאכל רע ורצוני להרפא מהחולי הנמשך עלי ובאתי להגיד לך אבל תרופה לא אקבל כי אני קץ בתרופות ואיך ירפא הפתי הזה הכי ע"י שהגיד לרופא חליו ככה האיש הזה הצועק כלפי הרופא שבשמים החזירני בתשובה שלימה לפניך אבל אל החכמים ללמוד דרך הטוב והישר לא אלך כי נח לי לקרות בשבתות וי"ט מגידי חדשות משמוע ד"ת ואיך ירפא זה וז"ש רז"ל המסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו נמאסת שנאמ' מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה וזה כוונתם במשלם האזן אל הקנקיל שאם יתנו בתוך הקנקיל מוגמר יקבלו הבגדים ריח טוב ואם יתנו בתוך הקנקיל חלבנה בזה יקבלו הבגדי' ריח רע כך אם יכנסו לאזן ד"ת כל גופו יפיח ריח טוב ואם יכנסו לאזן דברי מינות ליצנות ודברים בטלין יפיח כל גופו ריח רע והנה המופתים אשר בקרב האדם הם שנים כמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם זה מינות ואחרי עיניכם זה זנות והנה המינות היא השחתת הנפש השמיני והזנות הוא בא מתאות החומר הארציי תו"הק תבלין לשני' וע"ז כיון דהע"ה באמרו תורת ה' תמימה משיבת נפש מי שלא הי' נפשו תמימה עם אמונת ה' תורת ה' תמימה משיבת נפש עסק וידיעת התורה תשיב נפשו תמימה נקי ממינות ואמר עדות ה' נאמנה מחכימת פתי כי הנפחה אחרי זנות היא הנקרא פתי וז"ש המ' המטה אזנו לד"ת הכל משתקים לפניו ר"ל הן המינות הן הזנות וביאר כי ז"ש מרע"ה האזינו השמים ואדברה כלפי המינית הנוגע לנפש השמימי ותשמע הארץ אמרי פי כלפי תאוות החומר הארציי:

סיומא ברבית פ' שופטים

זש"ה עשה משפט וצדקה נבחר לה' מזבח כזבח אין כתיב אלא מזבח כיצד הקרבנות לא הי' נוהגת אלא בפני הבית אבל הצדקה והדינין בין בפני הבית בין שלא בפני הבית הקרבנות אינן מכפרין אלא בשוגג והצדקה והדינין בין בשוגג בין במזיד הקרבנות אינן נהוגות אלא בע"הז והצדקה והדינין בין בעו"הז בין בעו"הב:

בילקוט תהלים כ"ה שאלו לחכמה נפש החוטאת מה תהא עלי' אמרה חטאים תירדוף רעה לנבואה אמרה נפש החוטאת תמות לתורה אמרה יבא קרבן ויתכפר לו שאלו להקב"ה אמר יעשה תשובה הה"ד טוב ישר ה' על כן יורה חטאים בדרך הענין אמר הכ' ושם דרך נראנו בישע אלקים וד' רז"ל כל השם אורחותיו בעוה"ז זוכה ומקבל פני השכינה הכוונה ע"ד שאמר משכיל אל דבר ימצא טוב הענין אם את הדבר אשר האדם עושה או דבר שהוא מדבר יבחין תחלה תועלת יצא ממעשה או מדבר זה ועד"ז יתקיים אם האדם עובד ה' רק בעניני עבדתו אותו אבל בעניני העו"הז לא יבחין מה עושה עי"ז יפול ברשת היצר ואמנם אם ע"י יסורין יעורר השי"ת איתו כ"כ, כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך ממילא יפקח עיניו ויטה לדרך טובה וז"ש החכמה חטאים תיכף רעה ואמנם הנבואה אומר אחרי שהאיש הזה אינו שם דרך ואם ירבה ימים יהי' עונותיו מרובין מזכיותיו ונוח לו שימות זכאי ולא ימות חייב אכן תוה"ק אמרה כל העובר עבירה ומתבייש מוחלין לו כל עונותיו ולזה ילך לבי"המק ויאמר לכהן העובר אמנה אוי לי כי חטאתי ומתחרט על העבר וזה קרבנו עליו אבל השי"ת אף בזה לא חפץ כ"א יתחרט בלב כמ"ש בפיך ובלבבך לעשותו והיינו יעשה תשובה ויתכפר לו ואמנם השם דרך בעו"הז שיודע בעצמו ויבין ויכיר שכל אשר לו היא מתנת חנם משי"ת וכשם שהי"ת מרחם עליו וגומל עמו חסד חנם ככה ירחם הוא על העניים ועל האביונים וזה יעורר אותו שלא יכפור בטובת ה' עליו ושלא לבעט בה והשני מאחר שכל מזונותיו קצובין לו מהשי"ת למה זה יעשה עול לחבירו אחרי כי אומר השי"ת כי תועבת ה' כל עושה עול ואמנ' אין אדם רואה חיבה לעצמו ובאו"ה ילך בן ישראל לשאול אם מותר אי אסור אבל במ"ומ כ"א ינהג עצמו כפי שיצרו יורה לו אמנם באמת לא כן הדבר כ"א שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך ושפטו את העם כלומר ילמדו לאדם משפט וצדקה וזה נבחר מזבח כי א"צ לזה ביה"מק ואם הרע בזדון בין אדם לחבירו גזילה ישיב לו ויועיל לו אפי' במזיד בין בעו"הז בין בעו"הב כמו שאמרו רז"ל מה יעשה אדם ויתעשר ישא ויתן באמונה ויתן צדקה שנ' בה בגלל הדבר הזה יברך ויועיל לו בעוה"ז ובעוה"ב ככ' צדקתו עומדת לעד:

סיומא אמר ר"ש בר חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ד' יברך את עמו בשלום כתב רש"י בפ' הפלגה ואיזו קשה זו של הפלגה או של דור המבול אלו פשטו ידיהם בעיקר ואלו לא פשטו, ואלו נשטפו ואלו לא נשטפו ע"י שהיה שלום ביניהם שנ' שפה אחת ודברים אחדים ללמדך שגדול השלום ושנוי המחלוקת:

הענין הנה בדור אנוש כתיב אז הוחל לקרא בשם ה' תרגום אונקלס ביומיה חלו בני אנשי מלצלאה בשמא דה' הענין כי אז עלה על דעתם לאמר עזב ה' את הארץ ולא מצינו נביא מאדם ועד נח והנה לאדם ציוה ה' על ע"א כמ"ש רז"ל אין צו אלא ע"ז ועל עריות ודבק באשתו ועל הגזל מפרי עץ הגן ומאחר שכפרו בנבואה פרקו מצות מעלי' ועברו על ע"א ועל עריות כמ"ש רש"י על כי השחית כל בשר ועל הגזל כמ"ש כי מלאה הארץ חמס אמנם בעת המבול שנגלה הקב"ה לנח קודם המבול ואחר המבול שוב האמינו בנבואה אמנם עמדו ע"ד אריסטוס היוני היינו כי השי"ת הוא נפש העולם והעולם כלו הוא גוף לנפש וכשם שאנו מבריחים את נפשינו ללכת בדרכי חושך ככה אמרו לעשות תחבולה אשר לפי דעתם תוריד להם ע"כ שפע מלמעלה וזה ענין נעלת לרקיע ונעשה לנו שם כמ"שכ רש"י אמנם מאחר שהאמנו כל העולם כולה גוף אחד והש"י נפש לכולם הי' ביניהם אהבה ואחוה וריעות והיו כלם שפה אחד לא בפה ולא בלב ודברים אחדים ולא הי' גזל ולא ע"ז כי לא האמינו בצבא השמים ולא עריות מפני שידעו שזה ישנא להש"י וזה שחוסך עלי' שלא נשטפו מן העולם והנה ארז"ל דרש להו רבא לבני מחוזו עושו לכו אהדדי כי היכי דתיהוי לכו שלמא ממלכותא שנאמר מעשה הצדקה שלם הענין כי כ"ז ששלום על ישראל אין אומה ולשון שולטות בהם ועיקר ביטל השלום לפי שהעשירים מתגאים על העניים ואמנם בזמן שאנו מאמינים לה' הכסף והזהב וזה אשר חנן העשירים לחונן העניי' וכמ"ש אומר ר"ע אל טרנוסרופוס לזכות בהם את הבריות ממילא אין אומה ולשון שולטות בהם אמנם כ"ז אם הצדקה חובה עליהם עד שמעשין זא"ז על הצדק' והיינו עושו אהדדי כי היכי דת היוי לכ' שלמא ממלכות' שנאמ' והיה מעשה הצדקה שלם וז"נ כוונת הכ' ועבדת הצדקה השקט ובטח כ"א גם יעשו צדקה אבל לא יהי' כוונתם לעבוד בזה השי"ת ללא וחשב והנה אמר הכ' וזכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל וכ"ז שאדם מאמין בזה יאמין כי אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו ויהי' עם כל הבריות בשלם ואשר הוא כן הוא כדאי שלא ימנע ה' ברכה מאתו וז"ש לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה שיהי' עי"ז כדאי להחזיק בברכה ולא תמנע הברכה ממנו

כ"א השלם כי השלם המופת שהאדם מאמן כי נותן לו כח לעשות חיל וזשה"כ ה' עוז לעמו יתן שאנו מאמיני' כי הכח והעוז מהי היא לנו ה' וברך את עמו בשלום:

ליל ר"ה תרמ"ו כימי השמים על הארץ בספרי וכה"א ואהביו כצאת השמש בגבורתו:

בקידושין ל' ע"ב ת"ר ושמתם סם תם נמשלה תורה בסם חיים משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטייה על מכתו וא"ל בני כ"ע שרטייה זו על מכתך אכיל מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא ואם אתה מעבירה הרי הוא מעלה נומי כך א"ל הקב"ה לישראל בני בראתי יצ"הר ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנ' הלא אם תטיב שאת ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו שנ' לפתח חטאת רובץ ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בך שנ' ואליך תשוקתו ואם אתה רוצה אתה מושל בו שנ' ואתה תמשל בו: **וצריך** לבאר וכי לישראל לבדם נברא היצ"הר והלא כל האדם יצר לבו רע מנעוריו ונ' כוונת רז"ל כולל עוד אחת וגדולה הנה הגדולה והקשה שבכל מצות התורה הוא ההבדלה מן העמים כמ"ש ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי ופי' רש"י אם אתם מובדלים מהם אתם שלי ואם לאו אתם של נבוכדנצר וחביריו והנה בעת עונותינו גורמי' להיות גולה ביני' לא נמצא רחמים בלבבם עלינו ואם נשאל פיהם מדוע ישנאונו ישובו יען אנו מובדלים מהם וכן אמרו רז"ל במ' איכה ע"פ כל אויבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית משל למלך שנשא מטרונה והתנה עמה שלא תתערב עם שכינותי' מכל וכל לימים קצף המלך על המטרונה וגורש אותה ואין אחת משכינותי' מאספת אותה הביתה חזרה לפלטין של מלך א"ל אקשית אפיך וחזרת א"ל אדוני המלך אתה גרמת לי להיות שנואה מכל שכינותי' יען צויתה עלי שלא להתערב בהם כלל וכלל כך אמרה כ"י כל אויבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית ע"י שהבדלתני מהם במאכל ומשתה ובנישואין ולמה זה אמצא חן בעיני' נמצא דבענין זה בעו"ה היצ"הר מסית אותנו תמיד להתקרב אל שכינינו ואמנם אדרבה הדרך הזה הוא המסוכן ביותר כמ"ש רש"י ע"פ הנ"ל אם אין אתם מובדלים מהם הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו וכ' רש"י עוד ס"פ שלח לך אני ה' אלקיכם שנית למה נאמר שמא תאמרו אין אנו עושין ואין אנו מבקשין שכר ת"ל אני ה' בע"כ אמליך עליכם וכן אמר הש"י ליחזקאל הנביא והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אמרתם נהיה ככל הגוים חי אני נאום ה' אם לא ביד חזקה ובחיתה שפיכה אמליך עליכם וזה כוונת רז"ל משל לאב שהכה את בנו מכה גדולה כי ההבדלה

הזאת מכל יושבי תבל היא מכה גדולה לאומה ישראלית ואמנם התורה רטייה עליו אמר הכ' לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כמעט אויבי' אכניע' ועל צריהם אשיב ידי משנאי ה' יכחשו לו ככ' בתו"הק ויכחשו אויביך לך ועד"ז אנו שמורים משנאתם ואויבותם אבל בזמן שאין רטייה זו על מכתינו כ"א אנו מדמי' ע"י שנתקרב עמהם תסיר שנאתם אנו כקוצים בעיני' כמו שהי' לאבותינו במצרים אף שלא ניתנה להם תורה עדן וזה ענין הכ' במ"ת אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים כי בחפזון יצאת מארץ מצרים ואבוא אתכם אלי ועתה אם שמע תשמעו בקולו ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי כל העמים יכבדו אתכם כמ"ש יראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך כי לי כל הארץ וברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו ואתם תהי' לי ממלכת כהנים וגוי שאינם מתערבים עם אנשי העולם וגוי קדוש פרוש כמ' החו"ה כי הפרישות הכרחית הוא בעולם ללמד בני האדם לסור מתאות העולם ואמנם ענין זה צריך להיות חקוק על לבינו ע"י התפילין ובין עינינו ע"י תפלין של ראש ונלמד ענין זה לבנינו בכל עת ובכל שעה והוא הסמיכות למ"ש תחילה ואבדו מהרה מעל הארץ הטובה לאמור כי בגולה צריכין אנו לסם חיים זה ביותר וע"ז אמר למען ירבו ימיכם על האדמה שירחם ה' על גלותינו וירבו כי מי השמים על הארץ ופי' בספרו דזה שאמרה חנה כן יאבדו כל אויביך עי"ז יאבדו אויבינו אם ואוהביו כצאת השמש בגבורתו שיראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עלינו ויראו ממנו:

ליל ר"ה תר מהירות הגואל תרמ"ה.

ולמדתם אותם את בניכם וג' עד כימי השמים על הארץ ובספרי זש"ה ואוהביו כצאת השמש בגבורתו תמן תנינן אלו דברים שאדם אוכל פירותי' בעו"הז ומסיים התנא ות"ת כנגד כולם ודברי' אולי צריכין ביאור מהו כנגד כלם אמר הכ' בא"א ע"ה כי ידעתי' למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם הם את אשר דבר עליו והכ' מוקשה מאוד שמתחיל באהבת הש"י לאברהם ומסיים לפום רהוטא בפחיתות אברהם שיצוה לבניו דרך ה' למען הביא ה' אמנם יש במקרא הזה סוד גדול הנה הצדיק' נקראי' מהלכים יען ת"ח אפי' לעו"הב אין להם מנוחה כי כל מה שיוסיפו תלמידי' ותלמדו תלמידיהם תורה ויראה ע"י תורתם ילכו הת"ח ממדרגה עליונה למדרגה עליונה ממנה ואמנם אם ח"ו התלמידים ילכו אחור בתורה ויראה ג"כ יגרע עי"ז מדרגת הת"ח וכן הוא באבות ובנים וזה שדרשו רז"ל ויהושע בן צדוק היה לבוש בגדי' צואי' ועומד לפני המלאך ופי' רז"ל כי הבגדים צואים שנשאו

בניו נשים נכריות וז"ש ועומד לפני המלאך שנעשה עומד ולא מהלך וז"ש ג"כ כוונת הכ' אמרו לצדיק כי טוב כי פרי כמו כאשר פרי מעללי' יאכלו כי זה סי' שהוא צדיק גמור אוי לרשע רע כי גמול ידיו ועשה לו כי אז הוא סי' שהוא רשע גמור וכן ביאור מר"ן זי"ע המאמר אם הראשונים כמלאכים שנעשו עומדים אזי הסיבה לפי שאני כבני אדם ולא כמלאכים ואמנם אם ח"ו הראשוני' יפחתו עוד ממדרגת מלאכים הסיבה לפי שאנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י שלא בא לידי מכשול והנה זה תכלית האדם בעו"הז אשר גם לעו"הב ילך ע"י בניו ותלמידיו מחיל אל חיל ממדרגה למדרגה וזה ענין יום מיתת האבות שנהוג בינינו שיהיה היום יום תעני' ויום תפלה כי בכל שנה כשמגיע יום מיתת האדם דנין אותו בב"ד של מעלה ורואין מעשי בניו אם טוב עשו אזי מעלין את אביהם בקדש ואם רע פעלו מורידין אותו ואחרי כי האדם עלול לחטוא עושי' תשובה בצום וקול וממון ביום זה להצדיק את אבותם ואמנם אם באותו יום עצמו מוסיף חטא על פשע תפילתו תועבה ובוז יבוזו לו וזה ענין ציווי א"א ע"ה לבניו אחריו כשלא יהיה עוד בעולם ושמרו לעשות צדקה ומשפט למען הביא ד' על אברהם את אשר דבר עליו שילך לעולם ועד מחיל אל חיל בעו"הב וזה ענין הכ' ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך למען ירבו ימיכם גם לעולם הבא וכן בניכם כשילמדו לבניכם לדבר בם ג"כ ירבו ימיהם ויהיה רבוי זה קיים לעולם ועד והיינו כימי השמים על הארץ ומעתה כל הדברים שאדם אוכל פירותיו בעו"הז ונוכו לו הפירות לעו"הב משא"כ בתלמוד תורה אף כי אורך ימי' בימינה בשמאלה עושר וכבוד מ"מ אין כאן ניכוי לעולם הבא כ"א גם לעו"הב ילך מחיל אל חיל וזה ענין הספרי וכה"א ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ויש לכוין זה בד' מרע"ה בפ' וילך כי ידעתי אחרי מותו כי השחת תשחותו ר"ל אנכי אדע אף אחרי מותו אם השחת תשחותון:

ליל ר"ה תרמ"ד תר משיח דוד פה שוראן יע"א ושמתם את דברי אלה על לבבכם כ' רש"י אף לאחר שתגלו ממנה וסיים למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כי ע"י לימוד התורה יבא משיח צדקינו כמו שהבטיחנו ירמי' ויחזקי' ע"ה:

אמר אבינו יצחק ע"ה קודם שהתחיל לברך את יעקב הקל קל יעקב והידים ידי עשו וסיים הכ' ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשיו אחיו שעירות ויברכהו ודרשו רז"ל במס' גיטין בזמן שהקל קל יעקב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין הידים ידי עשיו וצריך ביאור הרי קרא אפכא כת' ואמנם פי' הפסוק למדנו מד' הב"ר שבא הכתוב לבאר לנו מדוע הסב הש"י הענין עד"ז שהיה יצחק רוצה לברך עשו ויעקב בא במרמה ויקח ברכתו הענין גם בלב יצחק היה לברך יעקב לבדו וכן מצינו לו ברכה זאת כששלח אותו לפדן

ארם שאמר לו ואל שדי יברך אותך ואמנם עד"ז לא היה מברך כ"א יעקב והיוצאים ממנו כיו"ב אנשים תמימים יושבי אהלי' אבל מאחר שראה צופה כל הדורות כי גם מיעקב יוולדו ברבות הימים בני' זרים דומים לעשו ולא ליעקב הסב הש"י הענין שיהי' בדעת יצחק לברך את עשו למען גם יוצאי ירך יעקב העושי' מעשה עשו תחול עליהם הברכה וביאורו רז"ל שז"ש ולא הכירו לא ידע שהוא יעקב כ"א כי הי' ידיו כידי עשו אחיו שעירות ויברכהו בשעה שברכו וכן פי' עוד להלן וירח את ריח בגדיו כמו בוגדיו ואעפי"כ ויברכהו מפני שהיה סבר שמברך לעשו וידע כי משרש נחש יצא צפע והנה כשצעק אח"כ עשו ברכני גם אני אבי השיב לו יצחק בא אחיך במרמה ויקח ברכתיך ותרגם אונקלס על במרמה בחכמה אבל לפי דברי הב"ר הפי' אתה סבור כי ברכתי ליעקב הברכה המוכנת לו ומבקש אתה לברכתך לא כ"א בא אחיך במרמה בעת בואו היה אחיך במרמה ולכך ויקח ברכתיך ויש לפ' בזה מ' הכ' ביד מלאכי ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו ליעקב ואוהב את יעקב ואכתי תיק' במה אהבתנו הנה אותות האהבה תכסה על כל פשעים ככ' על כל פשעים תכסה אהבה ואמנם בלו פשע הוא מן הדין ולא מאהבה וז"ש במה אהבתנו שמא אנו כדאי לכך והשיב הלא אפי' בשעה שאת עשיו ליעקב אשר מעשה שני' שוין ואעפ"כ אהבתי את יעקב הרי כי אהבתי אתכם וע"ז השיב עשו הכי קרא שמו יעקב ויעקבנו זה פעמים והש"י האוהב את יעקב שינה את שמו בשובו מפדן ארם ואמר לא יקרא שמך עוד יעקב כ"א ישראל יהיה שמך וכ' רש"י לא תצטרך עוד לעקבה ורמיה כי אם אנכי אהיה בעזרך ואמנם הרוצה להיות שיקרא עליו שם ישראל עליו להודות ולהלל לעושה נפלאות ככ' יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו וכל יום שיעבור עליו בלי פגע יודה לה' חסדו וכמ"ש עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו אבל המה בעונותינו נתקיים בהם בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממנו וז"ש ולא אותי קראת יעקב אתה שאין לך להקרא כ"א בשם יעקב' הטעם ולא איתי קראת כי להיות ישראל בתורה ועבודה וגמילת חסדים נחשב לך ליגיעה והיינו כי יגעת בי ישראל ואמר אסף לו עמי שמע לי ישראל בדרכי אשר ישראל ילך בדרך שהישראל מחויב לילך ילכו כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי אבל בזמן שהקל קול יעקב ולא אותי קראת יעקב אזי בעו"הר והידים ידי עשו וארז"ל במדרש אחד מראשי חכמי האומות הי' שמו אבגימום הגרדי באו או"ה אצלו להתיעץ אם יזדווגו לישראל ואמר להם לכו חזרו על בתי כנסיותי' אם התינוקות מצפצפין בקולן אין אתם יכולין להם כי התינוק אם התפלל אין לבו על ענין אחר וזה ענין הכ' אם הטבא הזמן אשר אזרה אתכם ותרצו להתקיים באומות הנני נותן לכם שתי ענינים כל זמן שאתם משמרים אותם לא יאתו לכם כל

רע האחת הוא מצות תפילין למען יראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וארי"א הגדול אלו תפילין שאנחנו מחויבים להתפאר באשר בחר בנו הש"ית מכל העמים ואין אומה אחרת יכולה לספר כמונו כך' או הנסה אלקי' לבא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים ואמר השמע עם קול אלקים חיים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה והשנית שיהי' קולן כשל תנוקות מצפצפין בד"ת והיינו ולמדתם אותם את בניכם ואם ככה תעשו אזי אשיב לקבצכם מארבע כנפות הארץ וירבו ימיכם וימי בניכם על הארץ ולא בין האומות כי"הר בב"א:

ליל ר"ה תרמ"ג:

ולמדתם וגו' עד כימי השמים כ' והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד וד' רז"ל ומצדיקי הרבים אלו מלמדי תנוקות הענין אמר הכ' מפי עוללים ויונקים יסדת עז למען צורריך הכוונה דע"י שצוותה לנו תו"הק בזמן שהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב הענין בעת יפקח הנער את עיניו ויראה שאר האומות שלוים שקטים חיים וקיימים אף כי אין להם תורה יפלא בעיניו לזאת על האב להודיעו תיכף ומיד כי באמת כבר נתן הש"ית ע"י אדם ונח שבע מצות לכל אנשי העולם אמנם תורה צוה לנו משה ולא אדם ונח היא רק מורשה קהלת יעקב אבל לכל קהלת יעקב כמו שביאר הרמב"ן דל' קהלת יעקב הכוונה כל מי שנספח עליהם הן המה הגירים וכל הרוצה לקבל תורה זאת וקהל על בית יעקב ויתגייר ועי"ז ידע הנער משעה ראשונה כי אנו מובדלים מכל האומות בשש מאות ושש מצות ואמר הכ' חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו וזה ענין מפי עוללים ויונקים יסדת עוז ואם האב חנך בשעה ראשונה בנו עד"ז תתקיים תורתו בידו וז"ש מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך וארז"ל הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש כוונתם בזה ע"ד שאמר הכ' צדיק הראשון ברובו כי טרם שמע הנער דברי מינות והיינו נייר חדש כבר נתיישב בלבו האמונה ואמונה זאת תצליח בין ביום בעת שיהי' לילד זה שפע ברכה בין בלילה אבל מי שלא למד בילדותו וכבר נתמלאו אזניו מד' מינות ואם אח"כ ישמע דברי אמת הרי הוא כדיו כתובה על נייר מחוק ואם בעת שיבא חכם להורות דרך התורה יהי' בשעה מוצלחת יתקיים מוכיח חכם על אזן שומעת ואם לא יהי' השעה אז מוצלחת לא יכנסו דברי החכם באזניו והנה החכמים נקראו משכילים אחרים ואמר עליו שיזהירו יפיצו זהרם רק כזהר הרקיע המזהיר בזמן שאין עננים ועבים אבל מצדיקי הרבי' אלו מלמדי תנוקות המה ככוכבים לעולם ועד אפי' בעת לילה:

ליל ר"ה שנת השמטה תרמ"ב.

ושמתם את דברי וגומ' עד כימי השמים על הארץ אמר הכ' צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה וגו' עד ולא עולתה בו הענין כ' ודבורה אשה נביאה אשת לפידות והיא שפטה את ישראל בעת ההיא והיא יושבת תחת תמר י"לפ הנה כ' מה שברא השי"ת להחיות זרע על פני האדמה זכר ונקבה בראם ואפילו הצומח יש בו ב' כוחות הא' משפיע והשני מקבל אמנם באילן תמר הפלא בו כי נברא אילן זה ב' סיגים הסיג הא' נקרא זכר ולא יצמחו עליו תמרים ראוי' לאכילה ותכליתו רק אשר הפרח ממנו ינשא כ"י הרוח על האילן הנקובה ועי"ז יפרח וירבה האחרון והנה הצדיקים אשר במעשיהם ותורתם ישתדלו רק להשלים אחרים ידמו לאילן זה אמנם שיתראה אילן כזה גם בין הנשים הוא דבר יקר ונפלא ואמרו ז"ל בתדב"א ע"פ זה אמר אבא אלי' ז"ל מעיד אני עלי שמים וארץ בין איש אשה הכל לפי מעשיו רו"הק שורה עליו וז"ש הכ' ודברה אשה ואעפי"כ נביאה יען היתה אשת לפידות אשה אשר אש אהבת ה' בערה בקרבה ואמנם גנאי היה לכל בני דורה שלא זכו למדרגה שאשה זכתה לה וע"ז אמר והיא שפטה את ישראל בעת ההיא כלומר שהיתה מחייבת את בני דורה ואמר והיא יושבת תחת תמר מקומה הי' מקום הצדיקי' הנמשלים לתמר המוציא פרח לחביריו לא לו ואמנם אשרי לצדיקים שבחרו להם להיות כתמר הזה וע"ד שכ' החו"ה שלא יאמר הצדיק כי ע"י שישתדל בעד השלמת אחרים מקצר השלמתו כ"א הא למה זה דומה לאחר המוכר על ריוח מיעוט ובגלל זה ירבו אצלו הקונים וירויח פעמי פעמים ננד סוחרים אחרים אשר יבקשו על סחורתם ריוח יותר ועי"ז ימעטו הקונים אצלם וז"ש צדיק כתמר יפרח הצדיק אשר הפרח מאליו יפרח וישלים אחרים לא ידאג כי עי"ז יתמעט גורלו כ"א אדרבה צדיק כזה כארז בלבנון ישגה וביאר דבריו ואמר הפרח הזה של הצדיק יפרח כתמר על אשר סביבותיו הנה אמר בלעם מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל הנה הישראלי אשר מלאכתו עיקר ותורתו עראי נקרא בשם יעקב ואשר תורתו עיקר ומלאכתו ארעי מכונה בשם ישאל והנה יעקב זה הבית הכנסת אשר בו ישפוך שיחו היא מקום שלימותו אבל רק לעתים עת התפלה ולזה נקרא בי"הכנ של יעקב רק אהל ואמר בלעם מה טובו כמה תועלת יביאו אהליך בתי כנסיותיך יעקב ואמנם המכונה בשם ישראל בית מדרשו שם ביתו כמ' רז"ל בי רבנן ביתי' דרבנן ולזה אמר משכנותיך ישראל ואמנם מרע"ה במזמור השבת כיון כמו כן לאילו הב' כיתות כי הצדיקים שנמשלו לתמר יביאו מפרחם על השתולים הנטיעים הרכים הן על אותן אשר בבית ה' הם הת"ח הדרים בבית הי על השתולים רק בחצרות אלוקינו כי שם בית אינו חל על בי"הכנ והוא רק כמו חצר שאין אדם דר בתוכו רק יוצא

ונכנס למען יפריחו ואמר עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו ע"ד שפי' מרן הגאון ח"ס זצוק"ל פסוק והותירך ה' לטובה בפרי בטנך ע"ד שכ' הרמב"ם כי לכל אדם לפי כחו ושכלו ומעמדו אשר בו נשרא ניתן בעת לידתו גבול ותכלית השלימות אשר יגיעו אליו ואח"כ יוצר רוח האדם בקרבו נפשו אליו יאסוף והצדיקים המשימים על תורת ה' ועבודתו לילות כימים יגיעו למטרת חפצם בזמן לא כביר וקרא עליהם הרמב"ם אשרי מי שחתמו שנותיו במהרה אמנם הצדיק כתמר יפרח שמשתדל בעד השלמת אחרים אין קצבה לשנותיו וז"ש אם גם אתה כבר הגעת לשלומותיך יותירך ה' לטובה בפרי בטנך שתשתדל להשלים וז"ש הצדיק כתמר הלזה עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו כי אין זקנה לפניו וביאר במה יהי' עיקר השתדלות הצדיק להשקיט דעת איש בער הנזכר במזמור זה ושאיל, כלפי הש"ית בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און מה זה ועל מה זה ישתדל הצדיק לחזק האמונה בענין זה וע"י מה חנה חתם קהלת במ"ש סוף דבר הכל נשמע את אלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם ואם יק' לך הרי יש צדיק ורע לו רשע וטוב לו אמר לך אי אתה יכול לעמוד על מדה זאת?:

תוכן ענין חלק התשיעי מספר ליקוטי חבר.

דברי חבר בן חיים על מס' בבא מציעא ומס' נדרים ומס' סוכה

ליקוטי חבר הערות על כתב סופר ש"ות חלק או"ח

הערות שניות על הרמב"ן על החומש.

שמעתתא

הספד על הגאון מו"ה יוסף הענ'ג בנייטרא ועל הגאון מו"ה יחזקאל רייך אב"ד בבאנאוויטץ והמאור הגדול מו"ה איצק גליק אב"ד בסמ. פעטער והנדיב מו"ה אהרן קעניג בעיר ראב:

וסוגיא דמי פירות ובענין ביזוי מצוה **דרושים** בענין הרצאות מעות לנר חנוכה:

דרוש להקמת מצבה:

ובענין היוצא מן הטהור:

דרוש לברית מילה:

דרוש לשבת חנוכה:

דרוש לשבת שובה:

דרושים לליל ר"ה:

הספד על הגאון מו"ה מאיר אבעלעס אב"ד בקיצע והמא"הג מו"ה ליב לעפלער אב"ד בסעניטץ:

הספד שני על הצדיקים הנ"ל ועל הצדיק הרב מו"ה איצק לייכטער בנייאהייזעל: